

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÂŞIK ŞENLİK KOLU HALK HİKÂYECİLİĞİNDE RENK VE SAYI SEMBOLİZMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERAY YILDIZ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ANKARA, 2024

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÂŞIK ŞENLİK KOLU HALK HİKÂYECİLİĞİNDE RENK VE
SAYI SEMBOLİZMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERAY YILDIZ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. M. METE TAŞLIOVA

ANKARA, 2024

ONAY SAYFASI

Eray YILDIZ tarafından hazırlanan “Âşık Şenlik Kolu Halk Hikâyeciliğinde Renk ve Sayı Sembolizmi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kabul / Red	Kurumu	İmza
Prof. Dr. M. Mete TAŞLIOVA	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. Seyfullah YILDIRIM	Kabul	Gazi Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Latife ÖZCAN	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi:06.11.2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Muhammet Enes KALA

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.
(06/11/2024)

Eray YILDIZ

TEŞEKKÜR

Çalışmanın konu seçiminden tamamlanmasındaki sürece kadar yardım ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Muammer Mete TAŞLIOVA' ya;

Yüksek lisans döneminde ders aldığım ve tez sürecinde yardımını esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Seyfullah YILDIRIM'a;

Tez jürisinde yer alarak değerli görüşlerini paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Latife ÖZCAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Sayın Dr. Doğan Kaya hocama Âşık Şenlik'in üç hikâyesini yayımladığı kitapların hikâye metinlerini tezimizde ek metin olarak göstermemize onay verdiği için içtenlikle teşekkür ediyorum. Ayrıca kitapların tezimizde yer almasına onay veren Vilayet Kitabevi yönetici ve mensuplarına da yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Gerek çalışma hayatımda gerek bu çalışma boyunca beni destekleyip bilgilerini paylaşan değerli Doç. Dr. Berk EKİCİ'ye ve tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Her durumda yanımda ve destekçim olan aileme sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum.

Eray YILDIZ

ÖZET

Âşık Şenlik Kolu Halk Hikâyeciliğinde Renk ve Sayı Sembolizmi

Türk kültürünün önemli merkezi olan Anadolu sahası maddi ve manevi değerleri bünyesinde barındırmaktadır. Anadolu sahası âşıklığı, bu değerlerin yaratılması ve yaşatılmasında önemli görevler üstlenmiştir. Kendisine has uygulama ve kuralları olan âşıklık geleneğinin aktarımı Anadolu sahasında oluşturulan âşık kolları ile sağlanmaktadır. Anadolu sahası âşıklığında usta-çırak geleneğiyle peşi sıra yetişen çıraklar, usta kabul ettikleri âşığın dilini, üslubunu, şiirlerindeki ayak kullanımını, tasnif ettiği hikâyelerini esas alarak gelenek içerisinde ustalarına bağlı davranırlar. Usta âşığın bu özellikleri yaşatılarak kültür ve bilgi aktarımı sağlanmış, aynı gelenekte çalıp söyleyen âşıklar tarafından Anadolu sahasında âşık kolları oluşmuştur.

Âşık kolları geleneğin parçası olurken geleneğin yaşatılması ve aktarılmasında önemli unsurlardan biri olmuş, usta âşıkların hâlen yaşatılmasında da etkisini göstermiştir. Anadolu sahasında pek çok âşığı etkileyen Âşık Şenlik, farklı icra ortamlarında sanatını icra ederek geleneğin devamlılığının sağlanmasında önemli görevler üstlenmiştir. Âşık Şenlik, üç hikâye tasnif ederek bu hikâyeleri Anadolu sahasında anlatmıştır. Âşık Şenlik'ten sonra bu hikâyeler Anadolu sahasında icra edilmeye devam etmiş ve Âşık Şenlik kolunda yetişen diğer âşıklar tarafından da hikâyeler tasnif edilerek geleneğe hizmet etmiş, Âşık Şenlik kolunun yaşatılmasına katkı sağlamışlardır.

Âşıklar, tasnif ettikleri hikâyelerde bulunduğu toplumu yansıtmışlardır. Hikâyelerde yer alan renk ve sayılar, oluşturulduğu toplumda farklı anlamlar barındıran göstergelerdir. Âşık Şenlik'in hikâyelerinde yer alan renk ve sayılar, Âşık Şenlik kolunda yetişen âşıkların tasnif ettiği hikâyelerde de kullanılmaya devam etmiştir. Çalışmada yer alan Âşık Şevki Halıcı, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği hikâyeler incelendiğinde renk ve sayıların benzer şekilde kullanımlarının yanı sıra farklı şekilde kullanımları da görülmektedir. İnceleme sonucunda âşık kolları içerisinde kültür ve bilgi aktarımının olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk hikâyesi, renk, sayı, göstergebilim, âşık kolları

ABSTRACT

Color And Number Symbolism In Asik Senlik Ecol Folk Storytelling

The Anatolian region, which is the important center of Turkish culture, contains material and spiritual values. Anatolian minstrelsy has undertaken important tasks in the creation and survival of these values. The transmission of the minstrel tradition, which has its own practices and rules, is provided by minstrel branches formed in the Anatolian field. In the Anatolian field of minstrelsy, the apprentices, who grow up one after the other with the master-apprentice tradition, act loyal to their masters within the tradition based on the language, style, use of feet in their poems, and the stories they classify. By keeping these characteristics of the master minstrel alive, culture and knowledge transfer was ensured, and minstrel branches were formed in the Anatolian field by minstrels who played and sang in the same tradition.

While the branches of minstrelsy have become a part of the tradition, it has been one of the important elements in the survival and transmission of the tradition, and has also shown its effect on the survival of master minstrels. Asik Senlik, who influenced many minstrels in the Anatolian field, has undertaken important tasks in ensuring the continuity of the tradition by performing his art in different performance environments. Asik Senlik classified three stories and told these stories in the Anatolian field. After Asik Senlik, these stories continued to be performed in the Anatolian field and the other minstrels who grew up in the branch of Asik Senlik served the tradition by classifying the stories and contributed to the survival of the branch of Asik Senlik.

The minstrels reflected the society in the stories they classified. The colors and numbers in the stories are indicators that have different meanings in the society in which they are created. The colors and numbers in the stories of Asik Senlik continued to be used in the stories classified by the minstrels who grew up in the branch of Asik Senlik. When the stories classified by Asik Sevkî Halıcı, Asik Seref Taşlıova and Asik Murat Cobanoğlu are examined, it is seen that colors and numbers are used in a similar way as well as in different ways. As a result of the analysis, it was determined that there is a transfer of culture and knowledge within the branches of minstrelsy.

Keywords: Folk tale, color, number, semiotics, asik ecals

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	i
BEYAN	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu	3
Araştırmanın Problemleri	3
Araştırmanın Amaçları ve Önemi	3
Araştırmanın Yöntemi	4
Kapsam ve Sınırlılıklar	4
1. BÖLÜM.....	5
ÂŞIK TARZI HALK HİKÂYELERİNDE RENK VE SAYI SEMBOLİZMİ	5
1.1. Tür Olarak Âşık Tarzı Halk Hikâyesi	5
1.2. Sembolizm ve Gösterge Bilim	9
1.2.1. Gösteren ve Gösterilen	11
1.2.2. Söz (Parole) ve Dil (Language)	13
1.2.3. Art Süremlilik ve Eş Süremlilik	14
1.2.4. Çağdaş Gösterge Bilim	16
1.2.5. Renk.....	20
1.2.6. Sayı	25

2. BÖLÜM	33
ANADOLU SAHASI ÂŞIKLIĞI VE HALK HİKÂYESİ	33
2.1. Anadolu Sahasında Âşıklık.....	33
2.2. Anadolu Sahasında Kol, Okul	36
2.3. Âşık Şenlik Kolu.....	40
2.3.1. Latif Şah Hikâyesi	43
2.3.2. Salman Bey Hikâyesi.....	45
2.3.3. Sevdakâr Şah Hikâyesi	46
2.4. Âşık Şevki Halıcı'nın Anlattığı ve Tasnif Ettiği Halk Hikâyeleri.....	48
2.4.1. Cihan Abdullah Hikâyesi.....	51
2.4.1.1. Renk	53
2.4.1.2. Sayı.....	54
2.4.2. Diligam Yahya Bey Hikâyesi	55
2.4.2.1. Renk	57
2.4.2.2. Sayı.....	58
2.4.3. Haydar Bey Hikâyesi	59
2.4.3.1. Renk	60
2.4.3.2. Sayı.....	61
2.4.4. Öksüz Vezir Hikâyesi	62
2.4.4.1. Renk	63
2.4.4.2. Sayı.....	64
2.4.5. Şeyh Senan Hikâyesi	65
2.4.5.1. Renk	67
2.4.5.2. Sayı.....	67
2.4.6. Zulüm Hüseyin Hikâyesi	68
2.4.6.1. Renk	69
2.4.6.2. Sayı.....	70

2.5. Âşık Şeref Taşlıova'nın Tasnif Ettiği ve Anlattığı Halk Hikâyeleri	71
2.5.1. Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi	75
2.5.1.1. Renk	76
2.5.1.2. Sayı	77
2.5.2. Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi	79
2.5.2.1. Renk	80
2.5.2.2. Sayı	81
2.5.3. Gülistan ile Süleyman Hikâyesi	84
2.5.3.1. Renk	85
2.5.3.2. Sayı	86
2.5.4. Gelin Taşı Hikâyesi	88
2.5.4.1. Renk	89
2.5.4.2. Sayı	90
2.5.5. Emir Han ile Sümül Hanım Hikâyesi	91
2.5.5.1. Renk	92
2.5.5.2. Sayı	93
2.5.6. Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi	95
2.5.6.1. Renk	96
2.5.6.2. Sayı	97
2.6. Âşık Murat Çobanoğlu'nun Tasnif Ettiği ve Anlattığı Halk Hikâyeleri	98
2.6.1. Ahmet ile Mehmet	101
2.6.1.1. Renk	103
2.6.1.2. Sayı	104
2.6.2. Yaralı Şahin	105
2.6.2.1. Renk	107
2.6.2.2. Sayı	109
2.6.3. Saraç İbrahim ile Lale Sultan	110

2.6.3.1.Renk	112
2.6.3.2.Sayı.....	114
2.6.4. Sona Gelin	117
2.6.4.1.Renk	118
2.6.4.2.Sayı.....	119
2.6.5. Hamit Han ile Melek Sultan	120
2.6.5.1.Renk	121
2.6.5.2.Sayı.....	123
2.6.6. Pervane	126
2.6.6.1.Renk	127
2.6.6.2.Sayı.....	128
3. BÖLÜM.....	131
ÂŞIK ŞENLİK KOLU HALK HİKÂYECİLİĞİNDE RENK VE SAYI SEMBOİZMİ	131
3.1.Âşık Şenlik'in Hikâyelerinde Renk ve Sayı Sembolizmi	131
3.1.1. Latif Şah ile Mihriban Sultan Hikâyesi	131
3.1.1.1. Nesir	131
3.1.1.2. Nazım	138
3.1.2. Salman Bey ile Turnatel Hanım Hikâyesi	145
3.1.2.1. Nesir	145
3.1.2.2. Nazım	152
3.1.3. Sevdakâr ile Gülenaz Hanım Hikâyesi	159
3.1.3.1. Nesir	159
3.1.3.2. Nazım	163
3.2. Âşık Şevki Halıcı'nın Tasnif Ettiği Hikâyelerde Renk ve Sayı Sembolizmi	168
3.2.1.Renk.....	168
3.2.2.Sayı	169
3.3. Âşık Şeref Taşlıova'nın Tasnif Ettiği Hikâyelerde Renk ve Sayı Sembolizmi	170

3.3.1.Renk	170
3.3.2.Sayı	172
3.4. Âşık Murat Çobanoğlu'nun Tasnif Ettiği Hikâyelerde Renk ve Sayı Sembolizmi	174
3.4.1. Renk	174
3.4.2. Sayı	176
3.5. Âşık Kolunda Süreklilik	177
3.5.1. Âşık Şenlik Kolu Halk Hikâyeciliğinde Benzerlik.....	179
3.5.2. Âşık Şenlik Kolu Halk Hikâyelerinde Ortaklık.....	181
SONUÇ	183
KAYNAKÇA.....	187
EKLER	198

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Sümmanî Kolu.....	39
Tablo 2. Ruhsatî Kolu.....	40
Tablo 3. Âşık Şenlik Kolu	42

GİRİŞ

Anadolu sahası maddi ve manevi değerleri içerisinde barındıran Türk kültürünün en önemli merkezleri arasındadır. Geçmişten bugüne geleceğin yaratılması düşüncesiyle (Glassie, 1995: 395) her türlü kültürel mirasın günümüzde de yaşamasına olanak sağlamış ve bu kültürel mirasa ev sahipliği yapmıştır. Zengin kültürel birikime sahip olan Türkler kültürlerini nesilden nesile aktarmaya çalışmışlardır.

Âşıklık, zengin Türk kültürel birikiminin yaşatılmasında ve aktarılmasında önem taşımaktadır. Âşıklık, Orta Asya’da ozan-baksı geleneğinin devamı “atadan, dededen kalma millî bir kültür mirası”dır (Özarslan, 1999: 71). Bu kültür mirasının aktarılması “âşık kolları” ile gerçekleşmektedir. Kol, âşığın gelenek içerisinde kabiliyetli bir genci bir çırağı seçerek yetiştirdiği mekteptir. Usta âşığın izinde yetişen çırak, ustasının üslup, dil, ayak, ezgi, hatıra ve hikâyelerini devam ettirir. Çırak yetiştirme âşıklığın devamlılığını sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Çırak yetiştirme geleneği âşık kolları sayesinde Anadolu sahası âşıklığının oluşumunda ve yayılmasında başat rol üstlenmektedir. Çalışmanın da konusunu oluşturan Âşık Şenlik Kolu, gelenek zinciri oluşturarak (Kaya, 1997: 501) Anadolu sahasında âşıklığın canlılığını sürdürmesinde geniş âşık kadrosuna sahip olan kollardandır.

Anadolu sahası âşıklığının âşık kollarının usta-çırak geleneğinin varlığının devam ettirilmesi işlevinin yanı sıra saz ve şiir sanatının da halk hikâyelerinin yaşamasında ve yaşatılmasında dolayısıyla kültür ve birikimin aktarılması işlevini de üstlenmektedir (Kaya, 1997: 502). Âşıklıkta, şiirde olduğu kadar hikâye tasnif etmede de başarılı olmak gerekmektedir. Çırak, usta malı hikâyelerin çoğunu bilmeli, hikâyelerin tamamını en iyi şekilde anlatabilmeli ayrıca dinleyicilerin de beğenisi kazanabilmelidir (Taşlıova, 2006: 45). Geleneğin aktarılmasında âşık kolları kadar halk hikâyeciliği geleneği de önem arz etmektedir.

Anadolu sahasında 16. yüzyıldan itibaren önemli temsilciler yetişmiştir. Hikâye anlatıcısı olan “musannif âşıklar”, hikâyeler tasnif ederek farklı ortamlarda bu hikâyeleri icra etmişlerdir. Anadolu sahası âşıklığında ve halk hikâyeciliğinde akla gelen zirve isim Âşık Şenlik’tir (Taşlıova, 2006: 50). Âşık Şenlik kolunda pek çok âşık bulunmaktadır. Bu kolda yetişen âşıklar, geleneğe bağlı kalarak geleneğin devamlılığını sağlamada görev

üstlenmişlerdir. Âşık Şenlik'in bilinen üç hikâyesi vardır: Latif Şah ile Mihriban Sultan, Salman Bey ile Turnatel ve Sevdakâr ile Gülenaz hikâyesi. Âşık Şenlik'in tasnif ettiği bu hikâyeler Anadolu sahasında icra edilmiş ve Âşık Şenlik Kolunda yetişen âşıklar da onun gibi hikâyeler tasnif ederek geleneğe hizmet etmiş ve kolun yaşatılmasına katkı sağlamışlardır.

Âşık edebiyatı ürünlerinden olan halk hikâyeleri nazım-nesir karışık kendisine has bir yapıya sahip olan; kahramanlık, aşk ya da bu iki temanın birlikte işlendiği türdür. Halk hikâyelerinin icrasında nesir kısımları anlatımla sağlanırken nazım kısımları müzikle birlikte sağlanmıştır. Halk hikâyeleri, 17. yüzyıldan sonra âşıklığın gelişmesi ve oluşturulan ürünlerin yazıya aktarılmasıyla izlenebilir kimlik kazanmıştır (Taşlıova, 2006: 45). Halk hikâyesinin¹ yüzyıllar içerisinde belirli bir anlatıcı-dinleyici çevresinde icra edilmesi “halk hikâyesi anlatma geleneği”ni oluşturmuştur. Anlatıcı-dinleyici çevresinde oluşturulan ve icra edilen halk hikâyeleri kahvehane, düğün ve konak gibi mekânlarda kendi icra kuralları çerçevesinde âşıklar tarafından icra edilmektedir. Anadolu sahası hikâyecilik geleneği, kahramanlık geleneğinin izlerini taşıyarak geçmişten günümüze ulaşmıştır (Cemiloğlu, 2002: 141).

Halk hikâyeleri ve âşık tarzı şiirlerden oluşan âşık edebiyatı yaratıldığı ve yaşatıldığı toplumla alakalı pek çok bilgiyi bünyesinde barındırmaktadır. Toplumun dili olan âşık, duygu ve düşünce dünyasını yarattığı edebî ürünlere aktarmıştır. Halk hikâyesi içerisinde yer alan her motif ve unsur birer göstergedir. Halk hikâyeleri, metinler arası ilişkilerin yoğun olduğu türdür. Bu nedenle halk hikâyelerinin göstergebilimsel olarak incelenmesi Türk kültürünün çözümleme çalışmalarında veriler sunacaktır.

Anadolu sahasında âşıklar; meclislerde, düğünlerde, kahvehanelerde, köy odalarında, festivallerde, şenliklerde eserlerini irticalen icra etmişlerdir.² Âşıklar, icralarıyla sözlü kültür ortamının devamlılığını sağlayabilmişlerdir. Burada icra edilen eserler muhafaza edilemezken yazılı kültürde durum farklılaşmaktadır. Dursun Yıldırım (2003:

¹ Ali Berat Alptekin (2005: 18), halk hikâyesini “Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup; aşk, kahramanlık vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslâm ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatımlar” şeklinde tanımlamaktadır.

² Özkul Çobanoğlu (2000: 197-200), âşıkların eserlerini icra ettiği sözlü kültür ortamlarını şu şekilde sıralamaktadır: kahvehaneler, köy odaları, düğünler, pazar ve panayırılar, Yeniçeri ortaları, kale-garnizon gibi askeri karargahlar, ağa- paşa konakları, ulaşım araçları, Cami önleri, harman yerleri ve herhangi bir vesileyle toplanmış kalabalıklar.

M. Mete Taşlıova ise (2006: 165-220), aktif icra ortamlarını yedi başlıkta incelemektedir: düğünler, kahveler, köy odaları, hanlar, bayramlar, festivaller, şenlikler, özel günler ve gece programları ve yurt dışı programları.

134), sözel ortamda oluşturulan metinler ile yazılı ortamda oluşturulan metinlerinden en temel farkının muhafaza edilmeleri ve yayılmaları, okuyucu ve dinleyiciye ulaşma biçimlerinde olduğunu ifade etmektedir.

Çalışmada Âşık Şenlik Kolunda yer alan Âşık Şevki Halıcı'nın sekiz hikâyesine, Âşık Şeref Taşlıova'nın altı hikâyesine, Âşık Murat Çobanoğlu'nun ise yedi hikâyesine yer verilmiştir. Çalışmada Âşık Şenlik ve Âşık Şenlik Kolundan Âşık Şevki Halıcı, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun seçilmesinin sebebi ise âşıkların anlattıkları ve tasnif ettikleri hikâyelerin TDK tarafından yazıya geçirilmesidir. Buna ek olarak âşıkların ulusal ve uluslararası programlarda yer alarak kültüre katkı sağlamaları da bir diğer etkidir.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın temel konusunu Âşık Şenlik Kolu ve Âşık Şenlik'in halk hikâyeciliği oluşturmaktadır. Âşıkların tasnif ettiği ve anlattığı halk hikâyeleri kültürel devamlılığın sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Sembolizm üzerine yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak masal türü üzerinedir. Halk hikâyesi üzerine göstergebilimsel ve anlambilimsel çözümleme yapılmaması nedeniyle bu konu seçilmiştir.

Araştırmanın Problemleri

Sembolizm alanında masal türü üzerine yapılan çalışmalar genellikle renk çözümlemesi şeklinde olmuştur. Çalışmada halk hikâyelerinde renk ve sayıların ne şekilde sembolize edildiği, Türk kültüründe yeri ve anlamı ana problem olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte hangi renkler ve sayılar daha sık kullanılmıştır? Seçilen halk hikâyelerinde işlenen kodlar geçmişten bugüne olduğu gibi kullanılmakta mıdır? Yoksa farklılık göstermekte midir? Bu sorular çalışmanın diğer problemlerini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amaçları ve Önemi

Âşıklık içerisinde yer alan halk hikâyeciliği kültürel devamlılığın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. İnsanı anlamak, kültürü anlamak ve adlandırmayla mümkündür. Halk hikâyelerinde kullanılan renk ve sayıların sembolleştirilerek kullanılması insanı ve

beraberinde toplumun da dünyayı algılayışı açısından önemli göstergeler barındırmaktadır. Bu göstergelerin incelenmesiyle kültürel çözümleme yapılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniğinden, veri toplama, tespit etme ve değerlendirme modelinden yararlanılmıştır.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışma, halk hikâyesinin diğer türlere dair örnekler ve alıntılar barındırmasından dolayı Anadolu sahasında Âşık Şenlik Kolu halk hikâyeleri sınırlandırılmıştır. Çalışmanın kapsamı renk ve sayıların sembolik anlamlarının toplumda ve Türk kültüründeki gösterge bilimsel ve anlam bilimsel incelemesi üzerine yoğunlaşmıştır.

1. BÖLÜM

ÂŞIK TARZI HALK HİKÂYELERİNDE RENK VE SAYI SEMBOLİZMİ

1.1. Tür Olarak Âşık Tarzı Halk Hikâyesi

Âşık edebiyatının temel türlerinden olan halk hikâyesi, sözlü kültür geleneğinde nazım-nesir karışık yapısıyla âşıklar tarafından anlatılan halk edebiyatı ürünlerindendir. Sözlü geleneğin ürünü olan hikâyeler, kuşaktan kuşağa aktarılarak geleneğin devamlılığı için büyük katkı sağlamıştır (Taşlıova, 2006: 45).

Halk hikâyesi, Türk sözlü geleneğinin çeşitli türlerinin (efsane, masal, destan vb.) özelliklerini barındırmaktadır. Bu özelliğiyle kültürün aktarılmasında ve geleneğin devamlılığının sağlanmasında diğer türlerden daha etkili olmuştur. Nitekim Pertev Naili Boratav da (2002: 39-81) halk hikâyelerini nazım-nesir karışık yapıya sahip olması, olağanüstülüklerin daha az olup anlatılan olayların gerçeğe daha yakın olması, ağırlıklı olarak aşk konusuyla ilgili olması yönüyle destandan; devamında ise mit, efsane, masal gibi türlerden ayrıldığını ifade etmektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri halk hikâyesinin örneklerinden biridir. Bu hikâyelerde geçen ozanlar sözlü kültür ortamlarında kopuz, dombra gibi çalgılarla müzik eşliğinde icralarını gerçekleştirmişlerdir. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde on iki hikâyeden her biri için “boy” terimi kullanılırken Köroğlu hikâyelerinde “kol” terimi kullanıldığı görülmektedir. Ali Duymaz (2014: 4) yaptığı çalışmada Anadolu sahasında türküsüz hikâyelere “kara hikâye”, kısa hikâyelere “kıssa” veya “serküşte (sergüzeşt)” adının verildiğini ifade etmektedir.

Halk hikâyesi, sadece yapı ve içerik bakımından değil; icra bakımından da sözlü gelenekte müstakil yere sahiptir. Anlatıcı ve dinleyici bütünlüğü içerisinde kahvehane, düğün gibi mekânlarda belirli kurallar çerçevesinde icra edilmiştir (Sadıç, 2021: 4).

Pertev Naili Boratav (2002: 46) halk hikâyelerinin yeni ve kendine özgü yapısıyla destan türünün niteliklerini taşıdığını ama destan türünden sonra ortaya çıktığını belirtmektedir. Anadolu sahası âşıklık geleneğinde özel bir anlatım geleneğine sahip olan

bu türün tasnifi ve icrası gelenek içerisinde önem arz etmektedir. Hikâye anlatıcısı olan âşıklar anlattıkları hikâyeleri kendileri de tasnif etmişlerdir. Âşıklar, bu halk hikâyelerini şiir ve müziğin iç içe bulunduğu bir yapı içerisinde icra etmişlerdir. İlerleyen zamanlarda meddahların da hikâye anlatmaya başlamasıyla geleneksel bir yapı bütününde gösteri formunu alan hikâye anlatımı farklı mekânlarda icra edilmeye başlanmıştır (Kaya ve Koz, 2000: 7).

Anlatıcı ve dinleyicilerin iç içe bulunduğu kahvehane, düğün, konak vb. mekânlarda kendine özgü kurallar çerçevesinde âşıklar tarafından canlı bir biçimde icra edilen halk hikâye anlatma geleneğinde saz ve söz bir aradadır. Yöreden yöreye icra şeklinin farklılık göstermesiyle birlikte Anadolu sahasında hikâye anlatma geleneği genel olarak dört bölümde icra edilmektedir. İcranın ilk kısmı fasılla başlamaktadır. Bu bölümde âşık, dinleyicileri sergileyeceği performansa hazırlamak için divanî³ söyleyerek icrasına başlar. İcra geleneği gereği geleneğe bağlı kalan âşık, divanîden sonra cinaslı bir türkü olan tecnis okur. Devamında ise dinleyicinin daha çok dikkatini çeken olağanüstülüklerin bulunduğu tekerleme söyler. Âşık, “üstatnâme” adı verilen kısımda Köroğlu’ndan ve eski usta âşıklardan şiir okur. En sonda ise bir muamma çözerek fasıl kısmının icrasını tamamlar. İkinci bölüm olan döşeme kısmı nazım-nesir karışık yapının görüldüğü giriş kısmıdır. Burada âşık, anlatacağı hikâyenin zaman ve mekânından söz ederek kahramanlarla ilgili bilgilere de yer vermektedir. Üçüncü bölüm olan fasıl⁴ kısmı, anlatım için bir başlangıç niteliğindedir. Pertev Naili Boratav (2002: 32) fasıl bölümünün uzunluğu ve kısalığını mecliste bulunan dinleyicilerin isteğine göre biçimlendirildiğini ifade etmektedir.

Türk halk hikâyelerinde âşık olma değişik yollarla gerçekleşmektedir. Âşık, olayı anlatırken duyguları aktaracağı nazım kısımları saziyle icra etmeye başlar. İlerleyen bölümlerde hikâye anlatılırken çay-kahve molası veren âşık, dinleyicilerin hem dinlenmesini hem de daha çok merak etmelerini sağlamaktadır. İcrası günlerce süren hikâyelerde heyecanın en yüksek olduğu kısımda mola veren âşık, ertesi gün devam edeceğini de dinleyiciye bildirir. Dördüncü bölüm olan sonuç ve dua bölümüne

³ Halk şiirinde aruz kullanılan nazım biçimlerinden olan divanînin, aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla oluşturulmasına karşın, halk şairleri arasında 15 heceye karşılık gelecek şekilde söylenmesi yaygındır (Kaya 2007: 246).

⁴ Pertev Naili Boratav’ın düşüncelerinden yola çıkılarak bazı araştırmalarda fasıl kısmının halk hikâyesinin bir bölümü olmadığı ileri sürülmektedir (Düzgün, 2018: 259-260). “Aslında fasıl, hikâye anlatımını ifade eden icranın gösterim başlangıcını oluşturan bir bölüm, bir “girizgâh” olarak düşünülebilir (Sadıç, 2021: 73).”

gelindiğinde ise bu bölümün genellikle iki kısımdan oluştuğu görülmektedir: mutlu sonla bitenler ve acı sonla bitenler. Mutlu sonla biten hikâyelerde âşık, “duvak kapama” olarak adlandırılan beş mısralık muhammes şeklinde uzun deyiş söyleyerek dua eder. Acı sonla biten hikâyelerde ise bayati makamında uzun havalar söyleyerek icrasını tamamlar. Bu bölümlerin tamamlandığı halk hikâye icrasının bazılarında hikâyeden bağımsız olarak acı sonla biten hikâyelerde efsaneler anlatılmaktadır (Çobanoğlu, 1996: 286). Bu efsanelerde genellikle hikâyede kavuşamayan kahramanların diğer dünyada kavuştuklarıyla ilgili motiflerin işlendiği anlatılara yer verilmektedir.

Halk hikâyelerinin tasnifiyle ilgili çalışmalar ilk olarak Ignacz Kunos tarafından yapılmıştır. Rusya Bilimler Akademisi tarafından yayımlanan Wilhelm Radloff’un *Proben* adlı kitabın VIII. cildini, Kunos hazırlamıştır. Bu cilt içerisinde “Osmanlı Türklerinin Halk Edebiyatı Üzerine” kısmının girişinde “hikâyeli türküler” adıyla halk kitaplarından bahseden Kunos, halk hikâyeleri için “halk romanı” isimlendirmesini yapmıştır. İlerleyen süreçlerde kitaplarıyla çalışmalarına devam eden Kunos, “Anadolu’da Türk Halk Romanları” yazısıyla halk hikâyeleri için bağımsız tür nitelendirmesini yaparak halk hikâyeleri alanında bilimsel çalışmaların yapılmasına önayak olmuştur. “Saz Şairi Romanı” adlı bölümde Kunos, hikâye kahramanları⁵ olan âşıkları silah yerine saz ve söz ile dava kazananlar olarak tanımlamaktadır (Duymaz, 2014: 8).

Türk edebiyatı sahasında halk hikâyelerinin tasnifiyle ilgili ilk çalışmalar Mehmed Fuad Köprülü’nün 1930 yılında hazırladığı *Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi* adlı eseriyle başlamaktadır. Köprülü’nün diğer çalışmalarında ise halk hikâyelerinin kökenleriyle ilgili meselelere yer verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Pertev Naili Boratav, Abdülbaki Gölpınarlı, Sadettin Nüzhet Ergun gibi isimlerin yaptığı çalışmalarla halk hikâyelerinin tür mevzusu üzerine araştırmalar artmıştır. Nitekim halk hikâyesinin tür olarak tanımlandığı ve özelliklerinin belirtildiği eser olarak da Pertev Naili Boratav’ın *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* adlı çalışması bulunmaktadır (Sadıç, 2021: 15).

1935 yılında Nihad Sami Somyarkın (Banarlı) *Türk Halk Hikâyelerinin Doğuşu ve Ferhad ile Şerife Hanım Hikâyesi* adlı çalışmasıyla hikâyeyi konu bazında ele almıştır. 1949 yılında *Kerem ile Aslı Hikâyesi (Araştırma-İnceleme)* adlı çalışmasıyla Şükrü Elçin, halk hikâyelerinin tasnifi çalışmalarına *Kitâbî, Mensur, Realist Halk Hikâyeciliği* adlı

⁵ Doğuştan irticalen saz çalıp söylemeleri ve rüyada bade içmelerini olağanüstü olarak nitelendiren Kunos, hikâyedeki kahraman ve olayların gerçekçi oldukları için kahramanları gerçekte yaşamış kişiler olarak kabul etmektedir (Duymaz, 2014: 8).

çalışmasıyla yenisini eklemiştir. 1958’de *Âşık Garip ve Tahir ile Zühre* kitaplarını yayımlayan Eflatun Cem Güney, halk hikâyelerini masalla birlikte ele alıp incelemiştir. Mehmet Kaplan, Mehmet Akalın ve Muhan Bali, 1973 yılında *Köroğlu Destanı* adlı on beş hikâyenin yer aldığı bir çalışma yayımlamışlardır. Muhan Bali ise 1973 yılında *Ercişli Emrah ve Selvihan Hikâyesi* adlı doktora tezini hazırlamıştır. Bir yıl sonra *Âşık Garip Hikâyesi* adlı doktora teziyle Fikret Türkmen, sözlü ve yazılı varyantların karşılaştırıldığı bir çalışma yapmıştır. 1975 yılında Ensar Aslan, *Çıldırılı Âşık Şenlik Hayatı, Şiirleri, Karşılaşmaları, Hikâyeleri* adlı çalışmada Âşık Şenlik’in biyografisine yer vermiş; âşığın hikâyelerini ve şiirlerini incelemiştir. 1993 yılında Bayram Durbilmez *Karslı Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı, Sanatı ve Eserleri* adlı çalışmada Âşık Murat Çobanoğlu’nun hayatına, hikâyelerine ve şiirlerine yer vermiş, Çobanoğlu’nun âşıklık geleneğindeki yerini ele almıştır. Bu eser daha sonraki yıllarda kitap olarak yayımlanmıştır. 1997 yılında Ali Berat Alptekin *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* adlı çalışmada halk hikâyesinin genel özelliklerine yer vermiş, yetmiş hikâyeyi olay örgüsüyle birlikte vererek motiflerine göre incelemiştir.

2000 yılında İsmail Görkem *Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı* adlı çalışmada Âşık Mustafa Köse’nin biyografisine yer vererek hikâyeleri ve hikâyeciliğiyle ilgili bilgilere değinmiştir. Doğan Kaya ve Sabri Koz *Halk Hikâyeleri I* adlı çalışmalarında dört hikâyeye yer vermiş ve hikâyelerle ilgili incelemeler yapmışlardır. 2004 yılında Metin Ekici *Türk Dünyasında Köroğlu* adlı çalışmada Köroğlu ile ilgili yapılan daha önceki çalışmaları birlikte değerlendirmiş, hikâyelerin farklı varyantlarını karşılaştırıp çalışmanın sonuna örnek hikâye metinleri eklemiştir. 2008 yılında İlhan Başgöz İngilizce olarak yayımlanan ve sonrasında Türkçeye aktarılan *Hikâye: Turkish Folk Romance as Performance Art* adlı çalışmada Vladimir Propp’un inceleme yöntemine göre elli hikâyenin biçimsel yapılarını analiz etmiştir (Sadıç, 2021: 20). Türk Dil Kurumunun yürüttüğü “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi” ile Türk Dünyası’ndan derlenen çok sayıda destanın yazıya aktarımı sağlanmıştır. Bu proje kapsamında da Fikret Türkmen, Nail Tan ve Muammer Mete Taşlıova 2008 yılında *Âşık Şeref Taşlıova’dan Derlenen Halk Hikâyeleri* adlı çalışmalarında Âşık Şeref Taşlıova’nın biyografisine, hikâyeciliğine ve tasnif ettiği hikâyelere yer vermiştir. 2009 yılında Fikret Türkmen ve Mustafa Cemiloğlu, Âşık Mevlüt İhsanî’nin hikâyeciliğine ve hikâyelerine yer verilen *Âşık Mevlüt İhsanî’den Derlenen Halk Hikâyeleri* adlı çalışmayı yayımlamıştır.

Aynı yıl Âşık Şevki Halıcı'nın hikâyeciliğine ve hikâyelerine yer verilen *Âşık Şevki Halıcı'dan Derlenen Halk Hikâyeleri* adlı bir çalışma daha yayımlanmıştır (Sadıç, 2021: 21). 2010 yılında Muammer Mete Taşlıova, *Festival Yapısıyla International Storytelling ve Türkiye Gezici Halk Hikâyeleri* adlı çalışmada, halk hikâyeciliğinin “gezici âşık” kavramını hikâye festivalleri bağlamında değerlendirmiştir. Çalışmada farklı ülkelerdeki hikâye anlatım festivalleri ile Türkiye'deki gezici halk hikâyeleri festivallerini karşılaştırmış, “icracı-mekân-dinleyici-icra yapısı” bağlamında halk hikâyesi anlatma geleneğini incelemiştir. 2016 yılında Muammer Mete Taşlıova (2016: 113), *Köroğlu Oltu Kolu (İnceleme-Metinler)* adlı çalışmada Köroğlu hikâyelerini anlatıcı ve metin merkezinde karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Epizot, motif, yapı ve içerik tespiti yönünden karşılaştırmayı yapmış, hikâye anlatıcılığını “anlatıcı-icra-dinleyici-mekân-metin” temelinde ele almıştır.

1.2. Sembolizm ve Gösterge Bilim

Göstergebilim, göstergeleri inceleyen anlama ve anlamlandırma işidir. Gösterge ise gösteren ve gösterilen arasında ortaya çıkan ve yaşamın her alanındaki işaret, nesne, kavramlardır. Görüntüsel göstergelerin yanı sıra dilsel göstergeler vardır. Kuş çizimi sesli bir şekilde telaffuz edildiği zaman göstergedir. İnsanoğlu, dil ile var olmuş ve iletişim ihtiyacını dil ile gerçekleştirmiştir.

Göstergelerin ilk hâli şekil ve semboller ile ortaya çıkmıştır. Ama göstergeler dilsel olmayan düşünce ve görsel içerikli dizgeler de gösterge olarak ele alınmakta ve göstergebilimin araştırma alanına girmektedir. İnsanın olduğu her yerde göstergebilimsel unsurlarını görmek mümkündür. Hem dünya hem de insanın kendisini anlaması için bu göstergeleri ve dizgeleri doğru şekilde anlamlandırma neticesinde göstergebilim ortaya çıkmıştır (Günay, 2012: 32).

Antik Çağ'da Platon, Aristo ve çeşitli düşünürler dilsel göstergelerle ilgili çeşitli yorumlarda bulunmuş ve bir nevi o dönemden itibaren göstergelerin özelliklerini dile getirmişlerdir. Orta Çağ'da da göstergebilim üzerine yorumlar yapılmış ve dilsel göstergelerden ziyade anlamsal göstergeler üzerinde durulmuştur. 16. yüzyılda Roger Bacon gibi önemli isimler göstergebilimin modeli üzerinde çeşitli düşünceler ortaya koymuşlardır. 17. yüzyılda John Locke *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme* adlı çalışmada ilk defa “semiyotik” terimini kullanmış, göstergebilim adlandırmasını yapan

ilk kişi olmuştur. Locke, yaptığı çalışmada göstergelerin amacının zihindeki kavramları anlamlandırmak veya bu kavramları başkalarına anlatmak için kullanılması; bu yüzden bu göstergelerin niteliğinin incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır. John Locke’dan sonra Jean Henri Lambert, Joseph Marie Hoene, Bernhardt Bolzano, Edmund Husserl gibi filozof ve araştırmacılar dilsel ve dilsel olmayan göstergeleri ele almış ve bunlar hakkında incelemeler yapmışlardır. Bu dönemde yapılan çalışmalar ağdaş göstergebiliminin de temelini hazırlamıştır (Rifat, 1990: 19).

Göstergebilimin kurucuları olarak bilinen Charles Sanders Peirce ve Ferdinand de Saussure göstergebilimin temelini atmışlardır. 20. yüzyılda Charles Sanders Peirce, “semyotik” kavramıyla göstergeler kuramını tasarlayarak ortaya koymuştur. Charles Sanders Peirce, mantıkla semyotiği eşit tutarak ele aldığı semyotik kuramını  bölümde sınıflandırmış, mantığı da bunlardan biri olarak vermiştir. Göstergelerin daha çok mantıksal işlevi üzerinde duran Charles Sanders Peirce, göstergebilimin tam sınıflandırmasını altmış altı göstergeler sistemiyle yapmıştır (Dervişoğlu, 2008: 7).

Ferdinand de Saussure, Charles Sanders Peirce’in aksine “semyoloji” kavramını kullanarak göstergeleri toplumsal bağlamda ele almış ve toplumu da gösterge bilimin yaşamı inceleyecek bir bilim dalı olması gerektiğini savunmuştur. Charles Sanders Peirce’in l göstergebilimsel modeline karşın Ferdinand de Saussure ikili modeli kullanmış, göstergeleri daha çok dil üzerinde ele alarak incelemeler yapmıştır. Dilbilimin en önemli isimlerinden Ferdinand de Saussure, dilin bir bağlam içerisinde incelenmesi gerektiğini söyleyerek göstergelerin toplumsal yanını da vurgulamıştır. Charles Sanders Peirce ve Ferdinand de Saussure’n temelini atarak bağımsız bir bilim dalı hâline gelmesini sağladıkları göstergebilimle ilgili çalışmalar bu iki isimle Avrupa ve Amerika anlayışlı iki farklı geleneği ortaya çıkarmıştır. Louis Hjelmsley, Roland Barthes, Claude Levi Strauss, Algirdas Julien Greimas, Jean Baudrillard, Julia Kristeva gibi isimler Avrupa geleneğini benimserken Umberto Eco, Thomas Sebeok, Ivor Amstrong Richards, Charles Kao isimler de Amerikan geleneğini benimsemiştir (Dervişoğlu, 2008: 9).

Göstergebilimin önemli isimlerinden biri olan Roland Barthes, daha çok kültür zmlmeleri zerine çalışmalar yapmıştır. Roland Barthes, Ferdinand de Saussure gibi yapısalcı yaklaşımla çözümlleme yöntemleri geliştirerek anlam taşıyan olgular üzerinde durmuştur. Roland Barthes, “anamlama” kavramını ortaya koyarak göstergeleri düz anlam ve yan anlam bağlamında ele almıştır. Roland Barthes, Avrupa geleneğinin temsilcisi yani

Ferdinand de Saussure'ün aksine dilbilimi göstergebilimin bir alt dalı değil, göstergebilimi dilbilimin bir alt dalı olması gerektiğini ifade etmiştir (Erkman, 1987: 28). Avrupa ve Amerika gelenekli göstergebilim dışında Rus Biçimciler de göstergebilimle ilgili çalışmalar ortaya koymuştur. Rus Biçimciler özellikle anlatılar, düzyazı ve şiirlerle ilgili çözümlerler yapmışlardır. Vladimir Propp, Rus halk masallarını ele aldığı eseri *Masalın Biçimbilimi*'nde birimleri bağımsız olarak ele almamış, bu birimleri yer aldıkları dizgelerde öteki öğelerle ilişkileri bağlamında incelemiş ve otuz bir temel işlev belirlemiştir. Bu çalışmayla masalların yapısının değişmeyen ortak bir yapısının olduğunu ortaya koymuştur (Boran, 2016: 215).

İnsanı ve toplumu anlamak için o toplumun kültürüne, yaşayışına, dinine ve toplumun edebî ürünlerine bakılmalıdır. Bu ürünler de bünyelerinde göstergeleri barındırmaktadır. Hikâyelerdeki dizgeler önemli iletiler içermekte ve göstergebilimsel çözümleme açısından önemli veriler sunmaktadır.

Bir topluluk tarafından kullanılan ve anlam ifade eden en küçük birim dil göstergesidir. Göstergeler kimi zaman bir nesneyi karşılarken kimi zaman bir durumu ya da dilsel bir ifadeyi de karşılayabilir. Bütün semboller, nesneler, durumlar veya ne ele alınırsa alınsın bir anlam içerdiği için birer göstergedir fakat bir dil gönderge iletmediği için dil göstergesi değildir. Göstergeler, oluşturulduğu toplulukla ve kültürle birlikte anlam kazanmaktadır (Kıran ve Kıran, 2018: 153). Dilsel bir toplulukta dil, içerdiği göstergelerle temelinde iletişimi sağlayan, bilgi aktarımı sürecinde ise nesnelerin ve kavramların fiziksel anlatımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1. Gösteren ve Gösterilen

Dil, yaşayan canlı bir varlıktır ve insanlar arasında iletişimi sağlamaktır. Soyut bir dünya etkinliği olan düşünce, dil göstergeleriyle ifade edilir ve anlam kazanır. “Kitap” denildiği zaman bu nesneyi gören, bilen için kişinin zihninde o nesne belirmeye başlayacaktır. Burada herkesin zihnindeki kitap nesnesi farklı şekillerde belirmeye başlayacaktır, bu da aslında göstergelerin değişkenlik özelliğini ortaya çıkarmaktadır. Temelinde ise farklı anlamlar çağrışırsa da iletişim sağlamaya yarayacaktır (Kıran ve Kıran, 2018: 152).

Dil göstergesi aslında dilbilimsel göstergebilimin öncüsü Ferdinand de Saussure'ün de ifade ettiği gibi iki düzeyden oluşmaktadır: gösteren ve gösterilen. Gösteren, nesnenin görülebilen ve işitilebilen kısmı daha çok somut ve duyu kısmını karşılarken zihnimizle algılayabildiğimiz kısmı ise ifade edilen nesnenin anlamlandırılma basamağı olan soyut kısmı gösterilendir. Dil göstergesinin bu iki temel unsuru olan gösteren ve gösterilen ayrılmaz bir bütünlüğe sahiptir. Gösteren, anlatım düzlemi olmadan içerik düzlemi yani anlamlandırma kısmı gerçekleşmemektedir çünkü burada gönderme bulunmamaktadır. Bu dil göstergesinin sadece sesbilgisel ve yazı olarak ifade edilmesinin yanı sıra görsel farklı şekillerde de ifade edilebilmektedir. Gösterenin ifade edilmesinden sonra zihinde çağrışan nesne veya kavramlar ise gösterilene karşılık gelmektedir. Bu iki unsur arasında ortaya çıkan ve dil dışında kalan unsurlar ise göndergeyi ifade etmektedir. “Gösteren” bir simge, sembol ya da işaretken “gösterilen” bu simgenin, sembolün ya da işaretin temsil ettiği, zihinde canlandırdığı şeydir. Örnek olarak “gül” kelimesi bir gösterendir. Gösterilen gerçek bir bitki türüdür. “Gül” kelimesi harflerin yan yana gelmesiyle bitkiyi ifade eden bir sembol gösterene örnek oluştururken o sembolün ifade ettiği bitki türü gösterilene örnek oluşturur ve evrensel olarak genel bir anlamı karşılarken kültürel geçmişe bağlı olarak farklı anlamları çağırır. “Gül” kelimesinin kullanımı dilsel göstergeye bir örnektir. Bir müzik notası olan “fa” gösterene örnektir. Müzikal olarak bir anlam taşıması yönüyle gösterilene örnek oluşturmaktadır. Müzik notası “fa” gösteren müzikal olarak anlam taşımasına karşılık, o notaların bir araya gelerek oluşturduğu melodi veya ritmin bireyde oluşturduğu soyut etki gösterilene karşılık gelmektedir. “Fa” notasının kullanımı ise sanatsal göstergeye örnek oluşturmaktadır. Sosyal bilimlerin yanı sıra fen bilimlerinde de sembole ve göstergebilime dair örnekler bulunmaktadır. Matematikte kullanılan “-” sembolü bir gösterendir. Çıkarma işlemi veya iki sayı arasındaki fark ise gösterilene örneklendirmektedir. “-” işaretinden hareketle sayılar arasındaki soyut işlemler ve ilişkiler zihinsel çağrışımı karşıladığında gösterilene örnek oluşturmakta ve “-” sembolünün kullanımı ise matematiksel sembolizmi örneklendirmektedir.

Gönderge, dil göstergelerinin dil dışında gösterdiği tüm unsurlardır (Kıran ve Kıran, 2018: 156). Dil göstergeleri, yaşam içerisindeki olan nesneleri kavramları, varlıkları gösterir. Bu nesne, kavram ve varlıkların anlamlandırılması ise gönderge olarak tanımlanmaktadır. Altmış iki sayısı yan yana getirilip bir tavşan çizildiğinde gönderge “hayvan”, gösteren yazı ve ses “t.a.v.ş.a.n.”, gösterilen yani kavram ise “tavşan” olacaktır. Burada altmış ikiden yapılan tavşanın zihinde çağrıştırdığı aslında bir tür soyutlama olarak

ifade edilebilir çünkü burada özel bir tavşandan ziyade aslında söz konusu unsur genel olarak bir hayvandır. Gösteren ile gösterilen arasındaki zorunlu ve karşılıklı ilişki zihinde tavşan hayvan düşüncesini uyandırmaktadır ve böylelikle aslında ulusaldan ziyade evrensel bir olgu söz konusudur (Kıran ve Kıran, 2018: 162).

1.2.2. Söz (Parole) ve Dil (Language)

Ferdinand de Saussure, kendi dil görüşünü ortaya koyarken dildeki bazı karşıtlıklardan yararlanmıştır. Ferdinand de Saussure'ün dil bilim anlayışının önemli noktası, dilin langue (dil sistemi) ve parole (bireysel konuşma) olarak karşıtlıklar üzerinden ele almasıdır. Ferdinand de Saussure bu karşıtlıkları “söz (parole)” ile “dil (language)” olarak ifade etmektedir.

Language, dilin hem toplumsal hem kurumsal yönünü oluşturmaktadır. İnsanların kullandığı ve ortak olarak kabul ettiği dil kurallarını, yapısını ve sistemini ifade etmektedir. Language, dilin yapısal ve sistematik yönünü karşılamaktadır. Bu kapsamda ele alındığında dil (language), dilin kolektif yönünü oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle oluşturulduğu toplum içerisindeki tüm bireyler tarafından kabul edilen, paylaşılan ortak kurallar ve anlamlar bütünüdür. Örnek olarak Türkçe dil bilgisi kurallarına göre anlamlı ve doğru cümlelerin kurulabilmesi için öge sıralamasının özne, tümleç ve yüklem şeklinde olması gerekmektedir. Bu yapı dilin (language) parçasını oluşturmaktadır. Dil (language), bireysel değil toplumsal yapıyı karşıladığından dilin kurallarının sabit olduğunu ve bu dili kullananların ise kurallara uyma zorunluluğunu göstermektedir. Söz (parole), dilin bireysel yönünü oluşturmaktadır. Yaratıldığı toplumdaki kişilerin kendi dillerini kullanarak ifade ettikleri her türlü ileti, yazma ya da dilsel etkileşimi kapsamaktadır. Söz (parole), dilin dinamik ve kendisine has yönünü karşılamaktadır. Bireyler dili (language) kullanarak özgün sözlerini (parole) oluşturmaktadırlar. Bireyler, toplumsal olarak paylaşılan ve kabul edilen kurallar gereği dili kullanmaktadırlar fakat her bireyin dil kullanımı kendisine hasır (Rifat, 2013: 26).

“Söz hem bireyseldir hem de anlık bir eylemdir, dil ise dil yetisinin birey dışında kalan toplumsal bölümüdür. Varlığını toplum üyeleri arasındaki bir tür söz söylemeye borçludur.” Ferdinand de Saussure, bu ifadeyle dilin değişmezlik yönüne de vurgu yapmıştır. Bu bağlamda bütünlük ilkesinden hareketle, bütünlüğün kapsadığı göstergeleri çözümleme yoluyla dizge elde edilebilir; dili oluşturan birimler bağımsız olarak yapıdan

yoksundurlar, bu göstergeler sadece birbirleriyle olan karşılıklı ilişkileri içinde anlam ifade edebilirler (Ünal, 2016: 384). Özetle dilbilimsel çözümleme de bu göstergelerin birbirleri arasında ilişkilerin belirlenmesi anlamına gelmektedir.

Öğrencilerinin bir araya getirdiği *Genel Dilbilim Dersleri* notlarında Ferdinand de Saussure, dil göstergelerinin özelliklerinden bahsetmektedir. Bunlardan birisi göstergenin “nedensizliği ilkesi”dir. Ferdinand de Saussure, göstereni gösterenle birleştiren bağın nedensiz dolayısıyla dil göstergesinin de nedensiz olduğunu ifade eder (Saussure, 1998: 111.) Ferdinand de Saussure’ün göstergebilim ve bu doğrultuda göstergeyle ilgili keyfiliği üzerine yaptığı vurgu oldukça önemli olmuştur. “Kitap” kavramının göstereni ses dizimsel olarak “k-i-t-a-p” ile bir bağı yoktur. Burada kavramın farklı ses dizilişleriyle de ifade edilebileceğine değinmiştir. Farklı dillerde aynı kavramın farklı ses dizilişleriyle ifade edilmesi ele alınan “kitap” kavramının İngilizcede farklı, Almancada farklı olması buna en iyi örnek olacaktır. Göstergeler bireysel olmaktan daha çok, dil dizgesinden ötürü toplumsaldır. Dil göstergelerinin kişinin tercihleriyle bağlantılı olmaması da dilin ve dil göstergelerinin toplumsal olduğunu öne çıkarmaktadır (Kıran ve Kıran, 2018: 158).

1.2.3. Art Süremlilik ve Eş Süremlilik

Ferdinand de Saussure’ün *Genel Dilbilim Dersleri* notlarında göstergelerin bir diğer önemli özelliği olarak “çizgiselliği” ifade etmektedir. Burada gösteren unsurunu işitsel nitelikli olarak belirtmiş ve zaman kavramı üzerinde durmuştur. Ferdinand de Saussure’ün değindiği bir başka nokta ise eş süremlilik ve art süremliliktir. Ferdinand de Saussure bu noktada dil dizgesini ele alıp incelerken iki yöntem belirtir. İlk olarak dizgenin oluşumuna sebep olan tarihsel ve sosyal olayları ve beraberinde dilin zaman içerisinde incelenmesi gerektiğidir. Bu inceleme tekniği zıt iki dilbilim yaklaşımını meydana getirir: eş zamanlı dilbilim ve art zamanlı dilbilim (Saussure, 1998: 128).

Dilbilim araştırmaları içerisinde “art süremliliği” yöntem olarak seçip kullanan araştırmacılar dil ailelerini ortaya koymuşlardır. Böylece art süremlilik, dil üzerine yapılan bütüncül bir açıklama yerine parçalı bir açıklama ortaya koyulmasına zemin hazırlamıştır. Bu açıklamalar ve ortaya koyulan çalışmalar Ferdinand de Saussure’e kadar olanlardır. Ferdinand de Saussure ise art süremlilik ve eş süremlilikle ilgili şöyle bir açıklama yapmaktadır:

“Art süremli dilbilimde tarihsel bir bakış açısı vardır. Söz gelimi bir sözcüğün geçmişte nasıl oluştuğu, yarın nasıl olacağını incelemek art süremli bir betimleme alanına girer... Herhangi bir nesnenin eş süremli betimlenmesi, e bir anda bu nesne ile ilgili bir durumun betimlenmesidir” (Uçan, 2016: 129). Bu konuda Ferdinand de Saussure şöyle der: “Bilimimizin dural yönünü ilgilendiren şey eş süremli, evrimlere ilişkin her şey ise art süremlidir. Aynı biçimde, eş sürem bir dil durumunu, art sürem ise bir evrim aşamasını belirtecektir” (Saussure, 1998: 129).

Art süremli dizge ve eş süremli dizge birbirinden farklıdır. Eş süremli her zaman anlamlı olmaktan ziyade art süremli dizgeler amaç gütmekten var olmaktadır. Art süremlilikte dizgeleri tek tek bir arada toplama imkânı yoktur (Saussure, 1998: 134.). Tüm bunlardan hareketle dil dizgesinin art süremli bir yaklaşım doğrultusunda ele alınması imkânsızdır. Bütüncül bazda dil sadece eş süremli yaklaşımla ele alınacak bir dizge olarak görülmektedir.

Art süremli dilbilim, dilin zaman içerisindeki değişimini incelemektedir. Bu yaklaşımla dilin tarihsel gelişimini, kelimelerin yapılarının ve fonetik özelliklerinin zaman içerisinde nasıl değişime uğradığını araştırmaktadır. Türkçede bazı eklerinin kullanımının zaman içine değişime uğramasıdır. Eş süremli dilbilim dilin sınırlı bir anda ve o anlık yapısal durumunu incelemektedir. Bu yaklaşımla, dilin tarihsel gelişim seyrinden bağımsız olarak sınırlı bir anda ve sabit bir zamanda nasıl işlendiği araştırılmaktadır. Dil yapıları, ses, söz dizimi, morfoloji, anlam ve semantik düzeydeki incelemelerle dilin kuralları ve yapısı ele alınmaktadır. Türkçede cümle dizilişinin özne, tümleç, yüklem şeklinde sıralanışının zaman içerisindeki değişimi ve devrik cümle kullanımı örnek oluşturmaktadır.

Ferdinand de Saussure (1998: 139), dilde soyut hiçbir unsurun bulunmadığını belirtmektedir. Toplumda ve kültür içerisinde bazı kalıplaşmış sözlerin anlamının toplumsal kullanım kaynaklı olduğunu değil, anlamsal veya söz dizimsel özelliklerini barındırdığını ortaya koymuştur.

Karşıtlıklar, benzerlikler bildirim kuramının değişik yönlerine etkide bulunduğu için karşıtlıklar yeni bir araştırma alanı olan göstergebilimin doğuşuna sebep olmuştur. Ferdinand de Saussure’ün bulduğu dil kültür ilişkisi, kültürün pek çok alanında iletişim yapısını ortaya çıkarmıştır.

1.2.4. Çağdaş Gösterge Bilim

Gösterge bilimin temel olarak iki ekolden hareketle ilerlediği görülmektedir. Bunlardan ilki “Ferdinand de Saussure ekolü” olup dilbilimi göstergebilimin bir alt dalı olduğunu öne sürenler, ikincisi ise “Roland Barthes ekolü” olup göstergebilimin ancak dilbilimin bir alt dalı olabileceğini öne sürenlerdir. Roland Barthes, ele aldığı çalışmalarda her göstergenin bir ileti veya anlam taşısa dahi bunu dilden bağımsız bir şekilde aktaramayacağını, her ne kadar göstergenin görsel olsa da anlamsal olarak dil ile doğrulandığını ifade etmiştir (Kıran ve Kıran, 2020: 428). Burada Roland Barthes, ele alınan her göstergenin bir noktada anlam taşıdığını ve muhakkak dil ile bağlantısını olacağını savunmuştur. Bu yönüyle Ferdinand de Saussure’ün zıttı yönünde bir görüş belirtmiştir. Roland Barthes’in göstergebilim ekolü dilbilimin çözümlenmesi şekliyle ifade etmek daha doğru olacaktır.

Roland Barthes, yapısal çözümleme yöntemi içerisinde “bildirişim” iletişim amacı taşımayan anlam taşıyan çeşitli olguları barındırmaktadır. Bütün bu olguları anlamlama kavramıyla göstergebilimi birbiriyle ilişkilendirmiş ve bu kavramları göstergeleri gösterge, ikincil gösterge veya yan anlam göstergeleri olarak sınıflandırmıştır (Vardar, 2001: 88). Göstergeler arasında gösteren ve gösterilen arasındaki bağın oluşması işlemine anlamlandırma denir. Gösterilenin görüldüğünde ve duyulduğunda zihinde çeşitli kavramlar çağrıştırmaktadır. Anlamlandırma ve diğer bir ifadeyle anlamlama, gösterenin iletisini gösterilen olarak zihinde doğrudan olarak canlandırmasıdır.

Düz anlam ve yan anlam denildiğinde aklın gelen ilk isim Roland Barthes’tir. Düz anlam göstergenin neyi ifade ettiğini, yan anlam ise göstergenin hangi şekilde ifade edildiğini göstermektedir (Karaman, 2017: 31). Düz anlam, genellikle tek bir anlam ifade eder bu yönüyle genel olarak evrenseldir. Farklı iletişim dizgelerinde düz anlamın yanı sıra yan anlamların da olduğu bilinmektedir. Bu noktada yan anlamların kültürlere ve toplumlara bağlı olarak farklılıklar yarattığı ve bu durumun göz önünde bulundurularak çözümleme yapılması gerekmektedir. Roland Barthes, görsel göstergelerin bağ kurmasında düz anlam ve yan anlam ilişkisini oluşturmuştur. Düz anlamda nesneler seçilirken yan anlamda seçilen öğelerin anlamlandırılarak bir bütün oluşturulur. “Nallıhan’da çok güzel kuşlar var.” cümlesindeki kuş, doğrudan bir hayvan türünü ifade ettiği için düz anlama örnek oluşturmaktadır. “Özgürlüğün kuşları burada kol geziyor.” cümlesindeki kuş, doğrudan hayvanı kastetmediği, özgürlüğü ve kültürel çağrışımları barındırdığı için yan

anlama örnek oluşturmaktadır. “Burada nadir görülen çınar ağaçları var.” cümlesinde çınar, bitkiyi karşıladığı için düz anlama örnek oluştururken “Evimizin çınarı bugün aramızdan ayrıldı.” cümlesindeki çınar, güçlü ve sağlam kişiyi ifade etmek için kullanıldığından yan anlama örnek oluşturmaktadır.

Roland Barthes’in çözümleme modeli dört temel ilkeye bağlıdır: biçimselleştirme, yayıncılık, çoğulluk ve işlemsellik. Bu ilkelerde yapıtın anlamlandırılması için bir sıra gözetilir. İlk basamakta araştırma yapılır, ikinci basamakta çağrışım ele alınır, üçüncü basamakta ele alınan yapıtın çağrıştıracığı tüm olası anlamlar değerlendirilir ve son basamakta değerlendirme yapılır. Bu doğrultuda ele alınan yapıtın her yönüyle çözümlenmesi sağlanır. Toplumun olduğu her yerde göstergelere rastlamak mümkündür ve bu göstergeler toplumu oluşturduğu yapıtlarda da yer almıştır. Yapıtlardaki tüm kullanımlar, işaretler, yaratımlar vb. kendi göstergelerine dönüşmektedir. Bu göstergeler toplumdaki topluma farklılık gösterebildiği gibi çözümlemesi yapılan kişi tarafından da farklılık gösterebilmektedir (Ünal, 2016: 395).

Anlambilimsel göstergebilimin önemli isimlerinden Roland Barthes, dilbilimde ortaya atılan bütün görüşleri göstergebilime aktarmaya çalışmaktadır. Dil dizgeleri ona göre gösterge dizgeleri olarak çözümlenebilecek bir görünüm almaktadır. Gündelik yaşamdaki unsurlardan kültür veyahut bir edebî yapıttaki unsura kadar her şey çözümlenecek gösterge dizgeleri olarak yer almaktadır. Roland Barthes’in göstergebilimi ise bu göstergeleri anlamak, anlamlandırmaktır.

Roland Barthes, Fransızların günlük yaşamda kullandıkları nesnelerini birer mit olarak *Çağdaş Söyleyenler* isimli çalışmasında ele alır. Burada filmde reklama, yiyecek içecekten ideolojik söyleme kadar çözümlemeler yapmaktadır. Bu çözümlemeler, Fransız toplumunun kültürünü, ahlak anlayışını, ortak aklını göstermektedir. Bu bağlamda Roland Barthes’in kültür anlayışı, fenomenlerin göstergesidir. Kültürel kodların ise farklılaşan sosyal gruplarda ayrı ayrı anlamlar ve sistemler oluşturduğu bu çözümlemelerden görülmektedir (Ünal, 2016: 396). Roland Barthes 1950’li yıllardan itibaren Fransızların gündelik yaşamındaki neredeyse tüm unsurların göstergesel çözümlemesini yapmıştır ve bunların içerisinde mitler de vardır. Roland Barthes’e göre dilin ikincil bir dizgesini gerekli kılan mitleri incelemek için dilbilimden fazlasının gerektiğini söylemektedir. Mitlerin çözümlemesini göstergebilimle yapmaktadır. Bu çalışmasıyla modern göstergebilimin ilk temsilcilerden birisi sayılmaktadır (Ünal, 2016: 398).

Semantik (anlambilim), dildeki sembollerin ve simgelerin anlamlarını ve oluşturulan bu anlamların nasıl yapılandığını incelemektedir. Semantik, dilbilimsel anlam sosyokültürel anlam arasında ilişki kurarak bu ilişkileri açıklamaktadır. Anlambilimsel göstergebilimde anlam üretilirken, kelimeler veya semboller, gösterilen ile kültürel ve toplumsal kapsamda anlam ifade eden bir ilişki kurmaktadır. Bu ilişki, kullanılan dilin anlamlı hâle gelmesini sağlamaktadır. Örnek olarak “kurt” kelimesi sadece bir hayvanı ifade etmemektedir, aynı zamanda Türk milliyetçiliğinin sembolü olarak da soyut anlamla ilişkilendirilmektedir. Oluşturulan bu anlamlar, kültürel bağlamda gelişen konotatif⁶ anlamlardır. Anlambilimsel göstergebilim, kelimelerin yaratılan anlamları üzerinde incelemeye odaklanmaktadır. Yaratılan bu anlamlar dilin birimleriyle dilin anlamlı yapısını oluşturmakta ve bu yapıyla anlamlı kategoriler yaratılmaktadır. Bu kategoriler, bir kelimenin anlamdaşını, karşıtını ve çeşitli anlam bağlamlarında nasıl işlediğini kapsamaktadır. Örnek olarak “anne” kelimesi sadece biyolojik olarak yakınlığı kastetmesinin yanı sıra besleyici, koruyucu, şefkat kaynağı gibi sembolik anlamlar da taşımaktadır. Bu anlamlar, göstergebilimsel açıdan yan anlamı karşılamaktadır.

Anlambilimsel göstergebilimde Ferdinand de Saussure, anlamın temelinin atarak, gösteren ve gösterilen bileşenleri üzerinden dilsel anlamlar ve dilin gösterge yapısında belirli bir ilişki üzerinde şekillendiği üzerinde durmaktadır. Charles Sanders Peirce, göstergebilimde anlamı; semboller, ikonlar ve indeksler olarak üç temel türle bağdaştırmaktadır. Sembol ile oluşturulan anlamı toplumda kabul edilen bir anlaşmaya dayandırırken, ikon ile benzetmeyi indeks ile bu anlamın fiziksel olarak işaretini karşılamaktadır. Roland Barthes, göstergebilimde anlamı izleyicilerin veya okuyucuların kültürel ve toplumsal bağlamlarda, semboller üzerinden anlamları farklı şekillerde değiştirerek oluşturduğunu ifade etmektedir. Jacques Derrida ise dilin sabit ve evrensel anlamlardan yoksun olduğunu ifade ederek, anlamların sürekli olarak değişen ve yeniden yapılandırılan süreçlerde oluştuğunu aktarmaktadır (Derrida, 1999b: 167).

Danimarkalı dilbilimci Louis Hjelmslev, göstergebilim çalışmalarında Saussure'ün ikili yapı teorisini geliştirmiştir. Louis Hjelmslev, dildeki göstergelerin formu (biçim) ve içeriği arasındaki ilişkiyi incelemiş, dilin ve diğer gösterge sistemlerinin kendi iç yapılarında anlam oluşturduğunu savunarak, göstergebilimsel analizde yapıların ne şekilde işlediğini ortaya koymuştur. Louis Hjelmslev, göstergebilimsel çözümlemelerde biçim ve

⁶ Konotatif anlam veya konotasyon (konnotasyon), sözcüğün akla gelen ilk anlamının ve mecazi anlamlarının yanı sıra bireyde uyandırdığı duygu ve düşüncelerdir (Zülfikar, 1991: 21).

içerik arasındaki ilişkiyi, dilsel ve kültürel anlam üretiminde incelemeler yapmıştır (Hjelmslev 1963: 52).

Micheal Foucault (1987: 314), göstergebilimde dil ve anlam üretimi üzerine analizler yapmıştır. Micheal Foucault güç ve bilgi arasındaki ilişkiyi inceleyerek, göstergelerin toplumsal yapılar ve iktidar ilişkileriyle nasıl şekillendiğini ele almıştır. Micheal Foucault göstergebilimsel çözümlemelerde; dil ve göstergeyi, sadece iletişim aracı değil, buna ek olarak toplumsal kontrol ve iktidar üretiminin bir aracı olarak da ele almıştır.

Çağdaş gösterge bilim, günümüzde dil bilimin yanı sıra kültürel çalışmalar, medya teorisi, sanat ve felsefe gibi çeşitli disiplinlerde önemli bir araştırma alanı olmuştur. Çağdaş göstergebilim çalışmalarının önemli temsilcilerinden Daniel Chandler'dir. "Semiotics: The Basics" adlı eserinde, gösterge teorilerini açıklamış, dilin ve diğer sembol sistemlerinin toplumsal anlam üretimindeki rolünü ele almıştır. Mikhail Bakhtin, göstergebilimde "diyalogculuk" ve "heteroglossia"⁷ gibi kavramlarla dilin çok sesliliği ve anlam üretimini anlamada önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir. Mikhail Bakhtin, dilin çok seslilik taşıyan bir yapı olduğunu savunmuş, dilsel anlamın sadece bireysel değil, toplumsal etkileşimle şekillendiğini aktarmıştır. Estonyalı göstergebilimci Juri Lotman, kültürel göstergebilim çalışmaları yapmıştır. Juri Lotman, kültürel ürünlerin, metinlerin ve sembollerin ne şekilde anlam taşıdığını, kültürün bir "gösterge" olarak nasıl işlediğini aktarmıştır. Fransız filozof ve psikanalist Julia Kristeva, dil ve kültür üzerine yaptığı çalışmalarda göstergebilimsel teorilerini detaylı şekilde inceleyerek post-yapısalcılık ve psikanaliz ile ilişkilendirmiştir. Julia Kristeva, dilin sembolik ve semantik yönlerini incelemiş, anlamın kaymasının ve dilsel temsilin nasıl işlediğini ele almıştır. Amerikalı filozof Mark C. Taylor, göstergebilimsel teorileri, postmodernizm ve kültürel eleştiri ile birleştirerek modern anlam üretimini incelemiş; göstergebilimsel çözümlemelerde görsel kültür, medya ve kültürel semboller üzerine çalışmıştır. Brian Rotman, göstergebilim ve felsefeyi birleştiren modern teoriler üreten önemli araştırmacılardandır. Çalışmalarıyla, dilin ve sembolizmin kültür ve toplumla etkileşimini ele almış, göstergebilimi teknoloji ve dijital kültürle ilişkilendirerek bu alandaki güncel gelişmeleri incelemiştir. Terence Hawkes, göstergebilimsel teorileri edebiyat ve kültür çalışmaları kapsamında ele alan

⁷ Heteroglossia, bir dil içerisindeki farklı dilsel çeşitliliklerin, söylem tarzlarının ya da bakış açılarının bütüncül olarak bir arada bulunmasıdır (Bakhtin, 1981: 291).

teorisyendir. Terence Hawkes, metinlerin kültürel anlam üretimindeki rolünü analiz etmiş ve göstergebilimsel teoriyi edebiyatla ilişkilendirmiştir.

1.2.5. Renk

Hayatın her alanında olan semboller farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birisi de renktir. Bu renk seçimlerinin rastlantısal olmadığı görülmektedir (Uluişik, 2021: 489). Her unsorda olduğu gibi renk de çağrıştırdığı anlamlar bakımından kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Kültürel geçmiş bu renklerin yansımalarının farklı şekilde ifade edilmesine ve yorumlanmasına neden olmaktadır. Renkler toplumdaki kişilerin hem psikolojik hem de sosyolojik etkilerine dair birer araştırma konusu olması bakımından önemli bilgiler barındırmaktadır (Özpınar, 2023: 592). Türk kültüründeki renk kullanımlarından birisi yön ve renk ilişkisidir. Türkler renkleri beşe ayırmaktadır: ak, kara, kırmızı, sarı ve yeşil. Bu renklerden her biri dört ana yönü ve merkezi ifade etmektedir. Merkez konumunda olan renk sarıdır. Kuzey kara, güney kırmızı, doğu yeşil, batı ise ak olarak simgeleştirilmiştir (Genç, 1997: 5). Ayrıca bu renkler Türklerin askerî düzeninde de kullanılmıştır. Hun ordusu savaş düzeninde siyah atlıları kuzeyde, kırmızı atlıları güneyde, beyaz atlıları batıda, kır atlıları da doğuda görevlendirmiştir (Ögel, 1984: 177).

Beyaz renk, evrensel anlamda birliğin ve saflığın sembolünü oluşturmaktadır (Özdemir, 2005: 393). Türk kültüründe de “beyaz /ak” rengi önemli bir semboldür. Türklerde saflık ve yüceliğin sembolü olduğu gibi aynı zamanda ululuk, büyüklük, deneyimin sembolü olarak ilişkilendirilmektedir Bahaeddin Ögel, “ak” kelimesinin cennet anlamına da geldiğini aktarmıştır. “Ak” sözü Altay Türkçesinde cennet anlamına gelmekte Cennette oturan tanrılara Aktu, diğer bir ifadeyle “Aklılar” denildiği bilgisine de yer vermiştir (Ögel, 1995: 431). Bu renk kutsiyet içeren törenlerde yeniden doğuşu ifade etmektedir. Aynı zamanda bu tören ve kutlamalarda kullanılan süt ve süt ürünlerini barındıran yiyecekler, yumurtalar, beyaz taşlar, nesnelerin beyaz renkli olması aslında doğayı ve kültürel unsurları yansıtmaktadır. (Özpınar, 2023: 593).

İnsanın yaşamında üç önemli evre vardır: doğum, evlilik ve ölüm. Geçiş dönemi olarak adlandırılan bu dönemlerde renkler birer sembol olarak kullanılmaktadır. Doğrum evresinde anne sütünün kutsallığı *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde yer almaktadır. Ölümceül yara alan Boğaç Han, hayata annesinin sütüyle dönmüştür (Gökyay, 2000:12). Burada anne sütü beyaz renkle ilişkilendirilerek yeniden doğuşun sembolü olmuştur.

Mireli Seyidov (1988: 49), çalışmasında eski inançların yansıması olarak gök, ak ve kara renklerin ölümden sonraki yaşamla bağlantılı olduğunu ifade ederek bu üç rengin aynı zamanda yasın sembolü olarak geçtiğini vurgulamaktadır. Ak, yeryüzü tanrısı Ülgen'i; Gök, tanrıyı ve kara ise yer altı tanrısı Erlik'i temsil etmektedir. Mitolojik kökenli bu anlayışın yansıması olarak, başlangıcın ölümden sonraki yeniden hayata gelineceği inancı gereğince bu üç rengin ölüm, yas ve matem rengi olarak hem birlikte hem de farklı kullanımlarını Oğuzlar'da, Kırgızlar'da, Azerbaycan sahasında Altaylılar'da kullanımlarına yer verilmiştir.

Evlilik evresinde beyaz rengin saflığı, temizliği ifade ettiği görülmektedir. Gelinlerin başına takılan beyaz duvağın kökenine bakıldığında mitolojik görüşlerin yattığı ve yeniden doğuşu simgelediği görülmektedir. Türk kültürünün aynası niteliğinde olan *Dede Korkut*'ta Banu Çiçek'in beyaz kaftan giydiği yönünde bilgiler bulunmaktadır. Dolayısıyla evlilik törenlerinde beyaz giyme âdetinin Türk kültüründe çok eski bir gelenek olduğu görülmektedir (Gökyay, 2000: 41). Yaşamın sonlandığı ölüm evresinde ise beyaz rengin sadece kefende kullanıldığı, Türklerin de geleneklerinde bu rengi dikkate aldıkları görülmektedir.

Ak, devlet büyüklerinin giysilerinde kullanılan renklerdenidir. Cengiz Han'ın elbise ve at renginin yanında tuğu ve bayrağının da beyaz olduğu bilinmektedir. Cengiz Han'ın eşyalarında ve bayrakta kullanılan bu renklerle "ululuk, yücelik" sembolize edilmektedir. Bahaeddin Ögel (1984: 378), Cengiz Han'ın etkisi altında kalan Türk bölgelerinde beyazla ilgili ak ve kara kemik kullanımlarının olduğuna ve ak kemiğin idarecileri temsil ederken kara kemik ile halkı temsil edildiğini aktarmıştır. Ayrıca "Ak Ata" kullanımları ile bu renkle soylu kişiler ve iyilik sembolize edilecek şekilde ilişkilendirilmiştir.

Beyazın kullanımı Şamanizm'de de yer almaktadır. Şamanizm'de ayin sırasında önemli rol üstelenen şamanlar ak ve kara olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ak, şaman giysisinde ve davulunda yer almaktadır. Ayinlerde beyaz atın kurban edildiği Mircea Eliade (1999: 511) tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

"Şaman ayinlerinde at o denli önemli bir yer tutar ki eğer bir ayinde at yok ise bile yakılan kır at kılları ya da şamanın üstüne oturduğu beyaz bir kısrak postu simgeleri ile ayindeki yerini alır. At kıllarının yanması şamanın öbür dünyaya seyahatini sağlayacak sihirli hayvanın çağırılması demektir."

Olumsuzluğu çağrıştıran, uğursuzluğu temsil eden renk siyahtır. Yas ve ölümle ilişkilendirilen bu renk deyimlere ve atasözlerine yansımıştır. Kara haber almak, karalar bağlamak, kara gün, kara kış vb. kullanımlarda da siyahın hep olumsuzlukla bağdaştırıldığı görülmektedir. *Orhun Yazıtları*'nda da siyah / kara olumsuzluk ifade edecek şekilde kullanılmıştır. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde “züriyetsizlik” motifiyle bağdaştırılması, çocuğu olmayanların kara otağa oturtulması ve kara koyunun etinden ikram edilmesi olumsuz sembolü olarak geçmektedir. Hikâyelerde kâfirler için de “kara donlu” nitelemesinin kullanıldığı görülmektedir (Ergin, 2009: 20-28).

Emel Esin (2001: 4), kozmolojide yer alan gök ve yer diğer bir ifadeyle aydınlık ve karanlık olan iki ilkenin varlığına değinmiştir. Bu iki ilkeye Türk ve Çin Kültüründe aynı zamanda İran kültüründe olduğu gibi ahlaki bir anlam verilmediğini, birinin iyilik, diğerine ise kötülük atfedilmeyip her ikisinin de Kut'unu kazanmaya önem verildiğini, her iki gücün de kutlu sayıldığı bilgisini aktarmaktadır.

İslami kültür içerisinde siyahın olumlu anlamlar barındırdığı örnekler de bulunmaktadır. Reşat Genç (1997: 49) inanışlar ve gelenek içerisinde kullanılan renklerle ilgili yaptığı çalışmasında Hz. Muhammed'in üç sancağından birinin siyah renkte olması ve Hz. Ali'nin de sancağının benzer renkte olması, Hz. Muhammed'in ve askerlerinin siyah peçe takmaları, Kâbe'nin siyah örtüyle kaplanması bu renge kutsiyet yüklenerek olumlu şekilde yer aldığını ifade etmektedir.

Bu kullanımların dışında siyah, edebi ürünlerde olumsuzluğu karşılayacak şekilde farklı unsurlarla sembolize edilmiştir. Siyahın kara ve karanlıkla sembolize edilmesi, Suzan Orçan (2011: 50) çalışmasında şu bilgilere yer vermektedir:

“Kara renk sahip olduğu bu imgesel temsillerin yanı sıra, yine karanlık kavramının getirdiği belirsizlik, gizlilik ve bilinmezliğin de temsidir. Işığın yutulduğu, renklerin kaybolduğu bir mekânda açık seçiklik ve netlik kalmaz, her şey karanlığın örtüsü altında gizli kalır. Bu gizlilik içerisinde gizem ve merak duygularını da barındırır... Kara ve karanlık, açıklanamayan metafizik kavramları, korkuları, çözülemeyen iç sıkıntıları, büyüsel inançları, mitolojik kötü tanrıları, yer altını, dev, canavar, yaratık, ejderha gibi hayali varlıkları temsil eder şekilde sembolik anlamlara bürünür.”

Kırmızı hemen her kültürde ortak anlamları çağrıştırmaktadır. Bunlardan en temeli aşk ve sevgiyi ifade etmesidir. 14 Şubat Sevgililer Günü bu rengi daha da sembolize hâle getirmiştir. Kırmızı güller aşkın sembolü olmuş ve bu günle özdeşleştirilmiştir (Çelik, 2017: 88). Bununla birlikte kanın kırmızı renkte olması yaşamın, savaşın, tehlikenin

sembolüdür. Sözlü dönemde kırmızının ateşle birlikte bağdaştırıldığı görülmektedir. Bu dönemde ateş, koruyuculuk ve temizleyicilik görevi üstlenmiş; bu anlam kırmızıyla bağdaştırılmıştır. Burada ateş kültünün etkisinin olduğu da görülmektedir. Gelenek içerisindeki al-ruhu, al-karısı inancı da bununla bağdaştırılmaktadır (İnan, 1997: 265). Türklerde kırmızı renginin tarihi çok eskiye dayanmakta ve kırmızı yerine “kızıl” isminin de kullanıldığı görülmektedir. Bahaeddin Ögel (1995: 137), “Ateş kızılı” deyiminde kızılın en koyu kırmızıyı karşılayacak şekilde kullanıldığını aktarmaktadır. Kaşgarlı Mahmud (2006a: 393) ise kızılı “Her nesneden kızıl olan.” şeklinde tanımlayarak bu rengin olumlu anlamını ifade edecek şekilde kullanmaktadır.⁸ Bunun dışında kırmızı farklı renklerle ilişkilendirilmiştir. Bu renkler kırmızı renk olarak adlandırılmıştır. Kaşgarlı Mahmud (2006a:81) kırmızıyı “Hanlara bayrak, devlet adamlarının atlarına eyer örtüsü yapılı turuncu renkte bir kumaştır. Turuncu renge dahi al denir.” şekliyle tanımlayarak kırmızı rengin aynı zamanda hile anlamına da geldiğine değinmiştir. Burada ve bunun dışında masallarda da ara renklerin kullanılmadığı yakın tonların kapsayıcısı olarak kırmızının kullanıldığı görülmektedir (Orçan, 2011: 61).

Diğer renklerde belirtildiği gibi kırmızı renk de yönlerle ilişkilendirilmiştir. Kırmızının bayrak rengi olması Türkler için sembol renklerden birisi hâline getirmiştir. Osmanlı Dönemi’nde Türk cihan hâkimiyeti anlayışında da sembol renk olarak yer almaktadır. Kırmızı, *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde şu şekilde yer almaktadır: kırmızı otağ, kırmızı kaftan, kızıl deve. Hikâyelerde Banu Çiçek ve Bamsı Beyrek’in giydiği kıyafetlerin rengi de kırmızıdır. Gerek sözlü dönem gerekse İslami dönemde sıklıkla kullanılan bu renk; kızıl elmada kullanılması yönüyle idealin, bayrakta kullanılması yönüyle ocağın, uyarı ve tehlikenin sembolüdür (Çoruhlu, 1995: 186).

Ana renklerden bir diğeri sarıdır. Evrensel anlamda güneşin sembolize edilmiş hâlidir. Sarı; ışık verici, akıl, zihin gibi olumlu kavramları ifade etmektedir. Sarı, eski Türkçede “sarığ” olarak yer almakta ve Kaşgarlı Mahmud’un eserinde “sarığ: Sarı, sarı olan her şey.” şeklinde koyu sarı ise “sap sarığ” şeklinde geçmektedir (Mahmut, 2006a: 374).

Türk mitolojisinde yönlerle renklerin eşleştirilmesinde sarı dünyanın merkezini ve kudretin göstergesini karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Bu renk Ülgen’in sarayını temsil

⁸ Kaşgarlı Mahmud (2006a: 394), kızıl rengi karşılayacak atasözüne yer vermektedir: Kadın güzel görünmeyi, iyi geçinmeyi bilirse kırmızı ipekli kumaş giyer, naz etmeyi bilirse yeşil giyer.

etmekte ve bu sarayın kapılarının altından olduğu, Ülgen'in de altın renkli tahtta oturduğu inanişını dile getirilmektedir. Dünyanın merkezi olarak kabul edilmesinin sebebinin de saray ve tahtın altın renkli olmasındandır. (Genç, 1997: 1094). Burada sarı renk, hükümlanlığın ve hâkimiyetin sembolüdür. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde vardır. Selcen Hatun'un giysisinin sarı olması hâkimiyet ve hükümdarlıkla bağlantılı olduğunu göstermektedir (Ergin, 2009: 135). Sözlü dönemde de benzer şekilde "altın sarısı" kullanımının hem *Orhun Yazıtları*'nda hem *Oğuz Destanı*'nda geçiyor olması ve sarı ile altın renginin sıklıkla birlikte kullanıyor olması bu renge yüklenen güç kuvvet, hâkimiyet anlamlarını göstermektedir (Ögel, 1984: 484). Bütün bu olumlu anlamlarının dışında olumsuz anlamları karşılayacak şekilde de kullanılmaktadır. "Sarıp solmak" deyiminde genellikle kişilerde hastalık göstergesi olarak ifade edilişi bu örneklerdendir. Hacı Bektaş Veli'nin *Velayetnâmesi*'nde yer alan bir rivayete göre "sarı" ismi verilen bir kişinin ölmeden önce vücudunun şiştiği, vücudundan sarı sular aktığı görülmektedir. Bu rivayette de sarı renk, hastalık göstergesi olarak geçmektedir (Yurduseven, 2023: 65). Tüm bu örneklerin dışında edebî ürünlerde özellikle türkülerde sarı rengin kullanımları bulunmaktadır.

Yeşil, doğanın rengi olarak sembolize edilmiştir. Bahaeddin Ögel (1984: 471), yeşil sözcüğünün eski Türkçede "yaşıl" olduğunu belirtmiş ve yaş kökünden geldiğine değinmiştir. Genel anlamda yeşil renginin en temel göstergesi tazeliğin ve canlanmanın sembolü olmasıdır. Canlanmanın ve bereketin sembolü olan bu renk farklı şekillerde kullanılmaktadır. İlkbaharda bitkilerin canlanıp yeşillenmesi canlılığın ve doğanın yenilenmesi sembolünü taşımaktadır. Sözlü gelenekte Türkler tarafından da sıklıkla kullanılan bu renk mitolojik anlamlar barındırmaktadır. Türk mitolojisinde gök kavramıyla bağlantılı olarak yeşil sıklıkla kullanılmıştır. Göğün maviyi, yeşilin doğayı simgelemesi yönüyle bu iki renk birbirini tamamlamış ve iki renk arasında bir ilişki doğmuştur (Çoruhlu, 2010: 192). Kaşgarlı Mahmud'un (2006a: 331), verdiği atasözü örneğinde yeşil sözcüğü gök anlamında şu şekilde kullanılmıştır:

"Şöyle ki, baharı anlatarak, Ulu Tanrı yeşillikte perüze gibi olan göğü yarattı ve üzerine yeşim gibi yıldızlar saçtı –yeşim, beyaz bir taşdır ki ondan yüzük kaşı yapılır- Mizan yıldızı dizildi- bu yıldızın adına Türkler Karakuş derler- gece ile gündüz birbiri üzerine örtülüyor."

Mitolojideki diğer bir kullanım ise Tengri Ülgen'in koruyucu olarak kabul görmüş yedi oğlundan birine verilen ismin Yeşil (yeşil) Kaan olmasıdır (Ögel, 1995: 272). İslami

dönemde de yeşil sıklıkla kullanılan ana renklerden olmuştur. Hz. Peygamber'in ve Peygamber soyundan gelenlerin yani Ehl-i Beyt'in sembolü olarak yeşil renk kullanılmakta ve seyitlik göstergesi sayılmaktadır (Çoruhlu, 2010: 236). Peygamber'in üç sancağından birinin renginin ve hırkasının renginin de yeşil olması bu renge yüklenen kutsallık göstergesini ortaya çıkarmaktadır İslamiyet'te özellikle bu renk cenneti tasvir ederken kullanılmıştır. İslamiyet'te yer alan Hızır inancında Hızır sözcüğünün bir anlamının da bulunduğu “yeri yeşerten” anlamına geldiği, yeşilin mutlak bilgi, ebedî hayat kavramlarını da temsil ettiği bilinmektedir (Şahiner, 2002: 77).

1.2.6. Sayı

Gündelik yaşam içerisinde ritüel ve pratiklerde sayıları kullanmaktadır. Hayatı kolaylaştıran sayılar doğal olarak her milletin kendisine ait sayı sistemini oluşturmaktadır (Kılıç, 2016: 738).

Sayılar farklı anlamlar içerdiğinden her milletin kültürel geçmişiyle bağlantılı olarak sayıların da ifade ettiği anlamlar değişim göstermektedir. Sözlü dönemden yazılı döneme geçiş ve devamında ise İslamiyet'e geçiş, sayıların var olan anlamlarına yenilerinin eklenmesine ortam hazırlamıştır (Güvenç, 2009: 86). Bu sayıların sembolik olarak ifade ettiği anlamların o milletin kültürüne, mitolojisine, inançlarına ve sosyal yaşantısına bakarak çözümlemek gerekmektedir.

Sayılar da renkler gibi ulusal ve uluslararası değerlere sahiptir. Türk kültüründe “bir”, “üç”, “dört”, “yedi”, “dokuz”, “on iki” ve “kırk” sayılarının daha sık kullanıldığı görülmektedir. Halk edebiyatı ürünleri olan efsane, destan, masal, atasözü, deyim, halk hikâyelerinde bu sayılar yoğun olarak görülmektedir (Bozkurt ve Bozkurt, 2012: 718).

“Bir”, evrensel olarak da Türk kültüründe de ortak anlam ifade etmektedir. “Bir” sayısı tekliği, birliği, mutlaklığı sembolize etmektedir. Tek olan Allah olduğu için İslam dininde bu sayı Allah'ı temsil etmektedir. Arap alfabesinin ilk harfi olan elif, Allah sözcüğünün ilk harfidir. Elif harfinin vahdeti, birlik anlamında her şeyin ilki olan Allah'ı temsil ettiği düşünülmektedir (Cebecioğlu, 2005: 189). “Vücutların birliği” felsefesi, temelinde mutlak varlığı işaret etmektedir. Burada “bir” sayısının sembolizm açısından birlik ve bütünlük kavramlarını karşıladığı görülmektedir (Bozkurt ve Bozkurt, 2012: 720).

Türklerin, “Tek Tanrı” inancı *Orhun Kitabeleri’nde* görülmektedir. Bu yazıtlardaki “Tengri-teg-Tengri” ifadesinden Tanrı varlığının tek olduğuna atıfta bulunmaktadır (Ögel, 1984: 15). Türkler, Tanrı’nın tekliğine İslamiyet’ten önce de inanmışlardır. Göğün en yüksek katında Gök Tanrı’nın bulunması, İslamiyet öncesi dönemde “bir” sayısının ifade ediliş şekli olmuştur. Dede Korkut’ta da Allah’tan başka bir Tanrı’nın varlığının kabul edilmediği ve Tanrı’nın tek olduğu “La ilahe illallah” cümlesiyle Dede Korkut Boylarında sıklıkla kullanılmaktadır (Özçelik, 2016: 465).

Zaman ve uzam bağlamında “üç” sayısı birleştirici bir sayıdır: giriş, gelişme ve sonuç; başlangıç, orta ve son ya da sabah, öğle ve akşam... Sözlü kültür döneminde “üç” sayısı âlemleri ifade etmek için de kullanılmaktadır: yer, yer altı ve gök. Burada “yer” ile ifade edilen “yaşadığımız âlem”, “yer altı” ile ifade edilen “öte dünya”, “gök” ile ifade edilen yer “yaratıcının yer aldığı” sembolik ifadelerdir (Koca, 2004: 21). Kullanılan “üçleme” diğer bir ifadeyle yineleme, sözün üç kere söylenmesi ya da zamanın belli edilmesi için yapılmaktadır. Yapılan bu yineleme üç sayısına bağlıdır ve üç sayısı da kendi başına bir kuraldır (Çobanoğlu, 2008: 116). Edebî ürünlerde üçleme kuralına genellikle uyulmaktadır. Bazı Dede Korkut boylarında üçleme kuralına rastlanılmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde de üç sayısı geçmektedir. Bayındır Han, Oğuz beylerine verdiği ziyafette erkek çocuğu olanlar için ak otağ, kız çocuğu olanlar için kızıl otağ, çocuğu olmayanlar için ise kara otağ olacak şekilde üç çadır hazırlatır. Boğaç, yaralanmış şekilde yatarken yardımına yetişen Hızır, üç defa yarasını sıvazlar. Bir başka hikâyede ise Segrek, kaybolan ağabeyini arayacağını karısına söyler, onu bulup bir yıl sonra döneceğini belirtir. Dönmezse iki yıl beklemesi gerektiğini, bu süre zarfında da yine dönmezse son olarak üç yıl beklemesi gerektiğini söyler. Eğer üçüncü yılın sonunda dönmezse de onun ölü olduğunu kabul etmesini söyler (Ergin, 2009: 82). *Dede Korkut Hikâyeleri’nde* anlatılan “Üç Oklar” ve “Boz Oklar” boyunda gökyüzü üç kat olarak geçmektedir. “Şamanizm yukarıdaki semayı üç kat olarak tasavvur etmiştir. Oğuzun sağ kolu üç oktan oluştuğu için yukarıdaki semanın da üç oktan olması tabiidir” (Altun, 2008: 308) buradaki “üç sema” Göktanrı inancıyla bağlantılı olarak geçmektedir.

İslamiyet’e geçişte üç sayısı kullanılmaktadır. Bunun yanında tasavvufta da ruh, üç dereceyle sınıflandırılır: kötülüğe özendiren ruh, suçlayan ruh ve huzur içindeki ruh. Aynı şekilde insanoğlunun tasavvufî yolculuğu da üçtür: şeriat, tarikat ve hakikat (Ferah, 2012: 60). İslami kültürün içerisinde yer alan Alevi-Bektaşî geleneğinde de üç sayısı “Allah-

Muhammed-Ali” üçlemesi şeklinde birleştirici olarak geçmektedir (Çoruhlu, 2010: 221). “Eline, diline, beline sahip ol!” felsefesi bu üçlemenin inanç ve ritüellerde üç sayısına yüklenen kutsallığı yansıtmaktadır (Coşkun, 2010: 77).

Türklerde insan, kâinatın üç önemli varlığından birisi olarak kabul edilmektedir. Türk ailesinin; anne, baba, evlât temelinden hareketle sayı sembolizmi içinde bir babayı, iki anneyi, üç ise çocuğu simgelemektedir. *Dede Korkut Hikâyeleri’nde* geçen Boy isimlerinin babadan oğula şekliyle adlandırılması, üç sayısı ile özdeşleşmiştir, çocuğun aile ve toplum içindeki konumunu aktarmıştır.

Destanlara ve halk hikâyelerine ek olarak masallarda da üç sayısı sıklıkla kullanılmıştır. Saim Sakaoğlu (2012: 94) masallardaki üç kullanımının üç kardeşlerle (üç kız, üç erkek), zamanla (üç gün üç gece), tabiatüstü varlıklarla (üç dev, üç peri kızı, üç başlı dev), hayvanlarla (üç karga, üç katır, üç eşek), insanlarla (üç arkadaş, üç kör, üç yardımcı, üç hoca, üç cezalı) şeklinde olduğunu aktarmaktadır.

Annemarie Schimmel’e (1998: 98) göre maddi düzenin rakamı olan dört, sayı sembolizminde en çok kullanılanlardandır. Dünyanın yaratılışındaki dört unsur, dört mevsim, dört yön, dört peygamber gibi pek çok ifade bu rakamın evrensel anlamı da bulundurduğunu göstermektedir. Dört rakamı dünyanın kuruluşu ve düzenini ifade etmektedir: toprak, hava, ateş ve su. Bu dört unsur, “anasır-ı erba” dünyanın yaratılışı ve düzenini göstermektedir. Aynı şekilde kuzey, güney, doğu, batı olmak üzere bu yönler de maddi alanın düzenini göstermektedir.

Türkler için yönler oldukça önemlidir. Güney ve kuzey, ikinci dereceden yönler olarak nitelendirilmekte ve devlet ancak doğu-batı yönlerinde yayılım göstermektedir (Ögel, 1995: 244). Her yönün bir renkle anıldığı görülmektedir: kuzey yönü kara ile, güney yönü kırmızı ile, batı yönü ak ile, doğu yönü de sarı ile ilişkilendirilmiştir (Demirsipahi, 1975: 13). Sözlü dönemde olduğu gibi İslamiyet’te de dört sayısı kullanılmaktadır: dört halife, dört kapı Alevi-Bektaşî kültür geleneğinde dört, kutlu sayı olarak kabul edilmektedir. “Dört can bir beden” felsefesi dört kişiyi yani Hz. Muhammed’in ailesi, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i temsil etmektedir. İnsanîkâmil olmak için geçilmesi gereken mertebeler dört kapı şeklinde şöyle geçmektedir: şariat, tarikat, marifet ve hakikat. Bu kapılar ve makamlar Tanrı’ya ulaşmak için geçilmesi gereken mertebeleri ifade etmektedir (Korkmaz, 2003: 122). Halk edebiyatı ürünlerinde de yer alan dört;

masaldan efsaneye, atasözünden halk hikâyesine kadar birçok türde kullanılmaktadır. Buna en iyi örnek deyimlerdir: dört dörtlük, dünyanın dört bucağı, dört gözle beklemek, dört dönmek. Dört, Yaratılış Destanında şu şekilde geçmektedir:

“...Burada bulunan insanlar bir ağacın meyvesiyle besleniyorlardı. Ağacın bir tarafındaki meyvelerden ağızlarına almıyorlardı. Erlik bunun sebebini sordu. İnsanlar ona cevap verdiler: Tanrı bize bu dört dalın meyvesini yemeyi yasak etti. Güneşin doğduğu yanda bulunan beş dalının meyvelerinden yemeği buyurdu. Yılan ile köpeğe bu ağacın dört dalından yemek isteyenleri bırakma diye emretti...” (İnan 1986: 15).

“Yedi”, Türk kültüründe farklı anlamlara gelen sayılardandır. Çoğu kültürde genellikle yaratılışın sembolüdür. Şaman kıyafetlerinde Tengri Ülgen’in çocuklarını ifade eden belirli sayıda kuklalar veya çingiraklar görülmektedir. Bu kıyafetteki yedi kukla veya yedi çingirak, göğün yedi kızını temsil etmektedir (Koca, 2004 :25). Ölü gömme âdetlerinde de yedi sayısının sembolizmini görmek mümkündür. Altaylılar, ölü evden çıktıktan sonra kötü ruhların evde hâlen bulunduğuna inanırlar. Bu yüzden yedi gün boyunca dışarı yemek verilmez ve dışarıdan yemek alınmaz. Yedi gün sonunda ise ev temizlenir ve cenaze evinde yemek verilir (Uraz, 1994: 258). Benzer uygulama İslamiyet’te de yer almaktadır. Ölen kişinin ardından genellikle yedi yemeği verilmektedir.

Şamanizm’de de yedi sayısı geçmektedir. Şaman ayin esnasında davulunu kullanır ve davulunu çalarken ruhlar gökten iner, şaman adayının vücudunu ve ellerini parça parça keserler. Şaman yedi gün yedi gece bilinçsiz olarak yerde yatar (Eliade, 1999, s. 61). Abdulkadir İnan (2105: 23) Şamanist Türk boyları arasında Dünya Tufanıyla ilgili anlatılan efsanelerden birinde demir boynuzlu gök tekenin tufan olacağını insanlara haber verdiğini ifade etmektedir. Tekenin yedi gün boyunca dünya çevresinde dolaştığını, yedi gün deprem olduğunu ve yedi gün boyunca dağlardan ateş fışkırdığını, yedi gün yağmur, fırtına, dolu ve kar yağdığını aktarmaktadır.

Mitolojide yer almasının yanı sıra destanlarda canavarlar veya şeytanlar yedi başlı olarak geçmektedir. Nuh Tufanı’nın, gemiye binilmesinden yedi gün sonra başlaması ve gemiye yedi değişik hayvanın alınması da yedi motifi ile ilişkilidir. Altay Türklerine göre ay tutulmasının nedeni de yedi başlı devdir. Türk Mitolojisinde birçok Tanrı veya Tanrıçanın yedi ile ilişkili özellikleri görülmektedir (Ersoy 2000: 335; Durbilmez, 2008: 347).

İslamiyet'te Allah'ın dünyayı ve cenneti yedi kattan yaratması, Hac ibadeti sırasında Mekke'de Kâbe etrafında yedi kez tavaf yapılması, Safa ve Merve durakları arasında yedi kez gidiş ve dönüş yapılması (şavt), Hacc'ın sonunda ise yedi taşla üç defa şeytan taşlanması bu örneklerden bazılarıdır. (Schimmel, 1998: 159). Hz. Peygamber'in Miracı sırasında yedinci kata çıktığı bilinmektedir. Gelenek içerisinde ibadet sırasında zikredilen gülbenklerde “Üçlerin, beşlerin, yedilerin, on iki İmamların, on dört masum-ı pâklerin, on yedi kemerbestlerin, kırkların, cümle erenlerin, evliyaların hüsn ü himmetleri ve keremleri üzerimizde hazır ve nazır ola!” (Keleş, 2017: 57) deyişi bazı sayılarla sembolize edilmiş uluları işaret etmektedir. İbadet sırasında zikredilen ozanların sayısının da yedi olduğu dikkat çekmektedir. Yedi Ulu Ozan'la ilgili yapılan ilk çalışma 1943'te yayımlanan Abdülbâki Gölpınarlı ve Pertev Naili Boratav'ın (2017: 15) hazırladığı *Pir Sultan Abdal* kitabıdır. Kitapta Pir Sultan'la birlikte yedi büyük şaire de yer verilmektedir: Nesîmî, Fuzûlî, Hatayî, Kul Himmet, Yemînî ve Virânî.

Dokuz, kültürde önemli anlamlar içeren sayılardandır. Altay mitolojisine göre Tanrı Ülgen'in gökyüzüne doğru büyüyen dokuz dallı bir çam ağacının tepesinde oturduğuna inanılmaktadır (Lvova, 2013: 69). Destanlarda dokuz sayısı eski Türk kültüründe hediyelerin dokuz parçadan oluşması geleneğinin bir örneğini teşkil etmesi açısından armağanı sembolize etmektedir (Schimmel, 1998: 183).

Mircea Eliade (1999: 103), şamanın sihirli güçlerinin Ülgen tarafından dokuz kızının bağışladığı bilgisini aktarmaktadır. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde dokuz, “tokuz bazlammaç” ve “tokuz kara gözlü” şeklinde geçmektedir (Ergin, 2016: 95). Yaratılış Destanı'na göre, Tanrı, dokuz dallı bir ağaç yaratmıştır. Bu ağacın her dalının altında da bir insan yaratmıştır. Şamanların, âyinlerde dokuz kat göğe çıkarak dokuz katı da dolaşıp inmektedir. Şamanların ayin gibi çeşitli uygulamalarında dokuz, önemli bir yer tutmaktadır (Küçük, 2013: 104).

“On iki”, İslami gelenekte sıklıkla kullanılan bir sayıdır. Gelenekte on iki İmam'ın yer alması ve içerisindeki pek çok uygulamanın on iki basamakta gerçekleştirilmesi bu sayıyı sembol hâline getirmiştir. On iki İmam'ın ilerleyen yıllarda yeniden ortaya çıkacağı ve insanlara yardım edeceğine inanılmaktadır. Bu düşünceye bağlı olarak on iki sayısının da kutsiyet yönünün kuvvetli olduğu ve kurtarıcılığın sembolü olarak gelenekte yer aldığı görülmektedir. Söz konusu inanıştan ötürü gelenek içerisinde Anadolu'da insanlar Kerbela

şehitlerinin anmak için Muharrem ayında on iki gün oruç tutmaktadır (Yardımcı, 2009: 645).

“Kırk”, Türk kültüründe ve sayı sembolizminde önemli yere sahiptir. Tamamlanmışlığın sembolü olan kırk sayısı, matematik sembolizminde de en bereketli sayılardandır (Schimmel, 1998: 266). İslamiyet’te olduğu gibi diğer inançlarda da kırk sayısı “temizlenme, arınma ve tamamlanma”nın sembolüdür.

Hz. İsa’nın kırk gün vaaz vermesi ve buna ek olarak kırk gün oruç tutması, öldükten kırk gün sonra dirilmesi ve havarilerine görünmesi de bu kullanımları pekiştirmektedir. Ayrıca Tufan olayında yağmurun kırk gün kırk gece yağması bu sayının kullanımını örneklendirmektedir.

Evrensel anlamda kutsal metinlerde de kırk sayısı “kırk gün” veya “kırk yıl” olarak geçmekte, gruplandırmayla beraber bekleme ve hazırlık sürecini ifade etmektedir (Schimmel, 1998: 267). Sözlü gelenekten daha çok, geçiş döneminde *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde “kırk” sayısı sıkça geçmektedir: kırk yiğitler, kırk ince belli kız...

Kırk sayısı ve kırklar ifadesi, destanlarda olduğu gibi tarihte de askerî bir terim olarak kullanılmıştır. Kırk yiğidin bazı destanlarda kölelerden seçildiğine rastlanmaktadır (Yücel, 2012: 81). Abdulkadir İnan (1987: 239) destanlardaki kırk sayısının kullanımıyla ilgili bilgiye yer vermektedir:

“Kırgızların Manas destanında hayatları tasvir edilen alpların hepsinin yanında ‘kırk çora’ yahut ‘kırk ayaş’ bulunmaktadır. Çora Batır destanının kahramanlarından biri olan Ali Bey’in kırk yiğidi vardır.”

İslamiyet’te daha sık kullanılan “kırk” sayısı öncelikli olarak Kur’an-ı Kerim’de geçmektedir. Hz. Muhammed’in ilk vahyini kırk yaşında alması da bu sayının kutsiyet özelliğini göstermektedir. Dünyanın sonu geldiğinde Mehdi’nin yeryüzünde kırk yıl kalacağı inancı, âlem yeniden dirilirken göğün kırk gün dumanla kaplanacağı ve bu dirilişin kırk yıl süreceği düşüncesi de kırk sayısının sembolik kullanımına örnektir (Schimmel, 1998: 268). Ayrıca gelenekte kırk sayısı tamamlanmanın ve olgunlaşmanın sembolü olarak kullanılmaktadır. Bu durumda “Kırklara karışmak” sözü kullanılır ve bu söz “yok olmak” anlamındadır. Dört kapı kırk makam, insanıkâmil olma yolunda geçilmesi gereken mertebeleri ifade etmektedir. Yine bu gelenek içerisinde Hz. Muhammed’in Miraca yükselmesinden sonra dönüşünde uğradığı Kırklar Meclisi’nde düzenlenen ibadetin

adı Kırklar Cemi'dir. Burada gerçekleştiren her şey miraç olayının tekrar zuhur edilmesi niteliğindedir. Burada yer alan kırklar semahı, kırklara karışmak söylemleri erbain ve çile kavramlarıyla sembolize edilerek nefeslerde sıklıkla kullanılmıştır (Odabaşı, 2016: 12).

“Kırk”; halk kültüründe doğum, evlilik ve ölümden sıklıkla kullanılan sayılardan birisidir. Yeni doğum yapan bir kadın kırk gün boyunca yalnız bırakılmaz ve bu süre tamamlandığında ise çocuk kırklanır. Burada da aynı şekilde tamamlanmanın sembolü olmuştur. Evlilikte ise kırk gün kırk gece düğün yapılması hem gelenek içerisinde hem de deyimlerde de yer almaktadır. Ölümde ise tamamlanmanın sembolü olmakta, yedi yemeğinden sonra seneidevriyesinden önce ölen kişi için kırk yemeği verilmektedir (Koca 2004: 28). Sosyal yaşamda da kırk sayısı sıklıkla kullanılmaktadır. “Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.” sözü o ilişkinin güçlü ve uzun olduğunu ifade etmek için kullanılan bir söylemdir. Deyim ve atasözlerinin yanı sıra halk hikâyeleri, şiirler, masal ve destanlarda da kırk sayısı sıklıkla kullanılmıştır: kırk yılda bir, kırk dereden su getirmek, kırk gün günahkâr bir gün tövbe-kâr...

2. BÖLÜM

ANADOLU SAHASI ÂŞIKLIĞI VE HALK HİKÂYESİ

2.1. Anadolu Sahasında Âşıklık

Türk sözlü kültür geleneğinin zengin tür ve şekil örnekleri Anadolu sahasında geçmişten bugüne taşınmış ve yaşatılmıştır. Âşıklık, Anadolu sahasına gelene kadar belirli bir tarihî seyir gözetmiştir. Geleneğinin temelini oluşturan ozan-baksıların geçmişi V. yüzyıldan itibaren Hunlar Dönemi'ne kadar dayanmaktadır (Köprülü, 1976: 240).

Atilla Dönemi'nden itibaren Türk ordularında hükümdarın yanında bir ozan bulunduğu ve bu ozanların askerlere şiir okuyarak destek verdiği veya ölen kişilere de ağıt okuduğu bilinmektedir. İlerleyen dönemlerde ise ordu şairi olarak devam eden bu şairler, savaşlarda yer almışlardır. Halkla birlikte savaşa katılan, kopuz çalıp tarihî olaylar üzerine şiir söyleyen bu şairler Türk sözlü geleneğinin temsilcileri olmuşlardır (Yıldırım, 1986: 44). 13. yüzyılda *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde ozanlar, Oğuz destanlarını anlatan ozanların piri "Dedem Korkut", "Korkut Ata" gibi isimlerde adlandırılmış, hikmetli sözler söyleyen kişiler olarak ifade edilmiştir.⁹ Ozanlar; düğünden ölüme, kolca kopuzlarıyla bölge bölge gezen kişilerdir (Gökyay, 1975: 58).

İbn Bîbî'nin yazdığı *Selçukname*'de ozanlar ve kopuzcular bulunduğu aktarılmıştır (Barthold, 1984: 134). Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Kühnül Ahbar* adlı eserinde Selçuklu ordusunda ve sarayda Türk beylerinin yanında ozanların bulunduğu bilgisine yer verilmiştir (Barthold, 1984: 72). Bu bilgilerden hareketle 15. yüzyılda ozanların önemli bir yeri olduğu; ordularda, saraylarda ve halkın arasında yer alarak geleneği devam ettirdikleri bilinmektedir.

Ozan-baksı geleneği için 16. yüzyıl dönüşüm aşaması olarak kabul edilmektedir. Bu yüzyılda ozan vasfının yerini "âşık" almaya başlamış¹⁰ ve belirli özelliklere sahip olarak yetişen şairlerin genel ismi hâline gelmiştir (Özarslan, 1999: 64). 16. yüzyıldan itibaren

⁹ Orhan Şaik Gökyay (1975: 58), ozanları halkla iç içe olan ve toplum içerisinde önemli bir konuma getirilmiş kişiler olarak tanımlamaktadır.

¹⁰ Hikmet Dizdaroğlu (1969: 193), 16. yüzyılda "geveze, söz ebesi, herze söyleyen" manalarında kullanılmaya başlayan ozan kelimesinin, süreç içerisinde olumsuz anlamlar barındırmaya başladığını ifade etmektedir.

“âşık” ünvanını alan şairler, halk ve çevresinde varlığını sürdüren kopuz eşliğinde epik konulu şiirler söyleyen saz şairleri olarak adlandırılmışlardır (Köprülü. 1981: 186).

Yüzyılın sonuna doğru hem Anadolu’da hem de Azerbaycan sahasında “ozan” kelimesinin yerini “âşık” almaya başlamıştır. Gezgin âşıkların, âşıklığı hem Türk coğrafyasında hem de farklı coğrafyalarda icra etmesi diğer kültürlerle olan etkileşimini arttırmıştır. Bu iki sahada sarayda şairler, tekkede mutasavvıflar, kahvehanelerde ise âşık ve meddahlar ozanın görevlerini icra etmeye başlamışlardır¹¹ (Köprülü, 1981: 72).

Anadolu sahası Türk kültür mirasının yaşadığı zengin unsurları barındıran önemli bir coğrafyadır. Türk kültürel belleği Anadolu sahasında yüzyıllardır var olmuş ve yaşatılmaya devam etmektedir. İstanbul, Adana, Çukurova, Kayseri, Kars, Erzurum, Sivas gibi şehirlerde yetişen âşıklar, Anadolu sahası âşıklığının bugünkü hâlini alması yönüyle önemli rol oynamışlardır. Âşık, ortaya koyduğu ürünlerde çevresindeki olaylardan kendi yaşamına kadar her unsura yer vermiştir.

Hikmet Dizdaroğlu’na (1969: 18) göre; Türkçe ılık, Arapça seven ve gönül anlamına gelen “âşık” sözcüğü, önceki dönemlerde İslami şiirler söyleyen şairler tarafından kullanılmaya başlanmış sonraki dönemlerde saz şairlerinin tamamı âşık adını almışlardır. Toplumda ılık olma görevini üstelenen âşıklar, ortaya çıktığı bölgenin aynası olmuş ve kültürel belleğinin yaratıcı görevini üstlenmişlerdir. Âşıklar İslami şiirler söylemeye başlasa dahi İslamiyet öncesiyle olan bağları korumuşlardır. Âşıkların şiirlerinde de “zincirleme sürekliliği” bulunmaktadır (Artun, 2001: 28). Âşıkların söylediği İslamiyet öncesi şiirlerin yerini dinî konulu şiirler almış ve yeni öğelerle İslami yapıya bürünmüşlerdir (Kaplan, 1981: 1). Ortaya koyulan bu ürünler âşık tarzı şiir geleneğini oluşturmuş ve birçok araştırmacı âşıkların Bektaşilik dışı tarikatlara mensup olsalar da şiirlerde Bektaşî düşünce eğilimlerinin izlerini gözlemledikleri için âşık edebiyatında Bektaşî edebiyatının ruh ve edasının olduğunu ifade etmektedirler (Günay, 1999:10). Âşık şiiri, 13. yüzyıldan itibaren Anadolu’da tasavvuf edebiyatından etkilenmeye başlamıştır. Âşıklar; tekke âşığından, müzik ve dans eşliğinde, destan söyleyen ozan-baksılardan ayrılmışlardır. Âşık; kutsal olmayan kahvehanelerde, hanlarda, düğünlerde halkı eğlendirmekle yükümlü din dışı konuları işleyen kişiler olmuşlardır (Başgöz, 1977: 254).

¹¹ Değişen toplum şartları âşık edebiyatını da etkilemiş, tasavvufi anlayışın etkisi bu geleneğe bağlı bir anlayışın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Dönem şartlarından kaynaklı olarak âşık edebiyatı ve âşıklık geleneği tasavvuftan uzak kalamamıştır (Özarslan, 1999: 65).

Âşıklıkta temsilcilerin farklı isimlerle adlandırıldıkları ve değerlendirildikleri bilinmektedir (Oğuz, 1994: 17-29). Saim Sakaoğlu, gelenek temsilcilerine verilen isimleri “âşık, badeli âşık, Hak âşığı, Hak şairi, halk âşığı, çöğür şairi, halk şairi, kalem şairi, meydan şairi, ozan, halk ozanı, saz şairi, sazlı ozan” şeklinde ifade ederek âşıktaki bulunması gereken özellikleri şöyle sıralamaktadır: irticalen söyleme, saz çalabilme, atışma yapabilme ve bade içme (Sakaoğlu, 1986: 250). Belirtilen bu özelliklerin yanı sıra Anadolu âşıklığında aranan bir diğer özellik de halk hikâyesi tasnif etmesidir (Taşlıova, 2006: 259).

Âşıklık geleneğinin aktarımı kendi içerisinde oluşturulan ekoller “âşık kolları” ve “halk hikâyeleri” ile sağlanmıştır. Âşıklık geleneği ile hikâye anlatma geleneği iç içe bir yapıdadır. Halk hikâyesi anlatma geleneği, usta âşıklara ve halk hikâyelerine gösterilen ilginin yanı sıra bu hikâyelerinin halk arasında anlatılmasıyla gelenek günümüze kadar gelmiştir. Halk hikâyeleri şehrin çeşitli alanlarında anlatılmakta ve hikâyelerin anlatıldığı alanlarda halkın sohbetlere katıldığı, bu sohbetlerin sazlı sözlü olduğu ve âşıkların yanı sıra meddahların da kıssa anlattığı gelenek, halk hikâyesi anlatma geleneği olarak bilinmektedir (Özarslan, 1999: 161).

Ağırlıklı olarak usta âşıkların hayatları etrafında oluşan halk hikâyeleri yine âşıklar aracılığıyla icra edilmiştir. Halk hikâyesi anlatma geleneği Anadolu sahasında ve Tebriz, Şam gibi şehirlerde de icra edilmiştir. Dilaver Düzgün (1997: 21) Âşık Mevlüt İhsanî konulu çalışmasında âşıkla görüşmeler gerçekleştirmiştir. Hikâyelerini âşıklığının başlangıç yıllarında tasnif eden Mevlüt İhsani, hikâyecilik geleneğinin canlılığını koruduğunu belirtirken son dönemlerde radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla bu geleneğin etkisini yitirdiğini, eskisi kadar uzun süren halk hikâyesi anlatımı icralarının devam etmediğini belirtmiştir.

Anadolu sahası halk hikâyesi anlatma geleneğinde Kars, Erzurum, Sivas, Erzincan, Adana, Kayseri, Kastamonu önemli şehirlerdendir. Bundaki en büyük etken usta âşıkların bu bölgelerde sayıca fazlalık göstermesidir. Kars’ta da Erzurum’da olduğu gibi hikâye anlatma geleneği canlılığını yitirmiştir. Kars ve Ardahan yöresinin usta âşıklarından Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu da geleneğin canlılığını yitirmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Âşık Murat Çobanoğlu, hikâye geleneğinin olumsuz yönündeki seyrini icra ortamının kaybolmasına, dinleyici kitlesinin maddi sıkıntı yaşaması gibi sebeplere dayandırmaktadır. Âşık Şeref Taşlıova da geleneğin bir sıkışma yaşadığını dolayısıyla

gelenekte zayıflama olduğunu vurgulamış, televizyon programlarında âşıklara devlet desteğinin verilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Özarslan, 1999: 168).

2.2. Anadolu Sahasında Kol, Okul

Usta âşık saz çalıp söyleme konusunda yetenekli bir genci çırak olarak yanına alarak âşık meclislerine götürmekte ve gelenek içerisinde yetişen çırağa zamanı geldiğinde mahlası verilmektedir. Yıllarca usta âşığa çıraklık eden ve âşıklığın kurallarını öğrenen çırak da zamanı geldiğinde ustasının izniyle şiirlerini icra etmektedir. Ustasının tekniğiyle yetişen çırak; ustasının tekniğini, kültürünü ve söz varlığını icra sırasında göstermektedir. Tüm bu uygulamalar usta âşığın adını yaşatma amaçlıdır. Zaman içerisinde bu gelenek aktarımı devam etmiş ve ortaya “âşık kolu” çıkmıştır. Özellikle 19. yüzyıldan sonra önemli âşık kolları hem gelenekte hem de edebiyat içerisinde yer almaya başlamıştır: Âşık Şenlik, Âşık Ruhsatî, Âşık Dertli, Erzurumlu Âşık Emrah sayabileceğimiz kollar arasındadır. “Âşık kolları” içerisinde usta âşık olarak nitelendirilen âşıkların da kendi ustaları bulunmaktadır. Âşık Şenlik’in ustası Nuri’dir (Kaya, 1997: 500). Âşıklıkta “kol” bir mektep ve ekoldür. Aynı ekolde yetişen âşıkların da benzer tavırla sanatlarını icra ettikleri görülmektedir. Böylelikle gelenek aktarımı “âşık kolları” sayesinde sağlanmaktadır. Anadolu sahası dışında Türk dünyasında da âşıklık yayılım göstermektedir. Bununla ilgili Erman Artun (2005: 1) şu bilgilere yer vermiştir:

“Âşıklık geleneğinin geniş bir coğrafyada, farklı adlarla ifade edilmesi, onu benzerlerinden ayrı kılamaz. Âşık veya halk şairi (ozan, aşug, bahsi, jırav, comokçu); destan, hikâye veya türkünün yaratıcı müellifi ve anlatıcı/söyleyicisidir. Uzun yüzyıllara dayalı zaman ve geniş bir coğrafi mekânda yaygınlık alanı bulan Türk sözlü şiir sanatı, içindeki özü muhafaza ederek çağa, mekâna, ihtiyaca göre değişmiş; yeni tür, söyleyiş ve yaratıcılık yolları denemiştir. Bunun için Türk topluluklarının tümünde bu gelenek aynı ortak mirasa bağlı olsa da gelişim yolları farklıdır. Kahramanlık destanını dile getiren jırav, bahşı, comokçu ile halk hikâyesinin müellifi veya lirik âşık arasında, yaratıcılık bakımından, büyük bir farklılık yoktur. Bunların beslendiği kaynak aynıdır.”

Âşıklık, Anadolu sahasında da diğer Türk topluluklarında da gelişim göstermekte ve belirtildiği gibi yaratıcılık bakımından büyük farklılıklar göstermemektedir. Anadolu sahasında ve Türk dünyasında âşıkların nitelendirilmesinde farklılıklar bulunmaktadır. Azerbaycan sahasında âşığın adlandırılması Anadolu sahasıyla benzerlik göstermekte ve ozan, âşık, el şairi olarak adlandırılmaktadır. Anadolu sahasındaki kalem şairi olarak nitelendirilen halk şairlerine Kırgız ve Kazak bölgesinde “cazgıç akın” denilmektedir. Saim Sakaoğlu, Ali Berat Alptekin ve Esmâ Şimşek’in (2000: 125) *Azerbaycan Âşıkları ve Halk*

Şairleri I- 16-18.Yüzyıllar adlı çalışmasında Türk dünyasındaki âşıklar “Kazak Türklerinde halk akını, sovrıp salma akın, aytısger; Kırgız Türklerinde halk akını, aytışçı; Türkmen ve Özbek Türklerinde akın, ahun, bahsi, şair; Uygarlarda bahsi, aşuk, goşakçı; Karakalpaklarda akın, aytısger; Başkurlarda sâsân; Tatarlarda çaçan olarak nitelendirilmektedir.”.

Anadolu sahasında ve Azerbaycan’da âşık geleneğinin en büyük temsilcisi olarak Dedem Korkut kabul edilmektedir. Azerbaycan âşıkları “Üstat âşıklar, İfacı âşıklar ve El şairleri” olmak üzere üç grupta değerlendirilmektedir. Azerbaycan’da da usta âşıklar geleneğın aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Türkmenistan’da geleneğın aktarımı usta malı çalıp söyleyerek gerçekleştirilirken, Kazakistan’da da benzer bir durum söz konusudur ve Kazak halk şairleri arasında diğerk Türk dünyasına göre halk hikâyeciliğinin yaygın olduğu görölmektedir. Özbekistan’da ise halk şairleri; icra tekniğı, ele alınan konu, yöre ve ekollere bağılı olarak “bahşı, şair, akın, ahun, sannavcı, yüzbaşı, saki, sazende, sazcı, halfe” olmak üzere farklı adlandırılmakta gelenek aktarımı destancılık okulları gibi bahşılığın geliştii merkezlerle sağlanmaktadır. Kırgızistan’da halk şairleri “camakçı (atışmacılar), comokçu (destancılar) ve hikmetli söz söyleyenler” olmak üzere üç gruba ayrılmakta ve gelenek aktarımında comokçuların (destancıların) etkisi daha fazla olarak ifade edilmektedir (Artun, 2019: 6).

Eflatun Cem Güney (1953: 65), usta âşıkların çırak yetiştirmesinin halk edebiyatında eski bir gelenek olduğunu ifade ederek geleneğın devamlılığının sağlanmasını âşık kollarına bağlamıştır.

Doğın Kaya “kol” kavramını çıraklık geleneğı içinde, peşi sıra yetişen âşıkların usta âşığa bağılılık duyarak onun dil, üslup, konu, ezgi, ayak ve hikâyelerinin devam ettirildiğı bir mektep olarak tanımlamaktadır (Kaya, 1997: 501). Gelenek içerisinde nasıl ki âşık olabilmek için bazı kurallar gerekiyorsa âşık kollarının da ortaya çıkması için bazı ögelere ihtiyaç duyulmaktadır. Doğın Kaya (1997: 502) bu ögeleri şöyle sıralamaktadır:

1. Odak hüviyetindeki usta âşığın dil ve üslubu,
2. İşlediğı konular,
3. Usta âşığın başından geçen ve hafızalardan silinmeyecek izler bırakan çeşitli olaylar,

4. Usta âşığın karşılaşmaları,
5. Usta âşığın tasnif ettiği hikâyeler,
6. Usta âşığın kendisine ait ezgiler,
7. Usta âşığa ait ayaklar.

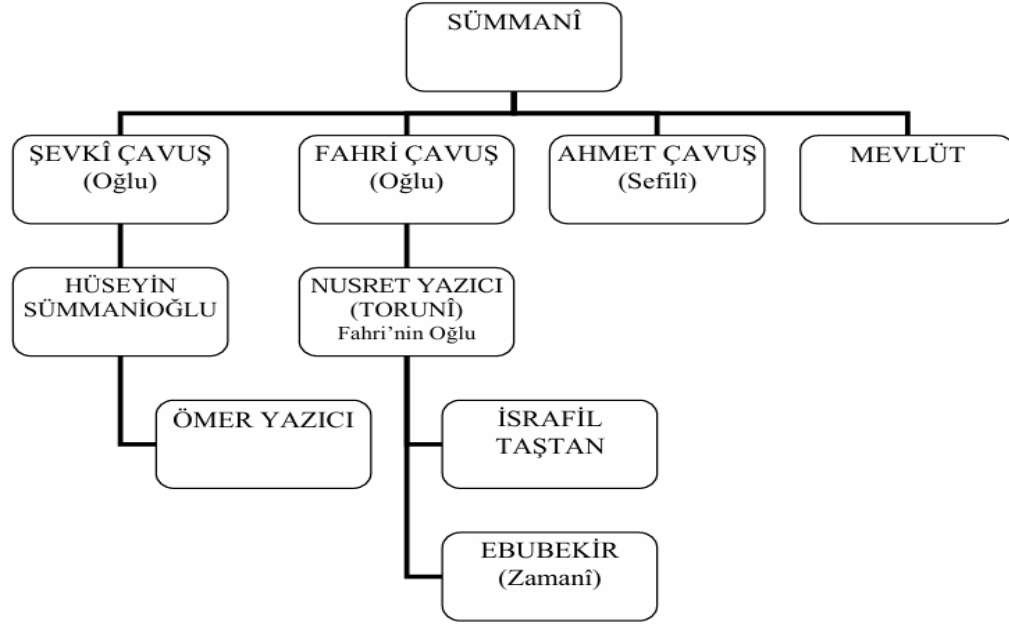
Sabri Koz (1997: 195) çırak yetiştirmenin eski esnaf teşkilatlarında olduğu gibi bir gelenek olduğunu söylemektedir. Birbirini yetiştiren âşıkların uzun bir dönemi kapsamasının sonucunda ise âşık kollarının oluştuğunu ifade etmiştir.

Âşık geleneğinde meclislerde ustasının yanında yetişen çırak, yer aldığı saz meclislerinde ustasına ait bir divanla başlar. İcra sırasında ustasıyla olan anılarını anlatır ve yaptığı karşılaşmalardan örnekler verir. Ustasının yolundan giderek ustasıyla benzer konuları ele almaya ağırlık verir. Çırağın kullandığı ezgi ve ayaklar da benzerlik göstermektedir. Ustası eğer hikâye tasnif ettiyse o hikâyelerden bölümler de anlatır (Kaya, 1997: 504). Bu aşamalar “kol” içerisinde yetişen çırak âşığın yerine getirmesi gereken uygulamalardır.

Âşık geleneğinde kollar, usta-çırak geleneğinin varlığının, şiir sanatının, halk hikâyelerinin sistemli olarak yaşamasında bu kültürün aktarılmasında birinci dereceden rol oynamaktadır. Usta âşıklar, geleneğin varlığını sürdürmesinde etkili olmuşlardır. “Âşık kolları” bu etkenler içerisinde en önemlilerindendir. (Kaya, 1997: 509).

Asıl adı Hüseyin olan âşığın babasının adı Hasan’dır. Erzurum’da doğup büyüyen âşık, bulunduğu bölgenin dışına çok çıkamamıştır. Geleneği babasından öğrenen âşık, ilerleyen yıllarda tasavvuf kültüründe ve âşık meclislerinde büyümüştür. “Ablaktaşı” adı verilen yerde uykuya dalan âşık, rüyasında “Gülperi” adlı bir güzelin resmini gördüğünü ve bade içtiğini söylemiştir. Okuma yazma öğrendikten sonra Sümmanî mahlasını alarak şiir söylemeye başlar. Torunu Âşık Hüseyin Sümmanioğlu, Âşık Nusret Torunî ve tek çırağı olan Ahmet Onbaşı olmuştur. Bugün onun ekolünü devam ettiren fazlaca âşık bulunmaktadır. Erzurum yöresi dışında Erzincan, Kars, Artvin ve Gümüşhane gibi yörelerde yaşayan âşıklarda Sümmanî etkisi görülmektedir (Rayman, 1991: 70). Sümmanî kolu Mehmet Yardımcı’nın (2002:223) çalışmasında şu şekilde gösterilmektedir:

Tablo 1. Sümmanî Kolu¹²

Anadolu sahası âşıklığında önemli isimlerden bir diğeri Sivaslı Âşık Ruhsatî'dir. Asıl adı Mustafa olan âşığın babasının adı Ahmet, annesi ise Safiye'dir. Doğup büyüdüğü baba ocağından çıkmayan âşık, şiirlerinde memleketinden çokça söz etmektedir. On iki yaşında babasını kaybeden âşık, bu duruma şiirlerinde yer vermiştir. Âşık Ruhsatî, eğitim görememiştir. Âşıklığı genç yaşta bade içerek elde etmiştir. Yaşadığı her olayı şiirlerine aktaran âşık, bade içtiğini de şiirlerine aktarmıştır (Kaya, 1991: 129). Âşık Ruhsatî, mahlasını Şeyh İbrahim Efendi'den almıştır. Eflatun Cem Güney yaptığı çalışmada Âşık Ruhsatî'nin "İcadî" mahlasını kullandığını, bazı atışmalarında ise "Cehdi" mahlasını kullandığı belirtmiştir (Güney, 1975: 8).¹³

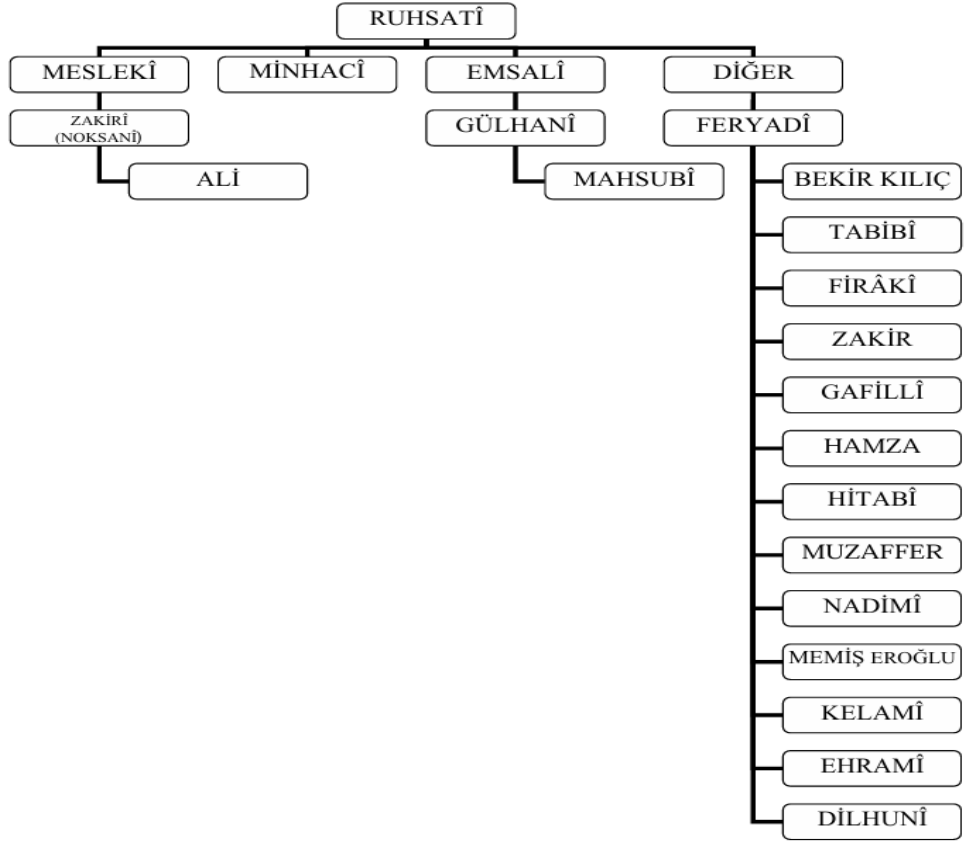
Yaşamının büyük bir kısmını Sivas'ta geçiren âşık, aynı yüzyılda yaşayan âşıklara nazaran köy köy gezmemiştir. Çırağı ile yaşadığı köyün dışına çıkarak Sivas'ın ilçelerinde daha sonra ise Malatya yöresine gitse de geri köyüne dönmüştür. Bu da Anadolu sahasında Ruhsatî etkisinin izlerini göstermektedir. Usta âşığın bilinen en ünlü çırağı Âşık Noksânî'dir. Hoca Feryâdî, Kusûrî ise diğer önemli çıraklarındandır. Ustasının peşi sıra gelen Âşık Noksânî de 19. yüzyılda pek çok çırak yetiştirmiş ve böylelikle Anadolu

¹² Yardımcı, Mehmet (2002), *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri- Anonim Halk Şiiri- Âşık Şiiri- Tekke Şiiri*, Ankara:Ürün Yayınları.

¹³ Eflatun Cem Güney'in ortaya koyduğu bu görüşe karşılık Doğan Kaya (1991: 129) böyle bir bilgiye rastlamadığını ifade etmektedir.

sahasında Ruhsatî Kolu” ortaya çıkmıştır (Kaya, 1991: 132). Ruhsatî Kolu Mehmet Yardımcı’nın (2002:223) çalışmasında şu şekilde gösterilmektedir:

Tablo 2. Ruhsatî Kolu¹⁴

Âşık Sümmanî ve Âşık Ruhsatî dışında Anadolu sahasında, Tokat ve Kastamonu yörelerinde Emrah Kolu; Bolu, Çankırı yörelerinde Dertli Kolu; Artvin yöresinde Huzurî Kolu ve Malatya yöresinde Derviş Muhammed Kolu bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Figanî, Nailî, Feryadî gibi pek çok âşık kolları Anadolu sahası âşıklığının yayılmasında mektep rolünü üstlenmektedir.

2.3. Âşık Şenlik Kolu

Âşık Şenlik, 1850 yılında Kars’ın Çıldır ilçesi Suhara (Yakınsu) köyünde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Hasan olan Şenlik’in babası Karapapaklardan Molla Kadir, annesi ise Zeliha’dır. Âşık Şenlik’in doğup büyüdüğü çevrede hikâye anlatma geleneği oldukça

¹⁴ Yardımcı, Mehmet (2002), *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri- Anonim Halk Şiiri- Âşık Şiiri- Tekke Şiiri*, Ankara:Ürün Yayınları.

yaygındır. Bölge halkı, akşamlarını âşıkların anlattığı kahramanlık destanları ve menakıpnameleri dinleyerek geçirmişlerdir. Bölgedeki gençler gibi Âşık Şenlik de küçüklükten beri bu kültürün içinde büyümüştür. Âşık Şenlik rüyasında pir elinden bade içerek hem sevdiği kıza olan aşkını hem de şairlik kudretini bulduğunu anlatmıştır. Âşık Şenlik'in ustası Azerbaycan âşıklarından Âşık Nuri'dir. Âşık Şenlik ustasından saz ve söz dersi almıştır (Aslan, 1973: 39).

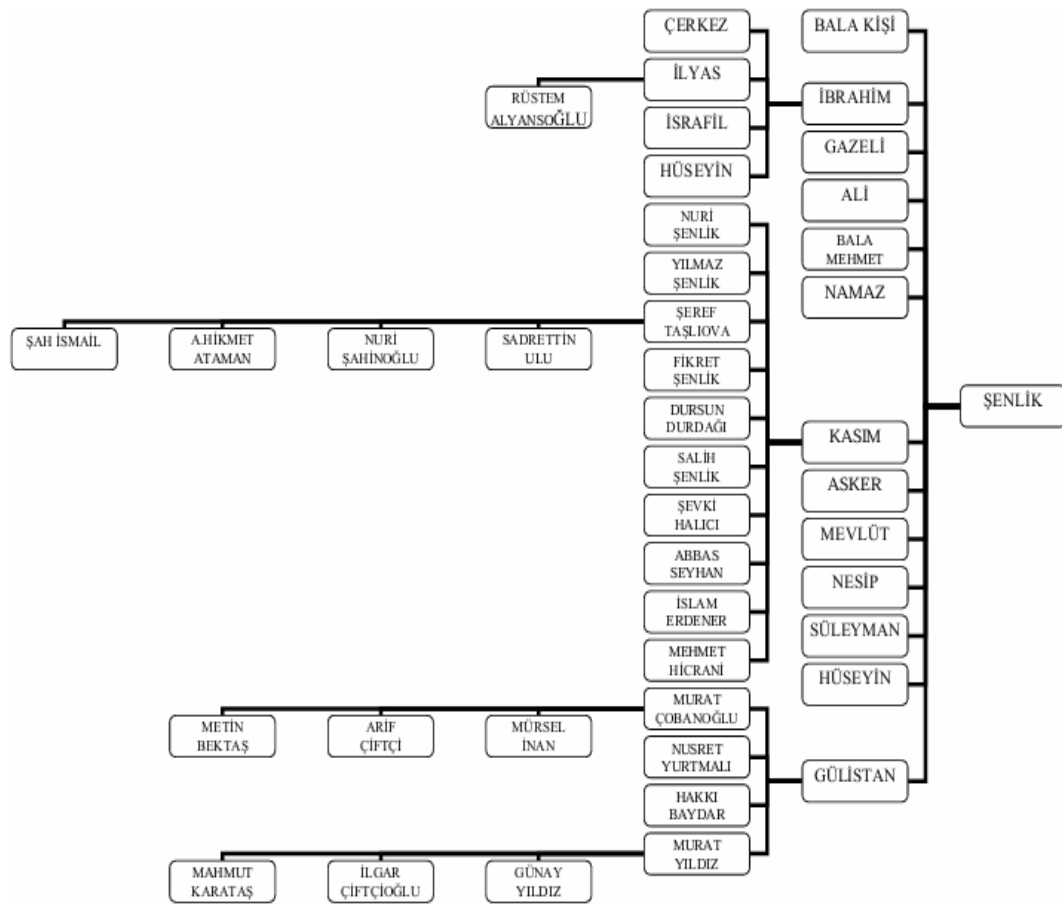
Âşık Şenlik'in divanî, koşma, tecnis, destan, bayatı, sicilleme, türkû gibi tür ve şekillerle şiir söylediği bilinmektedir (Aslan, 1973: 40).

Âşık Şenlik'in şiirleri din, tasavvuf ve millî duygular içerir. Gelenek ve göreneklerden sıklıkla yararlanmış ve halkın duygularını şiirlerine yansıtmıştır. “His” ve “hayal” onun şiirlerinde çokça kullandığı iki unsurdur. Âşık Şenlik de bu geleneğe bağlı kalarak dinî tasavvufi konulu şiirler söylemiştir.

Geleneğin vasıflarını taşıyan Âşık Şenlik'in tasnif ettiği üç hikâyesi bulunmaktadır: Kaynağı yaşanmış bir olaydan olan “Lâtif Şah” hikâyesini 1290 yılında, kaynağını Doğu Anadolu'da halk arasında anlatılan kara hikâyeden alan “Sevdakâr” hikâyesini 1299'da, kaynağını Doğu Anadolu'da yaşanmış bir olaydan alan “Salman Bey” hikâyesini ise 1311'de tasnif etmiştir (Aslan, 1973: 47). Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyeler; Kars, Erzurum ve Azerbaycan'da anlatılmış ve onun ekolünde yetişen âşıklar da onun gibi hikâyeler tasnif ederek geleneğin devamlılığına katkı sağlamıştır (Kaya, 1997: 504).

Anadolu sahasında özellikle Doğu Anadolu bölgesinde pek çok çırak yetiştiren Âşık Şenlik, âşık kolları içerisinde kalabalık çırak kadrosuna sahip usta âşıklardandır. Azerbaycan sahası âşıklarından aldığı bilgiyi harmanlayarak kendi üslubuna göre işlemiştir (Aslan, 1973: 37). Âşık Şenlik'in yetiştirdiği çıraklar: Bala Kişi, İbrahim, Gazelî, Ali, Bala Mehmet, Namaz, Kasım Asker, Mevlüt, Süleyman, Gülistan ve Hüseyin'dir. İçlerinden yetişen çıraklar da kol içerisinde geleneğe bağlı kalarak âşık yetiştirmeye devam etmişlerdir (Kaya, 1997: 504). Şenlik kolu Doğan Kaya'nın (1997: 507) çalışmasında şu şekilde gösterilmektedir:

Tablo 3. Âşık Şenlik Kolu¹⁵

Âşık kollarının geleneğın aktarımı dışında âşık edebiyatında da önemli rolleri vardır: “Usta-çırac geleneğının varlığı, saz ve şiir sanatının, halk hikâyelerinin sistemli olarak yaşatılmasında önceki kültür ve bilgilerin aktarılmasında birinci derecede rol oynar” (Artun, 2001: 61). Anadolu sahasında anlatılan halk hikâyeler başta Çıldırılı Âşık şenlik’in tasnifleri olan Latif şah ile Mihriban Sultan, Salman Bey ile Turnatel ve Sevdakâr ile Gülenaz olmak üzere, Erçişli Emrah ile Selvi Han, Sümmani’nin kendi ismine bağlı olan Sümmani ile Gülperi hikâyesi ve Âşık şenlik kolu içerisinde yetişen âşıkların ustasına bağlı anlattığı ve kendi tasnifi olan hikâyelerdir.

¹⁵ Kaya, Doğan (1997). “Edebiyatımızda Âşık Kolları ve Şenlik Kolu”, *Türk Kültürü*, S.412,8. s.499-508.

2.3.1. Latif Şah Hikâyesi¹⁶

Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyelerden birisi Latif Şah'tır. Latif Şah Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir.

-Yemen şehri padişahı Gamsız Şah'ın büyük dertlerinden birisi o öldükten sonra yerine geçecek bir çocuğunun olmamasıdır, bunun üzerine Şah ve İhtiyar Koca Lala dervişan kılığına girerek şehir değiştirirler. Şah, ağzı dualı Derviş Baba'yla karşılaşır ve ondan aldığı elma ve nasihatle yurduna döner. Elmayı yedikten sonra Gamsız Şah'ın bir oğlu olur.

-Aldığı nasihat üzerine oğluna ad koymayan Gamsız Şah, Derviş Baba'yla karşılaşır ve oğlunun adını Latif Şah koyar. Latif şah büyür ve yiğit bir delikanlı olur. Gücüne güç yetmeyen Latif Şah, babasından aldığı icazetle Elvan Dağı'nda hükümdarlığını ilan eder ve ünü yayılmaya başlar.

-Latif Şah'ın methini duyan Hindistan hükümdarının kızı Mihriban Sultan, Şah'a âşık olur ve hastalanır. Bunun üzerine Elvan Dağı'na Latif Şah'ı görmek için plan yaparak kervanıyla bu bölgeye gelir. Kervanla karşılaşan Latif Şah baygın düşer. Bunu gören Mihriban Sultan, Şah'a mektup yazarak bulunduğu yerden ayrılır.

-Hasta düşen Latif Şah'a babası Gamsız Şah çare arar ancak bulamaz. Gamsız Şah çare bulması için Koca Lala'yı görevlendirir, mektup üzerine Latif Şah'ın âşık olduğu öğrenilir.

-Latif Şah, Koca Lala ve kervanla birlikte Mihriban Sultan'ı istemek için Hindistan yoluna düşer. Yolda türlü zorluklarla karşılaşan Latif Şah, Hindistan'a gelir ve Hindistan padişahının huzuruna çıkar.

-Türlü planlar yapan Koca Lala ve Latif Şah, Hindistan'da bezirganlık yapar. Mihriban Sultan ve Latif Şah kumaş alma planıyla birbirlerine kavuşur. Fes Diyârı padişahı Mihriban Sultan'ın resmini görür ve âşık olur. Esfendiyar adlı askerini Mihriban Sultan'ı alması için Hindistan'a gönderir. Bunu duyan Latif Şah sevdiği kız için orduyla savaşa girer ve kazanır.

¹⁶ Latif Şah hikâyesi, Ali Berat Alptekin'in (2021: 92) *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

-Ülkeyi kurtarması üzerine Hindistan padişahı kızını Latif Şah'a verir ve düğünleri yapılır. Mihriban Sultan'la görüşmek için sandala binen Latif Şah, fırtına çıkmasıyla denizde kaybolur. Yendiği Fes ordusu tarafından denizde bulunan Latif Şah'ı ona âşık olan Esmer Sultan kurtarır ve Hindistan'a doğru yola çıkarlar.

-Latif Şah yaşadığı olayları Mihriban Sultan'a anlatır. Mihriban Sultan'dan onay alan Latif Şah önce Esmer Sultan'la ardından Mihriban Sultan'la evlenir ve Yemen'e anasının babasının yanına döner.

Özeti verilen Latif Şah Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Yemen şehri padişahı Gamsız Şah'ın çocuğu olmadığı için Gamsız Şah kılık değiştirip yola düşer.
2. Gamsız Şah'ın yanına gelen Derviş'in elma vermesi üzerine Şah'ın çocuğu olur.
3. Şah'ın oğluna Latif Şah adı koyulur.
4. Babası Latif Şah'ı eğitim için hocaya verir, yedi sene eğitim görür.
5. Hindistan şahının kızı Mihriban Sultan, şanını duyduğu Latif Şah'a âşık olur.
6. Latif Şah kara sevdaya tutulur ve bunun üzerine Hindistan'a gelerek Mihriban Sultan'la görüşür.
7. Fes Diyârı Hükümdar'ı Mihriban Sultan'a âşık olur ve Hindistan'a gelerek Latif Şah'la savaşı.
8. Mihriban Sultan ile düğünü yapılırken denize açılan Latif Şah kaybolur.
9. Latif Şah'ı kurtaran Esmer Sultan, Latif Şah'ı Mihriban Sultan'la kavuşturur.
10. Esmer Sultan ve Mihriban Sultan'la evlenen Latif Şah memleketine anasının babasının yanına döner.

2.3.2. Salman Bey Hikâyesi¹⁷

Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyelerden bir diğeri Salman Bey'dir. Salman Bey Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir.

-Çin-Maçin ülkesinin Payitaht şehrinde yaşayan Alhan adındaki padişahın Salman Bey adında oğlu vardır. Salman Bey'e rüyasında dervişler üç bade içirirler. Bunlardan birisi Turnatel Hanım'ın aşkı içindir.

-Aynı devişler badeyi Turnatel Hanım'a da içirirler ve Turnatel Hanım Salman Bey'e âşık olur, aşkıdan hastalanıp yatağa düşer. Derdine derman bulamayan Turnatel Hanım gerçekleri babasına anlatır ve sevdiğine kavuşmak için yola düşer.

-Sevdiği kıza kavuşmak için yola düşen Salman Bey, gurbette sevdiği sandığı başka bir kıza, Gevher Hanım'a, âşık olur ve gizli aşk hayatı yaşar. Salman Bey, Gevher Hanım'ı kaçıır.

-Kaçarken Celal Vezir'in ordusuna yakalanırlar. Salman Bey savaşı kaybeder ve Gevher Hanım esir düşer. Salman Bey sevdiği kıızı kurtarmak için şehre geri gelip Hak âşığı olduğunu kanıtlar ve bunun üzerine Gevher Hanım'la evlenir. Gevher Hanım'ın babasının veziri Celal, Salman Bey'i öldürtmesi için Gaddar Üzengi'yi görevlendirir. Gaddar Üzengi attığı okla yanlışlıkla Gevher Hanım'ı yaralar ve öldürür.

-Salman Bey, sevdiği kızın ardından her gün mezarına gider dua okur ve türküler söyler. Olayları bilmeyen Gevher Hanım'ın annesi Senem Hanım kızını görmek için gelir ve ölüm haberini alır.

-Turnatel Hanım, Salman Bey'e kavuşmak için çıktığı yolcuğu tamamlayarak payitahta ulaşır ve dağda denk geldiği çobandan olan bitenleri öğrenir. Turnatel Hanım, Gevher Hanım'ın kıyafetlerini giyerek mezar başında Salman Bey'i bekler ve ona gerçekleri anlatır.

-Sevdiğinin Turnatel Hanım olduğunu öğrenen Salman Bey, sevdiği kıza kavuşur ve kırk gün kırk gece düğünleri yapılır.

¹⁷ Salman Bey hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

Özeti verilen Salman Bey Hikâyesinin müstakil epizot dizisi şu şekildedir:

1. Çin-Maçin ülkesinin Alhan adlı padişahının oğlu Salman Bey'e dervişler rüyasında üç bade içirir ve âşık olur.
2. Aynı dervişler badeyi Haveran ülkesinin Müressef Şahı'nın kızı Turnatel Hanıma da içirirler.
3. Turnatel Hanım da Salman Bey'e âşık olur, aşk derdiyle yatağa düşer.
4. Turnatel Hanım, Müneccimle birlikte Salman Bey'e kavuşmak için yola düşer.
5. Rüyasında âşık olduğu Turnatel Hanım'ı arayan Salman Bey başka bir kıza, Gevher Hanım'a âşık olur ve onu kaçıır.
6. Kaçırdığı kız Gevher Hanım için savaşa giren Salman Bey, savaşı kaybeder ve Gevher Hanım esir düşer.
7. Hak âşığı olduğunu ispat eden Salman Bey, Gevher Hanım'la memleketine döner ve evlenirler.
8. Salman Bey'in kayınbabasının veziri, Salman Bey'i öldürmesi için görevlendirdiği Gaddar Üzengi, attığı yanlış okla Gevher Hanım'ı yaralar ve öldürür.
9. Sevdiğine kavuşmak için yola düşen Turnatel Hanım, payitahta ulaşır ve bütün olayları çobandan öğrenir.
10. Gerçek aşkının Turnatel Hanım olduğunu öğrenen Salman Bey, sevdiği kıza kavuşur ve evlenirler.

2.3.3. Sevdakâr Şah Hikâyesi¹⁸

Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyelerden bir diğeri de Sevdakâr Şah'tır. Sevdâkar Şah Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir.

¹⁸ Sevdakâr Şah hikâyesi, Ali Berat Alptekin'in (2021: 92) *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

-İsfahan diyarının hükümdarı olan Şah Abbas, zürriyetsizlik derdi çekerken Mısır Kralı, ordusu ile İsfahan'a gelerek Şah Abbas'a savaş açar. Haberi alan Şah Abbas, cariyeye Gülşah'ın yanına gidip gizlice evlenir ve ona bir yüzük verir. Gülşah, Şah Abbas'tan hamile kalır, sırrı açığa çıkar ve gerçeği öğrenen Şah Abbas'ın hanımı Perçem Sultan kızarak Gülşah'ı öldürmesi için adam tutar. Koca Nene, Gülşah'a yardım etmek için kılık değiştirir, çocuğu ve yüzüğü alarak Kandehar diyarına doğru yola çıkar. Geldiği diyarda Koca Nene hastalanır ve çocuğu oradaki Bağman'a teslim eder, ardından hayatını kaybeder.

-Çocuk büyür, Kandehar padişahı çocuğu görür ona Sevdakâr adını verir. Genç delikanlı olan Sevdakâr, üvey babasına yardım için bağ bahçede çalışmaya başlar. Sevdakâr bağda çalışırken Kandehar Şahı'nın kızı onu görür ve ona âşık olur. Ona kavuşmak için süt ninesini görevlendirir.

-Sevdakâr, Gülenaz'ı görünce âşık olur ve bayılır. İki âşık gizli gizli görüşmeye başlarlar. Kandehar padişahının veziri ölünce yerine Bağman geçer. Bağman'ı kıskananlar onun arkasından türlü planlar kurar.

-Sevdakâr'ın, Şah Abbas'ın oğlu olduğu ortaya çıkar ve bunun üzerine Şah Abbas'ın korkusundan Sevdakâr'ı babasının yanına İsfahan'a doğru yola çıkartmak için hazırlık yapılır. Yola çıkmadan Gülenaz'la görüşen Sevdakâr sevdiği kızıdan bir yüzük alır. Babasının diyarına gelen Sevdakâr gerçekleri babası Şah Abbas'a anlatır. Bunun üzerine ona padişahlık verilir ve Sevdakâr, yurt gezme bahanesiyle Kandehar'a geri döner. Kandehar diyarına gelen Sevdakâr, Gülenaz'ın Tahran Şahı'na verildiği öğrenir ve üzülür. Duyar duymaz Tahran'a doğru yola çıkar, Gülenaz ise hastalanıp yataklara düşmüştür.

-Sevdakâr'ın veziri, derviş kılığına girerek iki âşığı birbirine kavuşturur. İki âşık hasret giderirken Tahran Şahı'nın kız kardeşi Zöhre Sultan onları görür ama gördüklerini kimseye anlatmaz. Sevdakâr, Gülenaz'ı baba diyarı İsfahan'a kaçıtır ve kırk gün kırk gece düğünleri yapılır. Gülenaz'ın cariyesi onu kıskandığı için Gülenaz'ı sandığa kapatır, onu Tahran'a gönderir.

-Haramiliğe başlayan Zöhre Sultan, Tahran'a gelen Sandığa denk gelir ve Gülenaz'ı bulup kurtarır. Gülenaz başından geçenleri Zöhre Sultan'a anlatır. Zöhre Sultan iki âşığı birbirlerine kavuşturur. Toplu hâlde hepsi İsfahan'a geri dönerler ve Sevdakâr ile Gülenaz'ın tekrar kırk gün kırk gece düğünü yapılır.

Özeti verilen Sevdakâr Şah Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. İsfahan padişahı Şah oğlu Şah Abbas zürriyetsizlik derdi çekerken Mısır Kralı, İsfahan'a baskın yapar.
2. Şah Abbas, cariyesi Gülşah ile gizlice evlenir, cariyeye hamile kalır bir süre sonra cariyenin sırrı açığa çıkar.
3. Koca Nene, Gülşah'a yardım eder, kılık değiştirir ve doğan çocuğu alarak Kandehar Şah diyarına doğru yola çıkar.
4. Koca Nene geldiği diyarda hayatını kaybeder, yüzükle birlikte çocuğu oradaki Bağman'a emanet eder. Büyüyen çocuğa Sevdakâr adı verilir.
5. Babasına yardım eden Sevdakâr bağda çalışırken Kandehar Şahının kızı Gülenaz onu görür ve birbirlerine âşık olurlar.
6. Sevdakâr'ın, Şah Abbas'ın oğlu olduğu ortaya çıkar ve Şah Abbas'ın korkusundan Sevdakâr'ı İsfahan'a doğru yola çıkarırlar.
7. Babasına gerçekleri anlatan Sevdakâr, padişahlık aldıktan sonra Kandehar'a geri döner ve Gülenaz'ın Tahran Şahı'na verildiğini öğrenir.
8. Tahran'a gelen Sevdakâr, vezir sayesinde Gülenaz'la kavuşur; İsfahan'a dönerler, düğünleri yapılır.
9. Gülenaz, Sevdakâr'a âşık kıskanç cariyesinin planlarıyla kaçırılır.
10. Zöhre Hanım'ın yardımıyla Gülenaz tekrar kurtulur, tekrar kırk gün kırk gece Gülenaz ve Sevdakâr'ın düğünleri yapılır.

2.4. Âşık Şevki Halıcı'nın Anlattığı ve Tasnif Ettiği Halk Hikâyeleri

Âşık Şevki Halıcı, 1930 yılında Ardahan'ın Çıldır ilçesine bağlı Akçakale köyünde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Feyzullah olan âşığın babasının adı Abdullah'tır. İlkokul

eğitimine köyde açılan Millet Mektebinde başlamış altı ay eğitim görmüştür.¹⁹ Ailesiyle Kars'a bağlı Ardos köyüne giden âşık, ilkokul üçüncü sınıfı bitirene kadar eğitimine devam etmiştir. Akçakale ve Ardos köyünde düğünlerde, âşık toplantılarında ve hikâye meclislerinde bulunmuş âşık, âşık makamlarına ve halk hikâyeciliğine aşına olarak büyümüştür. Âşığın geleneğe olan yatkınlığı meclislerde gördüğü kişilere öykünmesiyle devam etmiştir. Bunu gören akrabası Yusuf Cimşit, ona basit saz hediye etmiş ve aynı köyde Feyzullah Saraç'tan Âşık Şenlik'in hikâyelerini dinlemiş; Mansur'dan saz çalmayı öğrenerek Azeri havalarını icra etmeye başlamıştır (Türkmen ve Cemiloğlu. 2009: 14).

Âşıklığa usta âşıklardan etkilenmeyle başlayan Âşık Şevki Halıcı, 1950'li yıllarda düğün ve kahvelerde türkü söyleyip hikâye anlatarak para kazanmaya başlamıştır. Bölgede tanınan Kağızman'ın Camuşlu köyündeki İsmail Hoca'dan âşıklık dersi almıştır. Bu sayede yerli havaları da icra etmeye başlamıştır. Âşık Şenlik'in oğlu Âşık Kasım ve torunu Âşık Nuri ile “meclis geçirme”ye başlayan Âşık Şevki Halıcı, usta âşık olma yolunda adım atmıştır (Türkmen ve Cemiloğlu, 2009: 14).

Erzurum'da 1953'te askerliğini tamamlayan âşık, dönüşte ustası Cemil Hoca'nın yanında sanatını geliştirmiştir. İlerleyen dönemlerde ise Kars Fayton Pazarındaki Kafkas Kıraathanesinde âşıklığa devam etmiştir. Âşıklarla ilk karşılaşmasını Susuz Porsuklu köyünden Âşık Musa ile yapmıştır. İkinci karşılaşmasını Âşık Lütü ile, üçüncü karşılaşmasını Âşık İslam Erdener ile, dördüncü karşılaşmasını ise yeğeni Âşık Alaattin ile yapmıştır. Bir yıl Kars Sağlık Müdürlüğünde çalıştıktan sonra tekrar âşıklığa dönmüştür. 1969'dan itibaren Kars merkeze yerleşen âşık hem sanatını icra etmiş hem de bakkal dükkânı çalıştırmıştır (Türkmen ve Fikret, 2009: 15).

Anadolu sahası âşıklığının yaşatıldığı önemli bölgelerden olan Kars'ta yetişen Âşık Şevki Halıcı, en çok Âşık Şenlik'ten etkilenmiştir. Âşık Şevki Halıcı, âşıklıkta üç kusura dikkat çekmektedir: birincisi gelenek içerisinde yetişen “badeli âşık” ya da “hak âşığı” olarak ilahi ilhamla kazanılan âşıklık, ikincisi acı veya kederle kazanılan, sevgiliye kavuşamama sonucu kazanılan âşıklık, üçüncüsü ise çiraklıkla kazanılan âşıklıktır. Âşık Şevki Halıcı, kendi âşıklığını çiraklıkla kazanılan âşıklığa dâhil etmektedir (Cemiloğlu, 2000: 6).

¹⁹ Fikret Türkmen ve Mustafa Cemiloğlu (2009: 13) âşığın babası Abdullah'ın diğer çocuklarının yaşamadığı için hayatta kalan son çocuğu Feyzullah'ı (Âşık Şevki Halıcı) yanından hiç ayırmadığını, bu nedenle okula kısa süreli devam ettiğini aktarmaktadır.

İzmit'in Körfez ilçesine hemşehrilerinin olduğu bölgeye 1986'da yerleşmiştir. 1989'da Hacca giden âşık, hacı olduktan sonra çevresinden tepki göreceği endişesiyle âşıklığı bırakmıştır. Bu süre zarfında türkü söylememiş ve hikâye anlatmamıştır. Bu durum, âşığın anlattığı hikâyelerinin manzum kısımlarını da unutmasına neden olmuştur (Türkmen ve Cemiloğlu, 2009: 15).

Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi kapsamında Fikret Türkmen ve Mustafa Cemiloğlu tarafından hazırlanan “Âşık Şevki Halıcı'dan Derlenen Halk Hikâyeleri” adlı çalışmada bildiği hikâyelerin tamamı yazıya geçirilmiştir. Proje kapsamında Âşık Şevki Halıcı'dan derlenen hikâyeler²⁰ şunlardır:

- 1) Cihan Abdullah Hikâyesi
- 2) Tufarganlı Abbas Hikâyesi
- 3) Diligam Yahya Bey Hikâyesi
- 4) Tahir Mirza Hikâyesi
- 5) Emrah ile Selvi Hikâyesi
- 6) Sevdakar Hikâyesi
- 7) Haydar Bey Hikâyesi
- 8) Kerem ile Aslı Hikâyesi
- 9) Latif Şah Hikâyesi
- 10) Öksüz Vezir Hikâyesi
- 11) Salman Bey Hikâyesi
- 12) Şeyh Sanan ile İbare Sultan Hikâyesi
- 13) Zulum Hüseyin Hikâyesi

²⁰ Bu hikâyelere ek olarak “Pervane Hasan ile Kaynanası” isimli hikâyenin de Âşık Şevki Halıcı'dan derlendiği belirtilmiş (Yalçınar, 1990: 85) ancak bu projede hikâyeye ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

14) Köroğlu Hikâyesi (Oltu Kolu)

15) Köroğlu Hikâyesi (Silistreli Hasan Paşa Kolu)

2.4.1. Cihan Abdullah Hikâyesi²¹

Âşık Şevki Halıcı'dan derlenen on beş hikâye bulunmaktadır. Çalışmada bunlardan yedisi incelenecektir. Bu hikâyelerden Cihan Abdullah hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

İncelemede kullanılacak alıntı cümle, şiir ve paragraflar bu kitaplardaki sayfa ve satır numaraları esas alınarak gösterilecektir. Alıntı kelime ve cümlelerin sonunda paragraf içinde yer alan büyük “S” sayfa, küçük “s” satırı göstermektedir.

-Kafkasya'nın Gence şehrinde yaşayan ve halkı tarafından çok sevilen Ziyad Han adında bir yönetici vardır. Ziyad Han'ın sevilen ve varlıklı olmasına rağmen çocuğu olmaz.

-Ziyad Han'ın bu derdine bölgede bulunan derviş elma verir. Bu elmayı yiyen Ziyad Han ve eşinin çocuğu olur ve çocuğun adını Abdullah koyarlar. Abdullah, yedi yaşında okula başlar ve on beş yaşında okulu bırakarak Lalasıyla birlikte Han Çoban Eli'nde yaşamaya başlar.

-Bu bölgeye yakın Han Çoban Eli'nde Cemal Bey ve her gördüğü güzel kıza âşık olup evlenmek isteyen millete zulmeden Ağa Han adında kişi yaşar. Ağa Han, Cemal Bey'in kızını görür ve âşık olur. Cemal Bey kızını Ağa Han'a vermek istemez ve ailesiyle birlikte bulundukları bölgeden göç eder.

-Cemal Bey ailesiyle birlikte bir dağda dinlenir ve Abdullah ile Lalası bu dağda ava çıkarlar. Cariyeleriyle gezintiye çıkan Cihan, Abdullah'ı görür ve âşık olur. Cebine not bırakır ve yanından ayrılır.

-Uykudan uyanan Abdullah, notu okur ve Cihan'a âşık olur. Lalasıyla Cihan'ı aramaya çıkan Abdullah sevdiği kızı bulur. Cihan'ı Abdullah'a isterler ve nişanlanırlar. Abdullah, Cihan'ı görmek için zaman mekân dinlemez ve çevresindeki insanlara zarar

²¹ Cihan Abdullah hikâyesi, Ali Berat Alptekin'in (2021: 92) *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

verir. Bunu gören Cemal Bey, kızını Abdullah vermektan vazgeçip ailesini de alır geri memleketine döner. Kızını ise Ağa Han'a vermeyi kabul eder. Ağa Han ve Cihan'ın düğünü yapılmaya başlanır.

-Düğün sırasında Abdullah ve Lalası âşık kıyafetleri giyerek düğüne gelirler. Düğünde halka şerbete ilaç katarlar ve davetliler uyur. Abdullah ve Lalası Cihan'ı düğünden kaçırlar. Ağa Han uyanır ve adamlarıyla peşlerine düşer. Durumu öğrenen Ziyad Han ordusunu hazırlar ve Ağa Han ordusuyla savaşıır. Ziyad Han'ın ordusu galip gelir ve memleketlerine dönen Abdullah ve Cihan evlenirler.

Özeti verilen Cihan Abdullah hikâyesinin müstakil epizot dizisi şu şekildedir:

1. Kafkasya'nın Gence şehrinde Ziyad Han adında halkın çok sevdiği yönetici yaşar ve bu Han'ın çocuğı olmaz.
2. Ziyad Han'ın derdine çare olması için bir derviş ona sihirli elma verir ve çocuk sahibi olur.
3. Çocuk büyür adını Abdullah koyarlar ve Abdullah on beş yaşına gelince lalasıyla Han Çoban Eli'nde yaşamaya başlar.
4. Abdullah, yedi yaşında okula gider ve on beş yaşında okulu bırakır.
5. Han Çoban Eli'nde yaşayan Ağa Han ve Cemal Bey'in kızı Cihan'a âşık olur. Kızını vermek istemeyen Cemal Bey ailesiyle bölgeyi terk ederek Elvan Dağı'na gelir.
6. Cihan cariyeleriyle dolaşırken Abdullah'ı görür, ona âşık olur. Not yazarak Abdullah'ın cebine bırakır.
7. Abdullah, resmi görünce âşık olur ve lalasıyla Cihan'ı aramaya başlar, bulur, nişanlanırlar.
8. Abdullah, Cihan'ı görmek için ısrarcı olur ve çevresindekilere zarar verince Cemal Bey kızını vermektan vazgeçer ve memleketine geri döner.
9. Cemal Bey, kızını Ağa Han'a verir, düğünleri olurken Abdullah ve Lalası âşık kıyafetiyle düğüne gelir ve Cihan'ı kaçırlar.

10. Ağa Han, adamlarıyla Abdullah ve Cihan'ın peşine düşer; Ağa Han ve Ziyad Han'ın ordusu savaşı, yenilir. Abdullah ve Cihan ise evlenir.

9. Durumu öğrenen Abbas, Peri'nin peşine düşer. Türlü zorluklar çeken Abbas kurtulur.

10. Hak âşığı olduğunu kanıtlayan Abbas Peri ile evlenir ve Tebriz'e dönerler.

2.4.1.1.Renk

Önüne dökülen saçının tüylerinin yarısı siyah yarısı beyaz olduğunu gördü. (S.44, s.75-80)

Dağa kar düştü kışa ne kaldı
Sakala ak düştü yaşı ne kaldı (S.44, s.81-82)

Ne kadar güzel yeşillik, çayır, çimen. (S.48, s. 207-209)

Yani terlan, kızıl kuş, doğan, bilmem ne, bunlar, atmaca hep vurucu kuşlardandı.
(S.48, s.212-214)

Gülşah'ın dilinde eylerim destan,
Var mı elinizde ben kimi mestan,
Ak sinem getirir bağ ile bostan,
Eğer bağbanısan der vakti geçti. (S.52, s.324-327)

Ala gözlü nazlı dilber
Ne sebepten bize gelmez
Vücudu Konya'dan inmez.
Belki var ülkeden gelmez. (S.56, s.413-416)

Sinen aldı ele yazın karını,
Ondan artık güzelliğin çare ne,
Yumrulukta benzer Gence narına,
Ak memeler duruşundan bellidir (S.63, s.672-675)

Aylar yıllar hasretini çekdiğim,
Ala gözlü nevcivanım yavaş git
Gönül senden el çekebilmez,
Mürvet eyle canım çıktı yavaş git. (S.64, s.656-659)

Abdullahım aşka cünün oluram,
Hayva teki sararıp da solaram,
Ya can verir ya canını alaram.
Ahır tek düşecem yollara lala. (S.74, s.1616-1619)

O zamana kadar kara mara giyinirdi (S.79, s.1171-1173)

Gelen yok giden yok yollar bağıdı,
Tifil kaddimizi zaye yetirdin,
Taksiri çok yüzü kara günahkaram,
Şadlık haberimizi veya yetirdin. (S.82, s.1277-1280)

Ağa Han kaddin kırılısın,
Nice aldın yâri benden,
Ağ iken kara geydirdin,
Aldın ihtiyarı benden. (S.83, s.1304-1307)

Al dilinden inandırdın,
Yâri yardan usandırdın,
Kahbe felek dolandırdın.
Bu kara kaderi benden (S.83, s.1308-1311)

Kara giy baştan ayağa (S.83, s.1313-1315)

Sensiz girmem ağ otağa (S.83, s.1313-1315)

Sandel şane siyah tele (S.84, s.1325-1326)

Yeşil baş suna duru göle (S.84, s.1329-1330)

2.4.1.2.Sayı

Ama ne yazık ki, bu adam evliliğinden kırk kırk beş yaşına kadar hiç evladı olmadı.
(S.44, s.75-80)

Efendim, şöyle oldu ki, kokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika tamam oldu. (S.45, s.110-115)

En nihayetinde bu çocuğa birden ikiye, ikiden üç yaşına girene kadar isim koymadı.
(S.45, s.118-119)

Çocuk altı yedi yaşına kadar durdu. Yedi yaşında çocuğu mektebe kaydettirdi.
(S.46, s.124-126)

Bu çocuk on beş yaşına kadar okudu. (S.46, s.134-136)

O ki beni beğenmiyor, benim memleketimden sürgündür. Beş dakika koymam (S.48, s.194-195)

Sana yirmi dört saat müsaade. Kuşu buldun buldun, bulmadınsa ya sen ölürsün ya ben. (S.49, s.233-234)

Üç gün üç gece yatmasam gene de uyumam. (S.49, s.250-251)

Sanki kırk yılın uykusu, zalim oğlu zalim. (S.53, s.355-357)

Kırk ince belinen kız buraya gelip kalkamadın mı? (S. 54, s.378-379)

Kırk gün kırk gece düğün tedarikine başladılar. (S.59, s.562-564)

Abdullah Bey'in bir nişan merasimi ve düğün merasimi başlamıştı. On beş gün geçti. (S.60, s.572-574)

Ahmet Bey üçüncü ısrar yaptı, Lala ben hiç görmemişim. (S.60, s.595-600)

Fakat Abdullah bir gün, iki gün, üç gün, beş gün durdu. (S.65, s.739-740)

Biri der “deksen kilo sütüm cagaldı”, öbürü der “seksen kilo südüm döküldü”. (S.67, s.810-811)

Yok oğlum! Biz, iki tene saz alalım. Sazımız yoktu. (S75, s.1042-1043)

Ama şu şartla ki âşık kırk olacak. (S.76, s.1080-1085)

Cihan Hanım her gece olurdu, kırk tane cariyesiyle beraber gelir. (S.76, s.1090-1093)

2.4.2. Diligam Yahya Bey Hikâyesi²²

Âşık Şevki Halıcı'dan derlenen Diligam Yahya Bey Hikâyesinin önce epizot dizisi ardından özeti verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

1. Hüseyinlibeyli köyünde Hüseyin adında zengin bir bey yaşar. Hüseyin Bey'in Yahya ismindeki oğluna beylik verilir ve Yemen adında bir kızla evlenir.

2. Babası öldükten sonra Yahya Bey, bütün serveti kaybeder

²² Diligam Yahya Bey hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

3. Yahya Bey, dağa çıkıp eşkıyalık yapmaya başlar.
4. Dağdaki eşkıya arkadaşlarının hepsi bey kızlarıyla evlidirler. Kendisiyle alay ederler ve karısına mektup yazar.
5. Köye dönen Yahya Bey, karısından zorla ayrılır ve Yemen istemeyerek kardeşlerinin yanına döner.
6. Arkadaşları Yahya Bey'i bir bey kızıyla evlendirirler. Bey kızı hiçbir iş yapmaz Yahya Bey pişman olur ve kızı geri gönderir.
7. Yemen'le geri evlenmek isteyen Yahya Bey ona mektup yazar. Yemen geri evlenmek istemez. Yahya Bey, Yemen'i kaçırmak için plan yapar fakat Yemen ellerinden kurtulur.
8. Yahya Bey ve arkadaşları Yemen'in bulunduğu bölgeye gider. Bu bölgenin beyi Şamali Bey, Yemen'in zorla götürülmesine izin vermez.
9. Uzun bir süre sonra tekrar bölgeye giden Yahya Bey, Yemen'i kardeşlerinden ister. Yemen bu durumu kabul etmez.
10. Kardeşlerinden birinin zoruyla evlenmeyi kabul eden Yemen, Yahya Bey ile evlenir.

Müstakil epizot dizisi verilen Diligam Yahya Hikâyesinin olay akışı özet olarak şu şekildedir:

-Hüseyinbeyli köyünde yaşayan Hüseyin adında zengin bir bey vardır. Hüseyin Bey'in Yahya adında bir oğlu vardır. Yahya Bey büyüyünce ona devlet tarafından beylik verilir.

-Yahya Bey, evlilik çağına geldiğinde Yemen adında bir kıza âşık olur ve onunla evlenir. Hüseyin Bey ölür ve Yahya Bey, babasından kalan bütün servetini kaybeder. Bunun üzerine dağa çıkıp eşkıyalık yapmaya başlar.

-Dağda eşkıyalık yapan Yahya Bey'in arkadaşlarının hepsi bey kızları ile evlidirler. Bu durumu gören Yahya Bey, Yemen ile evli olduğunu arkadaşlarından saklar. Yemen'e mektup yazar ve mektup açığa çıkar.

-Köye dönen Yahya Bey, zorla Yemen'i ikna eder ve ayrılırlar. Yemen istemeyerek kardeşlerinin yanına döner. Arkadaşları Yahya Bey'i bir bey kızı ile evlendirirler. Hiçbir iş yapmayan bey kızı Yemen'e hiç benzemez. Üç gün sonra bey kızını istemeyen Yahya Bey, kızı geri gönderir.

-Pişman olan Yahya Bey, Yemen'le tekrar evlenmek ister. Mektup yazar ve Yemen'e gönderir. Mektubu kabul etmeyen Yemen, tekrar evlenmek istemez. Bunun üzerine Yahya Bey, Yemen'i kaçırmak için plan yapar. Yemen bir şekilde onların ellerinden kurtulur.

-Yahya Bey ve arkadaşları Yemen'in bulunduğu bölgedeki yaylaya baskın yaparlar. Yaylada beylik yapan Şamali Bey, Yemen'in zorla götürülmesine izin vermez. Yahya Bey'den müsaade ister.

-Aradan zaman geçtikten sonra Yahya Bey tekrar yaylaya gider ve Yemen'i kardeşlerinden ister. Yemen Hanım tekrar evlenmeyi kabul etmez. Kardeşlerinden birisinin zoruyla teklifi kabul eder. Durumu öğrenen Hacı Bey, tüm düğün masraflarını karşılar. Yahya Bey ve Yemen Hanım tekrar evlenirler.

2.4.2.1.Renk

Gülenazam gara bahdım ağ değil
Sinem üste çarı çerpaz dağ değil,
Men ezzinem dağ değil,
Düğün değil dağ değil (S.196, s.50-53)

Gaddin sürahidi, gametin billur,
Gerdanın çekilip edadan peri,
Sen ha bir güzelsin aşgın çölünde,
Ayrıldın yeşilbaş sonadan peri (S.197, s.59-62)

Her iki cihanda ağ etsin, gara etmesin diye dua ederdi. (S.206, s.375-377)

Gavvaz oluf deryalara dalmışam,
Ayva kimi saralıban solmuşam
Bülbül kimi bah figana gelmişem,
Üzmerem desdinden daman ayrılıh. (S.216, s.671-674)

Yemen buyurdu ki o bahdı gara,
Gohum gardaşımnan çekdirrem dara,
İki golu bağlı cismi sed para,
Atdırram Dilgam'ı zindana dedi. (S.224, s.25-28)

Bu para benden taraf ananın ak sütü gibi halal olsun. (S.227, s.1020-1022)

Ezel başdan gara yazıldı yazım,
Ala gözlü mina gözlü şahbazım,
Bir ah çeksem yara yeter mi avazım,
Gırdı şıkar bendini ele gelmedi. (S.232, s.1191-1194)

İrengi laleden ter benöşeden,
Al yeşil bezenip şad olan dağlar,
Ruhlar tezelenir, içinde duyun,
Dehannardan tad alan dağlar. (S.235, s.1288-1291)

Gızıl hacıdan almaz ağa
Yanında da göğ gara
Hak özü kerem ile,
Hoş nazar gılan onnara. (S.241, s.1532-1535)

2.4.2.2.Sayı

Farzdır beş vakit namaz müslüman olana
Gurani ohuyup her dem Hak yolu bilenlere,
Günde bin sevap yazılır cumayı gılannara,
Hulus ile gulah assan ohunan selaya sen. (S.195, s.19-22)

Ey biçare Hasda Hasan böyle söyler kelamı,
Eğer kalbin şairdirse elin neyler galemi,
Öyle yaratmışsın arşı kürşü on sekgiz min alemi,
Yerde insan arşda melek Mevla'ya baş endirer. (S.196, s.36-39)

Bedenimde otuz iki yara var (S.196, s.54-55)

Hüseyin Bey'in sede bin beş yüz anaç goyun, yani sağılan goyun, efendim, elli tene
ineği var. (S.202, s.224-225)

On iki çift öküz. Gırh tene de atı varmış. (S.202, s.224-225)

Babasının köyünde yedi gardaşlar denilir. (S.202, s.238-240)

Yemen Hanım gelin olduhdan üç gün sonra gahdı gaynatasının hizmetinde şöyle
bulundu. (S.206, s.367-370)

Yağmur yağdı gök çatladı
Yetmiş ikisinin gözü patladı
Gayadan düşdü baş tohlu,
Arkasından beş tohlu (S.209, s.472-475)

Gırh gızınan değirmanda galmamışah. (S.210, s.491-493)

Üç senede beş senede bu eve gelmeyeceğim. (S.214, s.604-605)

Üç senede, dört senede ya gelem ya gelmeyem. (S.217, s.694-695)

Dedi ki, diyeler bu gelin üç gün gerdekte kalar. (S.219, s.762-765)

Zaten aşk üç şeyden olar der. (S.221, s.821-823)

Çoluğu çocuğu gırh gişilik bir ayledi. (S.222, s.853-855)

Bey gızını üç günden fazla sahlamadım. (S.222, s.5-10)

Hüseyin Bey'in aldığı beş sene sahladın bunu beş gün sahlamadın. (S.225, s.970-973)

On iki para köyün halkı (S.235, s.5-10)

Üç ay bana müsaade ver evladım. (S.236, s.7-10)

Dört yerde keddi gurbanı (S.241, s.1310-1312)

On gün dolandı ovanı (S.241, s.1510-1511)

2.4.3. Haydar Bey Hikâyesi²³

Âşık Şevki Halıcı'dan derlenen Haydar Bey Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Şah Abbas Dönemi'nde Gara Vezir adında bir vezir yaşar. Bu vezirin Haydar isminde bir oğlu olur. Gara Vezir ölünce bütün işler Haydar Bey'e kalır. Haydar Bey, çeşitli işlerde çalışır ama hiçbir işi beceremez. Şah Abbas'ın veziri Allahverdi Han Vezir, Haydar'ı görür ve ona yardım etmek ister. Onu komutan olarak görevlendirir.

-İşlerini düzene koyan Haydar Bey, para kazanmaya başlayınca evlenmek için Şah'tan izin ister. Adamlarıyla birlikte Elvan Dağı'na giden Haydar Bey, burada Süsenber'i görür ve ona âşık olur.

-Süsenber, Haydar Bey'e nişanlı olduğu söyler. Durumu Şah Abbas'a anlatan Haydar Bey, Allahverdi Han Vezir ve Becan'la birlikte yola çıkar. Kışmır şehrine gelen Haydar Bey, Becan'ın yardımıyla Süsenber ve Ahmet Bey'in odasına girer. Karnın şişlik olan Süsenber gerçekleri Ahmet Bey'e anlatır.

-Aralarında bir atışma yaşanır ve Haydar'la Becan, Süsenber'i kaçıırırlar. Şah Abbas ikisinin düğünlerini yapar ve onları evlendirir.

²³ Haydar Bey hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

Müstakil epizot dizisi verilen Haydar Bey Hikâyesinin olay akışı özet olarak şu şekildedir:

1. Şah Abbas Dönemi'nde Gara Vezir adında bir vezir vardır. Bu Vezir'in Haydar isminde bir oğlu vardır.
2. Gara Vezir öldükten sonra bütün yük Haydar'ın üstüne kalır ve hiçbir iş yapamaz.
3. Şah Abbas'ın veziri Allahverdi Han Vezir, Haydar'ı görür ve ona yardımcı olarak onu komutan yapar.
4. Hayatını düzene sokan Haydar, evlenmek ister ve padişah'tan izin ister.
5. Haydar, Elvan Dağı'nda Süsenber'i görür ve ona âşık olur. Süsenber ona Ahmet Şah ile nişanlı olduğunu söyler.
6. Haydar, aşkından vazgeçmez ve Süsenber'in evleneceğini öğrenince Allahverdi Han Vezir ve Becan'la yola çıkar.
7. Kışmır şehrinde Süsenber'e ulaşan Haydar, Süsenber ile Ahmet Bey'in odasına gider.
8. Süsenber, karnı şiş bir şekilde yakalanınca gerçekleri Ahmet Bey'e anlatır.
9. Becan ve Haydar, Süsenber'i alıp kaçırlar.
10. Memleketlerine dönerler ve Şah Abbas onların düğünlerini yapar.

2.4.3.1. Renk

Eylen oğlan eylen men de gelirem,
Gayıt bu sevdadan el götür menden,
El atıf cismini gana
Gayıt bu sevdadan el götür menden (S.477, s.324-326)

Başına döndüğüm ala göz yârim
Terlanım, ceylanım, dönmerem senden,
Yanıp ateşine büryan olduğum,
Meralım ceylanım dönmerem senden. (S.477, s.329-332)

Süsemberem artdı ahd ile zaman,
Gönül sana yar olmaıdı gararım,
Ataş alıp aslı kimi yanaram,
Gül benzim, günbegün saralı getdi (S.479, s.10-13)

Künde men
Kölgede men künde men
Yılda gurban bir olur,
Sana gurban künde men. (S.479, s.389-392)

Haydar Bey'em bu sevdaya dalmışamı
Hayva gibi sararıban solmuşam
Sevdasından deli nücüm olmuşamı
Yardan ayrı düşün aralı canım. (S.481, s.445-448)

Derya gara dağlara yol olur,
Güzel seven abdal olur,
Söylemez hem da lal olur,
Dili yardan ayrılanın. (S.482, s.474-477)

Onnarın geydiği yeşildi aldı,
Başına örttüğü ipekli şaldı,
Bir gılıçda meni açığa saldı.
Şahım meni derde salan bir gızdı. (S.483, s.513-516)

Haydar'ın aşgından bunun benzi saraldı. (S.484, s.562-565)

İki sevda bir araya gelende,
Sanarsan ki gızıl güller açılır,
Bir birinnen imran işmar edende,
Utana utana diller açılır. (S.486, s.626-629)

2.4.3.2.Sayı

Bir iplih çeksen belki yirmi tene yama çıkar. (S.468, s.40-45)

O Allahverdi Han Vezir senin babannan belki gırh sene masa arhadaşlığı yaptı.
(s.469, s.75-77)

Onun adresine iki tene jandarma mı gönderdi polis mi gönderdi. (S.470, s.106-109)

Bu üç yüz altmış gul vardı. (S.471, s.132-134)

Dört ay, beş ay izin olur mu dedi yav. (S.472, s.164-165)

Gırg gün izin. Herkes gitsin evinde yatsın. (S.473, s.192-195)

Bunu tohir ama, gızın arhada on dört yasemen zülüfü saçını gördü. (s.473, s.222-225)

Ben senin yolunu dört gözle beklerem. (S.479, s.393-395)

Bulutlar yüce çekildi,
Cismim çaylara töküldü,
On beş yaşında büküldü,
Beli yardan ayrılanın. (S.482, s.479-482)

2.4.4. Öksüz Vezir Hikâyesi²⁴

Âşık Şevki Halıcı'dan derlenen Öksüz Vezir Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Bursa'da yaşayan ve çiftçilikle uğraşan Mehmet Emin Bey üç çocuğunu da savaşta kaybetmiştir. Mehmet Emin bir gün bahçesinde gezerken bir yaşlarında bir subay çocuğu bulur ve onu evlatlık edinir.

-Çocuğa Öksüz adını verir ve onu büyütür. Öksüz büyüyünce gerçekleri öğrenir ve memleketi terk ederek Hindistan'a gider. Hindistan'a giderken dervişler yolun çıkar ve ona yol gösterir.

-Hindistan'a gelen Öksüz, Ekber Şah'ın sarayına gelir ve burada Şah'ın kızı Gülendam'ı görür ve ona âşık olur. Bir nene kadına rastlar ve nene Öksüz'e yardımcı olur. Öksüz, neneyi annesi olarak kabul eder.

-Öksüz, Gülendam'ın öldüğünün haberini alır ve hemen mezarına gider. Gülendam'ı mezardan çıkarır ve nenenin yanına getirir. Gülendam'ın başında dua ederken kız birden canlanır.

-Gülendam, Öksüz'e âşık olur ve onunla evlenir. Öksüz'le birlikte bahçede çalışmaya başlar. Gülendam'ın annesi bir gün onu görür ve kızına benzetir. Gerçekleri öğrenen kadın sevinir. Öksüz gerçekleri padişaha anlatır. Ailesi Gülendam ve Öksüz'ü evlendirirler.

²⁴ Öksüz Vezir hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

Özeti verilen Öksüz Vezir Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Bursa’da yaşayan ve çiftçilik yapan Mehmet Emin Bey, savaşta üç çocuğunu da kaybeder.
2. Bir gün bahçede gezerken bir kimsesiz bir çocuk bulur ve onu evlat edinir.
3. Çocuğun adı Öksüz kalır, gerçekleri öğrenen Öksüz memleketini terk ederek Hindistan’a gider.
4. Ekber Şah’ın kızı Gülendam’ı görür ve ona âşık olur.
5. Bir neneye rastlar ve nene ona yardımcı olur. O da neneyi annesi olarak kabul eder.
6. Öksüz, Gülendam’ın öldüğünü öğrenir ve kızın mezarını arar, bulur.
7. Kızı mezardan çıkarıp nenenin evine getirir ve dua ederken kız canlanır.
8. Gülendam ve Öksüz birbirlerine âşık olurlar ve birlikte yaşamaya başlarlar.
9. Gülendam’ın annesi onu görür ve kendi kızına benzetir. Gerçekleri öğrenen anne kızının yaşadığına sevinir ve onları saraya çağırır.
10. Öksüz her şeyi padişaha anlatır ve ailesi Gülendam’la Öksüz’ü evlendirirler.

2.4.4.1.Renk

Salman der od düşdü cana vücudu kül olmuşam,
Zar çekip feryad etmekten şeyda bülbül olmuşam,
Garardı gönlüm nevrâğı halı müşgül olmuşam,
Gazebi gast etdi cana hışmı afet bu gece, bu gece. (S.612, s.31-34)
İşte köyde ben bir gızı sevdin. Gara sevda oldum (S.614, s.115-116)

Döş enni beden nazik ak sinesi gar kimidi (S.616, s.176-177)

Süsen sülbül mor menekşe, açılıp gonca gülleri. (S.616, s.184-185)

Serhoş gezer cilve düzer, ağ gerdanda siyah tele. (S.617, s.197-198)

Bugün duydum bir kalemde

Usandım derdi Alemde,

Ta evvel Levhi kalemde

Öksüz bahdım karaladı (S.622, s.351-354)

Bu burda buna gara sevda olup. (S.627, s.532-533)

Ela gözlü nazlı dilber
Vahdın geçer demdim mi,
Kara mara muğlu gözler,
Beyler keser demedim mi, (S.631, s.649-652)

Gözüm açıp gurtulmadım zulumdan,
Gülmedim dünyada sevdiğim öldü,
Yeşil başlı sunam uçmuş gölünden,
Bilmedim dünyada sevdiğim öldü. (S.633, s.694-697)

Kara davur kızır misin
Bura nire ben nerdeyim,
Dada yeten hızır mısın,
Ne gökdeyim ne yerdeyim (S.637, s.819-822)

Onlar seni unuttular,
Gara toprağa gatdılar
Yüzünü çevrip getdiler,
Sahlı pünhan içindesin. (S.637, s.19-22)

2.4.4.2.Sayı

Din imanda doksan dokuz mezhebimiz var bizim
Her bir renge boyanırız nakkaşı derler bize,
Piri mugan harmanından cezbe tohumlarını
Kile ölçüp aldım subaşı derler bize, bize (S.611, s.15-18)

On sekiz min alem ya şahlar şahı
Gudretten yaratdı gah ile mahıi
Duvalar içinde o bismillahi,
Ayetler içinde başa yazdılar. (S.612, s.52-55)

Üç oğlu varsa o da şehir oldu. (S.618, s.248-250)

Cenaballah üç tene oğul verdi (S.619, s.265-270)

Keller üç türlü olar. Bir zurnalı kel, bir nohudu kel, bir şumalı kel. (S.619, s.285-

290

Üç tene derviş yolda oturir. (S.623, s.400-405)

Üç gün böyle aç susuz böyle mezerliklerde kaldı. (S.624, s.445-450)

Ben Öksüz bülbülem yar da gülümdü,
Görüp ayrılması büyük zulumdu,
Bilmem takdirimdi yokhsa fiilimdi,
Üç ay yar yüzünü göremez oldum (S.630, s.610-614)

Gülün feryadında gulağın olsun,
Sekiz cennet senin durağın olsun

Şarabanda hula gulağın olsun,
Çağlasın kevserleri sel mezarında (S.634, s.751-754)

Altı ay galmışam o bağ içinde,
Şama pervanada çırağ içinde,
Leyli nehar şamı firağ içinde
Sonra oğul oldum bir bağbana (S.642, s.977-980)

O zaman gırh gün gırh gece düğün yaptılar. (S.644, s.1054-1055)

2.4.5. Şeyh Senan Hikâyesi²⁵

Âşık Şevki Halıcı'dan derlenen Şeyh Senan Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Senan ülkesinin padişahı Mürşit Bey'in ve eşi Dilara Hanım'ın çocukları olmaz. Çocukları olması için dua ederler ve bir derviş onlara elma getirir, çocukları olur. Doğan çocuğun adını Şeyhi Senan koyarlar ve tüm ülke çocuğu görmeye ziyarete gelir. Ülkede yaşayan heykeltıraş nene, cariyeler uyurken Senan'ı kaçıırır ve yerine yaptığı heykeli bırakır.

-Yaptığından pişman olan nene, korkar ve çocuğu öldürmek ister. Çocuğu olmayan Dede Bezirgân onu görünce çocuğu nenenin elinden alır. Çocukla birlikte Eyyam ülkesine döner.

-Şeyhi Senan büyür ve okula gider. Okulu bittikten sonra rüyasında bade içer ve İbare Sultan'a âşık olur. Bu sırada ülkede kıtlık çıkar ve Senan, Eyyam ülkesinin başkomutanı olur. O dönemlerde Mürşit Bey ve Dilara Hanım'ın bir çocuğu daha olur ve adını Namıdar İzzet koyarlar. Namıdar İzzet büyür ve Eyyam ülkesine savaş açar.

-Şeyh Senan ve Namıdar İzzet savaşır ve Senan kazanır. Senan ve İzzet birbirlerinin kardeş olduklarını öğrenince kucaklaşırlar. Duruma sevinen Dilara Hanım, oğullarını kucaklar ve tüm ülkeye ziyafet verilir.

-Şeyh Senan, annesi Dilara Sultan'a onu sürekli ziyaret edeceğini sözünü vererek onları ülkelerine gönderir. Senan, Dede Bezirgân'a durumdan bahseder ve İbare Sultan'ı istemek için yola çıkarlar.

²⁵ Şeyh Senan hikâyesi, Ali Berat Alptekin'in (2021: 92) *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

-Padişah'tan kızı isterler ve Şeyh Senan ile İbare Sultan evlenir. Annesine verdiği sözü tutmak için Senan ülkesine dönen Şeyh Senan, annesini ve kardeşini görür. Tekrar ülkesine döner ve yeniden Şeyh Senan'la İbare Sultan'ın düğünleri yapılır.

Özeti verilen Şeyh Senan Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Senan ülkesinde yaşanan Mürşit Bey'in çocuğu olmaz.
2. Nurani bir derviş gelir elma verir ve çocukları olur.
3. Mürşit Bey, çocuğun adını Şeyhi Senan koyar. Heykeltıraş nene cariyeler uyurken Şeyhi Senan'ı alır ve yerine yaptığı heykeli bırakır.
4. Çocuğu kaçırdığına pişman olan nene, korkusundan çocuğu öldürmek ister. Dede Bezirgân adında bir tüccar neneye engel olur.
4. Çocuğu olmayan bezirgân Şeyhi Senan'ı alır ve Eyyam'a götürür. Senan büyüüp okula gider.
5. Şeyhi Senan rüyasında bade içer ve İbare Sultan'a âşık olur.
6. Şeyhi Senan, Eyyam ülkesinin başkomutanı olur, aynı zamanlarda Mürşit Bey'in Namıdar İzzet adından bir çocukları daha olur.
7. Namıdar İzzet'le Şeyh Senan savaşa girerler. Şeyh Senan kazanır. Daha sonra kardeş olduklarını öğrenirler ve kucaklaşırlar.
8. Ülkeler barışır ve ziyafetler verilir. Şeyh Senan, annesi Dilara Hanım'a onu ziyaret edeceğine söz vererek ülkelerine geri gönderir.
9. Şeyh Senan, âşık olduğunu Dede Bezirgân'a anlatır ve İbare Sultan'ı istemek için yola çıkarlar.
10. Padişah kızını verir İbare Sultan'la Şeyh Senan evlenirler.

2.4.5.1.Renk

Yeşil cübbe giyindi. Yeşil tesbihi eline aldı. (S.738, s.210-213)

Gannı felek gör ki bana neyledi
Ala gözlü Şeyhi Senan'ım neni
Hançer alıf gara bağrım teyledi,
Dudu Şeyhi Senan'ım nenni. (S.740, s.285-288)

Daş eyledi ala gözlü balamı (S.741, s.295-297)

Elifba bilmezdim fani dünyada,
Ağ üsdünde men garayı görmüşem
Hasretinden cismim tarumar oluf,
Sinem üstünde set yarayı görmüşem. (S.748, s.25-28)

Senan'ım düşdüm ahı amana,
Sıtgınam sığındım gadir Süphana,
Çünkü aşih oldum o nevcivana,
Ala gözlü İbare'mi görmüşem (S.749, s.379-382)

Sana gurban olim edalı bacı,
Yar hasreti gece gündüz ağlaram,
Acep bulunar mı derdim ilacı,
Bar vermedi mor sümbüllü bağlarım (S.753, s.500-503)

Senan yahasını açdı. Sarı bir, ipek de değil. Allah'ın gudretinden bir şey ki dezgah işi değil. (S.754, s.329-330)

Diş töküldü, bel büküldü, saçlarıma ağ düştü (S.774, s.27-32)

Ala gözlü nazlı dilber,
Sen safa gelifsen bize,
Al yanahda hal görüner
Ben müştak oldum ay yüze. (S.775, s.1230-1233)

2.4.5.2.Sayı

Ben avrat meraklısıyam mı? Birini değil üçünü alsam, gene vermiyen Allah vermez. (S.735, s.115-117)

Üç yaşından sora goyun adını. (S.736, s.153-154)

Dokguz ay, dokguz gün dokguz saat dokguz dakika tamam aluf. (S.737, s.169-170)

Çocuk birden ikiye, ikiden üçe, üçden beşe derken yeddi yaşına girdi. (S.746, s.901-902)

Bir gün bir çocuk yatdığı zamanı, üçlerden, beşlerden, gırlardan artıh bir mübarik gelif bu çocuğu sesledi. (S.747, s.508-510)

Sora gırlar gün sonra bunun ilanını yaptı. (S.749, s.400-402)

Üç dene sual sorir (S.750, s.416-417)

Elçi, yeddi yerde temenna, sekgizincide el bağlayıf. (S.750, s.756-757)

Dört tane ordu çıhardılar. (S.761, s.776-778)

Anası yeddi sene emzirdi (S.762, s.10-15) (S.768, s.789-790)

Üç gün içerisinde bana üç gün içinde haberini verin. (S.773, s.1159-1160)

2.4.6. Zulüm Hüseyin Hikâyesi

Âşık Şevki Halıcı'nın tasnif ettiği on beş hikâyelerden birisi Zulüm Hüseyin Hikâyesidir. Zulüm Hüseyin Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Şah Abbas, veziriyle ülkesinde gezintiye çıkar. Şehir şehir gezerken bir gün Hacı Seyyad adında bir adamın evine misafir olurlar. Şah Abbas burada Hacı Seyyad'ın kızı Heyrense'yi görür, âşık olur ve evlenirler.

-Şah Abbas, bir gün erkek çocuğu olursa ona vermesi için Heyrense'ye bir pazıbent vererek oradan ayrılır. Heyrense Hanım bir gün bir erkek çocuk doğurur ve adını Hüseyin koyar.

-Hüseyin büyür ve okula gider. On beş yaşına gelince gerçekleri öğrenir ve kolundaki pazıbentle babasını aramak için İsfahan'a doğru yola çıkar. İsfahan'da Ganneti Muhammed ile tanışır ve onun helvacı dükkânında çalışmaya başlar.

-Hüseyin, helvacıda çalışırken vezirin kızı Hüreyrense onu görür ve ona âşık olur. Hüseyin ve Hüreyrense gizli gizli görüşmeye başlarlar ama yakalanırlar. Hüreyrense'nin babası Gara Vezir, Hüsey'in idam ettirmek için meydana çıkarır. Hamama getirilen cellat Hüseyin'in kolundaki pazıbendi görür.

-Hüseyin'in, Şah Abbas'ın oğlu olduğu anlaşılır. Bunun üzerine Şah Abbas, eşi Heyrense Hanım'ı getirtir. Hüseyin ile Hüreyrense'yi evlendirdikten sonra kendisi de Heyrense Hanım'la tekrar evlenir.

Özeti verilen Zulüm Hüseyin hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Şah Abbas, veziri ile ülkesini gezmeye çıkar, Hoy şehrinde geldiklerinde Hacı Sayyad adında bir adamın evinde misafir olurlar.
2. Şah Abbas, burada Hacı Sayyad'ın kızı Heyrense Hanım'ı görür, âşık olur ve evlenirler.
3. Şah Abbas, Heyrense Hanım'a erkek çocuğu olursa ona vermesi için bir pazıbent verir ve oradan ayrılır.
4. Heyrense Hanım, bir erkek çocuk doğurur adını Hüseyin koyarlar.
5. Hüseyin büyüyünce gerçekleri öğrenir ve babasının yanına İsfahan'a doğru yola çıkar.
6. İsfahan'da bir helvacının yanına gelen Hüseyin, burada çalışmaya başlar. Vezirin kızı Hüreyrense, Hüseyine'e âşık olur.
7. Hüreyrense ve Hüseyin gizli gizli buluşurlar ve yakalanırlar.
8. Hüreyrense'nin babası Gara Vezir, Hüseyin'i öldürmek için meydana çıkarır.
9. Hüseyin'in kolundaki pazıbendi gören cellat, onun Şah Abbas'ın oğlu olduğunu anlar.
10. Hüseyin'in oğlu olduğunu öğrenen Şah Abbas, eşi Heyrense'yi getirtir. Hüseyin Hüreyrense ile Şah Abbas da Heyrense ile evlenir.

2.4.6.1.Renk

Düşman donanmalar girdi ruhtıma,
Hele bahın Türk'ün gara bahdına,
Fransa genaral beyaz atına
Binif yani edir Fatih takliti. (S.780, s.94-97)

Bahdılar ki benim kimi beyaz yaşlı bir adam (s.783, s.196-197)

İstanbul'da sarı çizmalı Mehmet Ağa (S.790, s.412-414)

Baba bne öz canımdan doymuşam
Hançer alıf gara bağrım oymuşam,

Bir anam var Hoy şehrinde goymuşam,
Baba ben garibem ahşam bazarı. (S.792, s.493-496)

Yavrum neden öz canından olufsan,
Gara bağrın neden delik deşik olufsan
Ananı niye sen Hoyda goyufsan,
Nedi sen garibin burda güzarı. (S.792, s.498-501)

Atlasdan bir tanın da varıdı,
Ah sinede gızıl düğme darıdı
Beygafadan mahcamalın göründü,
On beş günük ayın savadı kimi. (S.804, s.863-866)

Ezel başdan yazılıf yazısı Gara söğüdün (S.807, s.967-969)

Adım İmam Hüseyin'di yazıh anam Hayrensa,
Elim yetmezi ünüm çatömaz, itgin babam Abbas'a,
Garip yerdir elim günüm, bir sadıh dosdum olmasa,
Kimler arar, kimler sorar bahdı gara soyunu (S.808, s.980-983)

Gülgez Ganın ağ eline yahılsın (S.809, s.1030-1031)

Ala gözlü nazlı dilber (S.812, s.1103-1105)

Al yanahda hal görünür (S.812, s. 1103-1105)

Semavarın üsdü sarı (S.813, s.1139-1140)

Sen al geyin ben da sarı (S.813, s.1139-1140)

2.4.6.2.Sayı

Hemen hemen on iki, on üç yaşında bir çocukdu (S.781, s.153-155)

İslamın şartı beşdi. (S.782, s.168-169)

Biz seyyah, gezeriz biz. Gezmeden olmaz. Ama bir gün çeker, beş gün çeker, bir ay çeker, iki ay çeker (S.787, s.317-319)

Senksen bin terlanın,
Dohsan bin maralın bahışını gör,
O humar gözlünün bahışını gör,
Gör nice benzedif gözler gözel ay, (S.787, s.336-339)

Böylece ebu çocuk bir aydan iki ay, iki aydan üç ay, üç aydan dokguz ay, dokguz gün, dokguz saat, dokguz dakika tamam oluf (S.788, s.360-363)

Ben üç seneye ya gelem ya gelmiyem. (S.790, s.410-411)

Gırh tene carıye başına topluyuf. (S.795, s.578-580)

Bir gız, iki gız, üç gız, dört gız, beş gız (S.798, s.679-680)

Diyirsen ki, sanki gırh yılın düşmam şeklinde Hüseyine hayın hayın bahdı. (S.804, s.852-854)

Ne ağlarsın, ne sızlarsın,
Bir derdi beş olan gönül,
Ağibetin har bağlarsan
Bana yoldaş olan gönül. (s.805, s.896-899)

Benim yeddi yıl haracına yapırdığım pazmand evimden gayboluf. (S.810, s.1063-1065)

2.5. Âşık Şeref Taşlıova'nın Tasnif Ettiği ve Anlattığı Halk Hikâyeleri

Âşık Şeref Taşlıova, 10 Nisan 1938'de Kars'ın Çıldır ilçesi Gülyüzü (Pekreşen) köyünde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Hacı Bey, annesinin adı ise Nergiz Hanım'dır. Âşık Şeref Taşlıova, ilkokula 1945-1946 eğitim-öğretim yılında Gülyüzü Köyü İlkokulunda başlamış ve 1950'de bu okuldan mezun olmuştur. Eğitimine Kazım Karabekir İlköğretmen Okulu sınavlarına kazanmasına rağmen ağabeyinin ölümü sebebiyle devam edememiştir (Taşlıova, 2016: 43).

Köyüne dönen Âşık Şeref Taşlıova, Hasan Kartarı'nın desteğiyle âşıklığa ağırlık vermiştir. 1954'te Âşık Şenlik'in oğlu Âşık Kasım'ın yanında çırak olan Âşık Şeref Taşlıova, âşıklıkla ilgili ilk bilgileri ustasından almıştır. Âşık Gülistan ve Âşık Müdami gibi ustalardan da bilgi edinmiştir (Türkmen, Taşlıova ve Tan, 2008: 13).

Köyün ileri gelenlerinin verdiği "Şen Söyler" mahlasını ilk şiirlerinden başlayarak yaklaşık üç yıl kullanmıştır. Sonraki zamanlarda Erzurum Hasankale'de 1967'de düzenlenen "Âşıklar Şöleni ve İbrahim Hakkı Hazretlerini Anma Töreni"nde Âşık Dursun Cevlanî, Tahir Kutsi Makal ve Erzurum Sicil Savunma Müdürü Emekli Albay-Şair Cevdat Savgar Kıratlı'nın ortak imzalı verdiği beratla "Natukî" mahlasını almıştır. Bir süre bu mahlası kullansa da şiirlerinde genellikle adı ve soyadını kullanmıştır (Taşlıova, 2016: 43).

20 Temmuz 1958'de Isparta'ya askerliğe giden âşık, 1960'ta askerlik görevini İstanbul'da tamamlamıştır. 15 Aralık 1990'da Âşık Murat Çobanoğlu'yla Kültür Bakanlığı Sivas Devlet Türk Halk Müziği Korusu'nda sanatçı olarak göreve başlamıştır. 2003 yılında emekli olmuştur. Aksu, Halk Ozanlarının Sesi, Ülkü Mecmuası, Maya, Milli Folklor, Millî Kültür, Türk Kültürü, Sivas Folkloru, Türk Dili Türk Edebiyatı Karınca, Türk Folkloru, Türk Folklor Araştırmaları gibi dergilerde şiir, anı ve makalelerini yayımlamıştır.

Ansiklopedilerde, antolojilerde, dergilerde ve kitaplarda hakkında yazılar yayımlanmıştır. Okul kitaplarının yanı sıra hakkında pek akademik çalışma yapılmıştır (Taşlıova, 2016: 44).

1966'da başlayan "Türkiye Âşıklar Bayramı"na 1967'den beri katılmıştır. Türkiye'deki üniversitelere ek olarak Oxford Üniversitesi, Londra Üniversitesi, Cambridge Üniversitesi, Singapur Üniversitesi, Berlin Üniversitesi, Harvard Üniversitesi gibi önemli kurumlara davet edilmiştir. 1975'ten itibaren de bilimsel toplantılarda yer almıştır (Taşlıova, 2016: 44).

İlk plağını 1969'da "Yârim Gelsin Sese Dağlar" adıyla çıkarmıştır. 1971'de Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Şeref Taşlıova "kültür elçisi" olarak ilk kez yurt dışına Almanya'ya gönderilmişlerdir. Âşık Şeref Taşlıova bu tarihten sonra pek çok farklı ülkeye resmî görevlendirmeye veya davetli olarak gitmiştir. 1973'te "Cumhuriyet'in 50. Yıldönümünde Korkut Ata Kültür Şenlikleri"ne katılmış ve üç ayrı dalda birincilik almıştır. 1981'de "Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıl Dönümü" münasebetiyle TRT'nin düzenlediği yarışmada "Atatürk" konulu şiir yarışmasında birinci olmuş ve aynı yıl Müzik-San Vakfı, 1966'da da Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "Yılın Sanatçısı" seçilmiştir (Taşlıova, 2016: 48).

Telif Hakları alanında kurulan Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği'nin (MESAM) kurucu üyeleri arasında yer almış ve 1987'den itibaren yapılan seçimlerde aralıksız olarak üye seçilmiştir. 14 yıl Teknik Bilim Kurulu Başkanlığına getirilmiştir. 1988'de UNESCO'nun hazırladığı "Dünya Sanat Dizisi"nde Türkiye âşıklık geleneğini temsil etmiş, İngiltere ve Galler'de yapılan "Sınırlar Ötesi Uluslararası Hikâye Festivali"ne dört kez davet edilmiştir (Taşlıova, 2016: 45).

Yirmi dört ülkenin katıldığı 21-23 Haziran 1996'da Danimarka'da düzenlenen "Vikinglerin Doğuş Günü ve Gün Dönümü Geleneği Festivali" katılmış, aynı yıl Singapur'da hazırlanan "Nasreddin Hoca" yılı nedeniyle düzenlenen programlara katılmıştır. İngiliz BBC Televizyonu'nun hazırladığı "İskender'in Ayak İzleri" adlı televizyon programının Türkiye bölümünde yer almıştır. Japon NHK Televizyonun hazırladığı "İpek Yolu" ve "Tarihin Altın İzleri" belgesellerinde Türkiye âşıklık geleneğinin temsilcisi olarak görev almıştır. 2001'de Atatürk Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından hazırlanan "Meddahlık ve Meddah

Hikâyeleri” adlı projede görev almıştır. 2009’da Almanya’da düzenlenen “13.Uluslararası Anlatım Festivali”nde farklı ülkelerden gelen katılımcılarla programlar yapmıştır. 2011’de “Kazakistan Cumhuriyeti’nin Bağımsızlığının 20.Yıldönümü Kutlamaları”na davet edilmiştir. 2008’de UNESCO tarafından “Yaşayan İnsan Hazinesi” olarak seçilmiş ve 15 Ocak 2010’da tescillenen ve koruma altına alınan ilk âşık olmuştur (Taşlıova, 2016: 45)

2010’da Ardahan Üniversitesi Senatosunun kararıyla Halkbilim alanında “Onursal Bilim Doktoru” ünvanı verilmiştir. Aynı yıl “Yaşayan Kültür Hazinesi; Âşık Şeref Taşlıova Sempozyumu” düzenlenmiştir. Yine aynı yıl Harvard Üniversitesi tarafından uluslararası kongre için Amerika Birleşik Devletleri’ne davet edilmiştir. 13 Eylül 2014’te rahatsızlanarak Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesine kaldırılan Âşık Şeref Taşlıova, 20 Eylül 2014 tarihinde Ankara’da vefat etmiştir (Taşlıova, 2016: 46).

Âşık Şeref Taşlıova’nın yetiştirdiği çırakları; Şah İsmail, Korkmaz İkan, Nuri Şahinoğlu, Hikmet Arifi Ataman ve Sadrettin Ulu’dur. Türk Dünyası Destanlarının Derlenmesi, Tespiti ve Yayımlanması Projesinde hazırlanan “Âşık Şeref Taşlıova’dan Derlenen Halk Hikâyeleri” kitabında yer alan başlıklar şöyledir:

Usta Malı Hikâyeleri:

- 1.Kirman Şah
- 2.Yaralı Mahmut
- 3.Kenan ile Hanzade Salman Bey
- 4.Sevdakâr Şah
- 5.Latif Şah
- 6.Eşref Bey
- 7.Şeyh-i Senan
- 8.Necip Bey Gülistan ile Telli
- 9.Köroğlu Oltu Kolu

10.Erzincan Bağları

11.Âşık Sümmanî ile Gülperi (Perizât)

Kendi tasnifi hikâyeler:

1.Seyyad Bey ile Güllü Kız (Çıldır Gölü Efsanesi)

2.Bağdat Hanım ile Hafız

3.Emir Han ile Sümbül Hanım

4.Gelin Taşı

5.Gülistan ile Süleyman

6.Celal Bey ile İpek Sultan

Usta malı serencamlar (Kısa Hikâyeler):

1.Âşık Şenlik’le Kılıççı Mustafa Karşılaşması

2.Âşık Şenlik ve Kars’ın İşgali

3.Âşık Şenlik’in Revan Seyahati ve Ölümü

4.İrfanî Hoca ile Türkmen Kızı

5.Hasta Hasan

6.Bala Memmed

7.Mansur Posoflu Müdâmî’nin İstanbul’da Hastalanması

8.Âşık Zülâlî’nin Memleketine Dönüşü

9.Âşık Kahraman’ın Kars Kurtuluş Destanları

Kendi tasnifi serencamlar:

1.Âşık Şeref Gurbet Ellerde

2.Âşık Şeref'in Kırgızistan Seyahati

2.5.1. Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi²⁶

Âşık Şeref Taşlıova'nın tasnif ettiği hikâyelerden Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesidir. Hikâyenin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Çıldır Gölü'nün karşısında Kalaça şehrinde Reşit Bey adında biri yaşar. Reşit Bey ve eşi yedi erkek çocuklarının olması için dua ederler. Yedi yıl sonra bir kız çocukları olur ve adını Bağdat koyarlar.

-Kalaça köyünün tam karşısında Albız köyünde Mahmut Ağa yaşar. Bu ağanın üç çocuğu vardır. Oğlunun adı ise Hafız'dır. Bir düğün merasiminde Reşit Bey'in adamları Hafız'ı görür ve beğenirler. Geri döndüklerinde Hafız'ı çok beğendiklerini anlatırlar.

-Bağdat Hanım anlatılanlara kulak misafiri olur. Gece rüyasında bade içer ve Hafız'a âşık olur. Aynı anda Hafız da bade içer ve âşık olur. Hafız hastalanır, yataklara düşer.

-Hafız'ın derdine derman olmak için Bağdat Hanım'ı istemeye yola çıkarlar. Onlarla aynı zamanda gelen Şakir Ağa da kızı istemek için teklif sunar. Reşit Bey durumu kızına sorar ve kızı Hafız'ı seçer.

-Bağdat Hanım ve Hafız nişanladıktan sonra durumu kabullenmeyen Deli Osman, Cazu Nene'den yardım ister. Bu arada Hafız ve Bağdat Hanım gizli gizli görüşürler. Bağdat Hanım, Hafız'ın gelebilmesi için balkona çerağ yakar ve bunu gören Hafız yüzerek gelir ardından sabah geri döner. Bu durumu öğrenen Cazu Nene, bir gürün Deli Osman'ın yardımıyla çerağı söndürür.

-Yönünü kaybeden Hafız, kayalıklara çarpar ve ölür. Cansız bedeni kayalıklara vurur. Bağdat Hanım her gün ağlar ve sevdiğinin mezarına gider. Mezarı başında ölen Bağdat Hanım, ölmeden kendilerinin kavuşmalarına izin vermedikleri için kuyularının boş kalması, taşını toprağını yıkan basması için beddua eder.

²⁶ Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesi, Ali Berat Alptekin'in (2021: 92) *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

-Kavuşamayan gençlerin bedduası tutar, o bölgede evler terk edilmiş ve yılanlar doludur.

Özeti verilen Bağdat Hanım Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Kalaça şehrinde Reşit Bey adında biri yaşar. Bu bey ve hanımı, yedi erkek çocuklarının olmasını isterler.
2. Reşit Bey ve hanımının yedi yıl sonra bir kız çocukları olur, adını Bağdat koyarlar.
3. Kalaça şehrinin karşısında Albız köyünde Mahmut Ağa'nın üç çocuğundan biri erkektir ve adı Hafız'dır.
4. Reşit Bey'in adamları düğünde tanıdıkları Hafız'ı öve öve bitiremezler.
5. Bağdar Hanım bunları duyar. Rüyasında bade içer ve Hafız'a âşık olur.
6. Bağdat Hanım'ı istedikleri sırada Şakir Ağa'da kızı istemeye gelir. Bağdat Hanım, Hafız'ı ister ve onunla nişanlanır.
7. Durumu kabullenemeyen Deli Osman, Cazu Nene yardımıyla Hafız'la Bağdat Hanım'ı ayırmak için plan yapar.
8. Cazu Nene ve Deli Osman, Bağdat Hanım'la Hafız'ın gizlice görüştüklerini anlarlar ve görüşmelerine engel olurlar.
9. Bağdat Hanım'a gelmek için denizleri aşan Hafız, nenenin planı sonrası gelemmez ve kıyıda cesedi bulunur.
10. Bağdat Hanım bu olay üzerine her gün sevdiğinin mezarına gider ve orada kendilerini ayırdıkları için beddua eder. Bedduası kabul olur.

2.5.1.1.Renk

Bohçayı açtı ki, içersinde şöyle bir tas, gümüş bir tas. (S.252, s.180-185)

Bağdat Hanım, aşk ateşyle yana dursun, yatağa düşüp günbegün sararıp solmada olsun, ben size nerden haber vereyim? Hafız'dan. (S.254, s.240-241)

Doya doya seyretmedim yüzünü
Hilal kaşlarını, ela gözünü
Gaflet bastı, kayıp ettim izini
Gökten yıldız gibi aktı bu gece (S.255, s.270-273)

Oğlun, kaç gündür yanmada, günbegün sararıp solmada? (S.260, s.426-427)

Katladılar kâğıdı. Sandıktan kırmızı bir başörtüsü çıkardı. Usul de öyledir. Kırmızı olması lazım. (S. 266, s.615-617)

Sakiler, şerbeti altı kırmızı, üstü beyaz veya altı beyaz, üstü kırmızı şekilde getirirler. (S.267, s.645-650)

Kime anlatayım gizli derdimi
Bilmem sevdiğime n'oldu gelmedi.
Gece gündüz hasretine yanarım
Gül gibi sararıp roldü gelmedi. (S.275, s.931-934)

Sabahleyin kalkmış bakmışlar ki; o gencecik, o siyah saçlı, o ela gözlü, o fidan boylu Bağdat'ın saçları simsiyah iken bembeyaz olmuş! (S.276, s.955-960)

2.5.1.2.Sayı

Reşit Bey, yedi kardeşin en büyüğüymüş. Yedi Kardeş, Kalaça denilen yerin sarayında oturdukları zaman en büyükleri Reşit Bey baş tarafta oturur, öbür kardeşler de yaş sırasına göre yanına dizilir otururlarmış. (S.248, s.45-50)

Yedi evlat değil, yedi yıl sonra ancak bir kız evlat vermiş. Kızın ismi Bağdat. (S.248, s.55-60)

Bağdat ocağın batmasın! Bağdat, dünyaya geçdiği zaman dört bir yanda meşaleler yanmış, açlar doymuş, çıplaklar giyinmiş. (S.248, s.57-59)

Eh, Tazegül'ün de üç çocuğu vardı. Birisi oğlandı, ikisi kızdı. (S.249, s.90-93)

Günlerden bir gün Kalaça'dan gelen üç atlı Çıldır Gölü'nü kavis yapıp dolanarak nereye geldiler? (S.250, s.100-105)

O düğünün kimdi atlıları? Kalaça'dan gelen üç adam. Kimin misafiri oldular? Mahmut Ağa'nın (S.250, s.105-110)

Reşit Bey'in kendisinden küçük altı kardeşi vardı. (S.251, s.1145-150)

Odaya üç nurani derviş girdi. (S.252, s.8-11)

Peki derviş baba, Bismillahirrahmanirrahim! deyip kudret cemini, badesini içtikten sonra, 366 damar, 144 parça kemiği od tutup yanmaya başladı. (S.252, s.189-190)

Yusuf Usta, evindeki o on iki telli gam curasını aldı. Doğrudan doğruya nereye geldi? Mahmut Ağa'nın evine. (S.255, s.289-291)

Yusuf Usta, on iki telli curasıyla bakalım burda ne söyledi? (S.256- 301-302)

Ferhat külünk vurdu dağa, yollara
Derdini söylesi esen yellere
Mecnun, Leyla için düştü çöllere
Kerem çekti otuz iki dişini (S.256, s.314-317)

Kırk gün. Kırk gün sonra Hafız yavaş yavaş ayağa kalktı. (S.257, s.335-340)

Nameyi başörtüsünün, valanın ortasına koydu. Dört tarafından da katladı. (S.266, s.615-618)

Kapıdan girince yedi adım atar, sonra el pençe durur, daha sonra da sağ eliyle yedi defa temenna ederdi. (S.267, s.650-655)

Karşıya konaklarken, acaba benim bu hâlimi, bu söylediklerimi sevdiğim Hafız'a ulaştırırlar mı? diye on dört yasemin zülfünden bir tanesini bastı sinesine... (S.269, s.709-711)

Nene,Reşit Bey'in konağında üç gece yatmıştı. Sabah açıldı. (S.272, s.811-812)

Nene, sen burda kırk gün kalacağını söylemiştin. Daha üç gün oldu. (S.272, s.815-816)

“Olur mu, olur!” dediler. Yine bir gece, yedinci defa Bağdat چراğını yaktı. (S.273, 832-834)

Çünkü ben yedi defa چراğ yaktım. Yedinci seferde muhakkak çıkması lazımdı. (S.275, s.910-915)

2.5.2. Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesi²⁷

Âşık Şeref Taşlıova'nın tasnif ettiği hikâyelerden biri de Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesidir. Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Doğu Anadolu'da Müzeyyene adında güzel bir şehir vardır. Bu şehrin girişinde kırık büyük çeşme bulunur ve bu çeşmelerin açık bırakılmaması için bey emir verir. Müzeyyene şehrinin beyi Zaman Bey'in Seyyad Bey ve Gökçek Hanım adında iki çocuğu vardır. Yaşı ilerleyince ava meraklı olan Seyyad Bey, ava gidince yolunu kaybeder.

-Arkadaşlarıyla birlikte gittiği çeşmenin başında Yayla Beyi'nin kızı Güllü Kız'ı görür. Çeşmenin başında denk gelen Seyyad Bey ve Güllü Kız birbirlerine âşık olurlar. Uzun süredir şehre dönmeyen Seyyad Bey'i ailesi çok merak eder.

-Seyyad Bey ise istediği kızı almak için Yayla Beyi'nin çadırına baskın yapar ve beyin adamları tarafından zindana atılır.

-Güllü Kız'ın yardımıyla zindandan çıkan Seyyad Bey, Yayla Bey'in izniyle Güllü Kız'ı alarak memleketine geri döner. Onları gören Seyyad Bey'in ailesi çok mutlu olurlar.

-Gökçek Hanım, Seyyad Bey ve Güllü Kızı görünce sevinçten kapalı olması gereken kırk çeşmeyi açık unuttur. Kırk çeşmeden akan su şehri doldurur ve bugünkü Çıldır Göl'ü meydana gelir.

Özeti verilen Seyyad Bey ile Güllü Kız Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Doğu Anadolu'da Müzeyyen adında bir şehrin girişinde kırık büyük çeşmenin açık bırakılmaması için emir verilir.
2. Bu şehirde yaşayan Zaman Bey'in Seyyad Bey ve Gökçek Hanım adında iki çocuğu vardır.
3. Seyyad Bey bir gün ava çıkar ve çeşmenin başında Yayla Beyi'nin kızı Güllü Kız'ı görür.

²⁷Seyyad Bey ile Güllü Kız hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

4. Çeşme başında karşı karşıya gelen Güllü Kız'la Seyyad Bey birbirlerine âşık olurlar.
5. Seyyad Bey, atını Yayla Bey'in çadırına sürer ve bunun üzerine Yayla Bey'in adamları tarafından zindana atılır.
6. Güllü Kız'ın yardımcılarıyla Seyyad Bey zindandan çıkar.
7. Güllü Kız'ın ailesi razı gelir ve Seyyad Bey'le evlenirler.
8. Seyyad Bey'in ailesi onun döndüğünü görünce çok sevinir. Gökçek Hanım sevinçten kapalı olması gereken kırk çeşmeyi açık unuttur.
9. Açık kalan kırk çeşmenin suyu şehri sular altında bırakır ve bugünkü Çıldır Gölü meydana gelir.

2.5.2.1.Renk

Gönülden gönüle köprü kurulsa
Bu yollarda sitem olmaz, naz olmaz.
Sevgi ipliğiyle dantel örülse
Rengi solup nakışları az olmaz. (S.277, s.10-14)

Muhabbetin sofrasında, bal olur
Bahçesinde çiçek açar, gül olur
Yeşil fidan filizlenir, dal olur
Çevresinde duman olmaz, toz olmaz (S.277, s.18-21)

Anam ağlar, babam boynunu bükür
Bacım gözlerinden kanlı yaş döker
Şehir kara giyer, yasımı çeker
Ne hâldeyim, hâlîm bilenim yoktur. (S.281, s.150-153)

Hele siz de gözlerinizle şöyle bir uzağa bakın! Orda bir karartı var. (S.286, s.247-250)

İçimdeki aşkım yakar canımı
İliğimi, damarımı, kanımı
Kara topraklara verdim yanımı
Öldür beni, sevdiğimden ayrıma (S.291, s.382-385)
Ayva gibi sararmışam solmuşam (S.293, s.27-30)

Seni gördüm, âşık oldum
Gönlümü, sırdaş eyledim
Gül gibi sarardım soldum

Baharımı, kış eyledin (S.296, s.550-553)

Uzaklardan gelmişsin sen
Sarıp hem solmuşsun sen
Burda galip olmuşsun sen
Gel öldürme, kıyma bana (S.302, s.747-750)

Bacısının saçları genç yaşta bembeyaz olmuştu. (S.308, s.930-935)

Şehir halkı giydi bütün karayı
Virandır babamın köşkü sarayı
Yüz bin cerrah sağaltmaz yarayı
Yara ağlar, derman ağlar, el ağlar (S.313, s.1083-1086)

Beyin oğlu kaybolduktan sonra herkes kara giyinmeye başlamış. (S.314, s.1123-1125)

Gökçek Hanım'ın saçları bembeyaz olmuş. (S.314, s.1130-1135)

Efendim, böyle bir baktım. Herkes burada siyah giyinmiş. Niçin? (S.315, s.1153-1154)

Dizimin takati, gözümün nuru oğlum gitti, gelmedi. Onun için şehrimiz kara giyinmiştir. (S.315, s.1154-1156)

Gökçek der ki, benim tükenmez sızım
Ondan sonra, kara baharım, yazım
Hasrettir kardeşim, o iki gözüm
Yol bekledim, bey kardeşim gelmedi (S.320, s.2120-2123)

2.5.2.2.Sayı

Peeh, ocağın batmasın Müzeyyen Şehir! O kadar güzel bir şehirmiş ki, içersinde kırk tane çeşme varmış. Kırk çeşmenin suyunu muhafaza eden kırk tane de musluğu varmış. (S.278, s.30-35)

Yusuf u Züleyha'nın yirmi dört güzelliğin on dördünden belki biraz fazlasını Gökçek Hanım'a vermişti. (S.278, s.48-50)

Seyyad Bey, her gün olmasa bile üç günde, beş günde bir mutlaka Kadir'le, Nadir'le bir araya gelir; nereye ava gideceklerini, nerede ata bineceklerini konuşur, gezer tozarlardı (S.278, s.61-64)

Kardeşinin kırk tane atı vardı. O kırk atın içerisinde her gün birine binerdi.
(S.279, s.70-75)

Her gün, muntazam olarak atları üç defa sulardı. (S.279, s.77-80)

Seyyad Bey'in önüne sürüden iki geyik düştü. (S.280, s.99-100)

Seyyad Bey, ben bey oğluydum carıdı saltanatım
Hükmederdim dört yanıma, elimdeydi beratım
Vatanımdan uzak kaldım, elden çıktı fırsatım
Toprak döşek, taşlar yastık, rüzgâr yorgan bu gece. (S.281, s.130-133)

Ha şura, ha bura derken baktı ki, şöyle yedi yolun kavşağında bir çeşme var. (S.282, s.183-184)

Kızın ismine Güllü Kız derlerdi. Şöyle 20-21 yaşlarındaydı. Cenab-ı Allah buna öyle bir güzellik vermişti ki! On dört örük zülfü, saçı vardı. (S.283, 200-205)

Eğer kardeşimin başına bir felaket getiren varsa, onun yedi neslini yeryüzünden kesersin! (S. 285, s.263-265)

Güllü Kız'ın, Kırk kız başında. (S.286, s.226-229)

Bugün Allah izin verirse, yedi yollar yarımındaki çeşmenin başında oturacağız.
(S.286, s.232-234)

Bundaki bu cesaret nedir, benim bey babamın yedi yollar yarımındaki çeşmesinin başına atını çakmış! (S.287, s.265-270)

On dört yasemin zülfünden bir tanesini taktı sinesine. (S.288, s.295-298)

Ey on sekiz bin âlemi yaratan Allah'ım! (S.290, s.364-365)

Benim de sarayım, köşküm vardı. Kırk pınarım vardı, bir bacım vardı. (S.290, s.365-370)

Çeşmenin başına uğradı yolum
Güzeller güzeli cana rastladım
Bundan sonra bilmem ne olur hâlim
Bin derdime bin dermana rastladım (S.292, s.7-10)

Onun teli de şuydu: On dört yasemin zülûflerinden bir tanesini, bir örüğünü bastı sinesine. (S.292, s.417-420)

Yayla Beyi'nin iki pehlivanı vardı. (S.293, s.452-454)

Seyyad Bey'i zindandan, eli kolu yağlı kirişlerle yedi yerden başlı olarak getirdiler. (S.299, s.635-640)

Bin bir hile tuzak kursalar
Dört bir yanım kale burcu örseler
Koşun çekip dört yanımı sarsalar
Allah'ın izniyle yarmaya geldim (S.300, s.684-687)

İki sevgili karşı karşıya geldi. Bakalım burda, bu muhabbet içinde ne söylüyorlar? (S.306, s.875-880)

Gökçek Hanım, her gün kardeşinin otuz dokuz atını götürür, çeşmelerde sulardı. (S.308, s.935-940)

Kırk gün kırk gece. Davullar zurnalar çalındı. (S.308, s.945-950)

Seninle benim düğünümüz, toyumuz, kırk gündür tutuluyor (S.309, s.955-960)

Yedi devemi hazırlayın! O develerin üzerine bunların yatağını, yorganını, çeyizini yükleyin! (S.312, s.1059-1060)

Kırkıncı at, Seyyad Bey'in altındaydı. (S.319, s.2080-2085)

Kırkıncı çeşmenin musluğunu açtı. Otuz dokuzundan atlar, kırkıncısından kendisi su içmeye başladı. (S.319, s.2080-2085)

2.5.3. Gülistan ile Süleyman Hikâyesi²⁸

Âşık Şeref Taşlıova'nın tasnif ettiği hikâyelerden diğeri de Gülistan ile Süleyman Hikâyesidir. Gülistan ile Süleyman Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Kars düşman elinde kalır. Akdere köyünde yardımsever Hasan Ağa vardır. O dönemdeki haber taşıyan jurnalciler Hasan Ağa'nın düşmana saldıracağı yönünde Ruslara yalan haber götürür.

-Haber alan Ruslar bölgeyi işgal eder ve bölgedeki tüm halkı silahtan geçirirler. Hasan Ağa'nın oğlu Süleyman Rusların elinden kurtulur. Osmanlı askerleri Süleyman'ı alır ve yardım eder.

-Orduda görev yapan Osmanlı zabiti Süleyman'ı evlatlık edinir. Yemen harbi çıkar ve Süleyman tekrar ailesini kaybeder. Komşusu Ahmet Dede'nin yardımıyla Ziya Ağa'nın yanına gider.

-Bayburt'a Ziya Ağa'nın yanına gelen Süleyman burada çobanlık yapar. Ziya Ağa'nın kızı Süleyman'ı görür ve ona âşık olur. Süleyman'a aşkını anlatır ama Süleyman ihanet edemeyeceğini söyleyerek Gülistan'ı reddeder ve Bayburt'tan ayrılır.

-Gülistan hastalanır, yataklara düşer. Babası kızının derdine çare bulamaz. Süleyman rüyasında bade içer ve âşık olur. Gülistan'ın aşkından dertlenir.

-Ziya Ağa gerçekleri öğrenir ve kırk gün içerisinde Süleyman gelmezse kızını başkasına verecektir. Kırkıncı gün Bayburt'a gelen Süleyman, Gülistan ile kavuşur ve düğünleri yapılır.

Özeti verilen Gülistan ile Süleyman Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Osmanlı-Rus Savaşı'nda düşman elinde kalan Kars'ın Akdere köyünde yardımsever Hasan Ağa vardır.
2. O dönemlerde haber götüren jurnalciler Hasan Ağa'yla ilgili Ruslara yalan haber gönderir.

²⁸ Gülistan ile Süleyman hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

3. Rus tüm köye saldırır ve Hasan Ağa'nın oğlu Süleyman yaralı kurtulur.
4. Osmanlı askerleri Süleyman'ı kurtarır ve çocuğu olmayan Osmanlı zabiti, Süleyman'ı evlatlık edinir.
5. Yemen harbi sonucu tekrar ailesini kaybeden Süleyman, komşusu Ahmet Dede yardımıyla Ziya Ağa'ya gider.
6. Bayburt'a Ziya Ağa'nın yanına gelen Süleyman burada çobanlık yapar. Ziya Ağa'nın kızı Gülistan Süleyman'ı görür ve ona âşık olur.
7. Gülistan aşkını Süleyman'a söyler ama Süleyman bunu kabul etmeyerek Bayburt'u terk eder.
8. Gülistan hastalanır, yataklara düşer. Süleyman rüyasında bade içer ve âşık olur.
9. Kırkıncı gün Bayburt'a gelen Süleyman, Gülistan ile evlenir.

2.5.3.1.Renk

Karşılığı vardır Hakk'a şükürün

Sonu uçurumdur yanlış fikirin
Eyni giyip karnı doyan fakirin
Bir de yüzü güldüğünde göresin (S.323, s.26-29)

Kaşların yay gibi, kirpiklerin ok
Ela gözlerinin bir benzeri yok
Gülüşün güzeldir, tebessümün çok
Dişlerin incidir, mercanı sensin (S.324, s.57-60)

Elimden tutanım insanlar öldü
Yaprağım sarardı, güllerim soldu
Başıma her türlü belalar geldi
Onun için gam efkâra düşmüşem. (S.331, s.278-281)

Ben bu dertle sararmışam, solmuşam
Yalvararak huzuruna gelmişem.
Eğer kabul etsen âşık olmuşam
Sen beni kendine, al kabul eyle (S.344, s.669-672)

Süleyman'am, sana konuk gelmişem
Dert çekmekten sararmışam solmuşam

Elimden, günümde uzak kalmışam
Yok mu benim için imkânın dağlar. (S.345, s.23-26)

O gül rengi sararmış. (S.346, s.16-19)

Talihimin karası var
Yaylamızın töresi var
Yüreğimin yarası var
Al beni dermana götür (S.347, s.7-10)

O koca nene, o ak, çürümüş saçlarının bir telini bastı sinesine. (S.348, s.794-795)

Koca Nene, kara etme yüzümü
Gezdiğin yerlere sürem yüzümü
Yavrum iyi dinle benim sözümü
Güzel Gülistan'dan haber getirdim. (S.348, s.811-814)

Nene, inşallah sevdiğimden iyi haber getirdin, deyince, nene yine o beyazlanmış saçlarını bastı sinesine. (S.349, s.827-828)

Boşa karalar bağlama
Yanıp yüreğim dağlama
Ey dertli babam ağlama
Zalimdir dilini bilmez (S.349, s.839-842)

Kızımın yüzü elma rengindeydi. Şimdi yanağı, yüzü solmuş, perişan olmuş! (S.351, s.898-899)

Ayva gibi sararmış, solmuş, zayıflamış, perişan. Gözleri yaşlı. Nurani derviş dedi ki...(s.356, s.1054-1055)

Gülistan'am, ah çekerek ağlaram
Gözlerimden kanlı yaşlar çağlaram
Bundan sonra karaları bağlarım
Süleyman gönlümün sultanı yoktur. (S.363, s.1159-1062)

Süleyman'ın bir kara koyunu vardı. Süleyman kaval çalar, o kara koyun da gelir başını Süleyman'ın omzuna yaslardı. (S.363, s.1774-1775)

2.5.3.2.Sayı

O kalesiyle, o güzelliğiyle, o elli iki camisiyle, insanlarıyla, Doğu Anadolu'nun serhat şehri Kars düşman elinde kalmış. (S.327, s.123-125)

Düşmanlar saldılar dört yanımızı
Aldı elimizden imkânımızı
Zorla terk ettirir vatanımızı
Daha derd-i gama batmak göründü. (S.328, s.169-172)

Yuvamı mülkümü talan ettiler
Başımıza bin bir tufan tuttular
Tatlı aşımıza zehir kattılar
Bu hâllere gayret etmek göründü. (S.328, s.173-176)

Amma gel gör ki, insanın başında bin bir felaket var! (S.328, s.184-185)

Bu memlekette, bu topraklarda yatan şehitlerimizin sayısı onun için binlerce, yüz binlercedir. (S.329, s.195-196)

Süleyman, Ziya Ağa'nın evinde kaldı. Bir gün, iki gün, üç gün, beş gün... (S.338, s.490-491)

Sürüyü yaylaya gönderdiğimiz zaman yüzse seksene indirdi. Seksense kırka indirdi. (S.339, s.513-515)

Eğer müsaade edersen kavalımı çalıp şöyle bir koyunları suya döktükten sonra dilime böyle üç hane söz geldi (S.339, s.520-521)

Yahu senden önceki Çoban bir yerine üç koyun veriyordu. (S.341, s.585-586)

Çoban iki koyunun başlarını tutar. İki kadın da koyunların altına, kova mıdır, süt kabı mıdır neyse onu koyar. (S.341, s.595-596)

“Ulan hele bak! Ta yedi ardından, hiç kimsesi olmayan, aslı nesli, soyu sopusu bilinmeyen bu insan dün geldi. (S.344, s.692-693)

Yaz gelende her yan laleazar olur
Yamacında bin bir çiçek var olur
Kış gelende her bir yanın kar olur
Eksilmez başından dumanın dağlar. (S.345, s.718-721)

Nene, ben ağamdan yüz elli koyun teslim almıştım. Ben de sana yüz elli koyun teslim ediyorum! (S.346, s.736-737)

İsmine Ahmet Ağa derlerdi. Yedi oğlu vardı. (S. 353, s.959-960)

Bana kırk gün müsaade verin. Hekimleri lokmanlar, cerrahlar toplanmışlar, kızımın derdine çare arıyorlar. İnşallah kızım iyileşir. Kırk gün sonra gelirsiniz. (S.354, s.990-995)

Eğer Süleyman kırk gün içersinde bu taraflara gelirse onu yok edeceksiniz. (S.358, s.1095-1110)

Eğer kırk gün içinde Süleyman köye gelmezse, kızın elçiliğinin yapıldığı günden başlayarak yedi gün davullar zurnalar çalınarak düğün tutulacaktı. (S.360, s.1162-1165)

Dinle sözlerimi baba
Benim yârim dönecektir.
Haber salın dört tarafa
Vefakârım dönecektir. (S.365, s.1223-1226)

2.5.4. Gelin Taşı Hikâyesi²⁹

Âşık Şeref Taşlıova'nın tasnif ettiği hikâyelerden biri de Gelin Taşı Hikâyesidir. Gelin Taşı Hikâyesinin önce epizot dizisi ardından özeti verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Kars'ın Tezharap köyünde Laçın Bey adında biri vardır. Laçın Bey, Yusuf ismindeki oğlunu okul çağına gelince eğitimi için Erzurum'un Oltu ilçesine gönderir.

-Okullar tatil olunca Yusuf Bey'in Ardahanlı arkadaşları onu memleketlerinde ağırlamak isterler. Buna karşılık Yusuf Bey de onları kendi memleketinde ağırlamak ister.

-Yusuf Bey, Göle'de zalim olarak bilinen Sabri Bey'in kızını görür ve ona âşık olur. Beyin kızı Yasemen'e gider ve aşkını ilan eder. Yasemen de ona âşık olur. Yusuf tekrar memleketine döner.

-Hem Yusuf hem Yasemen hastalanır, yataklara düşerler. Oğlunun bu durumun gören Laçın Bey, ailesiyle birlikte Yasemen'i istemek üzere yola çıkarlar.

-Ardahan'da yaşayan Yedi Kardeşler'in en büyüğü Yasemen'e âşıktır. Onu Yusuf'a vermek istemezler. Bu yüzden çeşitli planlar yaparlar ve düğün alayının önünü keserler.

-Yedi Kardeşten en büyüğü Yasemen'in üzerine doğru gelince Yasemen orada beni bu düşmanların eline bırakacağına taş et diye Allah'a yalvarır. Duası kabul olur ve hepsi orada taş kesilir.

²⁹ Gelin Taşı hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

Özeti verilen Gelin Taşı Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Kars'ın Tezharap köyündeki Laçın Bey'in Yusuf adındaki oğlu okumak için Erzurum'un Oltu ilçesine gider.
2. Okullar tatil olunca ilk önce arkadaşları Yusuf'u, ardından Yusuf arkadaşlarını memleketinde ağırlamak ister.
3. Göle'de Sabri Bey'in kızı Yasemen ve Yusuf birbirlerini görür ve âşık olurlar.
4. Yusuf da Yasemen de aşkından hastalanır ve yataklara düşerler.
5. Yusuf memleketine döndükten sonra olanları babasına anlatır ve Yasemen'i babasından istemek için Laçın Bey ve ailesi yola düşer.
6. Bölgede bulunan Yedi Kardeşler, Yasemen'i Yusuf'a vermek istemezler.
7. Düğün günü Yedi Kardeşler plan yaparlar ve düğün alayının önünü keserler.
8. Yedi Kardeşten Yasemen'i isteyen kişi ona doğru yürüyünce Yasemen beni zalim insanlara vereceğine taş et diye Allah'a yalvarır.
9. Bu dua üzerine hepsi orada taş kesilir ve taşın etrafında da ot bitmez.

2.5.4.1.Renk

Atların iki üç çeşit rengi var. Bunlardan en marifetlisi, rengi kır olan atlardır. (S.376, s.33-35)

Yani sarıyla kırmızı arasındaki renkteki atlar. (S.376, s.37-38)

Oltu biraz kırıklık bir yerdir, fakat Göle yeşillik ve ovalıktır. (S.376, s.40-45)

Yasemen Hanım'ın çadırı beyaz, üzerine de siyah bir bezden işaret geçirilmiş. Bunun manası; "Bu çadır, bey kızını çadırıdır. Herkes bunu böyle bilsin!" Diğer çadırlar ise beyaz. (S.377, s.93-95)

Eskiden, yayla kızları saç örgülerinin ucuna mavi boncukla beraber tavukların kanat kemiklerinin ucunu takarlarmış. (S.378, s.100-105)

Ürkek ceylan gibi izine kurban
Edalı yürüyen nazına kurban
Yay kaşına, ela gözüne kurban
Söyle tatlı dilli, nerelisin sen? (S.379, s.133-136)

Aacaba, bunlara bu şad günü, nasıSl kara gün ederiz? (S.384, s.288-290)

O Gelin Taşı denilen taşların üzerinde, böyle kına rengi gibi bir renk var. (s.387, s.387-388)

2.5.4.2.Sayı

Bunlar, yedi arkadaş. Medresleri, okulları tatil olunca Yusuf'u Göle yaylarına götürüp misafir edecekler. (S.375, s.30-34)

O her kırk günde bir, arkadaşlarıyla beraber seyrana çıkar. (S.377, s.84-86)

Yasemen Hanım, şöyle on dört yasemin zülüflerini taramış. (S.378, s.101-103)

On dört yasemin zülfünden bir tanesini bastı sinesine. (S.378, s.122,123)

Yasemen Hanım'ın elinde tabiat çiçeklerinden bir deste tuttuğunu gördüğü için böyle söylemişti. (S.376, s.113-115)

Adım Yasemen'dir, böyledir hâlüm
Bir çeşme başına uğradı yolum
Baksan etrafıma, kanadım kolum
Altın tuğlu, yedi turalıyam ben. (S.379, s.153-156)

Yedi deli kardeşler, yedi zalim adamdan başlarına topladıkları 77 katille beraber Akkom'un yanındaki dereye pusu kurdular. (S.385, s.340-342)

Eey on sekiz bin âlemi yaratan Allah! Ben sevdiğim Yusuf'a söz vermiştim. (S.386, s.351-352)

2.5.5. Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi³⁰

Âşık Şeref Taşlıova'nın tasnif ettiği hikâyelerden birisi Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesidir. Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Kafkasya bölgesinde dillere destan güzellikte Gence şehri vardır. Bu şehirde Ziyad Han ve Yakup Bey adında iki kardeş yaşar. Düşmanlar toprakları ele geçirmek için kardeşler arasına yalan haber sokarlar.

-Duyduklarına inanan Ziyad Han, kardeşi Yakup Bey ve ailesini sürgüne gönderir. Yolda bir çobana rastlayan Yakup Bey, çobanın yönlendirmesiyle Iğdır'a Yetim Ahmet Bey'in yanına doğru gider.

-Ahmet Bey'in yanına yerleşen Yakup Bey, bir süre sonra vatan hasretine dayanamaz ve ölür. Vasiyeti olarak Ahmet Bey, Yakup Bey'in oğlu Emir Han'ı en güzel okullarda okutur.

-Emir Han bir gün ülkeyi gezerken Sümbül Hanım'la çeşme başında karşılaşır ve birbirlerine âşık olurlar. Sümbül Hanım, Emir Han ve arkadaşlarını babasını topraklarından kovar.

-Sümbül Hanım hastalanır, yataklara düşer. İshak Paşa gerçekleri öğrenir ve kızının derdine çare aramaya başlar. Hem hekim hem de Emir Han'ı aratır. Bunu duyan Emir Han'ın annesi Pırlanta Hanım, Sümbül'ün yanına gelir.

-Ziyad Han, düşmanları tarafından esir edilir. Bunu duyan Emir Han, amcasını kurtarmak için Gence şehrine doğru yollara düşer. Gence şehrine gelir ve amcasını kurtarır. Düşman elinden kurtulan Ziyad Han, yeğeni Emir Han ve Sümbül'e kırk gün kırk gece düşün yapar ve ardından ülkeyi Emir Han'a bırakır.

Özeti verilen Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Kafkasya diyarında Gence şehrinde Ziyad Han ve kardeşi Yakup Han yaşar.
2. İki kardeşin düşmanları topraklara yerleşmek için iki kardeşin arasını açar.

³⁰ Emir Han ile Sümbül Hanım hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

3. Ziyad Han duyduklarına inanır ve kardeşini sürgüne gönderir.
4. Yakup ve ailesi yolda bir çobana rastlar. Çoban onları Iğdır'da Yetim Ahmet Ağa'ya yönlendirir.
5. Ahmet Ağa'nın yanına yerleşen Yakup Bey, bir süre sonra vatan hasretinden ölür. Vasiyeti üzerine oğlu Emir Han iyi bir eğitim görür.
6. Emir Han bir gün ülkeyi gezerken Sümbül Hanım'la karşılaşır ve birbirlerine âşık olurlar. Sümbül, Emir Han'ı ve arkadaşlarını babasının topraklarından kovar.
7. Sümbül Hanım hastalanır, yataklara düşer. Kızının derdine çare arayan İshak Paşa bir yandan da Emir Han'ı aratır.
8. Emir Han'ın annesi Pırlanta Hanım, Sümbül Hanım'ın yanına giderek onun derdine dermen olmak için oğlunu oraya çağırır.
9. Amcasının düşmanların eline düştüğünü öğrenen Emir Han, Gence'ye döner ve amcasını kurtarır.
10. Ziyad Han, kırk gün kırk gece Emir Han ve Sümbül Hanım'ın düğünü yapar ve ülke yönetimini Emir Han'a bırakır.

2.5.5.1.Renk

Ala gözlü nazlı yârim
Bu elden gitmek göründü
Dert ortağım vefadarım
Menzile yetmek göründü (S.392, s.110-113)

Uzak yerden buralara gelmişsen
Ayva gibi sararmışsan solmuşsan
Söyle neden boynu bükük kalmışsan
Dertli olan hasta, dermana gider. (S.395, s.210-213)

Orda Kara Koyunlu köyü vardı. (s.396, s.234-235)

Günden güne sararıp solmaya başladı. (S.400, s.372-373)

Elma yanak, kiraz dudak! Yanaklarının rengi, elmanın kırmızı gibi; dudaklarının rengi, kirazın rengi gibiydi. (s.403, s.455-457)

Pırlanta Hanım'ın saçlarının içersinde siyah bir tel bulmak mümkün değildi. Saçları bembeyaz olmuştu. (S.403, s.463-465)

Ağlayıp gözyaşı dökme
Kara günler geçer bir gün
Melül durup boynun bükme
Mevla'm kapın açar bir gün. (S.404, s.501-504)

Yaz gelince, malum tabiat dillenir. Çiçekler yeşillenir, güller açılır. (S.405, s.528-529)

Yaz geldiği için dağlar, yaylalar yemyeşil olmuş (S.405, s.30-33)

Ortalığı aşure gibi yedi renk kaynatmaya başladılar. (S.415, s.848-849)

Ali Bezirgân; atlas kumaşlardan, kıymetli eşyalardan birazını, bir gümüş tepsinin üzerinde getirdi (s.418, s.913-915)

Saçlarımı bunun için beyazlattım (S.419, s.974-975)

Viran kaldı bahçe bağım
Kurudu yeşil yaprağım
Burası ata toprağım
Canım vermeye gelmişim (S.422, s.1039-1042)

O gittikten sonra kanlar bağladım

Dizlerimi dövdüm, kara bağladım
Kardeş diye yüreğimi dağladım
Senin yüzün kardeşime benziyor. (S.424, s.7-10)

2.5.5.2.Sayı

Yakup Han, genç bir handı. Daha birkaç yıllık evliydi. Üç yaşında bir çocuğu vardı. (S.390, s.45-50)

Yakup Han'ın hiçbir şeyden haberin yok! Kalktı, cellatlarla beraber, kardeşi Ziyad Han'ın sarayına geldi. Yedi yerde temenna edip, sekizincide el bağladı, dokuzuncu da kardeşinin huzuruna geldiği zaman (S.390, s.50-52)

Dört tarafta ellerinde yalın kılıç cellatlar ekliyor! (S.390, s.54-55)

O memleketin yazı gayet sıcak olur. Ovasında pamuk yetişir. Bin bir türlü meye yetişir. (S.396, s.240-243)

Gelen misafirin hâlini, hatırını sorar, ona ancak üç gün sonra; “Merhaba!” derdi. (S.398, s.285-287)

Ağrı gibi başım kardır
Bugün geniş günüm dardır
Doksan dokuz yaram vardır
Bir daha sen yaz üstüne. (S.399, s.15-18)

Cenabı Allah’ın vermiş olduğu rızkı ikiye değil, dörde, hatta beşe bölerek ömrümüze devam edeceğiz! (S.400, s.360-363)

O bölgede, Doğubeyazıt’ta İshak Paşa isminde bir adam yaşardı. Daimî surette devletine, milletine, toprağına bağlı bir insandır. Beş oğlu bir kızı vardı. (S.403, s.450-455)

Emir Han, kırk arkadaşıyla, kırk atlı olarak seyrana çıktı. (S.405, s.533-534)

Sizi bir daha burada görmeyeceğim! Yoksa, yedi neslinizi, yedi soyunuzu keserim! (S.406, s.568-570)

Oğlum buraya geldiği zaman üç yaşındaydı. (S.407, s.20-22)

Haber salın dört bir yana (S.410, s.591-592)

On dört yasemin zülfünden bir tanesini bastı sinesine saz gibi. (S.412, s.746-747)

Yahu, hiç tanımadığın bir adama kız verilir mi? diye ortalığı aşure gibi yedi renk kaynatmaya başladılar. (S.415, s.848-849)

Tellallar bağırın! Kırk gün kırk gece düğün yapılacak! (S.419, s.954-955)

Herkes, bir adam dört ateş yakacak! dedi. (S.420, s.989-990)

Bir adam, dört ateş yaktı. Eğer Bin kişi varsa dört bin kişi oldu. Dört bin kişiye kırk bin kişi oldu. (S.420, s.995-1000)

Emir verdi Ziyad Han. Tekrar kırk gün düğün tutuldu. (S.425, s.1135-1140)

2.5.6. Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesi³¹

Âşık Şeref Taşlıova'nın tasnif ettiği Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Türkmen ülkesinde yaşayan cömert, yardımsever, misafirperver Ahmet Ağa adında bir bey yaşar. Bu beyin çocuğu olmaz. Bir gün sofrasına bir derviş gelir ve ona elma verir. Elmayı yiyen beyin iki çocuğu olur.

-Çocuklarının adını Celal Bey ve Mahmut Bey koyar. Celal Bey bir gün rüyasında bade içer ve Semerkant Beyi'nin kızı İpek Sultan'a âşık olur. Aynı dervişler İpek Sultan'a da bade içirirler ve o da âşık olur.

-Celal Bey de İpek Sultan da hastalanır, yataklara düşer. Döne Sultan oğlunun derdine çare bulmak için olanları Ahmet Ağa'ya anlatır ve bunun üzerine Ahmet Ağa, Celal Bey'i Garip Cünun'la Semerkant'a doğru yola çıkarır.

-Yolda bir bezirgân Celal Bey ve Garip Cünun'u kırk haramiler olduğunu dikkat etmelerini gerektiğini söyler. Onlar uykudayken kırk haramiler gelir ve Celal Bey, kırk haramileri yener.

-Celal Bey tekrar yola koyulur. Yolda garip bir derviş görürler. Derviş, Celal Bey'e İpek Sultan'ın hasta olduğunu söyleyerek ona çiçeklerden yaptığı ilacı verir. İlacı İpek Sultan'a getiren Celal Bey, onu iyileştirir.

-İpek Sultan'ın babası Ali Bey, kızını iyileştirene ne dilerse vereceğini söyler. Bunun üzerine Celal Bey ve İpek Sultan'ın düğünlerini yapar. Celal Bey, ülkesine dönmek için izin ister. Türkmen iline dönen Celal Bey ve İpek Sultan'a Hacı Ahmet Ağa tekrardan kırk gün kırk gece düğün yapar.

Özeti verilen Celal Bey ile İpek Sultan Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1.Türkmen ülkesinde yaşayan Hacı Ahmet Ağa'nın çocuğu olmaz.

³¹ Celal Bey ile İpek Sultan hikâyesi, Ali Berat Alptekin'in (2021: 92) *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

2. Bir gün beyin sofrasına bir derviş oturur ve ona elma verir. Elmayı yiyen beyin iki oğlu olur, adlarını Celal Bey ve Mahmut Bey koyar.
3. Celal Bey uyurken rüyasında bade içer, Semerkant Beyi'nin kızı İpek Sultan'a âşık olur. Aynı derviş İpek Sultan'a da bade içirir, o da âşık olur.
4. Celal Bey de İpek Sultan da hastalanır, yataklara düşer. Oğlunun derdine derman arayan Ahmet Ağa, Celal Bey'i Garip Cünun'la Semerkant'a doğru yola çıkar.
5. Yolda kırk haramilere rastlayan Celal Bey, onları yener. İpek Sultan'a kavuşmak için tekrar yollara düşer.
6. Yolda bir dervişe rastlar ve derviş ona İpek Sultan'ın hasta olduğunu söyleyerek çiçeklerden yaptığı ilacı verir.
7. Celal Bey'in getirdiği ilacı içen İpek Sultan hemen iyileşir.
8. İpek Sultan'ın babası kızını iyileştirene ne dilerse yapacağını söylemiştir. Bunun üzerine Celal Bey ve İpek Sultan'ı evlendirir.
9. İpek Sultan'ı da alan Celal Bey, ailesini özlediği için memleketine geri döner.
10. Ahmet Ağa tekrar kırk gün kırk gece düğün yapar.

2.5.6.1.Renk

Atların içersinden, her birisine karışmasın diye ayrı renkte; birine kır, birine doru renkli iki tane at (S.431, s.143-145)

Celal Bey, bir nar gibi kızardı. Derviş yeşil bir mendilin içerisinden çıkardı. (S.432, s.195-197)

Sararır, solar ve dünyadan el çeker. (S.437, s.329-330)

Güzeller güzeli Pek Sultan sararmış solmuş (S.440, s.430-433)

Suna Hanım, ağlar gördüm
Karaları bağlar gördüm
Gözünden yaş çağlar gördüm
Boynu bükük kuzum vardır. (S.443, s.23-26)

Ovanın tam sonunda sıra dağlar; başında kar, beyaz kar gibi görünen dağlar var.
(S.446, s.620-623)

Celal Bey der, baiı duman dağlar
Babam yola bakar, anam kan ağlar
Şimdi İpek Sultan karalar bağlar
Onun için gam efkârım var benim (s.447, s.635-638)
Bunlar geldiler; şöyle dağın yamacında, şöyle yemyeşil bir yerde, bir çeşme
gördüler. (S.447, s.645-650)

O dünya güzeli, ela gözlü, kalem kaşlı, sırma saçlı, uzun boylu, al yanaklı benim
güzel kızım solmuş bir çürük elmaya dönmüş! (S.457, s.961-963)

Dinle beni İpek Sultan
Dağlardan karı getirdim
Çiçeklerden devşirecek
Rengini sarı getirdim (S.462, s.1053-1056)

2.5.6.2.Sayı

Karısına bunu anlattıktan sonra elmayı ikiye böldü. (S.430, s.110-113)

Hacı Ahmet Ağa, bu elmayı yedikten sonra aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz
saat, dokuz dakika geçti. (S.430, s.116-120)

Bu her iki genç Celal Bey'le Mahmut Bey, şöyle on, on iki yaşlarına girdiler.
(S.430, s.125-130)

Yedi yaşlarında, hatta altı yaşlarında babası Hacı Ahmet Ağa, o bölgenin âlimlerini,
ulemasını topladı getirdi. (S.430, s.125-130)

On yedi, on sekiz yaşına geldiler. (S.430, s.131-133)

Yılıksı vardı kocaman, belki iki yüz at. (S.431, s.143-145)

Bu ilk içtiğin kadeh bizi, on sekiz bin âlemi, kâinatı yaratan Cenabıallah'ın
yaratanın aşkınadır! (S.432, s.193-195)

Celal Bey, bu kadehi içtikten sonra, üç yüz altmış altı damar, yüz kırk dört parça
kemiği od tutup, ateş tutup yanmaya başlarken, Derviş Baba dedi ki... (S.433, s.214-215)
(S.435, s.20-23)

Başında kırk tane kız. (S.434, s.206-208)

Dertli bülbül feryat eder on bir ay
Açmasını bekler gülü dolandır.
Mecnun Leyle Leyla diye gezerek
Arar sevdiğini çölü dolandır. (S.436, s.287-290)

Eskiden Bezirgânlar yollara gittikleri zaman Bezirgânbaşı olurdu başlarında. En az kırk deve olurdu. (S.444, s.555-560)

Kırk haramiler denilen zalim insanlar vardır. (S.446, s.605-607)

Değil iki adam, belki kırk adam onun önüne geldiği zaman türlü oyunlarla, yapmış olduğu türlü silah kavgalarıyla onların başına bin türlü tuzak kurardı. (S.448, s.685-688)

Ulan biz Kırk Harami'nin arkadaşlarıyız. (S.449, s.725-728)

Haramile, bir sevinç içersinde kırk iken, kırk bir oldular (S.455, s.900-905)

Şehrin yedi yerinde, yedi koldan bağırırlar. (S.457, s.973-975)

Derviş Baba, Celal Bey'in üç yüz altmış altı parça damar, yüz kırk dört parça kemiği ateşe düşer gibi yanmaya başladı. (S.458, s.1005-1010)

Eh, vermedikten sonra, dört taraftan tutsa yine boştur. (S.461, s.1090-1095)

Allah Allah! Hekimler, lokmanlar şaşırmaya başladılar. “Benim üç türlü tedavim var, ne demektir?” (S.461, s.1020-1023)

İpek Sultan, on dört yasemin zülfünden birisini bastı sinesine. (S.468, s.1215-1220)

Bunlara, burada kırk gün kırk gece düğün yaptılar. (S.470, s.1275-1280)

2.6. Âşık Murat Çobanoğlu'nun Tasnif Ettiği ve Anlattığı Halk Hikâyeleri

Âşık Murat Çobanoğlu, 1 Kasım 1940'ta Kars'ın Kaleiçi mahallesinde dünyaya gelmiştir³². Babası Âşık Gülistan Çobanlar, annesi ise Lala (Lâle) Hanım'dır. Annesini küçük yaşta kaybeden Âşık Murat Çobanoğlu, babasının yanında büyümüştür. Âşıklık geleneği içerisinde ilk eğitimi bu sayede babasından almıştır (Durbilmez, 2014: 58). 1947-

³²Âşık Murat Çobanoğlu, 25 Haziran 1998'de “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması Projesi” kapsamında Türk Dil Kurumunda kendisiyle yapılan röportajda doğum tarihinin 11 Mart 1941 olarak söylemiştir (Sadıç, 2021: 87).

1948 eğitim-öğretim yılında Kars Gazi Ahmet Muhtar Paşa İlkokulunda eğitimine başlamış, 1952’de ilkokuldan mezun olmuştur. Devamında Kars Merkez Ortaokuluna kaydolmuş fakat âşıklığa merak saldığı için eğitimine devam etmemiştir (Kafkasyalı, 1998: 20-21).

Âşıklıkla ilgili ilk eğitimini babasından alan Âşık Murat Çobanoğlu, badeli âşıklardan olmasının yanı sıra usta-çırak ilişkisi³³ içinde yetişmiştir. Babası dışında yetişmesine katkı sağlamış başka âşıklar da vardır: Şavşatlı Deryamî, Dursun Cevlanî, Posoflu Müdamî, Bardızlı Nihanî, Kağızmanlı Cemal Hoca, ARpaçaylı Hâmit İlhamî, Ardanuçlu Âşık Efkarî (Durbilmez, 2014: 132).

Gençliğinde “Yananî” ve “Devranî” mahlaslarını kullanmıştır. Usta çırak ilişkisi içerisinde yetişen Âşık Murat Çobanoğlu, kendisi de çırak yetiştirmiştir. Anili Hakkı Viranî, Mürsel Sinan, Arif Tellioğlu, Ilgar Çiftçioğlu, Yener Yılmazoğlu, Efendi Susanoğlu yetiştirdiği çıraklardır (Taşlıova, 2016: 39)³⁴.

1964’te “saz şairi” olarak TRT Kars radyosunda programlara çıkmaya başlamıştır. 1966’dan itibaren Türkiye Âşıklar Bayramı’na katılmıştır. En Güzel Memleket Türküsü, Taşlama, Şiir, Hikâyeli Türkü, Dudakdeğmez ve Muamma dallarında birincilikler kazanan âşık, kendi şiirlerinin yanı sıra usta malı şiirler de icra etmiştir. 1971’de “Devlet Sanat Elçisi” olarak Almanya’ya davet edilmiştir. 1972’de İran’da, 1989 ve 1996 yıllarında ise İngiltere’de hikâye festivallerine katılmıştır (Durbilmez 2014: 63- 66).

Japon NHK Televizyonunun hazırladığı “İpek Yolu” ve “Tarihin Altın İzleri” belgesellerinde görev almış; Almanya’da ZDF, ATT, Kanal Avrupa televizyonlarında ve İngiltere’de BBC Radyosu gibi çeşitli programlarda yer almıştır. 1972’de Müzik-San tarafından “Yılın Ozanı” seçilmiş, iki kez “Altın Plak” kazanmıştır. 2000 yılında ise “Türk Dünyası Hizmet Ödülü”ne layık görülmüştür (Taşlıova, 2016: 39).

15 Aralık 1990’da Kültür Bakanlığı Sivas Devlet Türk Halk Müziği Korosuna “Sanatçı” olarak görevlendirilmiştir. Türkiye Musiki Eserleri Meslek Birliği’nin (MESAM) “Denetleme Kurulu Üyeliği” görevine iki dönem boyunca seçilmiştir. Hakkında

³³ Ustasının babası olduğunu belirten Âşık Murat Çobanoğlu, babası Âşık Gülistan’ın da Âşık Şenlik’in çırağı olduğunu söylemiştir (Sadıç, 2021: 97).

³⁴ Âşık Murat Çobanoğlu, 1971’de “Çobanoğlu Âşıklar Kahvesi”ni faaliyete geçirmiştir. İşletmesini üstlendiği bu kahve, Kars âşıklık geleneği için bir “okul” görevini üstlenmiştir (Taşlıova, 2016: 39).

pek çok bilimsel çalışma yapılmıştır. Âşık Murat Çobanoğlu, 26 Mart 2005'te Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde vefat etmiştir (Taşlıova, 2016: 40).

Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği hikâyeler şu şekildedir:

1. Saraç İbrahim
2. Hamit Han ile Melek Sultan
3. Ahmet ile Mehmet
4. Cünun ile Dertli Sultan
5. Murat Han ile Peri
6. Adil Şah ile Lale Sultan
7. Pervane
8. Emri Eraslan
9. Âşık Tüccarî
10. Bayburtlu İrşadî
11. Yaralı Şahin
12. Diyarbakırlı Hüseyin (Kafkasyalı, 1998:121).

Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği hikâyeler dışında bildiği ve anlattığı hikâyeler de bulunmaktadır. Feyzi Halıcı (1992: 142), Âşık Murat Çobanoğlu ile gerçekleştirdiği bir söyleşide âşığın kendi tasnifi olan ve bildiği hikâyelerin sayısının yüze yakın olduğunu söylediği bilgisine yer vererek bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamıştır:

“Hikâye ve hikâyeli türkülerimin sayısı yüze varır. Bunların altmış adedi usta malı olup kırk adedi kendi söylediklerimdir. Her birini burada yazmak çok yer alır. Usta malı ve kendi eserim olarak bir bölümünü burada sıralıyayım: 1. Salman Bey ve Gevher Hanım, 2. Latifşah ve Mehriban Sultan, 3. Sevdakârhan ve Gülnaz Hanım, 4. Seyfi bin Zülyezen, 5. Kosanoğlu, 6. Emrah, 7. Kasaboğlu, 8. Köroğlu (13 kolu ezberimde var), 9. Hüseyin ve Senem, 10. Şah İsmail, 11. Çoban Süleyman, 12. Yetim Ahmet, 13. Saracı İbrahim, 14. Pervane, 15. Ahmet ile Mehmet, 16. Ahmet Ağa, 17. Celalî ile Kenanî, 18. Leyla ile Mecbun, 19. Kerem ile Aslı”

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması Projesi” kapsamında Âşık Murat Çobanoğlu’ndan derlenen halk hikâyeleri ise şu şekildedir:

1. Hamit Han Hikâyesi
2. Köroğlu Hazerân Kolu
3. Ahmet ile Mehmet Hikâyesi
4. Kızıroğlu Mustafa Bey Hikâyesi
5. Köroğlu Oltu Kolu
6. Çoban Süleyman Hikâyesi
7. Ali Han ile Peri Hikâyesi
8. Gürün Beyi Hikâyesi
9. Hüseyin Bey Hikâyesi (Malatya Kolu)
10. Melikşah Hikâyesi

2.6.1. Ahmet ile Mehmet³⁵

Âşık Murat Çobanoğlu’nun tasnif ettiği hikâyelerden yedi tanesi incelenecektir. Bu hikâyelerden birisi Ahmet ile Mehmet Hikâyesidir. Ahmet ile Mehmet Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Erzincan’da yaşayan Mehmet Ağa’nın Ahmet adında bir oğlu vardır. Ahmet, eğitimini İstanbul’da görür. Mehmet Ağa, oğlunu ona haber vermeden Perişan Hanım’la nişanlar ve durumu ona mektupla haber verir. Mehmet Ağa bu durumu oğluna mektupla haber verir. Nişanlandığını öğrenen Ahmet, bu durumdan utandığı için yakın arkadaşı Mehmet’ten nişanlandığını gizler.

³⁵ Ahmet ile Mehmet hikâyesi, Fikret Türkmen’in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

-Ahmet, okullar kapanınca Mehmet'i Erzincan'a davet eder. Mehmet, Perişan Hanım'ı görür ve ona âşık olur. Durumu gören Ahmet, Mehmet'e sırrını açıklamaz. Ahmet, Perişan Sultan'ı çok beğenir fakat arkadaşını sevdiğinden bir şey demez. Perişan Hanım da Ahmet'e âşık olur. Kuyumcudan yüzük alarak Perişan Hanım'ın yanına gider. Perişan Hanım'ı Mehmet'le nişanlamak ister ve onları Kayseri'ye gönderir.

-Mahmut Ağa, Perişan Hanım'ın kaçtığını öğrenir ve çok üzülür. Ahmet, gerçekleri ailesine anlatır. Ahmet ailesini ve mal varlığını kaybedince arkadaşı Mehmet'in yanına Kayseri'ye doğru yola çıkar.

-Ahmet, Mehmet'in Kayseri'de vali olduğunu öğrenir. Mehmet, Ahmet'i tanımaz. Perişan Sultan, Ahmet'e yardım eder. Yüzüğünü kuyumcuda bozdurmaya giden Ahmet, orada yaşlı bir kadınla tanışır. Yaşlı kadın kızını Ahmet'le evlendirmek ister.

-Ahmet, kadının yardımıyla Kayseri'de iş güç sahibi olur. Ahmet'in düğün zamanı gelir ve düğüne Vali Mehmet'le Perişan Hanım da gelir. Ahmet, düğünde gerçek duygularını Mehmet'e anlatır. Mehmet'te Perişan Hanım'ın ona gerçek duyguları anlattığını bu yüzden Perişan Hanım'a kardeşi gibi baktığını söyler. Gerçekler ortaya çıkar ve Ahmet'le Perişan Hanım evlenir.

Özeti verilen Ahmet ile Mehmet Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Erzincan'da Mahmut Ağa'nın tek oğlu olan Ahmet, İstanbul'da eğitim görür.
2. Mehmet Ağa, oğlu Ahmet'i Perişan Hanım'la nişanlar, Ahmet bu durumu arkadaşı Mehmet'ten gizler.
3. Mehmet, Ahmet'le beraber Erzincan'a gelir ve Perişan Hanım'ı görünce âşık olur.
4. Ahmet kimseye haber vermeden Perişan Hanım ve Mehmet'i Kayseri'ye gönderir.
5. Gerçekleri ailesine anlatan Ahmet, ailesini kaybeder ve yardım almak için Mehmet'in yanına Kayseri'ye gider.
6. Mehmet, Ahmet'i tanımaz. Perişan Hanım, Ahmet'e yardım eder.

7. Yaşlı bir kadın Ahmet'e yardım eder, onu kızıyla evlendirmek ister.
8. Ahmet yaşlı kadın sayesinde Kayseri'de iş güç sahibi olur.
9. Ahmet'in düğün zamanı Mehmet gerçekleri anlatır ve Ahmet ile Perişan Sultan evlenir.

2.6.1.1.Renk

Allah'ın mukaddaratı, yazıyla yazmış. Bunu nişanlandırıdılar amma... İşin acısı burda başlıyor. Neden başlıyor? Nişan yüzüğünü megdubun içerisine koydu, oğlu Ahmed'e gönderdi. (s.49-51)

Haber geldi ki efendim, Memed karyoladan aşağıya düşmüş; ağzından kanlı köpükler geliyor. (s.97-98)

Deseler ki Ahmet rahatsızdır, benim de kanım ilaçdır; kolumu keser, kanımı akıdır, kanımı sana ilac ederim. (s.174-175)

Ahmed'im sözlerim gelmesin acı
Daha bu yaranın yohdur ilacı
Ben senin gardaşın sen bene bacı
Ben seni Memed'e almaya geldim (S.206-209)

Dinle bu sözümü ey benim bacım
Söyle bir divane geldi de getdi
Onun için ateşlere yanarım
Yanan bir pervane geldi de getdi (s.367-370)

İsmimi diyemem acıdan acı
Daha bu dertlerin yohdur ilacı
Ağa oğluyudum şimdi dilenci
De ki bir efsane geldi de getdi (s.381-384)

“Acaba desem bu yüzükcü benim bu pakır yüzüğümü alır, bana bir iki yüz elli gram ekmek alır mı? (s.396-398)

Duysun duymayanlar benim sırrımı
Gayıb ettim o babamın varını
Gendi elimnen teslim ettim yarımı
Rengi solgun olan gülşene bahın (s.493-496)

Altını almadın döndün sen o yana
Pahır yüzüğünü getirdin guyumcuya oldun divana
Guyumcu dükenini verdiler sana
Guyumcuyu veren o gardaş insan benimdir (s.522-525)

Dedim ağa oğludur o düken yeter mi ona
Babamnan bir heybe altın gönderdim sana
Onu da almadın be hey divana
Garşında oturan insan senindir (s.533-536)

2.6.1.2.Sayı

Hanım, oğlumuz bir iki yılı kaldı ki okulunu bitire. Fakat bizim kimsemiz yok. Bir teg oğlumuz var. (s.41-42)

Ömründe böyle bir güzel görmemişdi. Bayıldı yere düştü amma... Ahmet uyandı saat dokuz, on. Ee Memed uyanmamış. Biz okula saat altıda, yedide başlardık. Ne oldu acap bu kadar isdirahat? (s.91-94)

Hemen geldi bir guyumcu dükenine İki tene yüzüg aldı. Yüzüğün arhasına birinin ismine “Memed” yazdırdı, birine de “Perişan” yazdırdı. (s.160-161)

Halkın gahrını çeken o babası Mahmut Ağa aylesiyle bereber gırķ gün sonra ikisinin de gırķı birbirine gavuştu. O 270 acıyla yaşayamadılar. Babası da öldü, anası da öldü. (s.268-270)

İki yıl kalmıştı ki okulunu bitire, kaymakamlık okulunu bitire; fafat nasip olmadı. Allah'ın hikmeti! Onun babasının o bıraktığı serveti, o bıraktığı varı suya dökse, su bile dayandırmazdı. O kadar varıdı ama o dört beş yıl içerisinde öyle kayıp etti ki sığara parası bulamadı. Ondan bundan para isdiyecek halı olmadı. Elbisesinin bir telini çeksen yüz bir yama dökülen Ahmet çaresiz kaldı. (s.273-277)

Dinne bu sözümü canım gardeşim
Bir Memed Bey var benim tanır mısın sen
Beraber okuduk vallah okulda
Beş yıl oldu Memed'i tanır mısın sen (s.288-291)

Fakat beş-altı yıl oldu ki vali tellal bağarttırır: “Kim benim sevdiğimin yüzünün güldüğünü bana haber verirse, ben onun dünyalığını veririm.” Altı yıldır onun hanımıdır hâlâ yüzünü gülmemiştir. (s.333-335)

Ahmed'i sakal basmış; aradan altı yıl geçmiş. Elbise yok, pejmurde, elbise yırtık... (s.348-349)

Vali deyince zaten bu aklı başından getdi. “Ulan, zatan valiyi ben sevmiyorum. Benim arkadaşım, altı yıl ohuduğum arhadaşım bir okulda, canımı verdiğim, çoh sevdiğim sevdiğimi verdiğim beni tanıyamadı. (s.445-447)

Memed de günü güne ekliyor
Feleg yükünü bana yüklüyor
Altı yıldır Perişan bekliyor
Elimi vurmam cenan senindir (s.534-537)

Gırh gün gırh gün vali olan Memed Bey Ahmed'in düğününü tutturdu. (s.570)

2.6.2. Yaralı Şahin³⁶

Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği Yaralı Şahin Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Yayla şehrinde Musa Bey adında yaşayan hükümdarın Tere Sultan'la bir çocukları olur. Çocuğun adını Şahin koyarlar. Tere Sultan kendi baş harfinden kolye yaptırır ve oğlunun boynuna takar. Bir süre sonra Tere Sultan hastalanır ve ölür.

-Kara Vezir, kızı Fidan Sultan'ı Musa Bey ile evlendirir. Fidan Sultan, Şahin'i sevmez ve onu öldürmek için planlar yapar. Nene ve kızı Senem yardımıyla Şahin'i sandığın içine koyarak suya bırakırlar. Fidan Sultan, Şahin'i bir kartalın götürdüğünü söyler ve oğlunu kaybeden Musa Bey çok üzülür.

-Çocuğu olmayan Değirmenci Mehmet Ağa sandığı bulur ve Şahin'i evlatlık edinir. Boynundaki kolyeden dolayı Şahin'e Talihsiz adını verir. Kara Vezir, oğlunu arayan Musa Bey'i deli olarak millete ilan eder ve zindana attırır.

-Talihsiz bir gece rüyasında bade içer Gül şehrinde yaşayan Maya Sultan'a âşık olur. Maya Sultan'da Talihsiz'e âşık olur. Talihsiz sevdiği kız Maya Sultan'ı almak için yollara düşer.

³⁶ Yaralı Şahin hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

-Talihsiz, geldiği diyarda padişah kızı Derya Sultan'ı Maya Sultan sanır ve birbirlerini görünce âşık olurlar. Derya Sultan'ın amcasının oğlu Hasan Bey, amca kızına âşık olduğu için Talihsiz'i zinada attırır. Zindandan kurtulan ve asıl sevdiği kızın Derya Sultan olmadığını anlayan Talihsiz tekrar yollara düşer.

-Kara Vezir, oğlu Pehlivan Mevlüt'e Maya Sultan'ı istemek için Gül şehrine gelir. Talihsiz de Gül şehrine gelir. Nene yardımıyla padişah huzuruna çıkan Talihsiz, padişaha Maya Sultan'ı almaya geldiğini söylediği için tekrar zindana atılır.

-Kara Vezir, düğün zamanı Gül şehrine gelir. İçindeki dileği bilene ağırlığınca altın vereceğini söyler ve kimse bilemez. Bunun üzerine Pehlivan Mevlüt, zindandan Talihsiz'i getirir. Bu dileğin Musa Bey'in zindandan çıkıp çıkmayacağını bilen Talihsiz tekrar zindana atılır.

-Pirin yardımıyla zindandan kurtulan Talihsiz, Yayla şehrine giderek hasta olan Maya Sultan'ı iyileştirir. Padişah kızını kurtardığı için Talihsiz'in isteklerini yerine getireceğini söyler. Zindanları gezmek isteyen Talihsiz, babasının kolyesinden kendini tanımasıyla gerçekleri öğrenir ve pirin yardımıyla babasını darağacından kurtarır.

-Gerçekler açığa çıkınca Kara Vezir darağacına çekilir. Musa Bey ve Talihsiz birbirine kavuşur. Derya Sultan Yayla şehrine gelir Talihsiz'in önce Derya Sultan'la ardından da Maya Sultan'la düğünü yapılır.

Özeti verilen Yaralı Şahin Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Yayla şehrinde yaşayan Musa Bey'in ve Tere Sultan'ın çocukları olur adını Şahin koyarlar, bir süre sonra Tere Sultan ölür.
2. Musa Bey, vezirin kızı Fidan Sultan'la evlenir. Fidan Sultan Şahin'i öldürmek için plan yapar. Nene ve kızı Şahin'i alarak suya bırakırlar.
3. Çocuğu olmayan Değirmenci Mehmet Ağa, suya bırakılan sandığı bulur ve Şahin'i evlatlık edinerek ona Talihsiz adını verir.
4. Talihsiz, rüyasında bade içer ve Gül şehrinde Maya Sultan adında bir kıza âşık olur. Maya Sultan da Talihsiz'e âşık olur. Talihsiz sevdiği kız için yola çıkar.

5. Talihsiz, karşılaştığı kız Derya Sultan'ı Maya Sultan sanır ve zindana düşer. Zindan kurtulup Maya Sultan'a doğru yola çıkar.
6. Gül Sultan Kara Vezir'in oğlu Pehlivan Mevlüt'le nişanlanır, Talihsiz Gül Sultan'ın yanına gelince zindana atılır.
7. Zindandan çıkan Talihsiz, Yayla şehrine doğru yola çıkarak hasta düşen Maya Sultan'a giderek onu iyileştirir.
8. Musa Bey zindana düşer. Talihsiz tüm gerçekleri öğrenince babasını zindandan kurtarır.
9. Kara Vezir darağacına çekilir, gerçekler ortaya çıkınca Maya Sultan ve Yayla şehrine gelen Derya Sultan'la Şahin'in düğünleri yapılır.

2.6.2.1. Renk

Ömür bi hikeyeye benzer. Kimi yohladımsa bennen daha dertli, daha acı söyler.
(s.14-15)

Tere Hanım'dan haberi yokudu. Tere Hanım'ı öyle bir acı, öyleF bir sancı kapladı ki sanki ecel gelmiş başına Ezrayıl diyor ki “Tere Sultan, son ümüdünü yaşıyorsun.” (s.22-24)

Bir haber yetişir padişaha. Padişah hekimleri, lokmanları, bütün olan ne ki dokdorlar varısa Tere'ye getirir amma Tere Sultan çokdan çokdan ruhunu teslim etmişti. Acı acı bakan yavru Şahin bir yaşında fargında olur muydu? (s.43-45)

Dertli gönül çeker acı
Daha bulunmaz ilacı
Yavru Mevla'nın muhtacı
Yaradan sena amanet (s.83-86)

Yavru diye gan ağlarım
Gartal yavrumu geri ver
Buna can mı dayanacah
Gartal yavrumu geri ver (s.107-110)

Dayanır mı baba? Gözleri gana bölünmüş, sanki rüzgârlar ses getirir. (s.117-118)

Beşigin içerisini açar ki ipeklere sarılmış bir nurtopu gibi çocuk yatar. (s.137)

Ses verdin benim sesime
Yetişdin bah son sesime
Süd de gönder bu göğsüme
Bu yavruyu bana verdin (s.154-157)

Çeşmenin başında oğlan uyhuya dalmış ama ağzından ganlı köpük geliyor. (s.211-212)

Ben Hecer Sultan'ım yavru bıraktım seni
Allah'ı seversen unutma beni
Sensiz ananın garadır günü
Get Allah'a emanet eyledim seni (s.272-275)
Olan dur deliganlı, dur! Beni ateşe yahdın dur! (S.355)

Talihsiz'im budur binam
Elime yahılmaz gınam
Gözü yaşlı bekler anam
Golumu bağlama benim (s.410-413)

Ulan, be zalim oğlu zalim! Benim dünya ahret bir kızım var. O da senin ateşin içün yanar. (s.534-535)

Sabah erkenden galkan nene, gül bahçesinin kenarına geldi. Gale Pehlivan'ı dedi. (s.606-607)

Canım kızım, gözüm dinne sözümü
Birinden oy sana selam getirdim
Duyduğuma göre uzak yoldandır
Bir nurlu simadan selam getirdim (s.627-620)

Canım kızım, gözüm dinne sözümü
Birinden oy sana selam getirdim
Duyduğuma göre uzak yoldandır
Bir nurlu simadan selam getirdi. (s.634-635)

Padişahım, bir aşıh getirdim. Hele dinniyelim. Bağda gördüm. Bu nenenin torunuymuş. Eğer hoşuma giderse ben de altın verecem, sen de sevindir. (s.836-837)

Zindandan getirdiler. Şöylee, elbisesi pejmur hâlde, sakal basmış yavruyu. Kim tanıyacak? Fakat o gül rengi solmuşdu birez. (s.883-884)

Talihsiz'im bilemedim bu mudur gader
Bilmem sevdiğim kimlere gider
Bu acı bana ölümden beter
Yetiş ey Gül Baba yâr elden gider (s.990-993)

Gözlerimi bürüdü gan

İçimde hasretli çiban
Yardım ederse Yaradan
Hekimim hasdaya geldim (s.1068-1071)

2.6.2.2.Sayı

Kara Vezir, kızı Fidan Sultan'ı padişaha verdikten sonra aradan kırk gün geçer. Bakın ki zalim ceriyaya Şahin'i öldürmeh isder. (s.50-51)

Sandığı suyun içerisine nene atar ama şöyle döner gıplaya; iki örük saçını sinesine basar. (s.74-74)

Talihsiz... Hikeyeler dilinen söylenir. Doğuz yaşını ikmal etdikden sonra, öyle bir medreseye verdiler ki Talihsiz'i, Talihsiz on yedi yaşında o tahsilini bitirip bir çift göz lazım ki Talihsiz'e, seyrede! (s.182-184)

On yedi yaşını bitiren Talihsiz, değirmanın kenarını gezerken çeşmenin başına uğradı. (s.189-190)

Bakdı ki ne baksın! Bir şehir! Şehir öyle bir güzel şehir ki şehrin kenarında, gırh tene gızın ortasından uzun boylu, ince belli, duddu dilli, galem gaşlı bir güzel var. (s.197-198)

Oğlanın aynı simasını gıza gösteren ihdiyar baba, iki güzeli, deliganlıyı gıza, gızı da oğlana aşık etdi ama aralarındaki yol, çok uzak bir yol. Ne kadar? Bir yıllık yoludu. (s.203-205)

İki gün uykuya dalan, o iki gündür uykudan uyanmayan değirmanın kenarında, Hecer Hanım ağladı (s.206-207)

On yeddi yıldır bağına basan ana, kendi yavrusu gibi (s.226)

Öyle bir ateşdir ki vücudumun üç yüz atmış altı damarı, yüz kırk dört parça gemiğim ateş aldı yandı yavrum. Dinne! (s.270-271)

- Yavrum, on yeddi yıldır ki seni bağımdan çılmış gibi besledim. Fakat yavrum, gördüğüm rüya sanki seni benden ayıracak (s.285-286)

Meğerse o kervanın durduğu yer, dilek çeşmesi. Gırk tene gız, o Dilek çeşmesinden su içer, dileh tutarlar Allah'a. (s.299-300)

“Ama ben geleli çoh az bir vahıt oldu. On beş gün bir yol gelmişdim ki... Acaba, olur ya, bir sene yolu on beş günde mi geldim? (s.304-306)

Sabağı ipliğinen çeken Talihsiz, sabah erken olur, uyanır. İki rekat rızayı Mevla için namazını gılan Talihsiz, neneyle bereber galhar. (s.700-701)

Padişahın huzuruna gelir. Yeddi yerde el bağlar, sekkizinde saçağ öper, doğguzunda divan durur. (s.1050-1051)

2.6.3. Saraç İbrahim ile Lale Sultan³⁷

Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği Saraç İbrahim ile Lale Sultan Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Kudret şehrinin yöneticisi Hükümdar Kadir, Saraç İbrahimi yanına saraç olarak alır. İşe başladığı ilk gün hükümdarın kızı Güneş Sultan'a âşık olur. İş yapmadığı için işten kovulur ve üzüntüsünden dışarı çıkamaz. Güneş Sultan'ın ölüm haberini alınca dua etmeye başlar. Duası kabul olunca Güneş Sultan dirilir ve evlenirler.

-Güneş Sultan, annesi ile karşılaşır ve bunun üzerine Güneş Sultan saraya gelerek annesiyle babasına gerçekleri anlatır. Saraç İbrahim, kayınbabasının vasiyeti üzerine hükümdar olur. Saraç İbrahim'le Güneş Sultan'ın Hamza Han ve Sergerden adında iki oğlu olur.

-Saraç İbrahim'in gaipten sesler duyar ve Allah'tan bir emir olarak dert olduğunu söyleyen ses, bu derdi gençlikte mi ihtiyarlıkta mı çekmek istediğini sorar. Güneş Sultan, bu derdi gençlikte çekmek istediğini söyleyince ses onlara şehri terk etmelerini söyler. Saraç İbrahim, gittiği yerde çobanlık yapar. Güneş Sultan, bezirgân tarafından kaçırlır.

³⁷ Saraç İbrahim ile Lale Sultan hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

-Bunun üzerine Saraç İbrahim oğullarıyla şehri ederken oğullarını da kaybeder. Hamit Han ve Sergender, Zümrüt şehrine yerleşerek bir kahveciden işe başlarlar. Alem şehrine gelen Saraç İbrahim, burada kafasına üç defa kudret kurşunu konduğu için hükümdar seçilir.

-On iki yıl sonra Sergender ile Hamza Han bulundukları şehri terk ederken birbirlerini kaybederler. Hamza Han, çeşme başında uyuyakalır ve rüyasında Lale Sultan'la birbirlerine âşık olurlar. Lale Sultan'a kavuşmak için yola çıkar ve haramilerin eline düşer.

-Lale Sultan, Alem şehri vezirinin oğlu Yahya Bey'e istenir ve düğün hazırlıkları başlar. Saraç İbrahim bu düğüne katılmak için yola çıkarken bezirgân da Hallı Dilber'le (Güneş Sultan) Alem şehrine doğru yola çıkar. Hamza Han, haramilerin elinden kurtulur. Sergender'e rüyasında onu kimse yenemeyecek şekilde "güç" verilir. Bunun üzerine kardeşini arar ve izini bularak Alem şehrine doğru yola çıkar.

-Yolda annesi Güneş Sultan'la karşılaşır fakat tanıyamaz. Sergender, Alem şehrine gelerek kardeşini kurtarır. Babasının yanına gelen Sergender ve Hamza Han, babaları Saraç İbrahim'e gerçekleri anlatır ve kavuşurlar.

-Hamza Han ve Lale Sultan'ın düğün hazırlıkları başlar. Bezirgân, şehre gelir ve kumaşlarını satmak için Saraç İbrahim'in yanına gelir. Saraç İbrahim, Sergender ve Hamza Han'ı Hallı Dilber'in yanına nöbet tutmaya gönderir. Oğullarını tanıyan Hallı Sultan gerçekleri anlatır. Bezargân cezalandırılarak darağacına çekilir. Hamza Han ve Saraç İbrahim'in düğünleri yapılır.

Özeti verilen Saraç İbrahim ile Lale Sultan Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Saraç İbrahim, Kudret şehri yöneticisi Hükümdar Kadir'in yanında işe başlar ve hükümdarın kızı Güneş Sultan'a âşık olur.
2. Bu olay üzerine işten kovulan Saraç İbrahim, Güneş Sultan'ın ölüm haberini duyar.
3. Saraç İbrahim duası üzerine dirilen Güneş Sultan tekrar dirilir ve evlenirler.

4. Güneş Sultan annesi ile karşılaşınca gerçekleri anlatır, Saraç İbrahim, kayınbabası yerine hükümdar olur ve duydukları ses üzerine ailesiyle şehirden göç ederler.
5. Gittiği köye çobanlık yapan Saraç İbrahim'in eşi Güneş Sultan kaçırılır ve oğulları Sergender'le Hamza Han'dan ayrı düşüp birbirlerini kaybederler.
6. Saraç İbrahim, Alemdar şehrine yöneticisi olurken birbirlerinden ayrı düşen kardeşlerden Hamza Han rüyasında Lale Sultan'a âşık olur.
7. Hamza Han haramilere esir düşer, Lale Sultan ise Alem şehri vezirinin oğluna istenir.
8. Saraç İbrahim, düğüne katılmak için Zümrüt şehrine gider.
9. Hamza Han da düğüne giderken yakalanır ve Alem şehrine götürülür.
10. Sergerder, Hamza Han'ı kurtarmak isterken annesiyle karşılaşır ve babalarına gerçekleri anlatırlar.
11. Güneş Sultan'ın gerçekleri anlatması üzerine Hamza Han'la Saraç İbrahim'in düğünleri yapılır.

2.6.3.1.Renk

Vezirin sözü yerini almadığı müddetçe mütlaka ki bir gan dökülürdü. (s.17)

Saraç İbrahim, evine geldi. Aj-susuz, o sevdâyınan kapanıp iki gün dışarı çıkmadı. Üçüncü günü dışarı çıkmışdı ki şehirde bütün millet siyah geyinmiş. (s.93-96)

Tabutu şöyle açtıktan sora, Melek Sultan'ın baş tarafındaki olan kefeni şöyle yırtıp, şöyle o gül yanaklar, o pembe dudaklar, hane o lale gibi kokan yanaklar hepsi solmuşudu. (s.117-119)

O kü başını koluna alan Saraç İbrahim, Güneş Sultan'ın sanki burnundan bir damla kan açılmış gibi göründü. (s.141-142)

"Allah Allah! Sevdığım o kadar düşündü kü yavru derdi, bu acıyla korkarım ki sevdığım aklını kaybede! (s.257-258)

Anasının yüzüne gül suyu döküp başını dizine koyarak... (s.308)

Yavruların rengi solgun

Yârım gelir zaten yorgun

O da gaderine dargın

Yavrularım ağlamaz mı (s.548-551)

Padişah kızıydı. Golları açıldıktan sora, babasından galma bir elmas bıçağı çıkarıp... (s.557-558)

İki yavru, boyun bükük, kapıda ana diye feryad etmesinde Saraç İbrahim, o danaların köye gelip meleşmesi, yavruların sesi bunun içine bir acı saldı. (s.571-572)

Saraç İbrahim'i alacak sıradaydı. Acı bir düdük çaldı. (s.623-624)

Dalga vurdukça, vapur kayboldukça o yavru hasreti acı bir hasretidir. (s.628-629)

Önümüzde bir şehir vardır. Bu şehir Zümrüt Şehri'dir. (s.675)

Acılı olan hikeyem, Saraç İbrahim'in bahalım ki o acı günlerini nasıl toparlayıp tatlı güne nasıl kavuşacak? (s.962-963)

İgit, şu nâre burda atılmaz. Eğer bişe isdiyorsansa, el atdı cebine, o zamanın bahşısı olarak bir kese altın çıkardı. (s.1283-1284)

Diyince, mecbur kalan pehlivan, ortalık öyle bir kan hâline döndü kü... (s.1321)

Sergender'in sorma hâli yamandır
Yüzüm güler ama içim al gandır
Ayrıyım gardaşdan Hamza Han'dır
Gardeşden ayrıldım dokunmam beyim (s.1476-1479)

Gan ağlar
Dertli insan gan ağlar
Sormayın bana derdi
Benim içim gan ağlar (s.1527-1530)

Bu siyah saçlarım (yavru can) hep beyaz oldu
Yavrulardan ayrılalı on üç yıl oldu
Haber alamadım bilmem ne oldu

Siman aynı amma eşin görünmez (s.1642-1645)

2.6.3.2.Sayı

Bir gün dört bin beş yüz silahşörünün at yeher takımları tamir olacaktı. Şehir içerisine döktükleri zaman Gadir Hükümdar emir buyurdu vezirine. (s.15-16)

Evet yavrum, o kü sordun ben söylemek mecburiyetindeyim. Ben padişahın tellahıyım. Dört bin beş yüz yeher tamir olacak. Bir saraç arıyorum. (s.445-46)

Peki, yavrum. Ama sözümü dinne. İki ay içerisinde bana teslim etmezsen senin kolunun birini keserim. (s.57-58)

Padişahın bir kızı var. Kızın ocağı batmasın! Çok güzel! Yaş on altı-on yeddi yaşlarında. Uzun boylu, ince belli, duduk dilli, galem gaşlı bir güzel! (s.62-64)

Ne anası ne babası, hiçbir akrabası olmayan Saraç İbrahim, evine geldi. Aj-susuz, o sevdanın kapanıp iki gün dışarı çıkmadı. Üçüncü günü dışarı çıkmışdı ki şehirde bütün millet siyah geyinmiş. (s.94-96)

O anda iki tene göverçin, bunun yıkık penceresinin sanki üst tarafına gelmiş, konmuş; o yavru kuş anasına sorup ses çıkaran gibi, seslenir birbirlerine konuşur gibi. (.134-135)

Beş ay geçer. Acaba bu beş ay zarfında padişahın bir tek gızı olan Güneş Sultan'ı, mezarını ziyaret etmemişdiler mi? (s.181-182)

Sultanım, ikinci numaranın üçüncü numarasında, odasında soyunan bir hanım var. (s.220)

Ne bilsin ki gendi kızı Güneş Sultan. Görse bile ne bilir? Çünkü altı aydır onun öldüğünü biliyor. (s.222-223)

Ben seni yarın evinden aldirttiriyim. Benim kızımın altı aydır kapısı örtük. (s.243)

“Sevdiğim altı aydan beri gözyaşları dökerdi ama bugün yüzünde bir gülmek, bir tebessüm var.” (s.251-252)

Al yavrum. Altı aydır ki kızımın gapısı açılmamış. Şu anahtarları al. Kızımın sandığını aç. (s.297-298)

“Allah Allah! Ses aynı Kızımın sesi, sima aynı ama altı ay önce ölmüştü.” (s.358)

Bu sözü duyan Sarac İbrahim'e bir ferhalıh geldi. Gapıdan içeri girip yedi yerde el bağlayıp saçah öpdühden sora... (s.396-397)

İmzalanıp mühürlenip dosyaya koyulduktan sora, aradan bir yıl geçdikten sonra bir evladı oldu. Kim? Büyük evladının ismi Sergender Şah. Şahzede ismini koyarlar. Sergender ikinci yaşını bitirmişdi, bir oğlu daha oldu. İkinci oğlunun ismini Hamza Han koydular. (s.403-406)

Yavrular da birez büyümüşdü. Sergender yedi yaşlarını ikmâl etmiş; Hamza Han'ısa beş yaşlarını bitirmişdi. (s.513-514)

İki yavrudan. Sergender büyüğüdü, yedi yaşlarını bitirmişdi; aklı kesiyordu. (s.660-661)

Bu kahvede hiş kimse yok, üç beş tene adam oturmuş. Karşıda, Hacı Ali bahdı ki iki tene yavru ama birbirinden seçilmez. (s.685-687)

O şehirde ne varıdı doslar? Yedi yıl önce bir padişah kaybolmuş. (s.706-707)

Tekrar guşu getirdiler. İkinci defa gine atdılar. Tekrar kondu. Üçüncüde kimin başına konsa mejburdular yapmaya. Üçüncüde kuş bunun başına konunca üç-dört tene delikanlı, Vezir emretti ki... (s.742-744)

Aradan taa on iki yıl geçdi. Sergender yirmi yaşlarına girdi; Hamza Han on sekkiz yaşını bitirince etrafındakiler bunnara düşman oldular. (s.779-781)

“Kırk Çeşmeler” derler. O Kırk Çeşmeler'de elini yüzünü yıkayıp küçük bir uykuya dalmışdı ki... Derler ki Gudret'ten üç tene devriş bunun etrafına geldi. Uyandırdılar bunu. Bunu kime aşığı ettiler? (s.827-829)

Sabak yavaş yavaş açılıyordu ki Hamza Han'ın sahatı dolmuş; içinin aşkı, üç yüz altmış altı damarı, yüz kırk dört gemiği ateş alıp yanmağa başlıyordu. (s.839-840)

Bir çeşme akıyor. El-üzünü yıkamış; o çeşme, o çayır kimin ola? Gırh tene haramıların. (s.867-868)

Boynu bükük Lale Sultan, kırk kızlarla bereber Gırk Çeşmeye geldiler ki sular şarıl şarıl akar. (s.948-949)

Hamza Han, sana ceza vermiyorum. Cezan şu: Yedi yıl kırk haramilere hizmet edeceksin. (s.972-973)

Her gün üçün gan ağlarım
Bulunmadı yavrularım
On iki yıl ömür geşdi
Bulunmadı yavrularım (s.984-987)

O zamanın düğünü üç-beş gün değil. Ya? Kırk gün devam ediyordu. (s.1020-1021)

On iki yıldır ki hasret galmışam
Gavuşdur yavrulara aman Yaradan
Senden başgasına ümüt galmadı
Beni gavuştur yavrulara Yaradan (s.1058-1061)

Saraç İbrahim'in veziri, düğünler yapıp o gün oldu kü düğünün bitmesine üç gün var. (s.1074-1075)

Haremibaşı emreder o kırk tene haremiye. At üzerine bindirir; nâre atarak Sergender'in etrafını üzük kaşı gibi sararlar. (s.1442-1443)

Dinle bu sözümü haremibaşı
Söyle bana gardeşimi gördün mü
Altı aydır hasretini çekerim
Söyle bana gardeşimi gördün mü (s.1512-1515)

Derken, kırk haremiyle bereber yola düşdü. Günün bir günüydü kü neriye gelmişti? (s.1561)

“On üç yıldır bu kadın bana gönül vermedi. Duydum ki Âlem Şehri'nde güzel bir padişah var. Onun toprağı da güzel olur. Belki o zaman bana bu el verir.” diyer. (s.1612-1614)

Babam Sarac İbrahim hâlim yamandır
Anam Hallı Sultan derde dermandır
On üç yıl hasreti hayli zemandır
Öldürme ey şahım meydana geldik (s.1772-1775)

2.6.4. Sona Gelin³⁸

Âşık Murat Çobanoğlu'nun Sona Gelin Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Van'da fakir bir aile yaşar. Ayşe'nin Emir ve Ceylan adında iki çocuğu vardır. Emir, kendisi gibi fakir bir ailenin kızı olan Sona'yla birbirlerini severek evlenirler. Emir ve Sona'nın İsmail adını verdikleri bir çocukları olur. Geçim derdinden dolayı Emir gurbete çıkar.

-Oğlu Emir'in hasretine dayanamayan Ayşe, kızı Ceylan'ı ve torunu İsmail', Sona'ya emanet eder ve ölür. Bir süre sonra Sona'nın bir kızı olur ve ona Senem adını verir.

-Yedi yıl geçer ve Sona hastalanır. Sona, Ceylan'da eşi Emir'in içtiği çeşmeden su getirmesini ister. Ceylan su doldururken çeşme başında Emir'i görür ve olanları anlatır.

-Emir eve gelir. Çocukları ve eşiyle kavuşur. Sona çocuklarını Emir'e emanet ve orada hayatını kaybeder.

Özeti verilen Sona Gelin Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Van'da yaşayan fakir bir ailenin çocuğu olan Emir, kendisi gibi olan Sona'yla birbirlerini severler.
2. Emir ve Sona evlenirler. Çocukları olur ve Emir fakirlikten dolayı gurbete gider.
3. Yedi yıl sonra Emir'in annesi Ayşe Nene ölür.
4. Sona'nın tekrar bir kızı olur ve Sona hastalanır.
5. Emir, çeşme başında kardeşi ile karşılaşır ve annesinin öldüğünü öğrenir.
6. Emir, memleketine geri döner, Sona ve çocuklarına kavuşur ama Sona ölür.

³⁸ Sona Gelin hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

2.6.4.1.Renk

Neyine güvenem yalan dünyanın
Kerem'i yandırıp kül etmedi mi
On bir ay bülbül feryad eyledi
Gül için bülbülü lâl etmedi mi (s.27-30)

Gaşın çatı yay gibidir
Baldan datlı pay gibidir
Gece doğan ay gibidir
Gündüz güneşe değersin (s.48-51)

Duydum dosdum hastalamış
Sana gelen bana gelsin
Gül gibi saralmış solmuş
Sana gelen bana gelsin (s.67-70)

Bir telefon aldım. Öyle acı çalar ki... Aldım ki, Van'dan yaşlı bir ana... (s.101-102)

Allah'ı seversen yavrum, Van'a kadar gel! Sana acı bir hikeye anlatacam. (s.105)

Bir yıl geçdikten sonra bir nurtopu gibi, evet, bir kız çocuğu dünyaya getirdi (s.207-208)

Gözü yaşlı, ağzından damla damla kan gelen Sona... Sine Nene gelir. (s.218)

Ateşine yandı canım
Kül oldum yine gelmedi
Bülbülüdüm aman öteridim
Lâl oldum yine gelmedi (s.226-229)

Boyandım dert boyacağına
Dayanamam merağına
Her gün eller o yârına
Yol oldum yine gelmedi muhannet (s.231-234)

Böyle bir bagdı ki her taraf dumanlanmış, her taraf sis bağlamış. Sanki bana bir acı haber var. (s.264-265)

Her bir yana geldim her yan dumandır
Ağla ey gözlerim, durma sen ağla
Sanki bizim elde acı haber var
Ağla ey gözlerim durma sen ağla (s.272-275)

Aşma yaramı yabancı
Gardeşim için ağlarım
Soldu güller uşdu bülbül
Gardeşim için ağlarım (s.316-319)

Çünkü Sona, öleceğini biliyordu. Çünkü parça parça gan gusmuşdu. (s.374-375)

Sona, o gül rengin nerde Sona? O gül yanakların nerde Sona? (s.431)

Ana, ana! Bizi bırakıp nereye gidiyorsun ana? Senden başka dünya bize tad olur mu? Acı günde bizi büyüden ana! (s.519-520)

2.6.4.2.Sayı

Amman güzel yavaş yürü n'olur
Yoldaki daşa değersin
Sen ele bir güzelsin ki
Dokuz gardaşa değersin (s.43-46)

Çok fakir, babasını kaybetmiş ama Ayşe isminde anası, Ceylan isminde de yedi yaşlarında bir bacısı var. (s.114-115)

Sevdiğim biliyorum beni bırakmayacan ama evimizde idare yok. Fakat bir yıl sonra döneceğim. (s.154-155)

Ayşe öldühten sonra gün günü takıp eder. Aradan yedi yıl geçer. Emir'den bir haber yok. O saçlarını süpürge eder ama şu aradakini haber veriyim. Bir yıl geçdikten sonra bir nurtopu gibi, evet, bir kız çocuğu dünyaya getirdi. O gülmüyen, gülmüyen anası kızın ismini Senem koydu. Senem'in örük saçlarını örür; “Baban bugün, yarın gelir.” der ama gözlerinden yaş döker. Aradan yedi yıl geçer. (s.205-210)

Ceylan on beş yaşına girmişidi. Bir çift göz lazım ki Ceylan'a seyrede. Senem yedi yaşlarında evet, İsmayıl'sa sekiz yaşlarını bitirmiş; anasına hizmet ediyordu. (s.211-212)

Ne ağlarsın dertli bacı
Benim gibi hasret misin
Yeddi yıldır gurbetdeyim
Benim gibi hasret misin (s.311-314)

Emir böyle bir döner bahar ki çoh esgi bırakmışdı yedi yaşlarında bacısını: “Bunun gözleri, kaşları anama benziyor. (s.320-321)

Boynu bükük o yaralı yavru, yedi yaşlarını yeni bitirmiş, babasının yüzünü bile görmemişti. Kim? Gızı Senem. (s.406-407)

2.6.5. Hamit Han ile Melek Sultan³⁹

Âşık Murat Çobanoğlu’nun tasnif ettiği Hamit Han Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Erzurum’un İspir köyünde Ahmet Bey’in Hamit Han adında bir oğlu vardır. Askerlik çağına gelen Hamit Hanı, komşuları Yahya Bey’in kızı Sona ile nişanlarlar. Bir süre sonra Hamit Han, yedi yıl askerlik yapmak için Van’a gider. Sona hamile kalır.

-Hamit Han gece kötü bir rüya görür. Karısını ve çocuğunu annesine emanet ederek askere gider. Yüzbaşı Salih Yağcı, Hamit Han’ı sever ve yazıcısı yapar. Hamit Han, çavuş olur ve onun doğan oğluna “Talibi Çavuş” adını koyarlar.

-Hamit Han, askerdeyken köylüsü Yaşar Bey’e rastlar. Yaşar Bey, Sona’ya âşıktır. Bu yüzden Hamit Han için kötü planlar yapar. Ailesine Hamit Han’ın yalandan bir haberle mektup yazar. Hamit Han’ın annesi ve babası onun öldüğü haberini alınca üzüntüden ölür.

-Yaşar Bey, Sona’yi ister ve zorla onunla evlenir. Hamit Han, Erzurum yakınlarından geçerken izin alır ve köyüne gider. Hamit Han olanları öğrenir.

Sona’yla oğlunu görmeye gelir. Hamit Han, geri askere döner ve olanları komutanına anlatır. Bunları duyan yüzbaşının hanımı, Hamit Han’a yardım etmek ister.

-Hamit Han’a bir silah verir ve intikamını alması için gönderir. İntikam almak için gün bekleyen Hamit Han, kahvede saz çalıp söylemeye başlar.

Köyün yakınlarında bir çobanla karşılaşan Hamit Han, çobanın yardımıyla Yaşar Bey’i öldürür. Köylünün yardımıyla Hamit Han ve Sona’nın düğünü yapılır ve evlenirler.

³⁹ Hamit Han ile Melek Sultan hikâyesi, Fikret Türkmen’in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

Özeti verilen Hamit Han Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Erzurum’da Ahmet Bey’in Hamit Han adında bir oğlu vardır.
2. Hamit Han, Yahya Bey’in kızı Sona ile evlendikten sonra asker olarak Van’a gider.
3. Hamit Han, askerde köylüsü Yaşar Bey’le karşılaşır
4. Yaşar Bey, Hamit Bey’in Sona’yla evlendiğini öğrenince kötü planlar yaparak Hamit Han’ın öldüğü haberini yayar.
5. Hamit Han’ın annesiyle babası oğullarının öldüğü haberini duyunca dayanamazlar ve ölürler.
6. Yaşar Bey askerden döner ve Sona’yla evlenir.
7. Erzurum yakınlarına gelince köyünü ziyarete gelen Hamit Han, gerçekleri öğrenir ve çocuğuyla eşini görüp tekrar askere döner.
8. Olanları öğrenen yüzbaşının eşi, Hamit Han’ın intikamını almak ister
9. Hamit Han kahvede saz çalıp söylemeye başlar ve intikam almak için gün bekler.
10. Sona, oğlunu alır ve Ilıca’ya gelir. Hamit Han, Sona’yla bir araya gelir.
11. İntikam almak için köyüne dönen Hamit Han, çoban yardımıyla Yaşar Bey’i öldürür.
12. Hamit Han ve Sona’nın köylünün yardımıyla düğünleri yapılır ve evlenirler.

2.6.5.1.Renk

Çok eski tarihlere dayanır ki Anadolu çevresinde olan bu hikâyemiz bazı tarafı acıklı bazı tarafı heyecanlı, bazı tarafı dertlidir. (s.5-10)

Hamit Han gecesini gündüzüne katar çalışırdı. (s.10-15)

Deyince Hamit Han'ın sanki bahtı karaymış gibi içine bir acı doğmuştu. (s.20)

Sorma benim hâllarımı,
Bahtım karadır ana can.
Sanki gördüm rüyasını,
Bahtım karadır ana can. (s.25-30)

Canım ana gözüm ana
Südün içtim kana kana (s.31-32)

Dertli olan der sırrını,
Sorma oğlun efkârını
Nedeyim dünya varını?
Bahtım karadır ana can. (s.35-38)

Hamit Hanım yoktur devam,
Ben bir kuşum olsa yuvam,
Ben bilemem bilir babam,
Bahtım karadır ana can (s.46-49)

Askerlik kâğıdını alan Hamit Han eve geldi, şöyle ailesine baktı; içindeki olan acıyı
sanki başına geleceği bilir gibi (s.60-65)

Aman yârim bu nasıl söz?
Yollarını bekliyecem.
Gece gündüz kan ağlasan,
Yollarını bekliyecem (s.80-85)

Bu dünyanın gat sıradır,
Sabur her derde çaradır,
Sanki bu talihim karadır,
Bilmem geri döneceğim mi (s.92-95)

Alır bakalım Melek Sultan hasret çekmiş gibi. Ayrılık çok zordur; o gözlerinden
damla damla yaş akıyordu çenesine. (s.98-99)

Her tarafı gül çiçekler,
Benim köyüm benim köyüm.
Mor menekşe tatlı güller,
Benim köyüm benim köyüm. (s.155-160)

Hamit Han'ım baba bilsen ne oldum?
Haber gelmeyince gül gibi soldum,
Vücudumdan baba vallah mafoldum,
N'olur bir haber oy gönder baba. (s.385-390)

Elime yakmadım elvan kınamı,
Kayıptım o sevdiğim sonamı,
Bir de göreceğim mi dertli anamı?

Nasip olursa bu yolculuk başladı (s.455-460)

Baksana bu rengim soldu,
Kader bizi daşa çaldı,
Öleli iki yıl oldu,
Bu canımı sana verem (s.655-660)

Bu haberi duyan Melek Sultan bayılıp yerlere düştükten sonra, komşular yığılıp gül suyu döküp uyandırdıktan sonra, “Aman sevdiğimi görüm.” Koşmak isteyince, yavrusu Talip uyumamıştı. (s.671-673)

Melek Sultan günler doldu,
Saçlarım hep beyaz oldu,
Baksana rengim hep soldu,
Yâda el vermedim yârim (s.694-697)

Baktı ki yakında bir gelin var. Fakat rengi solmuş, yavrusu anasının boynuna sarılmış. (s.890-895)

Melek Sultan yanar tüter,
Dert öldürdü hâlım beter,
Hamit Han askerlik yapar,
Sevdiğim var buralarda. (s.920-925)

Hamit Han'ım yavrum sina dağlarım
Senden ayrılmışım her gün ağlarım
El al giyse ben karalar bağlarım
Ben hasretim kollarıma gel yavrum (s.1090-1095)

Aldığı silahla Yunus'u öldürdükten sonra bir avuç kan da alır buna yardım eden Yüzbaşının Hanımına getirir. (s.1128-1130)

2.6.5.2.Sayı

Hamit Han'ım gör hâlımı,
Sana uzadam kolumu,
Yedi yıl bekle yolumu,
Bilmem geri döneceğim mi? (s.109-112)

Melek Sultan sana kurban,
Her şeyden azizdir vatan,
On yıl olsa bile insan,
Yollarını bekliyeceğim (s.118-121)

Çünkü yedi yıl hayli bir ömürdür. Anası yavrusunun boynuna sarılıp yavrusunu bakalım nasıl yola vurur... (s.130-131)

Aynı köyünden Yunus isminde bir delikanlı bundan bir yıl önce askerliğe gelmişti ve askerin yazıcısı olan Yunus. (s.180-183)

Haber alamazdı ki. Zalım Yunus kancayı takmıştı. Aradan dört yıl geçti yine haber yok. Sevdığı Melek Sultan yavrusunu büyütmüş Talibi Çavuş dört yaşlarına girmişidi. (s.256-258)

Bu sinemi aldı keder,
Dertli olan nereye gider?
Dört yıldır alamadım haber,
Uyu yavrum baban gelir. (s.274-277)

Zalim Yunus Bey'in teskeresine üç beş gün kalmıştı. Fakat şunu hatırlatayım ki bir yıl kala bir mektup yazmıştı. (s.292-294)

Acıyla kıvrananlar burda olsunlar. Yunus'un teskeresine üç gün vardı. Zalim Yunus. (s.323-234)

Aylar geçti bir haberiz gelmedi,
Boynu bükük haber beklerim baba.
Bilmem ki anam da unuttu beni,
Üç-beş satır yazı yaz gönder baba (s.376-380)

Bilemedim ki benim bu mudur yazım?
Altı yıl oldu ki geçmiyor sızım,
Bir sevdiğim vardı bir tane kuzum,
Hiç bir haber alamadım hey baba (s.381-384)

Canım Yunus Bey, kendi elinle bunu babama ver. Altı yıl oldu ki bir cevap alamadım. (s.395-396)

Eh bunun ağzından da duyanlar inanmıştılar. Aradan üç beş ay geçtikten sonra Zalim Yunus Bey Hamit Han'ın sevdiği Melek Sultan'a elçiler gönderdi. (s.405-406)

Bahçelidir hem de bağım,
Yedi yıldır bekler yârim,
Boynunu bük müştür yavrum,
İşte bu köy benim köyüm. (s.498-501)

Hamit Han'a bir saat izin verelim, 15 dakikaya köye çıkar, 15 dakikaya döner 515 yarım saat. (s.514-515)

Tanımadın aman beni,
Ali Bey'in oğlu benim.
Yedi yıldır ayrı düştüm,
Ali Bey'in oğlu benim. (s.599-602)

Hatun Sultan Hamit Han'ı aldı evine getirdi. Bir bardak soğuk ayran buna ikram edince, Allah Allah, yetmiş 15-16 yaşlarında Ayşe isminde bir kızı vardı. (s.625-627)

İçinden acı geçmiyen Hamit Han günün bir gününde İspir birliğine yerleşip askerlik vazifesinin bitmesine altı ay bir müddeti vardı. (s.746-750)

Otur bakalım yavrum Hamit Han sen benim dünya ahret kardeşimsin. Namusumu yedi yıldan beri bekleyen bir tabancam var. (s.829-830)

Nene yavrum boyun bükük ağlar,
Sevdiğimi arıyorum.
Yedi yıldır hasret kaldım,
Sevdiğimi arıyorum. (s.862-865)

Aman yavrum, benim yedi tane yiğit evladım var. Hepsini her tarafa bırakır, sevdiğin nerdeyse mutlaka buldururum evvel Allah. Yeter ki yavrum ne iş yapıyor, kimdir, necidir, ismi nedir onu söyle? (s.908-910)

Dinle bu sözümü sen Hacı Baba
Yadellere giden yarı istemem
Yedi yıldır hasretini çekerim
Yadellere giden yarı istemem (s.1013-1016)

Hamit Han'ım Hacım ömrüm nihayet
Yedi yıldır vatana ederim hizmet
Geldim ki yurdumuz olmuş kıyamet
Yadellere giden yarı istemem (s.1028-1031)

Gel bakalım hey boynu bükük yavrum
Hasret kaldım kollarıma gel yavrum
Yedi yıldır baba diye ağlarsın
Hasret kaldın kollarıma gel yavrum (s.1078-1081)

On beş yıl babasının kapısında çobanlık yapan Garip Çoban köyün koyun sürüsüyle köyün kenarına gecenin yarısında gelmişti ki bir delikanlı kayanın kenarında uyuyor. (s.1100-1103)

Başkaldırdı ki şöyle ay doğmuş her taraf ışıktanmış her kes birbirini görse tanır. Geri döndü on beş yıl babasının kapısında çalışan garip çobanı tanımaz mı? (s.1104-1105)

Çoban ben senin gönül dostunum. On beş yıl kapısında beklediğin Ali Ağa'nın oğluyum. (s.116-1117)

2.6.6. Pervane⁴⁰

Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği Pervane Hikâyesinin önce özeti ardından epizot dizisi verilecektir. Tespit edilen renk ve sayı sembolizmi ile ilgili bulgular da sıralanacaktır.

-Nurupak şehrinde Habibi Neccar adında fakir bir adamın Pervane adında bir oğlu vardır. Habibi Neccar, bir gün eve gelir ve oğlunun ağladığını duyar. Evde yiyecek kalmadığı için oğlunun ağladığını öğrenir. Bunu öğrenen Habibi Neccar dua eder ve evliyalara ona bir sürü eşya gönderir.

-Evliyaların gönderdiği ekmeği yiyen Pervane, rüyasında Gül Sultan'a âşık olur. Keramet sahibi olan Habibi Neccar, oğlunun derdini görür ve onu sevdiği kıza kavuşması için yolu eder.

-Pervane, yoldayken hasta bir şehzadeyle karşılaşır. Onu iyileştirir ve padişah onu sarayında misafir eder. Saraydan çıkan Pervane, ormanlıkta kaybolur ve bir ceylan yardımıyla ormandan kurtulur. Pervane, bir çeşme başına gelir ve orada haramilerin başı Arap Sultan'la karşılaşır. Arap Sultan, Pervane'ye Habibi Neccar'ın onları nişanladığını söyler. Pervane, önce sevdiği kıza kavuşması gerektiğini söyleyerek oradan ayrılır.

-Pervane, Hakikat şehrine gelir ve Cerrah Usta'nın yanına gelerek derdini anlatır. Cerrah Usta, Gül Sultan'ın muamma astığını ve onu çözmesi gerektiğini söyler. Pervane muammayı çözer ve kızı isteyince Cerrah Usta'yla zindana atılır.

-Padişah kızını vermek istemez ve meydan kurdurarak kazanana kızını vereceğini söyler. Pervane bütün rakipleri yere. Babasının kerametleriyle zindandan kurtulur. Sevdiği kızı alan Pervane, Gül Sultan'la memleketine doğru yola çıkar.

-Yolda Arap Sultan'la karşılaşır. Pervane olanları Gül Sultan'a anlatır ve dönerken Arap Sultan'ı yanlarına alırlar. Yola devam ederken Pervane'yi zindandan

⁴⁰Pervane hikâyesi, Fikret Türkmen'in (2004: 15) *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı çalışmasındaki epizot modeline göre incelenmiştir.

kurtaran adam karşılarında belirir ve onlara Habibi Neccar'ın hasta olduğunu söyler. İlaç olarak ise atının ayağındaki topraktan verir.

-Nurupak şehrine gelen Pervane, yolda kendisine babası için toprak veren kişinin Veysel Karanî olduğunu öğrenir. Habibi Neccar iyileşir ve oğlunun düğünü için haber salar. Pervane önce Gül Sultan'la ardından da Arap Sultan'la evlenir.

Özeti verilen Pervane Hikâyesinin epizot dizisi şu şekildedir:

1. Nurupak şehrinde yaşayan Habibi Neccar'ın Pervane adında bir oğlu vardır.
2. Evliyalar tarafından gönderilen ekmeği yiyen Pervane, rüyasında Gül Sultan'a âşık olur.
3. Gül Sultan'ı istemek için Hakikat şehrine doğru yola çıkar.
4. Pervane, yoldayken hasta olan bir şehzadeyi iyileştirir ve sarayda misafir olur.
5. Pervane, haramilerin başı Arap Sultan'la karşılaşır; nikahlı olduğunu söyleyerek yoluna devam eder.
6. Pervane şehre gelip Cerrah Usta'yla tanışır ve Gül Sultan'ın astığı muammayı çözer ve padişah kızını istediği için zindana atılır.
7. Pervane, bir delikanlı sayesinde zindandan kurtulur ve Gül Sultan'ı almak için meydana çıkarak rakiplerini yener.
8. Pervane, Gül Sultan'ı ve Arap Sultan'ı alarak memleketine doğru yola çıkar.
9. Pervane babasının hasta olduğunu öğrenir ve yolda karşılaştığı adam ona atının ayağında toprağı ilaç olarak verir.
10. Pervane babasına kavuşur ve Gül Sultan ve Arap Sultan'la evlenir.

2.6.6.1. Renk

Ömrümün daşını dökdün
Gönül tarlasını ekdin
Saç ağartdın belim бүkdün
Yalancısın yalan dünya

Pervane, Nurupak Şehrinde, çok eski bir tarihî bir şehirde, isimleri değişik olan şehirler, Habibi Neccar isminde, fakirâne, çok perişan bir babanın oğlu. (s.25-27)

Bütün doslar o yan gider
Damar gurur baş gan gider
Ecel gelmiş dil can gider
Derman senden olsun Mevla'm (S.140-145)

Bilmez misin Can Şehri'nden
Gurtulmadım ben gahrimden
Nurupak'ın bah şehrinden
Yardım Allah sebep benim (s.180-185)

Hasret vardır gözyaşında
O yavrunun telaşında
Duman gibi bak başında
Duran babandır babandır (s.465-470)

2.6.6.2.Sayı

Pervane, Nurupak Şehrinde, çok esgi bir tarihî bir şehirde, isimleri değişik olan şehirler, Habibi Neccar isminde, fakirâne, çok perişan bir babanın oğlu. Pervane, on altı-on yedi yaşlarında. (s.25)

Yavrum, yolun çoğ uzak. Bir yıllık bir yoldur. Ama sabret! İnşallah muradına erersin. (s.45-50)

Aman baba etme merak
Yüz yaşasam sonu toprak
Rüya gördüm gayet uzak
İçimde dert vardır baba (s.65-70)

Habib Neccar Hakga guldur
Bilinmiyen gizli hâldir
Yolun bir senelik yoldur
Derdi söyle çare olsun (s.85-90)

- Aman yavrum, Nurupak Şehrinde nesen? Ora buraya yavrum altı aylık yoldur. (s.185-190)

Fakat babasının dediği o ceylanı unutmuşdu. Aradan nerdeyse yedi sekiz ay geçiyor. Ormanlığı üç-beş gün dolandı; bir taraftan yol bulup çıkamadı. (s.200-203)

Canım benim, Pervane yavrum! Gözüm benim oğlum. Ben sana demişdim. Şöyle bükül, iki yüz metre kenarı yürü yavrum. (s.220-225)

Cerrah Usda'nın saz dükkânına gelir içeri girer ki kırk tane çırak çalışır. (s.305-308)

Çünkü başka bir padişah ona elçiliğe gelmiştir. O padişahın kırk tene aşığı var yanında. (s.345-350)

Pervane böyle bir döner ki bir perde kesilmiş; perdenin arkasında kırk kız, sevdiği Gül Sultan da orda. (s.370-375)

Kimse tanımadı Pervane'yi. Sakal basmış, pejmur bir gıyafette. Pervane üç gün harp ilan etdi. (s.355-358)

3. BÖLÜM

ÂŞIK ŞENLİK KOLU HALK HİKÂYECİLİĞİNDE RENK VE SAYI SEMBOLİZMİ

3.1.Âşık Şenlik'in Hikâyelerinde Renk ve Sayı Sembolizmi

Çalışmada Âşık Şenlik'in kendi tasnif ettiği hikâyeler Doğan Kaya tarafından hazırlanan Latif Şah ile Mihriban Sultan, Salman Bey ile Turnatel Hanım ve Sevdakâr ile Gülenaz Hanım hikâyelerinin tam künyeleri aşağıda sıralı olarak verilmiştir:

1. Kaya, Doğan, (2012). *Âşık Şenlik'in Lâtif Şah ile Mihriban Sultan Hikâyesi*, Ankara. Vilayet Yayınevi.
2. Kaya, Doğan, (2013a). *Âşık Şenlik'in Salman Bey ile Turnatel Hanım Hikâyesi*, Sivas, Vilayet Yayınevi.
3. Kaya, Doğan, (2013b). *Âşık Şenlik'in Sevdakâr ile Gülenaz Hikâyesi*, Sivas, Vilayet Yayınevi.

3.1.1. Latif Şah ile Mihriban Sultan Hikâyesi

3.1.1.1. Nesir

Halk edebiyatı ürünlerinde renkler ve sayılar imge, sembol, simge gibi işlevlere bağlı olarak yer almaktadır. Kullanılan bu imge, sembol ve simgeler yaşayış, kültür, inançlar hakkında bilgi içermektedir. Halk edebiyatı eserleri nazım ve nesir kısımlarında yer alan söz sanatları birer gösterge olarak farklı anlamlar barındırmaktadır. Bu başlık altında Latif Şah hikâyesinin nesir ve nazım kısımlarında bulunan renk ve sayıların göstergebilimsel çözümlemesi yapılacaktır.

Âşık Şenlik'e ait olan Latif Şah hikâyesinde ilk sayfalardan itibaren renk ve sayılar esas alınarak söz sanatlarına yer verilmiştir. "...bir acı düştü içime..." (S.1, s.10) ifadesinde hem istiare (eğretileme) sanatına yer verilmiş hem de renk imgesi çağrıştırılmıştır. Burada "acı" söylenerek aslında kastedilen "dert"tir. "Dert" benzeyen,

“acı” kendisine benzetilen ögedir. Kendisine benzetilen öge cümlede kullanılmadığı için açık istiareye yer verilmiştir. Türk kültüründe “acı” ifadesi reklamlardan⁴¹, kitaplara pek çok yerde kırmızı renkle ilişkilendirilmektedir. Bu ifadedeki “acı” kırmızı rengin çağrışımı olarak kullanılmıştır ve kırmızı, edebî ürünlerde tehlikenin sembolü olarak geçmektedir.

“On İki Mirzahanlar” (S.1, s.15-20) ve “On iki”, İslami kültürde kullanılan sembol sayılardandır. Adnan Demircan (2004: 23) çalışmasında on iki sayısı ile ilgili Hz.Peygamber döneminde Müslüman olan insanların iyilerinden de kötülerinden de söz edilirken 12 rakamı kullanılmıştır: Onun seçkin sahâbîlerinin sayısı 12’dir” bilgisine yer vermiştir.

Hz. Muhammed’in hayatında on iki sayısına sıklıkla rastlanılmaktadır.⁴² Bunun dışında “On İki İmamlar” peygamber soyundan gelen Ehl-i Beyti temsil etmektedir. Burada geçen “On İki Mirzahanlar”⁴³ ifadesi İslam tarihindeki “on iki imamlar” ile benzerlik göstermekte ve kılavuzun, yol göstericiliğin sembolü olarak geçmektedir.⁴⁴ Aynı sayfada “...ağzı dualı bir kul gelmiyor” (S.1, s.25-30) ve “ağzı dualı” ifadeleri gösterge olarak kullanılmıştır. İslam inancında içerisindeki kültürü, tecrübeyi taşıyan ve aktaran yaşça büyük kişiler için kullanılmaktadır.

“Ak sakallı bir zat...” (S.2, s.60-65) kullanımında geçen “ak”, Gök Tanrı inancında ululuğun, gücün, olgunluğun temsili olarak geçmektedir. İslamiyet’te de beyaz renk olumlu anlamda sembolize edilmiştir. Yaşar Çoruhlu (1995: 191) Türklerde bulunan edebî ürünlerde ak rengin insanlığın babasının (Âdem) simgesi olduğunu belirterek beyaz rengin kutsallığını ifade etmiştir. Oğuzlar tarafından kullanılan “ak” kelimesi, “Aklanmak” şeklinde kültürde yer almakta ve temizlenmenin, deneyimin sembolü olmuştur (Ögel, 1999: 571). Bu cümlede bulunan “ak sakallı” ise olgunluğun ve deneyimin sembolü olarak

⁴¹“Acı ile kırmızı rengin ilişkilendirildiği video için bakınız URL1: <https://www.youtube.com/watch?v=fVuAtptesns>

⁴² Prof. Dr. Adnan Demircan (2004: 19), “İslâm Kültüründe On İki Rakamı” adlı çalışmasında “Hz. Peygamber’in hayatında 12 rakamına doğum tarihiyle ilgili rivayetlerden başlayarak tesadüf edildiği, 12 Rebülevvel Pazartesi ya da 12 Ramazan cuma günü doğduğu, Hz. Peygamber’in Yahudilerle ilişkilerinde de 12 rakamına yer verildiği” vb. bilgilerine yer vermektedir.

⁴³ “On İki Mirzahanlar” ifadesi Latif Şah ile Mihriban Sultan Hikâyesinde farklı yerlerde geçmektedir: Sayfa 5 (S.5, s.160-165), Sayfa 6 (S.6, s.175-180), Sayfa 7 (S.7, s.200-205), Sayfa 45 (S.45, s.1550-1555), Sayfa 99 (S.99, s.3330-3335), Sayfa 103 (S.103, s.3475-3480), Sayfa105 (S.105, s.3525-3530), Sayfa 109 (S.109, s.3675,3680) (Kaya, 2012).

⁴⁴İslamiyet içerisinde yer alan On İki İmamlar, Ehl-i Beyt soyundan oluşmaktadır. Bazı araştırmacılara göre on ikinci imam 874 yılında çocukken şüpheli şekilde kaybolmuş ve gelenek içerisinde insanlara göre on ikinci imam aslında kaybolmamış, saklanmıştır. İçinde yaşanan dünyada adaletsizliklere karşı adaleti getirmek için temsilcileriyle dünya işlerine kılavuzluk ettiği düşünülmektedir (Schimmel, 2011: 223).

kullanılmaktadır. “Ben de senin gibi bir dervişanım” (S.3, s.75-80) ifadesinde padişah kendisini bir dervişe benzeterek teşbih sanatına yer vermiştir. İlerleyen kısımlarda “...hiç kimse kılıcının önünde duramayacak.” (S.4, s.110-115) cümlesinde “kılıç”, güç ve kuvvetin göstergesi olarak kullanılmıştır.

“...dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika tam olduğunda Hanım Sultan nur topu gibi bir oğlan çocuğu dünyaya getirdi” (S.5, s.150-155). Cümlede dokuz sayısı belirgindir. Yazılı kaynaklarda yüksek mevki sahibi bir insana dokuzun katları sayısınca hediye getirme âdeti tokuz, “dokuz” sözcüğünü “hediye, ikram” terimine dönüştürmüştür, ifadesi geçmektedir. Bu çerçevede ele alındığında “dokuz”, kutsal kabul edilen “üç” sayısının katı olduğu için uğuru, hediyei sembolize etmektedir.⁴⁵ Derviş, Latif Şah’ın ismini koyduktan sonra atının ismi de “benliboz” koyulmuştur. Buradaki “boz” ifadesi siyah ve beyazın karışımı olan gri renk olarak geçmektedir. Aynı sayfada (S.7, s.220-225). Latif Şah’ın “beş” yaşında okula başladığı ve “yedi” sene okulda okuduğu ifadeleri geçmektedir. Toplamında ise yine “on iki” sayısı ortaya çıkmaktadır.

“Oğlum! Sen benim gözümün ağı-karasısın” (S.8, s.245-250). Bu cümlede “ak”, beyaz rengi saflığı, temizliği karşılamaktadır. İlerleyen satırlarda “kalkan, ok, yay” geçmekte bu ifadeler gücün, savaşın göstergesi olarak kullanılmıştır.

“Lâtif Şah’a kılıç, kalkan, ok, yay getirdiler. Babası vezir oğullarından buna dört tane arkadaş seçti. Onlar da kılıçlarını kalkanlarını kuşandılar, oklarını yaylarını sırtlarına aldılar. Atlarını çekip divanın önüne geldiler” (S.9, s.270-275). “Dört” sayısı İslamiyet’te koruyucu düzenin göstergesi ve tamamlanmanın sembolü olarak geçmektedir. Aynı zamanda maddi düzeni ifade etmektedir. Bayram Durbilmez (2009: 76), halk hikâyelerinde dört sayısının “dört kardeş”, “dört hain kardeş”, “sevdiğiyle birlikte dört gün kalma”, “karşısına dört yol çıkma” şeklinde geçtiği bilgisini vermiştir. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde de “dört arkadaş” (S.55, s.5-10) vurgusu sıklıkla yapılmaktadır.

Annamarie Schimmel (2011: 69) “üç” sayısını “kapsayıcı sentez” olarak değerlendirmektedir. Hayatın her alanında İslamiyet’te olaylar “üç” aşamada

⁴⁵ Muharrem Ergin’in (2009: 118) çalışmasında "Doğduğunda dokuz erkek deve kestiğim oğul", "dokuz bazlam ile bir külah yoğurt", "Dokuz çoban" gibi ifadelerde dokuz sayısı görülmektedir. Dede Korkut’ta da geçen bu ifadeler de aynı şekilde hediyein sembolü olarak ifade edilmektedir.

gerçekleşmektedir. Burada “üçüncü” aşama tamamlanmanın göstergesidir.⁴⁶ “...bir hamle, iki hamle, üç hamle de haraminin fesine öyle bir kılıç vurdu ki çenesine kadar yardı” (S.10, s.310-315) ifadesinde “üç” sayısı tamamlanmanın sembolü olarak geçmektedir.

Sayfa 11’de “Benliboz’un karnını mahmuzlayıp Elvan Dağı’nın eteğine sardı ki sade boş kalmış, daha hiç kimse gidip gelememiş. Öyle bir dağ ki ot çiçek birbirine karışmış” (S.11, s.348-350) cümlesinde dağ, çiçek ve ot kelimeleri yer almaktadır. Birbiriyle bağlantılı bu kelimelerin aynı satırda kullanılmasıyla tenasüp sanatına yer verilmiştir. Aynı sayfada “Elvan Dağı’nın üstüne çıktı ki üstünün manzarası eteğinin manzarasından on beş misli fazla” (S.11, s.364-365) alıntısında manzaranın aslından daha büyük olduğu söylenerek mübalağa söz sanatı kullanılmıştır.

“Kırk” sayısı hikâyelerde sıklıkla kullanılan sembol sayılardandır. “...kırk tane haramiyiz” (S.13, s.500-505) ve “Kırk kişiyiz, demişti” (S.14, s.525-530) alıntılarında “kırk” sayısı geçmektedir.⁴⁷ “Kırk” sayısı hazırlanma ve tamamlanma sayısıdır. Çokluk bildirmek için kullanılan kırk sayısı ifadeyi kuvvetlendirmek için halk hikâyelerinde kullanılan “formülaistik sayı” olarak geçmektedir (Bozkurt, Bozkurt, 2012: 725). Saraylarda, kırk atlı kahramanlar, masallarda erkek ya da kız çocuk doğuran anneler, öldürülen kırk düşman ya da bulunan kırk hazine, kırk gün kırk gece süren şenlikler bu duruma örnek oluşturmaktadır.

Türk dilinin deyimleri arasında yer alan “eşinin sözünü kırk yılda bir dinlemek” deyimini bu sayının toplumsal yaşam içerisinde yer bulduğunu göstermektedir (Schimmel, 2011: 268-269). Renk ve sayının kullanıldığı sayfalarda söz sanatı ön plandadır. Burada da “Benliboz, yel gibi gittikçe ova sel gibi geri geri kayıyor” (S.12, s.370-375) ifadesinde teşbih sanatına yer verilmiştir.

Mustafa Kafalı (1996: 50), Türklerde “sarı”yı merkezin rengi olarak kabul ederken “Türk sarısı”nı altın sarısıyla eşleştirmektedir. Çünkü altın; kuvvet, kudret, hakimiyet ve zenginliğin karşılığı olarak değerini korumaktadır. Sayfa 12’de “...altın bina” (S.12, s.380-

⁴⁶ “Üç” sayısı mertebenin, aşamanın göstergesi olarak sayfa 13’te “bir, iki, üç hamle” (S.13, s. 520-525) şeklinde geçmektedir. Sayfa 17’de ise “üçüncü gün caydın” (S.17, s.630-635) ifadelerinde mertebeyi ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Sayfa 38 (S.38, s.1285-1290), Sayfa 67 (S.67, s.2335-2340) ve Sayfa 68’de (S.68, s.2345-2350) “üç” gün ifadesi Annamarie Schimmel’in (2011: 69) belirttiği gibi “kapsayıcı sentez” olarak geçmektedir.

⁴⁷ Benzer kullanım Sayfa 12 (S.12, s.380-385), Sayfa 13 (S.13, s.500-505), Sayfa 17 (S.17, s.640-645) “kırk haramiler”, Sayfa 21’de (S.21, s.775-780), Sayfa 67’de (S.67, s.2340-2345), Sayfa 70 (S.70, s.2540-2545), Sayfa 78 (S.78, s.2815-2820), Sayfa 11 (S.114, s.3800-3805), Sayfa 132 (S.132, s.4445-4450), Sayfa 133’te (S.133, s.3380-4485) “kırk cariyeye” olarak geçmektedir.

385) ifadesi geçmektedir. Altın, “sarı” renkle eşleştirilmekte ve sarı renk; hükümdarlığın, yüksek mertebenin sembolü olarak geçmektedir.⁴⁸

“...ala gözlü, inci dişli, sırma saçlı bir kız oturuyor” (S.14, s.555-560). Bu benzetmelerde hem teşbih söz sanatına hem de renk sembolizmine yer verilmektedir. “Ala” ifadesi kahverengiyi karşılarken, “inci” ise beyazı karşılayacak şekilde kullanılmaktadır. Bir sonraki sayfada “Tanımadığı bir delikanlıyı karışında görünce, afalladı birdenbire” (S.15, s.560-565) sözünde “delikanlı” kelimesi söylenerek “genç bir erkek” kastedilmektedir. Burada benzeyen öge genç erkek, cümlede kullanılmadığı için açık istiareye yer verilmiştir.

Kaynaklarda ak (beyaz) renk, Şamanizm’in hâkim olduğu dönemden kalan manevi etkilerinden kaynaklı ululuk, adalet ve güç anlamlarını içermektedir. Ak; saflığı, arılığı, temizliği, yüceliği, saygıyı ve tecrübeyi, manevi bağlamda ulaşılan bir mertebeyi belirtmektedir. Kâmil Veli Nerimanoğlu (1996: 64), ak rengi Türklerde tüm renklerin anası olarak kabul etmektedir. Ak; yaşlılık, deneyim, kocalık ve büyüklük anlamını içermektedir (Ögel, 1999: 377-378). Beyaz renk, İslamiyet’te hadislerde gerçeğin olumlu anlamı ile kullanılıp güzellikleri sembolize etmektedir (Ulukan, 2012: 143). Bu bilgidен hareketle “...bulutun içinden ay çıkar gibi...” (S.15, s.585-590) ifadesi söz sanatı ve renk sembolizminin iç içe yer aldığı diğer örnektir. Burada teşbih söz sanatına yer verilirken “ay” gibi ifadesiyle beyaz renge vurgu yapılarak temizliğin ve saflığın göstergesi olarak kullanılmaktadır. Aynı sayfada yer alan “anamın sütü gibi” (S.16, s.605-610) nitelimesinde teşbih sanatına yer verilerek “beyaz” renk ilişkisi üzerinden bağ kurulmuş saflığın, temizliğin göstergesi olmuştur. Sayfa 2’de yer alan “ak sakallı zat-ı muhterem” (S.2, s. 60-65) kullanımı da yukarıda verilen açıklamadan hareketle yaşlılığın, tecrübenin, deneyimin göstergesi olarak kullanılmıştır.

Sayfa 16’da renk ve sayı daha çok mecaz anlamında kullanılmıştır. “Devletli babam!..” (S.16, s.625-630) ifadesiyle gücün göstergesine yer verilmiştir. Sayfanın ilerleyen satırlarında yer alan “taç, taht” (S.17, s.635-640) kelimeleri ise benzer bu kullanım olarak gücün ve kudretin göstergesi olarak kullanılmıştır. “Beni yavuz düşmanlardan kurtardın desenel!” (S.18, s.660-665) cümlesinde ise düşmanlar yavuza

⁴⁸ Benzer kullanım Sayfa 14 (S.14, s.530-535), Sayfa 20 (S.20, s.740-745), Sayfa 21’de (S.21, s.935-940), Sayfa 36 (S.36, s.1235-1240), Sayfa 53 (S.52, s.1725 1730), Sayfa 172 (S.172, s.5880-5885) “altın bina” şeklinde tekrar geçmektedir.

benzetilmiş fakat düşman kelimesi kullanılmamıştır. Benzeyen öge, düşman kelimesi kullanılmadığı için istiareye yer verilmiştir.⁴⁹

Sayfa 21’de yer alan “...sarardı, soldu, iplik gibi eriyip aktı.” (S.21, s.780-785) kullanımında kişi kötüleşmesi, zayıflaması yönünden ipe benzetilerek teşbih sanatına yer verilmiştir. Bu ifadeyi desteklemek için sararmak ve solmak göstergeleriyle sarı renge vurgu yapılmıştır. “Sarı” genellikle dünyanın merkezini sembolize edecek şekilde kullanılsa da bunun yanı sıra olumsuz anlamları da barındırmaktadır. Diğer kültürlerde olduğu gibi Türk kültüründe de bazı durumlarda felaketin, kötülüğün, hastalığın, yabancılığın, düşmanlığın ve nefretin de simgesi olarak kabul edilmektedir (Bayat, 1993:52). Buradaki sararmak ve solmak kelimeleri de sarı renk ilişkisi üzerinden hastalığın göstergesi olarak kullanılmıştır.

“Biraz gittikten sonra, ileride bir karartı toz koptu” (S.27, s.954-950) cümlesinde karartı “siyah” rengi karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Türk kültüründe kara renge ait anlamlar olumsuz ve olumlu olarak iki şekilde kullanılmaktadır (Ögel, 1999:383). Siyah kelimesi Kuran’da da Arapça “sude, müsvedeh, esvede” kelimeleri ile ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra karanlığı ifade eden “leyle, zulumat, cehl” gibi kelimeler bulunmakta ve İslamiyet’te de “kara”, “siyah” renk olumsuz anlamlar barındırmaktadır. Hikâyede yer alan “karartı” (S.27, s.954-950) ifadesi de olumsuzluğu sembolize edecek şekilde kullanılmıştır. Benzer bir kullanım sayfa 154’te “Sırtına siyah bir cüppe giymiş, beline kendirden bir kuşak bağlamış, kafasına siyah bir bez dolamış sakalı bütün uzamış göğsünü tutmuş” (S.154, s.5185-5190) ifadesindedir. Türk kültüründe matem döneminde, yasın sembolü olarak “siyah” renkli elbiseler giyilmektedir. Burada cenaze, ölüm ve siyah üzerinden kurulan ilişki, bu renge yüklenen olumsuzluğu göstermektedir. Deyimlerde de yer alan “karalar giymek, karalar bağlamak” gibi kullanımlar da bu renge yüklenen olumsuzluğu göstermektedir. Bu kullanıma örnek oluşturacak kullanım sayfa 57’de “Mihriban Sultan’ın yanına koymazlar ki senin öldüğünü haber vereyim. O da senin kumaşından karalar giye, yasını matemini tuta” (S.57, 1937, 1939) şeklinde geçmektedir. Bu cümlede yas ve matemde karaların giyinmesiyle ölüm doğrudan siyah renkle ilişkilendirilmiştir. Siyah, Hz. Muhammed’in üç sancağından birinin rengidir. Bu durum İslamiyet’te siyah renge önem verilmesi sonucunu doğurmuştur (Genç, 1997: 49). Sayfa 158’de geçen “siyah bir cübbe”

⁴⁹ “Yavuz” kelimesi Türk kültüründe önceden “it, köpek, korkak” anlamını karşılayacak şekilde kullanılırken günümüzde “cesur, mert, yiğit” anlamını karşılayacak şekilde kullanılarak anlam iyileşmesine örnek oluşturmaktadır. Buradaki kullanım ise olumsuzluğu karşılayacak şekildedir (Sav, 2003:163).

(S.158, s.5330-5335) kullanımı da yas ve matem'in göstergesi olacak şekilde kullanılmıştır. M. Bahaüddin Varol (2004: 125), siyah rengin kullanımı için Ehli Beyt şehitleri ve matem'i ifade ettiğini belirtmiştir.

Sayfa 35'te yer alan "Kızıl kıyamet geçti gittiler" (S.35 s.1195-1200) cümlesinde "kızıl" ve sayfa 94'te yer alan "kan sel gibi akıyordu" (S.94, s.3340-3445), sayfa 107'de yer alan "... o kanlı kılıç..." (S.107, s.3585-3590) benzetmelerinde "kan" kırmızı renkle ilişkilendirilmektedir. Kırmızı renk sıcaklık, şiddet, tehlike gibi farklı anlamları karşılamaktadır. "Kan" ve kızıl" kelimeleri "kırmızı" rengi karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Kırmızı renk ise burada tehlike ve savaşın sembolü olarak geçmektedir. İslamiyet'te kırmızı, günahın rengi olarak da kabul edilmektedir. Şeytan ve şeytansı olan ateşin rengi kırmızı ile sembolize edilmiştir. Düşüncelerine, ihtiras ve nefsi arzularına yenilen kişilerin ateşte yanacakları bildirilmekte ve insanlar bu konuda uyarılmaktadır (Ulukan, 2012: 160).

Sayfa 37'de yer alan "Sana üç gün müsaade ediyorum, dedi. Bu üç günün içinde eğer bu çocuğu ayıltıp benimle konuşturdu konuşturdu, konuşturamazsan, iş dördüncü güne kalırsa, sabah erkenden güneş doğarken, boynunu kestireceğim haberin olsun, dedi" (S.37, s.1280-1285) cümlesi ve Sayfa 38'de yer alan "Üç gün uğraştı tesiri olamadı" (S.38, s.1290-1292) cümlesinde üç sayısı geçmektedir. Bu cümlelerdeki üç sayısının kullanımı İslam dininde geçen üç sayısının kullanımı ile benzerlik göstermektedir. Bir olayın üç aşamada gerçekleşeceğine inanıldığı düşüncesi deyimlere de Allah'ın hakkı üçtür şeklinde yansımıştır.

Sayfa 40'ta "Sazın telleri kopacak kadar vuruyor, boğazı patlayarak kadar bağıyor, asla kımıldamanın imkânı yok" cümlesinde Latif Şah'ın sesinin gür çıkmasını boğazının patlayacağı şeklinde ifade edilmesi mecazi anlam barındırmakta ve mübalağa söz sanatına yer verilmektedir. Söz sanatlarının bir arada kullanıldığı örnek sayfa 54'te "Koca Lele boğazdan ileriye çıktı ki sağ taraf ormanlık, dağlar; sol taraf düz ova, halı gibi ot, çiçek, çayır..." nitelemesinde geçmektedir. Sol tarafta bulunan düz ova halıya benzetilerek teşbih sanatı kullanılırken orman ve dağ kelimelerinin birlikte; ot, çiçek, çayır kelimelerinin birlikte kullanılması ve bu kelimeler arasında uyum olması tenasüp sanatının kullanımını örneklendirmektedir.

Tüm bu kullanımların dışında hikâyede söz sanatlarına yoğunluklu yer verildiği görülmektedir. “Lâtif Şah can acısıyla ejderhanın tepesine öyle bir kılıç vurdu ki hıyar biçer gibi ikiye biçti” (S.59, s.2013-2015), “...çayır biçer gibi biçiyor” (S.94, s.3340-3345), “gözlerini fal taşı gibi açtı.” (S.46, s.1565-1570) cümlelerinde teşbih söz sanatına yer verilmiştir.

Yukarıdaki kullanımlara ek olarak Sayfa 106’da “Öküzün ciğeri gibi pağışlamış kan, atının yarı beline kadar sallanmıştı” (S.106, s.3561-3562) ve Sayfa 108’de “Benliboz coştı, sel gibi olup geliyor aşağı” (S.108, s.3639-3640) cümlelerinde de teşbih sanatına örnekleri bulunmaktadır.

Kullanılan göstergeler kimi durumlarda herhangi bir nesneyi karşılarken kimi durumlarda bir rengi karşılayabilmektedir. Sayfa 138’de yer alan “Hanımın, babası tarafından dört tekerlekleri gümüşten yapılaş bir arabası vardı” (S.138, s.4663-4665) alıntısında gümüş kelimesi gri rengi karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

Hikâyede geçen bazı sayılar herhangi bir anlam barındırmamakta doğrudan sayı görevini üstelenecek şekilde kullanılmıştır. Sayfa 44’te “-Baba! Bana dört bin-beş bin kişi versen, zaten bunların hepsinin göreceği işi ben yalnız görürüm. Dokuz bin on bin kişi versen, bu kadar askeri diyar-ı gurbete nasıl götüreyim, neyle götüreyim, neyle dolaştırayım?” (S.44, s.1539-151542), Sayfa 131’de “Oğlum, herkes görmek ister. İki saat izin veriyorum, dedi. Herkes hep görsün, Hiç görmedik.’ demeyen kalmasın” (S.131, s.4436-4438), Sayfa 139’da “Esmer Sultan, beş dakika istikbalde durdu. Lâtif Şah da hiç yukarıya doğrulmadan beş dakika, yere bakıp durdu” (S.139, s.4705-4706), Sayfa 152’de “Oraya beş odalı bir han yaptırdı” (S.152, s.5162-5163) cümleleri bu duruma örnek olan kullanımlardan bazılarıdır.

3.1.1.2. Nazım

Hikâyelerde geçen renk ve sayılar nesir kısmı kadar nazım kısmında da kullanılmıştır. Sayfa 33’te (S.33, s.1140-1445) Latif Şah’ın söylediği ilk dörtlük şöyle geçmektedir:

Hâb-i nazda yatan bî-haber oğlan
Bir od saldın şirin câna giderim
Çabuk gel kalmadı sabrım kararım
Ateş aldım yana yana giderim

Burada “od” (ateş) kelimesi kullanılarak dert “ateş”e benzetilmiştir. “Dert”, benzeyen öge cümlede kullanılmadığı için açık istiareye yer verilmiştir. Aynı zamanda “od” kırmızı rengi işaret etmektedir. Nesir bölümündeki çözümlemeye belirtildiği gibi İslamiyet’te kırmızı, günahın rengidir. Şeytan ateş rengi olan kırmızı ile sembolize edilmektedir. Bu dörtlükte de “od” göstergesi dert, keder, olumsuzluğu çağrıştıracak şekilde kullanılmıştır.⁵⁰ Bir sonraki sayfada (S.34, s.1150-1155) yer alan ikinci dörtlük ise şöyledir:

Eğnimden dökerim yeşili alı
Göğ giyer yas tutar beklerim yolu
Yâdigâr al sakla bu arzuhâl
Sana verip bir nişane giderim

Bu dörtlükte ikinci mısra da yer alan “göğ” kelimesi gök karşılığında hem mavi hem de yeşil tonlarını karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Mavi renk Kur’an’da, Taha Suresinin 102. ayetinde kıyamet gününde günahkârların gözlerinin “göm gök” bir renge bürüneceği şeklinde geçmektedir. Burada geçen kelimenin Türkçe karşılığı da yukarıdaki dörtlükte olduğu gibi mavi renktir. Abdülmecit Okçu’ya (2007:142) göre bu kelime ile anlatılmak istenen soğukluk, korku, dehşet gibi insanı ürküten olayların canlanmasıdır. Mavi, Türk kültüründe olumlu anlamları ifade etmesinin yanında olumsuzlukları karşılayacak şekilde de kullanılmaktadır. Güvenilir olmayan insan için bildiren “mavi gözlü insan tekin değildir” deyiimi olumsuzluğa örnektir. Bu kullanımlardan hareketle dizelerde yer alan “göğ giyerek” yas tutması kişinin korku ve dehşete düşmesini çağrıştıracak olumsuzluğu ifade etmektedir. Sayfadaki (S.34, s.1160-1165) üçüncü dörtlük ise şu şekildedir:

Mihriban Sultan da sarardı soldu
Gözüm gördü gönlüm intizar kaldı
Mekânda menzirim üç aylık yoldu
Haber alsan Hindistan’a giderim

İlk mısra da geçen Mihriban Sultan’ın sararıp solması sarı renkle ilişkilendirilerek hastalığı ifade şeklinde kullanılmıştır. Benzer kullanımla hikâyenin nesir kısımlarında da geçmektedir. Üçüncü dizelerde ise “menzirim üç aylık” oldu ifadesinde yer alan “üç”, nesir kısımda da olduğu gibi tamamlanmanın göstergesi olarak kullanılmıştır. Türk kültüründe ve İslamiyet’te benzer şekilde “üç” sayısının yer aldığı kullanımlar bulunmaktadır. Bir durumun gerçekleşmesi için tamamlanmayı ifade eden “Allah’ın hakkı üçtür.” şeklinde

⁵⁰ Benzer bir kullanım Sayfa 131’de yer alan dörtlükte “Mihriban’ın ateşine yanmışam” (S.131, s.-4375-4380) şeklinde yer almaktadır.

kullanımlarda yer almıştır. İslamiyet’te de bu sayının kutsallığına, iyi şeyler gerçekleştirileceği zaman üç adımda olacağına inanılmaktadır (Ulukan, 2012: 216). Sayfa 39’da (S.39, s.1345-1350) yer alan Latif Şah’ın söylediği ikinci dörtlük şu şekildedir:

Lâtif Şah’ım âha düştüm gamdan ferah bulmasa
İlacın nâ-mümkün olur kader yerin almasa
Türbeyi ziyaret eden şuh-ı terlan gelmese
Yığsan hekim Lokman’ı bilmez derdin devasını

Bu dörtlükte son dizede “ağzı Lokman”, “dili cerrah”, “gözü humar” ifadeleri sevgili kastedilerek söylenmiştir. Sevgili, benzeyen öge dizede kullanılmadığı için açık istiareye yer verilmiştir. Diğer bir teşbih örneği ise Sayfa 96’da Latif Şah’ın söylediği dörtlükte “Turna gibi yücelerden uçarken” (S.52, s.1740-1745) dizesinde yer almaktadır. Latif Şah, burada kendisini turnaya benzeterek teşbih sanatına yer vermiştir. Sayfa 58’de (S.58, s.1930-1935) Latif Şah’ın lalasına söylediği dörtlükte renk sembolizmi görülmektedir. Dörtlük şu şekildedir:

Ben ölürüm sen kalırsan savaştan
Ahde vefa etmedik mi biz baştan
Matem elbisesin bizim kumaştan
Giydir Mihriban’a karasına bak

Burada “matem elbisesi” söylenerek Mihriban Sultan’a kara (siyah) giydirilmesi vurgusu yapılmaktadır. Kara (siyah) renk matemle ilişkilendirilmiş ve ölümü çağrıştıracak şekilde kullanılmıştır. Göstergelerin bulunduğu dörtlük Sayfa 51’de (S.51, s.1723-1726) aşağıdaki gibi geçmektedir:

Geri koydum tacı tahtı hanemi
Melül ettim atamınan anamı
Haramîden aldım Altın Bina’mı
Bıraktık ellere mallarımızı

Dörtlüğün ilk mısrasında geçen tac ve taht kelimeleri gücün ve kuvvetin göstergesi olurken birbiriyle uyumlu kelimeler aynı dizede yer aldığı için tenasüp sanatına da örnek oluşturmaktadır. Benzer bir kullanım sayfa 61’de (S.61, s.2050-2053) şöyledir:

Zaferim gönlüm hoş etti
Erenler kılıç kuşattı
Lâtif Şah yolu boşalttı
Gayrı gidek yâre doğru

Yukarıdaki dörtlüğün ikinci mısrasında geçen kılıç gücün ve savaşın göstergesi olarak kullanılmıştır. Sayfa 73'te yer alan dörtlükte Latif şah, topal kıza karşı bir dörtlük söyler. Dörtlüğün son dizesinde "Hurda toplar leylek kuşu değilim" (S.73, s.2635-2640) ifadesiyle kendisini leylek kuşuna benzeterek teşbih sanatına yer vermiştir. Devamında ise (S.74, s.2650-2655) Topal kıztın kendisini öpmeye çalışarak kandıracağını sanması üzerine şu dörtlüğü söylemiştir:

İpeğimi kara kıla katamam
Cevherimi her pazarda satamam
Her olur olmaza meyil atamam
Ben şahinim karga eşi değilim

Dörtlüğün ilk mısrasında yer alan "kara kıl" ifadesi olumsuzluğun göstergesidir. Latif şah, sevdiğine kavuşmak için çıktığı yolda onu gönderen Topal Kız'ın tuzağına düşmemek için onun kötülüğünü ve ihanetini "kara" renkle aktarmıştır. Son dizede de kendisini "şahin"e benzeterek güçlü, kuvvetli göstergesini kullanırken "karga" olmadığını söyleyerek uğursuz, korkak olmadığını bu göstergeyle ifade etmiştir. Mihriban Sultan'la Latif şah'ın kavuşması zerine Mihriban Sultan şu dörtlüğü (S.75, s.2695-2700) söylemiştir:

Bir gece rast geldim Elvan Dağı'nda
Bir ift busen aldım ol yanağında
Domurlanmış tam nevreste ağında
Kızıl gülüm bülbül olup sar beni

Dörtlüğün son dizesinde yer alan "kızıl", kırmızı rengi karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Kırmızı gül ise Türk kültüründe sevginin, aşkın sembolüdür. Burada ise kırmızı gl ve bülbül ilişkisi üzerinden aşk, sevgi, sevda göstergeleri olarak kullanılmıştır. Devamında Mihriban Sultan bir dörtlük (S.75, s.2705-2710) daha söylemiştir:

Mihriban Sultan'ın bir bahtı kara
Sıdk ile bel bağla ben hluskâra
Eğer gelmeseydin bizim diyâra
Kerem gibi kl ederdi nâr beni

Mihriban Sultan bu dörtlükte ise Latif şah'la kavuşamasaydı kendisini "kara bahtlı" olarak tanımlamaktadır. Kara (siyah) renk olumsuzluğun, uğursuzluğun göstergesidir. Devamında ise telmih sanatına yer verilerek Latif şah ile kavuşamadığı takdirde Kerem gibi yanarak batının kara olacağı vurgusunu pekiştirmiştir.

Latif Şah'ın kırk cariye için söylediği dörtlükler Sayfa 79'da yer almaktadır. Dörtlüğün ikinci mısrasında yer alan “Hüsne kızın güzel rengi sararmış” (S.79, s.2830-2835) cümlesinde renginin sararmasıyla hastalık çağrıştırılacak şekilde kullanılmıştır. Cariye Nazife için söylediği beşinci dörtlükte “Nazife kız çınar gibi uğrünür” (S.80, s.2840-2945) nitelemesiyle cariyeyi çınara benzeterek, “Lamiya'nın göğsü Bulgar Yaylası” (S.80, s.2850-2855) ifadesiyle de cariyeyi Bulgar Yaylasına benzeterek teşbih sanatına yer verilmiştir. Sayfa 103'te Latif Şah, Mihriban Sultan'ın babasına ülkeyi kurtarmak için şu dörtlüğü (S.103, s.3560-3465) söylemiştir:

Lâtif Şah'ı sanma sana el gibi
Sanma geçer buralardan yel gibi
Kızıl kanlar akıtırım sel gibi
Fes elini harap edem seninçün

Latif Şah bu dörtlükte kendisini yabancılara benzeterek “el gibi”, hızlı ve keskin olması yönünde “yel gibi”, kuvvetli ve yoğun bir şekilde vurgusunu yapmak için ise “sel gibi” ifadeleriyle teşbih sanatına yer vermiştir. Üçüncü satırda “kızıl kan” ifadesiyle ise “kırmızı” renk, savaş ve tehlikenin göstergesi olarak kullanılmıştır. Sayfa 104'te (S.104, s.3495-3498) Latif Şah'ın söylediği dörtlük aşağıdadır:

Kadir Mevlâ'm budur senden dileğim
Ağlatma şahımı güldür Allah'ım
Eğer tutamazsa eli kılıcı
Kuvveti koluna kondur Allah'ım

Yukarıdaki dörtlüğün ikinci dizesinde ağlamak ve gülmek kelimeleri üzerinden zıtlık oluşturulmakta ve tezat sanatına yer verilmektedir. Üçüncü dizede yer alan kılıç gücün, kuvvetin göstergesi olarak kullanılmakta son dizede ise kılıç sayesinde kuvvetli olması dilenerek dizeler arasında anlam bağı kurulmuştur. Sayfa 110'da (S.110, s.3721-3723) söz sanatının kullanıldığı dörtlük şöyledir:

Lâtif Şah'ım bindim aşkın atına
Ser kurban demişim yar gayretine
Gözüm göre göre ölüm katına
Ecel köyneğini geyip gelmişim

Dörtlüğün ilk mısrasında aşk ataşına binmek mecazlı söyleyişiyle mübalağa sanatı kullanılmıştır. Benzer bir kullanım Sayfa 117'de (S.117, s.3923-3924) yer alan dörtlüğün son mısrasında “Gark oldum ummana bir haber eyle” ifadesiyle Latif Şah'ın denizlere

gömlüdüğünü dile getirerek mübalağa sanatına yer vermiştir. Mihriban Sultan'ın sayfa 121'de (S.121, s.4075-4080) Latif Şah için şu dörtlüğü söylemiştir:

Kendi taze hilâl kaşı turalı
Ok kirpikler humar gözler sıralı
Kahraman bakışlı Rüstem simalı
Ejderinen vuruşandan bir haber

Hilâl kaş, ok kirpik, humar göz ifadeleriyle mazmunlar sıklıkla kullanılarak teşbih sanatına yer verilmiştir. Bir sonraki sayfada (S.122, s.4098-4100) geçen dörtlük şöyledir:

Kanlı derya merhametin yok mudur
İnsaf eyle melül mahzun halime
Yâr yolunda çok çekmiştim cefalar
Ben bülbülüm hasret koyma gülüme

Dörtlüğün ilk mısrasında geçen “kanlı derya” kırmızı rengi karşılayıp olumsuzluğu çağrıştıırken son dizede Latif Şah kendisini bülbüle benzetmiş, teşbih sanatına ve gül-bülbül mazmunu da yer verilmiştir. Sayfa 131'de (S.131, s.4378-4381) yer alan dörtlük aşağıdadır:

Bağlamışlar divanına gelmişem
Bağl'öldürmek hükümdara düşer mi
Mihriban'ın ateşine yanmışam
Hasret koymak padişaha düşer mi

Yukarıdaki dörtlüğün üçüncü mısrasında Latif Şah, Mihriban Sultan'ın ateşine yandığını ifade ederek mübalağa sanatına yer verirken burada geçen ateş, kırmızı rengi çağrıştırmaktadır. Mihriban'ın ateşine yanmak ile kastedilen sevgiliye duyulan aşkı karşılamakta ve kırmızı renk ile bağlaşım kurularak ihtirasın göstergesi olarak geçmektedir. Esmer Sultan'ın Latif Şah için söylediği dörtlük (S.151, s.5085-5090) şu şekildedir:

Dizimin üstünden kaldır başını
Düşman geldi bize çattı ne dersin
Akıttım gözümde kanlı yaşımı
Asker geldi bize çattı ne dersin

Üçüncü dizede yer alan “kanlı yaş” ifadesiyle “kırmızı” renk ilişkisi kurularak tehlike, olumsuzluk, dert, acıyı çağrıştıracak şekilde kullanılmıştır. Esmer Sultan'ın devamında söylediği satırda “Senin için düşüp geldim yollara / Karışayım boz bulanık sellere” ifadesinde geçen “boz”, koyu rengi karşılayacak şekilde olumsuzluğu çağrıştırmaktadır. Aynı sayfada (S151, s.5104-5107) dörtlük şöyledir:

Rabbi'min kısmeti olmuşsan bana
İntikam alırım düşmandan yana
Ben varken bir kem göz bakmaz sana
O da her yiğidin kârı değildi

Yukarıdaki dörtlüğün üçüncü mısrasında yer alan “bir kem göz” kullanımı ile kastedilen bir insandır. Sözcük benzetme amacı gütmekten kullanılarak mecaz-ı mürsele örnek oluşturmaktadır. Mihriban Sultan Latif Şah'ı göremediğinden üzüntüsünü şu dizelerle (S.159, s.5350-5355) dile getirmektedir:

Bir yere gidemem ben yaralıyam
Beni bu derlere salan gelmedi
El âlem al giymiş ben karalıyam
Benim'çin deryaya dalan gelmedi

Dörtlüğün üçüncü dizesinde kullanılan “karalıyam” benzetmesi siyah rengi karşılayacak şekilde kullanılarak Latif Şah'ın kaybolması üzerine olumsuzluğu çağrıştırmaktadır. Devamında Mihriban Sultan söylediği dörtlüğün ilk mısrasında “Benim yazım bilmem ağ mı kara mı” ifadesiyle kaderinin “ağ” mı yani beyaz, temiz mi yoksa “kara” mı yani siyah olumsuz, kötü mü olacağına dair çağrışım yapılmaktadır. “Yar karayı giymiş kalmış zulmette”, “Ben senin aşkından pek yaralıyam, Giyindim eynime karalar yârim” (S.160, s.5380-5385) sözleri benzer kullanım içermiş ve siyah renk yas, matem, ölümün göstergesi olmuştur. Sayfa 165'te yer alan dörtlükte zıtlığa yer verilmiştir:

Dinle beni Şah Erciyar
Gönlümün süruru geldi
Geçti şita geldi eyyam
Şimdi ilkbaharım geldi

Dörtlüğün ikinci mısrasında yer alan şita ve son mısradaki yer alan ilkbahar ile zıtlık oluşturularak tezat sanatına yer verilmiştir. “Çocuk beş yaşına geldi.” (S.5, s.150-155) cümlesinde çok sık kullanılmayan “beş” sayısına yer verilmiştir. Annamari Schimmel'e göre (2011: 103) “beş” genellikle insan yaşamıyla ve beş duyuyla bağlantılıdır. Yani ona göre “beş” insan ruhunun tamamını ifade etmektedir. Burada da benzer bir kullanım bulunmaktadır.

3.1.2. Salman Bey ile Turnatel Hanım Hikâyesi

3.1.2.1. Nesir

Salman Bey hikâyesinin giriş kısmı dörtlüklerle ve bir destanla başlamaktadır. Salman Bey'in büyümesi ve gördüğü rüyası şu şekilde geçmektedir: "...yeşil sarıklı beyaz sakallı bir nurani baba..." (S.15, s.480-485). Bu ifadede Salman Bey'in rüyasında bir derviş gördüğü anlatılmaktadır. İslamiyet'te "yeşil" renk farklı anlamlara gelmektedir. "Yeşil" Hz.Peygamberin ailesini temsil etmektedir. Peygamber soyundan geldiğine inanılan Seyidler de yeşil kıyafetler giymektedirler. İslami kültür içerisinde derviş, hoca ünvanlı kişilerin yeşil kıyafet giydiği bilinmektedir (Akkaya, 2013: 539). Bu kullanımlardan hareketle yeşil renk doğrudan İslamiyet'i sembolize etmektedir.

Ayşe Ulukan (2012: 225) çalışmasında Kur'an'da göğün yedi kat olduğu bilgisine yer vermiştir. Kur'an'da geçen Mülk suresinin üçüncü ayetinde "birbiriyle uyumlu bir şekilde" olarak tercüme edilen tabaka kelimesi geçmektedir. Ayetin ifadesiyle atmosfer "yedi" farklı tabakadan -troposfer, stratosfer, ozonosfer, mezosfer, termosfer, iyonosfer, ekzosfer- oluşmaktadır. Destanlarda, masallarda, halk hikâyelerinde hatta Türk topluluklarının inançlarında ve günlük yaşamlarında yer alan "yedi" sayısının kökeni eski Türk inanişına dayanmaktadır (Yüksel, 1980: 18). Verilen bilgilerden hareketle "Bizim Kur'an-ı Kerim'imizin bize haber verdiğine göre 7 kat göktür, 7 kat yerdir." (S.16, s. 495-500)⁵¹ cümlesinde yer alan yedi sayısı yaratılışı sembolize etmiştir. Devamında bu yedi gök arasında yollar bulunduğu ve bu yolları geçen kişinin bir mertebeye eriştiği üzerinde durulmuştur.

Hikâyede yer alan katların arası beş yüz senelik yol olarak aktarılmıştır. Bu yolları geçenler için "On iki tarikata yol açar ve ünlü bir âlim olur." (S.16, s.500-505) cümlesi geçmektedir. Annamari Schimmel (2011: 221)'e göre İslamiyet'te geçen "on iki imam" Hz. Peygamberin torunlarından on ikinci imama kadar uzanmaktadır. Bu bilgiye ek olarak Müslüman yazarlar arasında eserlerini on iki bölüme ayıranların olduğu belirtilmektedir (Söylemez, 2015: 87).

⁵¹ "Yedi" sayısı Sayfa 66'da "İçine bir sandık koydurdum. Sandığın içinde de yeni yumurtadan çıkmış güvercin yavruları ile yedi kat mumlu muşambaya sarılı bir Kuran koydurdum." (S.66, s.2160-2165) şeklinde geçmektedir. "Yedi" sayısının Kuran'la birlikte kullanılması bu sayının kutsal anlam taşıdığının göstergesidir.

Hakikat badesini içerken “üç” defa içmesi ve üçüncüsünü ise sevdiği kız Turnatel Hanım için içmesi gerektiği söylenir. Bu ifade “Ya üçüncüsü? Yavrum üçüncüsü, dedi. Haveran ülkesinin Hatem şehrinde Müressef Şahı’nın kızı Turnatel Hanım niyetine içeceksen.” (S.16, s.520-525) şeklinde geçmektedir. “Üç” sayısının Türk kültüründe uğur getirdiğine İslami gelenekte kutsallığına inanılmaktadır. Anadolu’da “üç” kutsal kabul edilmektedir (Bozkurt, Bozkurt, 2012, 720). Bu inanış yaşam içerisindeki eylemlere “üç” aşamada gerçekleştirilecek şekilde, deyimlerde “Allah’ın hakkı üçtür.” şeklinde yer almıştır.⁵²

Salman Bey’in âşık olması “Salman Bey bunun parmağının arasından bakar bakmaz, gördü ki; çöl çölistan içinde bir yeşil cennet...” (S.17, s. 535-540) şeklinde geçmektedir. Bu ifadede “yeşil” renk, Kur’an’da doğrudan cennetin vasfı olarak sembolize edilmiştir.

Hikâyelerde klasik edebiyatta kullanılan mazmunlara sıklıkla yer verilmektedir. “Aydın on dördü gibi... Yusuf u Züleyha’nın yirmi dört güzelliğinin on ikisi onda halk olunmuş. Kaşları yay, kirpikleri şimşir ok, gözler ceylan gibi. Bel ince, beden nazik, saçlar sırma-tel gibi. Zülüfler ipek yumağı, eller yumuşak pamuk gibi. Parmaklar ince kalem, yanaklar elma. Dudaklar gül yaprağı gibi bahar mevsiminde biten nergis çiçekleri gibi tır tır titriyor.” (S.18, s.575-580) cümlesinde mazmunlar kullanılmış ve renk sembolizmine de yer verilmiştir. “Kaşlar yay, kirpikler ok, sırma saç” birer kalıp ifade olarak geçmekte teşbih sanatına yer verilmektedir. Yanakların “elma”ya dudakların “gül” yaprağına benzetilmesi kırmızı renkle ilişkilendirilmiştir. Çünkü kırmızı aşkın, sevginin rengi olarak sembolize edilmekte gösterge olarak ise “gül” ve “elma” kullanılmaktadır.

Mazmunlar ve renklerin birlikte kullanıldığı diğer örnek “O, hilâl kaşlı, sırma saçlı, gül yüzlü, şahmar zülüflü, ince belli, lâle boyunlu nazlı çiçek, nergis gibi sararıp solmağa başladı.” (S.22, s.725-730) cümlesinde sevgili üzerinden teşbih sanatına yer verilirken “sararıp solmak” ifadesiyle sevgilinin durumun kötüleşmesi hastalık, sarı renkle sembolize edilmiştir. Aynı sayfada “Müneccimin korkudan otuz iki dişi birbirine vurdu, seyrek sakalının kılları tiken kimi dikildi. İnce bacakları yaprak kimi esti” (S.22, s.715-720)

⁵² Benzer bir kullanım Sayfa 22’de “Müneccim, seyrek sakalını üç kere sıvazladı.” (S.22, s.710-715) şeklinde geçmektedir. Burada da “üç” sayısı yine bir aşama ve mertebenin sembolü olarak geçmektedir. Sayfa 30’da “Üç gün üç gece ağzına ne bir damla su ne bir tutam almadan...” (S.69, s.980-985) şeklinde aşamanın göstergesi olarak yer almaktadır.

cümlesinde münecimin sakallarının kılları dikene, bacakları ise yaprağa benzetilerek teşbih sanatına yer verilmiştir.

Âşık Şenlik'in diğer iki hikâyesinde de geçen “kanlı yaş” nitelemesi Salman Bey ve Turnatel hikâyesinde “Gözlerinden kanlı yaşlar dökmeğe başladı.” (S.24, s.760-765) şeklinde “kanlı yaş” kullanımına yer verilmektedir. Burada “kan” ve “kırmızı” renk ilişkisi üzerinden tehlike, korku sembolize edilmiştir. Aynı sayfada yer alan “Menim gözümde, ne altın elmas, ne ipek atlas, ne başka erkek var. Men Hak Âşığım” (S.24, s.765-770) cümlesinde altın, elmas renkleri çağrıştıran kelimelerdir.

Sayfa 26'da geçen “İnci, mercan, yakut, zümrüt, altın, mücevher, elmas, pırlanta, para hazineler hep bizdedir” (S.26, s.844-846) cümlesinde yer alan kelimeler birbiriyle uyumlu kelimelerdir. Bu kelimelerin bir arada kullanılmasıyla tenasüp sanatına yer verilmiştir. Aynı sayfada yer alan “Yüz bin hatta yüz milyarca senin hazinen olsun bu meni enterese etmez, çünkü benim aşkım meni sürükleyip götürüyor” (S.26, s.854-856) ifadesinde hem yüz milyarlarca ifadesinde hem de aşkın sürüklemesi ifadesinde olayın olduğundan fazla gösterilmesiyle mübalağa sanatına yer verilmiştir.

“Saraylarda keklikler misali beslenip yaşayan Turnatel için yolculuk boyunca rahat etmesi için ne lâzımsa yapıldı.” (S.27, s.870-875). Bu cümlede de Turnatel Hanım, kekliğe benzetilerek teşbih sanatına yer verilmiştir. Turna kuşu Türk kültüründe güzellik, bolluk bereket sembolü olarak geçmektedir (Eke, 2013: 219). “Kırk yenilmez yiğit, kervanın dört etrafını aç kurtlar gibi çevirmiş.” (S.27, s.880-885) benzetmesinde “kırk yiğit” ifadesi diğer hikâyelerde olduğu gibi burada da geçmektedir. İfadedeki “kırk yiğit” kurtarıcıyı sembolize edecek şekilde kullanılmıştır.⁵³

Türk kültürü hakkında yapılan çalışmalarda, Altay Türklerinde dünyanın önce daire, sonra kare olduğuna inanıldığı aktarılmıştır. Göktürk yazıtlarında yer alan “tört

⁵³ Benzer kullanım sayfa 31'de “Gevher Hanım 40 ince cariyeyle beraber bahçeye gezmeye çıkmıştı.” (S.31, s.1025-1030), Sayfa 39'da “kırk ince cariyeye kız vardı.” (S.39, s.1285-2390) şeklinde geçmektedir. Sayfa 45'te “kırk” sayısı “kırk gün kırk gece toy-düğün olacak.” (S.45, s.1480-1485) şeklinde bolluk ve bereketin sembolü olarak geçmektedir. Sayfa 47'de “kırk asker” (S.47, s.1560-1565) şeklinde, Sayfa 48'de ise “kırk yiğit adamım var” (S.48, s.1570-1575) şeklinde, Sayfa 77'de “kırk kese altın” (S.77, s.2545-2550), Sayfa 78'de “kırk namdar pehlivan” (S.78, 2555-2560) şeklinde bolluk ve bereket göstergesi olarak geçmektedir.

bulung” (dört yan, dört taraf) bu düşüncenin bir yansımasıdır (Ulukan, 2012: 221). Burada da “Dört etrafını” ifadesiyle ile yön kavramı sembolize edilmiştir.⁵⁴

Salman Bey üzerinden benzerlik ilgisi kurulan “Düşünde Turnatel’in elinden aşk badesini içip yüreğine köz düşen Salman Bey, günbegün yanıp tutuştu” (S.29, s.935-937) alıntılamaında kahramanın yüreğine düşen seveda, köze; kahramanın kendisini ise yanıp tutuşması yönünden ateşe benzetilerek teşbihe yer verilmiştir.

Salman Bey’in atı “Kır at dedik ya...” (S.30, S.980-985) cümlesinde “kır”, beyazla siyahın beyaza daha yakın olan bir renkle tasvir edilmektedir. Aynı sayfada olayın geçtiği yeri aktarmak için “Zifiri karanlık gecede yeni sürülmüş kara tarladaki kara böceği görür.” (S.30, s.980-985) ifadesi geçmektedir. “Kara”, “karanlık” ifadeleri siyah rengin yerine kullanılan olumsuzluğun göstergesidir.

Salman Bey’i tanımlamak için mazmunlar renklerle birlikte kullanılmıştır. “...uzun boylu, geniş çiğimli, burma bıyıklı, ceylan gözlü, karakaşlı bir yiğit karşısında duruyor.” (S.31, s.1015-1020) cümlesinde teşbih sanatına yer verilirken Türk kültüründe de güzel yüzlü erkekler için kullanılan “kara kaşlı kara gözlü” deyimini burada geçmektedir. Benzer bir yapıda “Gevher Hanım baktı ki bir aslan gibi delikanlı...” (S.70, s.1025-1030) ifadesinde gücün kuvvetin sembolü olarak aslan göstergesiyle geçmektedir.

Sayfa 34’te geçen “Elbisesini kafasına geçiren asker, kovandan arının dışarı dolaştığı gibi dışarıya dolaştılar” (S.34, s.1218-1220) şeklindeki ifadede askerler arılara benzetilerek teşbih sanatı kullanılmıştır. Bir sonraki sayfada “Lâtif Şah orada. Benliboz’un önüne düşmüş, kolları iki tarafa serilmiş, dişleri kilitlenmiş, ağzına bir kanlı köpük yığılıyor” (S.35, s.1225-1228) cümlesinde geçen kan, kırmızı rengi karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

Gevher Hanım’ın bağban ile sohbeti “Mendeki tufanı öğrenmek istiyirsen, git siyah güllerin köşesine bak. Orada bir yiğit göreceksen ki yüreğime ateş salmış.” (S.37, s.1210-1215) şeklindedir. Burada güllerin renginin siyah olarak aktarılması durumun olumsuzluğunu göstermektedir. Kırmızı gül aşkın, sevginin sembolü olarak bilinirken güllerin siyah olarak nitelendirilmesi tam zıttı durumun göstergesidir. “Kırmızı” renk kullanımına göre ifade ettiği anlam değişmektedir. “...yüreğime ateş saldı” (S.37, s.1210-

⁵⁴ Benzer bir kullanım sayfa 68’de “Dört etraftan ağlayan, gülen, bağırıp çağırmanın haddi hesabı yoktu.” (S.68, s.2225-2230) ifadesinde geçmektedir. Burada da “dört” sayısı yönlerin göstergesi olarak geçmektedir.

1215) kullanımında “ateş”, “kırmızı” rengin göstergesi olarak kullanılmakta ve tehlikenin, derdin sembolü olarak geçmektedir. Kırmızı rengin farklı anlamlar barındırdığı diğer bir kullanım Gevher Hanım’ın aldığı kötü haber üzerine “Yüzünün alı gitti, gözünün kanı gitti.” (S.45, s.1480-1485) cümlesinde “al” ve “kan” kelimelerinde geçmektedir. Yüzünün “al”ının gitmesi kahramanın canlılığının, mutluluğun yok olmasını karşılarken gözündeki “kan”ın gitmesi de canlılığını yitirmesini ifade etmektedir.⁵⁵ Yüzünün al gibi parlaması, yanaklarının al gibi olması kalıpları Türk kültüründe güzel ve parlak yüzlü kızlar için kullanılmaktadır. Buradaki kullanım da kırmızılığın yok olması olumsuzluğu çağrıştırmaktadır.

Bağban Abuzer üzerinden yapılan benzetme Sayfa 37’de “Bağban Abuzer, pişih görmüş sıçan gibi dondu kaldı” (S.37, s.1207-1208) şeklindedir. Bu cümlede Bağdan Abuzer kedi gördüğünde korkan fareye benzetilerek teşbihe yer verilmiştir.

Gevher Hanım’ın Salman Bey’i görmesi üzerine “Gevher Hanım baktı ki o sırma saç, kalem kaş gitmiş yerine bir yaraşıklı oğlan gelmiş.” (s.47, S.1555-1560) cümlelerinde Salman Bey’i tanımlamak için sırma saç, kalem kaş mazmunlarına yer verilmektedir. Salman Bey’in verdiği karşılık “Ey ala gözlü yârim!” (S.48, s.1570-1575) şeklindedir. Burada “ala” yeşile yakın bir rengi ifade etmektedir.

Türk dünyası destanlarında, masallarında ve hikâyelerinde belirli bir olayın anlamını güçlendirmek, anlamını daha etkili hâle getirmek için “yedi” sayısı sıklıkla kullanılmaktadır (Torebekkyzy, 2021: 89). Salman Bey hikâyesinde de “Sağ olsun millet yedi gün evvel başlıyor buna.” (S.49, s.1605-1610) alıntısında benzer bir kullanım anlatımı güçlendirmek için kullanılmıştır.

Gevher Hanım ve Salman Bey’in üzüntüsünün ifade edildiği cümle Sayfa 50’de “Gözyaşı, yuvasındayken sıcak olur, ayrılır ayrılmaz buz gibi olur. Salman Bey gözünü açtı ki kır at başında eşinir” (S.50, s.1663-1666) şeklinde geçmektedir. Burada sıcak ve buz kelimeleri üzerinden anlamsal zıtlık oluşturularak tezat sanatına yer verilmiştir.

⁵⁵ Benzer bir kullanım “Turnatel gözlerinden ‘kanlı’ yaş döküyor.” (S.46, s.1520-1525) şeklinde geçmektedir. Buradaki “kanlı” ifadesi de kırmızın rengin olumsuzluğuna vurgu yaparak derdin ve tehlikenin göstergesi olarak geçmektedir. Diğer benzer bir kullanım sayfa 104’te “Gözünden kanlı yaş akıtıp sevgilisinin zincirli ayaklarına sarıldı.” (S.65, s.2125-2130) şeklinde geçmektedir. Burada da üzüntü ve acının göstergesi olarak geçmektedir.

Türk kültüründe ve İslami kültürde sarı renk, Şaman inancının etki ve izlerini taşımaktadır. Simgesel olarak bağdaştırıldığı altının değerinin, farkındalığının ve öneminin bir göstergesi olarak yer almaktadır. Yaşar Çoruhlu (2010: 237) Türklerde sarı rengi dünyanın merkezi olarak kabul edildiğini aktarmıştır. Salman Bey'in kılıcı için "yılandilli, altın kabzalı kılıcını öyle salladı ki..." (S.54, s.1765-1770) benzetmesine yer verilmiştir. Bu benzetmede "altın", "sarı" renkle ilişkilendirilmekte ve hakimiyetin, hükümlanlığın göstergesi olarak geçmektedir. Aynı sayfada Gevher Hanım için "Gevher Hanım'ı nasıl kartal bir civcivi kaldırır o şekilde kaldırdılar." (S.54, s.1770-1775) ifadesiyle civcive benzetilerek teşbih sanatına yer verilmiş fiziksel olarak küçük olduğu belirtilmiştir.

Salman Bey, Gevher Hanım'dan ayrı düşmekte ve "Mecnun gibi bu sahralarda çöllerde kalsam yine öleceğim." (S.56, s.1835-1840) demektedir. Salman Bey'in kendisini Mecnun'a benzettiği bu örnekte teşbih ve telmih sanatı bulunmaktadır. Benzer bir kullanım "Mecnun, Leyla'nın aşkından çöllere düştü. Ferhat, Şirin için dağlara; Kerem de Aslı yüzünden yollara düştü, aşkın ateşi yandırıp kül etti. Men de Gevher Han'ın yüzünden buralara düştüm." (S.61, s. 2005-2010) cümlesinde geçmektedir.

"Kırk" sayısı "Kırk cariyeyi onar onar dört bölüğe ayırdı." (S.63, s.2085-2090) şeklinde geçmektedir. Burada "on" sayısı Türk askerî düzenindeki onlu sistemi çağrıştırmakta ve düzenin göstergesi olarak geçmektedir.

Altın, sarı renkle ilişkilendirilerek edebî ürünlerde kullanılmaktadır. "Cellâtlar avuçlarını açıp baktılar ki kızıl kızıl altınlar..." (S.62, s.2050-2055) nitelemesinde altın, sarı renkle değil kırmızı renkle ilişkilendirilmektedir. Olayın öncesinde Salman Bey zindana atılmıştır. Salman Bey'in hak âşığı olduğunu kanıtlaması için muamma çözmesi istenmektedir. Zindandan çıkarılacağı sırada Mine Hanım, cellatların avucuna altın koyar ve Salman Bey geldiğinde cellatların avucundaki altın kızıl renge döner. Bunun üzerine Salman Bey'in muamma söylemesine izin verilir. Burada altının sarı renkten kızıla dönmesi kerametın göstergesidir. Salman Bey'in bu muammaları çözmesi üzerine "Kuyunun içindekini kezzabı ummana benzeten Salman bu muammayı da çözdü." (S.67, s.2185-2190) cümlesi geçmekte ve mübalağa sanatına yer verilmektedir.

Gevher Hanım ve Salman Bey'in gelin ayıyla ilgili sayfa 72'de geçen cümle "Gevher Hanım atlaslar, sırmalar, ipekler içinde yürüyüp otağa girdi. Salman Bey de katının üstünde yaraşıklı bir heykel kimi dimdik duruyordu" (S.72, s.2470-2472)

şeklindedir. Bu cümlede Salman Bey, dik ve hareket etmeden durması yönüyle heykele benzetilerek teşbih kullanılmıştır. Sayfa 76’da geçen “Mağarası bir yüce dağdan, yedi minare yüksekliğinde bir kayanın tepesindeydi. Gece olunca bir kalın ipi aşağı salları, aşağı iner; sürülerden, koyun, kuzu, derelerden ördek, keklik; kayalarda, ceylan, keçi avlar; sabaha karşı ipine asılıp mağarasına çıkardı” (S.76, s.2508,2512) alıntısında hayvan isimleri bir arada kullanılarak tenasüp sanatı kullanılmıştır.

Salman Bey, Gevher Hanım için “Salman Bey baktı ki ceylan gözlü, ibrişim telli, dudu dilli Gevher Hanım, avcı vurmuş yaralı keklik gibi yerde yatır.” (S.80, s.2650-2655) cümlesinde mazmunlara yer verilerek sevgili kekliğe benzetmiş ve teşbih sanatına yer verilmiştir. Yaralı bir kekliğe benzetilen Gevher Hanım’ın durumunu belirtmek için “Gevher, al kanlar içinde Salman Bey’in kucağında çırpınıp duruyor.” (S.81, s.2655-2660) ifadesi kullanılmıştır. Buradaki “al kanlar” benzetmesi kırmızı rengi çağrıştırmakta ve tehlikenin göstergesi olarak kullanılmaktadır. Gevher Hanım’ın elbisesinden “Kadın kızının kanlı elbisesini görünce kendinden geçti.” (S.90, s.2975-2980) şeklinde bahsedilmiş, “kanlı elbise” kırmızı renkle ilişkilendirilerek tehlikenin göstergesi olarak kullanılmıştır.

Berra Özpınar (2023, 595) çalışmasında süt ve beyaz renk ilişkini şu şekilde açıklamaktadır:

“Süt daima saflık, temizlik, kutsallık, üreme, bolluk-bereket ile ilişkili olarak anılmıştır. Sütün yaşamın başlaması ve devamı ile bağlantısı bulunur. Yeni doğum yapmış bir annenin sütünün daima bol olması arzulanmıştır. Geleneksel Türk dünya görüşlerinde süt, Üst Dünya’nın niteliklerinin taşıyıcısıdır. O, beyazlığı ifade etmesinin yanı sıra gerçeğin, mükemmelliğin ve mistik temizliğin simgesi sayılır.”

Turnatel Hanım’ın “Annenin ak sütü gibi helâl olsun.” (S.99, s.3275-3280) cümlesinde “ak” yani beyaz renk saflığı, arılığın göstergesi olarak kullanılmıştır. “Turnatel’in yüreği, yel görmüş yaprak gibi esti.” (S.10, s.3300-3305) kullanımında sevgiliyi görmesi üzerine heyecanlandığını ifade etmek için duygularını yaprağa benzeterek teşbih sanatına yer verilmektedir. Salman Bey, Turnatel Hanım için “bu melek yüzlü, sırma saçlı, ceylân gözlü güzel; acaba hakikaten Turnatel miydi?” (S.105, s.3475-3480) ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadede mazmunlara yer verilmekte, “Salman Bey, keklik sekişli, güvercin duruşlu, sürmeli ceylan gözlü Turnatel’e bakalım ne dedi.” (S.113, s.3710-3715), “Turnatel’in yüreği, yel görmüş yaprak gibi esti. Salman’ın yüzünü görmek için heyecanla bekledi” (S.100, s.3300-3303), “şimdi karşıma Turnatel’i çıkardın. Aklım

şaştı, hayalim karıştı; yaralı yüreğime yeniden aşk ateşi düştü, dedi” (S.112, s.3682-3684) ifadelerinde de mazmunlar kullanılarak teşbih sanatına yer verilmiştir.

3.1.2.2. Nazım

Salman Bey hikâyesinin nazım kısımları hacimlidir. Renk ve sayı barındıran unsurlar da daha çok nazım kısımlardadır. “Dağ-taş benim” (S.2, s.40-45) cümlesinde kahraman kendisini kuvvetli olması yönünden dağa ve taş benzeterek teşbih sanatına yer vermiştir. Aynı sayfada yer alan “Gümüş minek takımını herredim” (S.2, s.54-55) mısrasında gümüş kelimesi gri rengi karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

Halk edebiyatı ürünlerinde geçen klasikleşmiş kalıp “kırk gün kırk gece”, “Kırk gün kırk gece toy-düğün eyleyif” (S.3, s. 75-80) şeklinde anlatımı güçlendirmek için kullanılmıştır. Aynı sayfada “pire atıma” ve “harabe köyde bir sinek çıktı meydana, nara attı ve harabe köyün ayakta kalan duvarları da döküldü yere” (S.3, s.85-90) cümlelerinde mübalağa sanatına yer verilmiştir. Döşeme kısmında yer alan “sıyırdı kılıcını kınından” (S.3, s.85-90) ifadesindeki “kılıç” gücün, kuvvetin göstergesi olarak kullanılmıştır.

“Mavi” sonsuzluğun ve özgürlüğün sembolüdür. Mavi renk Kur’an-ı Kerim’de sema/gök, bahr/deniz gibi kelimeler ile ifade edilmektedir. Dağ, tepe, akarsu veya göllere göy/mavi ismi verilmektedir. Türk kültüründeki mitolojik geçmişine yönelik Yaşar Kalafat (1995:30) mavi rengi öncelikle “kut, ıduk ve tabu” kelimeleri ile bağdaştırmaktadır. Mavi rengin “ıduk” boyutuna bağlı olmakta mescit, minare, cami ve türbelerde gök veya mavi renginin kullanılmasının da bu anlama gönderme yapabileceği görüşünü savunmaktadır. Yaşar Kalafat (1995: 32) mavi renge bağlanan “tabu” anlamının devam etmekte olduğunu belirtmekte, bu olgunun varlığının Gök Tanrı inancından geldiğini söylemektedir. “Gene uçtuk göğlere” (S.3, s.80-85) cümlesinde “göğ” ile mavi renk çağrıştırılmış özgürlüğün ve sonsuzluğun göstergesi olarak kullanılmıştır.

“Belendim kızıl kanına” (S4, s.110-115) satırında “kan”, kırmızı rengi çağrıştırmakta kanla ifade edilerek tehlikenin göstergesi olarak kullanılmaktadır. “...üç gündür üç gecedir acım” (S.6, s. 185-190) mısrasında “üç” sayısı bir aşamayı karşılamaktadır. İlerleyen mısralarda “Baktım ap-ak torbadan süzerler” (S.6, s.200-205) ve “Ağ olsun gününüz” (S.7, s.220-225) ifadelerindeki “ağ/ak” temizliğin ve saflığın

göstergesi olarak kullanılmaktadır. Sayfa 10’da yer alan dörtlükte mazmunlar ve renklerin kullanıldığı örnek şöyledir:

Kız der ki var mende bu hilâl kaşlar
Ala göz bedir üz ibrişim saçlar
Hesretimi çeker havada kuşlar
Esen üzürgârnan durram ru-be-ru

Yukarıdaki dörtlüğün ilk mısrasında hilal kaş, ikinci dizesinde ibrişim saçlar ifadeleriyle mazmunlara yer verilmiştir. Dörtlüğün ikinci mısrasında ise ala göz ile mavi ile yeşil arasından yeşile daha yakın olan ela renk ile sevgili kastedilmiştir. Aynı sayfadaki dokuzuncu dörtlükteki “Gelin der bahçamda sonalar öter” (S.10, s.320-325) dizesinde, on beşinci dörtlükte “Sürmeli ceylanam sahra çölünde” (S.49, s.29-30) dizesinde mazmunlara yer verilmiştir. Onuncu satırda geçen “Teklifsiz emzirrem ağ memeleri” (S.11, s.360-365) dizesinde “ağ/beyaz” anne sütünü çağrıştırmakta ve saflığın, kutsallığın göstergesi olarak kullanılmaktadır.

“Kırklar vermiş özünü” (S.13, s.395-400) mısrasında “kırklar” ile Kırklar Meclis’i kastedilerek ilahi gücün göstergesi olarak kullanılmıştır. “Kırk” tasavvufta olgunlaşma sayısı olarak geçmektedir. Abdalların sayısı genellikle kırktır. Dört kapı kırk makam insanoğlunun hakikate oluşması için geçmesi gereken aşamalı ifade eder (Bozkurt, Bozkurt, 2012: 726). Aynı sayfada yer alan koçaklama (S.13, s.406-409) aşağıdadır:

Gelin hey ağalar çekin kılınıcı
Arap atla koç yiğidin günüdür
Göğüs verip arka verip nal atan
Sırma çullu küheylanlar günüdür

Yukarıdaki dörtlüğün ilk mısrasında geçen kılıç, kahramanlığın göstergesi olarak kullanılmıştır. Birinci mısradaki kılıç, ikinci dizedeki at, koç ve yiğit birbiriyle uyumlu kelimelerdir. Üçüncü mısrada geçen nal ve dördüncü mısrada yer alan küheylan ve hayvanların üzerine örtülen çul birbiriyle bağlantılı kelimelerdir. Dörtlüğün tamamında kullanılan bu kelimelerle tenasüp sanatına yer verilmiştir. Sayfa 21’de (S.21, s.692-695) yer alan dörtlükte renk imgesi şu şekilde geçmektedir:

Turnatel’em gurbet ele arzum var.
Cidey vatan ollam diyar be diyar
Sevda aşk ateşi hışm-ı tamu nar
Gazab-ı kast eyler târumârıma

Yukarıdaki dörtlüğün üçüncü mısrasında geçen aşk ateşi ifadesi kırmızı rengi karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Aşkın ve sevdanın rengi olan kırmızı burada ihtirasın göstergesi olarak geçmektedir. Dörtlüğün ardından söylenen bir sonraki sayfada (S.22, s.696-699) yer alan diğerk dörtlük şöyledir:

Kara dağlar
Kuş kalktı kanat ağlar
Avı yaralı gitti
Belensin kana dağlar

Yukarıdaki mâninin ilk mısrasında yer alan kara olumsuzluğın karşılığı olarak kullanılırken dördüncü mısradaki yer alan dağların kana belenmesini kırmızı karşılamakta ve tehlikenin göstergesi olarak geçmektedir. Turnatel Hanım'ın sylediğeri dörtlük (S.26, s.850-855) şu şekildedir:

İlaçsız derdime bulunmaz çare
Cidey vatan ollam terk-i diyara
Kevkeb nakış didar burcu sitara
Siyah talihimin yığval kısmeti

Yukarıdaki dörtlüğün ilk mısrasında derd ve çare kelimeleriyle anlamsal zıtlık oluşturularak tezat sanatına yer verilmiştir. Son mısrasında geçen "kara baht" benzetmesi yerine "siyah talihim" ifadesi geçmekte olup aynı anlamları taşımaktadır. Kara/siyah talih kahramanın kaderinin olumsuzluğının göstergesidir.⁵⁶ Dilbaz Hanım'ın Turnatel Hanım'a karşı sylediğeri dörtlük aşağıdadır:

Dilbaz'am yazıkla men müşkül hal
Hasretin canıma zelzele salı(r)
Gelmezse sorağın oluram deli
Ne mekândır menziliyin müddeti

Dörtlüğün ikinci mısrasında yer alan sevgiliye duyulan sevdanın çok kuvvetli olması zelzeleye benzetilerek teşbih sanatına yer verilmiştir. nc mısradaki âşık deli olmasını sevgilinin gelmemesine dayandırarak hüsn-i talil sanatına yer verilmiştir. Sayfa 29'da (S.29, s.963-966) Salman Bey'in Divan makamıyla sylediğeri dörtlük şöyledir:

⁵⁶ Benzer bir kullanım sayfa 86'da "Kara bahtım/ Ağ bahtım kara bahtım" (S.86, s.2825-2830) şeklinde geçmektedir.

Kaldırdı hüsn-i nikabın ta'n etti mahitaba
Hasretinden bizar oldum dü-çeşmim gelmir hâba
Kameti serv-i hıraman sürahi kaddi tuba
Bir acaib gılman gördüm melek-sıfat bu gece

Yukarıdaki dördlüğün üçüncü dizesinde geçen serv-i hıraman, sevgili için kullanılan mazmundur. Burada sevgili kastedilerek söylenen bu kullanım istiareye örnek oluşturmaktadır. Salman Bey'in söylediği dördlükte (S.34, s.1120-1225) şöyle geçmektedir:

Sunam senin hub yerişin can alar
Sürahi kametin suçalanıftı
Lâleden renk alıf ahmer yanağın
Bahar gülü kimi goncalanıftı

Dördlüğün üçüncü mısrasında geçen "ahmer" Osmanlı Türkçesinde kırmızı/kızıl rengi karşılamaktadır. Buradaki ahmer yanak (al yanak) nitelemesi, sevgilinin yüzünün güzelliğinin göstergesi olarak geçmektedir. Dördüncü dizede sevgili bahar gülüne benzetilerek canlı, taze olduğu ifade edilerek teşbih sanatına yer verilmiştir. Aynı sayfanın sonunda yine Salman Bey'in söylediği dördlük (S.34, s.1140-1145) şu şekildedir:

Salman der ganimet dü-çeşmin afat
Müjgân kirpiklerin gösterir hayat
Kaşların lam elif hatt-ı kuduret
Ebcetten ayrılıp hecelenifti

Dördlüğün üçüncü ve dördüncü mısrasında müjgan kirpikler ve kaşlar lam elif ifadeleri kullanılarak mazmunlara yer verilmektedir. Sayfa 36'da (S.36, s.1119-1202) Gevher Hanım'ın bağmana söylediği dördlük şöyledir:

Gevher cebr ucundan çeker cefayı
Tabib sen ol eyle derde devayı
Bi-haber gezerken men bî-nevayı
Saldı bu efkâra de gör ne diyer

Yukarıdaki dördlüğün ikinci dizesinde geçen dert ve deva sözcükleri ile zıtlık oluşturularak tezat sanatına yer verilmiştir. Salman Bey, bağbancı ile konuşurken Pir Sultan makamında dördlükler okur. Dördlüklerin (S.38, s.1245-1250) nakarat kısmı aşağıdadır:

Günde men
Gölgede sen günde men
Yılda kurban bir olur
Sana kurban günde men

Dörtlüğün ikinci dizesinde “gölge” karanlığı, siyah rengi çağrıştırarak olumsuzluğun göstergesi olurken “günde” aydınlığı, beyaz rengi çağrıştırarak olumlu anlamı iyi geçen günlerin göstergesidir. Salman Bey ile Gevher Hanım’ın karşılıklı söylediği dörtlüklerde Salman Bey’in verdiği karşılık (S.41, s.1350-1355) şöyledir:

Buğağı billurdur yanağın lala
Kaşların az kala aklımı ala
Hasret intizarlı bu mah cemala
Bahar gülü gibi solup gelmişem

Dörtlüğün son mısrasında Salman Bey solan bir bahar gülüne benzetilerek teşbih sanatına yer verilmiştir. Üçüncü dizede geçen “mah cemal” ifadesiyle dördüncü dize arasında bağdaşım kurularak benzin sararıp solması hastalığın göstergesi olarak kullanılmıştır. Salman Bey’in Gevher Hanım’ı kaybetmesi üzerine söylediği dörtlük (S.85, s.1805-1810) şu şekildedir:

Salman’am ağlaram men yana yana
Ateş aldı cismim od düştü cana
Terlan gönlüm düştü zulmat divana
Yeşilbaş sonadan elim üzüldü

Dörtlüğün ikinci mısrasında geçen “ateş” ve “od” kırmızı rengi çağrıştırmakta ve olumsuzluğun göstergesi olarak kullanılmaktadır. Kahramanın bedeninin ateş alması ve yüreğine ateş düşmesi onun yaşadığı üzüntü ve derdi ifade etmektedir.⁵⁷ Salman Bey’in zindandan çıkması üzerine söylenen dörtlük (S.60, s.1985-1990) şu şekildedir:

Yunus gibi men kalmışam deryada
Mevlâ’yı sevenler yetsin imdada
Yedi yıl Mecnun’u çöl ü sahrada
Leylâ’ya kul eden aşk ateşidir

Dörtlüğün üçüncü mısrasında Salman Bey, Mecnuna benzetilerek teşbih sanatına yer verilirken “yedi yıl” bir aşamanın göstergesidir. Salman Bey son dörtlükte “Kerem’in cismini sevda nârına / Yandırıp kül eden aşk ateşidir” (S.100, s.7-10) dizeleriyle Kerem’e

⁵⁷ Benzer bir kullanım Sayfa 55’te (S.55, s.1805-1810) “Ateş aldı cismim od düştü cana” şeklinde geçmektedir.

benzetilerek teşbih sanatına yer verilirken telmih sanatına da atıf yapılmıştır. Son dizedeki “ateş”, kırmızı rengi çağrıştırırken “aşk ateşi” ifadesi ihtirasın göstergesi olarak kullanılmıştır. Salman Bey, cellatlarla karşı karşıya geldiğinde şu dörtlükleri (S.66, s.2185-2190) söyler:

Top top oluf derelerin dumanı
Hak götürsün ara yerden yamanı
Göründü gözüme Nuh’un Tufan’ı
Gark ollam ummana sele dokunsam

Dörtlüğün üçüncü dizesinde “Nuh tufanına” gönderme yapılarak telmih sanatına yer verilirken son dizede ummana, sele dokunmak ifadeleriyle mübalağa sanatı kullanılmıştır. Sayfa 67’de Salman Bey’in söylediği dörtlük şöyledir:

Sevda saldı meni bu galmagala
Sıtk ile sabr edem perişan hale
Yârimin hüsnünde açılıf lâle
Bülbül feryat eder güle dokunsam

Yukarıdaki dörtlüğün son dizesinde gül-bülbül mazmunu kullanılmıştır. Dörtlüğün birinci ve üçüncü mısrasındaki mecazlı söyleyişlerle mübalağaya yer verilmiştir. Salman Bey, Hak âşığı olduğunu kanıtlamak için Türkçe, Farsça ve Arapça kelimelerden oluşan dörtlükler söyler. Dörtlüklerden biri (S.69, s.2360-2365) şu şekildedir:

Yârin siyah zülûflerin öreydim
İnce bele altın kemer saraydım
Bir zevk ile ağ sineye vuraydım
Arap “yedd’i” Farsî “dest’i” Türkî “el”

Dörtlükte söz sanatlarına yer verilirken aynı zamanda renkler de kullanılmaktadır. “Altın kemer” ile sarı renk kastedilirken üçüncü dizede “ağ sine” ile beyaz renk çağrıştırılarak temiz kalpli olduğu kastedilmiştir. Gevher Hanım ve Salman Bey’in söyleştikleri dörtlüklerde renklere rastlanılmaktadır. Gevher Hanım’ın söylediği dörtlük (S.84, s.2755-2760) şöyledir:

Felek bizi koydu gönlü karalı
Kesildi kismetim düştüm aralı
Lâcın vurmuş turna kimi yaralı
Belend oldum kızıl kana sevdiğim

Dörtlüğün birinci mısrasında “gönlü karalı” ifadesi olumsuzluğu çağrıştırarak üzgün durum, “kızıl kana belenmek” deyiimiyle tekrar olumsuzluk çağrıştırılarak tehlike kastedilmiştir. Gevher Hanım’ın vefatı üzerine Salman Bey beş kıta okur. Kıtaların biri kesik/cinaslı mâni biçiminde (S.86, s.2855-2860) şu şekildedir:

Güle damlar
Oturur gül adamlar
Koca bülbül kan ağlar
Gözyaşı güle damlar

Dörtlüğün üçüncü dizesindeki “kan ağlamak” kırmızı rengi çağrıştırmaktadır. Burada kullanılan deyim üzüntüyü ifade etmektedir. Benzer bir kullanım “Yaş yerine kanlar döküp ağlaram” (S.127, s.1-5) dizesinde, “Kan ağlar meskenim eyvan otağım” (S.131, s.16-19) dizesinde geçmektedir. Gevher Hanım’ı kaybetmenin üzüntüsü üzerine Salman Bey’in söylediği dörtlük (S.89, s.2940-2945) aşağıdadır:

Müşkül halim oldu dillere destan
Siz de benim kimi çıkmayın yastan
Gönlümün bülbülü uçtu kafesten
Cesette cismimin canı görünmür

Dörtlüğün üçüncü mısrasında “gönlümün bülbülü” ile sevgili kastedilmektedir. Buradan sevgili, benzeyen öge; bir bülbüle, kuşa benzetilmiştir. Cümlede sevgili, benzeyen öge yer almadığı için açık istiare bulunmaktadır. Sayfa 90’da Senem Hanım’ın söylediği dörtlük şu şekildedir:

Elvanlı balamın kanlı libası
Gülgez kanlı zer kumaşlar ağlasın
Ne yaman dert imiş evlât acısı
Feryat edem dağlar taşlar ağlasın

Yukarıdaki dörtlüğün son dizesinde Senem Hanım’ın derdini dağlara taşlara anlatmasıyla dağların taşların insan gibi ağlayacağı dile getirmiştir. İnsana özgü ağlama özelliği dağlara taşlara aktarıldığı için teşhise yer verilmiştir. Turnatel Hanım’ın “telli karaçi” makamıyla söylediği dörtlük (S.102, s.3360-3365) şöyledir:

Kûh u deştte gezif Mecnun olan yâr
Leylâ’nın kervanı gelif geçti mi
Abes aşk oduna beyhude yanmak
Dergâh-ı âlemde makbul işti mi?

Dörtlüğün birinci ve ikinci dizesinde Leyla ve Mecnun'dan bahsederek telmih sanatına yer verilmiştir. Turnatel Hanım'ın söylediği dörtlükte “Sen bülbül ol gülüstanda lâle men” (S.144, s.6-10) dizesinde sevgiliyi bülbüle kendisini ile laleye benzeterek teşbihe ve birbiriyle uyumlu kelimelerin bir arada kullanılmasıyla tenasüp sanatına yer verilmiştir. Hikâyenin sonunda Salman Bey'in Turnatel Hanım'a söylediği dizeler (S.113, s.3715-3720) on altı hecelidir:

Ela gözlü nazlı dilber sen safa gelifsen bize
Al yanakta hal görüner müptelayam bedir yüze
Alma yanak billur bunak ne vasfa gelir ne söze
Aşkının divanesiyem bak sinem üstünde köze
Hilâl kaşın aklım alar hayalim uğrar emraza
Hiç mende takat kalmadı akar leblerinden meze

Mısralarda yer alan “al yanak”, “alma yanak” kırmızı rengi çağrıştırmış ve sevgilinin güzel yüzünün göstergesi olarak kullanılmıştır.

3.1.3. Sevdakâr ile Gülenaz Hanım Hikâyesi

3.1.3.1. Nesir

Halk edebiyatı ürünlerinde “üç”, “yedi”, “dokuz”dan sonra “kırk” en çok kullanılan sayılardandır. Dede Korkut Hikâyelerinde de en çok tekrarlanan sayılardan olmuştur.⁵⁸ Masallarda, destanlarda ve hikâyelerde kahramanların yanında yer alan ona yardım eden yiğitlerin sayısı her zaman “kırk yiğit” olarak geçerken, ihanet eden yiğitler de “kırk namert” olarak verilmiştir. Kadın kahramanların yanlarında onlara yardımcı olan kızlar ise “kırk ince belli kız” veya “kırk cariyе” olarak bütünlüğün ve manevi birlikteliğin sembolü olarak geçmektedir (Ulukan, 2012: 239). Sevdakâr Hikâyesinde “kırk” sayısının kullanımı “kırk ince cariyе” (S.1, s.10-15), “kırk nene” (S.), “kırk katır” (S.8, s.230-235), “kırk tane kız” (S.25, s.790-795), “kırk harami” (S.45, s.1610-1615) şeklinde geçmektedir.

“...sinek mandaya diyor ki...” (S.2, s.55-60) cümlesinde intak sanatına yer verilmiştir. “Yay, kılıç, ok” (S.3, s.75-80) savaşın, gücün, silahın göstergesi olarak

⁵⁸ Dede Korkut Hikâyelerinde “kırk yiğit”, “kırk ince belli kız”, “kırk yoldaş”, “kırk namert”, “kırk gün”, “kırk cübbe”, “kırk kul kırk kırnak”, “kırk nefer”, “kırk oynashı”, “kırk gün kırk gece”vb. en çok kullanılan ifadelerdir (Ergin, 2009: 239).

kullanılmıştır. Aynı sayfada “sürmeli göz” (S.3, s.80-85) benzetmesinde mazmun bulunmaktadır.

“Bizim dini inancımıza göre; iki melek benim omuzlarımdadır, iki melek senin omuzlarındadır, mendeki melekler oğlan vekili, sizdeki melekler kız vekili, bu dört meleklerin şahadetiyle men nikâhımızı kendi elimle kıyaram dedi.” (S4, s.115-120) cümlesinde “dört” sayısı geçmektedir. Esat Korkmaz (2003: 122), çalışmasında İslami gelenekte geçen “dört can bir beden” Hz Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i karşıladığı için bu sayının kutsal kabul edildiği bilgisine yer vermiştir. Annamarie Schimmel (2011: 98)’e göre maddi düzenin sayısı olan “dört” hayatın her noktasında yer almaktadır: dört element, dört rüzgâr, dört büyük melek, dört kitap ve kendisine kitap gönderilen dört peygamber İslam dininde “dört” sıklıkla geçmektedir: dört büyük halife, dört kapı (Özkan, 2011: 255). Sayfa 6’da (S.6, s.190-195) “Gün, dördüncü güne devroldu.” ifadesiyle yine bir düzenin, mertebenin çağrışımı olacak şekilde kullanılmıştır.

Sevdakâr’ın doğumu üzerine “Nihayet dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika tamam oldu. Gülşah cariyeye doğum yaptı. Nur topu gibi bir erkek evlat dünya yüzüne getirdi.” (S.7, s. 210-215) cümlesi geçmektedir. Burada geçen “dokuz” sayısı “üç”ün katı olması yönüyle ve İslamiyet’te sıklıkla geçmesi yönüyle hem kutsal kabul edilmekte hem de uğur ve hediyeği karşılamaktadır. Buradaki “nur topu gibi bir erkek evlat” ifadesinde yeni doğan erkek çocuk nur topuna benzetilerek teşbih sanatına yer verilmiş, beyaz renkle ilişkilendirilerek bu rengin İslamiyet’teki temizlik ve saflığın göstergesi olarak kullanılmıştır.

Sevdakâr için “körpe çocuk” (S.8, s.250-255) nitelemesiyle teşbih sanatına yer verilmiştir. Burada Sevdakâr; körpeye, henüz büyümemiş, taze bitkiye benzetilmiştir. “...üç defa çocuğu gömlekten geçir.” (S.9, s.290-295) cümlesinde “üç” sayısı geçmektedir. Mustafa Şenel (2017: 74) çocuğa ad verilmesinde çocuğun beyaz keçeye sarılıp kapı eşiğinden üç, yedi veya dokuz kere geçirildiği bilgisine yer vermiştir. Bu durum çocuğun uzun ömürlü olması için yapılmakta ve bu sayılara yüklenen kutsal anlamı göstermektedir. Türk kültüründe ve İslamiyet’te “üç” sayısı eşik, tamamlanma, derecelendirmeyi ifade edecek şekilde kullanılmıştır. “Üç” sayısının benzer kullanımları “üç at ayarlansın” (S.39, s.1255-1260), “üç beş yıldır kapanmış” (s.45, s.1610-1615), “üç karış” (S.52, s.1820-1825), “üç cellat” (S.70, s.2515-2520), “üç atlı” (S.81, s.2875-2880), “üç defa öptü” (S.86, s.3045-3050) şeklinde geçmektedir.

“...çocuk beş yaşına geldi.” (S.9, s.290-295) cümlesinde ise çok sık yer almayan “beş” sayısı kullanılmaktadır. Annamarie Schimmel’e göre (2017: 103) “beş” genellikle insan yaşamıyla ve beş duyuyla bağlantılıdır, “beş” insan ruhunun tamamını ifade etmektedir. Burada da benzer bir kullanım görülmektedir. Aynı sayfada “Bir Cuma günü çocuğu güzel giydirmişti, gözlerini sürmelemişti, ellerini kınalamıştı” (S.9, s.295-300) cümlesinde hem mazmuna yer verilmiş hem de “kına” kelimesi turuncu rengin göstergesi olarak kullanılmıştır. “...Bugün yaşı beş, bize de tembih etmişti beş yaşına kader dışarı çıkarmayın nazar değer, senin çocuğun yaşamır.” (S.10, s.315-320) alıntısında çocuğun “beş” yaşından sonra dışarı çıkması tamamlanmanın göstergesi olarak kullanılmıştır.

“Acılı ve ağır kelime” ve “acılı söz” (S.11, s.335-340) ifadelerinde teşbih sanatına yer verilmiştir. Hikâyenin genelinde kelimelerin karşıladığı anlamların iğneleyici, olumsuzluk olduğunu vurgulamak için “acı” kelimesi kullanılmıştır. “...fidan gibi bağman.” (S.12, s.380-385) kullanımında Sevdakâr’ı diri ve kuvvetli olması yönünden fidana benzetilmiştir.

Koca Nene için kullanılan “Senin bu saçın ağarmış, aklın niye ağarmamış?” (S.15, s.455-460) cümlesinde beyaz renk ilke ilişki kurularak saçın ağarması ile yaşlılığa, aklın ağarmaması ile deneyim ve tecrübeye çağrışım yapılmıştır. Aynı sayfada “Neyse; çay, kahve, tütün, keyifler oldu bütün. Yemeklerini falan yediler, sofraya toplandıktan sonra...” (S.15, s.465-470) alıntısında birbiriyle uyumlu kelimeler bir arada kullanılarak tenasüp sanatına yer verilmiştir. Bir diğer tenasüp örneği ise sayfa 20’de “Gitti ekmek, kaz, tuz, çay, şeker, pirinç öteberi aldı getirdi” (S.20, s.625-630) şeklinde geçmektedir.

“Kıble-yi âlem, biz on iki kişiden mürekkep hükümet erkânıyık.” (S.28, s.895-900) ifadesinde “on iki” sayısı geçmektedir. “On iki” İslamiyet içerisindeki ehl-i beyt düşüncesi ile bağlantılı olup kutsal kişileri çağrıştırmaktadır. Buradaki kullanım da yüksek mertebedeki kişileri kastetmek amacı ile kullanılmıştır.

Gülenaz Sultan ve Sevdakâr Şah’ın sohbetinden bahsedilen “Gülenaz Sultan, Sevdakâr’la konuşurken birden yüzüne bir parıltı düştü” (S.30, s.965-967) alıntısında parıltı kelimesiyle kastedilen ışıktır. Burada Gülenaz’ın suratına düşen ışık kastediliği için mecazı mürsel söz sanatına yer verilmiştir. Diğer mecazı mürsel örneği sayfa 34’te “Keşke o kılıçlar meni keseydi” (S.34, s.1085-1087) alıntısında geçmektedir. Burada kılıç kelimesiyle kastedilen karşıdaki düşmandır. Sayfa 37’de geçen “Vezir deveden büyük fil

var, zalimin zulmü varsa, mazlumun Allah'ı var. Kulak as, dedi" (S.37, s.1185-1190) alıntısında zalim, zulüm ve mazlum birbirini çağrıştıran kelimelerdir. Bu kelimelerin bir arada kullanılmasıyla tenasüp sanatına örnek oluşturmaktadır.

Becan'ın kullandığı "Bir harp ola da kılıcım bir kana dege, yuhum dağıla." (S.43, s.1585-1589) cümlesinde renk ve söz sanatı birlikte kullanılmıştır. Bu cümlede de "kan" kelimesiyle bir insan kastedilmiş, mecaz-ı mürsel söz sanatına yer verilmiştir. "Kan" ile "kırmızı" renk ilişkisi kurulmuş, savaş ve tehlikenin göstergesi olarak geçmektedir. Sayfa 51'de geçen "Kim onun derdine ilaç bularsa, dünyalığını alacak, ahretine karışmayacak" (S.51, s.1800-1805) alıntısında dert ve ilaç anlamsal olarak birbirinin karşısını karşılamaktadır. Bu alıntıda dert ve ilaç kelimelerinin kullanımıyla tezat sanatına yer verilmiştir. Diğer tezat örneği sayfa 79'da "Ey âlemi yoktan var iden! Gönder melâikenî, benim ruhumu kabz etsin" (S.79, s.2805-2810) cümlesinde "var" ve "yok" kelimeleriyle yapılmıştır.

Sayfa 64'te (s.2220-2225) geçen "Eğer ortalık karardığı sırada, buradan meni çıkarttın yola düşdün düşdün..." cümlesinde "kararmak" kelimesi siyah rengi çağrıştırmaktadır. Hikâyelerde geçen "karartı, kararmak" ifadeleri ise genellikle olumsuzluğu ifade edecek şekilde kullanılmıştır.

Sevdakâr'ın sinirlenmesi üzerine "Sevdakâr'ın burnundan ateşi çıkır." (S.74, s.2650-2655) benzetmesine yer verilmiştir. Burada "ateş" kırmızı rengi çağrıştırmış tehlike ve öfkenin sembolü olarak kullanılmıştır.

"Aynı bizim tren tünelleri gibi..." (S.76, s.2715-2720) ve "Çekti kargısını, bunun önünde mart leyleği gibi şaklattı.⁵⁹" (S.76, s.2730-2735) nitelemelerinde teşbih söz sanatına yer verilmiştir. Sevdakâr'ın Becan'ı yenmesi üzerine "...lor tulumu gibi Becan'ı yere vurdu." (S.84, s.2970-2975) ifadesi kullanılmış ve teşbih sanatına yer verilmiştir.

Zöhre Sultan'ın kullandığı "Ey on sekiz bin âlemi bir lahzada, 'Kün' kelimesiyle yoktan var iden Allah! Sana sığındım, dedi." (S.84, s.2965-2970) cümlesinde "on sekiz" sayısı geçmektedir. İslamiyet'te Allah'ın tecellisi olan akl-ı küll ve nefis-i küllden dokuz felek meydana gelmekte; bunların dönmesinden dört unsur, dört unsurdan üç çocuk (bitki, hayvan ve cemâd) oluşmaktadır. Bu sayıların toplamı "on sekiz" olduğu için de bu sayı

⁵⁹ Benzer bir kullanım sayfa 81'de (S.81, s.2880-2885) "mart leyleği gibi şakıladı." şeklinde geçmektedir.

kutsal sayılmaktadır (Karaköse, 2016: 702). Hem İslami gelenek içerisinde hem de edebiyatta “on sekiz bin âlem”, kesreti, çokluğu ifade etmek için kullanılmıştır.

3.1.3.2. Nazım

Doğadaki unsurlar gösterge niteliği taşımaktadır. Bu unsurların çoğu renklerle anlam kazanmaktadır. Örnek olarak tabela üzerindeki bir işaret sürücü veya yaya için bir anlam ifade etmektedir. Tabelada kullanılan kırmızı renk, kişinin daha dikkatli olması gerektiğini ya da kişinin tehlike barındıran bir durum içinde olduğu iletilerini barındırmaktadır. Kırmızı rengi çağrıştıran dörtlük (S.13, s.415-420) hikâyede şu şekilde geçmektedir:

İçtim aşkın badesinden nûş eyle kan dediler
Sarfet sine defterinden cevahir kân dediler
Serini sevdaya salan giyer gam libasını
Aşk odunun alavına alışıp yan dediler

Yukarıdaki dörtlüğün son mısrasında geçen “alav” kelimesi geçmektedir. Renkler tonlarına ayrıldığında sıcak ve soğuk renkler olarak gruplandırılmaktadırlar. Kırmızı en sıcak renk olarak nitelendirilmektedir. Fiziksel olarak hareketliliği, dinamikliği ve gençliği; duygusal manada ise mutluluk, azim ve kararlılığı karşılamaktadır. Sıcak renk olan ifade edilen kırmızı, kullanım bağlamlarına göre şiddet, tehlike ve ihtirası da çağrıştırmaktadır (Ulukan, 2012: 159). Buradaki kullanımda aşk derdinin ateşinin “alev”ine alışması benzetmesiyle duygusal olarak mutluluk, ihtiras ifade edilmiştir. Benzer bir kullanım sayfa 15’te (S.15, s.475-477) şu şekilde geçmektedir:

Nagehandan ataş alıp yanaram
Arzuhalım yetirseniz bir yara

Bu beyitte “ataş” kelimesiyle kırmızı renk ilişkisi kurulmakta ve “ateş almak” kullanımıyla tehlike ve ihtiras anlamını ifade edilmektedir.⁶⁰ Devamındaki beyitte (S.15, s.480-482) “Gece gündüz dide giryan olmuşam” cümlesinde “gece” ve “gündüz” öğeleriyle zıtlık ilişkisi kurularak tezat sanatından yararlanılmıştır. Gülenaz’ın söylediği beyitte (S.16, s.499-500) renklere görülmektedir

⁶⁰ Benzer bir kullanım ise sayfa 34’te “Bir ataş düşürdün şirin canıma” (S.34, s.1090-1095) şeklinde geçmektedir. Burada geçen “ateş” ifadesi kırmızı rengi çağrıştırmakta ve tehlikeyi ifade etmektedir.

Gülenaz'ın kara bahtı ağ değil
Sinem üste çalı çapraz dağ değil

Yukarıdaki beyitte Gülenaz kaderini “kara” ve “ağ” ile ilişkilendirmektedir. “Kara”, siyah renk ilişkisi kurularak hayatının olumsuz şekilde geçeceğine vurgu yapılmıştır. “Ağ”, beyaz renkle ilişki kurularak kaderinin olumlu, iyi geçmediği aktarılmıştır.⁶¹ Bu beyitte aynı zamanda iki renk üzerinden tezat sanatına da yer verilmiştir. Koca Nene'nin söylediği dörtlükte (S.19, s.593-596) söz sanatı şu şekilde geçmektedir:

Dindirmeynen dide giryan olmuşam
Akıp çeşmim yaşı dönüpdü çaya
Yetişende meni bed-nam eyledi
Bed asıldan ne ar olur ne haya

Yukarıdaki dörtlüğün ikinci mısrasında akan göz yaşlarının çaya dönmesiyle durum olduğundan fazla gösterilerek mübalağa söz sanatının kullanılmıştır. Taya Nene'nin söylediği dörtlükte (S.19, s.600-605) renk sembolizmine şu şekilde yer verilmiştir:

Yetişende derdin eyledim malûm
Keşke demeseydim lal olsun dilim
Sana yâr olamaz o kanlı zalim
Efsane zihnini uğratma zaya

Yukarıdaki dörtlükte “kanlı zalim” nitelemesinde düşman, söylenmediği için açık istiareye yer verilmektedir. Aynı zaman “kanlı” ifadesi kırmızı rengi çağrıştırmakta “zalim” ifadesiyle bu renk tehlike anlamını barındırmaktadır.⁶² Aynı sayfada Gülenaz Sultan'ın söylediği dörtlük (S.19, s.609-612) aşağıdadır:

Gülenaz şâd değil yas donun geyer
Gönlü gamgin olan canından doyar
Rica minnet kabul etmezse eğer
Leliyip düşeydin o haki paya

⁶¹ Benzer bir kullanım sayfa 61'de “Muhannetsen kalbi kara ne deyim” (S.61, s.2120-2125) şeklinde “kara kalpli” ifadesiyle olumsuzluk anlamı yüklenerek kişinin kötülüğüne vurgu yapacak şekilde kullanılmaktadır. Sayfa 75'te ise “Kara bahdım / Okudum kara bahdım” (S.75, s.2685-2690) şeklinde olumsuzluk çağrıştıracak şekilde kullanılmaktadır.

⁶² Benzer kullanım sayfa 43'te “Seyhat Hanım yaş yerine döker kan” (S.43, s.1575-1580) ifadesinde geçmektedir. Burada “kan dökmek” kırmızı rengin olumsuzluk anlamını yani tehlikeyi çağrıştırmaktadır. Sayfa 69'da ise “Sen git kızıl kana boyan” (S.69, s.2480-2485) ifadesinde “kızıl kan” burada da tehlikenin sembolü olarak kullanılmaktadır.

Yukarıdaki dörtlüğün ilk mısrasında “şâd” ve “yas” kelimelerinin karşıt kavramlardır. Dizede mutluluğ ve ölümü çağrıştıran iki kavramın kullanılmasıyla tezat sanatına yer verilmiştir. Gülenaz’ın sylediğ son bent (S.21, s.666-669) şöyledir:

Gülenaz’am ataşına düşmüşem
Sevdan ile şirin candan geçmişem
Sine ryan fetin nikab açmışam
Nazar kılıp mah camalım grsene

Yukarıda yer alan dörtlüğün ilk mısrasında “ataşına düşmek” kullanımıyla aşk acısı ifade edilirken ikinci dizede sevgiliye duyulan bu aşk acısıyla kişinin yaşamından vazgeçmesiyle mbalağ sanatı kullanılmıştır. Son dizede ise “mah cema” ifadesiyle yüz değil insan kastedildiğ için mecazı mürsel sanatına yer verilmiştir. Gülenaz’ın Sevdakâr’ın baygın düşmesi üzerine sylediğ dörtlük (S.22, s.685-690) ş şekildedir:

Civan iken gem glne inecek
Sevda çekip ataş oduna yanacak
Gülenaz aşkına içip kanacak
Elini uzatıp kırklar camına

Yukarıdaki dörtlükte hem renk hem de sayı sembolizmine dair unsurlar bulunmaktadır. İkinci mısrada “ateş oduna yanacak” ifadesiyle kırmızı renk üzerinden aşk ve ihtiras anlamı vurgulanmıştır⁶³ “Kırk” sayısı Türk kültüründe sıklıkla kullanılmakta ve İslamiyet’te de sıklıkla kullanılmasının yanı sıra kutsal kabul edilen sayıların içinde bulunmaktadır. Hz. Muhammed’in “kırk” yaşında ilk vahyini alması, Allah’ın Hz. Adem’in çamurunu “kırk” gün yoğurduğna inanılması, Hz. Muhammed’in isminin ilk harfi olan mim’in sayısal değeri “kırk” olması bu sayının neden kutsal olduğnu göstermektedir (Schimmel, 2011: 270). Hz. Peygamberin Miraç hadisesi esnasında Kırklar Meclisinin kurulması da bu sayının kutsal olduğnu göstermektedir. Son mısrada geçen “kırklar camına” ise ifade edilen “kırklar” ile ilişkilendirilebilmektedir. Kırklar, abdallar kırk kişidir. Bu Kırkların bereketi ile düşmana galip geldiğinizde beladan kurtulursunuz.⁶⁴ Bu bağlamda buradaki “kırklar” ilahi gücü temsil etmektedir. Sayfa 23’te geçen dörtlükte (S.23, s.720-723) söz sanatı ş şekilde yer almaktadır:

⁶³ Benzer bir kullanım sayfa 23’te “Ataş alıp aşk oduna yan indi” (S.23, s.715-720) şeklinde geçmektedir.

⁶⁴ URL2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kitabul-ilel--ahmed-b-hanbel>

Bağda dara
Zülfünü bağda dara
Bülbülü gülden ötürü
Çekerler bağda dâra

Yukarıdaki dörtlüğün üçüncü ve dördüncü dizesinde yer alan bülbül, gül, bağ kelimeleri biribiri arasında uyumlu kelimeler olduğundan tenasüp sanatının kullanımı örneklendirilmiştir. “Melek sıfat şu yüzüne ne söz var” (S.25, s.805-806) satırında yüz, melek sıfata benzetilerek teşbih sanatına yer verilmiş kişinin masumluğuna, saflığına vurgu yapılmıştır. Aynı sayfada bir sonraki dörtlükte ise “Güler kah kah çeker keklik misali / Bülbül sesli avazında ne söz var” (S.25, s.810-815) mısralarında tekrar teşbih sanatına yer verilmiştir.

Sevdakâr’ın söylediği dörtlük (S.26, s.815-820) şu şekildedir:

Sevdakâr der boynu şamama tağı
Sinesi bezestan billur buhağı
Kızıl gülden al reng alır yanağı
Elvan elvan gülgezine ne söz var

Yukarıdaki dörtlüğün üçüncü mısrasında yer alan “kızıl gülden” kırmızı gül ifadesi ile aşk ve sevgiye vurgu yapılırken devamında “al” renk alır yanağı ifadesiyle sevgilinin yanaklarının kırmızı renk olduğu dile getirilerek utandığı aktarılmaktadır. Bu satırda kırmızı renk üzerinden aşk, mutluluk ve ihtiras çağrışımları yapılmıştır. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında Sevdakâr’ın Gülenaz’la kavuşması üzerine söylediği son dörtlük (S.28, s.880-885) şu şekildedir:

Sevdakâr lebinen emdi bal kimi
Nem çekip çiğ düşmüş kızıl gül kimi
Tomurcuk düzülüp gül-ab sel kimi
Tazelenif var sinenin teri kız

Yukarıdaki dörtlüğün ilk mısrasında sevgilinin dudakları bala benzetilerek tatlı ve vazgeçilemez olduğu vurgusu yapılırken ikinci mısrada kahraman aşkından çaresiz bekleyen aşkın sembolü olan kırmızı güllere benzetilmektedir. “Selvi boylum seda verdi” (S.31, s.980-985) ifadesi klasik edebiyatta sıklıkla kullanılan mazmunlara da yer verildiğini göstermektedir (Onay, 2001: 361). Aynı sayfada yer alan Sevdakâr’ın sevgiliye söylediği “Men kurmanam ala göze” (S.31, s.995-1000) mısrasında geçen “ala göz” ile

yeşil ve sarı rengin karışımı kastedilmektedir.⁶⁵ Sayfa 32’de (S.32, s.1016-1019) Sevdakâr Şah’ın söylediği dörtlük şu şekildedir:

Her ne yapsan cebr-i zulüm eylersen
Âlem bilir sen bir ülke Han’ısın
Hak yapan binayı bende bozamaz
Rahme gelip kul Allah’ı tanısan

Yukarıdaki dörtlüğün ikinci dizesinde “âlem” kelimesiyle kastedilen dünyadaki insanlar olduğundan mecazı mürsel sanatına yer verilmiştir. Üçüncü düzede ise “yapmak” ve “bozmak” kelimeleri birbirinin karşıtını ifade ettiğinden tezat sanatına örnek oluşturmaktadır. Sayfa 37’de yer alan dörtlük (S.37, s.1189-1192) aşağıdadır:

Bize bir taş deydi kalbi karadan
Hak nâ-hakkı aralasın Yaradan
Tıfıl iken ayrı düştüm sıladan
Yetmedin sırrımın bir haberine

Yukarıdaki dörtlüğün birinci mısrasında yer alan “kalbi kara” ifadesi ile kastedilen kötü insandır. Bu cümledeki kullanım benzetme amacı taşıdığından ve kötü insan söylenmediğinden istiareye sanatına örnek oluşturmaktadır. Bir sonraki sayfada yer alan dörtlükteki söz sanatı kullanımı şu şekildedir:

Tohundu bir eser mest oldum gene
Durdukça aşk odu kâr eyler cana
Leyla’dan ziyade Mecnun’dan fena
Kerem tek yanaram Aslı nârına

Dörtlüğün üçüncü ve dördüncü mısrasında yer alan Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı kullanımıyla geçmişte yaşanan büyük aşklar anımsatılarak telmih sanatına yer verilmiştir. Sevdakâr’ın, Gülenaz için Becan’la karşılaşması üzerine söylediği dörtlük (S.40, s.1285-1290) şu şekildedir:

Yâremi boyu yucadı(r)
Mine gerdanı sucadı(r)
Hasretem lebi goncadı(r)
Bülbülem güle gederem

İlk mısradaki sevgilinin boyu “yuca”ya bir bitkiye benzetilmektedir. Üçüncü mısradaki sevgilinin dudaklar tekrar bir bitkiye benzetilmektedir. Son dizede “bülbul-gül” ilişkisi

⁶⁵ Benzer bir kullanım sayfa 60’da “Ala gözlüm dide giryan olmuşam” (S.60, s.2115-2120) şeklinde geçmektedir.

üzerinden sevgiliyle kahramanın aşkına vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda satırlar arasında kullanılan kelimeler birbiriyle bağlantılı kelimeler olduğundan tenasüp sanatına da yer verilmiştir. Diğer tenasüp örneği sayfa 69’da (S.69, s.2476-2479) şöyle geçmektedir:

Gel senlen koşuna dalak
Cenge edek hem kılıç çalak
Düşmanın hakkından gelek
Gerek hasımına dayan

Yukarıdaki dörtlüğün ikinci dizesinde geçen “cenk etmek” ve “kılıç”, üçüncü dizesinde geçen “düşman”, son dizede geçen “hasım” birbirini çağrıştıran kelimelerdir. Birbiriyle uyumlu bu kelimelerin aynı dizede kullanılmasıyla leff ü neşr söz sanatı örneklendirilmiştir. Sevdakâr’ın söylediği dörtlükte (S.74, s.2665-2668) şöyledir:

Sevdakâr’am n’eylemişem n’eylem
İnip aşkın deryasını boylarım
Gece gündüz dad-ı figan eylerem
Dü çeşmimden akan oldu sel vezir

Dörtlüğün üçüncü mısrasında geçen “gece” ve “gündüz” birbirine karşıt kavramlar olduğundan tezat sanatını örneklendirmektedir. Son mısrada geçen akan göz yaşlarından sel oluşması ifadesiyle mübalağa sanatı örneklendirilmiştir.

3.2. Âşık Şevki Halıcı’nın Tasnif Ettiği Hikâyelerde Renk ve Sayı Sembolizmi

3.2.1.Renk

Âşık Şevki Halıcı’nın tasnif ettiği hikâyelerin hem nazım hem nesir kısmında geçen renkler başta ak ve kara devamında ise yeşil, kırmızı, sarı ve ala bulunmaktadır. Âşık Şevki Halıcı, olayları anlatırken olumsuz durumları ifade etmek için siyah rengi kullanmıştır. Kahramanın talihinin kötü olduğunu bildirirken “kara bahtlı”, ölümü ve yası çağrıştıran “kara giymek”, “karaları bağlamak” kullanımlarına yer vermiştir. Çalışmada ele alınan hikâyelerin hem nazım hem de nesir kısmında “kara” en çok kullanılan iki renkten biri olmuştur.

Ak, Türk kültüründe ve İslamiyet’te olumlu anlamları çağrıştıran renktir. Hz. Peygamber’in kullandığı üç sancaktan birinin renginin beyaz olması sebebiyle özellikle Osmanlı dönemi yazarları, Selçuklular ve Osmanlılardaki ünlü “Ak Sancaklar”ı genellikle Peygamber ile İslâmiyet’e bağlamışlardır (Genç, 1997: 1080). Kültür içerisinde temizliği,

saflığı; dinî kullanımlarda ise yüceliği, ululuğu karşılayan bu renk, âşık tarafından hikâyelerde dervişleri ifade etmek için “nurani derviş” şeklinde kullanılmıştır. Buna ek olarak yaşlanmanın göstergesi olarak “saçlara ak düşmesi” veya “saçların beyazlaması” şeklinde beyaz renk hikâyelerin nazım ve nesir kısımlarında geçmektedir.

Kara ve ak renkten sonra en çok tekrar eden renk kıızıdır. Kırmızı renk hikâyelerde kızıl olarak geçmekte, kullanımına göre hem olumlu hem olumsuz anlamlar içermektedir. Aşk, sevgiyi, ihtirası ifade etmek için kullanılan bu renk, savaş ve tehlikenin sembolü olarak da kullanılmaktadır. Ak ve kara, hikâyelerde doğrudan kullanılırken kırmızı renk farklı göstergelerle kullanılmıştır. Sevgilinin çektiği acıyı ifade etmek için “od düştü canıma”, “ateş alıp Aslı kimi yanaram” kullanımlarıyla ateş/od üzerinden bu duygu aktarılmıştır. Sevgilinin güzelliğini ifade etmek için de kırmızı renk mazmunlarla birlikte “al yanak” şeklinde kullanılmıştır.

Sarı ve sararmak âşığın hikâyelerinde hastalığı, kahramanın durumunun kötüleşmesini bildirmek için kullanılmıştır. Hikâyelerin nazım kısımlarında “Ayva gibi sararıp solmak” kullanımı bu durumu örneklendirmektedir. Sarı ile yeşilin arasında olan ala, hikâyelerde sevgiliden bahsedilirken kullanılan renklerden biridir. “Ala gözlü” kullanımı hikâyelerin nazım kısımlarında sevgiliyi ifade etmek için kullanılmaktadır.

Yeşil renk, Türklerde canlılığın sembolü olarak geçmektedir. Halk arasında bir ağacın genç olduğunu ifade etmek için “ağacın yaş” olduğu dile getirilmektedir. Hz. Muhammed’in sancaklarının renginden biri olduğu için kutsal kabul edilen ve cenneti sembolize ettiği için önemli renkler arasında yer almaktadır. Âşığın hikâyelerinde yeşil, “yeşillik, çayır çimen” ifadesiyle tabiatın canlılığını aktarmak için kullanılmıştır. Buna ek olarak dervişlerinde “yeşil cübbe” giyinmesi ve “yeşil tesbih” kullanmaları rengin sembol olarak kullanıldığını örneklendirmektedir.

3.2.2.Sayı

Âşık Şevki Halıcı’nın tasnif ettiği hikâyelerde en çok kullanılan sayılardan birisi 3’tür. Hikâyelerde çocukların yaşı ifade edilirken, adı verilirken veya bu çocuklar toplum içine çıkarılırken üç yaş ile ifade edilmektedir. Türk kültüründe de sıklıkla kullanılan “Allah’ın hakkı üçtür” deyimini yapılması gereken işin üçüncü aşamada gerçekleşmesini ifade eder. Benzer kullanım hikâyelerde “üç gün”, “üçüncü defa” kullanımlarıyla

örneklendirilmektedir. Bir işin üçüncü defada gerçekleşmesi gerektiği hikâyelerde ifade edilmiş ve bu sayı bir aşama, mertebenin sembolü olarak kullanılmıştır.

Dört, düzeni temsil eden sayılardan olmakla beraber halk arasında deyimlerde de “dört gözle beklemek” şeklinde “Haydar Bey” hikâyesinde kullanılmaktadır. Dört, âşığın hikâyelerinde yön ve düzeni göstermenin yanı sıra “yolunu dört gözle beklerem” kullanımıyla özlem ve sabırsızlığı ifade edecek şekilde kullanılmıştır.

Yedi ve on iki sayısı hem Türk kültürü hem İslami gelenek içerisinde yer alan ve kutsal kabul edilen sayılardandır. Âşığın hikâyelerinde yedi ve on iki sayısı çok kullanılmamakta hikâyenin geçen bölümlerinde ise kahramanların yaşını ifade etmek veya doğrudan “yedi kardeşler” örneğinde gibi sayı bildirmek için kullanılmıştır.

Dokuz sayısı İslami dönemde ve İslam öncesi dönemde inanışlarda kullanılmaktadır. Tasavvufta yer alan dokuz gök, eski mitlerde ise dokuz sayısının ağaçtan türeme konusuna bağlı olarak soyun türemesini çağrıştıran sayı olarak geçmektedir. Âşık Şevki Halıcı’nın hikâyelerinde dünyaya gelen çocuğun “dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat” sonra olması hem soyun devamını hem de armağanı çağrıştıracak şekilde kullanılmıştır.

Kırk sayısı sözlü edebiyat ürünlerinde yer alan sayıların başında gelen ve hayatın her noktasında doğumdan ölüme kadar kullanılan sayılardandır. Destanlarda, hikâyelerde, masallarda geçen kırk, yardımcı kahramanları ifade etmek için “kırk yiğit”, “kırk ince belli kız”, “kırk cariye” şeklinde geçmektedir. Olayın anlatımı kuvvetlendirmek için “kırk gün kırk gece” düğün ve eğlence hikâyelerde sıklıkla kullanılan kalıp olup âşığın hikâyelerinde de kullanılmıştır.

3.3. Âşık Şeref Taşlıova’nın Tasnif Ettiği Hikâyelerde Renk ve Sayı Sembolizmi

3.3.1. Renk

Âşık Şeref Taşlıova’nın tasnif ettiği hikâyelerde sıklıkla geçen renkler şunlardır: ak, kara, kırmızı, sarı ve yeşil. Bu renklerin yanı sıra ala ve gümüş de kullanılmıştır. Kara renk, Türk kültüründe ölümün, ölümün ardından duyulan üzüntünün ve yasın sembolü olarak olumsuz şekilde geçmektedir. Âşık Şeref Taşlıova’nın hikâyelerinde kara renk; “karalar bağlamak”, “karalar giyinmek”, “kara topraklara vermek”, “kara gün” şeklinde ölümü ve

yası çağrıştırmak amaçlı kullanılmıştır. “Kara baht”, “talihin karası” şeklindeki kullanımlarda ise olumsuz durumları örneklendirecek şekilde kullanılmıştır.

Yüceliğin, ululuğun sembolü olan ak, âşığın hikâyelerinde tecrübeyi ifade etmek için kullanılmıştır. “Koca Nene’nin saçlarına ak düşmesi” veya “Bağdat’ın saçlarının bembeyaz olması” bu duruma örnek oluşturmaktadır. Beyaz, Türk kültüründe olumlu renkleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Âşığın hikâyelerinde geçen “Yasemin Hanım’ın çadırının beyaz olması” yüceliğin sembolü olarak geçmektedir.

Kırmızı, âşıkların hikâyelerinde sıklıkla kullandığı ve farklı göstergelerle ifade ettiği renklerdenidir. Âşık Şeref Taşlıova da hikâyelerinin hem nazım hem nesir kısmında kırmızı renge sıklıkla yer vermiştir. Sevgiliyi tasvir ederken “yanaklarının rengi elma gibi, dudaklarının rengi kiraz gibi kırmızı” benzetmelerine yer vermiştir. Bu kullanımların yanı sıra âşık, olumsuz durumlarda da kırmızı rengi çağrıştıracak göstergeler kullanmıştır. Kahramanların gözlerinden “kanlı yaş” dökmeleri, “kan ağlamak” gibi kullanımlar bu durumu örneklendirmektedir.

Sarı renk, Türk kültüründe hâkimiyetin, varlığın sembolü olarak olumlu şekilde geçerken hastalanmanın sembolü olarak olumsuz şekilde de yer almaktadır. Âşık Şeref Taşlıova’nın tasnif ettiği “Cihan Abdullah” hikâyesinde sarı renk, “Abdullahım aşka cünün oluram/Hayva teki sararıp da solaram”, “Diligam Yahya Bey” hikâyesinde “Gavvaz oluf deryalara dalmışam/Ayva kimi saralıban solmuşam” şeklinde hastalığı, olumsuzluğu karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

Baharın gelmesiyle doğanın yeniden canlanmasını sembolize eden yeşil renk, Türk kültüründe tazeliğin, yenilenmenin göstergesi olarak kullanılmıştır. İslami kültürde yer alması bu rengin kutsal kabul edilmesine neden olmuştur. Âşık Şeref Taşlıova, tasnif ettiği hikâyelerde bu iki kullanıma da yer vermiştir. “Çiçekler yeşillenir, güllenir.”, “yaylalar yemyeşil oldu.”, “Göle yeşillik ve ovalıktır.” ve “yeşil fidan filizlenir.” gibi ifadeler doğanın canlılığını gösteren yeşil rengin kullanımını örneklendirmektedir. “Dervişin elinden yeşil bir mendil çıkarması.” ifadesi üzerine keramet göstermesi ise bu rengin dinî olarak da olumlu şekilde kullanımını örneklendirmektedir.

En sık kullanılan bu renkler dışında gri rengi karşılayan “gümüş bir tas” ve “gümüş bir tepsi” ifadeleri doğrudan renk anlamını vermek için kullanılmıştır. “Ala gözlü” ile

sevgili kastedilmekte ve gümüş kullanımının yanı sıra ala renk de her hikâyede geçen renklerdendir.

3.3.2.Sayı

Üç, İslamiyet öncesi dönemde de sıklıkla kullanılan İslamiyet'in kabulünden sonra da kullanılmaya devam eden ve önemini koruyan sayılardan olmuştur. İslamiyet öncesi dönemde evrenin üç bölümden oluştuğu düşüncesi benzer şekilde İslamiyet'te de devam etmiştir (Turan, 1994:103). İnsan hayatının geçiş dönemleri doğum-evlilik-ölüm şeklinde üçlü olarak gruplandırılmıştır. İslamiyet içerisindeki kullanımı ise tasavvufun “üç derecede” sınıflandırılması ve Alevi Bektaşî Kültür geleneğindeki “Allah-Muhammed-Ali” üçlemesi şeklinde olmuştur. Âşık Şeref Taşlıova'nın hikâyelerinde olaylar üç aşamada gerçekleşmektedir. “Üç defa sulamak”, “üç gece kalmak”, “üç gün sonra” gibi kullanımlar bu sayının bir aşamayı ifade ettiğini örneklendirmektedir. Hikâyelerde zürriyetsizlik motifi sonrası doğan çocuk “üç yaşına” geldiğinde dışarı çıkarılır ve isim verilir. Bunlara ek olarak “odaya üç nurani derviş” gelmesi bu sayının dinî olarak da anlamlar ifade ettiğini göstermektedir.

İslamiyet öncesinde de bilinen dört sayısı, dünyanın dört köşe olduğu düşüncesiyle yönleri karşılayacak şekilde kullanılmıştır. “Dört taraf”, “dört yön” şeklinde sıklıkla âşık tarafından yönleri ifade edecek şekilde kullanılmıştır. “Beş” sayısı, âşığın şiirlerinde en az yer alan sayılardandır. Bu sayının hikâyelerdeki kullanımı çocukların yaşlarını bildirmek için ve üç sayısı ile birlikte yaklaşık anlamını vermek için “üç aşağı beş yukarı”, “üç beş gün içinde” şeklinde yer almıştır. Bunların dışındaki kullanım ise doğrudan sayı anlamını vermek için kullanılmıştır.

Yedi sayısı, İslam inancında yaygın olarak işlenen sayılardandır. Allah'ın göğü “yedi katlı” yaratması bu sayının inanç içerisinde kutsal kabul edilmesine neden olmuştur (Ağralı, 2018: 24). Buna ek olarak yedi sayısı halk arasında da yaratılışla ilişkilendirilecek şekilde yer almaktadır. Halk inancında Albastı'nın musallat olduğu kadın, kısır olmamak için taşkın ırmağı yedi kez geçmelidir (Beydilli, 2005: 489). İslamiyet öncesi dönemde “yedi kişi”, “yedi engel”, “yedi pınar”, “yedi sarı kız” gibi motifler görülmektedir (Ferah, 2012: 67). Sözlü dönemdeki inanışa göre Tanrı Ülgen yeryüzünde önce “yedi kişiyi” yaratmaktadır. Tüm bu kullanımlar dışında yedi sayısı deyimlerde de bütün soy sopu, soyların en büyüğünü ifade etmek için “yedi göbek” şeklinde geçmektedir. Âşık Şeref

Taşlıova'nın tasnif ettiği hikâyelerde yedi sayısı, “yedi kardeş”, “yedi nesil”, “yedi oğul”, yedi arkadaş”, “yedi deli kardeşler”, “yedi soy” şeklinde Türk kültüründe geçen ve deyimlerde yer alan kullanımıyla soy, sop ve yaratılışı çağrıştıracak şekilde geçmektedir.

Dokuz sayısı yedi sayısı kadar kutsal kabul edilen sayılardandır. Dokuz, yaratılışa dair anlatılarda “Tanrı, dalsız budaksız olan ağaca dokuz dalın bitmesin emreder ve dokuz dalın kökünden dokuz kişi türer. Bu dokuz kişiden dokuz ulus meydana gelir” şeklinde geçmektedir (İnan, 1977: 71). Bunun dışında destanlarda da dokuz sıklıkla geçmektedir. Türk kültüründe de dokuz, hediye, armağanı sembolize edecek şekilde kullanılmıştır. Âşık Şeref Taşlıova, hikâyelerinde dokuz sayısını kahramanın kendisine verilen elmayı yedikten “dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika” geçtikten sonra çocuğu olduğu şeklinde kullanmaktadır. Burada dokuz sayısının kullanımı zürriyetsizliğin ortadan kalkması üzerine kullanıldığı için hem yaratılışı hem de dünyaya gelen çocuğu “armağanı” sembolize edecek şekilde yer almıştır.

On iki, İslam geleneğinde önemli yere sahip sayılardandır. On iki sosyal yaşamdan çok din içerisinde yer alan ve Alevi-Bektaşî kültür geleneğindeki On İki imamın yeniden dünyaya geleceği inanişından kaynaklı gelenek içerisinde önemli sayılardan kabul edilmiştir. Âşığın hikâyelerinde on iki sayısı sık kullanılmamakla beraber sayının yer aldığı kısımlar “on iki telli cura” ve kahramanların yaşının “on iki” olduğunu belirtmek için kullanılmıştır.

Kırk, İslamiyet öncesi dönemde de yer alan ve destanlarda sıklıkla kullanılan sayılardandır. Sözlü edebiyat ürünlerinde destanlarda özellikle masallarda kırk sayısı “kırk atlı kahramanlar”, “kırk macera”, “kırk düşman öldürme”, “kırk yiğit”, “kırk ince belli kız”, “kırk gün kırk gece” şeklinde geçmektedir. Kırk, deyimlerde ve atasözlerinde “Bir acı kahvenin kırk yıl hatırı vardır.”, “Kırk gün tavuk olarak yaşamaktansa bir gün horoz olmak daha iyidir.”, “Kırklara karışmak” şeklinde yer almaktadır. Türk kültüründe doğum ve ölümle ilgili uygulamalarda da kırk sayısı yer geçmektedir. Âşığın hikâyelerinde en çok yer alan sayılar arasında kırk bulunmaktadır. Hikâyelerde “kırk gün”, “kırk çeşme”, “kırk atlı”, “kırk tane kız”, “kırk deve”, “kırk harami”, “kırk kız” şeklinde geçmektedir. Buna ek olarak masallarda ve destanlarda geçen şekliyle âşığın tasnif ettiği hikâyelerde de “kırk gün kırk gece” kullanımı anlatımı kuvvetlendirmek için tekrar eden sayılardan olmuştur.

İslam inanç yapısında bir, üç, beş, yedi, dokuz, on iki, kırk sayıları önemli kabul edilen sayılardandır. Bunlara ek olarak yetmiş, yetmiş iki, üç yüz altmış, üç yüz altmış altı ve on sekiz bin de kutlu, hayırlı ve uğurlu kabul edilen sayılardandır. Yetmiş iki, gelenek içerisinde kutsal kabul olarak görülen beş ve dokuz bölündüğünden kendisi de kutsal kabul edilmektedir. Bu sayı, dünyadaki birbirlerinden farklı milletleri göstermek kullanılmış, “yetmiş iki millet” şeklinde yer almıştır. Üç yüz altmış altı sayısının önemli kabul edilmesi dört yılda bir yılın günlerinin sayısı olmasından kaynaklıdır. İnsan vücudunda üç yüz altmış veya üç yüz altmış altı damar vardır ve bu inanış halkın günlük kalıpları arasında da yer almıştır (Ferah, 2012: 80). Bu sayı âşığın tasnif ettiği hikâyelerde “Derviş baba, Bismillahirrahmanirrahim, deyip kudret cemini, badesini içtikten sonra, 366 damar, 144 parça kemiği od tutup yanmaya başladı” şeklinde geçmektedir.

Kesreti ifade etmek için bin ve katları kullanılmıştır. Âlemi meydana getiren dünyalar ifade edilmek istenildiğinde “on sekiz bin âlem” deyimini kullanılmaktadır (Boratav, 1994: 93). Âşığın tasnif ettiği hikâyelerde bu sayı “Ey on sekiz bin âlemi yaratan Allah’ım!” şeklinde çokluğun göstergesi olarak kullanılmıştır.

3.4. Âşık Murat Çobanoğlu’nun Tasnif Ettiği Hikâyelerde Renk ve Sayı Sembolizmi

3.4.1. Renk

Âşık Murat Çobanoğlu’nun tasnif ettiği hikâyelerde ağırlıklı olan geçen renkler ak, kara, al ve sarıdır. Hikâyelerin nazım ve nesir kısımlarında renklerin yanı sıra çağrıştıracak kelime ve kelime grupları kullanılmıştır.

İslamiyet öncesi dönemde siyah, olumsuzluğu çağrıştıran renklerdenir. İslamiyet’te, sosyal yaşantı içerisinde ve edebî ürünlerin çoğunda olumsuzluğu ifade edecek şekilde yer almıştır. Ölüm, üzüntü, kötülük, şeytan gibi olumsuzluğu çağrıştıracak kavramlar kara renkle birlikte ilişkilendirilerek ifade edilmektedir (Çoruhlu 2002:183). Yas ve matem, ardından çekilen sıkıntı ve üzüntü “kara baht”, “kara talih” olarak ifade edilmektedir. Âşık Murat Çobanoğlu’nun tasnif ettiği hikâyelerde kara, “gara geyinmek”, “siyah geyinmek” şeklinde yas ve matem sembolize edecek şekilde yer alırken üzüntü ve sıkıntıyı dile getirmek için “karalar bağlamak” deyimini kullanılmıştır. “Bahtı kara” kalıbıyla da olumsuzluk ifade edilmiştir.

Türk kültüründe beyaz, temizlik ve saflığın sembolü olarak geçerken, halk anlatılarında kahramana yol gösteren bilge kişi, kılavuzun sembolü olan “ak sakallı”, “ak saçlı” olarak geçmektedir. İslami gelenek içerisinde de yer benzer şekilde yer alan beyaz, belirli bir mertebeye erişmiş ulu kişiyi sembolize edecek şekilde kullanılmaktadır. Deneyimin ve tecrübenin göstergesi olarak kabul edilen beyaz renk âşığın hikâyelerinde benzer şekilde örneklendirilmiştir. “Saçlarım beyaz oldu”, “saçlarım ağarttın” kalıpları yaşlanmanın göstergesi olarak kullanılmıştır. Bunların dışında beyaz ifade edilişi “anne sütü” üzerinden olmaktadır. Anlatılarda geçen temizliğin, saflığın, iyileşmenin ve kutsallığın sembolü olan “anne sütü” âşığın hikâyelerinde süt kelimesiyle örneklendirilmiştir.

Al, Türklerde İslamiyet öncesi dönemden beri kullanılan ve yer aldığı yere göre farklı anlamlar çağrıştıran hem olumlu hem de olumsuzluğu ifade edebilen renklendirir. Bahaeddin Ögel'e (1984: 98) göre Türkler al/kırmızı sözcüğünü orta çağdan itibaren kullanmaya başlamışlardı ve kırmızı yerine en çok kızıl sözcüğünü tercih ediyorlardı. Uyarıcı olarak tehlikenin sembolü olarak geçen kullanılan kırmızı, aşkı, sevgiyi ve ihtirasın sembolü olarak da farklı kavramlarla ifade edilebilmektedir. Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği hikâyelerde “ortalık kana büründü”, “kan ağlamak”, “gan dökülmesi”, “gan gusmak”, “gözlerini gan bürümek”, “al gan” şeklinde kullanımlarda tehlikenin göstergesi olarak olumsuzluğu ifade edecek şekilde örneklendirilmiştir. Bu kalıpların dışında “el al giyse ben karalıyam” cümlesinde al ve kara kelimeleri üzerinden zıtlık oluşturularak yabancıların al giymesi mutluluğu ifade edecek şekilde kullanılmıştır.

Şamanizm inancında sarı, dünyanın merkezinin sembolü olarak nitelendirilmiştir. Tanrı Ülgen'in altın kaplı sarayı ve altından olan tahtı dünyanın merkezini oluşturmaktadır. (Rayman 2003:12). Destanlarda sarı, kötülük ve felaket sembolü olarak geçmektedir Sarı ejderha, Türk masallarında kuşkunun ve kötü duyguların kullanıldığı motiftir. Sarı, bu kullanımların yanı sıra Anadolu'da daha çok hastalığın sembolü olarak geçmektedir (Yardımcı, 2019:6). Deyimlere de “benzin sararması”, “sararıp solmak” şeklinde yansımaktadır. Türk kültüründe sarı, altın rengi ile bağdaştırılarak gücün göstergesi olarak kullanılmıştır. Hâkimiyet sembolü olarak da geçen sarı renk, keramet sahibi kişiler için de dinsel anlamda güçlülüğü ve hâkimiyeti ifade etmektedir. Âşık tasnif ettiği hikâyelerde “gül gibi saralmış solmuş”, “haber gelmeyince gül gibi soldum”, “rengin solması” şeklinde kahramanın kötüleşmesini, hastalığı ifade edecek şekilde örneklendirilmiştir. Bunlara ek

olarak hikâyelerin nazım ve nesir kısımlarında “altın” kelimesi üzerinden sarı renk ilişkilendirilerek gücün, zenginliğin sembolü olmuştur.

3.4.2. Sayı

Edebî ürünlerde yer alan üç, İslami gelenekte, ruh üç dereceye göre sınıflandırıldığından kutsal kabul edilen sayılardandır. Bu inanıştan hareketle yaşam içerisindeki her olay üç aşamada gerçekleştirilmeye çalışmış ve deyimlere de “hak üçtür” şeklinde yansımıştır. Âşığın hikâyelerinde “üç gün sonra”, “üçüncüde”, “üçüncü gün” şeklinde bir aşamanın, mertebenin karşılığı olacak şekilde örneklendirilmiştir.

Hikâyelerde, destanlarda, atasözleri ve deyimlerde, bilmecelerde farklı görevlerde yer alan dört sayısı, yaşam içerisinde de yönleri ifade edecek şekilde geçmektedir. Âşığın hikâyelerinde dört, “dört yıl”, “dört arkadaş”, “üç-dört kişi” şeklinde doğrudan sayı anlamını vermek için kullanılmıştır.

Yedi, Türk kültüründe ve inanışında önemli yer tutmaktadır. Deyimlerde de “İnsan yedisinde ne ise yetmişinde de odur”, “Yedi adım yolun, bir yudum suyun hakkı vardır” şeklinde geçmektedir. İslamiyet’te hem hadislerde geçmesi hem de Hz. Peygamberin miraç sırasında yedinci göğe çıkması bu sayının kutsal kabul edilmesine neden olmuştur. Âşığın tasnif ettiği hikâyelerde “yedi yıl”, “yedi tane evlat”, ve kahramanların yaşını belirtmek için “yedi yaş” şeklinde geçmektedir. “Yedi yıl” kullanımı tasnif edilen hikâyelerde sıklıkla geçmekte ve ele alınan olayın gerçekleşmesini sağlamada aşılması gereken mertebenin ifadesi olarak kullanılmıştır. Dokuz sayısı, âşığın hikâyelerinde az yer alan sayılardan olup “dokuz gardaşa değersin” cümlesinde sayı anlamını bildirmek için kullanılmıştır. On iki sayısı da benzer şekilde “on iki yıldır ömür geçmesi”, “on iki yıl yol beklerem” şeklinde geçilmesi gereken mertebeyi ifade edecek şekilde kullanılmıştır.

Destanlarda ve masallarda “kırk yiğit” ve “kırk kız” motifi sıklıkla işlenmektedir. Dede Korkut hikayelerinde “Boğaç Hanın yarası kırk günde onarılır, kırk yerde otağ veya gerdek dikilir; kırk gün-kırk gece toy, düğün olur.” şeklinde kırk sayısı görülmektedir (Gökyay, 1975: 217). Anlatımı kuvvetlendirmek için edebî ürünlerde geçen kırk sayısı, âşığın tasnif ettiği hikâyelerde de sıklıkla kullanılmıştır. Yardımcı kahramanları belirtmek için “kırk çırak”, “kırk âşık”, “kırk kız” ifadelerine, kötü karakterleri belirtmek için “kırk

harami” ifadesine yer verilmiştir. Sedat Veyis Örnek (2000: 218) çalışmasında kırk sayısı ile ilgili şu bilgilere yer vermiştir:

“Büyücülükte sayıların rolü büyüktür. Öyle ki, büyüsel bir pratikte belli bir sayı adedinin yerine getirilmemesi başarısızlığın nedeni olarak ileri sürülür. Hemen hemen her batıl inancın ve büyüsel pratiğin bünyesinde yer alan değişik değerlerde sayılar vardır: örneğin “üç kere tükürmek”, “dört yol ağzına gömmek”, “yedi evden ipplik toplamak”, “kırk gün yıkamak” gibi... Genellikle 3, 7, 9, 40, 41, 99 gibi sayılarda büyüsel ve mistik bir güç olduğuna inanılır.”

Âşığın tasnif ettiği hikâyelerde “kırk çeşme” kullanımı geçmekte ve kahraman bu çeşmede elini yüzünü yıkadıktan sonra keramet sahibi olmaktadır. Klasikmiş kalıp olan “kırk gün” kullanımı tasnif edilen hikâyelerde geçmektedir. Bu ifadelerdeki kullanımlar kırk sayısının mistik gücün göstergesini örneklemiştir.

İslami kültürde kabul edilen kabul edilen bir, üç, beş, yedi, dokuz, on iki sayıları dışında yetmiş iki ve üç yüz altmış altı da yer almaktadır. Âşığın tasnif ettiği hikâyelerde bu sayı “Öyle bir ateşdir ki vücudumun üç yüz atmış altı damarı, yüz kırk dört parça kemiğim ateş aldı yandı yavrum” şeklinde insan vücudundaki damarları ifade edecek şekilde kutsallığın ve ululuğun göstergesi olarak geçmektedir.

3.5. Âşık Kolunda Süreklilik

Doğu Anadolu sahası, âşıklığın icra ortamları ve gelenek temsilcileriyle yaşadığı, yaşatıldığı bölgelerdendir. Yüzyıllar içinde Anadolu’da geçmişten günümüze önemli âşıklar yetişmiştir.

“Kars, Anadolu’da varlığını bilebildiğimiz en eski Türk âşığını yetiştiren ilimizdir” (Sakaoğlu, 2014: 270). Kars âşıklığında önemli yeri olan Âşık Şenlik, 19. yüzyılın sonlarında yaşayan ve âşıklık sanatıyla bu bölgede âşıklığa farklı bir aşama getiren ustalardandır. Tasnif ettiği üç hikâyesi, Anadolu sahasında en çok sevilen ve anlatılan hikâyelerden olmuştur (Aslan, 1975: 40). Âşık Şenlik, Anadolu sahasında yetiştirdiği ve etkilediği âşıklarla “Şenlik Kolu”nu oluşturmuştur. Anadolu sahasında oluşturulan âşık kollarını Sabri Koz (1997: 195) şu şekilde tanımlamıştır:

“Anadolu’da oluşan eski esnaf teşkilâtlarının hepsinde olduğu gibi âşıklıkta da çırak yetiştirmek bir gelenektir. Âşıkların çırak yetiştirme geleneği bazen öyle bir hâl alırdı ki birbirinin yetiştirmesi olan âşıklar uzun bir dönemi kapsayan bir kol oluşturlardı. Buna ‘âşık kolu’ denilir.”

Kol içerisinde yetişen âşıklar, çıraklıktan ustalık derecesine gelene kadar pek çok aşamadan geçer. Ustalarıyla vakit geçirerek ustalarının şiir söyleme tarzını, şiirde kullandığı ayakları, ele aldığı konuları öğrenirler. Bu süreçte ustasından etkilenen çırağın şiirlerinde ustasının izleri görülmeye başlar. Usta âşık ile çırak arasında oluşan etkileşimle âşık kollarının devamlılığı sağlanır. Âşık kollarının devamlılığının sağlanmasında çırağın; merkezde bulunan usta âşığın dil ve üslup özelliklerine hâkim oluşuna, merkezde bulunan âşığın işlediği konularla çırağın konularının örtüşmesine, merkezde bulunan âşıkla çırağın kullandığı ayakların ortaklığı ve icra unsurlarının ortaklığına dayanmaktadır.

Âşık Şenlik'in tasnif ettiği üç hikâye Latif Şah, Salman Bey ve Sevdakâr Şah olmak üzere aşk konulu halk hikâyelerdir. Âşık, tasnif ettiği hikâyelerde kahramanların karşılaşmalarına, giriş kısmında döşemeye ve müstakil şiirlere yer vermiştir. Manzum ve mensur karışık yapıda olan hikâyelerde, olayların anlatıldığı kısımlar mensurken olayların duygu ve diyalog bildiren kısımları manzumdur. Âşık Şenlik'in tasnif ettiği üç hikâyede manzum kısımlar daha fazla bulunmaktadır. Hikâyede nesir kısımlarında aliterasyon, asonans, seci ve tekerlemeli kısımlar yer almaktadır (Olcay, Ercilasun, Aslan 1976: 254). Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyelerde aşk, ayrılık ve hasret gibi temalar işlenmiştir. Âşık, bu temaları hikâyelerinde işlerken yaşadığı coğrafyanın kendisine özgü unsurlarını, geleneklerini ve insan özelliklerini ustalıkla işlemiştir. Bunların yanı sıra hikâyelerinde renklerle birlikte yaşadığı coğrafyanın doğa betimlemelerini de yapmıştır.

Âşık Şenlik'in hikâyelerdeki dil kullanımı Anadolu sahası özellikle Kars yöresinin ağız özelliklerini yansıtan kelimelerle oluşturulmuştur. Âşık Şenlik bulunduğu şehir ve çevre şehirlere özgü olan kelimelere de yer vermiştir. Üç hikâyenin hem nazım hem nesir kısımlarında deyim, atasözü, kalıplaşmış ifadeler, ünvan bildiren kelimeler zengin örneklerle kullanılmıştır.

Âşık Şenlik'in yaşadığı dönemde, Anadolu'nun içinde bulunduğu savaş ortamının kendisinde yarattığı etki ve yaşadığı coğrafyanın kültürü, bölgenin ağız özellikleri açık bir şekilde hikâyelerinde etkisini göstermiştir.

Geçiş dönemlerinden doğum, evlilik ve ölüm hikâyelerde kullanılmıştır. Hikâyelerde gelenek ve görenek de yer verilmiştir. Sosyal yaşantıyı yansıtan, halkın eğlence anlayışını gösteren düğünler hakkında bilgi verilmiştir. Âşığın hikâyelerinde ve şiirlerinde Allah'ın 99 ismi metinlerde yerini almıştır. "Hakk" ve "Allah" isimleri

hikâyelerde daha çok geçen isimler olurken Hz. Peygamber'in ismi ve özellikle şiirlerinde Arapça-Farsça tamlamaların kullanılması âşığın İslam ve peygamberler tarihi, İslam ilimleri alanında bilgili olduğunu göstermektedir.

3.5.1. Âşık Şenlik Kolu Halk Hikâyeciliğinde Benzerlik

Âşık Şenlik kolunda yetişen ve çalışmada da ele alınan Âşık Şevki Halıcı'nın, Âşık Şeref Taşlıova'nın ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği hikâyelerde Âşık Şenlik'in dil kullanımı ve olay örgüsünün benzerlikleri bulunmaktadır.

Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyelerde statü bildiren ve din ile bağı olan kişilere verilen ünvanlar sıklıkla görülmektedir. Âşık Şenlik Kolunda yetişen ve çalışmada yer verilen üç âşığın tasnif ettiği hikâyelerde de benzer ünvanlar kullanılmıştır. Âşık Şenlik'in hikâyelerinde yer alan derviş kullanımı "Men bu yerin garibiyim, kendim dervişim. Derviş külahımla gömleğimi unutmuşum, uzak bir şehirde kalıram" (Kaya, 2013b: S.51, s.1818-1820) şeklinde geçmektedir. Aynı kelime Âşık Şevki Halıcı'nın Öksüz Vezir hikâyesinde "üç tene derviş yolda oturur" (S.623, s.400-405) şeklinde, Âşık Şeref Taşlıova'nın Bağdat Hanım ile Hafız Hikâyesinde "Odaya üç nurani derviş girdi" (S.252, s.8-11) şeklinde, Âşık Murat Çobanoğlu'nun Melikşah Hikâyesinde "Melikşah gaş kaldırdı ki bir nuranî devriş" (S.4, s.85-90) şeklinde geçmektedir. Ünvan bildiren derviş kelimesinin dışında vezir kelimesinin kullanımı da hikâyelerde benzer bir şekilde örneklendirmektedir.

Atasözleri ve deyimler; toplumun bilgisinin, deneyimlerinin gözlem sonucu oluşmuş; halkın yaşayışının, geleneğinin, kültürün tamamının uygun olarak yansıtıldığı, eğitici ve öğretici olan kalıplaşmış sözlerdir. Âşık Şenlik'in hikâyelerinde atasözleri ve deyimler geniş şekilde yer almış ve bu kullanımlar Âşık Şenlik kolunda yetişen âşıkların hikâyelerinde tespit edilmiştir. Âşık Şenlik'in hikâyelerinde geçen "Ayva kimi sarardın soldun." deyimini hikâyelerde "Bahar gülü gibi solup gelmişem" şeklinde de geçmektedir. Benzer deyim kullanımı Âşık Şevki Halıcı'nın üç hikâyesinde "Hayva gibi sararıban solmuşam" şeklinde geçerken Âşık Şeref Taşlıova'nın "Seyyad Bey ile Güllü Kız", "Gülistan ile Süleyman" ve "Emir Han ile Sümbül Hanım", "Ayva gibi sararmışam solmuşam" şeklinde geçmekte ve Âşık Şenlik'te olduğu gibi benzerlik ilgisini ayva üzerinden kurmasının yanı sıra "Gül gibi sarardım soldum" şeklinde de kullanmıştır. Âşık Murat Çobanoğlu'nda da aynı deyim kullanımı "Haber gelmeyince gül gibi soldum" şeklindedir.

Âşığın hikâyelerinde Azerbaycan Türkçesine ait kelimeler bulunmaktadır. “Ay nene, dedi, men indi ne yapım? Gönül haber dinlemez”, “Eyy Şah’ım! Bu bala keyifçidir, bu balanın sazi var” ifadeleri bu kullanımları örneklendirmektedir. Bu durum Şenlik Kolunda yer alan üç âşıkta da görülmektedir. Kalıplaşmış sözlerden “Söz tamamına yerleşti” kullanımı, benzer ikilemelerin kullanımı başlangıç ve bitişinde kullanılan alkış-kargışlardan “Olsun deminiz, olmasın geminiz, heyire dönsün serenceminiz” ifadesi Şenlik kolunda tekrar eden unsurlar olarak tespit edilmiştir.

Âşık Şenlik’in hikâyelerindeki dil kullanımının dışında hikâyelerin olay örgüsüne bakıldığında benzerliklerin olduğu görülmektedir. Âşığın hikâyelerinde geçiş dönemleri, ad koyma ve ölüm konularına ek olarak en çok evlilik aşamaları işlenmiştir. Türk halk hikâyelerinin genelinde çocuksuzluk motifi hikâyelerin çoğunda tekrar eden motiflerdendir. Hikâyelerde tekrar eden ikinci unsur ise pir-derviş inancıdır. Dervişler, kişilerin zor zamanlarında yanlarında bulunmaktadır. Âşığın hikâye ve şiirleri incelendiğinde “Abdal, ab-ı hayat, Cennet-i âlâ, derviş, Elest, Kırklar, Nuranî pirlar, Pîr” gibi kelimeler kullanılmıştır. Âşık Şenlik’in okul eğitimi almamış olmasına rağmen bu unsurların kullanılması hikâyelerindeki mistik boyut ve zengin tasavvufi bilgi ve kültüre sahip olduğunu göstermektedir. Hikâyelerde kahramanların doğumunda, kahramanlara ad koyulmasında, başlarına gelen belalardan kurtulmalarında ve bade içme anında dervişler ön plana çıkmaktadırlar. Âşık Şenlik Kolunda bulunan üç âşığın hikâyelerinde de benzer motifler yer almaktadır.

Âşık Şenlik’in hikâyelerinin nazım ve nesir kısımlarında edebî sanatlar oldukça işlevseldir. Olay örgüsünün aktarımında anlatımı kuvvetlendirmek için, benzerlik ilgisinden yararlanılarak teşbih ve istiare kullanılırken herkes tarafından bilinen eski hikâye ve kişilere göndermek yapılarak telmih sanatı kullanılmıştır. Ay, güneş, yıldız, hayvanlar ve bitkiler teşbih unsuru olarak kullanılırken tarihî ve mitolojik kahramanlar hatırlatma unsurları olarak yer almıştır. Bunlar dışında teşhis, intak, mecazı mürsel, tenasüp ve cinas söz sanatları da kullanılmıştır. Teşbih, istiare, telmih söz sanatının Âşık Şenlik kolunda yer alan âşıkların hikâyeleri incelendiğinde en çok tekrar eden söz sanatları olduğu görülmektedir. Klasik edebiyatta yer alan mazmunlar âşığın hikâyelerinde dudaklar nergis yaprağına, dişler inciye, sevgilinin yüzündeki benler yakuta, kaşlar kaleme, yüz güneş nuruna, gençlik ise ilkbahar yıllarına benzetilerek yapılmıştır (Şenödeyici, 2018: 1051).

Hikâyelerin başlangıcı, konu, olay örgüsünün aktarımı ve kullanılan motiflere ek olarak ağız özelliklerinden deyim atasözlerinin kullanımına kadar usta âşığın işleyişiyle benzerlikler bulunmaktadır.

3.5.2. Âşık Şenlik Kolu Halk Hikâyelerinde Ortaklık

Hikâyelerdeki olay aktarımında sembol olarak kullanılan renk ve sayılar önemlidir. Âşık Şenlik'in hikâyelerinde kara, olumsuzluğu ifade edecek şekilde “kara baht”, “kara talih”, yas, matem ve ölüm için kullanılmıştır. Ak, hikâyelerde dervişlerle ilişkilendirilerek dinî bağlamda kullanılmasının yanı sıra anne sütüyle ilişkilendirilerek beyaz rengin hem kültürde hem de İslamiyet içerisindeki kutsallığı sembolize edecek şekilde yer almaktadır. Al veya kırmızı, aşkı sembolize etmesinden daha çok âşığın hikâyelerinde acı ve kanla ilişkilendirilerek savaş ve tehlikeyi sembolize edecek şekilde örneklendirilmiştir. Yeşil, bazı kısımlarda İslamiyet'in sembolü olarak kullanılırken bazı yerlerde doğanın canlanmasını, tazeliği sembolize edecek şekilde kullanılmıştır. Sarı renk ise altın ile ilişkilendirilerek hakimiyeti, hükümlürlüğü sembolize edecek şekilde olumlu durumları karşılarken, hastalığı sembolize edecek şekilde olumsuz durumları ifade etmek için kullanılmıştır. Bu renkler kalıplaşmış ifadelerle birlikte Âşık Şenlik kolunda yer alan Âşık Şevki Halıcı, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun hikâyelerinde de tekrar etmektedir.

Âşık Şenlik'in hikâyelerinde en çok yer alan sayılar üç, dört, beş, yedi, dokuz, on iki ve kırk sayısıdır. Üç, İslamiyet'te kabul edilen kutsal sayılardandır ve hikâyelerde de dinî kullanımları ifade edecek şekilde geçmektedir. Dört, İslamiyet içerisinde en sık geçen sayılardan olsa da hikâyelerde daha çok yönleri ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Beş, sayısı yer yer üç ile örneklendirilirken daha çok hikâyedeki çocukların yaşını belirtmek için kullanılmıştır. Yedi, daha çok dinî kalıpları çağrıştıracak şekilde geçerken soy ve sopo ifade edecek şekilde de dile getirilmiştir. On iki, İslamiyet'te kutsal kabul edilen sayılardandır. Hikâyelerde dinî unsurları karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Sözlü edebî ürünlerin en çok tekrar eden sayısı kırk, âşığın hikâyelerinde de benzer şekilde anlatımı kuvvetlendirmek için abartma anlamını taşıyacak şekilde yer almasının yanı sıra bazı bölümlerde dinî atıf ve benzetmeleri karşılayacak şekilde aktarılmıştır. Bu sayıların tamamı Şenlik kolunda yer alan Âşık Şevki Halıcı, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun hikâyelerinde de tekrar etmiştir.

Âşık Şenlik'in hikâyelerinde geçen tasavvufi unsurlar Âşık Şenlik Kolu'nda yer alan üç âşıkta da benzer şekilde geçmektedir. Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyelerde kullandığı “derviş, pîr, kırklar” çalışmada yer alan üç âşığın tasnif ettikleri hikâyelerde de kullanılmıştır.

Âşık Şenlik'in hikâyelerinde at, ejderha, deve, köpek, tavşan, turna gibi hayvanlar geçmektedir. Âşık Şenlik Kolunda yetişen âşıkların tasnif ettiği hikâyelerde de benzer hayvanların kullanılmıştır. Âşık Şevki Halıcı hikâyelerinde “kuş”, Âşık Şeref Taşlıova tasnif ettiği hikâyelerde “kuş ve at”ı kullanmıştır. Âşık Murat Çobanoğlu tasnif ettiği hikâyelerde ise “ejderha ve kuş”u kullanmıştır. Hikâyelerde yer alan bu hayvanlar âşık kollarında benzerliklere örnek oluşturmaktadır.

Âşık Şenlik Kolu'na mensup üç âşığın hikâyelerinde renk, sayı ve söz sanatları usta âşığın hikâyelerindeki kullanımlar ile benzerlik göstermektedir. Bu durum âşık kollarındaki gelenek aktarımının kuvvetli olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Geleneğin en önemli yapı taşlarından olan halk hikâyeleri, dünyayı algılayışı, bakışının anlaşılması yönünden önemli veriler sunmaktadır. Bu hikâyelerin analizi kültürü anlamak ve anlamlandırmak açısından oldukça önemlidir. Bu kapsamda gösterge bilim, hayatın her noktasında yer alan ve mesaj barındıran göstergeleri inceleyen bilim dalıdır. Gösterge bilim aracılığıyla bu dizgelerin ifade ettiği unsurları anlamlandırmak mümkündür.

Anadolu sahası âşıklığının devamlılığının sağlanmasında en önemli etken usta-çırak yapısı olmuştur. Usta-çırak geleneği içinde yetişmek, âşık olmanın şartlarındandır. Usta âşığın yanında bulunan ve ustasından geleneğin kurallarını öğrenen çırak, zamanla eğitimini tamamlar ve ustasından mahlasını alır.

Âşıklığın günümüze kadar varlığını sürdürmesinde çırak yetiştirme sonucunda ortaya çıkan âşık kolları etkili olmuştur. Âşık Şenlik, Anadolu sahasında hem kendi dönemindeki âşıkları hem de kendisinden sonraki âşıkları etkileyen, kaynaklık eden önemli bir temsilcidir. Âşık Şenlik, gelenek içerisinde çırak yetiştirmesinin yanı sıra Âşık Şenlik'i kendisine manevi usta seçenler üzerinde de etkili olmuştur.

Çalışmamızda yer alan ve Âşık Şenlik kolunda yetişen üç âşık: Âşık Şevki Halıcı, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'dur. Âşık Şevki Halıcı, Âşık Şenlik koluna ait hikâyeleri küçük yaşlarda öğrenmiş ve anlatmaya başlamıştır. Âşık Şevki Halıcı, bu modele bağlı olarak sayesinde Şenlik kolunda sanatını icra etmiştir.

Tasnif ettiği hikâyelerden hareketle Âşık Şenlik kolunda yer alan üç âşığın tasnif ettiği hikâyeler incelendiğinde konu, olay örgüsünün aktarılışı ve dil kullanımında Âşık Şenlik'in hikâyeleriyle benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Âşık kollarında devamlılığın sağlanmasındaki en önemli unsurlardan birisi usta âşığın kullandığı ayakların kendi şiirlerinde kullanılmasıdır. Âşık Şenlik'in tasnif ettiği üç hikâyenin nazım kısımlarında daha çok yarım uyak ve tam uyak kullandığı görülmektedir. Âşık Şenlik kolundaki üç âşığın tasnif ettiği hikâyelerde ağırlıklı olarak yarım ve tam uyak kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durum sürekliliğin âşık kollarında yetişen âşıkların geleneğin devamlılığının sağlanmasındaki önemini ortaya koymaktadır.

Halk hikâyelerinde başlangıç, geçiş ve bitiş formelleri bulunmaktadır. Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyelerde “varmış” ve “zaman” ile kurulan başlangıç formelleri, “âşih dili yürüğ olur/ at ayağı külüng olur” ve “gel zaman git zaman” ile kurulan geçiş formelleri, “gırh gün gırh gece”, “onlar orada murada yetdi” ile kurulan bitiş formelleri, diğer üç âşıktaki da benzer şekilde kullanılmıştır. Âşık Şenlik'in hikâyelerindeki tasavvufi unsurlar diğer üç âşıktaki da usta âşık kadar olmasa da yer almıştır. Usta âşığın hikâyelerinde geçen tarihî ve mitolojik kahramanlar, hayvanlar, benzer şekilde kullanılmıştır.

Söz dizimsel kapsamda incelendiğinde Âşık Şenlik ve Âşık Şevki Halıcı'da “sararmak” sözcüğü “hayva / nergis gibi sararıp solmak” şeklinde, Âşık Şeref Taşlıova'da “ayva gibi sararıp solmak / gül gibi sararıp solmak” kullanılırken Âşık Murat Çobanoğlu'nda bu kalıp “gül gibi sararıp solmak” söz grubuyla ifade edilmiştir. Bu noktada benzerlik durumunun, kol içerisinde Âşık Şevki Halıcı'nın Âşık Şenlik'in yaşadığı döneme daha yakın olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak bu benzerlik durumu Âşık Şeref Taşlıova ile Âşık Murat Çobanoğlu'nda daha yoğundur. Çünkü bu âşıklar kahvehanelerde, köy odalarında birlikte yer alarak sanatlarını icra etmişlerdir.

Çalışmada incelenen hikâyelerdeki edebî sanatların kullanımında farklılıklar bulunmaktadır. Âşık Şenlik'in hikâyelerinde sayı ve renk unsurlarının fazla olduğu ve olay akışının ağırlıklı olarak “teşbih, telmih, leffüneşir, tenasüp, mecazımürsel, tezat” sanatlarıyla sağlandığı görülmektedir. Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nda bağdaşım kurmak “teşbih, telmih, tenasüp ve tezat” sanatları aracılığıyla olmuştur. Buradan hareketle Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun, olayın akışını benzer edebî sanatlarla oluşturduğu söylenebilir. Âşık Şevki Halıcı'da olay akışında bu sanatların kullanımı, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'na göre daha azdır.

Renk kullanımı da kırmızı rengin Âşık Şevki Halıcı'da “aşk”ı, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nda ise “acı, tehlike”yi simgelediği görülmektedir. Bunların yanı sıra Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nda “kan” sözcüğünün birçok hikâyede geçtiği, bunun “büyük bir üzüntü içinde bulunmak” anlamında kullanıldığı görülmektedir. Siyah renk, Âşık Şenlik'in üç hikâyesinde “kalbi kara, yüzü kara, kara bulut inmiş, gönlü kara” şeklinde olumsuzluğu çağrıştıracak şekilde kullanılmış, aynı zamanda “kara kaşlı bir yiğit” şeklinde olumlu bir durum örneklendirilmiştir. “O gencecik, o siyah saçlı, o ela gözlü, o fıdan boylu Bağdat” şeklinde olumlu, “siyah giyinmiş, kara giymek,

kara toprak, kara bahar, karalar bağlamak” şeklinde olumsuz çağrışımlı ikili kullanım Âşık Şeref Taşlıova’nın hikâyelerinde bulunmaktadır.

Sayı üzerinden “üç, dört, beş, yedi, dokuz, on iki, kırk ve yetmiş iki” Âşık Şevki Halıcı, Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu’nda ortak kavramları karşılarken “yüz kırk dört, üç yüz altmış altı, on sekiz bin” sayıları Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu’nun hikâyelerinde görülmektedir. Burada “üç, dört, beş, on iki, kırk ve yetmiş iki” sayıları hem İslamiyet’te hem de Türk kültüründe anlamı karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Ancak “yedi, dokuz ve on iki” sayısı Âşık Şenlik’e göre Âşık Şevki Halıcı’da daha azdır. Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu’nda bu sayıların kullanımı birbirleriyle etkileşim hâlinde olduklarından daha fazladır. “On iki” sayısı ise sadece Âşık Şenlik’te sayı bildirmesinin dışında dinî unsurları karşılayacak şekilde yer alırken diğer üç âşıkta sadece sayı anlamını bildirmektedir. Üç, yedi, dokuz, on iki sayıları dinî içerik belirtirken kırk sayısı destan ve masallarda geçen şekliyle anlatımı kuvvetlendirmek, çokluğu bildirmek için kullanılmıştır. Âşık Şenlik’in hikâyelerdeki sayı kullanımının benzerliği Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu’nun tasnif ettiği hikâyelerde daha çok görülmüştür. Sözü edilen sayılar dışında “yetmiş iki, yüz kırk dört ve üç yüz altmış altı” sayıları Âşık Şenlik’in hikâyelerinde kalıplaşmış ifade olarak geçmektedir. Aynı kullanım Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu’nun hikâyelerinde olduğu gibi aktarılırken Âşık Şevki Halıcı’nın hikâyelerinde benzer özellik göstermektedir.

Hikâyelerde anlam ifade eden her unsur gösterge bilimin alanına girmektedir. Gösterge bilim, anlam evrenini çözmeyi amaçlayan bilim dalıdır. Bu göstergeler âşıklar tarafından tasnif edilen hikâyelerde renk ve sayılarla verilmektedir. Âşık Şenlik’in tasnif ettiği Latif Şah ile Mihriban, Sevdakâr ile Gülenaz ve Salman Bey ile Turnatel hikâyelerinde göstergeler kullanılmıştır. Salman Bey ile Turnatel Hanım hikâyesinde zebecet yeşil rengi, gülgez kırmızı rengi, doru kızıl kahve rengi karşılayacak şekilde; Sevdakâr ile Gülenaz hikâyesinde gülgez kırmızı rengi, nevrağ (nevra) yeşil rengi karşılayacak şekilde; Latif Şah ile Mihriban Sultan hikâyesinde çerağ kırmızı rengi karşılayacak şekilde örneklendirilmiştir. Âşık Şenlik Kolu’nda yer alan Âşık Şevki Halıcı’nın Zulüm Hüseyin hikâyesinde gülgez göstergesiyle, Âşık Şeref Taşlıova’nın Bağdat Hanım ile Hafız hikâyesinde çerağ göstergesiyle, Celal Bey ile İpek Sultan

hikâyesinde doru at göstergesiyle, Âşık Murat Çobanoğlu'nun Yaralı Şahin hikâyesinde ise gül bahçesi göstergesiyle renkler çağrıştırılmıştır.

Renk ve sayıları ifade eden kullanımlar dışında Âşık Şenlik'in tasnif ettiği hikâyelerde tekrar eden diğer göstergeler ok, yay, kılıç olmuştur. Bu göstergeler Âşık Şenlik Kolunda yer alan Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nun tasnif ettiği hikâyelerde kullanılırken Âşık Şevki Halıcı'nın tasnif ettiği hikâyelerde kullanılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Ağralı, Ahmet, (2018). “Semâvât Hakkındaki Bazı Ayetlere Bilimsel Yaklaşımlar -İlk Dönem ve Çağdaş Dönem Literatürü Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Din ve Bilim – Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), ss.20-37.
- Alptekin, A. Berat, (2005). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, (3. Baskı). Ankara, Akçağ Yayınları.
- Albayrak, Kadir, (2010). *Dinlerin Rengi Renklerin Dili*, Ankara. Sarkaç Yayınları.
- Akkaya, Ahmet, (2013). “Alıp Manas Destanında Renkler”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 6, S. XV, ss. 527-544.
- Aktaş, Hasan, (2002). *Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar*. İstanbul, Söylem Yayınları.
- Aslan, Ensar, (1973). “Çıldırılı Âşık Şenlik”. *Edebiyat ve Beşerî Bilimler*, (6), 35-47.
- Aslan, Ensar, (1975). *Çıldırılı Aşık Şenlik Hayatı Şiirleri ve Hikayeleri (İnceleme-Metin Sözlük)*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Aslan, Ensar, (1992). *Çıldırılı Âşık Şenlik-Hayatı-Şiirleri-Karşılaşmaları-Hikâyeleri*. (2. Baskı). Diyarbakır, Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Aslan, Ferhat, (2007). “Kars Yöresi Âşıklık Geleneğinin Usta – Çırak Geleneği Bakımından Değerlendirilmesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. S.28, ss.41-78.
- Artun, Erman, (1997). Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Fasılları, 5. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Cilt 1. Ankara: 41-52.
- Artun, Erman, (2005). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, (2. Baskı). Ankara, Akçağ Yayınları.
- Atasagun, Galip, (1997). “Sembol ve Sembolizm”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (7).
- Bakhtin, Mikhaal, M. (1981). *The Dialogic Imagination* (Çev. C. Emerson & M. Holquist): Austin, University of Texas Press.
- Barthold, Wilhelm, (1984). *İslam Medeniyeti Tarihi*, (Çev. Mehmede Fuad Köprülü), Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Başgöz, İlhan, (1968), *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul, Ararat Yayınevi.
- Başgöz, İlhan, (1977). “Halk Edebiyatı ve Folklor”, *Milliyet Sanat Dergisi*, s.216, İstanbul.
- Bayat, Fuzuli, (1993). *Oğuz Epik En’enesi ve Oğuz Kağan Dastanı*. Sabah: Azerbaycan Elimler Akademiyası.

- Bayraktar, Nesrin (2004). “Kara ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Kavram ve Anlam Boyutu Üzerine”. *Tömer Dil Dergisi*, S 126, Ekim-Kasım-Aralık, Ss 56-77.
- Bayram, Yavuz, (2007). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Boratav P. Naili, (2002). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. Haz. Koz S., İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Boratav, Pertev Naili, (2002). *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul, Gerçek Yayınları.
- Bozkurt, K., Bozkurt, H., (2012). “Sayıların Gizemli Dünyası: Kültür ve Edebiyatta Sayı Sembolizmi”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 717-728.
- Cemiloğlu, Mustafa, (2002). *Âşık Şevki Halıcı (Hayatı, Sanatı, Şiirleri)*. Bursa, VİPAŞ Yayınları.
- Cebecioğlu, Ethem, (2005). *Tasavvufi Terimler Sözlüğü*, İstanbul, Anka Yayınları.
- Coşkun, Menderes, (2007). *Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar*, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Coşkun, Ç, Nilgün, (2010). “Tahtacılar Üç Sayısı ve Üçleme”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, s.56.
- Çağlar, B. Kemal, (1952). “Âşıklar Kahvesi ve Halk Hikâyeleri”, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*. Yıl 4, Cilt 2, 41, ss.641-643.
- Çağlarca, Sadettin (1993). *Renk ve Armoni Kuralları*. İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- Çiftlikçi R. (1996). “Halk Hikâyeleri ve Hikâyeciliği Üzerine Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Şeref Taşlıova ile Bir Görüşme”. *Folklor/Edebiyat*, S.7, ss.97-106.
- Çobanoğlu, Özkul, (1996). *Âşık Tarzı Şiir Geleneği İçinde Destan Türü Monografisi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Çobanoğlu, Özkul, (1998). “Türk Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Bosna Âşık (Gusları) Tarzı Şiir Geleneği”, *Milli Folklor*, c.5., s.39.
- Çobanoğlu, Özkul, (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Ankara, Akçağ Yayınları.
- Çelik, Emine, (2017). *Türk Halk Kültüründe Renk ve İşaret Sembolleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Çoruhlu, Yaşar, (1995). *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi-I*, İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- Çoruhlu Yaşar, (2010). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- Delamare, F. & Guineau, B. (2007). *Renkler ve Malzemeleri*, Çev. O. Türkay. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Demirsipahi, Cemil, (1975). *Türk Halk Oyunları*, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Demircan, Adnan. (2004). “İslam Kültüründe On İki Rakamı”, *İSTEM*, S.4, ss.9-34.
- Derrida, Jacques, (1999b). “İnsanbilimlerinin Söyleminde Yapı, Gösterge ve Oyun” *Toplumbilim*, (Özkan Gözel, Çev.), c10, ss.165-174
- Dilçin, Cem, (2009). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara, TDK Yayınları.
- Dizdaroğlu, Hikmet, (1969). *Halk Şiirinde Türler*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duman, Oğuz, (2024). Türk Dünyası Destanlarında Hayvan Sembolizmi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi
- Durand, Gilbert, (1998). *Sembolik İmgelem*. (Çev. Ayşe Meral), İstanbul, İnsan Yayınları.
- Düzgün, Dilaver, (1997). *Âşık Mevlüt İhsanî, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerin Seçmeler*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Düzgün, Dilaver, (2017), *Âşık Edebiyatı, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara, Grafiker Yayınları.
- Durbilmez, Bayram, (1998). *Âşık Murat Çobanoğlu, Hayatı, Sanatı, Şiirleri ve Karşılaşmaları*, Yüksek Lisans, Atatürk Üniversitesi.
- Durbilmez, Bayram, (2005). “Türk Kültüründe ve Fütüvvetnamelerde Üç Sayısı”, *Ahilik Araştırmaları Dergisi*, C. 1. S.2.
- Durbilmez, Bayram, (2008). “Nahcivan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar”, *Turkish Studies International Priodical for The Languages Literature And History Of Turkish Or Turkic Academic Journal*, S.3-6,ss.3340-352
- Durbilmez, Bayram, (2009). “Türk Kültüründe ve Fütüvvetnâmelerde Dört”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 52, ss.71-85.
- Duymaz, Ali, (2014). “120. Yılında Halk Hikâyesi Araştırmaları Tarihine Bir Bakış”, *Akademik Kaynak*, 2(3), 1-23.
- Eke, Metin, (2013). “Turna Sembolünün Türkülerde ve ‘Gine Dertli İniliyorsun’ Ezgisindeki İfadesi”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 6(11), ss.218-228.
- Elçin, Şükrü (2005). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara, Akçağ Yayınları.
- Eliade, Mircea, (1992), *İmgeler Simgeler*, Ankara, Gece Yayınları.
- Eliade, Mircea, (1999). *Şamanizm*, (Çev: İsmet Birkan), İstanbul.
- Ercilasun Ahmet B. Olcay, Selahattin, Aslan Ensar (1998). *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Ankara, TDK Yayınları.
- Ergene, O. Pınar, (2011). 18.yy. ve 19.yy. Türk İşleme Motiflerinde Sembol Dili ve Sembolizm İçerikli Yeni Yorumlar, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Ergin, Muharrem, (2009). *Dede Korkut -1*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Ersoy, Necmeddin, (2000), *Semboller ve Yorumları*, İstanbul, Dönence Yayınları.
- Erkman, Fatma, (1987). *Göstergebilime Giriş*, İstanbul, Alan Yayınları.
- Esin, Emel (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*. İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- Fidan, Süleyman, (2017), *Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi*, Ankara, Grafiker Yayınları.
- Foucault Michel. (1987). *Söylemin Düzeni*. Çev. T. Ilgaz. İstanbul.
- Gabain, Annemarie Von (1968). “Renklerin Sembolik Anlamları”, *Türkoloji Dergisi*, III. Cilt. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Genç, Reşat, (1997). “Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı-Kırmızı-Yeşil”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9(27), 1075-1110.
- Güney, E. Cem, (1953). *Meslekî Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul, Maarif Kitaphanesi.
- Güney, E. Cem, (1975). *Âşık Ruhsatî Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul, Maarif Kitaphanesi.
- Gülçiçek, Demet, (2012). *Âşık Kolların Gelenek, Etkileşim, Eğitim ve Pir Sultan Abdal Kolunun Oluşumu*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Güvenç, A. Özgür, (2009). “Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 41: 85-97.
- Goody, Jack, (2009), “Sözlü Kültür”, *Milli Folklor*, Yıl 21, Sayı 83, ss.128-132.
- Gönen, Sinan (2005). “Efsanelerde Kara Renginin Görünümü”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 17, Bahar, ss.226-236.
- Gölpınarlı, A., Boratav. P. N. (2010). *Pir Sultan Abdal*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Gökşen, Cengiz, (2011). “Dede Korkut Hikâyelerindeki Ozan Tipi Bağlamında Kars Âşıklık Geleneği”, *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (6), ss. 151-156.
- Gökyay, O. Şaik, (1975). *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul, Milli Eğitim Basınevi.
- Gökyay, O. Şaik, (2000). *Dede Korkut Hikayeleri*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gözyayın, Nevzat (1991). “Türkçenin Renk Zenginliği”, *Türk Dili Dergisi*, S 618, ss.539-545
- Günay, Umay, (1990). “Halk Şiirinde Ayak Konusunda Düşünceler”, *Milli Folklor*, (1), ss.32 34.
- Günay, Umay (1999). *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara, Akçağ Yayınları.

- Günay, Doğan, (2012). “Fransız Göstergebiliminde Yeni Açılımlar”, *Dilbilim*, (12), s.29-46.
- Güney, E.Cem, (1971). *Folklor ve Halk Edebiyatı*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Ferah, Hakan, (2012). Dinler ve Halk İnançlarında Sayı Sembolizmi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Foucault M. (1987). *Söylemin Düzeni*. (Çev. T. Ilgaz.) İstanbul.
- Halıcı, Feyzi, (1992). *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri- Güldeste*. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Hey‘et, Cevad (1996). Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni, s. 55-61. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Hjelmslev, Louis (1963), “Prolegomena to a Theory of Language”, (trans. Francis J. Whitfield), *Madison*, University of Wisconsin Press.
- İnan, Abdülkadir, (1986). *Makaleler ve İncelemeler*, c.1, Ankara, TTK Yayınları.
- İnan, Abdülkadir, (1997). *Tarihte ve Bugün Şamanizm: Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara, TTK Yayınları.
- İsen, Mustafa, (2009). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara, Grafiker Yayınları.
- Kafalı, Mustafa, (1996). “Türk Kültüründe Renkler”, *Nevruz ve Renkler*, ss. 49-54, Ankara, AKM Yayınları.
- Kafkasyalı, Ali, (1998). *Karşılıklı Âşık Murat Çobanoğlu, Hayatı, Sanatı ve Eserleri*: Erzurum.
- Kalafat, Yaşar, (1995). *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Karabaş, Seyfi, (1996). *Dede Korkut’ta Renkler*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Karadoğan, Ahmet (2004). “Türk Ad Biliminde Renk Kültü”, *Milli Folklor Dergisi*, Yıl 16, S 62, ss. 89-99.
- Kaplan, Mehmet, (1981). *Tip Tahlilleri, Türk Edebiyatında Tipler*, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Kaplan, Mehmet, (1992). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Kâşgarlı Mahmud (2006a). *Divanü Lûgat-İt-Türk C. I, II, III, IV*, (Çev. Besim Atalay), Ankara, TDK Yayınları.
- Kaya, Doğan, (1991). Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Kaya, Doğan, (1997). “Edebiyatımızda Âşık Kolları ve Şenlik Kolu”, *Türk Kültürü*, s.412, ss. 499-508.

- Kaya, Doğan, (1999). “Karşılaşma, Atışma ve Değişme Kavramları Üzerine Düşünceler ve Feymanî’den Örnekler”. *Folklor/Edebiyat*, 20, ss. 131-140.
- Kaya Doğan, Koz, Sabri, (2000). *Halk Hikâyeleri*, İstanbul, Kitabevi Yayınları.
- Kaya, Doğan, (2012). *Âşık Şenlik’in Lâtif Şah ile Mihriban Sultan Hikâyesi*, Ankara. Vilayet Yayınevi.
- Kaya, Doğan, (2013a). *Âşık Şenlik’in Salman Bey ile Turnateli Hanım Hikâyesi*, Sivas, Vilayet Yayınevi.
- Kaya, Doğan, (2013b). *Âşık Şenlik’in Sevdakâr ile Gülenaz Hikâyesi*, Sivas, Vilayet Yayınevi.
- Karaman, Esra, (2017). Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce’in Göstergebilimsel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 25-36.
- Keleş, Reyhan (2017). “Yedi Ulu Ozan’ın ‘Yedi’ Sembolizmi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, s.83, ss.49-79.
- Kıran Zeynel, Kıran Ayşe, (2018). *Dilbilime Giriş*, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Kılıç, Sadık, (1995). *İslâm’da Sembolik Dil*, İstanbul, İnsan Yayınları.
- Kılıç, Sibel, (2016). “Eski Türk Topluluklarında Sayı Sembolizmi ve Türkmen Takılarına Yansıması”, *Turkish Studies*, s.11, ss733-754.
- Koca, Selçuk Kürşad (2004). *Türk Kültüründe Ongunlar ve Semboller*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Kocakaplan, İsa, (2007). *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Korkmaz, Esat, (2003). *Ansiklopedik Alevîlik- Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, Esat (2010). *Ansiklopedik Simgeler Sözlüğü*. İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Koz, M. Sabri, (1997). *Âşık Kolu*, TDEA, C. I, İstanbul.
- Köprülü, M. Fuad, (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Köprülü, M. Fuad, (1981). *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul Ötüken Neşriyat.
- Küçük, Salim (2010). “Türkiye Türkçesinde Renk Adları ve Özellikleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, ss. 420-427.
- Küçük, Salim (2010). “Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı”, *Bilgi Dergisi*, Sayı 54/Yaz, 185.

- Külekçi, Numan, (2003). *Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar*. Ankara, Akçağ Yayınları.
- Kütük, Ahmet, (2014). "İslam Türk Devlet/Toplum Geleneğinde Renkler ve Anlamları", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 24, Güz, ss.133-170.
- Lvova, E. L. (2013). *Güney Sibiry Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri-1, Kâinat ve Zaman. Nesneler Dünyası*. (Çev.: Metin Ergun). Konya, Kömen Yayınları.
- Mazlum, Özge, (2015). "Rengin Kültürel Çağrışımları", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.31, ss. 125-138.
- Nerimanoğlu, K. Veli, (1996). "Türk Dünya Bakışında Reng", *Nevruz ve Renkler*, ss. 63-73, Ankara, AKM Yayınları.
- Nuraniye. H. Ekrem, (1996). Hunlarda Renk ve Yön Bilgisi, *Türk Dünyasında Nevruz, İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri*, ss.89.
- Nurmemmet, Annagulu (1996). Türkmenlerde Renk Dünyası ve Nevruz, *Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni*, ss. 75 83, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Odabaşı, Gülbahar, (2016). Alevi Geleneğinde Cem İbadeti, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi,
- Oğuz, M. Öcal (1994). Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Okcu, Abdülmecit, (2007). "Kur'an'da Renkler", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (28), ss.127-163.
- Onay, A. Talat, (2001). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Orçan, Suzan, (2011). Türk Masallarında Renk İmgesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ong, Walter, (2014), *Sözlü ve Yazılı Kültür*, İstanbul, Metis Yayıncılık.
- Ögel, Bahaeddin, (1984). *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Ögel, Bahaeddin, (1995). *Türk Mitolojisi II. Cilt*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. TTK Yayınları.
- Ögel, Bahaeddin, (1999), *Türk Mitolojisi I*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Örnek, S. Veyis, (2000). *Türk Halkbilimi*. Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özarslan, Metin (1999). Erzurum ve Çevresinde Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Özçelik, Sadettin, (2016). *Dede Korkut Dresden Nüshası- Metin-Dizin*, Cilt: 2, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Özdemir, Tüsay. (2005). "Tasarımda Renk Seçimini Etkileyen Kriterler", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), ss.391-402.
- Öztürk, Ş. (2015), "Türk Kültüründe Renk Kavramı ve Renklerin Maddi Kültür Unsurlarına Yansıması", Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri.
- Özkan, F. Hakan, (2011) "Eşrefoğlu Rûmî Divânı'nda Dört Kapı Kırk". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 59, ss.253-278.
- Özpınar, Berna (2023). "Türklerde Geçiş Dönemi Ritüellerinde Ak/Beyaz Renk Sembolizmi Üzerine Bir Çalışma", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 16(42), 588-607.
- Pike, E. Royston, (1951). *Encyclopedia of Religion and Religions*, London, 336.
- Rayman, Hayrettin, (1991). *Âşık Sümmânî, Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Şiirleri ve Şiirlerinin Tahlili*, Doktora tezi, Fırat Üniversitesi.
- Rayman, Hayrettin, (2003). "Nevruz ve Türk Kültüründe Renkler", *Milli Folklor Dergisi*, 14, S.53.
- Rifat, Mehmet, (1990). *Dilbilim ve Göstergebilimin Çağdaş Kuramları*, Düzlem Yayınları, İstanbul.
- Sadıç, Gülsüm, (2014). *Sözlü Kültürden Âşıkların Hazırlayıp Sunduğu Radyo Programlarına Aktarılan Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Sadıç, Gülsüm, (2021). *Âşık Murat Çobanoğlu'nun Hikâyeciliği ve Hikâye Repertuarı*, Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Sakaoğlu, Saim, (1986). *Dadaloğlu*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim, (1989). "Türk Saz Şiiri", *Türk Dili*, S. III, ss.119-120, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim, (2005). "Kahve, Kahvehane ve Erzurum Âşık Kahvehaneleri", *Türk Dili*, 648, ss.490-493.
- Sakaoğlu, Saim, (2012). *Masal Araştırmaları*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S., Alptekin, A. B., Şimşek, E. (2000). *Azerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri I-16-18.Yüzyıllar*, Ankara, TTK Yayınları.
- Saussure, Ferdinand de, (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*, (Çeviren. Berke Vardar), İstanbul.
- Sav, Bahattin, (2003). "Anlam Değişimleri Üzerine Artzamanlı Bir İnceleme", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1).
- Schimmel, Annemarie, (1998). *Sayılarım Gizemi*, (Çeviren: Mustafa Küpüşoğlu), Ankara, Kabalcı Yayınevi.

- Seyidov, Mireli, (1988). “Gök Ak ve Kara Renklerinin Eski İnançlarla Alâkâsı” (Çev. Orhan Yavuz), *Türk Dünyası Araştırmaları*, Şubat, s. 37.
- Şahiner, Necmettin, (1999). *Siyah ve Yeşil-Kur'an'da Renk Sembolizmi*, İstanbul, İnsan Yayınları.
- Taşlıova M. Mete, (2006). Kars'ta Sözel Hikâyecilik ve Hikâyeler, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Taşlıova, M. Mete, (2006b). “Kars Sözel Hikâyeciliğinin İcra Ortamları”, *Türkbilgi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 11, ss.164-188.
- Taşlıova, M. Mete, (2012). *Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri*. (Genişletilmiş 2. Baskı). Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı.
- Taşlıova, M. Mete, (2016). *Köroğlu Oltu Kolu (İnceleme – Metinler)*. Akçağ Yayınları.
- Temren, Belkıs, (1995). *Tasavvuf Düşüncesinde Demokrasi*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tuna, Sibel Turhan, (2006). “Türk Dünyasındaki Düğünlerde Koltuklama ve Kırmızı Kuşak Bağlama Geleneği”, *Bilgi Dergisi* 38, ss.149-160.
- Türkmen, Fikret, (1974). *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Ankara, Baylan Matbaası.
- Türkmen, Fikret, Mustafa Cemiloğlu, (2009). *Âşık Şevki Halıcı'dan Derlenen Halk Hikâyeleri*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkmen, Fikret, Nail Tan, Mete Taşlıova (2008). *Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyeleri*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toker, İhsan, (2009). “Renk Simgeciligi ve Din: Türk Kültür Yapısı İçinde Ak-Kara Karşıtlığı ve Bu Karşıtlığın Modern Türk Söylemindeki Tezahürleri Üzerine”, *AÜİF Dergisi*, S.50.
- Torebekkyzy, Lazzat, (2021). “Türk Halk Kültüründe ve Edebiyatın Yedi”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-dergisi*, S.1, ss.82-91.
- Uçan, Hilmi, (2016), *Dilbilim, Göstergibilim ve Edebiyat Eğitimi*, İstanbul, İz Yayıncılık.
- Uraz, Murat, (1994). *Türk Mitolojisi*, Düşünen adam Yayınları, İstanbul.
- Urban, W. Marshall, (2003). *Language and Reality: The Philosophy of Language and the Principles of Symbolism*.
- Uluişik, Y. Pelin, (2021). “Hakas Türklerine Ait Kahramanlık Destanlarında Renk Sembolizmi I: Ak/Beyaz”, *Turkish Studies*, s.485-513.
- Ulukan, Ayşe, (2012). *Dede Korkut Hikâyeleri ve Grimm Masallarında Kültür ve İnançlara Yerleşmiş Renk ve Sayı İmgelemi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.

- Ulukan, Ayşe, (2012). “Farklılığın Renk ve Sayılarla Buluşan Aynılığı”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 48, ss.165-190.
- Ünal, M. Fatih, (2016). “Gösterge bilimin Serüveni”. *Mütefekkir* 3/6, s.379-398.
- Vardar, Berke, (2001). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeler*, İstanbul, Multilingual Yayınları.
- Varol, M. Bahaüddin, (2004). “İslam Tarihinin İlk İki Asrında Simge Renkler ve Siyâsî Anlamları”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17).
- Yardımcı, Mehmet, (1993). “Halk Şiirinde Bade İçme Mahlas Alma ve Usta Çırak Gelenekleri”, *Halkbilim ve Edebiyat Yazıları*, S.3, ss.2-16, Malatya, Açıksöz Yayınları.
- Yardımcı, Mehmet (2002), *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri- Anonim Halk Şiiri- Âşık Şiiri- Tekke Şiiri*, Ankara, Ürün Yayınları.
- Yardımcı, Mehmet, (2009). “Geleneksel Kültürümüzde ve Âşıkların Dilinde Sayılar”, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, s.645.
- Yardımcı, Mehmet, (2019), “Renk Dünyamız ve Türk Kültüründe Renkler”, *Bilimsel Eksen Dergisi*, S.4, ss.106-122.
- Yıldırım, Dursun, (1986). “Orta Asya’dan Urumeline Türk Sözlü Şiir Sanatının Yayılması Üzerine”, *Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yıldırım, Dursun, (1989). “Sözlü Gelenek Kültürü”, *Millî Folklor Dergisi*. Cilt 1, 1, ss.6-7.
- Yıldırım, Dursun, (1999). “Dede Korkut’tan Ozan Barış’a Dönüşüm”, *Türk Dili*, S. 570, ss.505-530.
- Yıldırım, Dursun, (2003). “Hikâyeciliğimizde Üçüncü Yaratıcılık Ortamı ve Hikâyeci Eyyûbî-i Garîb”, *Türkbilig*, c5, ss.134-142.
- Yiğit, M. Fatih, (2018). “Türkçe Aşk, Işık, Ozan, Âşık Kavramlarının Etimolojik Kökeni”.
- Yurduseven, Sümeyye, (2023). “Alevî-Bektaşî Menâkıbnâmelerinde Renk Sembolizmi”. *Tetkik*, (Mart 2023), 43-68.
- Yüksel, H. Avni, (1980). “Türk Folklorunda 7 Sayısı”, *Erciyes: Aylık Sanat ve Fikir Dergisi*, S.29, ss.18-22.
- Zülfikar, Hamza, (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Ankara, TDK Yayınları.
- Yüksel, H. Avni, (1981). “Türk Folklorunda Sayılar”, *Millî Folklor*, Ankara.
- William, B. (1965). “Symbol”, *Encyclopedia Britannica*, ss.701, London.

Elektronik Kaynaklar

Dervişoğlu, Bahar, (2008). “Göstergebilim”, www. ege-edebiyat. Org, Erişim Tarihi: E.T.: (15.05.2024)

URL 1: <https://www.youtube.com/watch?v=fVuAtpesns> (Erişim Tarihi: 18.09.2024)

URL 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kitabul-ilel--ahmed-b-hanbel> (Erişim Tarihi: 22.09.2024)

EKLER

Kaya, Doğan, (2012). Âşık Şenlik'in Lâtif Şah ile Mihriban Sultan Hikâyesi, Ankara. Vilayet Yayınevi.

LÂTİF ŞAH İLE MİHRİBAN SULTAN

Yemen şehrinde Gamküşad isminde bir padişah vardı, ama bunun ismine Gamsız Şah diyorlardı. Dillerde dolanan ismi Gamsız Şah idi. Yanında Oniki Mirzahanları vardı. Akıldanesi Koca Lele isminde iktidarı yetik, bir de adamı vardı. Bu adamın
5 adını Gamsız Şah koymuşlardı ama içinde çok büyük gamları vardı. En büyük gamı da dünyaya çocuğu gelmemiştii, oydu.

Birgün makamında otururken memleket işlerinden çeşitli mevzuatı kendilerine konuşuyorlardı. Kendisi makamında, ihtiyar Koca Lele de kendine ait olan yerine oturmuştu. O ara
10 Gamsız Şah'ın içerisine bir acı düştü. Kendi kendine dedi ki: Ulan ben buranın hükümdarıyım. Bu makam benim. Ben öldükten sonra acep tacım, tahtım kimlere kalacak? Yerimde kim gelip hüküm sürecek acaba? Ben bir çocuk babası olamadım ki ben öldükten sonra yerimi zapt etsin de aklına
15 düşünce beni hayır dua ile ansın, diye. Bunun içerisi doldu tabi kendini tahammül edemedi, dolukup ağlamaya başladı. Orada oturan Oniki Mirzahanlar, hep birden müteessir olup, şahın yüzüne bakmaya başladılar.

İhtiyar Koca Lele ayağa kalkıp;

20 -Devletli Şah'ım! Bir kederin var. Bu kederin neyse benim bunu anlamam lâzım, dedi.

Dedi ki:

Lalam! Ben bu makamda oturduğum müddetçe, gelene gidene; fakir fukaraya; yetime, öksüze, gariplere çok ihsan,
25 bahşış verdim ki belki bir ağzı dualıya rastlarsam, o bana bir dua eder de Cenab-ı Allah onun duası hürmetine bana bir çocuk verir, diye. Benim keyfime göre yanıma bir ağzı dualı kul gelmiyor, dedi. Arkasından da dedi ki:

-Gel, seninle bir kılıklarımızı değişelim. Padişah, vezir
30 kılığından çıkalım, bezirgân kılığına girelim. Diyâr-ı gurbetlere düşelim. Gezdiğimiz yerlerde belki bir ağzı dualı kula rastlarız. Adam da benim izzetimi alır, bana bir dua eder. Belki onun

duası hürmetine ben de bir çocuk babası olur da el babalarına karışırım.

- 35 Koca Lele de;
-Peki Şahım, dedi.

Koca Lele gitti iki dilenci elbisesi getirdi. Bunlar padişah vezir kılığından çıktılar, dervişan kılığına girdiler. Yani şal abalar giyindiler, eski giyim. Kafalarına kavuk bağladılar, 40 bellerine kuşak sardılar, ayaklarına çorap çarık giyindiler, ellerine birer asa aldılar. Birinci veziri yerlerine tayin ettiler. Ben gelinceye kadar memleketi idare et. diye. Allah'a ısmarladığı çekip de Yemen şehrinden çıktılar.

- 45 Ağzı dualı kulu, belki şurada buluruz, belki burada buluruz, diye sağlam iki ay gezdiler. Çok yerde bu iki ayın içinde birçok kör, yetim, öksüz doyurdu Padişah. Birçok kişi memnun etti, fakat geze geze de usandılar tabi. Padişah bir gün dedi ki:

- 50 -Lalam! Çok yetim, öksüz doyurduk, ama gene de keyfimize göre bir ağzı dualı bulamadık herhalde. Gönlüm hiç mutmain olmadı. Umudum kırıldı. Ben bir çocuk babası olamadım, herhalde olamam da! Gel binelim de gidelim, dedi. Bu yerlerde sürünmeyelim.

- Lele de;
55 -Peki dedi.

Döndüler, Yemen şehrine geliyorlardı. Günlerce yol geldikten sonra, günlerden birgün Yemen şehri civarına geldiler. Yemen şehrine iki saatlik yolları kaldı. Azıklarını falan aldılar. Çeşmenin başına koydular. Şal, abalarını soyup çeşmenin başına koydular. Çeşmeden abdest aldılar. Çekildiler, 60 çeşmenin bir tarafında çimenliğin üstüne. Orada Padişah imam, Lele de arkasına cemaat olup, öyle namazını kıldılar. Dualarını edip de ellerini yüzlerine çaldıklarında, döndüler ki azık bohçalarının yanında ihtiyar, ak sakallı bir zat-ı muhterem 65 gelmiş oturuyordu. Bunlar ona doğru yönelip de yaklaşıncı,

ihthiyar ayağa kalktı ve bunlara kıyam etti. Padişah'ın yanına gelip de,

-Selâmünaleyküm baba, deyince;

-Vaaleyküm selâm Padişah'ım, dedi.

70 Padişah ihthiyar dervişin elinden tuttu. İkisi yan yana oturdular. Padişah gene;

-Merhaba derviş baba, dedi.

-Merhaba Padişahım, dedi.

75 Dedi ki: Derviş Baba! Sen beni herhalde tanıdığın bir padişaha benzetiyorsun. Bana "Padişah" diye hitap ediyorsun, fakat bende bir padişah vaziyeti yok. Ben de senin gibi bir dervişanım. Yanlış hareket ediyorsun, dedi.

Derviş dedi ki:

80 -Yok Padişahım, ben senin padişah olduğunu, yanındakinin de senin adamın ihthiyar Koca Lele olduğunu pekâlâ bilen insanlardanım, dedi.

O zaman Padişah;

-Öyleyse sen benim derdimi de bilirsin, dedi.

85 -Evet Padişahım, ben senin derdini de biliyorum, dedi.

-Neymiş benim derdim?

-Padişahım senin derdin; dünyada bir çocuğunun olması için ağzı dualı kul arıyorsun. Aramış olduğun ağzı dualı kul benim. Geldim yanına.

90 -Aramış olduğum ağzı dualı kul sen misin, dedi.

-Evet benim, dedi.

-Öyleyse Derviş Baba, kurban olayım sen ne ücret istiyorsan iste. Bende yok yok! Sana ne istersen vereyim bana bir dua et, dedi.

95 Derviş dedi ki:

-Padişahım ben duayı ediyorum ama parasıyla etmiyorum.

-Ya?

- Benim bir şartım var. Ortalığa sürüyorum kim kabul ederse ona bir dua ediyorum dedi.
- 100 Padişah dedi ki:
-Derviş Baba ben senin süreceğin şartı bilmiyorum. Ayan et ki sana ona göre cevap vereyim. Neyse bana söyle de ona göre sana bir cevap söyleyeyim, dedi.
Dedi ki:
- 105 -Padişahım, şimdi ben sana bir elma vereceğim. Bu elmayı cebine koyup götürereksin. Akşam olup da harem dairene gelince, hanım sultan da yanına gelir tabi, elmayı cebinden çıkartacaksın. Üzerinde hiç bir leke kalmayacak şekilde kabuğunu temiz olarak soyacaksın. Elmayı tam ortasından keseceksin. Yarısını hanım sultanına yedireceksin, yarısını da kendin yiyeceksin. Cenab-ı Allah o elmanın şifasına sana bir oğlan çocuğu ihsan edecek, dedi. O kadar yiğit ve pehlivan olacak ki hiç kimse kılıcının önünde duramayacak. Hiç bir at onu taşıyamayacak.
- O zaman Padişah;
115 -Peki Derviş Baba! O çocuk neye binecek de neyle dolaşacak, diye sordu.
Dedi ki:
-Ben sana elmanın kabuğunu soy da hiç bir parçasını zay etme, diye söylemiştim. O elmanın kabuğunu senin has, kısrak bir Arap atın var, ona yedireceksin. Cenab-ı Allah da ona erkek olarak bir tay verecek. Ancak o çocuğu o tay taşıyacak, dedi. Başka atlar taşıyamayacak. Benim senden alacağım ücret; çocuğun ve tayın ismini ben koyacağım. Başka kimseler koymayacak.
- 120 Padişah; Peki Derviş Baba, Cenab-ı Allah o günü bana gösterirse, çocuğum otuz yaşına değse de ismini koymam seni beklerim, dedi.
-Peki dedi, Derviş.
- 125

- Derviş, itina ile saklamış olduğu belindeki elmayı çıkarttı
130 ve Padişah'a verdi. Padişah elmayı alıp cebine koydu. "Ulan bu
adam para alman" dedi, "Ama herkese verdik, bir parça da
buna verelim." dedi içinden Padişah. Elini cebine attı,
cüzdanını çıkarttı ki Derviş ortadan kaybolmuş, Koca Lele'den
başka kimse kalmamış.
- 135 -Ne oldu Lele'm, bu adam?
-Bilmiyorum padişahım, dedi. Burada oturuyordu!
-Lala! Bu boş bir adam değil. İnşallah muradıma ereceğim,
haydi gidelim. Şimdi gönlüm mutmain oldu, dedi.
- Zaten Yemen'e iki saat yolları kaldı demiştik. Yemen
140 şehrine geldiler. Akşama kadar divanhanelerinde oturdular.
Akşam olunca, herkes evine dağıldı. Padişah da harem
daairesine geldi. Tam iki aylık hasret, Hanım Sultan'ın yanına
geldi. Hoş beşten sonra yatma zamanı geldi. Padişah, Derviş'in
vermiş olduğu elmayı cebinden çıkarttı. Kabuğunu temiz olarak
145 soyup masanın üstüne yığı. Elmayı tam ortasından kesti,
yarısını Hanım Sultan'a yedirdi. Yarısını da kendisi yedi. O gün
bir arada kaldılar. Elmanın kabuğunu da tavladaki kısrak Arap
atına yedirtti.
- Hikmet-i Perverdigâr, o günden itibaren elmanın
150 kabuğunu yiyen kısrak Arap at ve hanım Sultan Hamile
kaldılar. Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika tam
olduğunda Hanım Sultan nur topu gibi bir oğlan çocuğu
dünyaya getirdi. Elmanın kabuğunu yiyen Arap at da erkek
olarak aynı günde bir tay dünyaya getirdi. Padişaha müjdeciler
155 geldi. Yoksullar doyurulup, sadakalar dağıtıldıktan sonra;
çocuğa sütanneleri tutuldu, cariyeler hizmetçiler tutuldu. Bu
çocuk isimsiz olarak saltanat ziynet ile beş yaşına kadar
sütannelerde büyüdü. Beş yaşına değince büyük çocuklar kadar
oldu.
- 160 Birgün padişahın Oniki Mirzahanları bir araya geldiler,
dediler ki:

-Yahu! Bizim padişahın evvelce çocuğu olmuyordu. Cenab-ı Allah buna sonradan bir çocuk ihsan etti. Çocuk geldi beş yaşına, neredeyse delikanlı halini alıyor; hâlâ bir ismi yok.
165 Herkes "isimsiz şehzade" diye hitap ediyorlar. Herhalde padişah bu çocuğun ismini şöhetimize bize bırakıyor ki çocuğuna isim koymuyor, dediler. Bu gün bir müracaat edelim de şu çocuğa bir isim koyalım, dediler. Peki deyip işi kararlaştırdılar. Padişah gelip de makamına oturunca vezirlerden biri ayağa kalktı.

170 -Devletli şahım müsaade buyurursanız, biz bu gün şehzademizi huzura getireceğiz. Çocuğa münasip bir isim koyacağız. Herkes de şehzadenin ismini bilsin, dedi.

Padişah da bir düşündü, kendi kendine dedi ki: "Ulan bu derviş işi! Derviş, çocuğun adını ben korum diye söz verdi,
175 ama Derviş bugün burada, yarın şurada! Kim bilir ki dünyanın hangi muhitinde şimdi? Ya gelir ya gelmez! Bu gün şu arkadaşlar, müracaat etmişken, kalpleri incinmesin. Biz çocuğa münasip bir isim koyalım da herkes de çocuğun ismini bilsin."

Emir, ferman buyurdular ve çocuk divana geldi. Babasının
180 elini öptü. Orada oturan Oniki Mirzahanlarının elini öptü ve el bağlayıp huzura durdu. Bu çocuk o kadar güzeldi ki pirin elmasından olduğu için, insan yüzüne bakınca gözleri kamaşıyordu. Herkes çocuğa hayran meftun oldu. Aval aval beş dakika bu çocuğun yüzüne baktılar. Beş dakika sonra yukarıya
185 doğruldular ve dediler ki:

-Devletli şahım bu çocuğun ismini koyalım.

Padişah;

-Koyun arkadaşlar, müsaade ediyorum, dedi.

Kimi dedi ki "Çocuğun ismi Ali olsun." kimi dedi ki: "Veli
190 olsun." kimi dedi ki: "Ahmet olsun." kim dedi ki;"Mehmet olsun." Padişah da daha iyi bir isim araştırıyor. O yana bu yana uğraşıyorlardı. O sırada divan kapısı vuruldu. İçerden;

-Gel,

diye hitap edilince, kapıyı açıp çocuğun elmasını verin pir içeri
195 girdi. El kaldırıp;

-Selâmün aleyküm, dedi.

Bunu gören Gamsız Şah, onu görür görmez tanıdı.

-Vaaleykümselâm aziz baba, deyip ayağa kalktı.

200 Derviş'i yarı yerde karşılayıp kolundan tuttu. Yavaş yavaş adımlarla getirip makamına oturttu. Kendi de kısılarak yanına oturdu. Orada oturan Oniki Mirzahanlar, hep birbirinin yüzlerine bakmaya başladılar. Akıllarından; "Bunda ne hikmet var ki koca bir Padişah bir dilenciye makamına oturtur da, kendi de yanında kısıp büzülerek oturuyor!"

205 O sırada Derviş sordu;

-Padişah'ım! Bu toplantıdaki gayeniz ne? Padişah da sözü saklamayarak;

210 -Derviş Baba! Sizden himmet olan çocuğa bir isim töreni düzdük. Münasip bir isim yaraştıramadık. Çeşmenin başında verdiğim sözümde duruyorum, bu çocuğun isim şöhreti ancak sana yarasır, dedi.

Derviş;

-Padişahım sen bu şöhreti bana bırakmayacaktın, ama nitekim işin üstüne olduk. Peki, çocuğun ismini koyalım, dedi.

215 Derviş ayağa kalktı çocuğun kulağına ezan okuyarak çocuğun ismini Lâtif Şah koydu. "Beraberindeki atının ismi Benliboz olsun." diyerek söz ağzından biter bitmez, ortadan kayboldu. Ahali bütün afalladılar, fakat padişah tâ çeşme başında hünerini görmüştü, hiç afallamadı. O günden itibaren
220 şehzadenin ismi Lâtif Şah, atının isim Benliboz olarak kaldı.

Babası Lâtif Şah'ı hocaya verdi. Bu çocuk yedi sene hocada okudu. Beş de evvelden on iki yaşına değdi. On iki yaşına değince o zamanın bahrindeki on sekiz yaşındaki delikanlıların halini aldı. Güç, kuvvet yeteceği kalmadı.

225 Birgün Lâtif Şah sabahdan kalktı, babasının huzuruna geldi. Babasını selâmlayıp, el bağlayıp huzura durdu. Babası boynunu sağ tarafa bırakıp on dakika doya doya göğsünü geçire geçire oğlunun yüzüne baktı. On dakika sonra yukarı doğrulup;

- Ne istiyorsun oğlum, dedi.
- 230 -Devletli baba! Müsaade ferman buyurursan, ben daha okumuyorum, dedi.
- Sebep?
- Okumuyorum.
- Oğlum senin okuyacak zamanların daha yeni geldi. Sen
- 235 daha yeni kendini toparladın. Zihnin yeni açıldı. Niye okumuyorsun?
- Okumuyorum baba, dedi.
- Oğlum sebebi ne?
- Ben avcılık yapacağım baba. Gönlüm öyle istiyor.
- 240 Babası aklından dedi ki: "Bu, bir tane, üzülmesin. Gider avlar-mavlar usanır, gelir gene okur."
- Peki oğlum üzülme. Avcılığı yap, serbestsin, dedi.
- Yalnız sana iki vasiyetin var. Vasiyetlerimi tut, dedi.
- Çocuk;
- 245 -Buyur baba, vasiyetin neyse söyle de tutayım, dedi.
- Oğlum! Sen benim gözüümün ağı-karasısın. Senden başka daha bir tutanağım yok benim. Seni yalnız başına av için dağlara bırakmayacağım. Yanına birer tane arkadaş vereceğim. Vasiyetimin biri bu. Nereye gidersen arkadaşlarınla, beraber
- 250 gideceksin. Nerede gecelersen beraber geceleyeceksin. Nerde gezersen beraber gezeceksin. Arkadaşlarından ayrılmak yok, dedi. Olur ki başına bir belâ gelmesin.
- Çocuk da;
- Peki baba, dedi. Nereye gidersem arkadaşlarımdan
- 255 ayrılmayacağım. Bu birinci vasiyetin kabul. İkinci vasiyetini de söyle dedi.
- İkinci vasiyetim de şu oğlum, dedi. Yemen şehrinin dağları hep senin için serbest. Hangi dağında avlanırsan avlan, serbestçe gez, dedi. Yalnız bizim Yemen şehrinde uzakça bir
- 260 muhitte Elvan Dağ'ı adında bir dağ var. Bizim hükmümüz

altına girmemiştir o toprak. Oraya gitme oğlum, ora senin için yasak,

Lâtif Şah aklından dedi ki: “Adam koca Yemen şehrinin dağları tükenmiyor ya! O bir dağa da gitmem olur biter. Gider
265 başka yerde avlanırım.”

-Peki baba, dedi. Bu vasiyetin de kabul. Gitmeyeyim Elvan Dağı’na, dedi.

Emir ferman buyurdu ki;

-Oğluma kılıç, kalkan, ok, yay getirin.

270 O zamanın silahları bunlar. Lâtif Şah’a kılıç, kalkan, ok, yay getirdiler. Babası vezir oğullarından buna dört tane arkadaş seçti. Onlar da kılıçlarını kalkanlarını kuşandılar, oklarını yaylarını sırtlarına aldılar. Atlarını çekip divanın önüne geldiler. Lâtif Şah da okunu yayını, kılıcını, kalkanını beline kuşandı.

275 Babasının elini öptü. Müsaadesini alıp divandan dışarı çıktı ki arkadaşları gelmiş, hazır atlarını tutuyorlar divanın önünde. Lâtif Şah’a da tavladan bir arap at çekip getirdiler. Takımını üstüne vurmuşlar. Lâtif Şah arap atının yanına geldi, bir enine bir boyuna baktı. Hoşuna gitmedi at. Sağrısından tutup öyle
280 bir sıktı ki atın göbeği yere değdi.

-Yahu bunu çekin başka bir at getirin, dedi. Bu, beni taşımaz.

Benliboz’u unutmuşlardı, tabi sırada bağlı kalmış. Gittiler, başka bir at getirdiler. Onun da sağrısından sıkıp belini yere
285 değdirdi. Onu da çektiler. Birkaç at değiştirdiler. Geldiler dediler ki:

-Şahım oğlun atlarını beğenmiyor. Getirdiğimiz atları reddediyor.

-Çocuğu üzme yahu, dedi. Tavlaya götürün hangisini
300 beğeniyorsa ona bindirin bir yol.

Lâtif Şah’ı aldılar, tavlaya götürdüler. Tâ baştan başladı atlara. Her hangisinin sağrısını tutar da avucuyla sıkarsa, göbeğini yere değdiriyordu. Sıra sıra, sıkı sıkı gitti. İleriye

varınca Benliboz sıradaydı, Benliboz'un yanına geldi.
305 Benliboz'un, sağrısından tuttu, o kadar uğraştı, tüyünü kırmaştıramadı.

-Tamam işte ancak bu at yarar bana, dedi. Çekin dışarı.

Benliboz'un takımını sırtına aldılar, gemini kafasına geçirdiler. Çektiler dışarıya. Lâtif Şah, Benliboz'un üzerine
310 bindi, babasının kendisine seçmiş olduğu dört arkadaşıyla beraber Allah'a ısmarladığı çekip Yemen şehrinden çıktılar.

Bugün şu taraf dağlarda avladılar. Ne vurmuşlarsa -ördek, keklik, kaz- şehre döndüler. Akşamleyin herkes evine gitme çabasında.

315 -Günlük tutacak, orada yiyip içeceğiz, dediler.

Bir günlük tuttular, orada yedi içti muhabbet ettiler. Sabahtan kalktılar, erkenden şu taraf dağlara gittiler, ertesi gün dün ne yaptılarsa, aynı öyle yaptılar. Daha ertesi gün babasının gitmediği Elvan Dağı'nın dibine geldiler. Lâtif Şah
320 şehzade olup şehirden kenara çıkmadığı için dağların hangisi olduğunu bilmiyor. Elvan Dağı'nı görünce atı çekti, eğledi ve arkadaşlarına sordu.

-Arkadaşlar! Bu dağ hangi dağ?

Dediler ki:

325 -Şehzadem burası Elvan Dağı'dır.

-Öyleyse arkadaşlar, babamın vasiyeti var. Biz bu dağa gitmeyeceğiz, dedi.

-Sen bilirsin şahım, dediler. Şimdi, biz bu dağa gitmeyeceğiz. Babamın vasiyeti geri kalmasın. Geri dönsek de
330 öteki dağlara gitsek, geç kalırız; elimize av geçmez, akşamleyin şehre dönünce mahcup oluruz. Alayımız da bu eteklerde avlasak, elimize gene bir şey geçmez. Kimimiz vururuz, kimimiz boş döneriz, mahcup oluruz. Elvan Dağı'na çıkmak yasak. Birbirimizden ayrılalım. Bu dağın eteklerinde her birimiz
335 atımızı bir tarafa sürelim, dedi. Ne tarafta avlanırsak avlanalım.

Akşam olunca avlarımızı bu çeşme başında birbirine gösterelim. Alalım şehre gidelim, dedi.

-Peki.

Her biri atını bir tarafa sürdü. Lâtif Şah da atını Elvan
340 Dağı'nın sağ tarafına doğru sürmüştü. Elvan Dağı'nın sağ
tarafının eteklerinde o yana bu yana bir zaman dolaştı. Ördek,
keklik, kaz ava dâhil hiçbir şey bulamadı. Kendi kendine dedi
ki: "Yahu! Akşam olunca arkadaşlar vurdukları avı bana
gösterirlerse, ben eli boş olunca mahcup olurum. Babamın
345 vasiyeti, var; dağın yukarısına çıkmayayım da bir parça şöyle
eteğinden dolanayım, dağ kenarında belki bir şey bulurum."
dedi.

Benliboz'un karnını mahmuzlayıp Elvan Dağı'nın eteğine
sardı ki sade boş kalmış, daha hiç kimse gidip gelememiş. Öyle
350 bir dağ ki ot çiçek birbirine karışmış. Otlar uzamış atının
karnının altına değiyor. Arılar gelmiş çiçeklerin dallarına
konmuş vızır vızır ötüşüyorlar. Bunu gören Lâtif Şah
Benliboz'u çekip eğledi, dedi ki kendi kendine; "Baba evladının
her zaman gün görüp murat aldığını ister; fakat benim
355 babamda mutlaka bana karşı bir çekemezlik var. Avcılıkta en
fazla gün görülecek, murat alınacak, mandıracılık, avcılık
yapılacak dağ bu dağmış. Ancak bu herif bu dağa beni niye
bırakmadı? Herhalde, babam beni çekemiyor. Babamın beni
çekemediği anlaşıldı. Babamın vasiyeti kendinin olsun. Babam
360 kendi divanhanesinde, ben buradayım. Keramet sahibi değil ya!
Bu Elvan Dağı'nın eteği böyle, acaba üstü nasıl bu dağın? Hadi
bakalım Benliboz." dedi. Benliboz'un karnını mahmuzlayıp
birkaç defa çaktı. Benliboz iki-üç sıçramada, Elvan Dağı'nın
üstüne çıktı. Elvan Dağı'nın üstüne çıktı ki üstünün manzarası
365 eteğinin manzarasından on beş misli fazla. Adamın aklı almıyor
bu manzaraları. "Tamam! Bu adam beni çekemiyor. Bu baba
hayırsız. Vasiyeti kendinin olsun." dedi. Aşağı eğildi; "Benliboz,
eğer sende bir maharet hüner varsa, bu ovanın öte başını
bulmam lâzım." dedi.

370 Öyle bir düzlüğü var ki Elvan Dağı'nın, Mereküm gibi
dümdüz. Ot çiçek birbirine karışmış. "Bugün bu dağın öte
tarafını bulacaksın. Hadi bakalım!" deyip, Benliboz'u bıraktı.
Benliboz, yel gibi gittikçe, ova sel gibi geri geri kayıyor. Bir
375 görmeden önce; "Bu parlayan manzara ne acaba? Bunu da
görmem lâzım." dedi. Parlayan şeye bakarak gidiyor. Gittikçe
parıltı fazlalaştı, gittikçe fazlalaştı derken, güneşin insanın
gözünü iğnelediği gibi, bu parıltı da onu gözünü iğnelemeye
başladı. İleriye gidemedi bir çeşme başına geldi. Atından indi.
380 Benliboz'u bıraktı yayılıyor. Kendi de kılıcını kucağına koydu. O
parlayan şeye bakarak; "Bu neyin nesi?" dedi.

Orada kırk tane haramî varmış. Gelip giden kervancıları
soymuşlar. Oraya, altından bina yaptırmışlar. Altın binanın
içine de bir cevahir taşı koymuşlar. Güneş gelmiş cevahir
385 taşına düşmüş. Işıldayan oydu bunun haberi yok, bakıyordu.

Haramibaşı, pencerenin önüne oturmuş otuz dokuz harami
de etrafına düzülmüş, konuşup muhabbet ediyorlardı. Bir ara
Haramibaşı, pencereden geriye baktı ki çeşme başında bir
adam oturuyor, önünde bir at yayılıyor. Tabi, o zaman herkes
390 atla taşındığı için Haramibaşı, Benliboz'u orada görünce, iyi bir
at olduğunu anladı. Geriye döndü haramilere dedi ki:

-Arkadaşlar çeşme başında bir adam var, önünde bir atı
var. Eğer o at benim elime geçerse, hiçbir kervancı, bezirgân
elimden kurtulamaz. Bütün milletten haraç alırım. Bir taneniz
395 gidin şu adam kim ise, kafasını kesin atını bana getirin, dedi.

Tabi alt baştaki harami, "Gözüne ben gireyim." diye
sıçradı.

-Ben yapabilir miyim, dedi.

-Peki oğlum! Git şunun kafasını kes, atını bana getir. Kesik
400 başın sesi çıkmaz, dedi.

Alttaki harami kalktı kılıcını kalkanını kuşandı, dışarıya
çıktı. Atına bindi, sürdü çeşme başına geldi. Geldi ki çeşme
başında kılıcı kucağında bir delikanlı oturuyor. Öyle biri ki üç-

- beş adama senin-senim diyecek gibi değil. Göz hasmını görürse
405 tanır. Adam kendi kendine dedi ki: "Ulan, bu it oğlu it, kendine
güvenmeseydi buraya gelmezdi. Şimdi ben buna takılırsam,
arkadaşlar gelip de beni kurtarana kadar icabında bu beni
öldürür. Ben bunu kandırayım, binaya götürüyüm. Orada
alayımız beraber onu öldürelim."
- 500 Dedi ki:
-Oğlum bir burada kırk tane haramiyiz. Bizim
korkumuzdan bu beldeden uçan kuşlar zor geçiyor. O ki sen
cesaret etmişsin, buraya kadar gelmişsin. Bizim Haramibaşı'mız
seni istiyor. Buyur gel binaya gideceğiz, dedi.
- 505 Lâtif Şah sordu ki;
-Bina nere?
-Şu karşıdaki parlayan gördüğün yer, bizim binamız.
Orada bizim reisimiz var. Beni gönderdi, seni istiyor, oraya
gideceğiz, dedi.
- Lâtif Şah, biraz düşündükten sonra dedi ki:
- 510 -Arkadaş ben senin Haramibaşı'nla evvelde
konuşmuşluğum yok. Bizim aramızda bir samimiyet olsaydı,
buraya gelmişken, gel seninle biraz muhabbet edelim, deyip
beni isterdi. Ben onu tanımıyorum, o da beni tanımıyor.
- Tanımadığın ulü'l-emre itaat etmez misin?
- 515 Lâtif Şah dedi ki:
-Arkadaş! Emir çarşı ustalarında olur. Burası dağ başı. Ben
emir-memir bilmem. Hem de itaat etmeyeceğim, bu emre dedi.
- Gidersin-gitmezsin derken sözleri birbirini karşıladı. İkisi
de kılıçlarını çekip kınından çıkardılar. Lâtif Şah, kılıcını çekip
520 kınından çıkarıp sıçrayıp ayağa kalktı. Haramiyle bu, tutuştular.
Bir hamle, iki hamle, üçüncü hamle de haraminin tepesine öyle
bir kılıç vurdu ki çenesine kadar yardı. Harami, düşüp öldü.
- Haramibaşı, bekledi, o gelmeyince bir tane daha gönderdi.
Lâtif Şah, onu da öyle yaptı. Bir daha gönderdi, onu da öyle
525 yaptı. Uzatmayalım, otuz dokuz harami, birer birer geldiler,

- otuz dokuzunu da öldürdü. Kendi kendine dedi ki: "İptidaki gelen bana, Kırk kişiyiz, demişti. Ben bunların otuz dokuzunu öldürdüm, biri kaldı. Gideyim şu birini de öldüreyim. Şu binayı da bir göreyim ki nasıl bir binaymış? Bakalım ne manzaraları var, şu binanın?"
- 530 Benliboz'a binip sürdü Altın Bina'nın kapısının önüne. Kapının önüne geldi, Benliboz'dan aşağıya indi. Kılıcıyla çaktı, kapıyı geriye açtı ki Haramibaşı da kılıcını kuşanmış, merdivenden aşağıya iniyor. Haramibaşı bunu görünce,
- 535 merdivenin yarı başında durdu.
- Oğlum arkadaşlarımı kestin galiba, dedi.
Lâtif Şah;
-Evet kestim, dedi.
-Yalnız ben mi kaldım, dedi.
- 540 -Yalnız sen kaldın, dedi.
- Öyleyse içeri gelme oğlum, dışarıda kal, ben de dışarıya geleyim. Ya arkadaşlarımin intikamını senden alırım, ya beni de aynı akıbete uğratırsın, dedi.
- Lâtif Şah;
545 -Peki deyip, geriye Benliboz'un yanına çekildi.
- Biraz sonra da Haramibaşı atını çekip dışarıya çıktı. Atlarına binip Altın Bina'nın kapısının önünde birbirlerine girdiler. Bir hamle, iki hamle, üçüncü hamlede Haramibaşı'nı ense köküne öyle bir kılıç vurdu ki kafası top gibi yuvarladı
- 550 gitti.
- Benliboz'dan aşağıya indi. Altın Bina'nın kapısından içeriye girdi, merdivenlerden yukarı çıktı. Birçok odayı dolaştı. Altın, inci, gümüş, mücevher... Hepsini oraya toplamışlar. Geldi baktı, hiç birinden bir şey almadı. O yana bu yana geziniyordu. Geldi baktı ki bir odanın kapısı örtük. Kapıya kulağını verdi ki içeriden hafif bir ses geliyor. Tabi bu sesi duyunca cesaret edip kapıyı itip içeriye girdi ki ala gözlü, inci dişli, sırma saçlı bir kız oturuyor. Dışarıdaki manzaradan haberi yok. Kendi kendine

- deyiş söyleyip, söz yakıştıyordu. O kız Haramibaşı'nın
560 bacısıydı. Tabi kızın dışarıdaki manzaradan haberi yok.
Tanımadığı bir delikanlıyı karışsında görünce, afalladı birden
bire. "Acaba, bizim haramiler nerde kalmış da bu delikanlı
buraya kadar gelmiş?" dedi kendi kendine. Korktu tabi.
Büzüştü, Lâtif Şah'ın karşısında. Lâtif Şah da kızı görünce
565 oradaki altından, inciden, hepsinden gönlü geçti. Kızın
kanadından kapıp, çekip merdivenlerden aşağıya indirdi.
Benliboz'un üstüne binip kızı terkisine atıp, yamçıyı üstüne
çekip de geçti gitti. Hiç bir çöp almadı daha başka.
- Benliboz'u sürdü geliyor. Öbür arkadaşları da kimi ördek
570 vurmuş, kimi kaz vurmuş, kimi tavşan, hepsi bir av vurmuş,
çeşme başında toplanmışlar. Vakit de akşam ezanını geçiyor.
"Acaba şehzade nerde kaldı gelmedi?" diye etrafa
bakıyorlardı. Gördüler ki Elvan Dağı'nın tepesinden çıkmış.
Benliboz'un üstünde sağaldı geliyor.
- 575 -Tamam, geliyor, dediler.
Biraz yakınlaşınca baktılar ki Lâtif Şah'ın avı yoktur.
-Ama bu gün bunun bir avı yok, dediler.
Biraz kendine gururiyet getiriyorlar.
- Şöyle yaklaşınca, hepimiz avlarımızı alalım, yukarı
580 kaldıralım da bizim avlarımızı görünce gururu kırılsın,
mahcuplasın, dediler.
Lâtif Şah yanlarına yaklaşınca hepsi avlarını alıp yukarıya
doğruldular. Lâtif Şah gelip de;
-Selâmünaleyküm arkadaşlar, dedi.
- 585 -Va aleykümselâm şehzadem, dediler.
Lâtif Şah attan inmek için yamçıyı geriye atınca, kız
arkasından bulutun içinden ay çıkar gibi ortaya çıktı. Bunlar
kızı görünce, hep avlarından gönülleri geçti. Yavaşça avlarını
çeşmenin başına koydular.
- 590 -Şehzadem! Bu gün senin avın bizimkilerden iyi olmuş,
dediler.

Dedi ki Lâtif Şah:

-Arkadaşlar sizin kısmetinize onlar çıktı, benim kısmetime de bu çıktı. Kısmete bağlı bir iş.

600 Benliboz'dan aşağıya idi. Kızı kucaklayıp attan aşağıya indirdi.

Babasıyla seyyah gezen Koca Lele'nin oğlunu da babası buna arkadaş vermişti. Oğlanın da kafasında bir parça keli var. Adı Ahmet'ti de buna "Keloğlan" mahlası verilmişti.

605 -Al oğlum, Keloğlan dedi. İş büyükten başlar. Sen büyük vezirin oğlu olduğun için bu kız anamın sütü gibi sana helâl olsun.

Ahmet, atına bindi. Lâtif Şah da kızı kucaklayıp tergisine koydu. Keloğlan yoluna koyuldu. Öbür arkadaşlar daha bir söz bulamadılar da;

-Şehzadem böyle giderse, sen inşallah hepimizi evereceksin, dediler.

-Kısmetiniz arkadaşlar! Bu Keloğlan'ın kısmetineydi.

615 Sürdüler atlarını, Yemen şehrine geldiler. Keloğlan'a dediler ki:

-Ayrılma yok ha! Götür kızı eve bırak. Gel yine yanımıza.

Keloğlan kızı götürüp eve bıraktı. Canı sıkılarak onların yanına geldi. O gün yine sabaha kadar öteki arkadaşlarının vurduğu avı yediler, içtiler, Muhabbet ettiler.

620 Sabah oldu divan açıldı. Lâtif Şah kılıcını, kalkanını beline kuşandı, doğru babasının huzuruna geldi. Babasını selâmlayıp divana durdu. Babası yine boynunu sağ tarafa bırakıp göğsünü geçire geçire, on dakika hayran meftun olarak yüzüne baktı. On dakika sonra yukarı doğruldu.

625 -Ne istiyorsun oğlum, dedi.

-Devletli babam! Ben daha avcılık yapmıyorum, dedi.

-Sebep?

-Yapmıyorum baba, zorla değil ya!

-Oğlum! Oku diyorum okumuyorsun. Avcılığa sen
630 heveslendin, ben müsaade ettim. Şurada iki gün avlandın,
üçüncü gün caydın. Senin sonun neye varacak?

Dedi ki:

-Baba sana bir-iki söz konuşacağım.

-Konuş bakalım oğlum, serbestsin.

635 -Sen burada necisin baba?

-Oğlum! Sen benim neci olduğumu bilmiyor musun? Ben
bu ülkenin padişahıyım.

-Padişahlığın senin olsun baba. Tacın tahtın daim olsun.
Eğer sen bana müsaade buyurursan, senin hükmün altına
640 girmemiş bir toprakta, ben de sana karşı şahlık ilân edeceğim.

-Nerde, dedi babası.

-Elvan Dağı'nın tepesinde.

Dedi ki:

-Oğlum! Elvan Dağı'nın başında kırk tane harami var. Ben
645 onların korkusundan günde yüz bin kere Allah'a sığınıyorum ki
bir gün gelip basıp da beni öldürecekler, tacımı tahtımı
elimden alacaklar diye. Sen orada nasıl gidip de şahlık
yapacaksın?

Lâtif Şah dedi ki:

650 -Devletli baba! Sen bana nasihatinde her tarafa git avlan
da yalnız Elvan Dağı'na gitme demiştin. Ben de senin sözüne
uyarak o dağa gitmiyordum. Geçen gün Benliboz beni aldı
Elvan Dağı'na doğru kaçtı. Gemini çektim, suratına çarptım,
her ne kadar cehd ettimse eyleyemedim. Beni alıp Elvan
655 Dağı'nın tepesine çıkardı. Orada haramiler bana birer birer
hamle yettiler. Ben de kuvvetimin olancasından fazla olarak
kırkını da kestim baba. Haramibaşı'nın bacısını da getirdim
Koca Lele'nin oğlu Ahmed'e verdim, dedi.

-Sahi mi oğlum?

660 -Evet, baba.

- Vay sađ olasıñ ođlum, dedi. Beni yavuz dűşmanlardan kurtardın desene!
- Evet baba, öyle oldu, dedi.
- Babası;
- 665 -Oğlum sana şimdi müsaade ediyorum. Git onların binasında şahlığını ilan et. Serbestsin.
- Sağ ol baba! Fakat yalnız mı gideceğim?
- Yalnız şah olur mu oğlum, dedi babası. Sana asker vereceğim.
- 670 -Ne kadar vereceksin?
- Ne kadar istersen o kadar.
- Dedi ki:
- Bana şimdilik bin kişı verirsen kâfi.
- Verdim oğlum. Git askerin içinden beğendiğini seç, dedi.
- 675 Lâtif Şah, ordunun içine geldi. O zamanın behrinde kılıç, kalkan tutacak pehlivan askerlerden bin kişı seçti. Kılıçlarını, kalkanlarını verdi, atlarını arabalarını verdi, hazırladı geldi.
- Baba, sağ olasıñ artık müsaade buyur, askerimi hazırladım gidiyorum, dedi.
- 680 Babası;
- Müsaade ettim, git oğlum, dedi.
- Gideyim ama baba, müsaade edersen sana bir sorum var.
- Sor bakayım, oğlum.
- Sen bana verdin, bin kişı asker. Ben Elvan Dağı'nın
- 685 başında, bu bin kişıye, ben ne yedireceğim baba dedi.
- Babası dedi ki:
- Oğlum! Sen bana karşı şahlık ilân edeceğini söyledin. Senin askerini iaşesini ben mi vereyim?
- Baba sen ver, demiyorum da sana soruyorum, ben bu bin
- 690 kişıyi neyle göreceğim, diye.
- Ne demek istiyorsun ya, dedi babası.

-Ne demek isteyeceğim baba; orası işlek bir belde, bütün kervancılar gelip oradan geçiyorlar. Sen bana bir ferman verirsin. Bana kimse değip dolaşamaz. Kervancının önüne
695 çıkarım, dedi.

-Eeeee!..

-Kervancıya fermanı gösteririm. Adamcağızın malını sayarım. Kırk tanesi varsa yirmisi kendine yirmisi bana. Otuz tanesi varsa on beş bana, on beşi de ona, on tanesi varsa beşi
700 bana, beşi ona. Ben de askerimi bununla görerim, dedi.

Babası;

-Oğlum buna şahlık değil de doğrudan doğruya haramilik yapacağım desene!

-Baba bu haramilik değil ki dedi. Herif sürmüş elli deve.
705 Bu devenin yirmi beşi o adamın çoluğuna çocuğuna, her bir şeyine yeter, dedi. Bu adam, yirmi beşi deveyi sürsün. Elli deveyi ne diye sürsün, getirsin? Onunla da benim askerimin ihtiyacı görülsün.

-Etme oğlum, böyle padişahlık olmaz, deyip babası karşı
710 çıktı. O her ne kadar direttiyse de;

-Yok baba. Eğer bana bu şekilde bir ferman veriyorsan ver. Vermiyorsan, gider kervancının önünü çevirir, malını kökten alırım. Hiç bir tane bırakmam, dedi. Ama ferman verirsen, söz veriyorum yarıya böler alırım, dedi.

715 Babası baktı ki oğlunun söz dinleyeceği kalmamış. İster istemez buna bir ferman yazdı.

“Lâtif Şah’a kimse deyip dolaşmayacak. Kervancının önüne çıktığında, malını sayacak yarısını alacak. Eğer bir fazla alırsa, gelip bana şikâyet edecek.” dedi.

720 Başka bir kolayını bulamadı. Lâtif şah’a fermanı verdi. Lâtif Şah fermanı alıp cebine koydu.

-Sağ olasın baba! Allahaismarladık gidiyorum, deyip kapıdan çıktı.

Lâtif Şah, kapıdan çıkınca, Padişah'ın içerisine bir acı
725 düştü. "Eyvah felek! Ben bu çocuğu kötü yola sevk ettim." dedi.
İhtiyar Koca Lele'yi yanına çağırdı.

-Lala'm!

-Buyur Şah'ım!

-Bu çocuk genç. Şimdi bana "Yarı yarıya alırım." diye söz
730 verdi, fakat oraya varır, yarıdan fazla almak ister. Olur ki
heriflerin mallarını kökten almak ister. Mal vermek can
vermekten zordur. O herifler acışır, mal vermek istemezler. O
da adam öldürür. Ben zaten bunu buluncaya kadar ne hâl
çektim. Geç buldum, tez yitiririm. Sen de bunun yanı sıra
735 beraber git. Orada onun veziri ol. Maaş değil mi, bundan sonra
da, odan al. Bunun önünü sen alırsın ancak. Onu kendi haline
bırakma. Sen, güngörmüş tecrübeli bir adamsın.

Koca Lele;

-Peki Şahım, dedi. Gideyim. Orası ne, bura ne! Maaş
740 aldıktan sonra!

Koca Lele, oğlu Ahmet, vezir vüzera hep beraber bin kişi
gelip Altın Bina'ya yerleştiler. Askerin ayrı koğuşu var. Asker
ayrı koğuşta yatıyor. Koca Lele ile Lâtif Şah da ikisi bir
muhteşem bir odada yatıyorlar. Padişah da tabi tembih etti.
745 Lele, Şah'a mukayyet oluyor ve hiç onun yanından
ayrılmıyordu. Herhangi asker nöbete kalkarsa, padişahın
fermanını cebine koyuyor, nöbete kalkıyor. Gelen, kervancılarının
önüne çıkıyorlar. Fermanı gösteriyorlar, kervancılar da fermanı
görünce itiraz edemiyorlar. Yarıya bölüp haklarını alıyorlar.
750 Mal gelmez de boş adam gelirse, iki adam geldiyse birini alıp
diğerini serbest bırakıyorlar. Aldıklarını asker yapıyorlar. Yani
ne gelirse gelsin, yarısını muhakkak alıyorlar. Boş
bırakmıyorlar. Bu unvan üzere bu çocuk, burada üç-beş sene
şahlık yaptı.

755 Fakat kervancılar bu durumdan çok memnun kaldı. Çünkü
evvelce haramiler kervanın önüne geçince adamlarını
öldürüyorlar; mallarını kökten alıyorlardı. Bu, adam öldürmeyip

malın yarısını alıp, yarısını onlara bırakınca memnun oldular. “Ne merhametli haramî bu!” dediler. Şah olduğunu bilmiyorlar
760 tabi. “Adam öldürmüyor, malların hepsini alıp bizi kuru çulun
üstünde koymuyor. Yarısını alıyor, yarısını da gene bize
bırakıyor. Amma merhametli bir harami bu. Şu çocuk şurada
bir zaman yaşasa da hiç olmazsa bunun sayesinde bir zaman
rahatça gitsek gelsek.” diyorlar. Gittikleri yerlerde bunu
765 methediyorlar. “Elvan Dağı’nda şimdi bir haramî peyda oldu.
Şöyle merhametli, böyle güzel, şöyle yiğit...” Her tarafta
kervancılar gittikleri yerlerde bunu methediyorlar. Ünü, her
tarafta duyulmaya başladı.

Duyulurken duyulurken tâ ki Hindistan şehrinde yayıldı
770 şanı. Hindistan şehrinde, Erciyar namında bir hükümdar vardı.
Erciyar’ın da Mihriban Sultan isminde bir kızı vardı. Mihriban
Sultan, kervancılardan bunu duydu. Mihriban Sultan, Erciyar
Hükümdarı’nın bir tek kızıydı. Daha başka oğlu kızı yoktu.
Babasının bir tek kızı olduğu için nazlı. Babası şehrin kenar
775 tarafına bir has bahçe yaptırmış, etrafını sur içine aldirmış,
ortasına manzaralı bir köşk yaptırmış, kızının yanına kırk tane
cariye vermişti. Zevk ü safa ile orada yaşıyordu.

Lâtif Şah’ın ismini haber alınca aklı başından gitti.
Cariyesinden, köşkünden eyvanından bütün gönlü geçti. Gece
780 gündüz ağlayıp feryat etmeye başladı. Ağlayıp feryat ediyor.
Sarardı soldu, iğne iplik gibi eriyip aktı. Birgün oturup
ağlıyordu. Kendi kendine dedi ki: “Ben burada ağlıyorum
kahırlanıyorum, feryat ediyorum. Bu oğlanın hiç haberi yok.
Ben burada kendi kendimi öldürsem, tâ Yemen şehrinin Elvan
785 Dağı’nda oturan oğlanın ne haberi olur! Bir temsil vardır;
‘Oğlan evinde bir şey yok, kız evi dambul düdük.’ Ben burada
böyle kahırlanmayla, bu işe bir kolaylık bulamam. Bunun bir
çaresine bakayım.” dedi.

Böyle düşünen Mihriban Sultan, günlerden bir gün
790 yalandan hastalanıp da yatağa düştü. Babası Erciyar Hükümdarı
kızının hastalandığı haberini alınca, ne kadar güvendiği
doktorları varsa, başına celp etti. Doktorlar günlerce çalıştı.

Olmadık ilaçlar iğneler yaptı adamlar. Kızın hastalığı iyi olmuyor. Yalandan hasta olduğu için, kendini verdi kötülüğe,
795 gittikçe geri gidiyor.

Birgün babası Erciyar Hükümdarı dedi ki kendi kendine;
“Doktorlar bu çocuğun derdine bir çare bulamayacaklar. Bu
çocuk bu dertten ölürse, bana mahşer yükü olacak. Ben
gideyim de şu çocuğun hastalığını sorayım. Neyse derdi bana
800 söylerse, ona göre bir devasına bakarım. Başka kolayı yok bu
işin.” dedi.

Kalktı kızının köşküne geldi. Mihriban Sultan da
cariyelerinin vasıtasıyla babasının geldiğini haber aldı.
Kendisini dalgınlığa verdi, yatağın içinde serildi yatıyor. Babası
805 Erciyar Hükümdarı geldi, kızının baş tarafına oturdu. Kızının
başını dizinin üstüne koydu, saçlarını okşaya okşaya ağlıyor.
Biraz sonra Mihriban Sultan baygınlıktan uyanırmış gibi
gözlerini açtı ki başı babasının dizinde. Babası da saçlarını
okşayarak ağlıyor. Yavaşça toparlandı.

810 -Affet baba, geldiğini görememişim, kusurumu bağışla,
dedi.

Babası dedi ki:

-Kızım sen hastasın, hastanın kusuru olmaz. Hele bir
doğrul bakayım yavrum.

815 Kızı Mihriban Sultan, yatağının içinde doğruldu. Arkasına
yastıklar çektiler cariyeler. Mihriban Sultan oturdu. Babası dedi
ki:

-Kızım! Doktorlar günlerdir çalışıyorlar, ilaçlar yapıyorlar.
İlaçlar tesir etmiyor. Sen bu derdinden ölürsen, bana mahşer
820 yükü olacak bu iş. Kızım, hastalığın ne ise, bana söyle de ne
pahasına olursa olsun, hastalığının ilacına bakayım yavrum,
dedi.

Mihriban Sultan dedi ki:

-Baba! Bundan bir saat evvel yahut yarım saat evvel gelsen
825 de “Hastalığın ne?” diye sorsaydın, cevap veremezdim,
bilmiyordum. Şimdiki bu dalgınlığımda yanıma ihtiyar ak

sakallı bir pir geldi. Bana dedi ki: “Kızım Mihriban Sultan!
Yemen şehri civarında Elvan Dağı denen bir dağ var. O dağda
830 bir tekke var. Sen gider, o tekkeyi ziyaret edersen, bu
hastalıktan kurtulursun. Yoksa bu dertle ölürsün.” dedi ve gitti.
Benim derdimin ilacı o tekkeymiş baba. Ziyaret edersem
kurtarıyorum, yoksa ölüyorum, haberin olsun, dedi.

Babası Erciyar Hükümdarı biraz düşündükten sonra:

835 -Eyvah kızım, dedi. Derdinin ilacı çok zor yerdeymiş.

-Niye baba, dedi.

-Niye olacak, orası haramî eşkıya yatağı, ben seni oraya
nasıl göndereyim? Sen o haramilerin içinde tekkeyi nasıl bulup
ziyaret edeceksin? Sonra sen oraya gidersen, daha bana hayrın
840 kalmaz ki? Seni haramiler bırakmaz, alırlar. Sonra harami
beldesinde tekke ne gezer... Ben bundan bir şey
çıkartamıyorum, dedi.

Kız;

-Baba! Ben haramisini eşkıyasını bilmem. Benim derdimin
845 ilacı Elvan Dağı'ndaki tekkeymiş. Ziyaret edersem kurtarıyorum.
Yoksa gidiyorum haberin olsun, dedi. Ölüyorum.

Babası Erciyar Hükümdarı düşünce düşünce divanhanesine
geldi, makamına oturdu. Kafasını avuçlarının içine aldı, biraz
düşündükten sonra kendi kendine dedi ki: “Ben koca bir
850 padişahım. Bu çocuk bu dertle ölmektense, ben bunun yanına
bir ordu katayım, ordu kumandanına teslim edeyim. Ordu
kumandanı götürür tekkesini ziyaret ettirir. Koca ordu
kumandanına ne yapabilirler ki? Götürür, ziyaret ettirir, alır
gelir. Olur mu, olur.”

855 Emir ferman buyurdu, Ordu Kumandanı huzura geldi.

-Buyur şahım, deyip, divana durdu.

-Oğlum!

-Buyur Şah'ım!

-Oğlum, duymuşsundur belki. Kızım Mihriban Sultan hasta
860 oldu. Derdine çare bulunmuyor. Yemen şehri civarında Elvan

Dağı'nda bir tekke duymuş. O tekkeyi ziyaret etmek istiyor gönlü. Mihriban Sultan'ı götürecektir, tekkesini ziyaret ettirecektir. Sağ selâmet olarak senden geri isterim, dedi.

Ordu Kumandanı da;

865 -Peki şahım dedi. Senin gibi bir şahın çocuğunu götürüp tekke ziyaret ettirip getirmek, benim için büyük bir şereftir. Götüreyim şahım, dedi.

Emri alıp huzurdan çıktı, ordusunun içine geldi. "Orduyu bütün çeksem gitsem, yolda istihkak bulamaz, perişan oluruz." diye düşündü. Askerinin içinden güvendiği pehlivan askerlerden dört bin pehlivan seçti. Kılıçlarını kalkanlarını verdi. Altlarına arap atlar verdi. "Bu kız hasta. Güneşten incinmesin, askerler de padişahın kızını görmesin." diye hecin devesinin üstüne bir yer yaptırdı. Kızı, keçebanın içine 875 koydular. İhtiyaç duyar diye, Mihriban Sultan'ın yanına bir cariye verdiler.

Kervan göç etti. Hindistan şehrinden çıktılar. Uçaraktan göçerekten, lâle sümbül biçerekten, kahve tütün içerekten... Atın ayağı külük olur, âşık dili yüğrük olur. Günün birinde sağ 880 selâmet olarak varıp yatsıdan sonra, gece yarısından biraz evvel Elvan Dağı'nın dibine geldiler.

Elvan Dağı'nın dibine gelince bir yarısı dediler ki:

-Kumandanım! Gece vakti tekkeyi bulamayız. Burada yatalım da sabahleyin ılık gözle çıkalım, dağda tekkeyi bulalım,

885 Ordu kumandanı dedi ki:

-Oğlum! Biz buraya kendi itikadımızla gelmedik. Bir hastamıza soralım, bakalım ki çocuk sabaha kadar tahammül edebiliyor mu, edemiyor mu? Ona göre hareket edelim.

-Peki dediler, tabi.

890 Ordu kumandanı atın üstünden inip Mihriban Sultan'ın devesinin yanına geldi. Keçebayı kaldırıp, boynunu içeriye uzattı.

-Kızım! Elvan Dağı'nın dibine geldik, fakat arkadaşlar; "Bu vakitte tekkeyi bulamayız." diyorlar. "Burada yatalım da
895 sabahleyin bulalım." diyorlar. Ne diyorsun? Burada yatalım mı, yoksa gidelim mi?

Dedi ki:

-Kumandanım! Belki ben son nefesimi soluyorum. Tahammülüm var mı ki sabahı etmeye bakalım? Beni hiç
900 düşünmüyorsun sen. Aha sabaha ölürsem, tekkeyi git kendin ziyaret et, ne yapacaksan, dedi.

Bu lafın üzerine kumandan hareket emrini verdi. Hareket ettiler. Gece yarısından biraz evvel Elvan Dağı'nın tepesine çıktılar.

905 Bunlar gelmekte olsunlar. Lâtif Şah ve Koca Lele bir odada yatıyor, askerler ayrı koğuşta yatıyor, demiştik. O gün de hikmet-i Perverdigâr, Lâtif Şah'ı uyku sarmaz oldu. Yatağın içinde o yana dönüyor, bu yana dönüyor, asla gözüne bir katre uyku gelmiyor. Sanki yatak diken oldu, batıyor. Yatağın içinde
910 rahatsız olduğu için doğrulup elbisesini beriye çekti. Başladı elbisesini giymeye. Koca Lele, gözlerini açtı ki Lâtif Şah elbisesini giyiyor.

-Ne yapıyorsun Şah'ım, dedi.

-Lala'm! Bu gün beni uyku sarmadı. Yatağın içinde o yana
915 bu yana döne döne kendimi helak ettim, öldüm. Elbisemi giyinip dışarıya çıkacağım ve sabaha kadar nöbeti ben tutacağım, dedi.

Lele dedi ki:

-Şah'ım! Şaha nöbet beklemek şayeste olmaz, caiz değildir.
920 Askerler nöbetinizi bekliyor. Çocuklar vazifelerinde kusur komuyorlar. Rahatça yerinde yatarsan daha iyi edersin.

-Gönlüm öyle istiyor Lele'm. Bu gün nöbetçiliği ben yapacağım, dedi.

Koca Lele, laf söyleyemedi. Lâtif Şah, elbisesini giyinip
925 kılıcını kalkanını kuşanıp dışarıya çıktı. Nöbetçiye yanına
çağırdı.

-Oğlum! Şu babamın fermanını bana ver bakayım, dedi.

Nöbetçi fermanı cebinden çıkarıp, Lâtif Şah'a verdi. Lâtif
Şah, fermanı alıp cebine koydu.

930 -Tavlaya gidip, Benliboz'un takımını sırtına alıp, gemini
başına geçir de dışarı getir bakalım, dedi.

Nöbetçi tavlaya gidip, Benliboz'un takımını sırtına alıp
gemini başına geçirdi ve dışarıya çekti. Lâtif Şah Benliboz'nun
üstüne bindi. Nöbetçiye dedi ki:

935 -Sen git arkadaşlarını uyartmadan yatağına gir. Güneş
doğuncaya kadar bu gün nöbetçiliği ben yapacağım, dedi.

Bu iş tabi nöbetçinin canına minnet oldu, yatmaya gitti.

Lâtif Şah da Benliboz'unun üstüne bindi, Altın Bina'sının
etrafında ağır ağır dolaşıyordu. Yol da Altın Bina'nın
940 aşağısından geçiyordu. Kendi kendine dedi ki: "Karanlıkta
kervancılar geçer de yoldan göremem. Yakın üstüne gideyim,
öyle bekleyeyim." Benliboz'u sürdü, yolun üstüne indi. O yana
bu yana gidip geliyor. Biraz sonra kulağına güpür güpür at
ayak sesleri değmeye başladı. Güpürtü duyunca Lâtif Şah;
945 "Kervancılar geliyor." dedi. "Biraz kalabalık olsalar da malı çok
alsam. Sabahleyin askerlere yiğitliğimi göstermiş olurum."
Güpürtünün geldiği tarafa doğru Benliboz'un kafasını çevirdi.
Kısa dizginlerini bıraktı, gidiyor. Biraz gittikten sonra, ileride
bir karartı toz koptu. "Tamam, geldi herifler." dedi. Kılıcını
950 çekip kınından çıkardı. Benliboz'u birkaç adım daha ileriye
doğru şahlandırdı, kılıcını kaldırıp;

-Durun bakalım arkadaş, dedi.

Ordu kumandanı askerlerinin önünde. Bu sesi duyunca;
"Haramîlere yakalandık, dedi, aklından." Geriye döndü,
955 askerlerine "Dur!" emri verdi. Askerler, larp edene durdu.
Asker durduktan sonra ordu kumandanı kendi kendine dedi ki:
"Aadaam! Benim yanımda dört bin tane pehlivan var. Burada

beş-on tane haramî var. Dört bin pehlivana karış beş-on çete ne yapacak?" Geriye döndü, dedi ki:

960 -Oğlum, siz burada haramisiniz. Kervancı arıyorsunuz ki beş-on kuruş mal koparasınız. Biz kervancı değiliz.

Lâtif Şah;

-Necisiniz, diye sordu.

Kumandan da;

965 -Biz askeriz, dedi. Askerin bir kuru canı, belinde bir kılıcı, altında bir atı var. Bunu alıp da askeri yayan bırakmak hiç bir videdana yakışmaz.

Lâtif Şah;

-Siz asker misiniz, dedi.

970 -Evet, askeriz.

-Öyleyse arkadaş işin doğrusun söyleyeyim; ben burada harami değilim, bir şahım. Asker bana maldan daha ihtiyaçlı. Askerini bölmemiz lâzım, dedi.

O zaman ordu kumandanı;

975 -Ulan serseri! Benim yanımda dört bin tane pehlivanım var. Kafan yarılmadan, kolun kırılmadan yıkıl bakalım ordunun önünden, dedi.

Lâtif Şah babasının fermanını cebinden çıkarıp ordu kumandanının önüne tuttu.

980 -Eğer fermana razı oluyorsan askerini bölelim, yok fermana razı olmuyorsan, fermanımı cebime koyup kılıcıma el atacağım, dedi. Ya kökünü keserim ya bölerim. Hiç bir tane bırakmam vallahi, dedi.

Ordu kumandanı fermanı görünce korktu. Kendi kendine
985 dedi ki: "Burada birkaç çeteyle dövüşmek dört bin askerle benim için kolay, fakat buna ferman veren padişah muhakkak benim peşime düşer. Ordusunu çeker gelir. Ben dört bin askerle bir orduya başa çıkamam. Bu, devlet dedi. Hepimizi haşat ederler. Bu adam burada askeri ne yapacak? Bu herhalde

990 bu gün biraz fazla içmiş, sarhoş! Bizimle biraz eğleşip meğleşip bırakıp gider.” dedi.

-Oğlum, fermanını cebine koy, kılıcını da kınına koy gel. Böl bakalım askeri, ne yapacaksın, dedi. Lâtif Şah fermanını cebine koydu, kılıcını kınına koymadan, ordu kumandanı ile

995 birlikte atlarını askere doğru çevirdiler. Bir o yana bir bu yana seçiyorlar. Karanlıkta herkesin talihine ne düşerse! Dört bin askeri ikişer bine böldüler. Yolun bir tarafına birisi düzülüyor, bir tarafına birisi düzülüyor. Geriye geldi ki karanlıkta bir deve yerden yukarı, üstü çakılı duruyor. Lâtif Şah deveye doğru
1000 bakınca, ordu kumandanı dedi ki:

-Oğlum, bundaki de mal değil haa! Mal umma bizden, dedi.

-Bu ney, dedi. Lâtif Şah.

Ordu kumandanı dedi ki aklından; “Şimdi burada bir
1005 hanımla cariyeye var desem, bu ikisinin birini muhakkak alıyor. O zaman hanımı alır, cariyeyi bize bırakır. Ben de cariyeyle padişahın yanına nasıl giderim! Burada biri var diyeyim de belki bu biri almaz da bizi bırakır.”

-İçinde biri var, dedi.

1010 Lâtif Şah;

-Şimdi ben bunu alsam senin hakkın bana geçer. Sana bıraksam, benim hakkım sana geçer. Mademki birbirimize hak geçirmeyeceğiz, gel bunu ortasından bölelim. Yarısı sana, yarısı bana!

1015 Ordu kumandanı dedi ki:

-Oğlum, şu çocukluğu bırak. Sen çocuk değilsin şükür. Akli başında bir adamsın. Bu zaten can sahibi, hasta. Yarı canda yaşıyor. Sen bunu vurur ortasından yararsan, yarısı sana olsa ne menfaati olur; bana olsa ne menfaati olur? Ölür!

1020 -Ne yapayım ölürse yahu, dedi. Öbür dünyada sen fazla aldın bana noksan verdin diye birbirimize sorgu sual sormaktansa hakkımızı burada bölüşürsek daha iyi olur.

- Böyle dedi, kılıcını çekip ileriye yürüdü. Ordu kumandanı baktı ki ciddi konuşuyor.
- 1025 -Dur oğlum, dedi. Burada bir karar verelim, bir kavil keselim. Bu böyle olmayacak.
- Nasıl, dedi Lâtif Şah.
- Bu canı, sahibine soralım. Seni derse sana. Senden, ben bir hak iddia etmiyorum. Beni derse bana.
- 1030 Aklından dedi ki: “Bizi der, çeteyi der mi, bu kız? Tabi biz getirdik.” dedi.
- Lâtif Şah da razı oldu.
- Peki dedi. Git sor. Seni derse sana, beni derse bana. Öbür dünyada birbirimizi rahatsız etmeyelim, dedi.
- 1035 Ordu kumandanı atını ileriye sürüp Mihriban Sultan’ın devesinin yanına geldi. Keçebanın perdesini yukarıya atıp, kafasını içeriye soktu. Yavaş bir lisanla;
- Kızım, adamcağız askeri böldü. Gücüm yetmiyor. Hürriyet elimden gitti, dedi. Şimdi seni de ortadan kesmek istiyor. Kavil
- 1040 kestik, bunu istersen burada kalacaksın, bizi istersen biz seni alıp geri babana götüreceğiz, memleketimize. Ne diyorsun, dedi.
- Mihriban Sultan dedi ki:
- Kumandanım! Sor ki adı neymiş, bir öğrenelim.
- 1045 Ordu kumandanı kafasını geriye çekti, çıkartıp;
- Delikanlı sormak ayıp olmasın, bu muhitte sana kim derler, diye sordu.
- Bana Lâtif Şah derler, dedi.
- Bunu kız içerde duydu ki herhalde tekkeye gelmiş.
- 1050 “Tamam!” dedi aklından. Keçebanın perdesini geriye atıp kafasını çıkardı;
- Delikanlı ben seni düşmanın mıyım? Sen benden ne istiyorsun ki kesiyorsun beni ortamdan, dedi.

Lâtif Şah hiç umulmadık bir zamanda Mihriban Sultan'ı
1055 görünce, aklı başından gitti. Öyle bir kızdı ki;

*Kaddi hub kamet
Müjgân-ı harrat,
Kaşları herrat,
Haddi kuduret,
1060 Dü çeşmi afat
İtr-ı melahat,
Buhah ebiyyat,
Sine seyahat,
Zülfü zulumat,
1065 Cebhi mahiyat,
Melek şecaat,
Dihamı nebat,
Bir bedir sıfat
Gılman nezaket,
1070 Huriye nisbet.*

Kızı görünce aklı başından gitti, bayılıp Benliboz'un
tırnağının dibine tepesinin üstüne düştü. O zaman ordu
kumandanı askerlerine;

-Kesin bakalım şunu, dedi. Asker bölmek neymiş öğreysin
1075 serseri.

Lâtif Şah'ın böldüğü dört bin asker kılıca el attılar; fakat o
arada Mihriban Sultan, sıyrılıp devesinden aşağıya indi. Ordu
kumandanına;

-Dur bakalım, dedi. Demin geldin bana yalvarıyordun.
1080 "Hürriyetim elimden gitti, kızım seni ortadan kesecek bu adam.
Askerî böldü." diyordun. Şimdi burada bayılan adamı mı
kesiyorsun, dedi. Bunu anan da keser. Onu sen düşürmedin,
ben düşürdüm, dedi. Bunu öldürürsem de benim öldürmem
lâzım, azat edersem de benim azat etmem lâzım. Al bakalım
1085 ordunu geri, dedi.

Ordu kumandanı ordusunu geri çekti. Ordu birbirine karıştı tabi. Kız da yanları sıra beraber gidiyor. Bunları götürdü otuz-kırk metre kadar geriye;

-Konaklayın buraya, dedi. Atlarımız serbestçe yayılsın.

- 1090 Atlardan indiler. Atlarını çaktılar, kendileri oturdular. Mihriban Sultan geriye geldi ki Lâtif şah Benliboz'un önüne arkasının üstüne düşmüş. Ağzına da köpük yığılmış, dişleri de birbirine kitlenmiş, kolları iki tarafa serilmiş yatıyor. Benliboz da baş tarafında eşiniyor. Gelip Lâtif Şah'ın sağ tarafına
- 1095 çömeldi, yüzüne baktı göğsünü geçirdi. "Çok şükür Mevlâ'ya, iyi ki gelmişiz. Amma tekkeymiş ha!" dedi. "Tam ziyâret edilecek tekkeymiş." Biraz durduktan sonra kendi kendine dedi ki: "Bu ayılana kadar başında durursam, ayılınca beni bir daha askere vermez. Burada alı koymak ister. O zaman babamın adı
- 1100 Hindistan ülkesinde kötüye gider ki; 'Kızın gitti de kendi ayağıyla kendini haramilere sattı.' derler. Babam da mahcup olur. Ben bir kız başımla bir hileye başvurdum. Yalandan hastalandım, ne yaptım, yaptım geldim, burada bunu gördüm, bu da beni gördü. Eğer bunun bir maharet hüneri varsa, ben
- 1105 bunu böyle yatarken bırakıp gideyim de gelsin beni Hindistan şehrinde bulsun, babamdan alsın ki babamın adı kötü olmasın, Olur mu olur. İyi olur hem de." dedi.

Ayağa kalktı, gidecekti. İçerisine bir acı düştü. Kendi kendine dedi ki: "Bu benim Hindistanlı olduğumu ola ki

1110 bilmez. Giderim, beklerim beklerim gelmez. Bu defa yalandan hastalandım geldim. O zaman ne uydurayım. Belki daha da gelemem. Ben buna bir nişane bırakayım da öyle gideyim." dedi. Geriye gelip Lâtif Şah'ın sağ tarafına oturdu.

-Cariye! Aşağı gel bakalım, dedi.

- 1115 Cariye de deveden sıyrılıp aşağıya indi.

-Buyur hanım!

-Kızım! Yanında kalemin kâğıdın var mı, dedi.

-Var hanımım.

-Çıkart bakalım.

- 1120 Cariye kâğıdı kalemi çıkarttı, Mihriban Sultan'a uzattı.
Mihriban Sultan;
-Yok. Bende değil sende kalacak. Bu hastanın sol tarafına da sen otur bakalım, dedi.
Cariye Lâtif Şah'ın sol tarafına oturdu.
- 1125 -Cariye, dedi.
-Buyur hanım!
-Kızım kâğıdı sağ dizinin üstüne koy. Sağ elinin parmaklarıyla kalemi iyice tut. Ben bu hastanın başında, hastaya şifa olsun, diye birkaç tane söz söyleyeceğim. Eğer
- 1130 söylemiş olduğum sözlerin bir harfini noksan yazarsan, tepene öyle bir yumruk vururum ki seni yerin içine geçiririm.
Cariye dedi ki:
-Hanımım, sen hastasın, üzülürsün yahu!
-Kız, tekkeyi ziyaret ettim. Gözün kör mü? Hastalık geçti,
- 1135 dedi. Kendini toparla!
Cariye durumu anladı. Sağ dizinin üstüne kalemi koyup, sağ elinin parmaklarıyla kaleme kayımca sarıldı. Kâğıdın üstüne koydu.
-Hazırım hanım, dedi.
- 1140 Aldı bakalım Mihriban Sultan, baygın yatan Lâtif Şah'ın başında ne söyledi, cariyesi ne yazdı? Biz ne söyledik, oturan arkadaşlar ne dinlediler?
*Hâb-i nazda yatan bî-haber oğlan
Bir od saldın şirin cana giderim
Billahi kesildi sabrım kararım
Ateş aldım yana yana giderim*
- 1145 -Yazdın mı cariye, dedi.
-Yazdım hanım dedi.
-Bir daha yaz, dedi.
- 1150 -Peki, hanım bir daha yazalım.
Aldı bir daha:

*Eğnimden dökerim yeşili alı
Göğ giyer yas tutar beklerim yolu
Yâdigâr al sakla bu arzuhalı
Sana verip bir nişane giderim*

1155

- Bunu da yazdın mı cariyeye, dedi.
- Bunu da yazdım hanım, dedi.
- Bir daha yaz, dedi.
- Peki, hanım bir daha yazayım.

1160 Aldı bir daha:

*Mihriban Sultan da müptelâ oldu
Gözüm gördü gönlüm intizar kaldı
Mekânda menzirim üç aylık yoldu
Haber alsan Hindistan'a giderim*

1165 deyip kesti.

- Yazdın mı cariyeye, dedi.
- Yazdım hanım.
- Bana ver bakalım, dedi.

1170 Kâğıdı cariyenin elinden aldı, bir göz gezdirdi ki iyi yazmış.

- Kalemi de ver bakalım, dedi.

Kalemi de aldı kendi de altına yazdı ki; "Delikanlı! Belki benim aslımı neslimi sorup da benim kim olduğumu anlamak istersen! Bana Hindistan şehrinde Erciyar Hükümdarı'nın kızı

1175 Mihriban Sultan derler. Ben geldim seni gördüm. Sen de beni gördün. Eğer bir maharet hünerin varsa, kâğıdım koynundan çıkınca, gel beni Hindistan şehrinde bul. Gönlüm sende!" Böyle yazdı. Kâğıdı bir zarfın içine koydu, ağzını yapıştırdı. Lâtif Şah'ın sol göğsünün üstüne yeleşinin altına koydu.

1180 -Cariye dedi.

-Buyur hanım! Git ordu kumandanına söyle hazırlansınlar, gidelim gayrı, dedi.

Cariye, ordu kumandanına habere gidince, Mihriban Sultan aşıya eğilip, Lâtif Şah'ın iki yanağından iki de buse aldı.
1185 Yüreği yerine oturdu. Zaten hasta değildi. Kalktı, o da cariyenin peşi sıra deveyi yedekledi, geldi.

-Kumandanım! Ben tekkemi ziyaret ettim. Hastalığım geçti, haydi bakalım gidelim, dedi.

Ordu kumandanı;

1190 -Kızım, o adam ne oldu, dedi.

-Boş ver o adamı! Serserinin biri öldü mü, ne oldu? Ne yapacaksın o adamı sen, dedi.

Bunun bölmüş olduğu askerler zaten birbirine karışmıştı. Kızları yine keşebanın içine koydular. Herkes atının binip
1195 döndüler geriye. Öyle bir gidiyorlar ki o adam gelir de arkamızdan yetişir, diye. Kızıl kıyamet, geçti gittiler.

Onlar gitmekte olsun, bir müddet sonra sabah oldu. Koca Lele sabahın gözünü açtı ki; Lâtif Şah'ın yatağı hâlâ boş, gelmemiş.

1200 -Eyvah felek! İhtiyarlık böyle işte. Ben, akşamdan yattım da sabahın gözümü zor açtım. Bu gece akli yemedi, nöbete kalktı. Askerler de demek ki nöbetini değiştirmemişler. Sabaha kadar çocuk nöbette kaldı. Padişah bana tembih etti. Amma mukayyet olurmuşuz adama, dedi.

1205 Hemen kalktı elbisesini giyindi, dışarıya çıktı. O yana bu yana baktı Koca Lele, Lâtif Şah hiç görünürlerde yok. "Acaba askerlerin koğuşuna mı girdi bu?" dedi aklından. Askerlerin koğuşuna gitti. Askerler hasır gibi yatıyor. İçlerinde yok. O zaman içerisine bir acı düştü; "Babası beni öldürür." diye

1210 korktu. Seslenmesiyle bütün asker uyandı.

-Buyur vezirim,!

Dedi ki:

-Oğlum! Şah'ınız akşamdan nöbete kalktı. O adam; "Ben sabaha kadar beklerim." dediyse bile hiç öyle bırakılır mı? Gece
1215 kalkılır da nöbet değişilmez mi? Şimdi ortalıkta görünmüyor.

Babası hepimizi öldürür. Hiç birimizi sağ bırakmaz. Kalkın bakayım!

- Elbisesini kafasına geçiren asker, kovandan arının dışarı dolaştığı gibi dışarıya dolaştılar. Etrafa döküldüler. Arıyorlar, 1220 hiç yok. Herkes arıyor ama Koca Lele'nin Keloğlan'ı yani Ahmet, kendisini Lâtif Şah evlendirdiği için, o daha candan arıyor. O yana bu yana koşuyor Keloğlan. Bir yüce yere çıktı ki Lâtif Şah'ın atı ta ileride yolun altında bir çukurda. Benliboz'un kafası görünüyor. "Tamam! At orada kendi de oralardadır." 1225 dedi. Ahmet, aşağıya koştu, geldi ki Lâtif Şah orada. Benliboz'un önüne düşmüş, kolları iki tarafa serilmiş, dişleri kilitlenmiş, ağzına bir kanlı köpük yığıyor. Boğazı hırıltı hırıltı, orada yatıyor. Benliboz da baş tarafında eşiniyor. Ahmet, bunu görünce; "Bu herhalde kudurmuş." dedi. "Bu kudurmuş 1230 kudurmaya, daha iflah olacağı kalmamış, bunda para vardır. Asker gelmeden, ben şundan bir parça para kopartayım." dedi. Ahmet, Lâtif Şah'ın sağ tarafına çömeldi. Elini ceplerine, oraya buraya sokup sokup çıkartıyor. Elini oraya buraya sokarken bir yere soktu ki burada bir kâğıt. Şöyle bir yokladı, "Bu paraya 1235 benzemiyor, ama fesime yakışır. Bu iyi rastladı." dedi. Fesinin içine koyup kafasını örttü. "Olur ki uyanır da beni öldürür." diye Lâtif Şah'ın başında fazla kalamadı. Oradan kaçtı, koşu koşu binaya geliyor.

- Ahmed'in babası Koca Lele de Altın Bina'nın kapısının 1240 önüne çömelmiş, kafasını avuçlarının içine almış; "Acaba bu nereye gitti de çocuklar bulamıyor?" diye düşünüyordu. Bir ara gördü ki kendi oğlu Ahmet, koşarak geliyor. Anladı ki Keloğlan bir haber getiriyor. Keloğlan yaklaşınca ayağa kalktı.

-Oğlum!

- 1245 -Buyur baba!

-Oğlum, Lâtif Şah'tan bir haberi çıkartamadınız mı?

-Ben buldum baba, dedi.

-Nerde?

-Daha şurada kudurmuş.

- 1250 -Ulan dilin dursun. Koca Şah kudurur mu?
-Baba, ben kudurtmadım ya, akşamleyin kudurmuş, orada, dedi.
- Ahmet, babasının önüne düştü. Babası Koca Lele peşine düştü. Öyle bir gidiyorlar ki üstten aşağı, sorma. Askerler, o tarafta bir iş olduğunu anladı, hep o tarafa akın ettiler. Geldiler ki hakikaten kudurmuş! O yana yuvarlıyorlar, bu yana çalkalıyorlar, etlerini sıkıyorlar ayıltmanın hiç imkânı yok.
- 1255 -Eyyvah felek! Bu ölürse, babası hepimizi kırar geçirir, dediler.
- 1260 Lâtif Şah'ı kucaklayıp, Benliboz'ın üstüne yüklediler. İki asker, iki tarafından tuttu. Bir de yedeğine at aldı, sürdü Yemen şehrine getiriyorlar ki babası tabiplere tedavi ettirsin de iyi etsin, diye. Şehre yaklaşınca Koca Lele, askerin biriyle haberci gönderdi. Babası yer hazırladı. Lâtif Şah'ı, getirdiler tüy
- 1265 döşeklerin üstüne yatırdılar. Babası ağlayarak gelip baş tarafına oturdu. Güvendiği hususi tabipleri geldiler, iki-üç saat kadar buna iğne ilaç verdiler. Yok, hiç tesir etmedi. Kımıldatamadılar.
- Lâtif Şah kımıldamayıp gözlerini açmayınca babası tahammül edemedi. Koca Lele'ye doğruldu;
- 1270 -Lele'm! Ben seni bunun yanına kattım ki buna mukayyet ol diye. Ne yaptın yahu, dedi.
- Dedi ki:
- Şah'ım! Sen benim yanımda olsan, sen benim kadar mukayyet olmazdın buna. Ben bunu, sağ gözümünden sol gözüme
- 1275 inanmıyordum. Mukayyet oldum; fakat ne yapayım? Dert bu, geldi, hastalandı.
- Dedi ki:
- Lele! Bu çocuktaki hastalık değil. Eğer bundaki bir hastalık olsaydı, tabipler, bu çocuğu muhakkak ayıltırdı. Bunun
- 1280 başında başka bir hâl var. Sana üç gün müsaade ediyorum, dedi. Bu üç günün içinde eğer bu çocuğu ayıltıp benimle konuşturdun konuşturdun, konuşturamazsan, iş dördüncü

güne kalırsa, sabah erkenden güneş doğarken, boynunu kestireceğim haberin olsun, dedi.

1285 Oğlunun yanından çıkıp gitti.

Koca Lele, vayıyandıma düştü. Herkes dağıldı gittiler. Koca Lele ağlıyor, feryat ediyor, o yana bu yana dolanıyor. Düşünüyor, nerde ayıltıcı ilaçlar aklına geliyorsa, alıp getiriyor, Lâtif Şah'ın ağzından sokuyor, boğazına ta parmağıyla iyice sokup yutturuyor, hiç tesiri yok. Üç gün uğraştı tesiri olmadı. İkinci oldu sabahleyin idam olacak. Tabi oturacak mecali kalmadı, bu adamın. Ağlayarak Yemen şehrinin sakaklarında dolanıyor.

İkindinin sırası Yemen şehrinin bir sokağından, bir
1295 mağazanın önünden geçiyordu. İçeriye baktı ki biraz sazlar takılı. "Ulan bu çocukta bir aşk alâmeti mi var yoksa?" dedi aklından. "Olmadık ilaçlar yazıldı, bir tesiri olmadı, bir de şundan deneyeyim. Zaten öleceğim ölmesine, bakalım bir tesiri olur mu?" Mağazaya girdi, ondan iyi bir saz satın aldı.
1300 Paltosunun altına sakladı, kimseye göstermeden. Lâtif Şah'ın hasta yattığı odaya geldi, Lâtif Şah'ın baş tarafına oturdu. Sazının tellerini düzeltti, bağrına bastı. Sazın tellerine gelişi güzel vurmaya başladı. Sazın tellerine vurunca Lâtif Şah'ın orası burası seğrimeye başladı. "İnşallah bir istifadesi olacak!"
1305 deyip can korkusuyla, aşkı coşa gelip Koca Lele ağlayarak, bakalım orada saza vurup ne söyledi?

*Dedim oğul gel tutma zulümkâr havasını
Gökte melekler halleder her kulun nefesini
Nice yüz bin ehli mümin elinden kıldı zârı
1310 Özüne kargışçı ettin aldın bedduasını*

Beytin sesi, sazın nağmesiyle beraber kulağına değince Lâtif Şah, usulca yatağının içinde doğruldu. Doğruldu ki Koca Lele, baş tarafında saz çalıp türkü söylüyor. Bunu gören Lâtif Şah da yatağının içinde, aldı bakalım orada Koca Lele'ye ne
1315 söyledi?

Koca Lele'm ne sorarsın cevrimin cefasını

*Kim sürmüştür itibarsız dünyanın sefasını
Bir tegayyür güzel gördüm attı peykan okunu
Hışmınan tarümar etti gönlümün kafesini*

1320 Koca Lele, "Tahminimde yanılmadım, bu oğlan âşık olmuş, fakat babası benimle gürzleşti. Belli olmaz, icap eder beni öldürür. Bu benim şahımdır, bunun belki bana bir istifadesi olur. Şunun babasının beni öldüreceğini bir anlatayım. Belki faydası olur." deyip aldı Koca Lele:

1325 *Ne mekânda derde düştün gel söyle ahvalini
Yağının yazığı gelir görse müşkül halini
Dedim oğul tövbekâr ol çek bu işten elini
Daha sürmezsin dünyanın zevk ile safasını*

Aldı Lâtif Şah:

1330 *Cenk ettin hâke getirdim ganimeti cabadan
Hep bana ricaya geldi havf çekip hicab eden
Seksen bin secer içinde indirdim kecebadan
Serviden sürahi gördüm kaddinin havasını*

1335 Koca Lele; "Tahminimde yanılmıyorum. Bu çocuk âşık olmuş olmaya, bu Elvan Dağı'nda tekke yoktu. Bu çocuk bu tekkeyi nereden çıkarttı yahu!" dedi. Aldı Koca Lele:

1340 *Ben **Lele**'yim anlamışım sohbeti demden seni
Badeyi Hızır elinden içirip camdan seni
Veririm düşkün serimi kurtaram gamdan seni
Geşt ü güzar eylerim ben derdinin devasını*

Yani; "Senin âşık olduğuna dair elinde bir nişane, bir emare, bir bergüzar yoktur. Şimdi ben senin derdini ne yapayım?" diyor Lâtif Şah'ın hiç bir şeyden haberi yok. Bir tek ordu kumandanın; "Bu çocuk hasta da tekkeyi ziyarete getirdik." demişti, onu duymuştu. Başka bir şey bilmediği için, aldı Lâtif Şah:

1350 ***Lâtif Şah**'ım âha düştüm gamdan ferah bulmasa
İlacın nâ-mümkün olur kader yerin almasa
Türbeyi ziyaret eden şuh-ı terlan gelmese
Yığsan hekim Lokman'ı bilmez derdin devasını*

Koca Lele, aklından dedi ki: “Ben bu kadar ayılttım, konuşturdum. Babası da koca bir padişah! Maşukasını da o bulsun. Bana ne, ben gideyim, şunu babasına müjdeliyim, öz canımı kurtarayım!”

- 1355 Koca Lele, Lâtif Şah’ın yanından çıktı. Vakit ikindi zamanı, “Divan dağılmadan yetişeyim.” diye acele olarak, doğru padişahın huzuruna koştu. Lele, kapıdan dışarıya çıkıp da Lâtif Şah odada yalnız kalınca, Mihriban Sultan’ın hayali gelip gözünün önüne durdu. Mihriban Sultan’ın hayaline bakarken
1360 yine aklı başından gitti, arkasının üstüne, yatağın içine geriye düştü. Lele’nin haberi yok, koşarak müjdeye gidiyor.

Koca Lele, koşa koşa divana geldi. Telaşla kapıdan içeri girince, tabi Padişah da tereddütle oturuyor. “Acaba Oğlum öldü mü, ne oldu?” diye. Yukarıya doğruldu;

- 1365 -Aman Lele’m ne haberle geldin?
-Şah’ım! Hayırlı haberle geldim. Müjdeler olsun, oğlunu iyi ettim. Eskisi gibi güzel güzel konuşuyor. Görmek istersen gözünle görebilirsin, dedi.

-Tamamen iyi oldu mu Lele’m?

- 1370 -Sade iyi oldu Şah’ım. Aynı eski hâlini aldı.
-Vay sağ olasın Lele.

Babası kalktı, Lele’nin önüne düştü. Bir adım ilerde Şah, bir adım geride Lele geliyorlar. Geldi, Lâtif Şah’ın yatak odasına girdiler ki aynı eskisi gibi yatıyor Lâtif Şah. Bunu
1375 gören Lele dikildi kaldı. Babası ileriye geldi;

-Oğlum Lâtif Şah!

Ses yok. Geriye döndü;

-Lele! Hani iyi olmuştu!

- Bayaktan iyi olmuştu Padişah’ım. Benimle güzel güzel
1380 konuşmuştu.

Padişah, tabi evvelkinden daha fazla kızdı bu işe, Dedi ki:

-Lele! Evvelce seninle konuştu, ötekiyle konuştu, ben bunları bilmem. Benimle konuşacak. Gözlerimle göreceğim,

1385 kulaklarım duyacak. Sen bunu bu derde giriftar ettin. Derdine de ilaç bulamıyorsun, geldin bana; ‘Hastayı iyi ettim.’ diye yalan söylüyorsun he mi? Geberme saatini bekle! Kabahatin bir iken, iki oldu.

Böyle deyip kapıdan dışarı çıktı. Koca Lele kendi kendine; “Vay Latif vay! Bayaktan iyi olmuşsun, niye böyle oldun. 1390 Babanın yanında bir konuşsaydın bir yol ne olurdu. Şükür, Padişah sazı görmedi. Saz burada ya, yine ayıltırım. Kolayını belledik.” dedi.

Sazı alıp yine Lâtif Şah’ın baş tarafına oturdu. Sazın telleri kopacak kadar vuruyor, boğazı patlayarak kadar bağıyor, asla 1395 kımıldamanın imkânı yok. “Eyvah felek! Öldü bu!” dedi. “Bu daha iyi olmaz, ben de öldüm işte!” Yatsıya kadar uğraştı, ayıltamadı. “Gideyim, çoluğumla çocuğumla bir helâlleşeyim, vedalaşayım da hiç olmazsa, vasiyetsiz ölmeyeyim. Bundan umut geçti.” dedi. Yatsıdan biraz sonra evine geldi. Çoluğuyla 1400 çocuğuyla, ailesiyle helâlleşti. Ortalarına oturdu. Çoluk çocuk, aile bütün ağlaşıyorlar.

Ahmet, biraz sonra geldi ki ne görsün; babası oturmuş, çocukların arasına öyle ağlıyorlar ki gözlerinden nisan yağmuru gibi yaş akıtıyorlar. Keloğlan içeri girdi;

1405 -Baba derdin ne yahu? Kocaman adam çoluğu çocuğu kırıp geçiriyorsun. Hep ağlıyorsunuz. Ne oldu ki size?

-Ulan git Keloğlan!

-Baba nereye gideyim yahu? Sen benim babamsın, ben 1410 senin oğlunum. Ben senin gamını kasavetini bileceğim, sen de benim eksikimi noksanlarımı bileceksin ki mesut, bahtiyar olarak yaşayalım.

-Şöyle yaklaş yanıma, gel hele, dedi.

Keloğlan gelip babasının önüne iki dizinin üstüne oturdu.

-Buyur baba!

1415 -Oğlum Keloğlan! Bu Lâtif Şah Elvan Dağı’nda düşüp de bayılınca, evvelce sen gördün. Geldin bana müjde ettin,

- 'Buldum.' diye. Sen bunu orada bulunca, yanında bir nişane, bergüzara benzeyen bir şey var mıydı?
- Yok baba. Ben gidince onun bir süsü püsü bir şeyi yoktu,
1420 dedi Keloğlan.
- Nesi vardı?
- Bir kuru kâğıdı vardı onun, dedi.
- Ne oldu o kâğıt?
- Ben aldım da fesimin içine koydum.
- 1425 -Çıkart hele.
- Keloğlan fesi çıkardı ki fesin içinden düşmüş.
- Baba fesin içine koymuştum ya, soyha düşmüş, dedi.
- Ulan oğlum, gözlerin çalkama çanağına dönsün! Herif beni öldürüyor. Şunu bulmanın kolayı!
- 1430 Keloğlan, o yana bu yana koşup dolaşıp yatıyordu. Tavlaya geldi ki atların fışksının içine düşmüş. Sararmış ama yırtılmamış. Aldı getirdi.
- Baba! Gözün kör olsun, niye intizar ettin. Aha soykası, yemedim ya! Kuru bir kâğıt yahu! İçine bile bakmadım daha,
1435 dedi.
- Kaldırıp babasının önüne attı kâğıdı. Koca Lele, kâğıdı yerden aldı. Kalemin ucuyla zarfı zedelemekten ağzını açtı; kâğıdı içinden çıkarttı. Baktı ki kız beyitini, adresini, künyesini hep yazmış. Anladı ki Lâtif Şah, bu kızı görmüş âşık oluş. Kız
1440 da buna adres bırakmış.
- Oğlum!
- Buyur baba!
- Bu kâğıtlar şahın neresindeydi?
- Sol göğsünün üstünde, yeleşinin altındaydı baba, dedi.
- 1445 -Peki!
- Koca Lele, kâğıdı geri zarfın içine koyup, ağzını yapıştırdı. Lâtif şah'ın yanına geldi. Aynı oğlunun aldığı yere kâğıdı koyup elinin ayasıyla kâğıdı yerleştirdi. O vakit Lâtif Şah, gözlerini

1450 larp edene açtı. Koca Lele, hemen kâğıdı çıkarıp Lâtif Şah'ın eline verdi.

-Aha Şah'ım! Derdinin ilacını buldum şükür. Daha bayılma yavrum!

Lâtif Şah zarfı aldı; yırttı; içinden kâğıdı çıkarttı baktı ki kız beytini, adresini, künyesini, her şeyini yazmış.

1455 -Vay sağ olasın Lele'm, dedi. Ben bunu hayâl rüya biliyordum. Demek ki bunun bir adresi, yeri yurdu varmış. Lele, artık ya ben bunu bulur getiririm ya onun yolunda ölürüm, Hiç bir kuvvet onu elimden alamaz, dedi.

1460 Koca Lele aklından dedi ki: "Hayırlısıyla, ben seni bir yol babana göstereyim de ne yaparsan yap bana ne! Kendi dışarıdayken bayıldığı için gözü korktu, daha Lâtif Şah'ın yanından kalkıp gitmedi. Lâtif Şah da günlerdir uyuyor ki zaten uykuya hiç bir ihtiyaç kalmamış. Lele'nin de korkuyla uykusu gelmiyor. Güneş doğuncaya kadar bunu lafa tuttu.

1465 Sabah oldu, güneş doğdu, divan açıldı. Divanın açılma saatini zaten biliyorlar. Lâtif Şah kalktı, kılıcını kalkanını kuşandı. Koca Lele ile beraber, doğru babasının divanhanesine geldiler. Babasını selâmlayıp divana durdu. Babası hayran meftun olup, göğsünü çeke çeke yüzüne baktıktan sonra;

1470 -Geçmiş olsun oğlum, dedi.

-Sağ ol baba, ama daha geçmedi.

-Şükür geçmiş oğlum, ayağının üstüne kalkmışsın.

-Baba ayağımın üstüne kalktığıma bakma, benim derdimin ilerisi çok.

1475 -Oğlum, bu derdi bir anlayabilir miyim, dedi babası.

-Anlarsın baba kolay.

-Neymiş?

1480 -Baba! Ben Hindistan şehrinde Erciyar Hükümdarı'nın kızı Mihriban Sultan'a âşık oldum. Hakkını helâl et, gidiyorum, dedi.

Babası;

- Etme tutma oğlum!
- Etme tutmanın kâr edeceği yok baba. Hakkını helâl ediyorsan et, etmiyorsan beni avara etme, gideceğim, dedi.
- 1485 Lâtif Şah'ın annesi Şemsinur Sultan da oradaydı. Kendini daha fazla tutamadı.
- Oğlum, dedi, biz memlekette ne kadar kız varsa onların hepsini sana gösterelim. Hangisini beğenirsen, al. Burdan tâ memleket aşırı gidip kız getirmek olur mu?
- 1490 Lâtif Şah'ın söz kulağına girer mi, kararını vermiş bir kere.
- Yok ana, Ben o kızı alacağım, dedi.
- Şemsinur Sultan, baktı ki oğlu kararlı, orda bakalım Lâtif Şah'a ne dedi?
- Aldı Şemsinur Sultan:
- 1495 *Dizimin takati didemin nuru
Oğul bu sitemi gel verme bize
Gurbet elde kimse çekmez nazını
Korkarım ki cismın canından beze*
- Aldı Lâtif Şah:
- 1500 *Bu sineme vurma terk-i töhmeti
Hayali perişan dikilme yüze
Gamdan ferah bulmaz aşkın şiddeti
Ne ricaya bakar mihnete söze*
- Aldı Şemsinur Sultan:
- 1505 *Ülke şahı gurbet ele gider mi
Aklı olan devletini budar mı
Oğul da anayı tekdir eder mi
Ne deyim sen teki huluskarsıza*
- Aldı Lâtif Şah:
- 1510 *Sinemi yandırır sevdanın narı
Onunçün atmışım namusu ârı
Yığıla dünyanı tüm sim ü zeri
Zerre miktar kadar görünmez göze*
- Aldı Şemsinur Sultan:

- 1515 *Şemsinur Sultan'ımaşkım ezeli*
Kırılmış mı bu yerlerin güzeli
Sana bin yâr bulam gılman misali
Abdal olup düşme sahraya düze
Aldı Lâtif Şah:
- 1520 *Lâtif Şah'ım beni salma hiddete*
Sadr-ı hacaleten söyleme hata
Bin güzelden muteberdir bir buta
Baksana sinemde alışan köze
Söz tamama yetti. Lâtif Şah, annesi Şemsinur Sultan'ın
1525 sözlerini kulağına koymadı. Kadın; "Bunun başına bir hal
gelecek." diye hüngür hüngür ağlamaya başladı.
Bunun üzerine babası;
-Gidecek misin oğlum, dedi.
-Gideceğim baba.
- 1530 -Peki oğlum, ne yapayım, beni de Allah düşünsün. Madem
gideceksin, sana asker veririm. Ordunu çek git. Nerdeyse bu
kız al gel, dedi.
Lâtif Şah sordu ki;
-Baba ne kadar asker vereceksin?
- 1535 -Ne kadar istersen, o kadar vereceğim. Bu işe nihayet
olmaz, dedi. Bunun hududu yok. Ne kadar istersen o kadar
vereyim.
Dedi ki:
-Baba! Bana dört bin-beş bin kişi versen, zaten bunların
1540 hepsinin göreceği işi ben yalnız görürüm. Dokuz bin on bin
kişi versen, bu kadar askeri diyar-ı gurbete nasıl götürüyüm,
neyle götürüyüm, neyle dolaştırıyım? Ben asker götürmem.
Ancak baba senden bir ricam var. Ben Hindistan şehrinin
yollarını bilmiyorum. Hindistan şehrinin yollarını bilen birini
1545 yanıma katarsan bana kâfi gelir. Vereceğin ordudan daha çok
bundan memnun olurum. Ben giderim, kendi işimi kendim
görürüm. Allah için verirse, görür geri gelirim, dedi Lâtif Şah.

O zaman babası bir düşündü. “Ben bunun önüne beri benzer adamlar katsam, her adam gidip de orada padişahla
1550 dünürlük yapıp iş göremez. Ben bunun yanına anca vezirlerimden birini katarım.” dedi.

-Ey Oniki Mirzahanlarım!

-Buyrun Şah’ım!

-Kalkın bakayım, dedi.

1555 On ikisi de ayağa kalktılar. Koca Lele, bunun vezirliğinden çıktığı için tabi o kalkmadı. Kapının ağzında çömeldi. Serbestledi gayrı orada duruyor. Vezirler kalktı,

-Buyur şahım, dediler,

Dedi ki:

1560 -Her hanginiz bu çocuğun önüne düşer, bunu tehlikesiz, çetesiz yollardan Hindistan şehrine götürür, Hindistan şehrinde Erciyar Hükümdarı’yla bunu anlaştıırır, kızı Mihriban Sultan’ı buna alır da sağ selâmet bana getirirse, ahd ü peymanım olsun ki terazinin bir gözüne altını koyacağım, bir gözüne o veziri

1565 koyacağım, tartıp vereceğim.

Vezirler ağırlığınca parayı duyunca gözlerini fal taşı gibi açtılar. Lâtif Şah’ın canı eviyor ki “Beni göndersin.”. Padişah da “ Acaba hangisi daha iyi konuşur.” diye bunları süzüyor.

O arada vezirler, bir yol dönüp Lâtif Şah’ın yüzüne
1570 baktılar. Lâtif Şah’ın yüzüne bakınca paradan gönülleri geçti. Kendi kendilerine dediler ki: “Yahu! Bu çocuğun akli başında yok. Bir yol okumaya hevesleniyor, bir yol avcılığa hevesleniyor, bir yol şahlığa hevesleniyor. Hiç birinde bir ip tutturamıyor. Bu serseri yolda giderken, birine takılır, bunu vurup öldürürler,
1575 bizi de öldürürler. Öldürmeseler bile, biz geriye gelince; ‘Oğluma ne yaptınız da geldiniz?’ diye babası bizi öldürür. Bunun menzili yakın, parası çok. Bunun altında var bir iş. Biz bu parayı yiyemeyiz.” dediler. Yukarı doğruldular ve dediler ki:

-Devleti Şah’ım! Hiç boşa avara olma. Biz Hindistan’ın
1580 yolunu bilmiyoruz.

- Hiç biriniz bilmiyor musunuz?
-Hiç birimiz bilmiyoruz, dediler.
Padişah;
-Oturun bakalım, dedi.
1585 On ikisi de oturdu.
-Koca Lele kalk bakalım ayağa, dedi.
Koca Lele usulca kalktı;
-Buyur Şah'ım!
-Bu çocuğun önüne sen düşeceksin, dedi. Bunu kese,
1590 yollardan tehlikesiz götüreceksin. Hindistan şehrinde Erciyar
Hükümdarı ile bunu anlaştıracaksın. Sağ selâmet ben bunu
geriye isterim. Sana para da yok. Mecburi olarak gideceksin,
dedi.
Koca Lele;
1595 -Şahım ben ihtiyarım. Diyar-ı gurbette çocuğun başına
belâ olurum. Çocuk kendini mi dolandırısın, beni mi
dolandırsın? Bir sürü genç vezirlerin var. Onların birini yanına
katsana.
-Onların hiç bir kabahati yok, dedi. Ben seni bunun yanına
1600 kattım ki buna mukayyet ol diye. Sen buna mukayyet olup da o
kızı buna göstermeseydin, şimdi bu dert ne senin başına
gelecekti ne de benim başıma gelecekti. Mecburi olarak sen
gideceksin. Yoksa seni cellâda vereceğim. Öbür dünyaya
göndereceğim, dedi.
1605 Koca Lele, aklından dedi ki: "Bu adam benimle zıtlıştı.
Beni öldürür öldürmesine. Bunun kılıcıyla ölmektense gideyim
de yollarda öleyim. Elinden kurtarayım hiç olmazsa."
-Gideyim, şahım, dedi.
-İstersen gitme! Seni mecburi olarak göndereceğim, dedi.
1610 Dedi ki Koca Lele:
-Gideyim şahım, fakat bazı işin zor tarafı varır, bazısının
da plan tarafı vardır. Her zaman zoraki iş görülmez. Madem

- benim üstüme yıktın, bu işi görürüm, Allah izin verirse. Hindistan şehrinin yolunu pekâlâ biliyorum. Şimdi ben Lâtif
- 1615 Şah'ın önüne düşüp bunu oraya götürürüm. Oraya varınca Erciyar Hükümdarı, olur ya benim senin Lele'n olduğumu, bunun senin oğlun olduğunu bilmez. Koskoca padişah, ona yekten dünürlük yapılmaz. Artık bir ay mı kalırız, iki ay mı kalırız, üç ay mı kalırız, o belli olmaz, padişahla anlaşılan kadar! Ben buradan tüccar kılığına gireyim. Bezirgân kılığında oraya gideyim. Oraya varınca padişahın hediyesini ayrı gönderirim, karısının hediyesini ayrı gönderirim, kızının hediyesini, vezirlerinin hediyesini ayrı. Padişah da "Bu ne cömert tüccarmış. Hepimizi hediyeledi." diye olur ki günün
- 1620 birinde beni davet eder. Davet, yemek muhabbetinde, o zaman kendimi takdim ederim. Seni bildiririm, oğlunu tanıtırım. Dünürlüğü kolayca yaparım şahım, dedi.
- Peki Lele'm! İş gör de nasıl görürsen gör, dedi padişah. İşte benden ne kadar mal istiyorsan, kervancı olmak için?
- 1630 Dedi ki:
- Şah'ım! Benim beğenmiş olduğum kumaşlardan, en halis Yemen kumaşı olarak seksen deve yükü kumaş vereceksin, dedi. Koca bir padişah, -yok değil ya- Emir ferman buyruldu, seksen tane deve geldi. Türlü mallardan buna seksen deve yükü, -
- 1635 develerin götüreceği kadar- kumaş yüklendi. Koca Lele'ye bir Arap at hazırlayıp, eyerlediler.
- Koca Lele, Arap atın üzerine binip, ilerideki devenin yularını eline aldı. Lâtif Şah da Benliboz'u hazırlayıp, divanın önüne geldi. Lâtif Şah içeri girip babasının elini öptü.
- 1640 -Sağ olasın baba! Hakkını helâl et, gidiyorum, dedi.
- O zaman Gamsız Şah'ın içi elvermedi, orada aldı bakalım Lâtif Şah'a ne dedi:
- Aldı Gamsız Şah:

1645 *Geda olup gedalara karışma
Elden hicap eyle biraz çek sen ar*

*Otur tahta hükm eyle Kaftan Kafa
Bundan artık hiç olur mu iftihar*

Aldı Lâtif Şah:

1650 *Ne sual edersin ihtiyar peder
Hele bak fikrinde ne hayaller var
Seyhat etmek serden gamı dağıtır
Gitmesem vücudum tarumar olur*

Aldı Gamsız Şah:

1655 *Yılıp ricaya gelmiştir hepi
Örtme karşımızda muhakim kapı
Layık mıdır harap ola bu yapı
Senden özge kime edem itibar*

Aldı Lâtif Şah:

1660 *Tahtında bir şahsan söyleme naçar
Gör ki fikirinden ne hayal geçer
Belki senden evvel benimdir ecel
Hiç Hakk'ın ilgari oldu mu inkâr*

Aldı Gamsız Şah:

1665 *Fikrin guşuma olmuştur agâh
Aklını başından almış bedir mah
Lâyık mıdır bu devrana çeken ah
Gamsız Şah'ım ben ki dertten bî-haber*

Aldı Lâtif Şah:

1670 *Lâtif şah'ın bir dilekti murazı
Özü öz canına eder garazı
Gamsız kuldan Allah olmaz ırazı
Mümin olan gerek çeke ah ü zâr*

deyip kesti. Babası Gamsız baktı olacak gibi değil, dedi ki:

1675 -Oğlum, mademki gidiyorsun, sağlık helâl olsun, güle güle git. Allah işini rast getirsin. Sağ selâmet geri gel, dedi. Yalnız oğlum yanına çıraklar al. Bu develer böyle boyuna gidecek değil ya! Yıkılacak, yüklenecek, yayılacak bu hayvanlar.

-Sağ olasın baba, dedi. Ben zaten bu derde giriftâr oldum. Benim yüzümden başkaları huzursuz olmasın. Benim Koca

1680 Lele'm, katarımın önünden sürüp giderse, ben devemin yıkılacağı yerde yıkarım, yükleneceği yerde geri yüklerim, dedi.

Hiç kimseye ihtiyacım yok. Babasının elini öptü, dışarıya çıktı. Benliboz'un üstüne bindi.

-Çek, Lele katarı, dedi.

1685 Koca Lele. Boz Maya'yı heyleyip Yemen şehrinden çıktı.

Yiyip içerek, konup göçerek on beş gün yol aldılar. Koca Lele katarın önünde, Lâtif Şah Benliboz'un üstünde, katar ikisinin arasında. Seksen deve uzadı gidiyor. Lâtif Şah geriye döndü baktı ki Yemen şehrinin dağları kaybolmuş gitmiş, daha

1670 gözükmüyor. Üç yüz altmış altı damar, yüz kırk dört pare kemiğine ateş düşüp yandı. Koca Lele'ye;

-Ey Koca Lele, deveyi eğlet. Sineme birkaç söz geldi. Onu sinemden ayırt edeyim, ondan sonra yolumuza devam ederiz.

Koca Lele, develeri eğletti, Latif Şah indi yere.

1675 -Koca Lele! Hakikaten anam doğru söylemiş; gurbet kokuları gurbet acıları daha memleketimizi terk etmeden bana dokunmaya başladı. Dur hele az, dilime birkaç kelam geldi. Söyleyim de içim rahatlasın.

Orada aldı bakalım Lâtif Şah Koca Lele'ye ne dedi; Koca Lele

1680 ona ne cevap verdi. Biz ne söyledik, buradaki dinleyenler ne dinlediler?

Aldı Latif Şah:

Kesildi nişanem yâd oldu vatan

Gözden yitti bizi elin dağları

1685 *Leyla intizarı çünkü var canda*

Viran eyler seher sümbül çağları

Aldı Koca Lele:

Sabr eyle zulümün her belâsına

Mevlâ'm sınar dergâhında çokları

1690 *Bir darlığa bin genişlik veren var*

Hikmetinden var eyledi yokları

Aldı Latif Şah:

1695 *Yakın menzilimiz ehlet taşıdır
Cismimi yandıran aşk ataşdır
Ezel bu ayrılık Hakk'ın işidir
Felek saldı bizden cüda sağları*

Aldı Koca Lele:

1700 *Nizaynan içilmez feleğin zehri
Salmışsın zahmete çekerim kahrı
Talandı gönlümün pay-i taht şehri
Kırıldı kaddimin dal budakları*

Aldı Latif Şah:

1705 ***Latif Şah** da vatanından cüdadı(r)
Emr-i kaderullah Bârî Hüda'dı(r)
Felek hicran taftağından budadı
Soldu selvi şecerimin dağları*

Aldı Koca Lele:

1710 ***Koca Lele** diyor artmıştır cezam
Üy be üy od düşmüş yanar var azam
Eksilmeden yaram sızıldar tezem
Sönmüşdür gönlümün çam çırahları*

Lâtif Şah'ın içine bir hüznülük düştü. Kendi kendine dedi ki: "Bir daha bu Yemen şehrini ya görürüm ya göremem! Benliboz'u sürüp ileriye vardı.

-Lele'm!

1715 -Buyur Şah'ım!

Orada Latif Şah kendisini tutamayıp aldı birdaha, bakalım Koca lele'ye ne söyledi:

1720 *Koca Lele'm biz bu sene n'eyledik
Attı gurbet ele yollarımızı
Bir mecâzi aşka düştük müptelâ
Daha görür müyüm ellerimizi*

Gamı def olmayıp, aldı bir daha:

*Geri koydum tacı tahtı hanemi
Melül ettim atamınan anamı*

1725

*Haramîden aldım Altın Bina'mı
Bıraktık ellere mallarımızı*

Koca Lele, aklından dedi ki: "Bu çocuk Altın Bina'ya iyice hasret. Dayanamayıp geri dönecek. Şükür, yol yakınken gönlü geçti."

1730

Dedi ki:

-Şah'ım! Sen orada hastalanınca başımızın derdine düştük. Altın Bina'nın kapısını dahi örtmeyi unuttuk. Asker bütün toplandı, senle benle beraber Yemen şehrine geldik. Elvan Dağı'nın tepesindeki Altın Bina ıvıssız kaldı. Biliyorsun ki içi altın, inci, mücevher hepsi dolu. Babanı da kandırıp iyi mallar aldık, dedi. Bunu da götürelim oraya yıkalım. Seninle zevk-i sefamızla orada yaşayalım.

1735

Lâtif Şah;

-Öyle mi Lele'm, dedi.

1740

-Öyle Şah'ım.

O zaman Lâtif Şah orada aldı bir daha:

*Lâtif Şah'ım enginlerden geçerken
Ordular içinden yiğit seçerken
Turna gibi yücelerden uçarken
Şahine vurdurduk tellerimizi*

1745

deyip kesti.

-Lele'm! Geri dönüp de gidip Altın Bina'ya yerleşmek kendi elinde değil. Gönlümün tellerini şahin vurdu. Çek katarı, dedi. Çek!

1750

Koca Lele; "Yahu! Yine gönlü geçmedi. Bize Hindistan'ı boylatacak." dedi içinden, mecburen katarı çekti.

Konarak geçerek, yiyecek içecek on beş gün daha yol aldılar, on altıncı gün yine Koca Lele önde, Lâtif Şah geride gidiyorlar. Koca Lele baktı ki orada yol iki çatal olmuş. Hindistan'a giden yol belden aşır doğru gidiyor, fakat körlenmiş, yol hâlinde çıkmış. Gidip gelen olmamış. Yol olduğu, bir parça belli. İkinci yol da dağın dibine doğru dönmüş gidiyor. Bunu görünce Koca

1755

Lele tereddütlendi. “Hindistan’ın yolu şu yoldu. Acaba bu yol neden otlanmış, neden bırakılmış, gidip gelen olmamış? Şu yol
1760 da Hindistan’a mı gidiyor, yoksa başka bir yere mi?” diye düşündü. Şüphelenip orada eğlenmeye mecbur kaldı. Koca Lele inince, tabi katarı eyledi.

Lâtif Şah, “Bu ihtiyar neden katarı eğledi?” diye atını ileriye sürüp geldi ki Koca Lele bir körlek, bir de işlek yolun
1765 arasında o yana bu yana bakınarak düşünüyor.

-Lele’m niye eğlenin? Katarı çek gidelim, hangi yola gideceksek bir an evvel.

Dedi ki:

-Şah’ım! Yolu şaşırdım, çıkartamıyorum.

1770 -Sen niye orada “Biliyorum.” dedin de burada şaşıyorsun? Orada bilmiyorum deseydin, babam belki bir bilen adam bulur, yanıma katardı. Ben de rahatça giderdim.

Dedi ki:

-Şah’ım! Kusuruma bakma, ihtiyarlık var, unutmuşum.
1775 İyice düşüneyim, yanlış yola gitmeyelim.

Koca Lele yolu pekâlâ biliyor, ama otlandığı için şüpheleniyor, gidemiyordu. Belki bir yolcu gelirse, soralım ki; “Şu yol da Hindistan’a gidiyor mu, gitmiyor mu?” diye. İşlek yolun ne tarafa gittiğini bilmiyor. Onun için eğlenmiş
1780 düşünüyordu. Lâtif Şah sıkıştırıyor, Lele de;

-Şah’ım beni sıkılama. Yanlış yola gidip de seni diyâr-ı gurbette süründürmeyeyim. Bir yol iyice düşüneyim, bulayım da ona göre gidelim.

Lele oyalanırken o işlek yoldan, dağın dibinden bir atlı
1785 çıktı. Bunlara doğru geliyor. Lele atlıyı görünce;

-Şah’ım! Şuna soralım da yol hangisiyse, ona göre gidelim, dedi.

-Peki dedi Lâtif Şah.

O atlı bunların yanına geldi, selâm verdi. Koca Lele;

1790 -Aleykümselâm oğlum, dedi. Az dur bakayım.

- O adam durdu.
-Oğlum! Bu yollar nerenin yolları? diye sordu.
Dedi ki:
-Emmi bu yollar Hindistan yolları.
1795 -İkisi de gidiyor mu?
-İkisi de gider, dedi.
Koca Lele sordu ki;
-Oğlum eski yol hangisiydi, Hindistan'ın esas yolu?
Dedi ki;
1800 -Emmi! Şu körlek yol esas yoldur, fakat bu yolun içerisinde
altı-yedi tane bir tehlike zuhur eti. Ne olduğu belli değil. Bu
yoldan giden, kaybolup gidiyor, geri gelmiyor. O yandan da
gelen yok ki sorulsun. Onun için bu yol bırakıldı. Herkes şimdi
bu yoldan gidiyor.
1805 -Peki, sağ ol oğlum, dedi İhtiyar.
-Sen de sağ ol emmi, deyip adam atını sürdü.
Lâtif Şah Benliboz'uyla adamın önüne geçti.
-Dur bakalım arkadaş, dedi.
Adam durdu.
1810 -Bu yolların hangisi yakındır, Hindistan şehrine, dedi Lâtif
Şah.
Adam da dedi ki:
-Delikanlı, aha şu otlu yol yakın gider. Bu otlu yoldan
giden bir ayda gider, işlek yoldan giden bir buçuk ayda gider.
1815 İşlek biraz yol dolandır, dedi.
-Peki.
Adam atını sürdü, gitti.
Lâtif Şah geriye gelince Koca Lele dedi ki:
-Şah'ım! Sen de duydun ya bu yolun ilerisinde bir tehlike
1820 zuhur etmiş. Giden gelmiyormuş. Herkes bu yoldan

gidiyormuş. Biz de herkesin gittiği yoldan gidelim de bir tehlikeye maruz kalmayalım.

Lâtif Şah dedi ki:

1825 -İyi ama Lele'm, bu adama ayrıyeten yine sordum. Sen de duydun. O adam dedi ki: "Bu otlu yoldan giden bir ayda gider, işlek yoldan giden iki ayda gider." dedi. Elimden gelse, Mihriban Sultan'ı ben bugün bulmak istiyorum. Sen beni iki ay dolandıracaksın. Bir aylık yol dururken ben iki aylık yoldan gitmem. Bu yoldan gideceğiz, dedi.

1830 Lele yalvardı.

-Şah'ım! Başımıza bir belâ gelmesin de tek üç ay dolaşalım. Oğlum. Ne olur sanki! Buradan giden geri gelmiyormuş, kaybolup gidiyormuş.

1835 -Canım, o gidip de geri gelmeyenler ana kuzusu değil mi? Onların başına ne belâ geldiyse, bizimkine de o gelir. Fazla konuşma da çek katarı, dedi.

Koca Lele içinden; "Bu oğlan bir yerde ölecek, bana da sebep olacak olmasına, gidelim bakalım!"

1840 İster istemez körlek yola düştüler. Körlek yolda on beş gün daha yol aldılar; fakat Koca Lele bu yolculuktan çok memnun kaldı. Çünkü gidip gelen olmamış, yollar otlanmış. Develeri yıkmaya lüzum kalmıyor, develer horam horam ot yolarak gidiyorlar. Koca Lele aklından dedi ki: "Eğer böyle gidersek, çocuk benden akıllı çıktı. İyi gidiyoruz, sonunda bir pisliğini 1845 çekmeksek bu işin!"

1850 On beş gün gittiler. On altıncı gün gece yarısı bir boğaza girdiler. Koca Lele ileriden gidiyordu. İki tarafı ormanlık dağlar. Körlük yol, boğaza doğru gidiyor. Gece yarısı girdi. Tam sabah oldu, güneş doğdu. Güneş kuşluk yerine geldi, Koca Lele hâlâ boğazda gidiyordu. Kuşluk zamanı ileriden çıktı. Lâtif Şah, daha geride boğazın içinde, develerin arasında. Koca Lele boğazdan ileriye çıktı ki sağ taraf ormanlık, dağlar; sol taraf düz ova, halı gibi ot, çiçek, çayır... Çekirge sesi, kuş sesi hep birbirine karışmış, fakat bunların içinde acı bir inilti var. O

- 1855 zaman Koca Lele, can derdiyle o yana bu yana bakınmaya başladı. Korktu, acı iniltiden. O yana bu yana bakınıp yatıyordu. Baktı ki sağ tarafta, ormanların içinde, ileride kısık bir dere, ormanların sık yerinde bir büyük ejderha bunların geldiğini görmüş, yarı beline kadar yukarıya doğrulmuş,
- 1860 gözlerini kabartmış, bunlara bakıp acı acı inliyordu. Bunu gören Koca Lele'nin korkuyla dili tutulup, atının üstünde donup kaldı. Katar eğlendi. Lâtif Şah da daha boğazın içindeydi, çıkmamıştı. Katarın gerisindeydi. "Bu ihtiyar bu kez katarı neye eğledi acaba, neye çekip gitmiyor!" diye düşündü.
- 1865 Develerden o yana bu yana geçe geçe Benliboz'unu ileriye sürdü geldi ki Koca Lele atın üstünde dimdik duruyor.
- Çeksene yahu katarı! Niye eğledin, dedi.
- Koca Lele'nin dili tutuk olduğu için parmaklarıyla ileriye gösterdi. Lâtif Şah Koca Lele'nin parmak hizasına baktı ki
- 1870 büyük bir mahlûkat, ormanın içinde yarı beline kadar yukarıya doğrulmuş bunlara bakıyor ve acı acı inliyor. Bunu gören Lâtif Şah, sol tarafındaki kılıcını sapından tuttu. O zaman Koca Lele elini çekince, Lâtif Şah'ın yakasından tuttu. Bunun üstüne dili açıldı.
- 1875 -Nereye gidiyorsun Şah'ım?
Dedi ki:
-Lele'm gideyim bakalım, bu mahlûkat neyse! Yoldan kaldırabilirsem kaldırırım. Kaldıramazsam öldük işte, dedi.
Koca Lele dedi ki:
- 1880 -Onun ne olduğunu sen biliyor musun?
-Bilmiyorum, dedi Lâtif Şah.
-Şah'ım! Onun ne olduğunu ben sana anlatayım da istersen git, istersen gitme. Benden vebal kalksın.
Böyle deyip, aldı bakalım ağlayarak Koca Lele, orada Lâtif
- 1885 Şah'a ne söyledi?

İhtiyarım kurtaramam kalmadı bende mecal

*Sen çevir Benliboz'unu geri kendin yola sal
Git dolaş o işlek yoldan bul yârini murat al
Ejderhayla cenge varma pehlivan Rüstem misin*

- 1890 -Anladın mı Şah'ım, dedi Koca Lele.
-Anlayamadım Lele'm. Bu ejder dediğin mahlûkat, hangi mahlûka benziyor? Bana lisanınla anlat bakalım, dedi.
Koca Lele dedi ki:
-Şah'ım! Buna yılanın büyüğü ejderha derler. Bunun karşısında Zaloğlu Rüstem gibi bir pehlivan olması lâzım ki kendisini tutundursun. Senin gibi doksan dokuz tane Lâtif Şah olsa, vız gelir, tırıs gider, dedi.
Bu söz Lâtif Şah'ın pehlivanlık gururuna dokudu.
Lele dedi ki:
1900 -Şah'ım! Bu adama ne mi yapar; adamı sokar öldürür. Sokmaya tenezzül etmezse, adamı yerden çeker karnına götürür, eritir, gider, dedi. Eğer buna de tenezzül etmezse, yerden kendini fırlatıp gelir, adamın beline dolanır. Sıkar kemiklerini kırar, yine öldürür, dedi. Bunun elinden kurtarmanın imkânı yok. Ben daha kurtaramam; mal da kurtaramaz. Sen gençsin. Atın hünerli. Sen Benliboz'unu sür buradan kaç. Git o işlek yolu bul. Oradan dolaş Hindistan şehrine git, Mihriban Sultan'ını bul. Bana elveda! Beni bırak, dedi.
1910 Lâtif Şah
-Öyle mi Lele'm, dedi.
-Öyle. Ancak böyle kurtarırım, başka kolay yolu yok, dedi,
Dedi ki:
-Lele'm! Seni ihtiyar çağında, memleketinden, çoluğunun çocuğunun içinden alıp getirip de burada bir vahşinin karşısında bırakıp kaçıp gitmek gençliğe yakışır mı?
1915 -Yakışmaz ama Şah'ım, sen beni kurtarayım derken kendini telef edersin. Ben zaten günümü görmüş, sefamı sürmüşüm.

Ben ölsem de kasavet etme. Canını kurtar, beni kurtaramazsın,
1920 Sen bir an evvel kaç da git, dedi.

Lâtif Şah;

-Yok Lele'm yok! İş öyle değil, dedi.

Tabi bunda da can korkusu var. Ejderhadan korktu.
Mihriban Sultan'ın hayali gelip gözünün önüne durdu.
1925 Mihriban Sultan'a hasret kalacağım diye, ağlayarak aldı bakalım
orada Koca Lele'ye ne söyledi?

*Koca Lele'm düşüp gelme peşime
Ölürsem başının çaresine bak
Vuramazsam kılıcınan başına
1930 Körpe vücudumun paresine bak*

Gamı def olmayıp aldı bir daha:

*Ben ölürüm sen kalırsan savaştan
Ahde vefa etmedik mi biz baştan
Matem elbisesin bizim kumaştan
1935 Giydir Mihriban'a karasına bak*

Koca Lele dedi ki:

-Şah'ım! Sen öldükten sonra, beni Mihriban Sultan'ın
yanına koymazlar ki senin öldüğünü haber vereyim. O da senin
kumaşından karalar giye, yasını matemini tuta. Ben de onun
1940 karalarına bakayım. Sen beni bırak, kaç git. Mihriban Sultan'ını
bul. Karasına bak, ağına bak, neresine bakarsan bak. Beni
düşünme, dedi.

Lâtif Şah;

-Öyle mi Lele'm?

1945 -Öyle Şah'ım dedi. Bu işin başka kolay yolu yok. Lâtif Şah
aldı bir daha:

*Bu yolları bundan almak kastımdır
Sığınmışım Mevlâ benim dostumdur
İnsanoğlu her mahlûktan üstündür
1950 Şimdi Lâtif Şah'ın nârasına bak*

deyip kesti. Beytini kestikten sora;

- Lele'm, Bu mahlûkat geriden kendini fırlatıp atar da adamı belinden sarar diye söyledin.
- Evet Şah'ım. Kendini atar; adamın belinden dolandır. Sıkar
1955 kemiklerini, kırar öldürür, dedi.
- Lâtif Şah dedi ki:
- Öyleyse Lele'm, bunun üstüne atla gitmek tehlikeli. Eğer beni sarar da attan aşağı düşürürse ben kendimi toparlayamam. O zaman beni öldürür bu, dedi. Bunun üstüne
1960 yayan gitmem lâzım benim.
- Benliboz'dan aşağı inip, Benliboz'un yularını Koca Lele'nin eline verdi.
- Lele'm ben gidiyorum. Sen bu hayvanı tut, burada dur, dedi. Baktın ki bu mahlûkat beni perişanlattı, öldürecek, sen
1965 beni kurtaramazın, dedi. Benliboz'a bin kaç. Mal kalsın, burada. Yelesine sarıl, düşme sakın! Bu seni kaçırır, seni kurtarır, dedi. Tekrar Yemen şehrine gidersen, padişah babam; "Oğlumu n'ettin der?" seni öldürür. Yemen şehrine gitme, dedi. O işlek yolu bul, Hindistan şehrine git, Mihriban Sultan'ı bul. "Lâtif
1970 Şah seni aramaya gelirken yolda ejderha parçaladı de." O benim ölü hatırımı sayar, sana ölünceye kadar bakar. Çoluğundan çocuğundan ayrı olursun ama hiç olmazsa canından olmazsın baba. Ne yapalım mukadderat böyleymiş, dedi.
- 1975 Koca Lele'ye yuları verip, kılıcını çekip kınından çıkarttı. Ejderhanın olduğu derenin ayağına geldi. Orada yüksek bir nara attı. Ejderha da yukarıdan aşağıya kıcıladı geliyor. Lâtif Şah bir yüksek tarafa çıktı. İkisinin arasında altı metre kadar yer vardı. Ejderha, Lâtif Şah'ı görünce durdu. Lâtif Şah'ı çekti
1980 götüremedi. Güçlü kuvvetli adam oldu için ileriye götürmedi. Ejderha o zaman geriden kendini toparladı, yukarıdan aşağıya kendisini öyle bir attı ki gelip Lâtif Şah'a çarptı. Lâtif Şah yuvarlandı gitti. Yuvarlanıp biraz gittikten sonra Lâtif Şah yukarıya sıçradı ki ejderha kuyruk tarafıyla Lâtif Şah'ın
1985 belinden iki dolam olarak sarmış. Kılıç tutan kolu da sargının

- çinde kalmış. Var kuvvetiyle silkiyor kolunu. Asla ejderhanın sargısından kımıldatamıyor. Ejderha bunu sıkmış kayımca. Hem sürüp götürüyor hem de olanca kuvvetiyle sıkıyor. Tabi güçlü kuvvetli adam olduğundan kemiğini kıramıyor, götürüyor. Lâtif
- 1990 Şah kendi kendine dedi ki: “Bu hayvanın bir yuvası, ini vardır. Beni götürür de o dar yere sıkarsa, daha elinden kurtarmanın imkânı yok. Beni öldürür. Bu geniş yerde kendimi kurtardım kurtardım, kurtaramazsam, işte gidiyoruz.” Ayağını yere bekiliyor, nerde kütük görürse oraya dayıyor, asla ejderhayı
- 1995 eğlemenin imkânı yok. Yalnız o yana bu yana bir parça sarsıyor. Arada bazen de kılıçlı kolunu yokluyor, belki sargıdan çıkartırım diye, çıkartamıyor. O yana bu yana yarım saat kadar oralarda süründü, uğraştılar. Tabi hayvan da sıkı sıkı bir parça yoruldu. Lâtif Şah, bir ara öyle bir hesaba getirdi, kolunu
- 2000 öyle bir çekti ki kılıçla beraber ejderha sargısından kurtardı. Geriden bunun belinin ortasından bir kılıç vurdu. Kendi sargıda olduğu için ejderha da gayet kalın olduğu için dibe kadar kesemedi, ama büyük bir yara açtı. Ejderhanın belinden kılıç geçince, kuyruk tarafı gevşedi. Lâtif Şah sargıdan dışarıya
- 2005 fırladı birden bire. Ejderha da bunu vurup da yaraladığı yerden yukarıya doğrulttu. Tabi acıdı, küçülüyor, büyüyor, Lâtif Şah’ı sokmaya çalışıyor. Lâtif Şah da müdafaa ediyor, kılıçla kafasına vurmaya çalışıyor. Ejderha buna saldırınca, Lâtif Şah da sağa sola sıçrayarak kendini kurtarıyor. Bu kılıcını sallarken de
- 2010 ejderha kafasını sağa sola çekerek kurtarıyor.
- Birbirleriyle müdafaa hâlinde sağlam olarak iki saat uğraştılar. Nihayet ejderhanın yarası soğudu, acıdı. Can derdiyle Lâtif Şah’a bir daha saldırdı. Lâtif Şah can acısıyla ejderhanın tepesine öyle bir kılıç vurdu ki hıyar biçer gibi ikiye
- 2015 biçti. Kılıç, yarı beline kadar yere saplandı. Ejderha düştü. Lâtif Şah için geriye kalan kolay oldu. Ejderhayı vurdu birkaç parçaya böldü. Kılıcının kanlarını yere sürdü. “Çok şükür Mevlâ’ya bundan kurtardık. Koca Lele da kaçmadıysa, inşallah ikinci bir tehlikeye kadar, gayrı serbest gideriz.” dedi. “Lele
- 2020 kaçtıysa, daha Benliboz’a yetişemem. Hayvan da beni

götüremez. Mal da başıma belâ kesildi.” diyerek konakladıkları yere doğru gidiyor.

Koca Lele de Lâtif Şah orada ejderha ile tutuşunca; “Bu bunun elinden daha kurtaramaz. Ben bari kaçayım da kendimi
2025 kurtarayım.” diye tedbirini almış, ayağını üzenkiye sokmuştu. Yukarıya doğrulacağı vakit, Benliboz arka ayaklarının üzerine yukarıya şaha kalktı, arkasının üzerine düştü Lele. Düşünce, orada öylece kaldı. Bayıldı kaldı.

Lâtif Şah koş a koş geldi ki Lele orada yatıyor. Benliboz da
2030 eskisi gibi eşiniyor. Lâtif Şah, Koca Lele’yi baygın yatar görünce mateme düştü. Kendi kendine dedi ki: “Yiğit odur ki emanetini sağ selâmet geri sahibine götürür. Bu ihtiyarın bir yol korkup dili duruyor, bir düşüp bayılıyor. Ben bunu böyle olursa sağ selâmet geri çoluğunun çocuğunun içine götüremeyeceğim.”
2035 Orada içi dolop, hüznünlendi, Koca Lele’nin sağ tarafına çömelip ağlayarak aldı bakalım, orada ne söyledi?

*Ne yatarsın koca Lele’m
Od düşürme cana doğru
Benim derdim bana yeter
Çekme beni nara doğru*

2040

Lâtif Şah’ın sesi Lele’nin kulağına değince, gözünü açtı ki Lâtif Şah gelmiş, baş tarafında deyiş söylüyor. Başka bir söz bulamadı, sadece;

-Ah sevgili Şah’ım! Ejderhanın elinden nasıl kurtardın?
2045 diyebildi. Lâtif Şah aldı bir daha:

*Koca Lele’m çekme âhı
Unutun mu barigâhı
Sıdk ile bil sen Allah’ı
Koymaz kulun dara doğru*

2050

*Zaferim gönlüm hoş etti
Erenler kılıç kuşattı
Lâtif Şah yolu boşalttı
Gayrı gidek yâre doğru*

2055 Koca Lele'yi kucaklayıp arabasının üstüne bindirdi. Kendisi de Benliboz'unun üstüne bindi.

-Çek bakalım katarı Koca Lele, dedi.

2060 Koca Lele, katarı çekti, gidiyor. Lâtif Şah da yanı sıra gidiyor ki "Bakalım, Lele ejderhanın parçalarını görünce bana ne diyecek!" diye. Ejderhanın olduğu yere geldiler. Koca Lele gördü ki Lâtif Şah vurmuş ejderhayı, parça parça etmiş. Her parçası tomruk gibi bir yerde yatıyor. Bunu gören Koca Lele;

-Yavrum sağ ol, dedi.

2065 Lâtif Şah'ı atının üstünde kucaklayıp, alnından öptü. Aşkı coşa gelip de aldı, orada bakalım Koca Lele, Lâtif Şah'a ne söyledi?

*Barekallah hub yaratmış kuvvetini Zülcelâl
Her tüyüne kurban olsun yüz Mihriban kaşı hilâl
Kahraman-ı Katil m'oldun nedir sendeki bu hâl
Her belâdan esirgesin Yaradan Şah'ım seni*

2070 Koca Lele aldı bir daha:

*Ayrılma benim sözümünden koyma Hakk'ı dilinden
Hiçbir varlık kurtaramaz daha senin elinden
Baban ile bile aldık elma pirin elinden
Kuvvetin gücün kudretin oradan Şah'ım senin*

2075 Sözü tamamen ermeyerek, Koca Lele aldı bir daha:

*Sağ selâmet yetiştirsem seni bir yol dengine
Kılıç bağlayıp beline binsen Bozlu Bengi'ne
Kısmet olsa Mihriban'ın tutup versem terkine
Ordu cenk etse elinden alamaz Şah'ım senin*

2080 Lâtif Şah;

-Lele'm, beni iyi övdün. Bu, bana Hindistan'a kadar yeter. Çek katarı, dedi.

Koca Lele katarı çekti.

2085 Konarak geçerek, sağ selâmet on beş gün daha yol aldılar. On altıncı gün Hindistan'ı görecek bir yere geldiler. Hindistan

- şehri göründü. Koca Lele, Hindistan şehrini gördü, tanıdı. Zaten evvelden beri Hindistan'a gitmiş gelmişti, tanıyordu Hindistan şehrini. Aşağı doğru gidiyorlar, fakat Hindistan'ın ahalisi de bunları gördü. Bunları gören adamlardan birkaçı,
- 2090 Erciyar Hükümdarı'nın huzuruna geldiler.
- Devletli şahım! Kimsenin gelmediği yoldan iki yabancı sökün edip geliyor, dediler.
- Öyle mi?
- Öyle.
- 2095 İki muhafız çağırdı, dedi ki:
- Oğlum! Hindistan şehrinin kenarına çıkın. Onların bir kervancıbaşı vardır, takip edin. Gelince onu huzuruma getirin. Bir soralım ki bu yolda kimseyi bırakmayan mahlûkat neymiş, öğrenelim. Bu müşkülden kurtaralım.
- 2100 -Peki.
- İki muhafız emri alıp, Hindistan şehrinin kenarına çıktılar. Orada bunları bekliyorlar. Tabi gelenlerin haberi yok. Bunlar da katarı çekip sağdan düz ovaya indiler, Hindistan şehrinin önüne. Orada Koca Lele katarı eğledi. Lâtif Şah, atını sürerek
- 2105 geldi.
- Niye eğledin Lele'm katarı, dedi,
- Dedi ki:
- Şah'ım! Şu gördüğün şehir Hindistan şehri. İşte Mihriban Sultan burada. Yolumuz tamam. Şimdi biz buraya hususi
- 2110 tüccarlığa mal alıp satmaya gelmedik. Biz bu adamla dünürlük yapacağız. Biz bu adamdan bir müsaade almadan böylece bu katarı çekersek, congul cungul bu şehre girersek, doğrudan doğruya bizim saygısızlığımıza verilir bu iş. O zaman şahın yanında ben serbest konuşamam. Utanırım, mahcup olurum,
- 2115 dedi. Madem biz bu adamla dünürlük yapacağız, mal burada kalacak. Birimiz malın yanında duracağız. Birimiz gideceğiz bu adamdan bir müsaade ferman alacağız. Kendi müsaadesiyle şehre girerse, tabi bu; "Ne tâdil-i erkânlı bir tüccar ki geldi

benden müsaade aldı da şehrimde müsaade ile girdi.” diye
2120 adamcağızın hoşuna gider. Gözüne gireriz. Sonra konuşma
esnasında da karşısında serbest konuşuruz.

O zaman Lâtif Şah;

-Peki Lele'm! Nasıl biliyorsan, öyle olsun, dedi.

-Nasıl biliyorsan öyle mi olacak, dedi. Koca Lele.

2125 -Evet nasıl biliyorsan, öyle olsun.

-Öyleyse Şah'ım, buraya ikimiz de senin için için geliyoruz.
İşin plan tarafı bana, zor tarafı sana. Planım sökerse ne âlâ,
sökmese sen o zaman zoru kullanırsın, dedi. Buraya kadar sen
benim şahımdın, ben de senin Lele'ndim. Burada işimizi görüp
2130 de geri dönünceye kadar, ben senin baban olacağım, sen de
benim oğlum olacaksın. Her neyi emredersem, sözümden
çıkmayacaksın. Her hitabında bana “Baba” diye hitap edeceksin.

Lâtif Şah;

-Peki Lele'm dedi. Bundan sonra sen benim babam ol, ben
2135 de senin oğlun olayım. Buyur baba! Ne emrediyorsun, dedi.

-Yık bakalım, katarımı buraya, dedi. Koca Lele.

Lâtif Şah,

-Peki baba yıkayım, ama sert konuşma, dedi.

Koca Lele dedi ki:

2140 -Eğer beni böyle karşılayacaksan babalığın, oğulluğun bir
lüzumu yok.

-Tamam, karşılamam da sen de sert konuşma, emret. Eğer
yapamazsam o zaman sert konuş.

Koca Lele dedi ki:

2145 -Oğlum! Bu malları buraya yık. Develer burada yayılsın,
gözle bir tarafa gitmesin. Mallara kimse el sürmesin. Burada
mukayyet ol. Ben gideceğim Şah'tan bir müsaade ruhsat alıp
geleceğim. Ben gelinceye kadar burada dur.

-Peki dedi, Lâtif Şah.

- 2150 Lâtif Şah denkleri kucaklayıp kucaklayıp develerden aşağıya indirdi. Koca Lele de atını sürüp Hindistan şehrine gitti. “İki muhafız bunu şehrin kenar tarafında takip ediliyor.” demiştik. Hindistan şehrinin kenarına gelince, iki muhafız önüne çıktılar;
-Dur bakayım baba!
- 2155 Durdu.
-Sen necisin baba?
-Ben bezirgânım oğlum.
-Şu kervanın kervancıbaşı sen misin?
-Evet benim.
- 2160 -Seni şahımız istiyor, buyur huzura gideceğiz, dedi.
Koca Lele’nin atının dizginlerinden tuttular. Yavaş yavaş alıp Erciyar Hükümdarı’nın divanhanesine götürdüler.
Dediler ki:
-Baba in atından, divana dur!
- 2165 Koca Lele, atından indi. Tabi şimdiye kadar şah meclislerine girmiş çıkmış koca bir vezir. Tadil-i erkânla divan kapısını vurup Şah’ı selâmlayarak huzura girdi. Erciyar Hükümdarı’na
-Selâmünaleyküm, dedi.
- 2170 Erciyar Hükümdarı;
-Merhaba babacığım! Hoş geldin, dedi.
Koca Lele, sağ elini göğsünün üstüne koyarak;
-Merhaba Şah’ım! Hoş bulduk, dedi.
-Babacığım necisin?
- 2175 -Kervancıyım.
-Peki senin yanında yiğit yiğit adamların birçok cengaverlerin var mı?
-Yok Şah’ım, dedi. Yanımda seksen tane devam var. Bir oğlum var, bir de karşımda görmüş olduğun ihtiyar can olarak
2180 bu var elimde, dedi.

-Senin bu geldiğin yolda belki yirmi senedir milleti bu tarafa bırakmayan neymiş? İyi anlatacak birisi denk gelmedi ki sorup da öğrenelim, müşkülden kurtaralım. Sen bu yolu geldin babacığım. Bu mahlûkat ne mahlûkattır ki kimseyi bırakmıyor
2185 da seni bırakıyor. Şunu bana bir anlatabilir misin, dedi.

Koca Lele, bir düşündü. “Şimdi benim yanımda bir yiğit oğlum var. Orada bir ejderha vardı, vurdu parça parça etti onu, öldürdü. Biz de geldik. İnsan bir meclise girer girmez kendini överse şereften, hünerden, maharetten düşer. Bunu
2190 bilahare söylememiz lâzım.” dedi kendi kendine.

-Hiç bir şey yoktur Şah’ım, dedi.

-Olması gerek baba, dedi.

-Yoktur Şah’ım, hiç bir şey yok. Ben bu yolu bir aydır geliyorum. Öyle otlanmış, öyle serbest ki develerimiz yayıla
2195 yayıla, sulana sulana rahat olarak; oğlumuzla, konuşarak, muhabbet ederek geldik.

O zaman Erciyar Hükümdarı, kendi kendine dedi ki: “Yahu! Bu herifte öyleyse bir keramet var. Herkesi görüyor da bunu niye görmüyor. Muhakkak bunda bir keramet var. Bunun
2200 duasını almak bize kâfi gelir.” dedi. Emir ferman buyurdu ki;

-Bunu alın, benim bütün kiralık mağazaları gezdirin. Hangi mağazayı beğeniyorsa, malını oraya yıksın. İsteddiği fiyata satsın. “Şu fiyata bu fiyata satacaksın.” diye buna sorgu sual yok, dedi. Neye satarsa satsın. İcap ederse, öteki mağazaları bunun malı
2205 tükeninceye kadar kapatın, dedi.

-Peki dediler.

Koca Lele’yi alıp çıktılar divandan.

Birçok mağazalar gezdirdiler. Nihayet Koca Lele şehrin merkezi yerinde büyük bir mağaza beğendi. O mağazayı
2210 boşalttılar, temizledi, pakladılar. Koca Lele de geldi, Lâtif Şah’a malları yükletti. Çektiler, seksen tane deveyi mağazanın önüne geldiler. Ayrı ayrı düzdüler. Develere çobanlar tuttular. Bu çobanlar, develeri aldı dağlara yaymaya götürdü.

Lâtif Şah'la Koca Lele mağazaya yan yana oturdular. Koca
2215 Lele dedi ki:

-Şah'ım sen burada otur. Ben gideyim şu Hindistan'ın
mağazalarını bir gezeyim. Getirdiğimiz kumaşların fiyatlarına
bir bakayım, öğreneyim. Eller neye satıyorsa, biz de ona
2220 kaçırmayalım, dedi.

-Peki.

-Koca Lele çıktı, Hindistan şehrinin bütün mağazalarını
gezdi. Getirdiği kumaşların fiyatına baktı, öğrendi. Geriye geldi,
mağazaya oturdu. O zamanın behrinden kendinin getirdiği
2225 kumaşlar, Hindistan şehrinde beş kuruş ediyorsa, Koca Lele
yüz paradan ilan etti, yani daha ucuz fiyat tayin etti. Yüz
paradan ilan etmesindeki gayesi, bu adam malının delisi değil
ya oraya tabi tüccarlığa gitmedi, Padişah'la dünürlük yapmaya
gitti. Milletin gözüne girip padişahın gözüne girmeye çalışıyor.

2230 Ahali de beş kuruşluk malın ucuz paraya verildiğini
duyunca, bütün başka mağazalar bırakıp bunun mağazasına
akın etti. Millet bütün hep hizaya dizilip alıyorlardı. Koca Lele
bir kenara oturdu, kasanın başında para alıyor. Lâtif Şah da
tezgâhın başına oturmuş, gelenlere -O zaman arşın vardı.-
2235 arşınla ölçüp ölçüp mal veriyordu. Mal almaya gelenler, ilkin
Lâtif Şah'ı görünce dışarıdaki işini unutuyor, hayran meftun
oluyor, yüzüne baka baka orada vakit geçiriyor. Yani beş
dakikada çıkacak olan anca bir saatte çıkıyor mağazadan. Öyle
alış veriş ediyorlar. Bu minval üzerine bunlar, Hindistan
2340 şehrinde üç gün ticaret yaptılar.

Erciyar Hükümdarı, Mihriban Sultan'a şehrin kenar
tarafına bir has bahçe yaptırmış, etrafını sur içine aldirmiş,
ortasına manzaralı bir köşk inşa ettirmiş ve kızının yanına kırk
tane cariye vermişti. Mihriban Sultan zevk ü sefasıyla orada
2345 yaşıyordu. Köşk, şehrin kenar tarafında olduğu için bunların
gelen bezirgândan haberi olmamıştı.

Bezirgân geleli üç gün olmuştu. Lâtif Şah, Elvan Dağı'nda düşüp bayılınca, o da başında;

2350 *Eğnimden dökerim yeşili al
Göğ giyer yas tutar beklerim yolu
Yâdigâr al sakla bu arzuhalı
Sana verip bir nişane giderim*

diye bir deyiş söylemişti. Bu sözlerini tutmuştu ve üzerinde al, yeşil nesne hiç yok. Bütün karalar giymiş. “Lâtif Şah gelecek mi, gelmeyecek mi?” diye yasını, matemini tutup yollarını gözlüyor.

2360 Bunlar geleli üç gün oldu ama haberi yok. Dördüncü günü, hikmet-i Perverdigâr, Mihriban Sultan'ın çarşıya bir ısmarıcı zuhur etti. Cariyesinin birisini yanına çağırttı. Beş-on kuruş parasını verdi.

-Kızım git de şu ısmarıçları al da gel, dedi.

2365 Cariye çarşıya çıktı. Hanımın ısmarçılarını aldı, getirip önündeki masanın üstüne koydu. Geriye çekilip karşısında el bağladı. Mihriban Sultan, “Bir umut, acep Lâtif Şah geldi mi, cariyeleden haber var mı?” diye düşünüyordu.

-Cariye çarşıda pazarda ne gibi havadisler var? diye sordu.

Cariye dedi ki:

-Hanımım yaramaz bir havadis yok. Yalnız Yemen'den bir tüccar gelmiş, dedi.

2370 -Eee! Çok güzel mallar getirmiş. Burada beş kuruş eden malı yüz paraya veriyormuş. Şimdi bütün mağazalar boşalmış, onun mağazasına akın ediyorlarmış. Sonra yanında bir oğlu mu, çırağı mı varmış, herkes nesi olduğunu bilmiyor. Bütün Hindistan şehrinin ahalisi, şimdi o oğlanı konuşuyor. “Böyle bir genci biz hiç görmedik, bu neyin nesi acaba!” diye hep onu konuşuyorlar.

Bunu duyunca Mihriban Sultan dikildi. “Bu mutlaka bizim Lâtif Şah. Lâtif Şah olmasına da o Şah idi, acep nasıl tüccar

- oldu bu?” dedi. Biraz düşündükten sonra; “Ben onu görmek
2380 için yalandan hastalandım gittim. ‘Tekkeyi ziyaret etmeye
gidiyorum.’ dedim. O da beni bulmak için belki yalandan
tüccar olmuş olabilir! Ben bunu bir görmem lâzım.” dedi. “Ben
bunu bir görmem lâzım, ama ben koca bir padişah kızıyım.
Şimdi cariyelerimi burada bıraksam da yalnız gitsem,
2385 ‘Padişah’ın kızı cariyelerini ne yapmış da burada yalnız başına
dolanıyor.’ diye milletin nazarını çeker bu” dedi. Cariyelerimi
arkama katsam cangul cangul gitsem tadı olmaz. Ben birini
bulur bu ihtiyacı görürüm.” dedi. Cariyelerine bir baktı. Dedi
ki içinden; “Şu cariyeyi göndersem, ben bu oğlanı buraya
2390 getirsin. Bu cariyeye kurnaz. Yolda giderken Lâtif Şah’ın aklını
şaşırtır. Olur ki benden gönlünü geçirir, kendi varır. Şunu
göndersem, yine öyle olur. Şunu göndersem, başka türlü hâl
olur. Bir topal cariyeye var. O, bu topallığıyla bir iş göremez,
dedi. Ancak bu Topal Kızı gönderirim.” Topal Kız’a seslendi;
2395 -Topal Kız!
-Buyur hanımım!
Buraya gel bakalım, dedi.
Topal Kız geldi.
-Buyur hanımım!
2400 -Kızım; O, yeni gelen Yemenli tüccarın mağazasına var.
Kırk tane siz varsınız, bir de ben varım kırk bir taneyiz. Bize
aynı kumaştan, hepimizinki bir olsun, kırk bir kat kumaş
alacaksınız, dedi. Şimdi parasını sana versem, ya orada hesap
edip veremezsin yahut yollarda yitirir, perişan olursun. O
2405 yanında bir oğlu mu çırağı mı varmış. Onu yanına kat getir.
Hesap etsin, parasını burada ben vereyim. İster babasına
versin, ister yolda yitirsin, isterse kumara versin. Ne yaparsa
yapsın, dedi.
Bu Topal Kız
2410 -Peki hanım dedi.
O diğer cariyeler de

-Aman Topal Kız, çabuk gel de bir an evvel bezenelim, diye yalvardılar.

Topal Kız, bir o yana bir bu yana çöktüre çöktüre, has
2415 bahçeden çıktı. Doğru mağazanın önüne geldi ki millet sıraya dizilmiş, mağazaya girecek yer kalmamış. Kiminin koltuğunun altından geçiyor Topal Kız, kiminin paçasının arasından kayıp ileriye çıkıyor. Kimine;

-Ben emir kuluyum, hanımım bana kötülük ediyor,
2420 deyip, yalvara yalvara ileriye gidiyor. Topal Kız, mağazada Lâtif Şah'ı görünce Mihriban Sultan'ı da unuttu, has bahçeyi de unuttu, alacağı ısmarıcı da unuttu. Topal ayağının üstüne çöktü, boynunu da topal tarafına bıraktı. Ağzının şörüğü tâ göğsüne kadar indi. On dakika doya doya baktı. Koca Lele,
2525 öbür köşeden seslendi kasanın başından;

-Kızım! Orayı işgal etme! Ne alıyorsan al da gitsene.

Topal Kız baktı ki orada bir adam. Kendi kendine dedi ki:
"Her halde mal sahibi o." Lâtif Şah'ın karşısından ayrılıp Koca Lele'nin yanına vardı. Tabi müşteri çoktu. Lâtif Şah, herkese
2530 mal veriyor. Topal Kız dedi ki:

-Efendim! Biz kırk tane cariyeyiz. Bir de hanımımız var, kırk bir taneyiz. Bize aynı kumaştan kırk bir kat elbiselik kumaş vereceksin. Koca Lele baktı ki mal bu tarafa biraz fazla gidecek. Lâtif Şah'a;

2535 -Oğlum, o müşteriler biraz kalsın. Onlar erkektir, bu bir kız çocuğu. Şu çocuğun işini görelim de bu gitsin, onların yine işini görürüz, dedi.

Lâtif Şah;

-Peki baba dedi.

2540 Kalktı ayağa, tarif etti.

-Oğlum! İşte falan kumaşı indir. Lâtif Şah o kumaşı indirdi. Oğlum buraya kırk bir kat elbiselik kumaş getireceksin. Ona göre ölç bakalım, dedi.

Lâtif Şah, ölçtü ölçtü ölçtü, nihayeti gelince kesti. Dürdü
2545 masanın üstüne, o tarafa itti ki kız parasını versin de alsın
gitsin, diye. Kendi, yine öteki müşterilerle alış verişe başladı.
Kumaş o tarafa itilince, Koca Lele dedi ki:

-Kızım bu çocuk kumaşları kesti. Parasını ver de götür,
dedi. Topal Kız dedi ki:

2550 -Emmi! Bende para olur mu? Ben bir cariyeyim. Şu oğlun
mudur, çırağın mıdır yanıma kat da ben bunu has bahçeye
götüreyim. Orada hanım hesabını verecek. Bu da getirip sana
verecek. Hanım bana öyle emretti. Bende para yok, dedi.

O zaman Koca Lele aklından; "Eyvah felek! Biz yanlış plan
2555 ayarladık, dedi. Bu Mihriban'ın cariyelerinden. Ben şimdi bu
oğlanı bu cariyenin yanına katsam da has bahçeye gönderirsem
eğer, bu zaten Mihriban için deli oluyor. O vakit, 'Mihriban'a
sarılalım, öpeyim.' der yahut 'Alayım kaçırayım.' der. O zaman
da kızı alır kaçırır. Padişah da 'Senin oğlun, benim kızımı
2560 kaçırmış.' diye götürüp beni öldürür. Şimdi Topal Kız'a
kumaşları vermesek, 'Git parasını getir de götür.' desek
Mihriban Sultan küser. 'Kumaşları götür parasını getir.' desek,
bu kumaşlar gider, para ya gelir ya gelmez.

Tereddütte kaldı adamcağız. Biraz düşündükten sonra,
2565 kendi kendine dedi ki: "Bu kadar kumaş beleş gitmedense,
Mihriban Sultan küsüp de işimi zora vurmadansa, ben bu
çocuğu bunun yanına katayım gitsin. Tembihleyeyim de tez
gelsin. Başka kolayı yok bu işin.". Doğruldu Lâtif Şah'a;

-Oğlum, dedi.

2570 -Buyur baba, dedi.

-Oğlum! Arşını oraya bırak da yanıma gel bakayım.

Lâtif Şah arşını bıraktı geldi.

-Buyur baba.

-Oğlum! Bu çocuğun bir hanımı varmış. Kumaşların parası
2575 hanımındaymış. Bununla beraber git, kumaşların parasını al da
çabuk gel. Seni göreyim bak! O kadar müşteri burada. Ben mal

mı vereyim, para mı alayım. Beni perişan etme tezden gel, dedi.

Lâtif Şah'ın da bir şeyden haberi yoktu, ne ettiğinden tabi.

2580 -Peki baba, aha şimdi gelirim, dedi.

Topal Kız, sırtına kumaşları aldı. Lâtif Şah'la beraber mağazadan çıktılar. Topal Kız, Lâtif Şah'ı bir de dışarıda ışıktaki görünce, aklı başından gitti. Kendi kendine dedi ki: "Mihriban'ın cariyeliği başını yesin. Bana ne istifadesi var

2585 Mihriban'ın? Ben yolda giderken kandırır da bu oğlana varırsam, işte eşimi buldum. Zengin tüccar oğlu! Beni kutnuya kumaşa gark eder. Beni alır şehir şehir gezdirir. Diyâr-ı gurbet memleketler görürüm. Eşimi de bulmuş olurum. Zevk ü sefamla yaşarım. Boş ver Mihriban'ın cariyeliğini! Ondan bana

2590 ne hayır var?" dedi.

Kumaşlar sırtında Lâtif Şah'ın bir sağına geçiyor, bir soluna geçiyor, bir önüne düşüyor, bir arkasına düşüyor. Sağa geçerse, Lâtif Şah sola bakıyor, sola geçerse, sağa bakıyor. Önüne düşerse, yere bakıyor; Topal Kız'a hiç bakmıyor ki

2595 çocuğun yüreği ferahlansın. O kadar uğraştı ki Topal Kız haşat oldu, yoruldu. Lâtif Şah, bir yol kabağını kaldırıp da yüzüne bakmadı. "Eyvah felek!" dedi. "Bütün emeklerim boşuna gitti. Bir yüzüme bakmıyor ki yüreğim ferahlasın. Şunun arkasından varayım bir söz açayım. Belki konuşurken yüzüme bakarsa, ben

2600 de kaş göz işareti ederim. Aramız uyuşur." dedi aklından. Arkasından geldi;

-Delikanlı, hiç merhametin yok mu? Ben yoruludum. Şu kumaşları bir parça da sen al, dedi.

Lâtif Şah, geriye bakmadan elini atınca, Topal Kız'ı koluyla

2605 beraber kapıp omzuna attı, yürüdü. Birkaç adım gidince, Topal Kız yeniden çabalamaya başladı. Lâtif Şah, yavaşça kumaşın pöçüğünden tutup, Topal Kız'ın kolunu güverdi. Topal Kız arkaya düştü. Kumaşlar Lâtif Şah'ın omzunda kaldı. Topal Kız, bir yuvarlandı, kalktı.

2610 -Şükür bir yerim kırılmadı, dedi.

Topal Kız, yine sağa, sola, öne arkaya geçti. Has bahçenin kapısının önüne kadar geldiler de asla bir yol kabağını kaldırıp da yüzüne baktıramadı. Kendi kendine; "Eyvah felek! Bütün emeklerim boşa gitti. Bu, böylece has bahçeye girer de
2615 Mihriban Sultan'ı, öbür cariyeleri görürse, bana hiç bakmaz. Şu تنها yerde şuna bir söz daha atayım. Belki bir yüzüme bakar."

Arkasından geldi;

-Delikanlı yorulduk, dedi. Şu ağacın gölgesinde bir parça dinlenelim de ondan sonra gidelim.

2620 Lâtif Şah geriye bakmadan;

-Bacı yorulmadım, dedi. Sağa sola geçip de ayaklarımı dolaştırma. Nereye gideceksem, arkamdan sağa sola tarif et, gidelim. Ben bir an evvel geri gideceğim, dedi.

Topal Kız, yalvardı.

2625 -Beş dakikanın eri-geçi olmaz. Kalbimi incitme. Şurada beş dakika dinlenelim, kalkıp gidelim, dedi.

Lâtif Şah Topal Kız'ın kalbi incinmesin diye ağacın gölgesine, kumaşlar omzunda, yavaşça oturdu. Topal Kız, arkasından geldi, "Kumaşları alayım." bahanesiyle kumaşlardan
2630 tutup da ileriye eğilince, Lâtif Şah'ı yanağından bir kere öptü. Öpünce, Topal Kız; "Şimdi ben bunu öptüm. Ne de olsa bu da bir gençtir. Şöyle bir sallanayım da bu da bana heveslenir. Kalkar o da beni öper, aramız uyuşur. İşimiz görüldü." diye düşündü. Tuba kazı gibi bir ırgalandı üstten aşağı. Bu iş Lâtif
2635 Şah'ın hoşuna gideceği yerde zoruna geldi, aksine gibi. Hırsla coşup aldı bakalım orada Topal kıza ne söyledi?

Rahatça giderken nedir bu etvâr

Irgalanma kaz kümesi değilim

Boşa edalanma ey topal nigâr

2640 *Hurda toplar leylek kuşu değilim*

Lâtif Şah beytini söylerken yaptığı işten pişman oldu. Geriye döndü, topal ayağının üstüne çöküp boynunu topal tarafına bıraktı, dedi ki:

-Efendim, pek o kadar hurda değilim. Ayağımın birini bir
2645 parça itebiliyorum. Bunu başıma kalkmasan, çok iyi ederdin.
Ben seni öptüm. Hakkın bana geçti. Sen de beni öp de ikimizin
hakkı birbirini karşılasın.

Lâtif Şah aldı bir daha:

2650 *İpeğimi kara kıla katamam
Cevherimi her pazarda satamam
Her olur olmaza meyil atamam
Ben şahinim karga eşi değilim*

2655 *Lâtif Şah'ım ikrarımdan dönmenem
Attan inip ben hımara binmenem
Gördüğüme yapuşuban kalmanam
Ziyarete talih taşı değilim*

deyip kesti. Beytini kestikten sonra; Kız Topal Kız'a;

-Şunları al da düş bakalım peşime, dedi. Benim işim var.

2660 Topal Kız, pişman pişman; "Bu fırından bize ekmek yok."
deyip kumaşları omzuna alıp Lâtif Şah'ın peşine düştü. Sağa
sola, yalpalayıp çekip gittiler.

2665 Has bahçenin kapısından içeriye girdiler. Topal Kız geride,
Lâtif şah önde geliyor. Mihriban Sultan da köşkün penceresinin
önüne oturmuş, kafasını avuçlarının içine almış; "Bu oğlanda
bir iş var. Şu sağlam kızların birini gönderseydik, şimdiye
gelirdi. Topal kızı gönderdik hâlâ gelecek! Bakalım ki salak
nerede dolaşıyor? Gelmeliydi şimdiye kadar." diye
düşünüyordu. Bir ara başını yukarıya kaldır ki ne kaldırsın!
2670 Elvan Dağı'ndaki gördüğü oğlan Topal Kız'ın ön tarafında
geliyor. Bunu gören Mihriban Sultan'ın aklı başından gitti,
tahammül edemedi, otuz dokuz cariyesine hitaben;

-Kızlar, dedi.

-Buyur hanım!

-Kızlar, beni tutun, ben düşüyorum, dedi.

2675 Cariyeler yanına toplandı, hanımı belinden kucakladılar.

-Aman hanım, sana ne oldu?

-Kızlar derdim azdı, sırrımın saklanacak yolu kalmadı. Beni kayımca tutun da şu sazımı bana verin hele, dedi.

Cariyeler hanımı belinden, kolundan kucakladılar. Sazını
2680 eline verdiler. Yarı beline kadar köşkün penceresinden aşağıya
salınıp da aldı bakalım oradan Lâtif Şah'ın gelişine Mihriban
Sultan ne söyledi?

2685 *Ben seni görmüştüm Elvan Dağı'nda
Elindeydi şah babanın fermanı
Yaşın küçük on üç on dört çağında
Bahşetmedin bir ricaya bir beni*

Bunları duyunca Lâtif Şah da kendini tutamayıp aldı orada
bakalım Mihriban Sultan'a ne söyledi?

2690 *Bir bakınca sarhoş eyledin beni
Keşke görmeyeydim zalim yâr seni
Tegayür hışmının zahmı var imiş
Bilmez idim bu gıbalda ben seni*

Aldı Mihriban Sultan:

2695 *Gözlerim yolunu müddet çağında
Artmıştır efkârım gam merağında
Nevbahar fashının elvan bağında
Kızıl gülüm bülbül olup sar beni*

Aldı Lâtif Şah:

2700 *İlgar versen o ilgarda durarım
Ruhsatından murat almak dilerim
Bir gününü bin gününe cularım
Can u dilden bilsen huluskâr seni*

Aldı Mihriban Sultan:

2705 *Mihriban Han değil o kalbi kara
Sıdk ile bel bağla ben huluskâra
Eğer gelmeseydin bizim diyara
Yandırırды Kerem teki nar beni*

Aldı Lâtif Şah:

2710 *Sergerdan Lâtif'im sen ettin böyle*
Aşkın vücuduma saldı velvele
Huriden hoş cemal gılmandan âlâ
Melekten muteber billem yâr seni

deyip kesti. Mihriban Sultan geriye dönüp cariyelerine hitaben;

-Kızlar!

2715 -Buyur hanımım!

-Kızlar, bu karşınızda gördüğünüz, gelen adam şahtır. Bayağı bir adam değildir. Şah karşılaşır, istikballedir. Hepiniz istikbale ineceksiniz. Yolun üst taraf kıyısında bir hizaya dizileceksiniz. Ben buradan takip edeceğim. Öyle bir hizaya duracaksınız ki eğer birinizin memesi, birinizinkinden ileri-geri durursa tepenize vurur öldürürüm, haberiniz olsun. Ağ elinizi göğsünüzün üstüne koyup, boynunuzu sağ tarafa eğip yüzünüze hafif bir tebessüm getirip, şahım merdivenin dibine gelince, iki yiğit cariyeye iki kolların gireceksiniz. Yavaş yavaş adımlarla şahınızı incitmeden yanıma kadar getireceksiniz, dedi.

Cariyeler;

-Peki hanım deyip köşkten aşağıya indiler.

2730 Yolun üst taraf kıyısına öyle bir hizaya çekildiler ki ip çekmiş gibi düzgün durdular. Sağ ellerini göğüslerinin üstüne koyup, boyunlarını sağ taraf eğip, yüzlerine hafif tebessüm getirip, al yanaklarından hafif hafif gül danesi gibi çukurlar hâsıl ederek istikbale durdular. Lâtif Şah merdivenin dibine gelene kadar istikbalde selâmlalar. Merdivenin dibine gelince
2735 iki yiğit cariyeye iki kollarına girdi. Lâtif Şah'ın sağında solunda tuba kazı gibi ırgalana ırgalana, yavaş yavaş adımlarla Lâtif Şah'ı alıp getirip Mihriban Sultan'ın yanına, yan yana ikisini beraber oturtular.

Mihriban Sultan;

2740 -Şah'ım! Hoş geldin, dedi.

- Sağ olasın hanım hoş bulduk, dedi
Mihriban Sultan, yukarıya doğruldu. Kızların yüzüne bakıp göğsünü geçirdi. Birinci cariyeye ileriye geldi;
-Hanım derdin ne?
2745 Dedi ki:
-Kızlar, yavrum! Siz benim cariyemsiniz, ben de sizin hanımınızım. Siz benim gamımı kasavetimi bileceksiniz. Ben sizin eksik noksanlarınızı bileceğim ki bu bahçede mesut ve bahtiyar olarak yaşayalım.
2750 -Evet hanım, dediler.
-Kızlar buradan sır çıkmaz değil mi?
Kızlar dedi ki:
-Hanım buradan can gider, sır gitmez. Korkma, serbestsin dediler.
2755 -Ben de size güveniyorum kızlar, dedi. Tahammül edemiyorum. Beş dakika bahçeye inin de biz şurada تنها kalalım. Bir parça konuşalım, hararetimiz geçsin. Sonra gene gelir hizmetimize bakarınız.
Birinci cariyeye dedi ki:
2760 -Hanım çok güzel konuşuyorsun. Evet, sen bizim hanımımızsın. Biz de senin cariyeleriniz. Her ne söylersen sözlerini harfi harfine yerine getirmek bizim için bir borçtur. Fakat bu durumda biz senin bu emrini tutamayacağız. Bu sırrı da saklayamayacağız.
2765 -Sebebi kızım? Bana asi mi oluyorsunuz, dedi.
-Hayır hanım, asi olmuyoruz da bu oğlan gelirken sen beytini söyledin, aşkını ilân ettin. Senin bunun maşukası olduğuna kalbimiz inandı, kanaat getirdik, fakat bu oğlan da sana bir söz söyleseydi, bunun da sana karşı âşık olduğuna kalbimiz kanaat ederdi. O zaman, onu senin yanında bırakırdık.
2770 Bunun âşık olduğuna dair elde bir tutar yok. Biz de elin bayağı bir oğlunu senin yanında bırakmayacağız herhalde. Sırrını da saklayamayız, dediler.

-Evet kızım, güzel konuşuyorsun, dedi Mihriban Sultan.
2775 Fakat bu daha yeni geldi, garip! Belki sizden utanır da söyleyemez. Bunu da bir daha ki gelmesine bırakalım. O zaman söylesin, dedi,

Dediler ki:

-Hanım! Âşık kısmı derdini beyan ederken, hiç kimseden
2780 ne korkar ne de utanır, dediler. Âşık nerde olsa derdini beyan edebilir. Eğer bu sana karşı birkaç name söylerse biz de bunun âşık olduğuna kanaat etmezsek, seni bunun yanında yalnız bırakamayacağız. Bu sırrı da kimseden saklayamayacağız.

O zaman Mihriban Sultan Lâtif Şah'ın yüzüne bakınca;
2785 Lâtif Şah;

-Hanım üzülme, dedi. Söylerim ne olacak. Elden gelir bir iş.

-Peki kızlar, dedi. Şöyle toplanın da. Hepiniz duyacak kadar bağırmasın ki şahım yorulmaya. Yavaşça söyleyin, siz de
2790 dinleyin başımızdan dağılın.

-Peki, dedi cariyeler.

Etrafında çevrildiler. Bunların ikisi arkada kaldı. Lâtif Şah yukarıya doğruldu. Söyleyeceği zaman beşinci cariyeye el kaldırdı;

-Dur bakayım âşık, dedi. Biz Mihriban Sultan'ın yanında
2795 hizmetçisiyiz, gece gündüz emrinde duruyoruz. Aynı zamanda sır saklayacağız. Sır saklamak kolay iş değil. Eğer sen bu hanıma âşıksan bu da senin maşukan ise, sen, bizim alayımızın ismini ayrı ayrı söyleyip methedeceksin. O zaman biz de senin hakiki bir âşık olduğuna kalbimiz kanaat edecek. Seni de
2800 hanımın yanında yalnız bırakıp sırrını da saklarız, dedi.

O vakit Mihriban Sultan daha fazla tahammül edemedi, kızdı.

-Kızlar! Niye zora koşuyorsunuz, dedi. Ben içinde senelerdir duruyorum, hepinizin adını ben bile zor biliyorum.
2805 Yoldan yeni gelmiş adam bu ne bilsin, dedi. Yolda gelirken

Topal Kız'ın adını bellediyse bellemiştir. Yoksa alayınızın ismini nerden bilsin bu adam?

-Öyleyse hakiki âşık değildir bu, hanımım, dediler. Eğer adımızı bilir de hepimizin adını ortalığa çıkartırsa, o zaman biz
2810 de hükmederiz ki bu hakiki bir âşıktır. Yanında bırakırız, dediler.

Lâtif şah baktı ki iş oyalanıyor, uzuyor. Canı tahammül edemedi;

-Hanım üzülmeye, dedi. Söylemek benden, rast getirmek
2815 Cenab-ı Hak'tan olsun, dedi.

Aldı bakalım, orada Mihriban Sultan'ın kırk cariyesine Lâtif Şah ne söyledi?

2820 *Bu gün güzellerin seyrine geldim
Gördüm ne edalı hâli kızların
Görüp güzellerin hayranı oldum
Akar ummanlara seli kızların*

2825 *Birsinin adı o Benli Esmer
Birisinin adı taze Güleser
Gülser kız da bana bakıp gülümser
Açar yanağında gülü kızların*

*Gülşah hayallamış zülfü perişan
Gülnaz'ın kameti kaddi ürüşan
Zühre, Gülevatın, Zeynep, Zernişan
Narıncı gülgezdir donu kızların*

2830 *Yıldız'ın da yanakları kararmış
Hüsne kızın güzel rengi sararmış
Sümbüle'nin zülüfleri taranmış
Dökülmüş gerdana teli kızların*

2835 *Menekşe kız sağa eğmiş boynunu
Topal Eşe oyahyor göynünü
Benli Ayşe bahçe yapmış koynunu*

Koynunda meyvası narı kızların

2840 *Zeliha'nın gerdanında halı var
Züleyha'nın yanağında beni var
Meliha'nın ne incecik beli var
Kuçmaya münasip beli kızların*

2845 *Azize kız talaş burun vurunur
Nazile'nin saçı yerde sürünür
Nazife kız çınar gibi uğrünür
Selviye benziyor dalı kızların*

*Arife nazlıdır ömrümü söker
Elif'in duruşu belimi büker
Şerife konuşur balınan şeker
Tatlı tatlı söyler dili kızların*

2850 *Acize giyinmiş atlasın hası
Lalezar siliyor gönlümün pası
Lamiya'nın göğsü Bulgar Yaylası
Kokar yaylasında gülü kızların*

2855 *Huriye'nin keman kaşı turalı
Sudiye'nin örgüleri sıralı
Nuriye yan bakma bağrım yaralı
Yareme em koysun eli kızların*

2900 *Saliha giyinmiş dört kat eynine
Neler gelir Sabiha'nın göynüne
Semiha kolunu dola boynuma
Sarmaya yakışır kolu kızların*

*Salatın salımp gezer bir teher
Sayahı'nın koynu bezistan şehir
Sarıtel'le Suna öter her şehir
Bülbül avazlıdır ünü kızların*

- 2905 *Telli'nin duruşu gölde yeşil baş
Döne kız öldürdün biraz yana geç
Telli mezarımı yola yakın eş
Geçerken uğrasın yolu kızların*
- 2910 Beytini söylerken, "Mihriban Sultan bana bakıyor mu?" diye. Mihriban Sultan'ın yüzüne baktı. Gördü ki yüzü azmış. "Kızları methediyor da bana söylemiyor." diye. Lâtif Şah, anladı ki kaş yapayım derken, gözü kör ediyor.
- Aldı bakalım orada son beyit ne dedi:
- 2915 *Lâtif Şah'ım bende ikrardan dönmem
Gördüğüm güzele meylimi vermem
Alayın verseler bir pula almam
Mihriban'a kurban canı kızların*
- deyip kesti. Mihriban Sultan;
- Kızlar gönlünüz oldu mu, dedi.
- 2920 -Tamam hanım, dediler.
- Hadi gidin başımdan, dedi.
- Cariyeler has bahçeye indiler. Lâtif Şah'la Mihriban Sultan, köşkte yalnız kaldılar. Latif Şah, köşkte üç gün kaldı, ama bunlar birbirlerine doyamadılar. Ayrılma vakti geldi. Lâtif şah, gitmeye hazırlandı. Bunu gören Mihriban'ın Sultan'ın gözleri doldu. Gözlerinden dolu tanesi gibi akıtmaya başladı. Bunu gören Lâtif Şah kendini tutamadı, bakalım orada Mihriban Sultan'a ne söyledi?
- 2925 *Kalk ayağa ahd ü peyman eyleyek
Kesme benden hulus itibarı kız
Güzel yüzün görüp şada düşmüşüm
Kalmadı gönlümün intizarı gız*
- 2930 *Pilte yanar şule verir yağlardan
Bülbül öter seda gelir bağlardan*
- 2935 *Tomurcuk tomurcuk ağ buhahlardan*

Tezelenip ağ sinenin barı kız

*Lâtif de lebinden emdi bal gibi
Nem çekif çiğnenmiş kızıl kül gibi
Ağ gerdandan akan gülab sel kimi
Diyesin ki misk amber teri kız*

2940

Lâtif Şah gecikince, bu tarafta Koca Lele de vay yandıma düştü. Gözleri gerili kaldı. “Eyvah felek! Keşke bu kumaşlar parasız gideydi yahut Mihriban Sultan küseydi, bundan iyiydi. Bu oğlanı gönderdik. Herhalde mahsus gelmiyor ki diretecek
2945 Mihriban Sultan’ı alıp kaçırarak. Bir de kendimize evlât ettik bunu. Sabahleyin padişah, ‘Oğlun kızımı kaçırmış.’ diye beni öldürecek. Keşke güvermeseydik.” diye dört dönmeye başladı.

Lâtif Şah’ı aramaya çıkacak ya iki cihetten çıkamıyor. Zaten müşteri kalmamıştı, herkes çekilip gitmişti. Birincisi Lâtif
2950 Şah’ın ne tarafa çıktığını bilmiyor. Çünkü mağazanın içindeydi. Lâtif Şah, sağa mı gitti, sola mı gitti, mağazanın ön cephesine mi, arka cephesine mi gitti? Ne tarafa gittiğini bilmiyor. Bu sebeple çıkamıyor. İkincisi de mağazaya gelen Keçel Mehmet idi. Bu Keçel Mehmet’in işi, gücü ve yeri yurdu yok, gelmiş
2955 tezgâhın arkasına oturmuş kalkıp gitmiyor ki Koca Lele kapıyı kitleye de o yana bu yana takip ede. Canı tahammül etmiyor. İçerde de duramıyor amma Keçel Mehmet de kalkıp gitmiyor. Bunun da Keloğlan’ı kovmak işine gelmiyor. Yeni geldiği için hiç kimseyi tanımıyor. Olur ki “Bu bir hükümet adamıdır. Bir
2960 siyasi kılığına girmiştir, padişah tarafından gönderilmiştir. Beni burada kontrol eder.” diye, Keçel Mehmet’i kovmak da işine gelmiyor. Dönüyor mağazada Keçel Mehmet’le biraz konuşuyor. Arada bazen kafasını kapıdan uzatıyor, sağa sola bakıyor Lâtif Şah yok. Akşam ezanı oldu.

2965 Lâtif Şah da köşkte, akşam ezanına kadar muhabbet etti. Akşam ezanı olup da biraz karanlık kavuşunca, muhabbet sakinleşti tabi. Dedi ki:

-Hanım! Senin sevginle burada kaldım epeyden beri. Koca Lele da bana “Çabuk gel.” diye tembih etmişti. Gayrı müsaade

2970 buyur da gideyim. Yerini belledim ya sabahtan yine gelirim
ben,

Mihriban Sultan dedi ki.

-Şah'ım! Sen yerimi belledin. Sabahtan yine gelirsin, bir
gün yine gelirsin. Bir günde iki kere üç kere gelmeyi de
2975 istersin; fakat burası padişah kızının has bahçesi! İcabında iş
babama nakleder. Başımıza olmadık belâ çıkartırız. Sen git
birkaç gün gelme. Ben sana bir yol hazırlarım. Benim
hazırladığım yoldan gelersen, uzun müddet gelir gidersin. Hiç
kimse görmez ve sezmez.

2980 -Peki hanım, dedi Lâtif Şah.

-Şimdi şu kumaşları hesap et. Parasını vereyim de şimdilik
git hele, dedi. Birkaç gün gelme.

Lâtif Şah;

-Ne parası hanım, dedi.

2985 -Ne parası olur mu? Bu kadar kumaş ta Yemen şehrinden
babamın hayrına mı geldi?

Dedi ki:

-Hanım! Sen biliyorsun ki ben tüccar değilim, şahım. Bu
kumaşlar senin nâm-ı hesabına geldi. Ben para alamam.

2990 -Ya?

-Yüzüm de tutmuyor hanım. Zaten işin hesabı kaçtı! Sağ
taftan bir buse daha verirsen, alıp buseyi hepsini helâl edip
gideceğim, dedi.

2995 Mihriban Sultan, buna sağ tarafından bir ayrılık busesi
daha verdi. Lâtif Şah'ın hoşuna gitti.

-Hanım, bir de sol taftan ver de kırk kat daha borcum
olsun, dedi.

Bu sefer, Mihriban Sultan dedi ki:

3000 -Şahım bir de sol taftan vereyim de bu da bedava olsun.

Lâtif Şah, Mihriban Sultan'ın bir de sol tarafından aldı buseyi. "Yarın da kırk kat kumaşı göndereyim." deyip has bahçeden çıktı geliyor.

Lâtif Şah, mağazaya doğru yola çıktı. İhtiyar da Keçel
3005 Mehmet'le bazen konuşuyor, bazen de mağazanın kapısından
uzanıp sağa sola bakıyor demiştik. Bir ara kapıdan boynunu
uzattı ki Lâtif Şah geliyor. "Çok şükür Mevlâ'ya! Elime geçti ya
daha bırakmam bir tarafa." Geriye döndü aklından dedi ki:
3010 "Yahu! Bu oğlan Mihriban Sultan'ın yanından geliyor. Şimdi
kapıdan içeri girer. Mağaza zaten karanlıklaştı. Dışarıdan gelen
adamin gözü biraz daha karanlık olur. Keçel Mehmet'i burada
göremez bu. 'Ben Mihriban Sultan'ı buldum.' derse, Keçel
Mehmet bunu duyar. Keçel Mehmet, gidip padişaha
söyleyemez, ama Keçel Mehmet birine söyler, o ona söyler,
3015 derken bunu padişah duyar. Şöyle mağazanın ortasında
durayım da bu kapıdan girer girmez; 'Be oğlum, nerde kaldın?
Bak, şu adam da ne alacaksa alacak. Bu da bekliyor.' diye Keçel
Mehmet'i göstereyim, söylemesin. Biraz bağırıp çağırayım da!"

Koca Lele bu tedbiri aldı, duruyor. Lâtif Şah içeri gelip de
3020 mağazanın içine girer girmez, Koca Lele geriye döndü;

-Be oğlum, nerde kaldın, şimdiye kadar yahu, dedi.

Lâtif Şah ses etmedi. Bunun üzerine Koca Lele, Lâtif Şah'a
telle şunları söyledi:

3025 *Dost bağından gelen oğlan
Tebdil-i mekân mı gördün
Şad-ı hurrem gördüm seni
Bir şah-ı huban mı gördün*

Lâtif Şah da cevap olarak Koca Lele'ye dedi ki:

3030 *Lele girdim dost bağına
Maşakkat divanı gördüm
Bir azim mücazatla
Ceng-i Nuh Tufan'ı gördüm*

Aldı Koca Lele:

Yâri bahçede buldun mu?

3035 *Haline vukuf oldun mu?
Şad olup murat aldın mı?
Taht-ı Süleyman mı gördün*

Aldı Lâtif Şah

3040 *İbrişimler sağ u solda
Ciga pervaz eğler telde
Hulusu tek can u dilde
Sevdiğim cananı gördüm*

Aldı Koca Lele:

3045 *Sensin dinim hem imanım
Ey benim aziz yaranım
Lele'di senin kurbanın
Şerafette şan mı gördün*

Aldı Lâtif Şah:

3050 *Lâtif'in meşakkat nazı
Yüzünde ciga pervazı
Hindistan Şahı'nın kızı
Mihriban Sultan'ı gördüm*

Bunları bir köşede, Keçel Mehmet dinliyordu. Koca Lele,
Lâtif Şah'a;

3055 -Oğlum, sen üç gündür ne yaptın söyle bakayım, dedi.

Lâtif Şah, orada aldı bakalım bir da:

3060 *Lele vardım dost bağına muhabbet bulmuş gibiyim
Sevdasından sarhoş oldum seyrana dalmış gibiyim
Çok şükür gördüm yüzünü dağılmıştır fikrim benim
Derd-i gam hicr-i mihnetten men azad olmuş gibiyim*

*Çalınsın sur-u İsrail ister kopsun kıyameti
Feyekün kelimesi ile feth eylesin memleketi
Mansur gibi darda kalsam demem hiç çektim zahmeti
Şükür olsun ol Huda'ma muradım almış gibiyim*

3065 *Serine indi Lâtif'in ol sevdanın zelzelesi
Dü çeşmimden akar oldu bu didemin piyalesi*

*Civan yârin müştakıym garip gönlüm müptelası
Daha gayrı güzellerin terkini kılmış gibiyim*

Koca Lele'nin korktuğu başına geldi. Lâtif Şah, "Mihriban
3070 *Sultan'ı gördüm*" deyince, bir köşede duran Keçel Mehmet,
tezgâhın arkasından kalktı;

-Kimi gördün, dedi.

Lâtif Şah baktı ki orada bir Keloğlan. Keloğlan'a karşı
sözünü geriye alamadı;

3075 -Mihriban Sultan'ı gördüm, dedi.

Keçel Mehmet;

-Vay düzenbaz! Babası onu belki bana verecek umuduyla
yaşıyordum. Tâ Yemen şehrinden beri sürtüne sürtüne başıma
belâ mı geldin? Gideyim babasına söyleyeyim, deyip tezgâhtan

3080 sıçradı.

Lâtif Şah, kapı tarafından çekildi, Keçel'in söylediği zoruna
gitti. Kılıcını çekti, belinden çıkarttı, geriye kaldırdı ki Keçel
Mehmet'i vura, belinden kopara. Koca Lele, arkadan gelip,
kılıçlı koluna kayımca sarıldı.

3085 -Etme oğlum. Keçel, elinde serçe kuşu kadar tutunamıyor.
Keçel'i vurup da belinden kopartmak senin için çok kolaydır.
"Dirinin sahibi olmaz, ama ölünün sahibi çok olur." Senin bunu
öldürdüğünü padişah duyar, askerini üzerimize havale eder.
Dükkânımız tezgâhımız, bütün malımız hep gider. Ben, asker
3090 ayağının altında kalırım. Sen, kendini kurtarsan bile beni
öldürürler. Senin işin görülmez, işin zora vurur. Etme, Keçel'in
kanını bana bağışla, deyip yalvardı.

Keçel Mehmet;

-Mihriban'ı ben alacaktım, dedi.

3095 Lâtif Şah'ın zoruna gitti. Koca Lele, yalvarıyor. Koca
Lele'nin hatırını kırıp vuramıyor. Hırslanıp coştı. Aldı bakalım
orada ne söyledi?

*Dükkân tezgâhın n'eylerim
Çıkar dağlara yaylarım*

3100 *Çarpar yerlerde çiynerim
Seni uyarsız kel seni*

*Karşıma çıkma yıkarım
Başına tasma takarım
Hurcun çayıra çakarım
3105 Küçük ayarsız kel seni*

*Değmişsin bu kadar kine
İnsan olmamışsın yine
Anca yakışsın ine
Ele uyarsız kel seni*

3110 *Öp ihtiyarın dizini
Ona bıraktım özünü
Aldın **Lâtif**ten sözünü
Duygu duyarsız kel seni*

Beytini kestikten sonra;

3115 -Bana bak Keçel, dedi. İhtiyarın yalvarışına dayanamıyorum, seni bırakacağım. Git, fakat eğer bunu bir yerde laf edersen, söz de gelir beni bulursa, elime geçersen en büyük parçan burnunla kulakların görünür. Seni parça parça ederim, dedi. Hadi git, deyip Keçel Mehmet'i güverdi.

3120 Keçel Mehmet, bunun elinden çıkınca, kurdun elinden kuzu kurtarmış gibi öyle bir fırladı ki beş on sokak dolaştı gitti. Hızı kesildiği vakit, bir çenenin başına vardı, eylendi. Kaba kaba soluyor. O zaman akli başına geldi. "Hey kahpe uşağı!" dedi. Sen atmış paralık bir Keçel Mehmet'sin Koca bir

3125 padişah, kızını sana verir miydi? Verse bile, Mihriban Sultan sana gelir miydi? Aklın yüzünden başına belâ çıkardın. Ben duramam bunu bir yerde söylerim, benim çenem gevezedir. O zaman bu oğlanın eline geçerim, bu beni parçalar. Ben, başımı alayım da bu memleketten kaçayım. Başka kolayı yok bu işin.

3130 Ölmedense kaçalım. Ama ben Mihriban Sultan'ı zaten bir-iki gün görmesem deli oluyorum. Kaçtığım yerlerde bunun

hasretine nasıl dayanacağım? Yâ Rabbi! Bu kez de, öyle
ölürüm.” dedi. “Ben bunun hasretine dayanamam, verem olur,
ölür giderim. Ben Mihriban Sultan’ın hasretine dayanamam
3135 ölürüm ölmesine, son olarak şunun Has Bahçesi’ne gideyim de
bir daha göreyim. Hiç olmazsa kaçtığım yerlerde hayali
gözümde beraber gitsin. Hayalleyim de kendimi avutayım.”
dedi.

Keçel Mehmet’in yeri, yurdu, yatacağı, yiyeceği hiç bir şeyi
3140 yoktu. Her gün üç öğün Mihriban Sultan’ın has bahçesine
gelirdi, sabahtan er vakitten akşama kadar. Oradan Mihriban
Sultan’a bakar, bazı heveslenirdi Keçel Mehmet. O da koca bir
padişahın kızı, Keçel’e gelir mi? Mihriban Sultan’ın hiç haberi
yok zaten. Bu Keçel Mehmet’in Mihriban Sultan’a olan sevgisi
3145 bu işte.

Yatsıdan biraz evvel, akşam namazı epeyce sonra, gelip has
bahçeye girdi Keçel Mehmet. Tabi her gün geliyor. Cariyeler
gördü ki Keçel Mehmet geliyor. “Herhalde acıktı da geliyor.”
dediler. Biliyorlar zaten. Keçel Mehmet bahçeye girince gördü
3150 ki Mihriban Sultan o üzerindeki siyahları çıkarmış, Lâtif Şah’ını
bulduğu gün kırmızılara gark olmuş, cariyelerini sağına soluna
katmış, Topal Cariye saçlarını altın tepsinin üstüne koymuş has
bahçede o yana bu yana gül koklatıp gezdiriyorlar.

Keçel Mehmet geldi, Mihriban Sultan’ın bir sağına baktı,
3155 geçti yüzüne baktı, göğsünü geçirdi. Bir soluna geçip yüzüne
baktı, göğsünü geçirdi. Kızlar;

-Keçel, ocağın bata, dediler. Ne geziyorsun git de bir az
karnını doyur, yemek soğumadan, biraz ye, dediler.

Keçel Mehmet, baktı bir çare yok, mutfağa geldi. Bir parça
3160 karnını doyurdu. Kızlar Has Bahçe’deyken o yana bu yana
baktı, Mihriban Sultan’ın resmini gördü. Resmi görünce; “Çok
şükür Mevlâ’ya! Kör kuşun yuvasını Allah yapar.” dedi. “Ben bu
resmi çalayım, cebime koyup kaçayım. Diyâr-ı gurbetlerde
Mihriban Sultan aklıma düşünce, hiç olmazsa resme bakayım
3165 da gözümü gönlümü eğleyeyim. Başka kolayı yok bu işin.” dedi.

Keçel Mehmet, Mihriban Sultan'ın resmini çalıp koynuna koydu. Has Bahçe'den çıktı, hemen o gece Hindistan şehrini terk etti, kaçtı. Yani şöyle anlatalım ki daha iyi anlarsınız, mesela, Sivas'tan çıkıp Kayseri'ye kaçtı, vilâyet değıştirdi. 3170 Oralarda biraz dolaştı-molaştı, iş bulamadı. Ekmek parası kazanamadı. Oradan çıkıp öteki şehre kaçtı, oradan öteki şehre derken, -Feseli denilen bir memleket vardı- Feseli'ne kadar gitti. Feseli'nde o yana bu yana dolaştı, ama Keçel Mehmet'in açıklktan dili durdu, gözleri karardı. İyice takati kalmadı. 3175 Cebinde de beş kuruşu yoktu. Bir çenenin başına oturdu. Karnını dizine verdi. Karnı gurul gurul ötüyor. O zaman akli başına geldi. "Eyvah felek!" dedi. "Eyvah! Mihriban Sultan bana gelir miydi, padişah bana kızını verir miydi? Aklım yüzünden diyâr-ı gurbetlere düştüm, acımdan öleceğim." dedi. "Ben 3180 bunun yüzünden diyâr-ı gurbetlere düştüm, acımdan öleceğim ölmesine, bari ölmeden şunun resmine bakayım da gözüm gönlüm eğlensin." Cebinden resmi çıkardı, bakıyor, ama resmi evvelki gibi gözüne hoş gözüküyor. Karnı aç olduğı için bayağı bir kâğıt şeklinde görünüyor. Boynunu büktü resme 3185 bakıyor...

Feseli'nde de o zamanın behrinde bir padişah vardı. Böyle güzel kızlara çok meftun ve müptelâ idi. Zevk ü sefasına düşküdü. Senede iki tane resimci çıkartırdı. Birini o taraf şehirlere birini bu taraf şehirlere, köylere gönderirdi. Padişah 3190 da hangisinin getirdiğı resmi daha fazla beğenirse, ona çok bahşış ihsan verirdi. Esfendiyar isminde bir ordu kumandanı vardı. Esfendiyar'ı gönderir, derhal o kızı getirtir, zevk ü sefasıyla yaşardı.

Keçel Mehmet de kaçarken kaçarken o belâlı diyara 3195 düşmüştü işte. Köşenin başında Mihriban Sultan'ın resmine bakarken, Feseli Padişahı'nın resimcisinin bir tanesi arka tarafından geçiyordu. Keçel Mehmet'in elindeki resmi gördü. Tabi senelerce resim yapmış adam. Bunu görünce iyi bir resim olduğunu anladı. "Yahu! Ben bu adamdan bu resmi satın alıp

3200 götürür de padişaha verirsem, çok bahşış alırım.” dedi.
Arkasından geldi ki bir Keloğlan.

-Oğlum Keloğlan!

Keçel Mehmet, doğruldu ki bir adam.

-Buyur emmi!

3205 -Oğlum, bu resmi nereden aldın?

-Olmaz olsun emmi! Bu resim değil mi beni yerimden yurdumdan edip de diyar-ı gurbetlere düşüren.

-Kim bu oğlum, dedi.

3210 -Buna Hindistan şehrinde Erciyâr Hükümdarı'nın kızı
Mihriban Sultan derler emmi, dedi.

-Sağ mı bu resmin sahibi şimdi?

-Sağ bekâr kız, dedi.

-Ulan Keloğlan, bu resmi bana satmaz mısın?

3215 Keçel Mehmet, parayı duyunca gözlerini fal taşı gibi açtı.
Acından ölüyordu zaten.

-Satayım emmi. Kuru bir kâğıt, karnımı doyurmuyor ya sanki.

-Ne istiyorsun, Keloğlan? İste bakalım.

3220 Keçel Mehmet, korktu ki fazla isterim de herif almaz
başıma kalır diye.

-Emmi, iki ekmek parası versen yeter, dedi.

-İsteyemedin Keloğlan. Aha sana dört ekmek parası. deyip herif resmi elinden aldı.

3225 Resmi aldı, dükkânına götürdü. Güzel süsledi, bezeledi.
Tabi Keçel Mehmet'in koynunda kırışmış buruşmuş. Adam akıllı resmi süsledi bezedi, alıp Feseli Hükümdarı'nın huzuruna geldi. Padişah'ı selâmlayıp resmi masanın üstüne koydu, geriye çekilip el bağladı. Feseli Padişahı, makamında otururken, resmi görünce aklı başından gitti. Makamdan birkaç sefer kalktı

3230 kalktı geri oturdu. Sordu ki;

-Resimci, bunu nerden aldın?

Dedi ki:

-Padişahımıza daha âlâ kızlar bulayım da gönlünü görsün, devranını sürsün, diye Hindistan şehrine kadar gitmiştim.
3235 Orada Erciyar Hükümdarı'nın kızı Mihriban Sultan derler buna. Resmini yapıp sana getirdim, dedi.

-Vay sağ olasın resimci, dedi. Bunu götürün hazineye, alabildiği altın kadar alsın, dedi.

Resimci, dünyalığını aldı gitti.

3240 Emir ferman buyurdu:

-Ordu kumandanım Esfendiyar huzura gelsin.

Esfendiyar emri alıp huzura geldi.

-Buyur padişah'ım, deyip huzura durdu.

-Oğlum Esfendiyar!

3245 -Buyur padişahım.

-Oğlum senin bende çok emeklerin var. Senin hakkını ödeyecek bir durumum kalmadı benim. Fakat sana son olarak bir vazife veriyorum. Bu vazifeyi de evvelkiler gibi yerine getirirsen daha bundan sonra sana vazife yok. Maaşını al, 3250 istediğin yerlerde gez. Ye, iç, yaşa. Daha vazifen yok. Bu son, dedi.

-Buyur padişahım, dedi.

-Oğlum şu resmi görüyor musun?

-Görüyorum Şah'ım, dedi.

3255 -Buna Hindistan şehrinde Erciyar Hükümdarı'nın kızı Mihriban Sultan derlermiş. Bunu senden bergüzar peşkeş olarak istiyorum. Şimdi buradan çıkar Hindistan'a varırsın. Erciyar Hükümdarı'na bir yol benim için güzellikle dünür ol. Eğer verirse, kızının başına ne isterse ver. Düğünü orada ilân
3260 et. Yirmi gün orada çaldır. Oranın ahalisi de şenelsin. Biz de yirmi gün burada çaldıralım düğünümüzü. Kırk birinci gün sevdiğimle zifaf olacağım, dedi. Bunu hanım sultan alacağım kendime.

Esfendiyar;

3265 -Peki padişahım, dedi. Gidip Hindistan şehrinden bunu
alıp sana getirmek, benim için büyük bir şereftir, dedi.
Gideyim, alayım geleyim.

Dedi ki:

-Oğlum, gideceksin ama şayet vermezse, taşının üstünde
3270 taş koymayacağın kadar çabalayacaksın. Hindistan şehrini yerin
dibine batıracaksın, yine getireceksin. Boş gelmek yok ha!

-Boş gelmem şahım, gidersem, dedi.

Esfendiyar, emri alıp huzurdan çıktı. Huzurdan çıktı,
askerinin içine geldi. "Kalabalık askere lüzum yok." dedi, kedine
3275 güvendiği için. Askerinin içinden, yiğit pehlivan askerlerden
kendisine münasip tabi kılıç vurup da palan tutan askerlerden
beş bin tane pehlivan seçti. On bin de ben sayılırım, on beş
bin. Yeter bu kadar." dedi. Atlarını verdi, kılıçlarını kalkanlarını
verdi. "Nerdesin Hindistan şehri!" deyip yola çıktılar.

3280 Bunlar yolda gitmekte olsun, Mihriban Sultan da Lâtif
Şah'a; "Ben sana bir yol hazırlarım; benim hazırladığım yoldan
uzun müddet gelir gidersin." diye söylemişti. O zamanlarda yer
altında delik delenlere, lağımçı delerdi. Şimdi de diyorlar ya!
Üç tane lağımçı getirtti. Has Bahçesi'nden Lâtif Şah'ın
3285 mağazasının altına bir delik deldirdi. Lâtif Şah akşama kadar
mağazada oturuyor; alış verişini ediyor. Akşam olup da müşteri
çekilince delikten inip Has Bahçe'ye geliyor. Sabaha kadar
Mihriban Sultan'la zevk ü sefâ sürüyorlar.

Bunlar işte o muhabbetteyken Esfendiyar da orduyu çekip
3290 Hindistan şehrine geldi. Hindistan'ın karşı tarafında bir
düzlüğe çadırları kurdu, oturdu. Getirmiş olduğu
pehlivanlardan birini yanına çağırdı;

-Oğlum! Sen atını sür, Hindistan şehrine git. Erciyar
Hükümdarı'nın divanhanesini sor. Kapısının önüne var, Oraya
3295 varınca, tadil-i erkânla kapıyı vur içeri gir. Erciyar
Hükümdarı'nı selâmla divana dur, dedi. O zaman sorar; "Kimin
nesisin, benden ne istiyorsun?" diye. De ki; "Ben Esfendiyar

pehlivanın elçisiyim. Senden kızın Mihriban Sultan'ı Feseli Padişahı'na istiyoruz. Güzellikle verirsen, padişahımıza hanım
3300 sultan olacak, Başlığını verip düğününü ilân edip kızını alıp götüreceğiz. Güzellikle vermezsen, gafil olma harbe hazır ol." de. Ne derse, gel bana söyle, dedi.

-Peki.

Elçi emri alıp, Erciyar Hükümdarı'nın divanhanesinin
3305 önüne gelip, huzura kabul olup, divandan içeri girip, Erciyar Hükümdarı'nı selâmlayıp divana durdu. Erciyar Hükümdarı vaziyetine baktı ki elçi tabi.

-Anlat bakalım oğlum. Sen kimin nesisin? Benden ne istiyorsun, dedi.

3310 Dedi ki:

-Şah'ım! Bilmiş ol ki başlar kesici, kanlar dökücü, beller kırıcı Esfendiyar pehlivanın elçisiyim ben. Esfendiyar orduyu çekip üstüne geldi, dedi. Niye geldi, diye sorup anlamak istersen, senden kızın Mihriban Sultan'ı istiyoruz. Onu
3315 padişahımıza hanım sultan olarak götüreceğiz. Eğer güzellekle verirsen, düğünü ilân edip alıp gideceğiz. Güzellekle vermezsen gafil olma. Harbe hazır olacaksın. Ne diyorsan söyle, gideceğim pehlivan bekliyor, dedi.

Erciyar Hükümdarı, biraz düşündükten sonra;

3320 -Ulan! O Esfendiyar'sa, ben de Erciyâr'ım, dedi. Ben, bir Habeş'e kızımı veremem. Onun bildiği onun elinde, benim bildiğim de benim elimde. Git bildiğin gibi söyle, dedi.

-Peki dedi elçi kapıdan çıktı.

Elçi kapıdan çıkınca, Erciyar Hükümdarı emir ferman
3325 buyurdu ki; "Esfendiyar şehri basar, çoluk-çocuk at ayağının altında kalır. Ordu hazır olup karşısına çıksın." dedi.

Hindistan ordusu Esfendiyar'ın olduğu yerde at binip, kılıç kuşanıp gelip karşısına set bağladılar çadırlarını. Elçi de gelip zaten Esfendiyar'a söylemişti. Esfendiyar hiddetli hiddetli
3330 oturuyordu. Orduyu da görünce canı sıkılıp ayağa kalktı. Arap

atını çekip üstüne bindi, kılıcını çekip kınından çıkarttı. Geriye dönüp emrindeki beş bin pehlivanına dedi ki:

-Oğlum! Siz çadırlarınızın önünde oturun. Çayınızı, kahvenizi için. Keyfinizce pehlivanınızı da seyredin. Demek ki
3335 bu adam beni hiç duymamış. Ben şunun ordusuna öyle bir kılıç çalayım ki bir daha hangi devlette harp etmek isterse, hayaline geleyim, dedi.

Nara atıp da kendini Hindistan'ın ordusuna vurdu. Ordunun bu yanından giriyor, o yanından çıkıyor. O yanından
3340 girip, bu yanından çıkıyor. Kurdun koyuna daldığı gibi etrafa dalıyor, çayır biçer gibi biçiyor. Kan sel gibi akıyordu. Kimsenin kılıcının önünde durmasına imkân yoktu. Herkes bölük bölük kaçıyordu.

Bunlar harbe tutuşunca, Lâtif Şah'ın Koca Lele'si bu işi
3345 haber aldı. Lele;

-Eyvah felek, ben yandım, dedi. Eğer bu çocuk bu harbi duyarsa muhakkak Esfendiyar'ın üstüne gitmek ister. Hem de hakkı, gider, dedi. Bu da pehlivan, evet çok hünerleri de var; fakat Esfendiyar harplere girmiş çıkmış, ordular dağıtmış,
3350 şimdiye kadar umur görmüş bir pehlivan. Bu daha bir çocuk. On altı on yedi yaşlarında. Bu Esfendiyar'ın karşısında duramaz. Esfendiyar bunu öldürür. Diyâr-ı gurbette böyle bir gencimizi kaybetmiş oluruz. Ben de ihtiyar çağımda buralarda kalırım, bir daha Yemen şehrine gidemem, dedi.

3355 Bu düşünceyle mağazaya geldi ki Lâtif Şah'ın haberi yok, mağazada oturuyor. Müşteri falan yok, hiç kimse yok. Herkes harbe gitmiş. Lâtif Şah'ın haberi yok oturuyor. Koca Lele dedi ki:

-Ben bu fırsatı kaçırmadan bu çocuğu bir tarafa salayım.
3360 İleriye geldi;

-Oğlum Lâtif Şah!

-Buyur baba, dedi.

-Lâtif Şah, oğlum! Erciyar Hükümdarı bu sıra hasta olmuş. Öyle hastalanmış ki ya öldü ya ölecek derecede. Yanına

3365 doktorun biri giriyormuş, biri çıkıyormuş. Bu fırsat her zaman ele düşmez, dedi. Ben pazar alış verişini ederim. Sen git Mihriban Sultan'la zevk ü sefâ sür.

Yani bunu o tarafa savıyor ki harbi birkaç gün duymasın, belki harbin önü alınır, diye. Bu iş tabi Lâtif Şah'ın canına minnet oldu. Mağazadaki delikten indi. Has bahçeye çıktı. Has Bahçe zaten şehrin bu tarafında. Mihriban Sultan'ın hiç haberi yok. Bunlar orada muhabbete koyuldular. Bunlar orada üç gün muhabbet ettiler. Harp de bu tarafta üç gün devam etti. Esfendiyar; "Ya kökünüzü keseceğim ya alacağım." diyor. Bütün 3375 milleti kırıyor. Tabi bunlar orada üç gün muhabbet ettiler, muhabbet bir parça sakinledi. Lâtif Şah dedi ki.

-Hanım, senin sevginle üç gün burada kaldım. İhtiyar mağazada perişan oldu. Gayrı bana müsaade buyur da gidip bir dolaşayım da geri geleyim, dedi

3380 Dedi ki Mihriban Sultan:

-Şah'ım! "Süt piştikçe koyulaşır derler." Muhabbet tam kıvamını buldu. Beni yollara baktırma, dedi. Koşarak git de çabuk gel.

-Tez gelirim, dedi.

3385 Lâtif Şah bahçedeki delikten indi mağazaya çıktı ki ne Koca Lele var, ne müşteri var, ne de kimse var. Mağazanın kapısı dayalı duruyor. Hiç kimse yok. Kendi kendine dedi ki: "Herhalde müşteri ala ala usandı. İhtiyar da gitmiş, müşteri topluyor başına. Be adam, şurada otur, gelene sat, gelmeyene 3390 zorla mı vereceksin malımızı!"

Sandalyeleri kapının önüne çekti, oturdu. Hindistan şehrine bir göz attı ki Hindistan şehrinde erkek namına hiç kimse yok. Bazı köşelerde karı, uşak görünüyor. Bir sükûnluk şehirde, ses-soluk yok. "Kendi kendine; bu şehrin ahalisi nereye 3395 gitti acaba? Bir âlem günleri var da acaba bir yere âleme mi toplandılar?" Oraya buraya bakıyor, bir şey anlayamıyor. Şehirde bir sükûnluk.

- Orada oturuyordu. Bir de baktı ki ihtiyar ihtiyar adamlar belleri iki büklüm, sakalları tâ göğüslerine inmiş, bellerine
3400 birer kılıç takmışlar, ellerine birer kalkan almışlar, yedeklerinde birer at; “Ah, vah! Bu da mı gelecekti başımıza!” diye ağlayarak, bunun gelip önünden geçtiler. Lâtif Şah’a selâm falan vermediler. Bunlar Lâtif Şah’a selâm vermeden geçince, Lâtif Şah’ın içine bir şüphe girdi. “İnsan korktuğu yerden gocunur.
3405 Bu Hindistan ahalisi beni çok seviyordu. Beni nerde görseler, yanaklarımı okşuyorlardı, benimle konuşup muhabbet ediyorlardı. Bunlar, bana niye selâm vermeden geçtiler. Acaba, padişahın kızıyla aramın iyi olduğunu mu anladılar bu adamlar?” diye içine bir acı düştü. Yukarıya doğruldu;
- 3410 -Emmiler! İnsan insanın yanından geçerken selâm verir. Selâm tanrı selâmı! Ben size ne yaptım ki bana selâm vermiyorsunuz, diye sordu.
- İhtiyarın bir tanesi geriye döndü;
- Oğlum kusurumuzu affet, dedi. Sen de bilirsin ki
3415 Hindistan ahalisi biz, seni çok severiz fakat biraz başımız gailleli. Kusura bakma, seni orada görmedik, dedi.
- Emmi, ne geldi başımıza?
- Ne olacak oğlum; olmaz olsun bizim padişahımızın Mihriban isminde bir kızı var.
- 3420 -Eeee!..
- Esfendiyar isminde bir pehlivan geldi, bu kızı istedi. Babası da vermedi. Şimdi Esfendiyar harp ediyor. Seferberlik ilân oldu. Herif kökümüzü kesiyor. Harbe gidiyoruz. Baksana şehirde hiç kimse var mı, dedi.
- 3425 -Öyle mi, dedi.
- Öyle.
- “Vay ocağın bata Koca Lele!” dedi Lâtif Şah aklından. “Demek ki beni Has Bahçe’ye üç gündür bunun için saldın sen? Eğer Koca Lele elime geçersen, seni kolundan tutar da şu
3230 mağazanın duvarına çarpmazsam, yazıklar olsun bana.

Esfendiyar, Mihriban Sultanı götürecektir de ben onun düğününü
seyretmeye mi geldim buraya, tâ Yemen şehrinden beri.”

Sandalyesini mağazanın tâ dip köşesine çekti. Canı sıkıldı,
kafasını avuçlarının içine aldı, ah çeke çeke oturuyor. Biraz
3235 sonra gördü ki Koca Lele de ağlaya ağlaya mağazaya geliyor.
Anladı ki Koca Lele kendi derdine çareye çalışıyor. Hiç
duymamış gibi sakın, kaldı oturuyor. Koca Lele da mağazanın
kapısına yaklaşınca baktı ki Lâtif Şah orada oturuyor. Lâtif Şah
şüphelenmesin diye, gözünün yaşlarını sildi. Mağazadan içeri
3240 girdi. Lâtif Şah hiç duymamış gibi Lele’ye döndü;

-Ne geziyorsun Lele’m? Şurada otur, malımızı gelene sat,
gelmeyene zorla mı satacaksın? Müşteri mi toplamaya gittin
yoksa?

Koca Lele, Lâtif Şah’ın yüzüne bakınca, tahammül edemedi,
3245 kollarını açıp Lâtif Şah’ın boynuna dolandı. Yüzünü getirip
Lâtif Şah’ın yüzüne dayayıp da ağlayarak aldı bakalım orada
Koca Lele, Lâtif Şah’a ne söyledi?

*Benim körpe kuzum bir tek şehzadem
Geliyorum gönlümdeki kâr değil
3250 Üç gündür derdine çare arıyorum
Tebdir ile düzelecek hâl değil*

Lâtif Şah da Koca Lele’den haberi aldığı için, o da aldı
bakalım Koca Lele’ye ne söyledi?

*Benim Koca Lele’m baba makamım
3255 Bu sır benden saklanacak hun değil
Getir Benliboz’um gidem meydana
Melul mahzun durulacak gün değil*

Koca Lele aklından; “Eyvah felek! Korktuğum başıma çıktı.
Bu oğlan gider. Ben bunu bu gün son görüyorum işte. Daha
3260 billah göremem. Esfendiyar’ın yanına giderse o bunu öldürür.”
deyip aldı. Koca Lele:

*Arz eyleme Esfendiyar cengini
Azrail’e teslim etme kendini
Çevirir çevreni bağlar bendini*

- 3265 *Kurtaracak tuzak değil dar değil*
Aldı Lâtif Şah:
Meydan içre göreyim Esfendiyar'ı
Veren ahır Lele'm bu tatlı canı
Ya dökem ya döker kırmızı kanı
3270 *Yar yolunda ölür isem gam değil*
Aldı Koca Lele:
Koca Lele'n gördü onu meydanda
Nara atar hamle yapar bir anda
Elinden kılıcı kükrer her yanda
3275 *Güç yetecek mahlûk değil mar değil*
Aldı Lâtif Şah:
Sen bilmezsin Lâtif Şah'ın fendini
Ben Mevlâ'm'a ısmarladım kendimi
Söküp kalesini yıkam bendini
3280 *Güç yetmedik demir kale sur değil*
deyip kesti. Beytini kestikten sonra Koca Lele;
-Gidecek misin Şah'ım, dedi.
Lâtif Şah, yüzünü ekşitti, Koca Lele'nin yüzüne baktı. Koca
Lele;
3285 -Niye öyle bakıyorsun Şah'ım?
Lâtif Şah, içinden geçenleri telle anlatmak istedi. Orada
aldı bakalım Koca Lele'ye ne dedi?
Koca Lele'm şikâyet gelmişim
Bugün ahvalimin yaman günüdür
3290 *Feleğin tebdili tegayır olsun*
Devran dönüp ahır zaman günüdür
Hanı şah babamın tacıynan tahtı
Felek vurdu terk-i diyar bıraktı
Yaralı gönlümün tegayır vakti
3295 *Kederli serimin duman günüdür*

*Lâtif'im açtırma gamlı sinemi
Felek bozdu zevrağımı binamı
Tülek terlan cenge sardı sinemi
El elden üzüdür aman günüdür*

3300 deyip kesti. Koca Lele, baktı ki, Lâtif Şah kararlı, daha bir şey söylemedi, sükut etti.

Lâtif Şah, Koca Lele'ye dedi ki:

-Lele'm! Esfendiyar, Mihriban Sultan'ı götürecektir de ben tâ Yemen şehrinden beri koşa koşa onun düğününe seyre mi geldim buraya bu harbe? Benim muhakkak gitmem lâzım. Ya öleceğim, ya kalacağım! Belli olmaz, bu işin bitimi!

Koca Lele umudu kesti.

-Hakkındır oğlum, gideceksin, dedi. Gideceksin ama yiğit odur ki ölüsü dirisi insana bir menfaat bırakır. Sen şimdi buradan padişah'tan habersiz atına biner de gidersen, orada ölürsen doğrudan doğruya babanın hayrına gidersin. Hiç kimseye on paralık bir menfaatin olmaz. Sağ kalırsan, kuru bir aferin alırsın. Kendine on paralık bir menfaatin olmaz, dedi. Madem gideceksin, sen burada dur. Ben gideyim Erciyâr Hükümdarı'na senin harbe gideceğini anlatayım. O da seni huzuruna çağırır. Padişahın emriyle gidersen, -ölüm biz faniler için- icabında ölürsen seni bana oğul biliyorlar; "Biz bu ihtiyarın oğlunu harbe gönderdik de öldürttük." diye koca bir padişah'tır beni kolundan atmaz. Ben de senin ölüş sayende ihtiyar çağım'da buralarda yaşamış olurum. Yok, şayet sağ kalırsan, geriye gelince padişahın emriyle gittiğin için padişah seni huzura çağırır; "Oğlum dile dileğini." der. Padişah insana dilek verir, dedi. O zaman, kızı Mihriban Sultan'ı dilemen kolay olur. Her ikimizin menfaatine bu iş. Ben gideyim padişaha bir anlatayım bu işi, dedi.

Lâtif Şah dedi ki:

-Lele'm! Zaten yolda gelirken seninle anlaştık; işin plan tarafı sana, zor tarafı banaydı. Peki, git söyle de ondan sonra geleyim.

3330 İhtiyarlar Lele mağazadan çıkıp da doğru divanhaneye
gitti. Koşa koşa divanhaneye gitti ki Erciyâr Hükümdarı, kızı
Mihriban Sultan'ı divana getirtmiş, olan macerayı kızına
anlatmış, Mihriban Sultan da babasının ayaklarına sarılmış
ağlıyor. Babası ağlıyor, orada oturan Oniki Mirzahanlar
3335 ağlaşıyorlar. Koca Lele kapıdan içeriye girdi. Tabi selâm
verecek yer olmadığı için, kapının arkasındaki duvara çömeldi.
Bunlar biraz ağladıktan sonra, Mihriban Sultan yukarıya
doğrulup, babasının ellerinden tutup;

-Devletli baba, dedi. Kanım sana helâl olsun. Beni cellâda
3340 ver, cellât boynumu kessin. Esfendiyar'a teslim etme, diye
yalvardı.

Babası dedi ki:

-Kızım senin bana karşı bir günahın yok ki seni cellâda
vereyim de boynunu kestireyim. Esfendiyar'a gücümüz
3345 yetmeyip, askerimin de kökünü kırıp da seni zorla elimden
alacağından korktuğum için, seni mecburi olarak teslim
ediyorum. Gönlüm ile değil! Bu gün akşama kadar da harp
edeyim, şayet gücüm yetmezse, -Zaten yeteceği de yok.- gece
karanlıkta kimse görmeden teslim edeyim. Haberin olsun, git
3350 hazırlığını gör, dedi.

Mihriban Sultan babasından umudun kesti. Ağlayarak
babasının sağ tarafına oturdu. O zaman Koca Lele, ayağa
kalkıp, şahı selâmlayıp divana durdu. Erciyâr Hükümdarı elinin
tersiyle gözünün yaşlarını silerek yukarıya doğruldu;

3355 -Babacığım, şu kederli vaktimde sen ne istiyorsun benden,
dedi.

Koca Lele dedi ki:

-Devletli şahım, benim bir oğlum var. O da Esfendiyar'ın
harbine gitmek istiyor. Geldim ki askerinin içine münasipse,
3360 onu da askerin içine kat, mehel gör de gitsin de harbini yapsın,
diye.

Erciyâr Hükümdarı dedi ki:

- Babacığım! Ben seni akıllı başlı bir adam biliyordum. Sen sade zıvanadan çıkmış serseriymişsin yahu, dedi.
- 3365 -Neye padişahım, dedi.
- Neye olacak; ben koca bir devletim. Ben askerimi onun karşısına göndermişim. Herif darmadağın perişan ediyor. Ölünün-dirinin hesabı geçti. Herhalde bu oğlun sana karşı geliyor, sen de çocuğu harbe gönderip öldürtmek istiyorsun!
- 3370 Benim toprağında öldürtme de git, nerede öldürtürsen öldürt babacığım. Madem çocuğunu çekemiyorsan, dedi.
- Koca Lele dedi ki:
- Şahım ben de öyle diyordum; ama çocuk beni utandırıyor. Çocuğa karşı bir söz bulamıyorum, dedi.
- 3375 -Ne gibi utandırıyor?
- Çocuk bana diyor ki: "Baba! Biz geldik bu adamın toprağında oturuyoruz. Ekmeğini yiyoruz, suyunu içiyoruz, malımızı satıp ticaretimizi yapıyoruz. Belâsı gelince niye geri çekiliyoruz? İnsanlık bunu mu icap ettiriyor? Muhakkak bunun
- 3380 belâsına da katılmamız lâzım." diyor. Ben de çocuğa karşı bir söz bulamıyorum, mahcup durumdayım. O sebeple yanına geldim, dedi.
- Öyle mi diyor oğlun?
- Öyle diyor, evet.
- 3385 -Öyleyse bu çocuğun içerde çok büyük hünerleri var, dedi Erciyar Hükümdarı.
- Evet hükümdarım. Bu çocuğun içerde çok büyük hünerleri var.
- Ne gibi hüneri var?
- 3390 -Benim siftahki geldiğim gün sen beni huzura çağırttın. "Babacığım senin geldiğin yoldan şimdiye kadar söz söyleyen birisi gelmedi. Bu yoldan herkesi bırakmayan ney?" diye bana sordun. Ben de senin gibi bir padişaha karşı gelir gelmez, oğlumu methedip, kendimi takdim etmek, tabi sana karşı işime
- 3395 gelmedi. Söz zamanında açıldı. Zamanı geldi, şimdi söylemem

lâzım, dedi. Yolda bir ejderha vardı, güç kuvvet yeteceği yoktu. İşte şu kadar kalınlığı, şu kadar uzunluğu vardı. Benim oğlum o ejderhayı vurdu parçaladı, gebertti. Biz de onun şerrinden bütün ahaliyi kurtardık, geldik. Benim oğlumun daha büyük 3400 büyük hünerleri var.

-Öyle mi, dedi.

-Evet öyle.

-Git şu çocuğu getir de bir yol göreyim, dedi. Ondan sonra gitsin, dedi.

3405 Koca Lele;

-Peki deyip, divanhaneden çıktı, mağazaya koştu.

Mihriban Sultan da Lâtif Şah'ın geleceğini duydu ki tabi oradan kolay kolay gitmez daha. Orada oturuyor. Koca Lele, koşa koşa mağazanın önüne geldi ki Lâtif Şah Benliboz'unun 3410 takımını sırtına, vurmuş, gemini kafasına geçirmiş, kılıcını kalkanını kuşanmış mağazanın önünde hazır olarak oturuyor. Geldi.

-Lele'm buyur, dedi.

-Erciyar Hükümdarı seni huzura istiyor. Oraya kadar 3415 gidelim.

-Peki.

Benliboz yedeklerinde, ikisi yan yana Erciyar Hükümdarı'nın divanhanesinin önüne geldiler. Tabi kapıcılar atı bunun yedeğinden aldı. Koca Lele önde, Lâtif Şah arkasında, 3420 kılıç kalkan belinde huzura girip, Erciyâr Hükümdarı'nı selâmlayıp divana durdu. Erciyar Hükümdarı, buna hayran meftun olup, boynunu sağ tarafa bırakıp, on dakika doya doya, göğüsün geçire geçire yüzüne baktı. On dakika sonra yukarıya doğruldu;

3425 -Oğlum! Sen de mi harbe gidiyorsun, dedi.

-Evet şahım. Müsaade buyurursan, teçhizat üstümde, gidiyorum, dedi.

Dedi ki:

-Oğlum, sen bir tüccar oğlusun, ben bir padişahım. Sen
3430 her kaldığın yerde, her padişahın belâsına katılacak olursan,
ihtiyar babanı ortalıkta korsun. Memleketinin yolunu
kaybedersin, genç yaşında yüzünü topraklara düşürürsün,
kendi kendini harap edersin. Senin nene lâzım, sen bugün
burada yarın şurada! Senin işin belli olmaz. Sen git, mağazanda
3435 otur. Alış verişini et oluyorsa. Olmuyorsa, buradan başka
memlekete gidersin. Senin harp neyine lâzım bire oğlum? Ben
harbimi yaparım. Adama gücüm yetti ne âlâ, gücüm yetmezse
istediğini veririm, canımı kurtarırım, ama sen kurtaramazsın
kendini, dedi.

3440 Lâtif Şah aklından dedi ki: "Ben bu harbe giderim
gitmesine Mihriban Sultan'a iyi rastladım huzurda. Şuradan
Mihriban Sultan'a karşı iki hane söyleyeyim. Ölürsem de hiç
olmazsa, gönlümde bir kasavet kalmasın." Aldı bakalım, Erciyar
Hükümdarı'nın kızı Mihriban Sultan'a orada ne söyledi?

3445 *Melullanma şahım otur tahtında
Baba mülküm yâd edeyim seninçün
İkrar veren sana dursun ahdinde
Genç ömrümü türap edem seninçün*

3450 *İzin ver meydanda bulam dengimi
Döne döne edeceğim cengimi
Söküp kalesini yıkam bendini
Yârelerim dolap edem seninçün*

Erciyar Hükümdarı;

-Aferin oğlum, dedi. Oğlum! Sen beni çok seviyormuşsun;
3455 ama benim başım ayıkken, sevgini bilemedim ki seni huzura
getireyim, seninle konuşayım, muhabbet edeyim de senin bana
ne kadar sevgin olduğunu bileyim. Ne yazık ki ben bunu
yapamadım oğlum, dedi.

Lâtif Şah aldı bir daha:

3460 *Lâtif Şah'ı sanma sana el gibi
Sanma geçer buralardan yel gibi*

*Kızıl kanlar akıtırım sel gibi
Feseli'ni harap edem seninçün*

-Devletli şahım, bana müsaade ferman buyur, dedi.
3465 Esfendiyar'ın üstüne gideyim. Eğer kuvvetim kısmetim kâfi gelir de Esfendiyar'ı öldürürsem, senin hatırın için, gidip memleketini harap edip geleceğim. Taşının üstünde taş koymayacağım. Bir daha ahd etmesinler, dedi.

O zaman Erciyâr Hükümdarı;

3470 -Allah duanı daim etsin oğlum, dedi. Hadi güle güle git. Ölürsen ne yapayım oğlum. Allah rahmet eylesin derim. Sağ kalırsan, Mevlâ kerimdir, dedi.

Lâtif Şah ileriye gelip Erciyâr Hükümdarı'nın ellerini öptü, geriye dönüp Koca Lele'sinin ellerini öptü, orada oturan Oniki
3475 Mirzahanları'nın ellerini öptü. Mihriban Sultan'ın yanına geldi. Mihriban Sultan'ın da ellerinden tuttu;

-Hanım ağlama, sil gözlerinin yaşlarını, dedi. Kısmet olursa, seni Esfendiyar'dan kurtarırım, kısmet olmazsa ne yapayım, deyip kapıdan çıktı.

3480 Koca Lele tahammül edemeyip ağlayarak, o da peşi sıra gitti. Lâtif Şah'ın merdane söyleyip de meclisten ayrılmasından Erciyâr Hükümdarı hoşlandı.

-Şu çocuğu bir daha göreyim, diyerek o da arkasından gitti.

3485 Oniki Mirzahanlar, birbirini tepeleyerek çıkıyor. Mihriban Sultan, zaten alayından evvel dışarıya çıkmıştı. Divanhanenin kapısının önüne biriktiler.

Lâtif Şah, Benliboz'unun üstüne bindi. Kılıcını çekip kınından çıkardı. Kılıcıyla bunları bir daha selâmlayıp
3490 Benliboz'u üstten aşağı bıraktı. Yerdeki taşlar alt üst olup gidiyordu. Bunu gören Koca Lele, tahammül edemeyip divanhanenin duvarına dayandı. Yönünü kıbleden tarafa dönüp ellerini semaya kaldırdı, ağlayarak aldı bakalım orada Lâtif Şah'ın peşi sıra ne söyledi?

- 3495 *Kadir Mevlâ'm budur senden dileğim*
Ağlatma şahımı güldür Allah'ım
Eğer tutamazsa eli kılıcı
Kuvveti koluna kondur Allah'ım
- Mihriban Sultan, Koca Lele'nin sağ tarafına, yanına
3500 sokuldu.
- Emmi kurban olayım, babam burada ben söyleyemiyorum.
Şunun peşi sıra bir de benim için söyle. deyip yalvardı.
- Koca Lele aldı bir daha:
- 3505 *Şahım kurban olam şirin diline*
Mevlâ'm kuvvet versin her bir koluna
Bile bile verdik cellât eline
Emanetim sana sundum Allah'ım
- Erciyâr Hükümdarı, sol tarafından geldi, Koca Lele'nin
omuz başından tuttu;
- 3510 -Emmi sen erişkin bir zat-ı muhtereme benziyorsun. Şu
çocuğa bir de benim için söyle. İnşallah Cenab-ı Hak duanı
kabul eder, dedi.
- Koca Lele aldı bir daha:
- 3515 *Yâ Rab bağışlasın isyanım suçum*
Kaf Dağı karşımda yetmiyor gücüm
Sevgili Habib'in nuru hakkıçün
Yönünü Şah'ıma döndür Allah'ım
- Erciyâr Hükümdarı;
- Sen burada tahammül edemeyeceksin herhalde, dedi. Gel
3520 seni kalenin burucuna çıkartayım da yüksek yerden oğlunun
harbini geriden seyret de canın tahammül etsin.
- Sağ olasıñ Şah'ım, dedi. Beni kale burcuna çıkart,
oğlumun harbini geriden seyredeyim. Eğer oğlumun başına bir
hâl gelecek olursa, kendimi kaleden aşağıya atayım da öleyim
3525 bari.

Erciyar Hükümdarı'nın elinden tuttu. Oniki Mirzahanlar'ı peşi sıra, kızı Mihriban Sultan yanı sıra, beraber gelip kale burcuna çıktılar ki yüksek yerden harp meydanını seyredeler.

Erciyâr Hükümdarı'nın ordu kumandanı, baktı ki bir
3530 delikanlı kendilerine doğru geliyor. Atını ileriye sürdü.

-Oğlum! Sende mi harbe geliyorsun, dedi.

-Evet kumandanım, ben de harbe geliyorum.

-Padişah mı gönderdi?

-Evet, padişah gönderdi, dedi.

3535 -Gel öyleyse oğlum, bakalım devran ne gösterir!

Lâtif Şah, Erciyar'ın ordu kumandanına dedi ki:

-Kumandanım! Bu herif yalnız kendisi mi dövüşüyor; yoksa askerle beraber mi dövüşüyor?

-Oğlum, eğer askere kalsaydı bu iş, bir tane kalmazdık.

3540 Sırf kendi dövüşüyor, daha askeri hiç karışmadı, dedi.

-Öyleyse kumandanım bu kadar adamın bir tane adamla dövüşmesi Allah'ın emri değil, dedi. Sen şu askerini geri çek. Ben şu adamla meydan yerinde yalnız kalayım. Cenab-ı Hak ya bana verir, ya ona verir! Hiç belli olmaz, dedi.

3545 Erciyar'ın kumandanı, aklından dedi ki: "Bu, biraz güçlü kuvvetliye benziyor. Düşmanı birkaç dakika yamaçlasa da askeri biraz dinlendirsek." Geriye döndü yüksek bir emirle askerine, "Dur emri"ni verdi. Asker zaten korkuyor, larp edene durdu. Esfendiyar da içinden; "Gayrı gönülleri oldu, herhalde
3550 kızı vereceleler!" dedi, o da durdu.

-Oğlum az sükût edin, geriye açılın bakalım, dedi.

Asker geri geri kaçtı. Büyük bir saha açıldı meydan yerinde. Lâtif Şah'ın araya girmesi için askerin arasından bir yer araladılar.

3555 Benliboz'u mahmuzlayıp ileri geçti ki Lâtif Şah, meydan yerine, bir de ne görsün üleşten, kandan, kelleden, cesetten, geçilecek yer kalmamış. Esfendiyar, üleşlerin arasında atının üzerinde duruyor, fakat kesmiş olduğu askerlerin kanı

tepesinden girmiş tırnağından çıkmış. Üç gündür kanlar
3560 kurumuş, simsiyah olmuş, sırf gözleri ışıliyordu, atının da
kendinin de. Kollarını dirsekten sıvamış. Öküzün ciğeri gibi
pağışlamış kan, atının yarı beline kadar sallanmıştı. Bunu
gören Lâtif Şah, Benliboz'u mahmuzlayıp meydanın bir o
köşesine bir o köşesine, bir o köşesine, hızı geçinceye kadar
3565 oynattı. O ne tarafta giderse Esfendiyar da dönüp o tarafa
bakıyor. "Hele dolaş. Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer
kürkçü dükkânıdır. Şimdi karşıma gelirsin." diyor aklından.

Lâtif Şah, atını meydanın dört köşesinde oynattıktan sonra,
kısır dizgin bırakıp, gelip meydanın ortalık yerine Esfendiyar'ın
3570 karşısına durdu. Esfendiyar, üleşlerinin arasında atının üstünde
duruyordu. Lâtif Şah gelip karşısında durunca, gördü ki
karşısında on beş-on altı yaşlarında, nihayet on yedi yaşlarında
bir delikanlı durdu. Ayın on dördü gibi parlıyordu. Kendi
kendine dedi ki: "Yahu! Bu çocuk demek ki ahababının ahalinin
3575 içinde bir tav attı. 'Ben giderim Esfendiyar'ı şöyle ederim, böyle
ederim.' dedi. Geldi karşıma durdu. Bu bir çocuk, ben koca bir
pehlivanım. Bu olsa olsa benim bir iki hamlemi savar;
üçüncüyü savamaz. Ben bunu öldürürüm. Meydanlarda çok
pehlivanlar öldürdüm, böyle genç pehlivanı, böyle güzel
3580 pehlivanı daha hiç görmedim. Bunun ölümü bana acı verir.
Sonra olur ki hayaline ağlarım. Ben şuna birkaç hane söz
söyleyeyim de eğer sözümünden, heybetimden korkar atını
mahmuzlayıp kaçarsa, kaçanın peşine düşmek de zaten
pehlivanın şanına şerefine yakışmaz, ben de peşine
3585 düşmeyeyim. Kaçsın da canını kurtarsın şu çocuk." dedi.

Atının üstünde, üleşlerin arasında, o kanlı kılıcını saz gibi
göğsünün üstünde çevirip de Esfendiyar aldı bakalım
karşısında duran Lâtif Şah'a ne söyledi?

3590 *Çocuk niçin geldin sen bu meydana
Ben meydanda ölüm satar olmuşum
Ordulara kılıç çaldım merdane
Görmüyon mu kana kantar olmuşum*

Esfendiyar, bunu Lâtîf Şah kaçsın, diye söylemişti tabi. Lâtîf Şah da orada kaçmayıp harp etmeye geldiği için, o da aldı
3595 bakalım orada Esfendiyar'a ne söyledi?

*Bu gün yeni duydum senin adını
Kılıç alıp bu meydana gelmişim
Bozacağı düzenini kendini
Ben meydanda oç almaya gelmişim*

3600 Lâtîf Şah, Esfendiyar'ın ummadığı şekilde bu sözü söyleyince, Esfendiyar'ın zoruna gitti. Hışma gelip aldı bakalım Esfendiyar:

*Bahar seli gibi coşkun akarım
Coşa gelip kenarımı yıkarım
Aman vermez nice canlar yakarım
Ben bir can alıcı cellat olmuşum*

3605

Aldı Lâtîf Şah:

*Evvelden meylim var Elife Be'ye
Hak kulun emeğin verir mi zaya
Gönlüm arzulayıp yâr diye diye
Mihriban'a kurbanlığa gelmişim*

3610

Esfendiyar anladı ki bu yiğit Mihriban için gelmiş, buralı değilmiş. Kendi kendine dedi ki: Mihriban Sultan'ın müşterisi çokmuş. Aldı Esfendiyar;

3615 *Adım **Esfendiyar** hışmım tamu nâr
Yıktım Hindistan'ı ettim tarumar
Fes Şahı'na peşkeş için bergüzar
Mihriban Sultan'ı şikâr almışım*

Yani ben Mihriban Sultan'ı alacağım. Fes Padişahı'na
3620 götüreceğim. Onun için geldim demek istedi. Aldı Lâtîf Şah:

***Lâtîf Şah**'ım ben binmişim atıma
Görüp hayran kaldım bu heybetine
Seni gark ederim yerin altına
Ben Gani Mevlâ'mı siper almışım*

3625 deyip kestiler.

Beyitlerini kestikten sonra herkesin cephesi ne tarafa ise atlarını oynatıp, meydanın bir o başına, biri de o başına gitti. Geriye döndüler, orada şiddetli bir nara atıp kılıçları zaten ellerinde, gelip meydanın ortalık yerinde birbirlerine girdiler.

3630 Yirmi beş-otuz dakika kadar, birbirlerine kılıç vurup kalkan tutuyorlar, birbirini alt edemiyorlar. Biri atını oynatıp meydanın o başına gidiyor, biri o başına gidiyor. Geri gelip yine soluklanıyorlar. Bunun üzerine sağlam üç saat harp ettiler. Kılıç şakırtısından, kalkan gürültüsünden, bunların nara

3635 sesinden, birçok askerlerin kulağının zarı patlıyordu. Üç saat harp ettiler. Tam kızıştılar. Harp de tam şiddetlendi. Atlılar, meydanın bir o başına, biri bu başına gidince, Lâtif Şah bu kez meydanın üst tarafına gitti. Geriye dönünce, Benliboz'un karnına mahmuzları birkaç kere çaktı. Benliboz coştı, sel gibi

3640 olup geliyor aşağı. Sağıldı geldi. Esfendiyar'ın karşısına gelince, Benliboz var kuvvetiyle yukarı silkinip ayakları üzerine dikildi. Yukarıdan aşağı atın kuvvetiyle beraber, Esfendiyar'a Lâtif Şah öyle bir kılıç saldı ki Esfendiyar, baş etmedi. Esfendiyar'ın kalkanının yan tarafını kılıç kesip omuz başından aldı,

3645 koltuğunun öbür tarafından çıktı. Kafası yere düştü, cemdek tarafı atın üstünde takılı aldı.

Bunu gören Hindistan ordusu hep alkışladı.

-Var ol delikanlı, dediler. Şimdi sen istirahatini temin et, bunun geri kalan askerini bize bırak, dediler.

3650 Esfendiyar da oraya beş bin pehlivanla gelmişti. O beş bin pehlivan meydana at, kılıç, süngü geliyordu. Lâtif şah geriye dönüp Hindistan Ordu komutanına;

-Bunlarla kaç gün dövüştünüz, diye sordu.

-Bizimkiler üç gündür dövüştü.

3655 -Öyleyse ben de bu askerle üç gün dövüşeyim de geri kalan size kalsın, hiç biriniz karışmayın, dedi.

Nara atıp kendini Esfendiyar'ın pehlivanlarının içine vurdu. Aynı onun Hindistan ordusunda yaptığını yapıyor. O yandan girip bu yandan çıkıyor, bu yandan girip o yandan çıkıyor.

3660 Kurdun koyuna daldığı gibi etrafa püskürtüyor, çayır biçer gibi biçiyordu. Kan, sel gibi akmaya başladı. Hindistan ordusuna; "Siz karışmayın." demişti, ama heriflerin üç gündür canı yandı, zaten. Onlar da Esfendiyar'ın askerlerinin içine daldı.

Orada birbirlerinden ayrılmadan, iki gün iki gece harp
3665 ettiler. Üçüncü gün öğle zamanı, Esfendiyar tarafından, meydanda bir tek pehlivan kaldı. Başka hiç yok. O da Lâtif Şah'la karış karşıya durmuş, var kuvvetiyle çarpışıp kılıç vurup kalkan tutuyordu. Lâtif Şah, yine Benliboz'un karnına mahmuz çalıp da eyerleyip sıçrayınca, onu da belinden kucaklayıp atın
3670 öbür tarafına attı, ikisi bir düştü. Onu da çöktüğü yerde bağladı. Doğrulttu, yanına oturttu. Dedi ki:

-Seni de arkadaşlarının akıbetine uğratacaktım, ama seni Feseli Padişahı'na numune olarak göndereceğim. Hindistan'dan kız almak öyle olmaz, işte böyle olur, git gördüğün gibi söyler,
3675 dedi.

Onun da burnunu, kulakların kesip güverdiler. Gitti.

Hindistan ordu kumandanları, Lâtif Şah'ın kollarına girdiler. Benliboz arkasında, aldı geliyorlar.

Erciyâr Hükümdarı, Koca Lele, Oniki Mirzahanlar,
3680 Mihriban Sultan kale burcunda bu kanlı manzarayı seyrediyordu. Bunu gören Mihriban Sultan sevinerek Has Bahçe'sine kaçıp gitti.

Erciyâr Hükümdarı, Koca Lele'nin elinden tutup kale burcundan aşağıya indiler. Yolda gelip ordu kumandanlarını
3685 karşıladılar. Lâtif Şah'ı, ordu kumandanlarının elinden aldı. Kucaklayıp bağrına bastı, alnından öptü, elinden tutup yavaş yavaş adımlarla divanhanesine kadar getirdi. Divanhanenin yine ortalık yerinde Lâtif Şah'ı kucaklayıp Erciyâr Hükümdarı bağrına basıp, gözlerinden öptükten sonra, geçti makamına
3690 oturdu. Derin bir nefes aldı.

-Dile dileğini oğlum, dedi.

Lâtif Şah;

-Dileğim sağlığındır Padişah'ım, dedi.

Dedi ki:

3695 -Oğlum, ben bir padişahım, sen bir tüccar oğlusun. Benim sağlımdan sana bir menfaat yok. Dilek zamanın geldi. At mı istiyorsun, deve mi istiyorsun, mal mı istiyorsun? Ne istiyorsan dile benden.

3700 Lâtif Şah da genç olduğu için padişaha karşı; "Kızın Mihriban Sultanı istiyorum." diyemedi. Aldı bakalım, orada Ecriyâr Hükümdarı'na ne söyledi?

3705 *Dinlesin şevketlim vasfedem hâlim
Gör ne hayallere uyup gelmişim
Geçmiştir başıma çarhın çemberi
Ol ehlet taşına deyip gelmişim*

Erciyar Hükümdarı aklından dedi ki: "Bu çocuk, herhalde benden şahlık isteyecek!"

Lâtif Şah aldı bir daha:

3710 *Divana dervişim değilim deli
Senden istemiyom devleti varı
Kavimi kardaşı ahbabı eli
Şah babamı ağlar koyup gelmişem*

Erciyar Hükümdarı dedi ki:

3715 -Oğlum, hangi muhitimi beğeniyorsan, seni oraya şah yapayım. İste bakayım, dedi.

Aldı Lâtif Şah bir daha:

3720 *Yar yolunda kurdum ceng-i davayı
Bu uğurda çektim ceng-i cefayı
Yetirsen murada men bî-nevayı
Mihriban Sultan'ı deyip gelmişim*

*Lâtif Şah'ım bindim aşkın atına
Ser kurban demişim yar gayretine
Gözüm göre göre ölüm katına
Ecel köyneğini geyip gelmişim*

3725 Koca Lele, arif adam anladı. Bir adım ileri çıktı.

-Devletli Şah'ım! Müsaade buyurursan, çocuk genç mahcup oldu, sana karşı dert beyan edemiyor. Derdini ben sana beyan edeyim, dedi.

Erciyâr Hükümdarı;

3730 -Söyle babacığım dedi. Ha babası ha oğlu, benim için hiç bir fark yok. Çocuğun isteği neyse anlat bakalım.

Dedi ki:

-Şah'ım! Bu karşında görmüş olduğun genç pehlivan benim oğlum değil, dedi.

3735 -Ya!

-Yemen şehrinde Gamsız Şah isminde bir padişah var. Buna, onun oğlu Lâtif Şah derler, dedi. Ben de bunun Gamsız Şah'ın Lele'siyim. Benim adıma da oradayken, Koca Lele derlerdi. Şu karşısında görmüş olduğun genç pehlivan Lâtif

3740 Şah, Yemen şehri civarında Elvan Dağı denen bir dağ var. Orada şahlık ilân etti. Babası, beni, bunun yanına Lele verdi. Ben de bunun Lele'siydim. O tarihte senin Mihriban Sultan'a bir hastalık tebelleş olmuş. Orada bir ziyaret tekke duymuş, o tekkeyi oraya ziyarete gelmişti. Orada geldi; ağırladık,

3745 izzetledik, misafir ettik. Tekkesini bulduk ziyaret ettirdik. Ondan sonra da yolcu ettik bu tarafa geldi. O bu yana geldikten sonra, -gençlik âlemi şahım- Mihriban Sultan'ın hayali bu çocuğun içerisine yer etti, kendini eyleyemedi. Ağladı sızladı. Padişahlıktan, şahlıktan gönlü geçti, zarilendi. Biz de

3750 bunun zarilenişine dayanamadık. Doğrudan doğruya gelip de seninle dünürlük yapmayı kendimize münasip göremedik. Tüccar kılığında geldik. Buradan mal alıp satarken, bir hesaba getirerek, Allah'ın emri tebliğ ederek dünür olacaktık; fakat iş bizim umduğumuz gibi olmadı. Mukadderat yerini buldu. Lâtif

3755 Şah, Esfendiyar'ın kestiği başının yerine dünyayı versen kabul etmiyor. Kızın Mihriban Sultan'ı diliyor, dedi.

-Öyle mi, dedi.

-Öyle, dedi Lele.

O zaman Erciyâr Hükümdarı, biraz düşündükten sonra;
3760 “Zaten padişah kızı padişah oğluna lâıktır.” dedi aklından.
“Benim kızım, böyle bir genç delikanlıya lâıktır.

-Hiç melül olma oğlum, dedi. Mihriban Sultan gibi yüz
tanesi senin gibi Lâtif Şah’ın tırnağına kurban olsun.

O da;

3765 -Sağ ol Şah’ım, dedi.

-Mademki senin baban da padişahmış. Bir adam
gönderelim, buraya babanı getirtelim. Karşı karşıya muhabbetle
tarihi bir şah düğünü yapalım. Buradan alıp gidersin. Olur mu
oğlum, dedi.

3770 Lâtif Şah;

-Olur Şah’ım, dedi.

-Peki ben de kabul ediyorum, veriyorum, dedi.

Erciyar Hükümdarı Koca Lele’ye döndü, dedi ki:

-Lele! Lâtif Şah bende emanet, misafir olarak kalsın. Sen
3775 git Şah’ını getir. Güzelce bir düğün yapalım.

Koca Lele dedi ki:

-Peki Şah’ım gideyim. Yalnız çocukların nişan merasimini
yapalım da canım rahat etsin. Hem de ben gelinceye kadar,
eksikleri tamam olur. Gelir gelmez de düğünümüze başlarız.

3780 Erciyar Hükümdarı;

-Peki babacığım, serbestsin. Yapın nişan merasimini.

Koca Lele tabi çok mal sattı, parası çok. Orada Lâtif Şah’la
Mihriban Sultan’ın nişan merasimini ilan ettiler. “Üç gün üç
gece çaldıracağız.” dediler. “Yemek, içmek bütün ahali için

3785 beleş. Padişahla Koca Lele’nin kesesinden.” diye ilân ettiler.

Yoksullarla dertkeşlerin koltuğunun altına karpuz sığmaz
oldu. “Üç gün yer içer yaşarız.” diyenin hattı hesabı yoktu. Üç
gün şenlikler yapıldı, yenildi içildi dördüncü gün Lâtif Şah’la
Mihriban Sultan’ın nişan yüzükleri takıldı.

- 3790 Lâtif Şah'la Koca Lele mağazaya geldiler. İki yan yana oturdu. Koca Lele, tabi üç aylık yol gidecek. "Yolda perişan olmayım." diye hazırlık görüyor. O zaman tabi başka vesait yok. Atla gidecek. Küflenmeyecek şeylerden kendine azık tuttu. Lâtif Şah da yanında oturuyor. Biraz oturduktan sonra;
- 3795 -Lele'm! Ben harbe gidince, Mihriban Sultan kale burcunda sizinle beraber harbimi seyrediyor muydu?
- Etti Şah'ım, dedi.
- Öyleyse sen hazırlığını görürken, ben gideyim de Mihriban Sultan'ı bir göreyim, geleyim. Bakayım Mihriban ne
- 3800 diyor? Beğenmiş mi beni, beğenmemiş mi?
- Peki, çabuk gel ki ben gideyim bir an evvel, dedi.
- Lâtif Şah mağazadaki delikten indi, Mihriban Sultan'ın Has Bahçesine geldi. Gördü ki ne Mihriban Sultan var, ne kırk tane cariyeye var; ne kimse var. Has Bahçe, ıssız olmuş. Köşk melûl
- 3805 mahzun duruyor. Bunu gören Lâtif Şah'ın içine bir acı düştü. Geri delikten çıkıp mağazaya geldi.
- Dur Lele'm hazırlığı mazırlığı bırak, dedi.
- Ne oldu?
- Ne olacak, bu herif, kızı bize vermeyecek, dedi. Kızını
- 3810 saklamış. Seni o tarafa gönderecek, muhakkak benim başıma bir iş çıkaracak bu adam. Sen şu deliğe gir, birkaç gün çıkma, dedi. Ben kılıcımı alıp Hindistan şehrinin içine düşeceğim. Bu kız neredeyse bulayım, götürüyüm babamın memleketine. Babam yapsın düğünümüzü, dedi.
- 3815 Koca Lele dedi ki:
- Dur hele Şah'ım! Bu adamın konuşması hileye benzemiyordu. Onun için, bu işte bir noksanlık olur, nihayetinde kan dökülmüş olur, işimiz de zora vurmuş olur. Biz zaten yolda seninle konuştuk; işin plan tarafı bana, zor
- 3820 tarafı sanaydı. Ben şunu bir araştırayım. Eğer, bir hile varsa, o zaman ben gelirim, sana, nasıl hareket edeceğini anlatırım, dedi.

-Peki.

Koca Lele mağazadan çıktı, Hindistan şehrine gitti. Tabi
3825 üç-beş aydır orada. Kendine münasip bazı ihtiyarlarla
muhabbet kurmuştu. O ihtiyar ahabplarını buldu, soruşturdu.
Onlar da dediler ki:

-Babacığım! Bu işte asla böyle bir hile yok. Aklınıza bir şey
gelmesin. Bizim usulümüzde, insanlarımızın nişanlı görmesi
3830 ayıp. Padişah; "Oğlan, burada kızımın yanına giderse, ben
milletin içinde mahcup olurum." diye düşündü. Denizin ada
yerinde kızının bir köşkü var. Zaten yaz mevsimlerini orada,
kış mevsimlerini burada geçiriyor, dedi. Oraya gönderdi.
Düğününü orada edip getirip size teslim edecek. Hile yok bu
3835 işte, dediler.

Koca Lele bu işe kanaatlendi. Zaten işin doğrusu da
böyleydi. Geriye gelip bunu Lâtif Şah'a anlattı, fakat Lâtif Şah
bu işe kanaat etmedi.

-Yok Lele'm, dedi. Senin buradaki arkadaşların azami iki-üç
3840 aylık bir arkadaş! Onun için, padişahlarının kızının buradan
gitmesini istemezler, sana karşı yalan söyleye gelebilirler. Ben
bunu Mihriban Sultan'ın kendine sormam lâzım ki canım rahat
etsin, dedi.

-Nasıl gideceksin oğlum? Denizi nasıl geçip de Mihriban
3845 Sultan'ı görüp soracaksın?

Dedi ki:

-Lele'm! Her şeye akıl yetiriyorsun da ona mı
yetiremiyorsun? Git bir sandal kiral, ben sandala bineyim.
Herif, sandalının kirasına ne istiyorsa, veririm. Gideyim,
3850 Mihriban Sultan'ımı göreyim geleyim. Sen de yarın git, Yarım
günle yarış olmaz.

Böyle deyince Lele;

-Peki, dedi.

Koca Lele, deniz kenarına geldi, orada kürekle çekilecek bir
3855 sandal kiraladı. Ücretine artık ne veriyse! Hazırlandı. Lâtif Şah

bu taraftan karanlık kavuşunca gidecek Mihriban Sultan'ını köşkte görüp gelecek, kimse görmeden. Fakat akşam yaklaştı. Lâtif Şah o köşkün yolunu bilmiyordu.

Lâtif Şah'ın bir kuşu vardı, Mürgü isminde. O zamanki
3860 posta kuşları onlardı zaten. Mektupları o kuşlar götürürlerdi. Bir mektup yazdı. "Mihriban Sultan! Ben senin köşküne geleceğim. Denizde yolu bilmediğim için perişan olurum, o taraftan ışık tuttur da ışığa çekileyim de sandalı getireyim." diye. Kuşun boğazına kâğıdı takıp gönderdi kuşu. Kuş gitti. Kuş
3865 denizi geçti, adaya geldi. Mihriban Sultan'ın köşkünün penceresinden içeriye girdi ki Mihriban Sultan; Lâtif Şah Esfendiyar'le harbe girince, Esfendiyar Lâtif Şah'ı öldürür, diye korkmuş, üzülmüş, hastalanmış yatağında yatıyor. Gelip yatağının üstüne kondu. Kuşun ayak sesine Mihriban Sultan
3870 gözlerini açtı ki Lâtif Şah'ın kuşu gelmiş. Cariyelerine hitaben;
-Kızlar, dedi, Şah'ımın kuşu gelmiş, kâğıdını verin de bir bakalım ne yazmış!

Cariyeler kuşun boğazından kâğıdı çıkartıp Mihriban Sultan'ın eline verdiler. Mihriban Sultan, kâğıdı okudu. "Lâtif
3875 Şah denizden gelecekmiş, yolu bilemediği için perişan olmayayım, o taraftan ışık tutun." diye yazmış.

-Kızlar! Şah'ım gelecekmiş, yolda perişan olmasın. Karanlık kavuşunca köşkün bacasının üstünde meşaleleri yakın, şahım da ışığı görsün, sandalını çeksın de gelsin, dedi.

3880 Cariyeler;

-Peki dediler.

Karanlık kavuştu, kızlar o taraftan meşaleleri yaktılar.

Lâtif Şah, bu yandan sandala binip, kürek çekerek denize açıldı. Işığı görerek yolu şaşırıp gelip iskeleye dayandı.
3885 Cariyeler karşı geldiler, Lâtif Şah'ın kollarına girdiler, alıp getirip Mihriban Sultan'ın yatağının yanına oturttular.

Mihriban Sultan hasta yatıyor, fakat fazla hastalanmış. Mihriban Sultan, Lâtif Şah'la beş dakika konuşursa, on dakika

dahıyor. Lâtif Şah sabaha kadar oturdu, konuştu; ama bir lezzet
3890 alamadı bu işten. Sabaha yakın kalktı, sandala bindi, geri geldi.

-Lele! Mihriban Sultan çok perişan hasta. Ya ölür, ya kalır!
Herhalde korkmuş, yüreği kalkmış, üzülmüş. Sen bilirsin; biraz
ilaç tedarik et, ben bu gece götüreyim Mihriban Sultan'a
yutturayım. İlaçlar tesirini gösterirse, yarın yola çık. Yoksa sen
3895 gider babamı getirirsin kız da burada ölür, bir şeye yaramaz.

Lele de;

-Peki dedi.

Koca Lele, o gün çok ilaçlar peydah etti, tedarikledi. Lâtif
Şah akşamleyin ilaçları cebine koydu. Yine o sandalı kiraladılar.
3900 Sandala bindi, denize açıldı. "Mihriban Sultan geleceğimi bilir
meşale tutturur." diye kuşuyla mektup göndermek aklına
gelmedi. Mihriban Sultan da; "Lâtif Şah dün geldi, benim hasta
olduğumu gördü, bir lezzet alamadı, bu gün gelmez." diye o
tarafra ışık tutturmadı. Işık tutamadığı için denizde o yana
3905 bu yana dolana dolana köşkün yolunu kaybetti. Gece yarısına
kadar dolaştı, köşkü bulamadı. Gece yarısı olunca Cenab-ı Hak
bir lodos yeli verdi. Lodos yeli, zaten denizin düşmanıdır,
denizi coşturdu. Dalgalar, bunun üstüne dağ gibi geliyor. O
dalga alıp ona veriyor, o dalga alıp ona veriyor. Şahı dalgalar
3910 aldı, üç gün üç gece sürükleyip götürdü. Hiç kimsenin haberi
yok. Mihriban Sultan belliyor ki; "Lâtif Şah benim hasta
olduğumu gördü de üzülmesin." diye gelmiyor. Koca Lele de
belliyor ki; "Mihriban Sultan hasta da bırakıp gelemiyor."
Birbirlerinden haberi yok. Dalgalar bunu üç gün üç gece
3915 aldılar, götürdüler Hindistan denizinden çıkarıp da Akdeniz'e
kattılar. Lâtif Şah, Akdeniz'in ortasında, sadece bir gök
görünüyor, bir de su görünüyor. Karadan, yaşamadan,
kurtarmadan umudu kesti. Ağlayarak aldı bakalım sandalın
içinde Mürgü kuşunu bağrına basıp da orada ne söyledi?

3920 *Mürgü kuşum niçin melûl durursun
Kanat çal kenara bir haber eyle
Gökte uçan kuşlar acır hâlîme
Yetiş Erciyar'e bir haber eyle*

*Ne muhkem kaleymiş feleğin fendi
Sökülsün hisarı boğulsun bendi
Bad esti muhalif tersine döndü
Gark oldum ummana bir haber eyle*

3925 Dedi ki aklından; “Bu kuş gider, Ecriyâr Hükümdarı’nın yanına. Erciyâr Hükümdarı’nın nesine gerek. Ya beni aratır ya aratmaz! İnsan darılınca babası aklına düşer. Anca beni kurtarırsa, buradan babam kurtarır.” deyip aldı bir daha:

3930 *Nagehandan düştüm girdap bahrine
Eyüp mihnetine Yunus kahrına
Durma kuşum yetiş Yemen şehrine
İhtiyar pedere bir haber eyle*

3935 *Bu ne fehle idi kurdum özüme
Felek kement attı hem garazıma
Reisler tor döksün derya yüzüne
Tahtında hünkâra bir haber eyle*

Bu beytini de söyledikten sonra kendi kendine dedi ki: “Kuş Yemen şehrine gide, Yemen şehri zaten buraya üç aylık yol. Babam üç aylık yolu geleyim de buradan kurtarayım, diyene kadar, ölür giderim. Babam beni nerde bulacak! Anca bana imdat olursa, Mihriban Sultan’dan olur.” diye aldı bir daha:

3945 *Letif Şah’am yarin bir boyu beste
Toyum gara geldi deryalar üste
Şuğu pencereden gon dizi üste
Mihriban Sultan’a bir haber eyle*

deyip kesti. Söylemiş olduğu beyitleri bir kâğıda yazdı. Kâğıdı zarfa koydu, kuşun boğazına baktı. “Haydi kuşum seni Allah’a emanet ediyorum. Beni unutma.” dedi.

3950 Kuş, yüzünü Lâtif Şah’ın yüzüne sürdü, kanat çırpıp uçtu. Şöyle bir dolandı konacak yer bulamayıp tekrar gelip Lâtif Şah’ın kucağına kondu. Lâtif Şah kuşu eline aldı. Gözlerinden

dolu tanesi gibi döktü. Mürgü kuşunu öptü, bir daha havalandırdı. Kuş bir daha kayığın etrafında döndü, bir
3955 istikamet bulup uçtu, gözden kayboldu. Kuşun ne kadar dolaştığı belli değil. Günlerden birgün gelip Mihriban Sultan'ın köşküne girdi. Köşkün penceresinin arasından sağılıp içeriye girdi ki Mihriban Sultan hâlâ hasta yatağında yatıyor. Gelip yatağının üstüne düştü. Mihriban Sultan hışırtıya gözlerini açtı
4000 ki Lâtif Şah'ın kuşu gelmiş.

-Kızlar, Şah'ımın kuşu gelmiş, dedi. Kuşun bir telâş var, kâğıdını verin hele bakayım, Şah'ım ne yazmış?

Cariyeler kâğıdı çıkarıp Mihriban Sultan'ın eline verdiler. Mihriban Sultan okudu ki Lâtif Şah denize gark olmuş, ne
4005 tarafta olduğunu kendisi de bilmiyor. Kâğıdın altında bir yazı; "Ben denizin üstündeyim, ne tarafta olduğumu bilmiyorum; köşkün sağında mıyım, solunda mıyım? Beni aratırsan denizin üstünde arat." diye yazmış.

Bunu öğrenen Mihriban Sultan'ın aklı başından gitti.
4010 Yatağının üstüne arkası üstü düşüp bayıldı. On dakika baygın kaldı. On dakika sonra aklı başına geldi.

-Aman kızlar, durmayın! Bir tabaka kâğıtla kalem yetiştirin.

Kızlar bir tabaka kâğıtla kalem getirdiler. Mihriban Sultan,
4015 Koca Lele'ye selâm kelâmdan sonra altına şunları yazdı:

*Kızlar bu şuggayı verin Lele'me
Vekile vezire bir niyaz etsin
Yüz sürsün babamın hak-i payına
Divan-ı huzura bir niyaz etsin*

4020 *Deyin Letif Şah'ım kalmış deryada
Geçen günler tabir olur rüyada
O Kırklar erenler yetişsin imdada
Hazret-i Hızır'a bir niyaz etsin*

- 4025 *Mihriban Sultan'am ilgarı aman*
Cenab-ı Huda'dan kesmezem güman
Cansıza can veren sahibü'z-zaman
O hazır nezire bir niyaz etsin
-Kızlar, dedi Mihriban Sultan. Bunu hemen Koca Lele'ye götürün.
- 4030 Kızlardan biri, nameyi alıp hemen Koca Lele'nin yanına gitti,, nameyi Koca Lele'ye verdi. Koca Lele hemen nameyi okudu. Baktı ki Mihriban sultan kendisinden yardım istiyor.
Koca Lele, Lâtif Şah'ın bulunmadığı haberini alınca doğruca gelip Erciyâr Hükümdarı'nın yanına gelip, onun
4035 ayaklarına kapandı.
Erciyâr Hükümdarı;
-N'oldu, Lele? Yine ne var, dedi.
Koca Lele, kendini tutamadı, orada ağlayarak Erciyâr Hükümdarına şunları söyledi.
- 4040 *Böyle vasfihâl et gam arz-ı hâli*
Arif-i hub kemal işaret bilir
Bî-gafilden düştüm Eyyup kahrına
Bu cebri ne Mecnun ne Ferhat bilir
- 4045 *Can beratı gelip durmuş üz-be-üz*
Ecele ne ilaç kabul etmez söz
İster emaneti teslim eyle tez
Ne rica ne sabır ne minnet bilir?
- 4050 *Koca Lele diyor Letif Şah hani*
Kim için ederler şöhreti şanı
Sultan Süleyman'a kalmayan fani
Ne hüküm ne hünkâr ne devlet bilir
deyip kesti. Böyle deyince Erciyâr Hükümdar;
-Ne yapayım lele? O kadar arattım bulamadım.
Aratmadığım yer kalmadı.

-Etme Şah'ım! Sen buranın hükümdarısın, dedi Koca Lele.
4055 Hükümdarların kolu uzun olur, derler, her tarafa yetişir. Ben
bir ihtiyarım. Kolum yok, kanadım yok. Ancak bunu bulmak
sana yakışır şahım. Etme şahım, şahımı bulup bana teslim et,
deyip yalvardı.

Babacağım, arattım bulamıyorum. Ne yapayım, dedi.

4060 -Etme Şah'ım!

-Atın şunu dışarı yahu! Ben bunların babasının kölesi
miyim?

Koca Lele'nin kollarından tutup karşılıklı kapıdan dışarı
atılar. Koca Lele'nin başka bir işe eli yetmedi. Ağlayarak
4065 Hindistan şehrinin sokaklarına düştü. Gelip giden yolcuların
önüne çıkıyor; "Lâtif Şah, denilen bir pehlivan gördünüz mü,
yahut duydunuz mu?" diye soruyor. "Gördük." diyen hiç yok.
Denizin ortasındaki adamı kim görür!

Mihriban Sultan'a gelince; Mihriban Sultan, Lâtif Şah'ın
4070 bulunmadığı haberini alınca, ağlayarak Lâtif Şah'ın Mürgü
kuşunu bağrına bastı. Aldı bakalım kendi kendine yatağın
üstünde ne söyledi?

Mürgü kuşum yavrum car sende kaldı.

İmdadıma erişenden bir haber

4075 *Yel esti muhalif tersine döndü*

Deryalara karışandan bir haber

Gamı def olmayıp Mihriban Sultan aldı bir daha:

Kendi taze hilâl kaşı turalı

Ok kirpikler humar gözler sıralı

4080 *Kahraman bakışlı Rüstem simalı*

Ejderinen vuruşandan bir haber

Sözü tamama ermeyerek Mihriban Sultan aldı bir daha:

*Arz eyleyip geldi ben **Mihriban'***

Terk eyledi baba mülk-i Yemen'i

4085 *Benim için kesip Esfendiyar'ı*

Ordular bölüşenden bir haber

deyip kesti. Mihriban Sultan köşkte söyleyip ağlaya dursun, Koca Lele de Hindistan şehrinin sokaklarına düştü. "Ağlaya ağlaya gelip giden yolculara soruyor." demiştik.

4090 O orada ağlayıp dursun biz haber verelim Lâtif Şah'tan...

Lâtif Şah kuşunu Mihriban Sultan'a gönderdikten sonra ağlayarak, feryat ederek denizin içinde, sandalla iki gün daha dolaştı; fakat açlıktan karnı sırtına yapıştı. Tahammülü durdu.

4095 Gayri yaşamaktan kurtarmaktan umudunu kesti. Son olarak ağlayarak aldı bakalım bir daha, denizin içinde, sandalının üstünde, yine ne söyledi?

4100 *Kanlı derya merhametin yok mudur
İnsaf eyle melûl mahzun halime
Yâr yolunda çok çekmişim cefalar
Ben bülbülüm hasret koyma gülüme*

4105 *Sefinemi uğratmışım coşkuna
Yitirdim aklımı döndüm şaşkına
Bir ferah ver ol Resul'ün aşkına
Hisar çektin dört taraftan yoluma*

*Kadir Allah senden dilerim dilek
Bu kanlı deryada eyleme helak
Ömür istemiyom mühlet ver felek
Birce yarın eli değsin elime*

4110 *Lâtif Şah der Hak yazısı silinmez
Beş gün sora başa gelen bilinmez
Takdirin tertibi tebdil olunmaz
Hayal teşvişleri gelir dilime*

4115 deyip kesti. Beytini kestikten sonra söylemiş olduğu beyitleri bir kâğıda yazıp cebine koydu. Açlıktan içi geçip sandalının içine arkasının üstüne düştü. Sandalını mukadderata bıraktı. Daha ne olduğunu bilmiyordu.

O orada dolaşsın, biz haber verelim Feseli'nden...

Lâtif Şah Esfendiyar'ı öldürmüştü. Beş bin pehlivanı kırıp
4120 bir tanesinin de burnunu kulağını kesmiş, Feseli Padişahı'na
numune göndermişlerdi. O burnu kulağı kesik asker, günlerce
yol gittikten sonra günlerden birgün sağ selâmet kendi
memleketi Feseli'ne dâhil oldu. Padişahının divanhanesine geldi,
huzura kabul olup divandan içeri girdi. Padişahı selâmlayıp
4125 huzura durdu. Burnu kulağı olmadığı için şekli şemalı
değişmişti. Feseli Padişahı baktı, bunu tanıyamadı.

-Oğlum, sen kimsin, sana bu zulmü kim etti? Benden ne
istiyorsun anlat bakalım, dedi.

Asker dedi ki:

4130 -Padişah'ım! Ben senin emrin üzerine Esfendiyar pehlivanla
beraber Hindistan'a giden kahraman askerlerinizden idim.

-Ne oldu size?

-Ne olacak; Esfendiyar bizi oraya götürdü. Orada Erciyâr
Hükümdarının kızına senin için dünür oldu. O da vermedi,
4135 bizimle harp ilân etti. Ordusunu çekip karşımıza geldi.
Esfendiyar pehlivan bize dedi ki: "Arkadaşlar siz çadırınızın
içinde çayınızı kahvenizi için, pehlivanlığınızı temaşa edin. Ben
bunun askerinin kökünü keseyim de kızını alıp padişahımıza
götürelim." dedi. Kılıcını çekip Hindistan ordusunun içine
4140 daldı. Üç gün harp etti padişahım. Kimse kılıcının önünde
duramıyordu. Dördüncü gün, Lâtif Şah denilen bir genç
pehlivan karşısına geldi. Esfendiyar ile üç saat harp etti.
Nihayetinde padişahım, Esfendiyar'ı öldürdü. Biz de kılıç çekip
üstüne vardık. Bizim içimize düştü, iki gün iki gece de bizimle
4145 harp etti. Hindistan ordusu, etrafımızı çevirdi, kaçıp
kurtaramadık da. Bütün arkadaşları öldürdüler, beni de diri
bıraktılar. Burnumu, kulağımı kesip sana numune olarak
gönderdiler. Benden başka sağ hiç kimse kalmadı, dedi.

Bunu duyan Feseli Padişahı;

4150 -Eyvah Esfendiyar'ım! Mihriban gibi bin tane kız değerdin.
Elimden gittin, deyip ağladı.

Biraz ağladıktan sonra hırsıyla emir ferman buyurdu ki;

-Ne kadar askerim var ise, gemilere dolacak. Yelkenleri şişirip Hindistan iskelesinden çıkacaklar. Hindistan şehrinin yerinde taş üstünde taş kalmayacak, dedi. Harap edecekler, yerin dibine batıracaklar. Esfendiyar'ı öldüren o çapkın delikanlı Lâtif Şah da diri tutularak, elleri arkasından bağlanacak. Erciyâr Hükümdarı kızı Mihriban Sultan da ona çatılacak. İkisi de bana diri olarak getirilecek. Lâtif Şah'ı öldürüp pehlivanımın intikamını alacağım, Mihriban Sultan'la da evlenip muradımı alacağım, dedi.

Bütün asker hazırlanıp gemilere doldular. Geminin sayısının hesabı yok idi. "Nerdesin Hindistan şehri?" deyip yelkenleri açtılar. O zaman motorlu vasıta yoktu. Gemilerin üstünde, çadır gibi yelkenler var idi. İki gün iki gece geldiler. Üçüncü gün, üç tane ordu kumandanı ileriki geminin güvertesinin üstüne oturmuşlar; artık ne gibi işler yapacaklarını birbirlerine konuşup kararlaştırarak geliyorlardı. Bir ara gördüler ki denizin yüzünde bir karaltı geziyor.

4170 -Bu karaltı neyin nesi acaba, diye kaptana emir verdiler.

Kaptan, dümeni o tarafa çevirdi. Gelip gördüler ki bir delikanlı. Kılıcı kalkanı belinde, bir sandalın üstünde arkasının üstüne yatıyor.

-Bu zavallı herhalde yol azdırmış, dediler. Bunu bir denize atan mı olmuş, yoksa yol mu azdırmış? Bunu bir yukarı alalım da bakalım bunun derdi neymiş, dediler.

Bir askerin beline ip bağladılar, gemiden Lâtif Şah'ın olduğu sandalın üzerine salladılar. Oraya indi asker.

-Oğlum, o adam ölü mü, sağ mı, dediler.

4180 Asker baktı;

-Ölü değil. Sağ. Ama tutarı da kalmamış dedi.

-Oğlum, ipi belinden çıkart, onun beline bağla da yukarı alalım, dediler.

Asker ipi belinden çıkarıp Lâtif şahın beline bağladı. Çektiler, bunu güvertenin üzerine aldılar, ipi geriye salladılar.

4190 O asker, kendi beline bağıladı. Onu da çekti aldılar. Sandal orada kaldı. Aralarına yatırdılar, upuzun yatırdılar. Üç ordu kumandanı, daha yüksek rütbeli subaylar etrafında toplandılar.

-Acep bu neyin nesi yahu! Bu zavallıyı denize bir atan mı olmuş, yoksa bir yerden yol mu azdırmış? Buraya neren gelmiş
4195 acaba, diye buna bakıyorlardı.

Bunun da bir hafif soluğu var, nabızları atıyor. Kulağı kesik adam da o geminin içindeydi.

-Aşağıda biraz daraldım, biraz da güverteye çıkayım da serinleyeyim, dedi.

4200 Yukarı çıktı ki ordu kumandanları ve rütbeli subaylar toplanmış bir şeye bakıyorlar. "Bunlar neye bakıyor acaba?" diye yavaşça aralarından boynunu uzatıp da Lâtif Şah'ı orada görünce, ejderha görmüş kadar korktu.

-Zaten ben bunun şerrinden kaçıyordum, yine mi gözüm
4205 bunu gördü, dedi.

Gözlerini kapadı, güvertenin dış tarafına doğru bağırarak kaçtı. Ordu kumandanlarından birisi;

-Bu serseriye ne oldu ki kaçtı? Geri getirin bakayım, dediler.

4210 Adamı geriye getirdiler. Adamcağız gözlerini kapamış, ellerini gözlerinden kaldırmıyor. Birinci Ordu Kumandanı, ayağa kalkıp bunun yakasından tutup bir iki sille vurdu.

-Oğlum ne oldu sana, delirdin mi?

Dedi ki:

4215 -Kumandanım, bana olan kime oldu?

-Ne oldu oğlum?

-Ne olacak; Esfendiyar'ı vurup da belinden kopartan, harbe gittiğimiz Lâtif Şah denilen pehlivan, işte bu.

-Öyle mi?

4220 -Evet öyle.

-Oğlum! Esfendiyar bunun yanında dev gibiydi. Bu bir çocuk! Bunun imkânı mı var ki Esfendiyar'a gücü yetsin de vurunca belinden koparsın. Bu kim oluyor ki Esfendiyar'ı öldürsün. Adam adama benzer oğlum, dediler. Bu, kim bilir ki
4225 hangi fukaranın çocuğu? Elin adamını bize öldürtme, dediler.

Dedi ki:

-Kumandanım ben ne zaman ölürsem, üstümde de beş karış ot biterse, ben bunu o zaman unuturum. Bunun zorunu gördüm, nasıl olduğunu ben bilirim. Bu herhalde uyumuştur.
4230 Şimdi biraz sonra uyanır. Eğer bu uyanınca, sizin Esfendiyar ordusu olduğunu anlar anlamaz, sizi bu geminin içinde ejderha gibi soruyup da yok etmezse, buna Lâtif Şah demesinler. Siz, bunu uyuyorken öldürüyorsanız öldürün, yoksa bana müsaade edin, ben kendimi denize atacağım. Ben bunun kılıcının zoruyla
4235 ölmeyeyim bari, dedi.

-Oğlum yanlış değil, değil mi, dediler.

-Eğer yanlışsa, beni öldürün efendim, dedi.

Geminin halatlarını getirin bakalım, dediler.

Geminin halatlarını getirdiler. Zaten bu baygın uyuyor.
4240 Bunun ayaklarından başladılar da tâ gırtlığına kadar koluyla berber sardılar. Dediler ki:

-Bunu götürelim, padişaha teslim edelim. Padişah bunu öldürdükten sonra daha bizi harbe bırakmaz.

Geldiler geriye. İki gün iki gece geldiler, demiştik. İki gün
4245 iki gece de geri gittiler. Gelip kendi memleketleri Feseli iskelesine vurdular. Sedye getirdiler, Lâtif Şah'ı sedyenin üstüne yüklediler. Dört asker dört tarafından omuzladı. Birinci Ordu Kumandanı önüne düştü, bunu alıp da doğru Feseli Padişahı'nın huzuruna getirdiler. Sedyeyle yere koydular.

4250 Feseli Padişahı, ordu kumandanına sordu ki;

-Kumandanım bu ne?

Dedi ki:

- Padişah'ım! Biz senin emrin üzerine Hindistan şehrine harbe gidiyorduk. Yolda giderken askerimiz denizde bunaldı.
4255 Bir iskeleye vurduk, karaya çıktık, herkes bir parça istirahat temin etsin, diye. Orada istirahat temin ediyorduk, bu adam atına binmiş; "Esfendiyar'ı öldürdüm, gideyim de memleketini harap edeyim." diye yukarıdan aşağı geliyordu. Orada bizi gördü. "Bu ordu kimin ordusu?" diye sordu. Biz de bilemedik
4260 tabi. "Esfendiyar ordusu." diye söyledik. Bizim, Esfendiyar ordusu olduğumuzu anlayınca, bize kılıç çekip hücum etti. Biz de etrafını çevirdik, pehlivanın birisi geriden gelip kafasına vurdu düşürdü. Tuttuk bağladık, sana getirdik dedi. İşte istediğiniz Lâtif Şah bu.
- 4265 -Öyle mi?
-Öyle.
-Vay sağ olasın, Ordu Kumandanı'm!
Emir ferman uyurdu.
-Benim hususi doktorum gelsin, şunu bir ayılsın da bir
4270 ifade de ben alayım, şundan, dedi.
Padişahın kendine ait olan hususi doktoru geldi. Bu, tabi muayene yaptı; vuruk, kırık bir şey bulamadı. Dedi ki:
-Şahım bunda vuruk, kırık bir şey yok. Yalnız benim keşfime göre bu adam acıkmış, açlıktan içi geçmiş, bu sebeple
4275 yatıyor. Bundan başka bir şey yok, dedi.
Ordu kumandanı, o zaman biraz mahcup oldu.
-Öyle mi, dedi Padişah.
-Öyle evet.
-Bunun ayılması nasıl olur, dedi.
4280 -Bunun ayılması basit padişahım.
Nasıl?
-Bunun karnı acıkmış, karnı doyarsa gözünü açar.
-Peki götürün bunu ayıltın, öyle yanıma getirin, dedi.

Lâtif Şah'ı götürdüler. İlk süt hazırladılar. Lâtif Şah'ın
4285 ağzını geriye araladılar, ağzına sütü dökmeye başladılar.
Dökerken dökerken, karnını adam akıllı doyurdular. Midesi
ısındı, orası burası seğirmeye başladı. Seğriyip o yana bu yana
uğraşmaya başladı. Yavaşça doğrulup, sedyenin üstüne
zincirlerle oturdu. Baktı ki bir sarayın içinde. Dediler ki:

4290 -Sen kimsin, necisin, söyle bilelim. Aslın neslin ne?

Lâtif Şah, bir kendine baktı, bir etrafına baktı.
kurtulduğuna şükretti. Orada aldı bakalım ne dedi:

4295 *Dindirmeyin melûl müşkül olmuşum
Ataş alıp yana yana ağlarım
Bülbül oluf dost bağına konarken
Hasret kaldım o gülşene ağlarım*

4300 *Zalim felek beni gözden salmıştır
Sürgün edip dağa taş çalmıştır
Gözü yolda intizarlı kalmıştır
Batmışım mavala kana ağlarım*

*Letif Şah'am dar-ı cenge daldığım
Yeksan edip Fes Şahı'nı aldığım
Esfendiyar'ınan kılıç çaldığım
Ela gözlü Mihriban'a ağlarım*

4305 Bunu duyanca anladılar ki, Fes ordusunu bozan yiğit
budur. Üstüne yürüyüp buna vurmak istediler. O zaman Lâtif
şah dedi ki:

-İzin verin iki hane sözüm kaldı onu da diyeyim, öyle
vurun.

4310 Aldı bakalım Lâtif Şah:

*Cebr-i mihnet ile zulüm eyleyip
Saldınız feryada aha siz meni
Tutarsız biriyim yoktur hiç kimsem
Bağışlayın ol Allah'a siz beni*

4315 *Gark olmuşum karşı geldiz yoluma
Şükrolsun ki imdad yeddi hâlîme
Ulaşınca kolum çattız koluma
Tapşırdınız zalim Şah'a siz beni*

4320 *Letif Şah'ım cebr ucundan gülemem
Kahrılıym gamdan ferah bulamam
Men bu işi hiç kimseden bilemem
Hasret koyduz bedr-i maha siz beni*

deyip kesti. Askerler, bunun üzerine daha fazla bekletmeden bunu alıp bağı olarak Feseli Padişahı'nın huzuruna getirdiler.

4325 Padişah, bu çocuk kendini toparlamadan ifadesini alayım diye düşündü.

-Oğlum! Himaye altındasın, korkma! Karşındaki bir padişaktır. Sen padişah huzuruna hiç girmedin mi? Sen kimsin? Adın ne? Nerelisin? Nereden gelip nereye gidiyorsun?

4330 Bana bir anlat da dinleyeyim.

Lâtif Şah;

-Padişahım! Nereden olduğumu bilmiyorum ki ifade vereyim.

4335 -Oğlum! Padişah huzurundasın. İfadeni ver. Padişah için mazeret olmaz, menfaat olur. İnşallah seni memleketine gönderir. Anana babana kavuşursun. Sen kimsin, anlat bakalım, dedi.

Lâtif Şah, bunun üzerine kendisini şöyle tanıttı, aldı bakalım ne dedi:

4340 *Eğer sorsan asilzade nesliyim
Hükümet mülkünde kaldım bir zaman
Sen teki şahları pay-endaz ettim
Hak ile payıma gittim bir zaman*

4345 *Cehel iken gör ki neler eğledim
Haramiler evgâhımı boyladım
Bezîrgânlar soydum denkler payladım*

Al kumaşlar aldım sattım bir zaman

4350 *Sevda çektim ben de döndüm bülbüle
İstedim ki bağban olam güle
Biçare ihtiyar Lele'ynen böyle
Hindistan eline yettim bir zaman*

4355 *Hindistan elinde eğlendim kaldım
Tebdil dona girip bezirgân oldum
Mihriban Sultan'ı bahçede buldum
Şad olup murada yettim bir zaman*

*Bir zalim istedi ala o yâri
Hindistan elinde kurdurdum darı
Bir kılıçta yıktım Esfendiyar'ı
Feseli'nde kavga ettim bir zaman*

4360 *Letif Şah'ım serden çıkar dumanım
Hindistan'da kaldı kaşı kemanım
Evvel Allah sonra senden gümanım
İnsaf eyle merhamettim bir zaman*

4365 Padişah da Esfendiyar'ı Lâtif Şah'ın öldürdüğünü kendi
ağzından duyunca hiddetle;

-Öldürün bunu, idam edin! Leşini de köpekler, kuşlar
yesinler dokunmayın, öylece bırakın gelin, dedi.

4370 Cellâtlar hemen bunu kollarından tuttular. Evvelki
padişahlar böyle idam kararının verince; "Ellerini çözün de
boynunu kesin." derdi cellâtlara. Bu, bunu demeyince, Lâtif Şah
buradan bir ipucu buldu. Kendi kendine dedi ki: "Herhalde bu
herif hırsıyla bunu unuttu. Ben şuna bir hatırlatayım. Eğer
ellerini çözün de boynunu kesin derse, cellâdın kılıcının birini
kaparsam, kendimi kurtarırım, yoksa işte gidiyorum." dedi. Aldı
4375 bakalım oradan cellâtlar kolundan tutup, sedyenin üstünden
daha kalkmadan, orada Feseli Padişahı'na ne söyledi, Feseli
Padişahı ne dinledi? Âşık ne söyledi, sizler ne dinlediniz?

4380 *Bağlamışlar divanına gelmişem
Bağ'öldürmek hükümdara düşer mi
Mihriban'ın ateşine yanımışam
Hasret koymak padişaha düşer mi*

O zaman Feseli Padişahı dedi ki:

4385 -Evet oğlum, güzel konuşuyorsun. Bağlı bağlı adam
öldürmek hükümdarın şanına şerefine düşmez; fakat sen eli
açık geberecek bir adama benzemiyorsun, dedi. Hiç boşuna
bağırma; eğer seni böyle parçalamazsam yazıklar olsun, benim
şahlığıma, dedi.

4390 Lâtif Şah; "Öldürür, daha bırakmaz." dedi aklından. "Bu
padişah kararlı. Belki babamın hatırı için beni bırakır."
umuduyla aldı bir daha:

*Şahın divanında kolu bağhyam
Bu aşkın elinden kalbi dağhyam
Ben Yemen'de Gamsız Şah'ın oğluyam
Şehzade öldürmek Şah'a düşer mi*

4400 "Belki baba hatırı için beni bırakır." umuduyla söylemişti,
fakat Feseli Padişahı bunu duyunca evvelkinden daha fazla
gazaba geldi.

4405 -Ulan! Babanın adıyla mı korkutuyorsun beni, dedi. Ben
seni geberteyim de hangi padişahın oğlu olursan ol. Mezar taşı
ile iftihar olmaz. Götürün şunu, dedi cellatlara.

Cellatlar bunu sürükleyip de divan kapısından çıkartırken,
son olarak aldı bir daha:

4410 *Müşkül oldu Lâtif Şah'ın hâlleri
Deyin yâre gözlemesin yolları
Ellerin sevdiği giymiş alları
Yas çekmek de Mihriban'a düşer mi*

deyip kesti. Beyitini kestikten sonra, cellâtlar bunu alıp kapıdan
çıktılar. Feseli Padişahı emir ferman buyurdu ki;

4415 -Esfendiyar'ı öldüren pehlivanı yakalattım, siyaset
meydanında parçalatıyorum. Bu nasıl bir pehlivanmış ki

Esfendiyar'a gücü yetmiş de öldürmüş. Ejderha mı? Herkes serbest seyredebilir.

Bunu duyan Feseli ahalisi;

-Bu nasıl pehlivanmış ki Esfendiyar'ı öldürmüş,

4420 diye dükkânını, tezgâhını kapatan şehrin ortasına döküldü. Aradan geçilip de gidilecek yer kalmadı. Millet birbirini tepeliyor. Cellâtlar aciz kaldılar, milletin arasından çıkartıp götüremiyorlar. Cellâdın biri dedi ki:

-Yahu! Millet bizi tepeleyip öldürecek. Birimiz burada
4425 yanında duralım, birimiz gidip padişaha bir haber verelim. Muhafız göndersin, milleti başımızdan bir parça geri aldırınsın. Biz vazife ifa edemiyoruz.

Lâtif Şah'ı zincirlerle oraya bağlayıp, bir tanesi de kılıç elinde baş tarafına durdu. Bir tanesi koşa koşa padişahın
4430 huzuruna geldi. Padişahı selâmlayıp, divana durdu. Padişah;

-Ne diyorsun oğlum?

-Kıymetli padişahım, vazife ifa edemiyoruz, emrini yerine getiremiyoruz. Milletin arasından o adamı çıkarıp götüremiyoruz. Millet fazla geliyor, dedi. Çok biriktiler?

4435 Dedi ki:

-Oğlum, herkes görmek ister. İki saat izin veriyorum, dedi. Herkes hep görsün, "Hiç görmedik." demeyen kalmasın. Ondan sonra götürün, öldürün.

Cellât, emri aldı geriye geldi. Padişah tarafından
4440 muhafızlar geldi. Milletin arasına durdular. Bir kafil e ileriden geliyor görüyor, görenleri geri alıyorlar, görmeyenler geliyor. İki saatin içinde herkese göstermek için uğraşıyor, cellâtlar.

O arada hikmet-i Perverdigâr, insanların işi bazen olduğuna döner, bazen de tersine giderek devam eder, gider!
4445 Feseli Padişahı'nın Esmer Sultan isminde bir kızı vardı. O da babasının bir tane kızı olduğu için, babası şehrin kenar tarafına bir has bahçe yaptırmış, etrafını da sur içine aldırılmış. Kızının yanına kırk tane cariye vermiş. Dışarıdaki manzaradan

haberi olmayarak, zevk ü sefa ile has bahçede geziniyordu.
4450 Hikmet-i Perverdigâr o sırada dışarıya bir ısmarıcı zuhur etti.
Çay, şeker ne lâzımsa, fakat bu kız çok hırslı celâliydi.
Cariyeler, karşısında menzil beygiri gibi titriyorlardı. Cariyenin
bir tanesini yanına çağırırdı.

-Kızım git de şu ısmarçılarımı al da gel çabuktan, dedi.

4455 Cariye parayı eline alıp koştu çarşıya, geldi. O yana bu
yana dolaştı. Dükkânlar kapalı olduğu için hanımın
ısmarçılarını alamadı. "Hanım bana kötülük eder." diye de fazla
duramadı, koştu geriye. Geldi Has Bahçe'ye hanımı selâmlayıp
parayı masanın üzerine koyup geriye çökeliş, el bağlayıp
4460 karşısına durdu. Bunu gören Esmer Sultan da kaşlarını çatı.

-Haniya ısmarçılar? Ben senden para mı getir, dedim.

-Hanım kusura bakma, beni affet! Dükkânlar kapalıydı,
ısmarçılarını alamadım, dedi.

-Kızım bu gün dükkânlar neden kapansın? Bu gün bayram
4465 değil, tatil günü değil, bir âlem günü değil ki herkes âleme
çıkmiş ola. Neden kapandı dükkânlar?

Cariye dedi ki:

-Evet hanım, bayram, tatil günleri değil, fakat baban,
Esfendiyar'ı öldüren pehlivanı tutturmuş. Siyaset meydanında
4470 cellâtlar parçalamaya götürüyormuş. Ahali bütün onu
seyretmek için bütün dükkânını tezgâhını kapatmış, şehir
ortasına dökülmüş. O yüzden ısmarçılarını alamadım.

-Öyle mi?

-Öyle.

4475 Faytoncuya seslendi:

-Faytoncu!

-Buyur hanımım!

-Atları koş bakayım, dedi. Bu pehlivanı bir de ben göreyim.
Bakalım nasıl bir pehlivanmış?

4480 Faytoncu atları koştu. Esmer Sultan, faytonuna bindi. Kırk
tane cariye faytona sığmazlar. Sığsalar bile, hanımın yanına

binmeye emir yok. Yirmisi bir tarafa yirmisi bir tarafa geçti. Faytonu da kızların ayağına uydurdu. Atları, sürdü geliyorlar. Milletin kalabalığına yaklaşıncı, gelen tabi koskoca bir padişah
4485 kızı! Muhafızlar önüne vardı. Milletin arasından yer aç aç Sultan'ı Lâtif Şah'ın yanına kadar getirdiler. Esmer Sultan faytondan aşağı indi, milletin arasında cellâtların önünde, zincirlerle duran Lâtif Şah'ı görünce aklı gitti. Cellâtlara sordu.

-Babam buna, millet seyretsin, diye, ne kadar izin verdi?

4490 Dediler ki:

-Hanım! Baban iki saat izin verdi. Bir saati gitti, bir saat kaldı.

-Babam namına bir saat izin de ben veriyorum, dedi. Ahali, herkes görsün. "Görmedik." diyen kalmasın, herkes görsün,
4495 dedi.

-Peki.

Cariyelere dedi ki:

-Kızlar! Ben babamın yanına gidiyorum. Şayet ben orada babamın yanında fazla kalırsam, cellâtlar olur ki benim
4500 verdiğim izni kabullenmezlerse, babamın izni dolar dolmaz götürelim derlerse; "Hanımın bir saat izni daha var." deyin, bırakmayın, ben gelinceye kadar, dedi.

-Peki dediler.

-Sür bakalım faytoncu, dedi.

4505 Faytoncu atları kamçıladı, sürdü. Esmer Sultan, babasının sarayının önüne geldi. Faytondan inip babasının huzuruna geldi, babasını selâmlayıp divana durdu. Babası;

-Niye geldin kızım, arzun ne, dedi.

-Devletli babam müsaade buyurursan yanına bir sorgu için
4510 geldim, dedi.

-Anlat bakalım, dedi.

-Ben duyuyorum ki sen bu gün bir pehlivan parçalatıyormuşsun. Bu pehlivanın kabahati ne, diye yanına

geldim. Milletin kalabalığından gidip göremedim, sana sormak
4515 için buraya geldim.

-Peki kızım gel yanıma otur da anlatayım, dedi babası.

Geldi kız babasının yanına oturdu.

-Buyur baba!

-Kızım! Benim ordu pehlivanım Esfendiyar'ı tanıyor
4520 musun, dedi.

-Tanımaz olur muyum baba, her zaman elimizdeki adam!

-Ben onu Hindistan şehrine bir vazife ile göndermişim. Bu
adam, orada benim Esfendiyar'ımı öldürmüş. Şimdi de geldi
elime düştü. Ben de Esfendiyar'ımın intikamını almak için,
4525 bunu cellâtlara verdim. Bu sebeple geberttireceğim, hakkımdır
bu iş benim, dedi.

Esmer Sultan da;

-Evet baba, dedi. Esfendiyar'ın anası yoktu, babası yoktu,
senin emir kulundu. Ne emrediyorsan, gidiyor, emrini harfi
4530 harfine yerine getirip geliyordu. Onun intikamını almak, sana
yakışır baba, hakkındır, dedi.

-Ben de hakkım olduğu için yapıyorum bu işi.

-Evet baba hakkındır; yalnız müsaade buyurursan burada
sana bir sorgum icap etti, dedi.

4535 -Sor bakalım kızım.

-Biz, bu pehlivanı burada parçalatınca, Esfendiyar dirilip
de gelir mi baba?

-Kızım, ölü dirilir mi? Ölen öldü giden gitti, dedi.

-Baba ölü dirilmesine dirilmez de Esfendiyar bizim
4540 babamızın oğlu değildi ya! Maaşını alıyordu, maaşının hatırı
için emrettiğin işi yapıyordu. Sen bunu öldürmesen,
Esfendiyar'ın yerine ordu kumandanı etsen, ona verdiği maaşı
buna versen, bu da aynı işi yapar. Ben görmedim; ama bu
Esfendiyar'dan daha gençmiş. Bu büyüyünce daha yiğit olur.
4545 Esfendiyar bir iş görürse, bu on işi görür. Sen bunu

öldürtmesen de böyle yapsan, bizim için daha iyi olur baba, dedi.

Babası biraz düşündükten sonra;

-İyi söyledin; ama kızım bu haydut bana düşman, bu bana
4550 dost olmaz ki!

-Bunun kolayı var baba, dedi.

-Nasıl?

-Tabi her insan ölümden ürker. Bu da can sahibi. Şimdi, bu cellâtlardan korktu. Sen, cellâtlara bir name yaz. "Pehlivanı
4555 bağlayarak kızıma teslim edin." de. Ben onu alayım, Has Bahçe'ye götüreyim. Zincirlerle bağlıyken ben bunu çözer, bunu teklif ederim. O da bu teklifi, can korkusuyla istese de istemese de kabul eder. Yiğit, ikrar ederse, ikrarından ölünceye kadar dönmez baba, dedi. Ben o zaman onu getirir, senin
4560 yanına ordu pehlivanı olarak veririm.

Babası; "Yahu! Birkaç kız da buna getirtirim." dedi aklından.

-Kızım yapabilir misin bu işi, dedi.

Yaparım baba, bu olmayacak bir iş değil ki! Şayet
4565 kabullenmezse zaten bağlı. Çözecek değilim ya! Sana haber gönderirim. Cellâdını gönderirsin. Alır götürür yine parçalarlar, dedi.

-Peki kızım dedi. Eğer sen bu oğlanın gönlünü eder de benim yanına ordu pehlivanı olarak verirsen, vezirlerim şahit
4570 olsun, ben de seni o oğlana vereceğim.

-Yaz emrini baba, dedi.

Babası bir name yazdı ki cellâtlara; "Pehlivanı bağlı olarak kızım Esmer Sultan'a teslim edin, siz geri gelin." diye.

Kız, babasının kâğıdını alıp cebine koydu. Dışarıya çıktı,
4575 faytona bindi.

-Sür faytoncu, dedi.

Faytoncu, atları kamçıladi, sürdü. Latif Şah tam asılacaktı ki Esmer Sultan siyaset meydanına geldi, faytondan indi.

Lâtif Şah çaresi kalmadı, asılacak çare yok. Orada içi
4580 elvermedi bakalım kalabalığa ne dedi?

*Bu ne seda idi geldi guşuma
Dert ehililer gamgin gubara düşmüştür
Her tarafta zar-ı figan eylerim
Aslan canım gör ne tora düşmüştür*

4585 Bunu duyan Esmer Sultan öne çıktı. Lâtif Şah'ın sözlerine
karşılık bakalım ne söyledi:

*Kınamayın ateş almış yanarım
Cevr yüzünden cismim köze düşmüştür
Yüz sürüp hakine ayak öperim
4590 Yeksan canım pay-endaza düşmüştür*

Lâtif Şah, Esmer sultan'ı gördü. Sözüünü karşılık veren bu
kız da kim? Padişah'tan korkmadan cevap veriyor." diye
düşündü. Aldı bakalım bir daha:

*Yığılıp zalimler eğler temaşa
4595 Böyle adaletten gözler kamaşa
Ezel fırsat bende idi hemişe
Şimdi fırsat zulümkâra düşmüştür*

Aldı Esmer Sultan:

*Seversen Allah'ı ol âlemdârı
4600 Dolandır başına azat et yâri
Dizimin takati didemin nuru
Gönüller terlanı tora düşmüştür*

Aldı Letif Şah:

***Lâtif Şah** da ecel şerbetin içer
4605 Şimdi ruhum kuşu bedenden uçar
İlaçsız na-mümkün kalmışım naçar
Yazık canım cengi dâra düşmüştür*

Aldı Esmer Sultan:

***Esmer Han** çağırır şah-ı hubanı
4610 İnsaf merhametle kes bu divanı*

Zulümle öldürme bu nev-civanı
Gazabından ah u zara düşmüştür

deyip kesti. Esmer Sultan, cellatı yanına çağırdı. Cebinden babasının nağmesini çıkarıp cellâtlara verdi. Cellâtlar da kâğıdı
4615 görünce;

-Peki hanımım, deyip geri çekildiler.

Zaptiyelere emir ferman buyurdu ki;

-Vurun bakalım milleti geri!

Zaptiyeler, milleti kapıp kırbaçladılar üstten aşağıya,
4620 toparladı götürdüler. Geriye döndü cariyelere;

-Kızlar! Lâtif Şah'ı kucaklayıp yükleyin bakayım faytona, dedi.

Cariyeler Lâtif Şah'ı kucaklayıp faytona yüklediler. Esmer Sultan da yavaşça yanına oturdu.

4625 -Faytoncu!

-Buyur hanımım!

Atların terbiyesini topla bakayım! Şimdi, atlar hızlı gider, teker tıkırdar, taşa çıkılır, o yana bu yana yaylanır, zincir bunun bir yanını ağrıtır. O vakit başına geleceği sen düşün.

4630 Alnının orta yerine yumruğumu vurunca beynini içine geçiririm. Haberiniz olsun!

Faytoncu atların terbiyesini topladı. Uygun adım birer birer basarak cariyeler de etrafa düzüldü. Has Bahçe'nin kapısının önüne kadar geldiler. Tabi fayton bahçe kapısından
4635 sığmadığı için faytonu eyledi. Esmer Sultan, faytondan aşağı indi, cariyelere emir ferman buyurdu. Cariyeler de Lâtif Şah'ı kucaklayıp aşağı indirdi. Dedi ki:

-Kızlar, şimdi hepiniz beraber tutarsanız, kiminiz olur ki etten tutar, kiminiz zincirinden tutar, bir yerini ağrıtırsınız.
4640 Yaşın yanında kuruyu da yakarım, haberiniz olsun! On tane yiğit cariyeye kendine güvenip bir tarafına geçsin, on tane de bir tarafına geçsin. Geri kalanınız dursun. Ellerinizi altından sokacaksınız, birbirinizi elini tutup alıp yukarı kaldıracaksınız.

Zincirlerden tutmak yasak! Ayaklarınızı uygun adım edip de
4645 Has Bahçe'ye kadar götüreceksiniz, dedi.

Cariyeler de;

-Peki hanım, dediler.

Kendine güvenen yiğit cariyelerden on tanesi Lâtif Şah'ın
bir tarafına geçti, on tanesi bir tarafına geçti. Ellerini Lâtif
4650 Şah'ın altından soktular, birbirinin elinden tuttular, alıp
yukarıya kalktılar. Bir iki üç adım atınca cariyelerin dizi durdu.

-Biz bunu götüremiyoruz hanım! Getiremiyoruz.

-Niye?

-Koca bir pehlivan! Göbeğimiz düşüyor, belimiz kırılacak.

4655 -Kızlar etmeyin!

-Vallahi bırakacağız, getiremiyoruz, dediler.

-Kızlar, yere bırakıp bir yerini ağrıtırırsanız, gebertirim!
İndirin bakayım yavaşça! Ben size şimdiye kadar hiç mi yemek
yedirmedim? Arpa ekmeği mi yediniz?

4660 Cariyeler, usulca Lâtif Şah'ı yere indirdiler. Ellerinizi
altından çekmeyin, taş bir yerine batmasın, dedi. Öylece durun
dedi.

Hanımın, babası tarafından dört tekerlekleri gümüşten
yapılış bir arabası vardı. Bazen canı sıkıldığında onun yanına
4665 oturuyordu. Cariyeler de kulplarından tutuyor, o yana bu yana
gezdiriyorlardı, o da gönlünün gamını alıyordu. Esmer Sultan,
geri kalan yirmi cariyesine hitap etti.

-Benim gümüş arabayı getirin bakayım, dedi.

Cariyeler gidip hanımının arabasını getirdiler. Lâtif Şah'ı
4670 kucaklayıp gümüş arabanın içine yüklediler. Kulpundan tutup
çektiler ki yaylar oturmuş, tekerler dönmüyor. Kimi kulptan
çekiyor, kimi yaydan itiyor, kimi arkadan itiyor, asla
götüremiyorlar. Hanım şiddetlendi;

-Derhal girecek içeri!

4675 Çocuklar can derdiyle kimi yaylardan tutup, kimi arkadan itiyor, kimi oklardan çekiyor, bazen teker dönüyor. Bazen kucaklaya kucaklaya bunu alıp Has Bahçe'den içeriye soktular.

Elma ağacının dibinde bir eyvanları vardı. Orası oturak, muhabbet yerleriydi. Oraya getirdiler. Köşke değil de hanımın emri üzerine Lâtif Şah'ı kaldırıp eyvanın üstüne koydular. Elma ağacının köküne sırtını dayayıp oturdu. Aklından dedi ki: "Şu kızlar, beni zincirlerden de bir çözerse, o zaman selâmete çıkarım."

Esmer Sultan geriye döndü, cariyelerine dedi ki:

4685 -Bu korkmuştur. Bir mayahoş şerbet yapın getirin de bir parça yüreği sakinleşsin.

Cariyeler, bir-iki mayahoş şurup yaptılar. Esmer Sultan'ın kendine ait olan altın bardağının içine koydular. Alıp getirip Esmer Sultan'ın eline verdiler. Esmer Sultan da şerbeti alıp 4690 Lâtif Şah'ın yanına geldi.

-Bu adamın eli kolu bağlı, bunu nasıl içecek, dedi.

Esmer Sultan, sağ eliyle bardağı tuttu, sol elini Lâtif Şah'ın boynunun arkasına doladı, ağzına dayadı, gurp edene içirdi. Bardağı geriye uzattı. Cariyeler, elinden aldılar tabi. Cebinden 4695 mendilini çıkarıp Lâtif Şah'ın ağzının yaşlarını aldı. Üç adım geriye çekildi. Ellerini göğsünün üstüne koyup, boynunu sağ tarafa eğip, yüzüne hafif tebessüm getirerek istikbalde durdu. Cariyeler de geriye çekildiler, hiç ses yok. Lâtif Şah da yukarıya doğrulup da hiç bakmıyor. Ahd etmişti ki; "Mihriban 4700 Sultan'dan başkasına bakarsam, bana haram olsun." diye. Bu sebeple yukarıya hiç bakmıyor. Yüzükoyun baktı, durdu düşünüyor. Kendi kendine dedi ki: "Şu kızlar şükür beni selâmete çıkarttı ya, bir merhamete gelseler de şu zincirleri de bir çözselerdi, ondan sonra işim kolaylaşırdı."

4705 Esmer Sultan, beş dakika istikbalde durdu. Lâtif Şah da hiç yukarıya doğrulmadan beş dakika, yere bakıp durdu. Beş dakika sonra, kendi kendine; "Kızlar gitti mi yoksa!" diye

yukarıya doğruldu ki kız aynı dediğim gibi istikbalde duruyor.
Bunu görünce utandı.

4710 -Hanım kusura bakma, affet beni, dedi. İstikbalde seni
üzümüştüz, gayrı git de istirahatını temin et.

Esmer Sultan bir adım ileri geldi;

-Evet delikanlı, ben zevk ü sefama düşkünüm. İstirahat
temin etmeyi, bir saniye kaybetmek istemem. Yalnız, şu
4715 zincirlerin senin nazik kollarını, bedenini kesmesini vicdanım
götürmüyor. Sana ben bir-iki söz teklif edeceğim. Eğer
sözlerimi kabul edersen zincirleri çözeyim, sen de istirahatını
temin et, ben de edeyim.

-Buyur hanım! Tekliflerin neyse söyle, işime gelirse kabul
4720 ederim, işime gelmezse kabullenmem.

Esmer Sultan dedi ki:

-Senin işine gelmeyecek bir iş değil ki senin için çok iyi bir
iş.

-Öyle diyorsun ama belki bana hoş gelmez. Bir söyle
4725 bakayım ki ben de ona göre bir cevap vereyim

-Ben Feseli Padişahı'nın kızıyım. Adıma Esmer Sultan
derler. Seni cellâdın elinden aldım geldim. Himaye altındasın,
korkma, serbestsin. Teklifimi kabul etsen de etmesen de seni
cellâda vermem. Ona göre tedbirini al. Seni cellâtların elinden
4730 almamdaki gayem şu: Senin kesmiş olduğun Esfendiyar'ın
yerine babamın yanına ordu pehlivanı vereceğim. Eğer
sözlerimi tutar da babamın yanına ordu pehlivanı olarak
girersen babam da...

-Eeeee.!

4735 -Babam da beni sana verecek. Biz iki genç birbirimize
kavuşacağız. Bu manzaralı köşklerde, bu Has Bahçe'de, bu
cariyelerin içinde, zevk ü sefamızca ömrümüzün nihayetine
kadar yaşayacağız.

Dedi ki:

4740 -Hanım! Cellâtların elinden beni bunun için mi aldın? Ben cellâtlara parçalanmaya razı olurum, babanın yanına ordu pehlivanı olmam.

-Sebep?

-Senin baban, vicdansız adam, dedi. Bağlı bağlı adam
4745 öldürüyor. Ben de vicdansız adamı cinim kadar sevmem. Sonunda muhakkak bir fitne çıkartır. İyisi mi bu iş başıma gelmişken, sen devam et. Git babana söyle beni cellâda versin, dedi.

-Etme tutma!

4750 -Etme tutması yok. Ben babanın yanında ordu pehlivanı olmam. Git babana söyle, dedi.

Bunu duyunca, Esmer Sultan tahammül edemedi, bunun ayaklarına sarılarak ağlamaya başladı.

-Etme delikanlı, babam vicdansızdır, ben de biliyorum;
4755 fakat bana niye diyorsun?

Dedi ki Lâtif Şah:

-Kızım, benim seninle bir ilgim yok ki ben sana ne diyeyim. Sen masum çocuksun. Benim seninle hiç bir ilgim, ilişğim yok. Yalnız, babanı sevmiyorum. Hiç bir yerde bana
4760 yalvarma. Git babana söyle, beni cellâda versin.

O zaman Esmer Sultan; "Eyvah felek!" dedi içinden. "Babam bunu öldürür. Ben, keşke bunu görmeseydim. Bunun hayali benim gözümün önünde kalır, tahammül edemem ben de ölürüm." deyip Lâtif Şah'ın ayaklarına dolanıp da ağlamaya
4765 başladı.

Esmer Sultan, bunun ayaklarına dolanıp ağlarken Lâtif Şah'ın aşkı zuhur etti. Mihriban Sultan'ın hayali gelip gözünün önüne geldi. Ağlayarak, aldı bakalım orada ne söyledi:

4770 *Esmer Sultan yanma benim nârıma
Yollarımı gözleyenim var benim
Kederlendim acı benim hâlîme
Candan yanan bir sevdiğim var benim*

Gamı def olmayıp aldı bir daha:

- 4775 *Başka güzellerin çekmem nazını
Gösterme babanın o bet yüzünü
Huriden ayrılma almam kızını
Candan yanan bir sevdiğim var benim*

Sözü tamamen ermeyerek Lâtif Şah aldı bir daha:

- 4780 *Hâllerimi ayan ettim ben sana
Onsuz günler geçmez oldu dar bana
Hep güzeller haram olsun bir bana
Candan yanan Mihriban'ım var benim*

*"Hep güzelleri haram olsun bir bana / Candan yanan
Mihriban'ım var benim"* deyince Esmer Sultan;

- 4785 -Dur delikanlı, dedi. Evvelki sözlerimi kabul etmedin, sana
bir söz daha teklif edeceğim. Bunu bari kabullen, dedi.

-Söyle bakayım hanım, işime gelirse kabullenirim; işime
gelmezse onu da kabullenmem, dedi.

Dedi ki:

- 4790 -Sen benim babamı sevmiyorsun, ben de sevmem babamı.
Zaten vicdansız biri. Sen beni beğeniyor musun, beğenmiyor
musun? Açık olarak konuş bakayım.

-Beğeniyorum.

-Öyleyse tahammül edemiyorum. Ben seni çözeyim, beni al

- 4795 o Mihriban Sultan dediğin kız neredeyse oraya kadar götür.
Orada Mihriban Sultan'la evlendikten sonra ikinci aile olarak
beni de almaya söz veriyorsan delikanlı, ben zincirlerine
tahammül edemiyorum, senin zincirlerini çözdüreceğim.

-Lâtif Şah dedi ki:

- 4800 -Hanım, sağlam konuşalım ki aramızda itiraz olmasın.

-Konuş bakalım ne konuşacaksan, dedi.

-Ben seni buradan alırım, Mihriban Sultan'ımın yanına
kadar götürürüm; fakat yolda giderken, nihayetinde biz
evleneceğiz, diye, benimle konuşmak, muhabbet etmek, daha

- 4805 başka başka işler umarsan bu yok! Seni bacı-kardeş sevgisiyle

alır götürürüm. Oraya varınca, senin yapmış olduğun fedakârlığı anlatırım, o da; “Bu senin canını kurtarmış, buraya kadar getirmiş, ben bu işe tahammül ederim, bunu benim üstüme al.” derse, seni onun üstüne alırım. Yok, eğer ki; “Ben
4810 kuma kahır çekmem. Ya beni alacaksın ya onu alacaksın.” derse, seni almam onu alırım. Haberin olsun. Eğer bu işe razıysan, beni çöz, gidelim beraber. Razi değilsen git babana söyle, beni cellâda versin.

-Delikanlı, burada bana biraz düşünmek icap etti. Bana
4815 müsaade buyur, ben bir parça düşüneyim, geleyim. Sonra son kararımı vereyim, dedi.

-Peki, git düşün de gel.

Esmer Sultan Lâtif Şah'ın yanından ayrılıp köşküne gitti. Yatak odasına geldi. Kapısını örttü kilitledi. Yatağının üzerine
4820 oturup, kafasını avuçlarının içine alıp orada yarım saat kadar düşündü. Nihayetinde, kendi kendine dedi ki: “Bu Lâtif Şah'ta, Mihriban Sultan'a karşı bu kadar âşıklık var. O kızda da muhakkak buna âşıklık var. Eğer ben bunun burada maşukasını öldürtmeyip ona götürürsem, vicdanı ne olursa olsun, beni
4825 üstüne alır. Benim böyle bir işim olsa da getirselers, ben onu üstüme alırım. İsterse padişah kızı olsun, isterse Çingene kızı olsun, o da beni alır.” dedi, razı oldu. Geriye geldi;

-Delikanlı! Ben senin söylediğin teklife razıyım, dedi.

-Razı mısın?

4830 Razıyım.

-Ben de razıyım, dedi, Lâtif Şah.

Lâtif Şah'ın zincirlerini çözdüler. Zincirleri çözdükten sonra elma ağacının köküne sırtını dayadı.

-Hanım, gideceksen hazırlığını gör, yoksa beni avare etme.
4835 Ben gideceğim, dedi. Tahammül edemiyorum.

Orada Esmer Sultan aşkı cuş etti Lâtif Şah'a bakalım ne söyledi:

4840 *Ahdim budur bu ellerde kalasın
Benden ayrı güzel yâr neye lâzım
Bizim bu şehire mesken salasın
Kızıl gül yanında har neye lâzım*

Lâtif Şah, Esmer Sultan'ı cevapsız bırakmadı. Aldı bakalım ne dedi:

4845 *Ben de şehzadeydim vaktin birinde
Birçok devlet gördüm var neye lazım?
Gözüm yoktur gevherinde la'inde
Terlan olan yerde sar neye lâzım*

Aldı Esmer Sultan:

4850 *Sarraf oldu kıymet koya akçaya
Nazar kıla yaman ile yahşıya
Naşi bağban gelip girse bahçeye
Kadir bilmez derler bar neye lâzım*

Aldı Lâtif Şah:

4855 *Bir yiğide Hak'tan nida olmasa
Gavvas olup deryalara dalmasa
Aradığın öz bağında bulmasa
Özge bağda biten nar neye lâzım*

Aldı Esmer Sultan:

4860 ***Esmer Han**'ın budur şehiri mekânı
Sana kurban olsun bu şirin canı
Hışma gelsem tez eylerim divanı
Kıyıp da edemem şer neye lâzım*

Aldı Lâtif Şah:

4865 ***Lâtif Şah**'ım daldım aşkın gölüne
Yakam geçti kadir bilmez eline
Bir sevda ki düşse nadan eline
Ondan gelen hayır şer neye lâzım*

Vakit geçti, gece oldu, yatma zamanı geldi. Lâtif Şah'ın
4870 aklında Mihriban Sultan var, Esmer Sultan'ın aklında Lâtif Şah
var. Yatak odasına geçtiler. Baktı ki Lâtif Şah, içeride bir

karyola var. "Mihriban Sultan'dan başkası bana haram." dedi içinden. Orada aldı bakalım ne dedi?

4875 *Çok da celallenme divane güzel
Sen diyen hayalde duran değilim
Ben öz maşukamın müptelasıyım
Herkesi bir gözde gören değilim*

Esmer Sultan da Lâtif Şah'a dedi ki:

4880 *Hicran Şahı leşker çekmiş üstüme
Hicr-i gamla cengi kuran değilim
Öyle bir ok vurdun sızılar yaram
Tabipsiz yarımı saran değilim*

Aldı Lâtif Şah:

4885 *Sevda çeken civan iken pirleni(r)
Müjgan kirpik sinem üste perleni(r)
Elimden uçurdum tülek terlanı
Kara zağa gönül veren değilim*

Aldı Esmer Sultan:

4890 *Cevap deyim cevap ehl-i lisanım
Az kalmıştır öz canımdan usanım
Vallah billâh ben de benî insanım
Şahmar olup seni vuran değilim*

Aldı Lâtif Şah:

4895 *Sergerdan Lâtif'im eyleme minnet
Yaralı gönlüme yaraşmaz zinnet
Özün gılman olsan makamın cennet
Misafirhanende kalan değilim*

Aldı Esmer Sultan:

4900 *Esmer Han'ım ar namusu atmışım
Celallenip özge hâle yetmişim
Dest uzatıp dameninden tutmuşum
Çekilip kenara duran değilim*

Lâtif Şah, bir daha;

-Benim Mihriban sultan'a verilmiş sözüm var, dedi.

4905 Esmer Sultan, Lâtif Şah'ın yanından ayrılıp Has Bahçe'den dışarı çıktı. Dışarıya gitti; yarım saat ya da bir saat sonra bir delikanlı elbisesi giyinmiş; eline bir kılıç, bir kalkan almış; geldi kapıdan içeri girdi.

-Delikanlı aha kılıcın, aha, kalkanın, aha da elbisen kalk
4910 bakalım, dedi, burdan kaçacağız.

Lâtif Şah'ın zaten hazır tarafı. Kızın getirdiği kılıcı kalkanı kuşanırken, Esmer Sultan da cariyelerin hepsiyle helâlleşti, vedalaştı.

-Kızlar, yavrum ben gidiyorum, dedi. Benim gittiğimi
4915 birkaç gün babama söylemeyin. Babam birgün gelir ki ben burada yokum. Sizi burada sığdırmaz, tabi sizi azat eder. Siz de gider istediğiniz delikanlı bir kocaya varırsınız. Çoluk çocuk sahibi olursunuz. Benim yüzümden burada kaldınız. Sizin emsalleriniz dünyaya çocuk getirdiler. Ben gideyim, siz de
4920 muradınızı alıp gidin.

Cariyeler dediler ki:

-Hanım, tek sen git de biz bir ay kimseye gittiğinizi söylemeyiz.

-Peki.

4925 Lâtif Şah'la el ele tutuşarak, Has Bahçe'nin kapısından dışarı çıktılar. Cariyeler iki tane eğerli at hazırlamışlardı, kapının önünde bağlı. İkisi, iki ata bindi, Allahâısmarladığı çekip; nerdesin Hindistan şehri deyip yola çıktı.

Onlar gitmekte olsun, bir müddet sonra sabah oldu. Feseli
4930 Padişahı, sabah erkenden kalktı. Divanhanesine gitmeden evvel kendi kendine; "Gideyim de şu pehlivanı bir yoklayayım. Doğru köşke geldi, o yana bu yana bakındı, yoktur kimse. O zaman Herhalde bunlar yatak odasındadırlar, dedi köşke çıktı. Kızının yatak odasına geldi ki kızın yatağı orada, kendisi yok. "Var
4935 bunda bir iş. Cariyelerin içindeler mi acaba?" Cariyelerin koğuşuna indi, herkes yerli yerince yatıyor. Ne kız var, ne de pehlivan. O zaman şüphelendi, seslendi. Doğrudular ki

cariyeler, padişah koğuşta duruyor. Tabi yataktan kalkarak toparlandılar;

4940 -Buyur Padişah'ım!

-Kızım! Dünkü gönderdiğim pehlivan ve hanımınız Esmer Sultan neredeler, diye sordu.

-Bilmiyoruz, padişahım, dediler.

-Kız, siz onun cariyesi değil misiniz, hanımınızın nerede
4945 olduğunu bilmiyor musunuz?

-Bilmiyoruz Padişah'ım dediler.

O zaman Padişah iyice şüphelendi. "Bunda bir iş var." diye. Geri döndü;

-Kızlar! Ben divanhaneye gidiyorum. Şimdi cellâtları
4950 gönderip hepinizin boynunu kestireceğim, haberiniz olsun, dedi.

Cariyeler yataktan sıçrayarak kapının önüne dizildi.

-Şah'ım müsaade buyur söyleyelim, bizi öldürtme, dediler. Korktular da.

5000 -Anlatın bakayım. Birinci cariye ileri çıktı.

-Kızlar, hepiniz söylemeyin, ben ifade vereyim, dedi.

Padişah da;

-Hepiniz konuşmayın, biriniz konuşsun, dedi.

Cariye aklından dedi ki: "Bu, koca bir padişaktır, askerini
5005 gönderir yolda bunlara yetiştirir. Oğlanı öldürür, kızı da geri getirirler. O zaman biz de hanımın yanında mahcup oluruz." diye orada bir yalan uydurdu.

-Padişahım, o pehlivanı aldık buraya getirdik, bahçede selâm köşesine koyduk. Kızınız bizlere, "Geri çekilin." dedi.

5010 Tabi biz de geri çekildik. Orada pehlivanla biraz konuştular. Aramız uzak olduğu için ne konuştuklarını anlayamadık. Sonra kızınızın yüzü azgın geldi. "İnsanoğluna zaten insanlık yaramaz, canı isterse!" dedi. Aramıza girdi. O yana bu yana gezdi, hırsını teskin etti. Oğlan çabalarken çabalarken zinciri

5015 kopardı. Kılıcı çekti içimize geldi. “Hepinizi keserim seslenmeyin.” dedi. Biz de korktuk, ses çıkaramadık. Kızını tuttu, sürükledi. Aldı kapıdan çekti, gitti. Yani kızın çözdüğünü söylemediler.

Bunu duyan padişah saraya geldi. Kapıda iki muhafız
5020 karşıladı. Muhafızın biri Padişah’a bir kâğıt uzattı.

-Padişah’ım dedi, bu kâğıdı zaptiyeler dış kapıda çakılmış bulmuşlar.

Lâtif Şah giderken Padişah’a nispet olsun diye bir şeyler yazıp kapıya asmıştı, bu kâğıt o kâğıttı.

5025 Padişah kâğıdı aldı kendisine bir şeyler yazılmış. Lâtif Şah demişti ki:

*Şah sana müjdeler olsun
Yüreğen koydum düğünü
Başıma fehle kurardın
5030 Gördün mü olmaz oyunu*

*Yıkılmışım binanı bil ki
Virandır ömrünün mülkü
Yiyemez sen teki tilki
Men teki aslan payını*

5035 *Lâtif’e attın kemendi
Esmer Han eyledi fendi
Giderim tutarım indi
Mihriban Han’ın toyunu*

Padişah kâğıdı okudu, iyice kızdı, makamına geldi.
5040 Divanhanenin nöbetçilerinden iki yüz kadar muhafız vardı. Emir ferman buyurdu ki;

-Çabuk yanıma gelin. Yolda yetişin siz bunları oyalayın ben yeniden kuvvet göndereyim, dedi. Nerde tutarsanız, oğlanı parçalayın, kızımı da alın geri getirin, dedi.

5045 Divanhanenin nöbetçileri at yerine geldi, Lâtif Şah’ın izini eline aldılar.

Onlar geriden geliyor. Bunların da haberi yok. Var kuvvetle geliyorlar. Kuşluk zamanına kadar gittiler. Güneş kuşluk zamanına çıktı. Zaten hikâyemizin başlangıcında, Lâtif 5050 Şah'ı her at taşıyamıyor, yalnız Benliboz taşıyor, demiştik. Giderken altındaki atı yoruldu. Yolda da bir çayırılık çimenlik yere geldiler. Dedi ki:

-Hanım at yoruldu, biz de bir parça yorulduk. Atlar bir parça şurada yayılsın, dinlensin. Biz de çeşmenin başında bir 5055 parça oturalım da ondan sonra gidelim.

Feseli Padişahı'nın kızı Esmer Sultan da;

-Peki dedi.

Atan indiler. Atlar, bir parça yayılıyor, kendileri de oturdular. Koca bir padişah kızı tabi, türlü azıklar almıştı. 5060 Azığı açtı, orada yediler, karınlarını doyurdular. Su içip midelerini ferahlandırıdılar. İkisinin de uykusu gelip, hamura döndü. Lâtif Şah dedi ki:

-Hanım, uyku bizi perişan etti. Bir parça uyusak, iyi gideriz ya, ben padişah kızı götürüyorum. Padişah kızı kolay 5065 kolay gitmez. Olur ki bir yerden bir iş çıkar. Bir parça sen uyu, ben seni bekleyeyim; azcık da ben uyuyayım, sen beni bekle. Ondan sonra gidelim, dedi.

Esmer Sultan bunu duyunca hemen bağdaş kurup çimenliğin üstüne oturdu, dedi ki:

5070 -Delikanlı, evvelce sen uyu ben seni bekleyeyim, azcık da ben uyuyayım sen beni bekle. Ondan sonra gidelim,

-Peki deyip Lâtif Şah arkasının üstüne yattı.

Kafasını getirip kızın kucağına koydu, uykuya daldı. Esmer Sultan da yüzüne bakıp bakıp göğsünü geçirdi. "Ey Rabb'im! 5075 Şunu sağ selâmet memleketine düşüreydik." diye, Lâtif Şah'ın yüzüne bakıyordu. Bir yandan da "Arkamızdan gelenler var mı?" diye geldikleri yere bakıyordu. Babasından korkuyor tabi.

Lâtif Şah tam uykuya daldığında, kız Lâtif Şah'ın yanaklarını okşayıp duruyordu. Bir ara yukarıya doğruldu ki ne

5080 görsün, geldikleri yoldan toz duman koptu. “Tamam geliyorlar.” dedi. Kurtarmaktan umudu kesti. “Gelip bunu öldürürler, beni geri götürürler.” diye ağlayarak aldı bakalım kucağındaki uyuyan Lâtif Şah’ın baş tarafında ne söyledi?

5085 *Dizimin üstünden kaldır başını
Düşman geldi bize çattı ne dersin
Akıttım gözümden kanlı yaşımı
Asker geldi bize çattı ne dersin*

5090 Esmer Sultan’ın sesi Lâtif şah’ın kulağına değince gözünü bir açtı ki ağlayarak başında beyit söylüyor. Tabi şüphelendi yukarıya doğruldu ki asker geriden toz dumana katmış geliyorlar. Anladı ki Esmer Sultan bunlardan korktu da bu beyti söylüyor. O da aldı bakalım Esmer Sultan’a ne söyledi.

5095 *Ala gözlerini sevdiğim sunam
Böyle ağlamanın yeri değildir
Sen gül ü ranayı seven bu âşık
Elbet er kişidir kârı değildir*

Esmer Sultan aklından; “Elbet er kişidir, kârı değildir; ama bu kadar askere bir adam ne yapacak?” deyip aldı bir daha:

5100 *Senin için düşüp geldim yollara
Karışayım boz bulanık sellere
Alır babam beni verir ellere
Hayalın gözümde kahr ne dersin*

Aldı Lâtif Şah:

5105 *Rabbi’min kısmeti olmuşsan bana
İntikam alırım düşmandan yana
Ben varken bir kem göz bakmaz sana
O da her yiğidin kârı değildir*

deyip kestiler.

5110 Beyitlerini kestikten sonra kalktılar. Atlarının örüklerini çözüp, atın üstüne geldiler. Askerler de ok menziline kadar geldiler. Geriden, bunlara ok atmaya başladılar. Lâtif Şah, kılıcını çekip kınından çıkarttı. Kıza dedi ki:

-Önüme düş bakalım!

5115 Esmer Sultan önüne düştü. Gelen okları, kılıcıyla savuşturuyor, kendine dokundurtmuyordu. Atları topukladılar. Askerler, ok atarak arkalarından kovaladı. Bir zaman gittikten sonra, yolları bir kayanın yanına geldi. Orada bir kaya deliği var. Kayanın deliğini görünce kıza dedi ki:

-Atından in de atı bağla, şu kayanın deliğine gir.

5120 Esmer Sultan atından inip, atı örükleyip kayanın deliğine kaçtı. Lâtif Şah'ın kılıç elinde zaten, geriye dönüp kayanın dibinde iki yüz askerle, orada birbirlerine girdiler. İki saat harp ettiler, üçüncü saat birçoğunu öldürdü. Geri kalanlar da bunun önünde duramayıp bozuldu. Gözleri ürktü kaçıyorlar. Lâtif Şah, 5125 da peşlerine düştü, yetiştğini kesiyor. Topladı gidiyor. Bunu gören Feseli Padişahı'nın kızı Esmer Sultan, kayanın deliğinden çıktı. Atının örüğünü çözüp, atına bindi, o da bunların peşine düştü. Gelip Lâtif Şah'a yetişt, dedi ki:

5130 -Şah'ım bunlar bozuldu kaçıyorlar, bunlar gideyim Feseli'nden ordu düzeyim geri geleyim demesi bir müddet sürer. Biz de çok yol almış oluruz. Gel geri dönelim de gidelim, dedi.

Lâtif Şah, dedi ki:

5135 -Hanım, ben Hindistan şehrinde kaynatam Erciyâr Hükümdarının huzurunda mahbubem Mihriban Sultan da yanımdaydı. Beytimle aht-ı peymân ettim ki Feseli'ni harap edeceğim, diye. İş buraya kadar geldi, bırakıp geri gidemem, dedi.

Esmer Sultan dedi ki:

5140 -Delikanlı! Ben siftah senden bu kadar işler umamıyordum; fakat şimdi anladım ki Feseli senin karşında duramaz. Bunların zaten birazı kırıldı, birazını da oraya varınca kıracaksın. Orada Feseli askeri, senin üzerinde duramayacak, harp alanında babamı da öldüreceksin. Biz, karı-koca olduğumuzda benim 5145 babam alıma düşer, ben ağlayacağım, sen o zaman bi-huzur

olursun, dedi. Tadını bulamayacağız bu işin. Gel geri dönelim de gidelim.

Bu söz Lâtif Şah'ın hoşuna geldi, atını geriye çevirdi. Atlar da kaçıp gidiyor. Atlarını sürdüler daha geriden gelip asker de
5150 yetişmedi. Bunlar "Nerdesin Hindistan şehri!" deyip yola açıldılar.

Bunlar gelmekte olsun, biz haber verelim, Hindistan şehrinde Lâtif Şah'ın Koca Lala'sından...

Koca Lele, Lâtif Şah kaybolduktan sonra, Erciyar Padişahı
5155 da bunu huzurdan kovmuştu. Hindistan şehrinin sokaklarına düştü, gelip giden yolcuların önüne düşüyor, ağlayarak soruyor. Kimse; "Gördük." diyen yok. Koca Lele, buralarda birkaç ay dolaştı. Gelip giden yolcunun önüne çıkıp Lâtif Şah'ı sordu. Ağlaya ağlaya gözlerine kara bulut indi, kör oldu.
5160 Gözleri görmüyor. Tabi gözleri kör olduğu için, yerliyi yabancıyı, geleni gideni bilemez oldu. Hindistan şehrinin en işlek yerini buldu, sahibinden orayı satın aldı. Oraya beş odalı bir han yaptırdı. Altına atlar için tavla, üstüne de milletin yatacağı yerler yaptırdı. Kapının üzerine bir levha yazdırdı ki;
5165 "Burası garipler hanı, gelip giden garip guraba, beleş olarak burada yatabilir." diye. Oraya oturdu. Gelip giden garipler oraya misafir oluyor. Onlara da soruyor hiç "Gördük." diyen yok.

Onlar orada kalmada olsun, Esmer Sultan Lâtif Şah'la
5170 günlerce yol geldikten sonra gece yarısından bir parça evvel gelip Hindistan şehrine girdiler. Hindistan şehrine girince, Lâtif Şah'ın içine bir acı düştü. "Acep bu Koca Lele öldü mü, memlekete mi gitti, yoksa buralarda mı? Acaba ben bunu nerde bulacağım." diye düşünerek geliyordu. Geldi ki oraya bir
5175 han yapılmış. Hanı görünce dedi ki:

-Ben buradayken bu han burada yoktu, yoksa görmem lâzımdı. Ben buralarda gezdimdi. Bu hanı kim yaptırmış acaba?

Hanın kapısına geldi ki kapısında şöyle bir yazılı levha var:
"Burası garipler hanı, gelip giden garip guraba, beleş olarak

5180 burada yatabilir.” Aklından dedi ki: “Bu gün bu handa yatalım, sabahdan arayalım ihtiyarı. Gece vakti nerde bulayım ihtiyarı?”

Atlardan indiler. Atları içeri çekip at bağlayacak yere bağladılar. Merdivenden yukarı çıktılar ki birkaç müşteri gelmiş. Bir odada sandalyelerin üstünde, önlerinde masa
5185 oturuyorlar. Bunlar oraya girdiler, ileride bir boş masa var, ikisi yan yana oraya oturdular. Yönleri kapı tarafına dönük. Oraya oturunca Lâtif Şah baktı ki Koca Lele’si kapının arka tarafındaki sandalyenin üstüne oturmuş. Sırtına bir siyah cüppe giyinmiş, beline kendirden bir kuşak bağlamış, kafasına
5190 siyah bir bez dolamış, sakalı bütün uzamış göğsünü tutmuş. Kafasını bastonuna dayamış öylece oturuyor. Anladı ki bu hanı, bu ihtiyar yaptırmış. Kendini araştırıyor. Hiç ses çıkartmadı, oturuyor.

Biraz sonra oradaki müşteriler kendi yataklarına çekildiler.
5195 Tabi Koca Lele de iki garip misafirin daha geldiğini anladı. Kalktı, düşünce düşünce bunların oturduğu masaya doğru geliyor. Yaklaşınca Lâtif Şah, Feseli Padişahı’nın kızına eliyle işaret etti. Feseli Padişahı’nın kızı ayağa kalktı, ihtiyarın kolundan tutup altına bir sandalye çekip Lâtif Şah’ın karşısına
5200 oturttu. Kendi de gelip yerine oturdu. İhtiyar dirseklerini masanın üzerine koydu.

-Merhaba oğlular, hoş geldiniz, dedi.

Lâtif Şah dilini başkalandırarak;

-Merhaba emmi, hoş bulduk, dedi.

5205 -Oğullar, atalardan kalma bir söz vardır; Çok yaşayan mı bilir, çok gezen mi? İllâki çok gezen bilir derler. Bir garip olmasaydınız, bir konağınız olurdu, buraya gelmezsiniz. Siz garip adamlarsınız anlaşılan. Gezdiğiniz yerlerde Lâtif Şah denilen bir pehlivan gördünüz mü ya da duydunuz mu, diye
5210 sordu.

Lâtif Şah;

-Ne yapacaksın emmi, senin neyindi, diye sordu,

Dedi ki:

-Ne edeceksin oğlum, neyim olduğunu? Eğer gördüyseniz,
5215 duyduysanız bir müjde ver. Ben de senin müjdenin bedelini
vereyim. Yok, duymadınızsa, bana derdimi tazeletmeyin. Zaten
tahammül edemiyorum, dedi.

Lâtif Şah bunun ellerinden tuttu;

-Emmi ben her şeyden lezzet alırım; fakat macera
5220 dinlemeden aldığım lezzeti hiç bir şeyden almam. Bu
pehlivanın adı neydi, bana söyle de bir dinleyeyim; belki sana
sonra bir müjde verebilirim, dedi.

Koca Lele;

-İnşallah bunda bir umut var deyip bir ah çekip benim
5225 size anlattığım hikâyenin başlangıcından girdi, Hindistan
şehrine gelip de Esfendiyar'ı öldürüp de denizde yolunu azdırıp
kaybolduğu yere kadar söyledi. Oradan sonrasını bilmediği için;

-Daha bilmiyorum oğlum, dedi. Orada kaybolduğu için
bunun nerde olduğunu bilmiyorum. Öldü mü, kaldı mı?

5230 Lâtif Şah;

-Peki emmi, dedi, O Lâtif Şah dediğin pehlivan, denize
gark olup da gidince maşukası dediğin Mihriban Sultan hiç
aratmadı mı onu?

Lâtif Şah zaten burası için kendini tanıtmıyordu.

5235 Dedi ki:

-Oğlum arattı. Babasına çok yalvardı, çok arattı; lâkin
bulamadılar. Babası kızını da reddetti, beni de huzurdan kovdu.
Ben ağlaya ağlaya gözlerimi kör ettim. O da gelip şimdi burada
gece gündüz ağlıyormuş, diye duydum. Artık kör oldu mu,
5240 olmadı mı, ne olduğunu bilmem.

Bunu duyan Lâtif Şah, tahammül edemedi;

-Vay Lele'm beni tanıyamadın mı, dedi.

Kollarını açıp ihtiyarı kucakladı. İhtiyar da Lâtif Şah'ı
tanıdı.

5245 -Vay yavrum, geldin mi, deyip boynuna dolandı.

Lâtif Şah'ın yüzünü gözünü yalıyor.

-Hey Ya Rabbi'm! Şu gözümü aç, şahımı dünya gözüyle bir daha göreyim de ruhumu kabz et, diyor bağıra bağıra.

Lâtif Şah daha fazla kendini tutamadı, orada aldı bakalım
5250 Koca Lele'ye ne dedi?

Lâtif Şah, Koca Lele'nin ne halde olduğunu öğrenmek istedi. Orada aldı bakalım ne dedi:

5255 *Koca Lele ne gam güne dalmışsın
Hicran kahrı dal kaddini eyifti
Bu şehirin halkı neden hiç gülmez
Ne sebepten karaları giyifti*

Aldı Koca Lele:

5260 *Dindirme ki oğul gamdan ağlarım
Zalim felek hatırıma deyimiştir
Bir terlanın kanadından uçardım
İtgin düşüp beni gamgin koyuoftu*

Aldı Lâtif Şah:

5265 *Vardım gittim Lele'm yağı yessiri
Emretti cellâda kurdurdu darı
Hicran yeksaniyım gam tarumarı
Kahırlı gönlümü gam buduyuftu*

Aldı Koca Lele:

5270 *Yeri yeri ey insanın arsız
Böyle itibarsız bilmezdim sizi
Burda koydun gittin ben tutarsız
Hiç demedin garip elden ayıfı*

Aldı Lâtif Şah:

5275 *Letif Şah'am cevre salmışım seni
Affeyle suçumu ey gönlü gani
Dayanıp lelinci eyleme meni
Zayıf cismim öz canından doyuoftu*

Aldı Koca Lele:

- Lele'n de terkini kıldı sılanın
Çekerem mihnetin her gün belânın
Bir çürük camı var yazık Lele'nin
Letif Şah yolunda kurban olufdu*
- 5280 O zaman Feseli Padişahı'nın kızı Esmer Sultan, Lâtif Şah'ın ağlamasına tahammül edemedi.
- Biz şahımla rahatça konuşuyorduk, bu kör de nereden
5285 çıktı? Benim şahım ağlattı da gözünün yaşını akıtıyor, deyip kalktı bunları birbirinden ayırmaya çalışıyor.
- Tabi koca bir pehlivan, ihtiyarı kucaklamış, elinden alamıyor. Feseli Padişahı'nın kızı, o yana bu yana derken, elini ihtiyarın göğsünden taktı. Geriye çekince kolunu üstün
5290 düşürdü. Kör kısmı gördü. Şöyle dikkatle baktı ki gözü kör olmamış, gözüne kara bulut inmiş.
- Emmi ağlama, şahımı ağlatma. Ben senin gözlerini açayım da Şah'ı dünya gözüyle gör, dedi.
- O da açar mısın, dedi.
- 5295 -Evet, dedi. Ben bu işten anlarım.
- Vay sağ olasın kızım, dedi.
- Lâtif Şah, ihtiyarı kucaklayıp yatak odasına götürdü, sedirin üstüne arkasının üzerine yatırdı.
- Hadi bakayım, göster hünerini, dedi. Eğer bu ihtiyarın
5300 gözlerini açar da evvelki haline getirirsen, gayrı ondan sonrasını Allah bilir.
- Peki, dedi kız
- Hünerine güveniyor. Sırtından ceketini çıkardı, bir tarafa attı. Bir ufak çantası vardı Beriye çekip aletlerini çıkarttı. O
5305 arada geriye döndü, gördü ki Lâtif Şah, kılıcını kuşanıyor.
- Ne yapıyorsun, dedi.
- Dedi ki:
- Hanım sen bunun gözlerini aç. Bak, benim hasretimden ağlaya ağlaya gözlerini kör etmiş. Mihriban Sultan da orada
5310 ağlıyormuş. Ben gideyim de bu gece onu göreyim, onu da

müjdelemiş olalım. Geleyim de ondan sonra başka işlerimize bakalım.

-Gidecek misin, dedi kız.

-Gideceğim, müsaade edersen.

5315 -Şah'ım! Ben senin için buradayım. Babamın memleketini, köşkümü, eyvanımı, cariyelerimi bıraktım geldim. Şimdi gidersin, o kızı orada bulup beni burada unutursan, bu ihtiyarın gözü nasıl kör olduysa, bu diyar-ı gurbette benim de gözüm öyle olur. Ben de sana intizar ederim. Beni yollara
5320 baktırma, çabuk gel.

-Yok, çok gecikmem. Bu ihtiyarı da seni de burada bırakmam, dedi.

-Hadi! Allah yolunu açık etsin, deyip kız kapıları açtı.

Lâtif Şah, çıkıp gitti. Kız da geriye gelip ihtiyarın gözleriyle
5325 uğraşmaya başladı.

Lâtif Şah zaten köşkün yolunu biliyordu. Handan çıkınca, doğruca Mihriban Sultan'ın köşküne geldi. Geldi ki kapı-mapı açık, herkes kendi başı derdinde. Köşkün kapısından içeriye girdi. Elma ağacının dibine geldi ki Mihriban Sultan köşkün
5330 penceresinin önüne oturmuş, iki tarafına iki mum dikmiş, mumun ziyası altında o da ihtiyar gibi sırtına bir siyah cüppe giymiş, kafasına siyah poşu örtmüş, üzerinde al, kırmızı, beyaz nesne hiç yok. Yas matem tutuyor. Kafasını avuçlarının içine almış, gece yarısı köşkün içinde o yana bu yana uğrülene
5335 uğrülene o yana bu yana ağlıyor.

Bunu gören Lâtif Şah, elma ağacının köküne dayandı, buna bakıyor. Biraz sonra cariyeleri yanına geldi içerden, dediler ki:

-Hanım! Genç yaşta kendi katline sebep olacaksın. Ağlaya gözlerini kör edeceksin. Ortalıkta kalacaksın, bizi de ortada
5340 bırakacaksın. Sabahtan beri burada ağlaya ağlaya öldün, belin bıkının kırıldı. Kalk biraz seni gezdirelim, yerine yatıralım az bir parça dinlen. Bu ne senin halin!

-Kızlar, dokunmayın bana, ben tahammül edemiyorum, dedi. Hele şuradan bana sazımı getirin. Hele bu gün aşk yeli
5345 yine başımda esiyor.

Cariyeler sazını getirip eline verdiler. Ağlayarak aldı bakalım Mihriban Sultan -Lâtif Şah'tan haberi yok.- köşkün penceresinin önünde ne söyledi?

5350 *Bir yere gidemem ben yaralıyam
Beni bu dertlere salan gelmedi
El âlem al giymiş ben karalıyam
Benim'çin deryaya dalan gelmedi*

Gamı def olmayıp Mihriban Sultan aldı bir daha:

5355 *Benim yazım bilmem ağ mı kara mı
Hiç bir tabip sarabilmez yarımı
Bu hasretlik kıyamete kala mı
Dertlerime derman olan gelmedi*

Sözü tamama ermeyerek, Mihriban Sultan aldı bir daha:

5360 ***Mihriban'**ım yanmaktayım nara ben
Onun için düştüm ahüzara ben
Ahd eyleyip ikrar verdim yâra ben
Ahdı bütün benim şahım gelmedi.*

Bunu gören Lâtif Şah, Mihriban Sultan'a hitaben ne söyledi:

5365 *Yar karayı giymiş kalmış zulmette
Yetim gibi boynun buran sevdiğim
Ben seni düşürdüm derde mihnete
El içinde melül duran sevdiğim*

Mihriban Sultan, Lâtif Şah'ının sesini duyunca, birden bire,
5370 ölmüş de yeniden can bulmuşa döndü.

-Kızlar!

-Buyur hanım!

-Kızlar, beni tutun hele, aşağıya düşmeyeyim, dedi.

Cariyeler belinden kucakladılar, yarı beline kadar köşkün
5375 penceresinden aşağıya sallandı. Aldı bakalım orada Lâtif
Şah'ına ne söyledi:

*Ben senin aşkımdan pek yaralıyam
Giyindim eynime karalar yârim
El âlem al giyinmiş ben karalıyam
5380 Sarmadım başıma valalar yârim*

*Mürg ü kuşun geldi zihnim bulandı
Yaralarım göz göz oldu sulandı
Düğün bayram oldu eller donandı
Yakmadım elime kınalar yârim*

5385 Gördü ki Lâtif Şah aşağıdan kendisine bakıyor. Orada
Mihriban Sultan aldı bir daha:

*Mihriban'ım bu bağrıma taş tuttu
Coş etmedi sazın teli pas tuttu
Bir ben değil kırk cariyem yas tuttu
5390 Melûl mahzun durur sunalar yârim*

Beyitlerini kestikten sonra;

-Kızlar susun bakayım, şahım geldi. Alın da getirin
usuldan.

-Hanım istikbal edecek miyiz?

5395 -Kızlar, istikbalin yeri mi, derhal yanıma yetiştirin, dedi.

Cariyeler, aşağıya koştular. Lâtif Şah'ın kollarına girdiler,
alıp getirip Mihriban Sultan'ın yanına getirdiler, ikisini yan
yana oturtular.

Mihriban Sultan;

5400 -Hoş geldin Şah'ım, dedi.

-Hoş bulduk.

Bunlar göz göze diz dize bir araya gelince Mihriban sultan,
Latif Şah'ın durumunu merak etti. Bakalım orada ne dedi?

Aldı Mihriban Sultan:

5405 *Gel görem ne hayaldesin
Beni derde salan yârim
İkrarı boş bî-vefasın
İkrarından dönen yârim*

Aldı Lâtif Şah:

5410 *Vukuf olsun vasfı hâlim
Budur başa gelen yârim
Gark oldum derya ummana
Beni götürdü talan yârim*

Aldı Mihriban Sultan:

5415 *Baş eğmezim iltimasa
Elim batmış kanlı yasa
Kimler ile geldin bese
Şad-ı Hürrem olan yârim*

Aldı Lâtif Şah:

5420 *Âşığı hacalet etme
Kaş göz eğip töhmet etme
Kadehi destinde tutma
Saki kimi dolan yârim*

Aldı Mihriban Sultan:

5425 ***Mihriban**'ım gam sakisi
Kadehim zehir ağısı
Dalda da canım yağısı
Yüze şirin gülen yârim*

Aldı Lâtif Şah:

5430 ***Letif Şah**'ım gam meydanı
Kandırmak olmaz nadanı
Yolunda can sarf edeni
İtibarsız bilen yârim*

5435 Bunlar, orada muhabbetine düştüler. Birbirleriyle dertleşip başlarından geçenleri söyleyip ağlaştılar. Tabi Lâtif Şah, Mihriban Sultan'dan ayrılıp gelemiyor hana. Dert bitmiyor, gittikçe koyulaşıyor.

Biz haberi verelim Esmer Sultan'dan...

Feseli Padişahının kızı Esmer Sultan da çok uzun müddet
5440 uğraştıktan sonra ihtiyarın gözlerini bir parça açtı. İhtiyar
yukarıya doğruldu;

-Sağ ol kızım, bu kadarı yeter. Şah'ım gelir de dünya
gözüyle görürsem, bundan sonra ölsem de kasavet değildir,
deyip kızı kucaklayıp bağrına bastı.

5445 Yan yana oturdular. İhtiyar serbestledi. Gayrı gözü açıldı.
Serbest serbest konuşmaya başladı, konuşuyor. Fakat Feseli
Padişahı'nın kızı Esmer Sultan'ın içine bir acı düştü.

-Eyvah felek! Ben, bu oğlanın aslını bilmiyordum, neslini
bilmiyordum, bir çift sözüne uydum, yanına düştüm geldim.
5450 Şimdi burada, o Mihriban Sultan dediği kızı bulur da alıp
babasının memleketine kaçıp giderse, ben bu ihtiyarla burada
ne yapacağım Ya Rabbi! Eyvah felek!

İhtiyar şuradan buradan konuşuyor; ama kızın kulağına hiç
girmiyor. Boyuna ağlıyordu. İhtiyar tahammül edemedi;

5455 -Kızım niye ağlıyorsun? Kendini zahmete koşuyorsun.
Şimdi neredeyse gelir o, dedi.

Esmer Sultan, tahammül edemedi, ağlayarak ihtiyarın
ellerinden tuttu. Hasret coşuyla aldı bakalım, orada ne söyledi:

5460 *Lele ben bir kan ayaklı zenneyem
Benim ahım Lâtif Şah'a kalmasın
Eğer beni burada koyup giderse
Sağ selâmet memlekete varmasın*

5465 *Yüzü güleç imiş o kalbi kara
Keşke uymayaydım fi'li kara
Niceki düşmüşüm bu ahüzara
Hiç kimseler benim gibi olmasın*

5470 *Ben **Esmer Sultan**'ım yanarım oda
Elimden günümünden düşmüşüm cüda
Sana duam budur hikmet-i Huda
Benim ahım Lâtif şah'a kalmasın*

deyip kesti. Esmer Sultan, bu dedikleri bir kâğıda yazıp Koca Lele'ye verdi. Koca Lele;

-Kızım beyimize intizar etme, dedi. O senin bildiğin gibi bir genç değildir. O seni burada bıraksa bile beni bırakmaz.
5475 Ben onun babası değildim ya, ağlaya ağlaya gözlerimi kör ettim. Ben deli miydim sanki! Şimdi nerdeyse gelir kızım. Mihriban'la hasretini alamadığı için biraz geç kaldı. O gelir şimdi, dedi.

Koca Lele, kızın verdiği kâğıdı alıp dışarı çıktı, ver elini
5480 Mihriban Sultan'ın köşkü. Hırslı hırslı köşke gitti. Mihriban Sultan bunu karşıladı. Baktı ki Koca Lele'nin suratı asık.

-N'oldu Lele, neyin var, dedi.

-Kızım! Derdimi telle söyleyim, dedi.

Aldı bakalım Koca Lele, orada Mihriban Sultana ne söyledi,
5485 Mihriban Sultan ona ne cevap verdi?

Aldı Koca Lele:

*İfadem var kabul etsen sözümü
Rica için bir minnete gelmişim
Men bilirim zikrullah-ı âlemsin
5490 Hüküm için sadarete gelmişim*

Aldı Mihriban Sultan:

*Dü zeminde payendazım yoluna
Buyur Lele'm ne ülfete gelmişsin
Her ne desen emr-i ferman senindir
5495 Serim üste muhabbete gelmişsin*

Aldı Koca Lele:

*Lâtif tora salmış bir mekânsız kuş
Pünhan sırdır senden ederim teftiş
Kerem eyle balam kılma feramuş
5500 Muntazırdır malumata gelmişim*

Aldı Mihriban Sultan:

*Üreyim yaradır ciğerim pare
Ne talihi körüm ben bahtı kara*

5505 *Deyin ki düşmesin o ahüзара*
Menim için hoş niyete gelmişsin

Aldı Koca Lele:

*Mihriban'a kurban **Lele**'nin canı*
Himmet eyle balam lutf u ihsanı
Merhemet sendedir vilâyet-kânı
5510 *Müşkülüm var müracata gelmişim*

Aldı Mihriban Sultan:

***Mihriban Sultan**'a eyle kanaat*
Korhıma Lele'm seni etmen hacalet
Ferman verim benden sana vekâlet
5515 *Adaletsin marifete gelmişsin*

deyip kestiler. Koca Lele, Esmer Sultan'ın yazdığı kâğıdı Mihriban Sultan'a verdi, odadan çıkıp gitti. O gittikten sonra Mihriban sultan kâğıdı okudu, sanki dünyası değişti. Esmer Sultan Lâtif Şah'a beddua ediyor. Tabi, canı sıkıldı. Bu sırada
5520 Lâtif Şah içeri girdi.

-Ne oldu Sultan'ım yüzün niye asık?

Mihriban Sultan hiçbir şey söylemedi. Elindeki kâğıdı Lâtif şah'a uzattı. Lâtif Şah, baktı ki kâğıdı Esmer sultan yazmış. Utandı, Mihriban Sultan'ın yüzüne bakamadı. Bir hoş oldu.
5525 Kendini fazla tutamadı, aldı bakalım orada Mihriban Sultan'a ne dedi?

Aldı Lâtif Şah:

Bir zennenin vebalına batmışım
Hiç kimse halimden haberdar değil
5530 *Uğrun uğrun ateşine yanarım*
Açabilmem denilesi sır değil

Aldı Mihriban Sultan:

O garibi gurbet elden getirdin
Ben de bildim söylediğin şer değil
5535 *Açıp gizli sırrın etseydin beyan*
Geniş dünya hoş başına dar değil

Aldı Lâtif Şah:
Feseli'nden aldım Esmer Hanım'ı
O kurtardı ceng-i dardan canımı
5540 *Emretse cellâda döker kanımı*
El götürmem itibarsız yâr değil

Aldı Mihriban Sultan:
Şah babama şimdi name yazarım
Rica eder mabeyini düzerim
5545 *Esmer Han'ın kulluğunda gezerim*
Bir yiğide iki şikâr ar değil

Aldı Lâtif Şah:
Lâtifem arzumu yetirdim deme
Nazlı yârdan bize geldi bir name
5550 *Şimdiye dek düşmemiştim bu gama*
Bundan sora benim derdim bir değil

Aldı Mihriban Sultan:
Budur sana Mihriban'nın deyini
Allah ondurmasın kalbi hayını
5555 *Benden ezel tutak onun toyunu*
O garibtir benim hâlim zar değil

Lâtif Şah, olup biteni Mihriban Sultan'a anlattı. Ondan izin alıp kaldığı yere geldi. Esmer Han, hâlâ Lâtif şah'ın yolunu gözlüyordu. Sabaha doğru Lâtif Şah geldi. Geldi ki ihtiyarın
5560 gözleri açılmış. Daha o gün yatmaya bir mahal kalmadı. Sabaha kadar oturdu, konuştular.

Sabah oldu, divanın açılma saatini biliyorlardı zaten, divan açıldı. Koca Lele dedi ki:

-Şahım sen burada dur, daha babana haber göndermeye
5565 lüzum kalmadı. Ben gideyim şu Erciyar Hükümdarı'na senin geldiğini bir anlatayım. Eğer güzellikle düşünümüzü ilân ederse etsin, etmezse haber gönderirim; kılıcını çek oraya gel. Allah ya ona versin, ya bize.

Koca Lele kalktı, belindeki kuşağı çözdü, bastonunu
5370 arkasına dayayıp kollarını bastona geçirdi, paltosunun peşleri

yellene yellene doğru divana geldi. Divan kapısını vurmada
kapıyı itip içeriye girdi. Erciyâr Hükümdarını selâmlamadan
kapının arasındaki duvara dayandı. Erciyâr Hükümdarı,
makamında oturuyordu, baktı ki Koca Lele'nin gözleri açılmış.
5575 Tabi kör olduğunu biliyordu.

-İhtiyar gözlerini ne yaptın? Gene bir cazılığın var, dedi.

Bir temsil vardır ki; "Yitik bulununca yorgunluk çıkar."
Koca Lele de Lâtif Şah'a kavuştu tabi, sevinçli günü! Tabi
kimseden korkacağı da kalmadı. Aşkı coşa gelip de aldı bakalım
5580 orada Erciyâr Hükümdarına ne söyledi?

*Dinle beni Şah Erciyar
Gönlümün süruru geldi
Geçti şita geldi eyyam
Şimdi ilkbaharım geldi*

5585 Dedi ki Erciyâr Hükümdarı:

-Ulan köhne, iki gözün açılmayla ne oldun sanki.
"İlkbaharım geldi." diye kendi kendini methediyorsun geldin
burada.

Böyle deyince Koca Lele aldı bir daha:

5590 *Sen düşürdün beni derde
Kör eyledin gurbet elde
İntikam sırası bende
Can alıcı Şah'ım geldi*

"İntikam sırası bende / Can alıcı şahım geldi." deyince

5595 Erciyâr Hükümdarı şüphelendi. Yukarı doğruldu;

-Emmi kim geldi, diye sordu.

Koca Lele, aldı bir daha:

5600 *Koca Lele'm çektim acı
Çoklarından aldım pacı
Söktürecem tahtı tacı
Benim Lâtif Şahım geldi*

Erciyâr Hükümdarı ayağa kalkıp ihtiyarın ellerinden tuttu;

-Emmi hakiki mi geldi, dedi.

-Evet Şah'ım, hakiki olarak geldi. Benim hana indi. Senin
5605 de beni huzurdan kovduğunu duymuş, buraya geliyordu da ben
bir parça önünü aldım. Belki yolda geliyordur şimdi, dedi.

-Emmi, git şunu getir de dünya gözüyle bir göreyim yahu,
dedi.

Koca Lele çıkıp doğru hana koştu. Geldi ki Lâtif Şah'la
5610 Esmer Sultan oturuyorlar.

-Kalk Şah'ım, dedi. Oturacak zaman değil, işini gördüm.
Kılıcını kuşan da gel peşim sıra, dedi.

Lâtif Şah kalktı, kılıcını kalkanını kuşandı. İhtiyar önü sıra,
Lâtif şah peşi sıra gelip doğru divandan içeriye girdiler. Erciyâr
5615 Hükümdarı selâmlayıp Lâtif Şah, huzura durdu. Erciyâr
Hükümdarı ayağa kalkıp Lâtif Şah'ı kucaklayıp bağrına bastı.
Gözlerinden öptükten sonra, elinden tutup makamına yanına
oturttu.

-Merhaba şehzadem, hoş geldin, dedi.

5620 -Merhaba Şah'ım hoş bulduk.

Dedi ki:

-Oğlum, daha babana habere bir lüzum kalmadı. Ben bu
işin böyle olacağını bilseydim, yine babana habere lüzum
görmez, düğününü ilân ederdim; fakat ne yapayım
5625 mukadderatın böyleymiş. Sen başı belâlı bir çocuksun, daha
babana habere lüzum yok. Şimdi düğün için herkesin kendine
göre bir istidadı vardır. İstidadının noksanları neyse söyle,
ikmal edeyim oğlum. Kızım la düğününü ilân edeceğim, dedi.

Lâtif Şah dedi ki:

5630 -Şah'ım! Bir müsaade ferman buyur, kızın Mihriban Sultan
bu huzura kadar bir gelsin. Senin huzurunda benim ona
söyleyecek birkaç sözüm var. Sözlerimi söyleyeyim, ondan
sonra düğünümüzü ilân et, dedi.

-Peki

5635 Emir ferman buyurdu Padişah. Kızı Mihriban Sultan,
divana geldi. Babasının elini öptü, el bağlayıp divana durdu.

Lâtif Şah, yönünü kızdan tarafa dönmeyip, yan döndü. Mihriban Sultan'a hiç bakmıyor. Erciyâr Hükümdarı;

-Şehzadem! Kızım işte huzurda, ne söylüyorsan söyle, dedi.

5640 Dedi ki:

-Şah'ım! Ben denizde kayığımı azdırıp ne tarafa gittiğimi bilmiyordum. Gözümü açtım ki bilmediğim bir padişahın huzurunda zincirlerle bağlı ve sedyenin üstünde yatıyordum, dedi. O padişah, bana sordu. Ben de nerde olduğumu bilemediğim için, ifadeyi doğru söyledim. Bu, Feseli Padişahı'ymış, Esfendiyar'ın padişahıymış. İfadeyi doğru verdiğim için, Esfendiyar pehlivanın intikamını almak için, o adam beni cellâda verdi. Hem de hakiki olarak. Cellât da siyaset meydanında beni parçalatma emri verdi. O vakit, kızı

5650 Esmer Sultan geldi, beni cellâtların elinden aldı. Ben de o kızı aldım geldim. Şimdi ihtiyarın yanında oturuyor. Kızına söyle. Eğer düğünümüzü ilân ettikten sonra, Feseli Padişahı'nın kızını, üstüne almaya tahammül ediyorsa, düğünümüzü ilân et, dedi. Yok, tahammül edemiyorsa, senin kızın baba ocağında.

5655 Ben onu babasının memleketinden aldım, diyar-ı gurbetlere düşürdüm. Senin kızını sen istediğin delikanlıya verirsin. Ben o garibi burada bırakamayacağım. Ben onu alıp babamın memleketine götürür, orada düğümü yapabilirim, dedi.

O zaman Erciyâr Hükümdarı doğruldu kızına;

5660 -Kızım şehzadenin söylediklerini duydun değil mi, dedi.

-Evet, baba duydum, dedi kız.

-Ne diyorsun? Feseli Padişahının kızı Esmer Sultan'ı, üzerine almaya tahammül edebilecek misin, edemeyecek misin? Açık olarak söyle. Sonra vah vuh tüh fayda etmez, dedi.

5665 Dedi ki:

-Baba, olsun. O benim Şah'ımın canını kurtarmış, buraya getirmiş. O almasaymış ölüyormuş. Ona da bir hayrı yok, bana da bir istifadesi yoktu. Şimdi o garip han köşelerinde ağlayıp bî-huzur olurken benim düğünüm olursa, ben bu muradı

5670 alamam, dedi. Evvelce onun düğününü et, sonra da benimki olsun, deyip kapıdan çıktı.

Kapıdan çıkınca köşküne gitmedi, doğru ihtiyarın hanına geldi. Feseli Padişahı'nın kızı Esmer Sultan'ı oradan aldı, köşküne götürdü. Cariyelerinin içine getirdi. Erkek elbisesinden 5675 çıkarttı bunu. Ziyetli, kız elbiseleri girdirdi. Koca bir padişah kızı, yok değil ya! Süsletti püsletti, ellerini kınalattı, gözlerini sürmeledi, hazırladı.

Feseli Padişahının kızı Esmer Sultan'la Lâtif Şah'ın düğününü ilan etti. Yedi gün yedi gece muhteşem, tarihi bir 5680 şah düğünü yaptırdı. Mübarek cuma akşamı gecesi, Esmer Sultan'la Lâtif Şah'ı zifafa koydu. Zifaf odasına girdiler yatağa gelip de yatağa girince, Lâtif Şah kılıcını çekip ikisinin arasına koydu. Esmer Sultan, yüzüne baktı. Yüzüne melülce bakınca, Lâtif Şah dedi ki:

5685 -Hanım! Ben senin Has Bahçe'deyken, ellerim zincirle bağhyken, sözleştik, sen de kabullendin, beni çözdün. Niye melül bakıyorsun, deyince kız hiç itiraz etmedi. Elleri birbirine değmeyerek sabaha kadar yattılar.

El, elin halini bilmiyor, sabahleyin kalktılar. Sabahleyin 5690 kalktılar, bu sefer de kendi kızı Mihriban Sultan'la Lâtif Şah'ın düğününü ilân etti. Yedi gün yedi gece muhteşem, tarihi bir şah düğünü de onlara yaptı. Mübarek cuma akşamı onları da zifafa koydular. Lâtif Şah ondan da muradını almadı. Dedi ki:

-Sizi babamın memleketine götüreyim. Babam anam da 5695 düğünümü görsünler. Babam da koskoca Yemen Padişahı. Düğünümü tazeler. Varayım, muradımı babamın memleketinde, alayım, dedi.

Orada üç gün kaldılar. Kimse kimsenin hâlini ne bilsin, herkes zifâf oldular belliyor. Ertesi gün Lâtif Şah, kılıcını 5700 kalkanını beline kuşandı, Erciyâr Hükümdarı'nın huzuruna geldi; Devletli Şah'ım! Gayrı bana müsaade buyur. Ben tahammül edemiyorum. Babamı annemi özledim, dedi. Ben

Mihriban Sultan'ımı, Esmer Sultan'ımı, Koca Lele'mi alarak babamın memleketine gideceğim.

- 5705 Dedi ki padişah;
-Oğlum! Bu gün dur da yarın yolcu edeyim sizi, dedi.
Lâtif Şah eve geldi. Hazırlık yapın Yemen'e, babamın memleketine gideceğiz, dedi. Memleketimi çok özledim.
Orada içi coştı, bakalım Mihriban Sultan'a ne dedi?
- 5710 Aldı Lâtif Şah:
*Gönül kuşu vatanını arz eder
Düşmüştür yâdıma sıla sevdiğim
Gurbet kahır bir od saldı sineme
Yanarak dönerim küle sevdiğim*
- 5715 Aldı Mihriban Sultan:
*Dem dem hayallisin divana oğlan
Beni saldın galmagala sevdiğim
Gene de hayala vukuf olmuşsun
Getirme başıma belâ sevdiğim*
- 5720 Aldı Lâtif Şah:
*Sıla imiş bu dizimin direği
Cismimin cesette titrer yüreği
Bu yerlerin tuz ekmeği çöreği
Haram olsun bundan böyle sevdiğim*
- 5725 Aldı Mihriban Sultan:
*Sen Mecnun'san ben Leyla'da beterim
Her ne desen o sözünü tutarım
Kavim kardaş ahbap eli atarım
Meyil vermem hiç bir kula sevdiğim*
- 5730 Aldı Lâtif Şah:
*Lâtifem arz edem cevabımı kan
Mansur gibi darda kalmıştır bu can
Sen ben, Koca Lele'm bir de Esmer Han
Buyur gidek bizim ele sevdiğim*
- 5735 Aldı Mihriban Sultan:

*Mihriban da sene vefalı yârdı(r)
Neyleyim ben bu vatanı bu yurdu
Şah babamdan alak bir alay ordu
Buyur gidek sizin ele sevdiğim*

- 5740 Bunlar böyle deyip, gitmeye karar verdiler. Lâtif Şah'ın seksen tane devesi hazırlanıp divanın önüne geldi. Erciyâr Hükümdarı'nın emir üzerine kırk deve yükü cehiz kendi kızına yükletti, kırk deve yükü de Feseli Padişahının kızı Esmer Sultan'a yükletti. Hecin devesinin üstüne bir keçeba çaktırdı,
- 5745 hanımların ikisi keçebanın içine konuldu. Koca Lele'ye de bir Arap at verdiler. Koca Lele, Arap atın üstüne bindi. Lâtif Şah'ın Benliboz'u hazırlandı, geldi. Lâtif Şah da Beliboz'unun üzerin bindi. Kılıcı kalkanı belinde. Koca Lele, Bozmaya'nın yularından tuttu, heyleyip şehirden çıktı. Lâtif Şah da develerin gerisinde.
- 5750 Uçaraktan göçerekten, lâle sümbül biçerekten, kahve bütün içerekten, söyleye söyleye aylarca yol gittiler. At ayağı külük olur, âşık dili yüğrük olur. Günlerden bir gün sağ selâmet olarak, gelip babasının memleketi Yemen şehrine vardılar. Babası istikballe bunları karşıladı. Önlerinde davullar çalarak
- 5755 bunlar Yemen şehrine vasıl oldular.

Babası Gamsız Şah şad u hürrem oldu. Aşka geldi, bakalım onlara ne söyledi?

Aldı Gamsız Şah:

- 5760 *Şükür Lele gene gördüm yüzünü
Hasretinden cismim tar u marıdı(r)
Çilem daha arzumanım kalmadı
Hasretiniz şirin canda var idi*

Koca Lele, Gamsız Şah'ı cevapsız bırakmadı. Aldı bakalım orada Gamsız Şah'a ne dedi:

- 5765 Aldı Koca Lele:

*Şükür Şah'ım geldim öz mekânıma
Kavim kardaş saf saf olup yürüdü
Çok çekmişim gurbet elin kahrını
Zayıf cismim gurbet elde çürüdü*

- 5770 Aldı Gamsız Şah:
*Kurbanım sendeki hoş vefalara
İlaçsız derdime sen ettin çara
Çifte terlanları salmışsın tora
Söyle Lele bu iş nice sır idi*
- 5775 Aldı Koca Lele:
*Bu sözlere bir hikâye düzerler
Kalem alıp kâğıtlara yazarlar
Keçabada duran çifte güzeller
Koşasıyla **Letif Şah**'ın yâridi(r)*
- 5780 Aldı Gamsız Şah:
*Sahavetli kulsun itibarın var
Şah mülküne yarar kisb ü kârın var
Gamsız Şah'ım serim üste yerin var
Malımın mülkümün vefadarı(r)*
- 5875 Aldı Koca Lele:
*Ben **Lele**'yim derdim çoktur sinede
Söz bent oldu yüz altmış hanede
Tarih bir iki yüz doksan senede
Çıldırh Şenlik'in yadigârı*
- 5880 Orada sarmaş dolaş oldular. Olup biteni Gamsız Şah'a anlattılar. Gamsız Şah, bunlara tekrardan düğün yaptı. Orada sevdikleriyle muradını aldı.
- Yiyip içip, askerini alıp, Koca Lele'sini, hanımlarını alıp Elvan Dağı'nın başındaki Altın Bina'ya gelip yine şahlığını ilân etti. Ömrünün nihayetine kadar orada şahlığını devranını sürdürdü. Tabi fani dünya kimseye baki kalmadığı için, ona da nihayetinde baki kalmayarak üçer gün arayla, evvelce Mihriban Sultan öldü. Onun arkasından Lâtif Şah öldü. Onun arkasından da Feseli Padişahının kızı Esmer Sultan öldü. Herkes gülüp
- 5890 yerlerine gitti. Ben de buraya kadar geldim arkadaşlar.

Kaya, Doğan, (2013a). Âşık Şenlik'in Salman Bey ile Turnatel Hanım Hikâyesi, Sivas, Vilayet Yayınevi.

SALMAN BEY İLE TURNATEL HİKÂYESİ

*Ey Ağalar, Ey Beyler,
Eziz kardaşlar, Eziz Komşular!
Cümleniz hoş geliftiniz meclisimize..
Artsın deminiz.*

5 *Olmasın gamınız.*

*Çoğalsın koyununuz;
Yetmesin kom'unuz.
Atınız yüğrük;
Kılıcınız keskin olsun.*

10 *Etmeyiniz bol;*

*Avınız şen olsun.
Kapınızda itiniz koçak;
Ambarda pişiyiniz aslan olsun.
Yucalsın şanımız.*

15 *Kör olsun tüşmanımız.*

*Her dileğimizi versin Yaradan Süphan'ımız!
Ey kardaşlar, Ey dostlar!
Evde, eşikde,
Tendir başında,*

20 *Ocak taşında oturuf;*

*Karda kışda,
Tıpide-boranda yığılıf;
Halıya, kilime serilip;
Sekiye, döşeğe kuruluf;*

- 25 Gözlerini bize dikif;
Kulaklarımı açanlar!..
Hekâtımıza başlamadan, biz de ustamıza uyak;
Bir-iki "döşeme" diyek;
Gelmişi geçmişi sayak...
- 30 Önce bir yalan söyleyik;
Dahından destan boyhyak...
Gün o gün,
Devran o devran,
Zaman o zaman idi.
- 35 Anam eşikte,
Atam beşikte idi.
Men bir kaytan bıyıklı delikanlı idim.
Yeşile çıkmış dana kimi
Başım ataşlı,
- 40 Yüreğim alevli idi.
Pire atım,
İğne mızrağım,
Mercimek kalkamım idi.
"Dağ-taş benim" diye
- 45 Atıp satar idim.
Bir gün atam;
-Aklın her şeyi keser ay balam! Get meni evlendir, dedi.
-Emrin baş üstüne ay atam, dedim.
Hansı köyden,
- 50 Hansı gözelden,
Hansı boydan istiyirsen,
Geder, getirrem, dedim.
O pire atımı eyerledim,
Gümüş minek takımını herredim,
- 55 Kuyruğunu düyleyip,
Üzengiye bastım,
İğne mızrağı elime aldım,
Mercimek kalkanı koluma saldım.
Eyle bir kamçı vurdum ki atıma,
- 60 Denizden geçti,
Dağları aştı,

Bulutlarla yarıştı.
Nalından şimşek çakar;
Kişnemesinden göy gürlendi.
Az gittim, uz gittim,
Dere tepe düz gittim,
Altı ay, bir güz gittim,
Sonunda menzilime yettim.
Aradım, taradım;
Ardahan'da bir bulak başında
Bir kız tapdım.
Bir de baktım ki;
Öz dedem Hasan Ağa'nın kızıymış bu.
Aldım kızı atama.
Kırk gün kırk gece toy-düğün eyleyif,
Nikâh kestikten sonra,
Gelin-anamı mindirdim pire atıma,
Çıktım yola.
Ver elini Kars, dedim,
Gene uçtuk göğlere,
Karışdık bulutlara.
Yolda, Pire At'ıma bir kaç teneke arpa,
Bir-iki tekne su içirmek için
Bir harabeye uğradık.
Harabe köyde, bir sinek çıktı meydana,
Sıyırdı, kılıcını kınından,
Çözdü, kalkamını kolundan,
Öyle bir nara attı ki;
Harabe köyün ayakta kalan duvarları da döküldü yere.
Kaplanlar, kuyruğunu kısıp getti.
Filler, ürküp döşendi yollara.
Korkusuz sinek dedi:
-Ay Toy Ağası! Ya hasım isterem, ya tosun!
Sağa baktım, ses yok;
Sola baktım tıs yok.
Atı bağladım dala,
Dolandım, sağa sola.
Taktım kalkamı kola.

Aldım iğne mızrağımı ele.
Girdim sinek meydanına;
Belendim toz dumanına,
Yapıştım kanadına.
Öyle vurdum ki mercimek kalkarı tepesine,
Süysünü dağılıf, can damarı çatladı;
Beli eyilif, gözü parttadı.
Koymadım meydanda dirisini,
Dalından soydum üç yüz altmış altı arşın derisini.
Yükledim Pire At'ıma, getirif çarıkçılara sattım.
Ordan keçif, gelerken başka bir harabe köye uğradık.
Bir sinek çıktı, gene meydana.
-Ay Toy Ağası! Ya hasım isterem, ya tosun, dedi.
Girdim gene sinek meydanına,
Belendim kızıl kanına.
Tuttum sineğin ağını,
Alına vurdum dağımı,
İçinden süzüp altmış altı batman sapsarı yağmı,
Getirip satmadım mı?
Gene mindim, pire ata,
Geçtik çamuru bata bata.
Çamurun ortasında gördüm birlik koğ.
Akşam karanlığı bastı her yanı,
Dedim atıma versem alafı-samanı.
Özümüz de bir güzel yatsak döşekte.
O yana baktım ses yok,
Bu yana baktım ses yok.
Bir baktım bacadan ki ne bakam;
Bir Koca Nene oturur mu ocak başında!
Dedim;
-Ay Nene! Bu gece bizi konak edersen mi?
Nene dedi:
-Başımın, gözümün üstüne ay oğul.
İndirdim gelini terkimden,
Açtım Pire Atı geminden,
Koydum kavağına yeminden.
Unuduf, ayağına halkalı zincirini takmamışam.

Bizim pire at haşarı mı haşarı;
Yeyip arpasını kudurdukça kuduruf;
Öyle bir teppih yapıştırf ki Nene'nin duvarına,
Duvar yere yapışf.
Sabah gözümü açtım bir kıyamat kopuf;
Bir velvele, bir şivan kopuf;
Bacadan eşişe baktım;
O fersiz nene asdan kesilif,
Eteğine çamuru, daşı dolduruf
Kapının kavağını kesif;
-Ay Toy Ağası!
Ya damımın duvarını kayır,
Ya başını gözünü bu daşdarla yararam!
Baktım nene aman vermez.
Dedim:
-Aman Nene,
Gözel, göyçek Nene!
Kızıl pürçek Nene!
Etme-eyleme.
Atam; gelinin yolunu bekliyer,
Koy gedek yolumuza.
Pire Atım sana rehin kalsın;
Kardaşdarımı yığıf getirrem,
Sana daha güzel bir otağ yaparık.
Nenedir insafa gelif aman verdi.
Alaştım, dolaştım; gelini alıf, kaçtım.
Dalıma mindirdim gelini,
Tuttum Kars'ın yolunu.
Göle'de mindim öküze,
Saldım özümü
Dere boyuna, çayıra düze.
Tapdım atamı,
Verdim eline gelin anamı.
Toy çalıp, zurna çattadı,
Yemedim bir toy yemeği,
Emeğim sağdıç emeği.
Atlı iken yayan kaldım,

Öküzümü gurbete saldım.
Geldim, yettim bir şehere,
Orda uğradım kahıra.
Bir aşçıya oldum yamak,
Günde kırdım beş on tabak.
Yedim ustamdan şapalak.
Bir yolunu bulup sıvıştım,
Karnım aç yollara düştüm.
Sonunda bir köye ulaştım;
Köyün altını, üstünü dolaştım.
Baktım bulak başında bir bacı;
Dedim, aha budur derdimin ilacı.
Dedim;
-Ay Göyçek Bacım!
Üç gün üç gecedir acım.
Bir harmanın tahılını somun eyleyip verseler, gene
doymaram.
Somun köyüne uğradık,
Somunu kaymağa, kuymağa doğradık;
Somun bitti, biz ağladık.
Ah bir somun, vah bir somun!
Oturaram kişi kimi,
Doğruyuram bişi kimi,
Dört değirmen daşı kimi.
Burnum başladı harekete,
Ah bir kete vah bir yağlı kete!
Ordan kalktım, düştüm yola,
Bir köye uğradım.
Baktım ap-ak torbadan süzerler,
Lokum kimi keserler,
Tahta üstüne düzerler,
Ilık su ile ezerler,
Hangeli, haşılı bezerler.
Dedim bu olsa, kurut olar.
Aldım elime kaşığı
Bir vurdum kuruda,
Bir vurdum yağa,

Hangelin dibini sıyırdım,
Haşılın işini kayırdım.
Yedim de yedim,
Doydum da ne doydum.
Karnım yumuşaktı,
Oldu katı mı katı;
Unuttum bizim pire atı.
Ey Ağalar, Beyler, Eziz komşular!
Ustalar, döşemeyi bir değil iki deyişler.
Biz de öyle diyek:
Şad olsun damağınız,
Ağ olsun gününüz,
Yoğ olsun derdiniz, gamınız,
Çoğ olsun muradınız.
Sözü n'eyliyek,
Aşk deryasını boylyak,
Meclise hizmet eyliyek,
Çıldırılı Aşık Şenlik'in "Yaş Destanı"nı söyliyek.
Allah Usta Şenliğe یرهmet eylesin!..
Hepimizin geçmişlerine de.

Yaş Destanı

Ana rahminden dünyaya gelende
Yeni tıfillanır taze kız olur
Üç yaşından beş yaşına varanda
Koyma komşulara o bir söz olur

Güzel olan **beş** yaşında öğülür
Yedisinde gonca gülden sayılır
Sekizinde hilâl kaşlar eğilir
Vechi bedirlenir humar göz olur

Dokuzunda tarif gelir methine
On yaşına biner aşkın atına
On birinde dolar şişek etine
Cismi billurlanır emlik kuz'olur

*On ikide gerdan kırar sallanır
On üçünde güneş yüzü hallanır
On dördünde ciğaları tellenir
Her bir azasında yüz bin naz olur*

*On beşinde rikab altta beslenir
On altıda adı şanı seslenir
On yedide elçi gelir istenir
Mezat bulur müşterisi yüz olur*

*On sekizde gider yâr otağına
On dokuzda girer gelin çağına
Yirmisinde bülbül konar bağına
Açılır gülleri bahar yaz olur*

*Yirmi üçte sucalanır cemali
Yirmi beşte bulur her bir kemali
Otuzunda kethüdadır demeli
Zehmi ehillenir hoş mizac olur*

*Otuz üçte utandırmaz insanı
Otuz beşte dürüst söyler lisanı
Kırk yaşında her sevdadan usanı(r)
Devri döner meşakkati az olur*

*Kırk üçünde gizli söyler sırrını
Kırk beşinde gözden salar erini
Ellisinde "nene" deyer torunu
Toylar mutbağında hep aşbaz olur*

*Elli üçte derler "ihtiyar, nene"
Elli beşte her dert dokunur cana
Altmışta zülfüne yaraşmaz şane
Çallanır telleri müyu boz olur*

Altmış üçte daha sergender olur

*Altmış beş diyende bükülür beli
Yetmişinde kurur budağı dalı
Gazel döker bahçeleri güz olur*

*Yetmiş üçte zehir olur yemeği
Yetmiş beşte gözden çıkar emeği
Sekseninde giyer keten gömleği
Donu çitten eyinceği bez olur*

*Seksen üçte daha kendin yitiri(r)
Seksen beşte ağırından oturu(r)
Doksanında bilmez gönül hatırı
Söğür komşulara küs ha küs olur*

*Doksan beşte Şenlik söyler sözleri
Yüz yaşında çıkar kuzu dişleri
Baş yastığı olur ocak taşları
Tütsü döğür var endamı is olur*

*Aha beyle Ağalar, Beyler!
Allah hepinize yüz yaş,
Kuzu yemeğe, kuzu diş nasip eylesin.
Kısa boyu çekip uzatmak olmaz,
Çirkini giydirip bezetmek olmaz.
Siz komşuları buraya yığıp bekletmek olmaz.
Ustalar "döşeme"yi üç deyişler,
Bal ile kaymak yeyişler.
Biz de bunu diyek üç,
Düşmenimiz olsun puç.
Yaraşıklı sözler söyleyik.
"Gelinle Kız" destanını size diyek.
Bunun ustası Baba Şenliğe Ulu Tanrı'dan ırehmet diliyek,
Sizin de geçmişlerinize...*

Gelinle Kız Destanı

*Gelinnen kız dilnen vâsf-ı hâl oldu
Kız der ki mende var mücevver dürrü
Üy-be-üy var azam menzer billura
Yanar camalında şem-çirak nuru*

*Gelin der ki men getmişem yoluma
Kudretinnen bülbül konuf gülüme
İstedğim matlup geçip elime
Kalmıyaf gönlümün bir intizarı*

*Kız der ki ne gözel nevrete canam
Nakş-ı münakkaşdı bedesten sinem
Öz kefime hem sultanam hem hanam
Tamamam veziri şâhı hünkârı*

*Gelin der ki nahak söyleme haşa
Sennen evvel men düşmüşem o işe
Bir günde edersen beş yüz endişe
Artar fikiriyin gamı efkârı*

*Kız der ki var mende bu hilâl kaşlar
Ala göz bedir üz ibrişim saçlar
Hesretimi çeker havada kuşlar
Esen üzürgârnan durram ru-be-ru*

*Gelin der müştagam söhbete söze
El ele değende titrer var aza
Ganimet tafşırram şeftali meze
Buse-yi enfesten armağanları*

*Kız der ki kocayam fasl-ı nevbahar
Alma yanah billur dudak mende var
Ağ gerdannan ahar âb-ı zülâl ter
Tan eder gülâba misk ü anberi*

*Gelin der bahçamda sonalar öter
Her bir türlü cilvem nezaket söker
Ahşamlar olanda ta subha kadar
Sararam sinemde sevgili yârı*

*Kız da der ki menem sürmeli maya
Sürahi gerdanım menzer Mina'ya
Göyde bulutlardan ederem haya
Göstermem güneşe şuh-ı didarı*

*Gelin der her işde olmuşam usta
Can feda ederem vefalı dostu
Kulaç kol boynumda yüzüm yüz üste
Teklifsiz emzirrem ağ memeleri*

*Kız da der ki emsalsizem birinci
Çohlar hesretimnen oluf zarıncı
Mühreli sinemde mermer turuncu
Amanat sahlaram koşa narları*

*Gelin der ki akı noksan beybafa
Hemdemsiz dünyada sürülmez sefa
Amanat sahibi durur murafa
Bir bir sennen hesap sorar defteri*

*Kız der elçilerim düşüf dalıma
Yalvarırlar ulusuma elime
Çoklar mal metahın koyuf yoluma
Görünmez gözüne devleti varı*

*Gelin der insana fiyat mı olu (r)
Meydanda satarlar hayvanı malı
Eğer götürmezsen aldığın pulu
Ürüsvey eylerler o iftiharı*

*Kız der ki sonalar aşkın gölünde
Sürmeli ceylanam sahra çölünde*

*Bir gülüm var yeddi hicap dalında
Pinhan nikap altta sahlaram sırrı*

*Gelin der ki kadir kıymet yolu var
Her bülbülün bir goncada gülü var
Eloğlunun yüz min fitne feli var
Gizli nikab alttan alarlar sırrı*

*Kız der ki selviden sürahi dalem
Bağ-ı gülistanda açılıf lâlem
Yüz bin hengâmeyle alınmaz kalam
İlaçsız mümkündü(r) mihnet güzârı*

*Gelin der ki kurma manasız cengi
Atlas kumaşıym satılır dengi
Akıbet çekerler topu tüfeği
Alarlar kalanı burcu hisarı*

***Sefil Şenlik** içif aşkın gölünü
Deli gönül her hayalda bulunu(r)
Gelin ilen kızın galmagalını
Böyle ceng eyleyip kurdum bazarı*

.....

*Ey Ağalar, Eziz komşular!
Ustalar, döşemeyi dört deyifler,
Her hali gözel eyleyifler.
Biz de diyek bunu dört,
Düşmanımız olsun hurt,
Görmesin heç biriniz dert.
Artmasın gamımız,
Bol olsun harmanımız,
Yücelsin şanımız.
Dolu içmiş
Bingöl'de, bac almış
Çamlıbel'de, nam salmış
Adı gezer her dilde.
Koç Köroğlu Hanımız.*

*Kırklar vermiş özünü,
Öpmüş kır at yüzünü,
Demiş bu son sözünü.
Her hekâтта anılsın adımız sanımız,
Söylensin sözümüz.
Biz de uyak öğüde,
İrehmet diyek yığıde
Köroğlu'ndan boyhyak,
Koçaklama söyliyek:*

.....

Koçaklama

*Gelin hey ağalar çekin kılıncı
Arap atla koç yığidin günüdür
Göğüs verip arka verip nal atan
Sırma çullu küheylanlar günüdür*

*Cenk kurulup cıda oklar atanda
İki leşker birbirine katanda
Kötülerin yakasından tutanda
Yılandilli dal hançerin günüdür.*

*Gelin hey ağalar vurup geçelim
Koç yığide kanlı gömlek biçelim
İki saat al-kızıl kan içelim
Bunda koç yığidin şanı günüdür*

*Hay n'olanda Koç **Köroğlu** n'olanda
Ara yerde kurt koyuna dalanda
At vurulup yığit yaya kalanda
Teke şekli Şam kılıncın günüdür.*

.....

Çalış devletin yüz olsun,

*Söyliyek mecliste söz olsun.
Dere tepe tamam düz olsun.
Kış gitsin, gelsin yaz olsun.
Bükek kulakları teller saz olsun.
Ne ise bu ser-sühanemiz biraz az olsun.
"Döşemeyi" tamam ettik,
Sözün binasına yettik.
Aşk deryasını boyhyak
Hangi hekâti söyliyek?
Ustalara olsun irehmet,
Vermiyek size zehmet.
Bakmayak çoğa, aza,
Yeni düzen verek saza...
Âşık Şenlik'in Salman Bey'le Turnatel hekâtını
Bu gece söyliyek size...
Bu dünyada kala kala ne kalır?
Yiğitlik kalır, şeref kalır, şan kalır.
Bizden ustalara sadakat kalır.
Hekâtımızın büyük ustası
Âşık Şenlik'in sazı, sözü kalır,
Ondan bu hekât kalır.*

.....
Men Karşı Âşık İslam Erdener. Arz edeceğim hikâye,
bizden evvelki ustalardan almış olduğum *Selman Bey ile
Turnatel Hanım Hikâyesi*. Biz hikâyelere şöyle giriş yaparız.

*Aşk-ı ihtilat,
Seyr-i meşgulat,
Zevk ile sohbet
Vasf-ı hikâyet,
İzzet ü iltifat*

ile huzurlarınızda nerelerden ve kimlerden bahsetmeliyim? Çin-
Maçin ülkesinin payitaht şehri olan Bedişhan şehrinde *Alihan
Vezir*'den oğlu *Selman Bey*'den ve Selman Bey'in talebe
arkadaşlarından.

İkinci olarak; yine Sinbat'ın ülkesi, Bedişhan şehrinde
Kahraman Padişah'tan, *Calâl Vezir*'den, Celal Vezir'in kızı

Gevher Hanım'dan, onun kırk cariyesinden, Camal Vezir'den, oğlu Esat Bey'den, Gevher Hanım'ın anası Senem Hanım'dan, Başcariye Mine Hanım'dan, Salâtın Cariye'den, Bağban Abuzer'den, Müzevvir Çamkırçölpen'den, Hekim Aziz'den, Dağların katili Gaddar-ı Zengi'den, İmtihan Mağarası'ndan,

Üçüncü olarak da Haveran ülkesinde Hatem şehrinde *Müressef Şah'ından, onun kızı Turnatel Hanım'dan, Eyyam Münecim'den, Turnatel'in Hanım'ın anası Dilbaz Sultan'dan* bahsedek... Mevzuumuz bu ismi geçen memleketler ve şahısların arasında cereyan edecektir.

Efendim göz ile görmemişiz, dil ile bizden evvelki üstatlardan öyle bellemişiz ki Çin-Maçin ülkesinin Bedişhan şehrinde Alhan isminde bir vezir vardı ki ülkeyi o yönetirdi. Onun bir şah-ı huban, kadd-i nev-civan her marifete malik bir oğlu vardı. İsmine Salman Bey derlerdi. Salman Bey zamanını tahsilli bitirmişti, diplomasını almıştı. Talebe arkadaşlarıyla beraber çok ava kuşa giderdi. Avcılığı çok severdi. Ömürleri o vaziyette safa ile geçip giderdi.

Selman Bey hemen hemen 18-20 yaşlarına gelmişti. Bir gün avdan döndüler. Yemeklerini yediler. Yatma saati gelince Salman Bey yatak odasına çekildi, elbisesini soyundu, girdi yatağa, başladı uyumağa. Tam gece yarısında Salman Bey rüya âleminde baktı ki yeşil sarıklı beyaz sakallı bir nurani baba, başının üzerinde durmuş bir elinde kadeh yönünü kıbleye çevirmiş salât u selâm getirir. Salman Bey onu görünce boynu katladı, başını sağ omzunun üzerine koydu ve manalı manalı dervişin yüzüne baktı ve şu şekilde söze başladı:

-Derviş baba eğer mana kalırsa. Biz kâlû belâdan bu ana kadar ehl-i İslâm evlâdı olmuşuz. Men öyle anlıyırım ki kadehdeki nesne her neyse benim için getirmişsin. Bizim İslâm dininde içkinin bir katresi, bizim nesil be neslimize haramdır. Men dilerem ki onu mana münasib görmeyesin.

Derviş Salman Bey'in kemaline;

-Aferin, dedi. Dinle meni yavrum.

Dedi:

-Buyur.

Dedi ki:

-Bizim Kur'an-ı Kerim'imizin bize haber verdiğine göre 7 kat göktür, 7 kat yerdir. Her katın arası beş yüz senelik yoldur. Beş kere yedi otuz beş. Üç bin beş yüz senelik yoldan arşın tam bitim noktasından bu sahba-yı kadehteki hakikat badesini sizin için tuhfe-yi hediye getirmişim. Çok iyi bil ki bunu içen ilm-i hikmetten ders alır. On iki tarıkata yol açar ve ünlü bir âlim olur.

Salman Bey bunu duyar duymaz el attı kadehe ki dervişin elinden kadehi ala. Derviş kadehi çekti.

-Şartsız şeraitsiz işler olmaz, dedi. Bunun da şeraiti var. En evvela seni ve meni ve bu mükevvenatı bir lahzada "Kün." emriyle yoktan var eden Allah'a niyet edeceksen. İkincisi; Âdem'den hateme 124.000 peygamber geldi geçti. Evvelisi Âdem safiyullah, ahiri de ahir zaman peygamberi, bizim peygamberimiz, Muhammed Mustafa (s.a.v) efendimize niyet edeceksen ki bu iki zat-ı şeriflerin arasında her ne kadar peygamber-i zişan efendilerimiz geldi geçtilerse, hepsi haktır ve gerçektirler. Müsannifler 226 da tasnif etmişler, ama 28'ine "Nebi" dediler. Üzeyir, Lokman, Zülkarneyn bu üçü ihtilafı kaldı. Kimisi o üçüne "Nebî" dedi kimisi "Velî" dedi. Fakat o 25'i şüphesiz enbiyadırlar. Kur'an-ı Kerim'in surelerinde zikr olunurlar. Bunun hepsinin efdalı olan ahir zaman peygamberine niyet edip içeceksen.

-Ya üçüncüsü?

-Yavrum üçüncüsü, dedi. Haveran ülkesinin Hatem şehrinde Müressef Şahı'nın kızı Turnatel Hanım niyetine içeceksen.

Kadehi Salman Bey'e uzattı. Salman Bey kadehi alır almaz içindeki hakikat badesini beden seyahatine devretti. Devrettikten sonra boş kadehi dervişe verdi. O anda Salman Bey'in var azasına şiddet-i zelzele düşüp titremeye başladı.

-Aman Derviş Baba! Bu nece badeydi mana verdin men bu anda kendimi bahr-i muhit deryasının tam orta yerinde görürem, dedi. Derviş, Salman Bey fikrinden geçen endişenin sırrına vakıf oldu.

-Menim yavrum, hiç merak etme. Şimdi bizim de bir kudret televizyonumuz var ki biz onun ismini ayine-yı devran koymuşuz, hele gel benim kudret televizyonumdan bak ne göreceksen, dedi.

Sağ elinin iki parmağını şöyle açtı;

-Gel parmağımın arasından bak.

Salman Bey bunun parmağının arasından bakar bakmaz, gördü ki; çöl çölistan içinde bir yeşil cennet. Dedi ki;

-Zümrüt yeşilin ortasında etrafı muhkem surlarla çevrili bir büyük şehir kurulmuş, vasfı dile gelmez. Her yanı güzel saraylarla bezenmiş: Sarayların burçları bulutlardan nem çekir ve şehirden en az iki kilometre Salman Bey tarafına doğru çok güzel bir bahçe. Bahçenin orta yerinde bir havuz. Havuza yakın çok müzeyyen bir saray ki sarayın her bir kiremidi zümrüt ve zebercetten döşenmiş. O sarayın balkonunda bir kız gezir, dedi.

-Haa! Yavrum, o kız mana çok hizmet etmiştir. O kızdaki nişaneleri mana söyle bakayım hele doğru mu görmüşsün?

Salman Bey dedi ki:

-Derviş Baba! Gözümü tertibattan ayıramıram mana iyi kulak as.

Şimdi sevgilisi Turnatel Hanım'ın güzelliğini vasfa getirir, dil ile. Dedi ki:

*Kaddi hub kamet
Müjgân-ı harrat,
Kaşları herrat,
Haddi kuduret,
Dü çeşmi afat
İtrı melahat,
Buhah ebiyyat,
Sinesi seyahat,*

*Zülfü zulumat,
Cebhi mahiyat,
Melek şecaat,
Dihamı nebat,
Bir bedir sıfat
Gılman nezaket,
Huriye nisbet*

Ayın on dördü gibi... Yusuf u Züleyha'nın yirmi dört güzelliğinin on ikisi onda halk olunmuş. Kaşları yay, kirpikleri şimşir ok, gözler ceylan gibi. Bel ince, beden nazık, saçlar sırma-tel gibi. Zülüfler ipek yumağı, eller yumuşak pamuk gibi. Parmaklar ince kalem, yanaklar elma. Dudaklar gül yaprağı gibi bahar mevsiminde biten nergis çiçekleri gibi tir tir titriyor.

-Bin daha aferin yavrum, işte o ülke Haveran ülkesidir. O Haveran ülkesindeki hükümdarın kızı Turnatel Hanım'dır. Siz onun âşığı, o sizin maşukunuzdur. Menim yavrum! Zamanın arazına göre başta fil, ikinci deve, üçüncü at, dördüncü katır, sözüm ona beşinci merkep zamanın vasıtası... Yani dünyanın öte başından kalkıp da öbür başına gelirse, iki sene iki aya zor gelir. Bu saydığımız araçlarla, menziliniz iki sene iki aylıklı olunur.

Derviş böyle deyince, Salman Bey fikrinde böyle hesap etti.

-Heyhat! Yılan göbeğiyle, kuşlar kanadıyla gidemez, men nasıl giderem, diye bunu hesaba kattı.

O anda derviş baba parmağını geri çekince Salman Bey çok üzüldü. Bunu gören Dervişin merhameti mevce geldi, bir daha ayine-yi devran önüne getirdi.

-Gel, benim yavrum gel. Bir daha hasret didarının doyumluğunu almak için doya doya sevgiliye bir daha bak.

Bir daha baktı. Derviş sırra kadem oldu. Tabi o saatte oğlanı kıza ve kıyı oğlana, her ikisini bir birine âşık ve maşuk etti, sırra kadem oldu, çekildi gitti.

....

Salman Bey kalsın memleketinde biz gelelim Turnatel Hanım'a...

Efendi! Açıldı hayırlı sabahlar cümlemizin üzerimize her an hayırlı sabahlar olsun. Zülcelâl hazretleri, ordumuza yurdumuza ve Türkiye'mize ve tüm dünyada bulunan Türklere zeval vermesin. Men bu sohbeti, bu saydıklarımın sağlığına okuyorum.

Turnatel Hanım ayılmadı, ikinci gün oldu ayılmadı, üçüncü gün oldu ayılmadı. 72 saat baygın kaldı. Hükümdarın emrinde ne kadar tabip, lokman, hekim filanı var ise kimse onun derdine çare bulamadı. Hükümdar böyle bir fikire vardı ki; babasının zamanından kalma 85-90 yaşına el atmış, babasının baş veziri vardı. Bu adam çok marifetli ve metanetli bir adammış. Kendisi müneccimmiş, daire kurup bir remil atsa, 70 sene evvel, 70 sene sonra gel-geç işi bilirmiş. O vezir aklına gelir gelmez, hemen ona bir tahtirevan gönderdi. Veziri huzuruna celb etti. Yaşlı vezir içeri girince, yerinden kalktı elini öptü, geri yerine oturdu

-Kusura bakmayın, dedi. Sizi buraya getirttim. Size hürmetim babama hürmettir, işim düştü, onun için sizi getirttim. Ama bu sohbet, devlet dairesinde olmuyor, sarayın haremde oluyor. Turnatel evinde yatır.

-Menim kızım, dedi, bir derde giriftar olmuş. Bunun derdine derman, vezir baba.

Müneccim hiç tereddüt etmeden tertibatı kurdu. Bir remil attı. Remil atar atmaz. Turnatel'in sırrı müneccimin gözünün önüne dikildi. Müneccim korktu. Kendi kendine dedi ki:

-Burada hükümet erkânı oturuyor. Hükümet erkânı o devirde 12 kişiden mürekkep idi. Bu kadar erkânın yanında men nasıl diyebilirim ki "Sizin kızımız bu kadar uzak yolda bir delikanlıya âşık olmuş." derhal benim başımı keser.

Bu fikirle bir şey söylemedi. O zaman kızın piri yetişti. Kıza dedi ki:

-Müneccim namertlik yaptı. Şimdi size destur verirem. Kalkın yatağınızdan, giyinin. Kendinize çekidüzen verin. Babanızı ikna edin. Eğer babanız ikna olmazsa, müneccime söyleyin, o derdinizi ona söylesin.

Turnatel Hanım hab-ı nazdan gözlerini açtı, etrafa baktı ki etrafı bir galmagal sarmış. Bir güzel yuyundu, yıkandı, üzerini giyindi, kendine çekidüzen verdi. Gittik kapıdan içeri girdi. Rüya âleminde gördüğü güzel murassayı bir daha gözünün önünden geçirir kız. O zaman, kızın aşkı mevce geldi. Babasına ne söylesin, babası ve erkân dinlesin. Men kızdan vekil okuyayım; ordumuzun yurdumuzun ve milletimizin sağlığına... Tüm Türkiye’de dünyada bulunan Türk kardeşlerim sağlığına ve sizin, hepinizin sağlığınıza... Her zaman devranımız şad olsun inşallah!

Makam: *Karaçi*

*Bu cebrin tahtını, sırr-ı hikmetten
Hidayet ilmini seçmeyen bilmez
Bahr u sefinenin gam girdabına
Hicran mihnetine düşmeyen bilmez.*

Bu tahsilâtı verecem: Bizim bu bulunduğumuz yeri bir vapur hesap edelim. Herhangi bir denize açılmış gedirik. Herhangi bir sebebe maruz kaldı vapur alabora oldu battı veyahut büyük okyanuslardaki üçgene düştü çıkamıyor. “*Bu cebrin tahtını, sırr-ı hikmetten / Hidayet ilmini seçmeyen bilmez.*” Behr, deniz; sefine, gemi; gam girdabı, bu üçgen behr-i sefinenin gam girdabına hicran mihnetine düşmeyen bilmez. Babası hiçbir şey anlamadı bundan. Kız baktı ki emeği boşa gitti. “Emeğim yazık oldu” dedi ve ikinci kıta olarak şunu okudu:

*Sevda mana kıldı sitem kastini
Soldurdu zevkimin hub nevrestini
Eserli serhoşun gaflet mestini
Celâlli kevserden içmeyen bilmez.*

Yine babası bir şey anlamadı. Turnatel Hanım, götürüp üçüncü kıtayı okuyor.

*Turnatel der müddet seçildi vakttan
Cismim bîzar oldu fikr ü meraktan
Aşkın firakından takdir-i Hak'tan
Kudret kitabını açmayan bilmez*

Ne yazık ki babası hiç oralı olmadı. Tövbeler olsun hiçbir şey anlamadı. Hükümet erkânıyla babası şöyle oturmuştu, müneccim bu taraftaydı. Turnatel, bu sefer müneccimin önüne geldi.

-Hey müneccim vallahi seni men evvel Allah, sonra pîrime havale ederem, sözümü iyi dinle.

*Makam: Yanık Kerem
Ey müneccim sen Mevlâ'yı seversen
Söyle babam yetik olsun sırrıma
Münkir olup verme hakkın nâ-hakka
Vallah seni taşıraram pirime
Dolu gözler
Dağ başın dolu gözler
Gözü yolda sevgilim var
Yatmaz yolu gözler*

Bu sefer müneccimi bıraktı, tam babasının karşısına geldi. İkinci kıtasını ona binaen okuyor.

*Sevda meni etti böyle zayıf can
Bu derde n'eylesin tabîb-i Lokman
Vezir vekil muhtar sultan hükm-i han
Bakmayın ahıma intizarıma
Oku yara
Kitap aç oku yara
Sinemde yer kalmadı
Belki ok oku yara*

*Turnatel'em gurbet ele arzum var.
Cidey vatan ollam diyar be diyar
Sevda aşk ateşi hışm-ı tamu nar
Gazab-ı kast eyler târumârıma*

*Kara dağlar
Kuş kalktı kanat ağlar
Avı yaralı gitti
Belensin kana dağlar*

Hükümdar dedi ki:

-Ey Müneccim! Men bundan hiç bir şey anlamadım. De görüm kızımın hastalığının aslı nedir? Ya kızımın derdine derman, ya katline ferman.

Müneccim baktı ki, işler karışık. İçinden dedi ki.

-Bir hükümdara kızımın bir delikanlıya âşık olup, yanıp tutuştuğunu nasıl söyleyem. Desem, bir türlü, demesem bir türlü. Ya gazaba gelir de kellemi uçurursa! Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık... En iyisi mi, söyleyim de bu sır benimle toprağa gitmesin.

Müneccim, seyrek sakalını üç kere sıvazladı, gözlerini kısıp derin bir nefes aldı. Sonra yere büzülüp dedi ki:

-Ey ülkemizin kudretli hükümdarı! Senin kızın, iki sene, iki ay, iki hafta, iki saat uzakta, bir kahraman delikanlıya âşık olmuş. Onun için yanıp tutuşuyor. Kızın, "Hak Âşığı"dır. Esas sevgilisine kavuşmazsa, yanıp kül olur, küllerini bile bulmazsın.

Hükümdar, bunu eşitince öyle bir hiddetlendi ki bütün mahiyeti tir tir titredi. Müneccimin korkudan otuz iki dişi birbirine vurdu, seyrek sakalının kılları tiken kimi dikildi. İnce bacakları yaprak kimi esti. Hükümdar, Zindancıbaşını çağırttı:

-Al götür bu acuze ihtiyar, zincire vurup zindana at ki bir daha Hükümdar'a söylenecek sözün ayarını öğrensın, dedi.

Zindancıbaşı, Müneccim'i götürüp zindana attı. "Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar." derler. Müneccim, zindana atıldı ama bunun, ne Turnatel'e ne de Hükümdar'a faydası oldu. O, hilâl kaşlı, sırma saçlı, gül yüzlü, şahmar zülüflü, ince belli, lâle boyunlu nazlı çiçek, nergis gibi sararıp solmağa başladı. Yemekten, içmekten kesildi. Ağzı var, dili yok. Uyku yok, durak yok. Babası, anası, ülkedeki cümle insan Turnatel'in

derdine yandı. İşitenler gözyaşı döktü. Has bahçede çiçekler açmaz oldu, dallarda kuşlar ötmez oldu.

Hükümdar cümle adamlarını huzuruna çağırıp kızının derdine çare bulmalarını istedi. “Araba devrildikten sonra, yol gösteren çok olur.” derler. Herkes bir fikir söyledi; ama Hükümdar hiç birini beğenmedi. Yalnız Turnatel’in anasının fikri aklına yattı. Hemen emir verdi;

-Ülkemin bütün kendine güvenen delikanlıları, en güzel elbiselerini giysinler, sarayın önünden geçsinler. Kızım kimi beğenirse, kimi seçerse onu kendime damat yapacağım, dedi.

Belliki Hükümdar ne Münecim’in sözüne inanmış, ne Turnatel’in sazını, türküsünü anlamıştı. Kızının Hâk Âşığı olduğuna, aşk badesi içtiğine, iki yıllık mesafedeki sevgilisini kendisi arayıp bulmadıkça yanıp kül olacağına inanmırdı. Hükümdar, kızını huzuruna çağırdı:

-Ey yüreğimin başı, ciğerimin köşesi, evimin neşesi, nar tanem, nur tanem, bir tanem; ceylânım, maralım, nazlı güvercinim, yeşilbaşlı sunam, aziz kızım! Sarayımın çırasıydım, has bahçemin sunasıydım. Şimdi nazlı çiçekler kimi soldun, bülbüller kimi sustun. Varım yoğum yoluna kurban. Bak sarayın dışından gelen seslere kulak ver; bir defa balkona çık, bak neler göreceksen!

Turnatel, balkona çıktı ki ne çıksın; bütün ülkenin güzel delikanlıları sarayın meydanında yığılıp, sıra olmuş, giyinmiş kuşanmış... Turnatel’i görünce, balkona yaklaşıp birer birer geçmeye başladılar. Hükümdar kızının gözlerine, gözlerini dikip dedi:

-Nazlı kızım! Derdini söylemeyen derman bulamaz. Söyle görüm derdini öz atana. Altın, elmas istiyirsen, bütün hazine senin olsun, ipek, atlas, sırma istersen; Yemen’den, Çin’e, Hint’ten, İran’a, bütün kervanları buraya yıktıraram. Eş, arkadaş istersen, işte bütün ülkemin güzel, yakışıklı delikanlıları... Seç, beğen, dilediğinle seni evlendirerem. Bir toy düğün eyliyem, bir, oyun eğlence kuram ki yedi ülkeye nam olsun.

Turnatel, gözünü yerden kaldırıp bir geçen delikanlılara baktı, bir de atasına baktı. Gözlerinden kanlı yaşlar dökmeğe başladı.

-Kuvvet kudreti, namı saltanatı, sarayı bahçesi dillere destan Hükümdar atam! Menim gözümde, ne altın elmas, ne ipek atlas, ne başka erkek var. Men Hak Âşığım. İki yıl, iki ay, iki hafta, iki saatlik yolda özümün badeli âşığına kavuşmazsam, yanar kül olurum. Badeli âşıklar, yollara düşer, öz sevgisini, özü arar. Bırak meni sevgilime gideyim, aşkın kemendi belime geçmiş, çekip götürür. Men gitmezsem, o alıp götürür meni, dedi:

Hükümdar baktı ki, kız elden gedir. Bu işin sonunda birce kızını yitirmek var. Perşembe'nin gelişi, çarşambadan bellidir. Kız, gitti gedir. Başka mümkünü çaresi yoktur.

-Kızım Turnatel'in her bir tertibi, düzeni hazır olsun. Yol çekeceğiz.

Sonra ferman eyledi, Müneccim Veziri zindandan çıkardılar. Padişah bildirdi. Müneccime döndü dedi ki:

-Ey müneccim! "Söz var halk içinde; söz var hulk içinde konuşulur." Sen bu kadar ahabımın yanında bir hükümdarın yüzüne niçin söyledin ki: "Senin kızın iki sene, iki aylık yolda bir kahraman delikanlıya âşık olmuş." Bunu sakın bir yerde, yalnız mana niye söylemedin?

-Ey Zikrullah-ı âlem, Ey kible-i âlem! Siz istediniz, men de söyledim.

-Peki öyleyse... Dedğin oldu. Kızım sevgilisini aramaya çıkacak. Senin burada akraba olan kaç hane reisi olur." dedi.

-Otuz kırk hane.

-Onları toplat gelsin, bunlardan senet alın, dedi. Sen de tedarikini gör, kızıyla beraber yola çıkacaksan. Ya kızımın sevgilisini bulursun, ya da soyunu sopunu yerle yeksan eylerem. Şimdi men kızımı sizlere teslim edirem, benim kızımı götüreceksen. Nerdeyse sevgilisine teslim edip, oranın

hükümdarına teslim ettiğinize dair mana bir kâğıt getireceksen. Senin cezan bu.

Müneccim burada kendisine kahretti. Kendi kendine dedi ki:

-Keşke boynuma bir kılıç vursaydı bu yaşlı vaktimde men ölür kurtarırdım, fakat men 5 kıta dünyayı gezeceğim bunun sevgilisini bulmak için. Mağripten kalkıp maşırğa gidecem. Hiç başka hayvanlara lüzum yoktur, Afrika çöllerinde meni sırf çakallar yer, diye mırıldanır.

Bu tarafta kızın anası kızını ikna etmeye başladı.

-Yavrum evet bir erkek bir kıza, bir kız bir erkekle evlenecek bu ilahi kanundur, fakat bizim toprağımızda elimizin altında ne kadar genç varsa baban emretsin, onlardan biriyle evlen.

Turnatel Hanım anasına şu cevabı verdi:

-Ana! Siz nefis-i emareye dayanırsınız, fakat men nefis peşinde değilim. Men bir aşk peşindeyim ki artık onun lezzetinin tadına kıymet biçilmez.

Anası Dilbaz Hanım, yıllardır, dizinin dibinde, elinin altında, gözünün önünde bin nazla büyüttüğü kızını böyle yollara, çöllere düşeceğini anlayınca gözlerinden kanlı yaşlar döktü, iki dizine vura vura kapkara eyledi. Merakı mevce geldi. Bakalım kızına ne söylesin, kızı karşılık söylesin. Her ikisine vekâleten men okuyayım. Meni dinleyen kardeşlerim sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun, inşallah!

Aldı Dilbaz Hanım:

*Söyle görüm ne hayale düşüfsen
Hadden aşf efkârıym şiddeti
Gurbet elde kimse çekmez nazımı
Yüz dönderif bizden kesme ülfeti.*

-Sen 17-18 yaşlarında bir kızsın Gurbet elde kim senin nazımı kim çeker?

-Ana hele bir kulak as, bir de men söyleyeyim. Kızı şöyle söyler:

Aldı Turnatel:

*Puşt dñnyanın tñrlñ tñrlñ hali var
Her emsalin bir teşbihdi nisbeti
Diğerler mihnetten müstesna eyler
Tebdñl-i mekânı ferah hasyeti*

Mihnetten meraktan kederden düşünceden insanı kurtarır. Ne? Tebdñl-i mekân. Hava değışimine tebdil-i mekân derler. Mihnetten müstesna eyler. Anası götürüp ikinci bir sözünü böyle okuyor.

Aldı Dilbaz Hanım:

*Kim ferah buluftu devr-i afattan
Bezestan nevrağın düşer hayattan
El çekmek olar mı bu saltanattan
Niçin terk edersen zevk-i ziyneti.*

-Bu saltanattan el çekmek olur mu? İnci, mercan, yakut, zümrüt, altın, mücevher, elmas, pırlanta, para hazineler hep bizdedir. Neden bunu bırakıp gidersen? Sana ne deyirem, mana kulak as.

Bunun üzerine kız da şöyle dedi:

Aldı Turnatel:

*İllaçsız derdime bulunmaz çare
Cidey vatan ollam terk-i diyara
Kevkeb nakış didar burcu sitara
Siyah talihimin yığval kısmeti*

-Yüz bin hatta yüz milyarca senin hazinen olsun bu meni enterese etmez, çünkü benim aşkım meni sürükleyip götürüyor.

Burada anası dedi ki:

-Hele men buna sorayım deyim ki: "Yavrum sen kaç saatlik, kaç günlük yola gidersen.

Anası son sözünü okumuş:

Aldı Dilbaz Hanım:

Dilbaz'am yazıkla men müşkül hali

*Hasretin canıma zelzele sah(r)
Gelmezse sorağın oluram deli
Ne mekândır menziliyin müddeti*

Aldı Turnatel:

*Turnatel der müşkül edif halımı
Feleğin sitemi aşkın zulümü
Beş iklimden kenar atıf yolumu
Böyleyimiş bu kaderin kısmeti*

deyip kesti Turnatel. Ana kız ağlayıp sarmaş dolaş oldular, ayrılık okunun acısı yüreklerini parça parça eyledi. Hükümdarın hazırlıklara başladı. Saraylarda keklikler misali beslenip yaşayan Turnatel için yolculuk boyunca rahat etmesi için ne lâzımsa yapıldı. Develer, filler üzerine gündüz ve gece için ayrı ayrı tahtlar, gölgelikler kuruldu. Her bir tahtın cariyesi, hizmetkârı içine oturup bir ellerinde gülyağı şişesi, ötekinde tavus tüyünden yelpazesi, beklemeğe başladı. Develere, atlara envayi türlü, mis kokulu yiyecekler, içecekler, giyecekler yüklendi.

Turnatel, sarayın penceresinden baktı ki, ne görsün; filler, develer, atlar, av köpekleri, ellerinde yay-okları kollarında şahin kuşlarıyla usta avcılar, seyyar mutfak takımları. Yüklenmiş mekkâreler bir seyyar şehir gibi yollara dizilmiş. Kırk yenilmez yiğit, kervanın dört etrafını aç kurtlar gibi çevirmiş. Hükümdar, kızını götürecek kervanı uğurlamak için sarayın önüne çıkmış; gözü yaşlı bekler. Anası Dilbaz Hanım, kızının elinden tutup dışarı çıkardı, öz eliyle kervanın önündeki ak filin üstüne kurulu fildişi köşke onu bindirip hayır dualar eyledi. Hükümdar kızını öpüp öğüt verdi. Turnatel babasının, anasının elini öptü kucaklaştılar ve haklarını helâl etmesini istedi, bindi taht-ı revana. Ayrılık efkârı içini yakan Turnatel, taht-ı revanın üstünde tül perdelerle süslü, atlas kumaşla çevrili köşkün içinden bir âh çekip şöyle dedi:

Aldı Turnatel:

*Ana helâl eyle kılma beddua
Menim bu diyarda kalmam geçifti
Pünhan sırrım beyan oldu âleme*

*Sabreyleyip sükût olmam geçifti.
Sular akar gider
Etrafın yıkar gider
Dünya bir penceredir
Her gelen bakar gider*

*Aşkın firakından nûş eyledim cem
Efkâr had'den aşîf mecnun eder gam
Yanar vücudumda üç yüz altmış şem
Pervaneden ataş almam geçifti.
Meze dağlar
Çiçeği teze dağlar
Tutaydım yar elinden
Çıkaydım size dağlar*

*Turnatel der kahr müddetim çağlar
Şan şan oluf sızlar sinemde dağlar
Tabibim Eflatun olsa kan ağlar
Lokman'a müracat kılmam geçifti
Anam anam öz anam
Bağrı dolu köz anam
El ağlar yalan ağlar
Koy ağlasın öz anam*

Tekrar arabadan inip ana ve babasının elini ikinci bir defa öptükten sonra bindi. Allahısmarladık, deyip düştüler yola. Bir ince yolun türabına düştüler. Allah ver yolumu, sakla kulunu deyip bunlar gitmede olsun; nereye gidecekler iki sene iki aylık yola. "Yol yürümekle, borç vermekle tükenir." derler. Ceylan gözleri ağlamaktan kan çanağına dönen Turnatel, anasıyla babasının hayır duasını alıp ayrıldı. Haveran ülkesinin Hatem şehri, yollara dökülüp damlara çıkıp gözü yaşlı, bağrı taşlı güzel Turnatel'i son bir kere daha seyrettiler. Kervan gözden kaybolana kadar arkasından toy vurdu, zurna çaldı Babası anası göz diksin gurbet illere, Turnatel tuştı yollara...

Biz gelelim Çin-Maçın ülkesinin Bedişhan şehrinde Alihan Vezirinin oğlu Selman Bey'e, yani o hanım kızın sevgilisine...

İşte o sözü geçen gecede bunun piri, her iki sevgiliyi birbirine tanıştırp, hakikat badesi içirdikten sonra çekilip gitmişti. İşte o gecenin ertesi günü Salman Bey uyandı. Kendisini başka bir çeşit hallerde gördü, Düşünde Turnatel'in elinden aşk badesini içip yüreğine köz düşen Salman Bey, günbegün yanıp tutuştu. Saraydaki odasına kapanıp çırpınıp durdu. Talebe arkadaşları peyderpey gelmeye başladılar. Ava çok meraklı idi şahzade. Gelen oturdu, gelen oturdu. Salman Bey'e baktılar ki Yafa portakal gibi sapsarı olmuş. Hazırcevap arkadaşlarından biri dedi ki:

-Salman Bey, Şahzadem! Rahatsız falan değilsiniz inşallah!

-Hayır.

-Şu aynanın önüne geçin de bir kendinize bakın. Siz sapsarı bal mumu gibisiniz, dedi.

Salman Bey kendi kendine böyle hesap etti ki; "Eğer iki sene iki aylık yolda benim bir sevgilim var." desem, vallahi meme emen bebeler bile der ki: "Aman bu delirmiş, deli olmuş." Öyle sözler söyleyim ki, birkaç ibareyle başımdan savayım gitsin. Men bu arada el altından tedarikimi göreyim, sevgilimin peşi sıra gideyim." Arkadaşlarına deyir ki Salman Bey:

-Arkadaşlar! Menim derdim şudur.

Dediler:

-Buyur.

Aldı Salman Bey:

(Divan makamı)

*Ders alıf Hak'tan okudum ilm ü ayet bu gece
Men için vaf-i hal oldu çok rivayet bu gece
Âşığı maşuka yazan ilham-i irebmena
Sırr-ı kudretten yetiştî hûb hidayet bu gece*

Kaldırdı hüsn-i nikabın ta'n etti mahitaba

*Hasretinden bizar oldum dü-çeşmim gelmir hâba
Kameti serv-i hıraman sürahi kaddi tuba
Bir acaib gılman gördüm melek-sıfat bu gece*

*Salman der od düşüf cana vücudu kül olmuşam
Zar çekif feryad etmeğe şeyda bülbul olmuşam
Solufdu gönlüm nevrâğı hali müşkül olmuşam
Gazabı kastetti cana hışm-ı afat bu gece*

Bu sözü bitirdikten sonra bunun talebe arkadaşları dediler ki:

-Barekallah Selman Bey, maşallah! Biz hepimiz bir hocadan ders aldık, Arap Fars kelimesi okumadık, Türkçe okuduk. Siz bu Arap Farsı nereden öğrendiniz?

Dedi:

-Arkadaşlar! Evet, men derdimi açıkça söyledim, siz anlamadınız. Öyleyse men anlayanı bulurum, siz gidin işinize.

Baktı ki bunlar derdinden anlayası değil. Bunları başından savdı. Şahzade gün be gün saat be saat tertibini görmeye başladı, üç-beş yıl içinde bol para temin etti. Emretti bir atın eyerletti. Kır at dedik ya; bir canavar kimi yola döşenir, ağzından burnundan köpükler saçana kadar durmazdı. Üç gün üç gece ağzına ne bir damla su ne bir tutam yem almadan, durup dinlenmeden uçup giderdi. Zifiri karanlık gecede yeni sürülmüş kara tarladaki kara böceği görür, bir kurt izinden bile yolunu bulup çıkarırdı. Kırat binek taşına çekildi. Zamanın silahı elmas kılıcı bağladı ince beline, kalkanı taktı iki omzunun arasına, 18 boğum kargıyı aldı eline, çıktı dışarı. Ayağını koydu üzengiye, arap ata bir zahma vurup, arap at dize kadar toprağa saplanıp, ağzını gibi açıp yerin damağını söktü, gitmede olsun... "Ver elini Haveran ülkesindeki Hatem şehrindeki sevgili Turnatel Hanım." deyip yola çıktı. Ne Salman Bey, ne de kır at bütün gece ne durdular ne dinlendiler. Cins atın hali başka olanlar, derler binicisinin derdine yetik olmuş kimi, içi içine sığmaz, ayakları toprağa dokunmaz, kuyruğu kısılmazdı. Derler ki «Ata, ite, avrata güven olmaz.» İnanmayım. Bu söz, atın, itin, avratın başına, cinsine sahip olamayanların sözüdür. Salman

Beyin attan, itten şikâyeti yoktu, avratın hasını da düşünde Derviş Baba'dan öğrenmişti, Turnatel'ine bir kavuşsa başka dileği kalmayacaktı.

O çıkışı, iki gün, bir öğle yol gitti ve bir şehir kenarına geldi. O da Çin-Maçin ülkesi fakat çocuk gitmemiş o şehre, Bedişhan şehri. Şehir kenarına geldi. Hemen atını yakındaki bir hana çekip, paltarını değiştirdi. Gümüş hançerini beline soktu. Bahçenin yüksek duvarlarını dolanıp bir uygun yere gelince kemendini atıp içeri girdi. Baktı ki ne baksın, öyle bir bahçe ki artık dil ile bahse gelmez. Sık sarmaşıklar, güller, çiçekler içinde ilerleyip çalgı sesinin geldiği tarafa geçti, iyice yaklaşp baktı ki ne baksın, mermer havuzun başında bir çardak; çardağın etrafı ipek perdelerle çevrili, önünde cariyeler çalgı çalar. Perde aralığından bir de gördü ki ayın dördü kimi bir kız oturuyor. Dersin ki melektir. Yaklaşp iyice bakınca başı dönüp ağacın dibine çöktü. Kendine çeki düzen verip perde aralığından içeri seslendi. Kız bu yana dönüp baktı ki ne baksın; uzun boylu, geniş çiğimli, burma bıyıklı, ceylan gözlü, karakaşlı bir yiğit karşısında duruyor. Cariyelerini saraya yollayıp Salman Beyi gizlice çardağa aldı. Babası, has bahçede yabancı kuş görse öldürtürdü. Bu yaraşıklı delikanlı eceline mi susamıştı; nasıl girmişti bahçeye? Efendim yine bu şehir Çin-Maçin ülkesindeki Bedişhan şehri idi. Bu bahçe de Celal Vezirin kızı Gevher Hanımın şahsına ait bahçeydi. O bahçeye o kızlardan başka bir de o bahçenin bağbanı Abuzer girebilirdi. Eğer başkası girse derhal cellat ettirilirdi.

Delikanlı ne bilsin yasağı, girdi doğruca bahçeye.

O günde Gevher Hanım 40 ince cariyelerle beraber bahçeye gezmeye çıkmıştı. Bir zaman sonra Gevher Hanım baktı ki bir aslan gibi delikanlı, tam teçhizat atıyla beraber bahçeye girmiş hem de kendilerine doğru gelir. Gevher Hanım o zaman kızlara dedi ki

-Arkadaşlar herhalde bu gariban bir kimsedir, bahçenin yasak olduğunu falan bilmir, biz bunu ikna edelim, bu bahçeden çıksın gitsin, yazıktır. Yoksa vezir babam bunu cellât ettirir. 25-30 metre yanaştı.

Gevher Hanım atın üzerindeki Selman Bey'e baktı ki ne baksın; öyle bir delikanlı ki Cenab-ı Allah bunu kudret kaleminden halk etmiş. Gevher Hanım hayalinden bir şeyler geçti dedi ki: "Ah! Men nişanlı olmasaydım." -Gevher Hanım da Celal Vezir'in oğlu Esad Bey'in nişanlısıdır. O günlerde bunların düğünü olacak.- "Keşke men nişanlı olmasaydım. Bu delikanlı meni almasa men buna zorla giderdim." Gelen delikanlıya dedi ki:

-Aslan delikanlı! Herhalde siz garipsiniz. Bak bu bahçe suret-i katiyette yasaktır. Vezir babam duysa, derhal sizi cellât ettirir çıkın gidin.

Böyle dediyse de Selman Bey mest-i hayran olmuş, Gevher Hanım'ın güzelliğine bakıp duruyor. Salman Bey içinden dedi ki: "Gece rüyamda gördüğüm bahçe bu bahçedir. Bu kız da aynı gördüğüm kızdır. Allah'ın yazmış olduğu kader tebdil olunmaz. Orda kendi kendine dedi ki: "Öyleyse benim pirim mana iki gün bir öğlelik yol demiş, fakat men iki sene iki aylık yol anlamışım. İşte sevgilim, işte bahçe."

Gevher Hanım burada merakı mevce geldi. "Men ibare sözlerle ona söyleyim o bahçeden çıksın gitsin." diye düşündü

Aldı Gevher Hanım:

*Özünden bi-haber divane oğlan
Menzile varılmaz mihnet yolunan
Ecel meydanına neden gelifsen
Bi-murat olarsan bu kemalınan*

Salman Bey atın üzerinde söylüyor.

Aldı Salman Bey:

*Şahin olan şikârına dolanır
Şeyda bülbül oynar kızıl gülünen
Pervanenin meyli şem'a yanmaktı
Ruz ü şeb uğraşır o hayalınan*

Gevher Hanım bahçenin yasak olduğunu işaret edir.

Aldı Gevher Hanım:

*Abes yere nâ-hak geçme kanından
Niye usanıfsan şirin canından
Zalim cellât tutar giribanından
Mühlet almak olmaz bir mahallınan*

Aldı Salman Bey:

*Kametın ser çekif arş-ı âlâya
Menevşe buhakın menzer laleye
Seni gördüm serim düştü belaya
Yıkıfsan evimi fitne fel'inen.*

Gevher Hanım, “Bu meni birisine benzetmiş. Hele ismini söyleyim.” dedi.

Aldı Gevher Hanım:

***Gevher** diyer şaşkın düşüf kemalin
Hem hülyaya dalıf fikr ü hayalin
Vezir atam duysa nic'olur halin
Sallalar hengâme galmagalınan*

Gevher böyle deyince, Salman Bey; “Men yanlış gelmişim. Acaba yanlış mıyım, doğru muyum? Olur ya bir çift isim taşıyan insanlar çoktur. Belki bunun bir ismi Gevher'dir bir ismi Turnatel'dir. Hele sorayım.” diye düşündü.

Aldı Salman Bey:

*Adın Gevher midir yoksa Turnatel
Şehr-i Haveran'a vardı mı ki yol
Salman'ı sen ettin Mecnun'dan müşkül
Hercai sözünen aldak dilinen*

Söz tamama yetti. Gevher Hanım gitgide Salman Bey'e gönül kaptırdı

-Aman yaraşıklı yiğidim! Meni Cemal Vezir'in çirkin, kambur oğluna nişanladılar. Babamla Cemal Vezir, buralardan kuş uçurtmazlar, tez git bir yere saklan, dedi.

Salman Bey, hiç oralı olmadı, hiç kıpırdamadı. Gevher hanım onun kıpırdamadığını görünce; o vakit merakı mevce geldi. Orda ikinci defa aldı bakalım Salman Bey'e ne dedi, Salman Bey ne şekil karşılık verdi...

Aldı Gevher Hanım:

*İndi men gederem cellâtlar gelir
Oğlan senin halin necelenifti
Fani dünya değil ağıyardan hali
Sanma zülmat olup gecelenifti*

Gevher Hanım'ın maksadı onu bahçeden çıkartmaktı.

Aldı Salman Bey:

*Sunam senin hub yerişsin can alar
Sürahi kametin sucalanıftı
Lâleden renk alıf ahmer yanağın
Bahar gülü kimi goncalanıftı*

Aldı Gevher Hanım:

*Duymadın mı tembih olan yasağı
Özün öz canına etme mazağı
Evler yıkar seyragufun tuzağı
Şuğul üstad oluf hocalanıftı*

Aldı Salman Bey:

*Hüsnün hicabına menzemez heç al
Ne yakut ne zümrüt ne gevher ne la'l
Haşim-i halların kevkeb-i zühal
Sandım tan yıldızı yucalanıftı*

Aldı Gevher Hanım:

Gevher diyer bela görünmez göze
Sakın tehlikeden eyle mülhaza
Nevreste civansan goncadan taze
Gönlüyün güzaru kocalanıftı

Aldı Selman Bey:

Salman der ganimet dü-çeşmin afat
Müjgân kirpiklerin gösterir hayat
Kaşların lam elif hatt-ı kuduret
Ebcetten ayrılıp hecelenifti

Gevher Hanım baktı ki bu yabancı yiğit yakasından el çekmeyecek. Özünün yüreğine de bir od düşmüş yanar ki sorma gitsin. Cemal Vezir'in oğlundan kurtulmak için Allah bu yaraşıklı yiğidi özüne Hızır mı yollamıştı! Hemen Salman Bey'i çardaktan uzaklaştırıp sarmaşık güllerin birbirine dolandığı gizli bir köşeye götürdü. Doğru sarayın baş bahçivanı Bağman Abuzer'e koşuf derdini döktü:

Gevher Hanım cariyelere döndü;

-Kızlar haydi, dedi.

Dönüp gittiler.

Gevher Hanım dedi:

-Kızlar benim çok güzel bir saatimdi. Şimdi dağılın. Bu gül bahçesinden her birinizden bir deste gül istiyirem, odamı süsleyecem.

Kızlar çanak gibi açıldı, bahçeden gül toplamaya. Gevher Hanım eline beline koyup bağban Abuzer'i aradı, yani o bağın bahçivânını. Bir de baktı ki Bağban Abuzer, sık yapraklı geniş budaklı bir ağacın gölgesine uzanmış, bağ edevatları yanında uykunun tam tatlı demine girmiş. Bir azıcık buna baktıktan sonra:

-Bağban, bağban!

Bağban gözünü açtı baktı ki Gevher Hanım. Kalktı ayağa, zamanın düsturuna göre el-pençe durdu.

-Buyurun, dedi.

Gevher Hanım.

-Babam bu bağı kime teslim etti?

-Mana.

-Peki, niçin uyumuşsun. Belki bağı talan ederlerse?

-Hanım'ım elimde değil, uyumuşum, istemeyerek oldu. Meni bağışla, dedi.

-Bağban bu yaptığına katlanaram. Şimdi benim sana birkaç tane sözüm var. Sözlerim söylesem sözümün içinden söz anlar benim işlerimi yapar mısın?

-Buyur, dedi.

Gevher Hanım'ın ikinci vezir olan Cemal Bey'in oğlu Esad Bey'e ile nişanlı olduğunu söylemiştik. O günler bunların düğünü olacak. Burada bağmana bu şekil okusun, bağban dinlensin men de okuyayım meni dinleyenler saygılığına her zaman devranımız şad olsun inşallah.

Gevher Hanım:

*Bağban kardeş benim vâsf-ı halimi
İntizarlı yâre de gör ne diyer
İtibar üzmesin men bî-çareden
Zihn-i lâlizere de gör ne diyer*

*Bir de men
Bir sen dertli bir de men
Gün geçti men kocaldım
Bala doğman bir de men*

*Sevda sere indi ne gelir elden
Rumuz işaretle vâsf eyle halden
Şikâyet kahrını derun-i dilden
Sıdk-ı huluskâra de gör ne diyer
Yağ damlar
Çıranın yağ damlar
Bahıram yâr görüner
Olurdu yağ damlar*

***Gevher** cebr ucundan çeker cefâyı
Tabib sen ol eyle derde devay
Bî-haber gezerken men bî-nevay
Saldı bu efkâra de gör ne diyer
Bu dar günde
Elim al bu dar günde
Men feleğe n'eyledim
Ömrümü budar günde*

Bağban Abuzer, pişih görmüş sıçan gibi dondu kaldı.

-Menim bildiğim Gevher Hanım'ın âşıklığı yok idi. Bu ne zaman, nerde, nasıl, kime âşık oldu da böyle güzel türküler söyler, diye düşünüp hayale daldı.

Gevher Hanım:

-Ey Bağban! Niye taş kimi dondun kaldın? Mendeki tufanı öğrenmek istiyirsen, git siyah güllerin köşesine bak. Orada bir yiğit göreceksen ki yüreğime ateş salmış. Tez git, onu da, atını da itini de al öz evinde sakla, yoksa gökte bulduğumu, yerde, elimden alacaklar, dedi.

Gevher hanım bağbanı kolundan tuttu, bir ağaçlığa çekti. Parmak ucuyla Salman Bey'i gösterdi. Dedi:

-Ne görüyorsun?

Bağban baktı ki Yusuf-ı Kenan kimi yakışıklı bir delikanlı güller arasında oturmuş, derd ü gama batmış.

-Bir atlı attan inmiş, at yedeğinde orda duruyor.

-Tamam, dedi. O atlıyı alıp getireceksin. Atını bahçede besleyeceksin, kendisini evinde. Men onu senden isteyinceye kadar, kafasında bir tek tel bile noksan olsa senin neslini yeryüzünden keserem, dedi.

-Baş üzerine, dedi, Bağban.

Gevher Hanım çekti gitti saraylarına.

Bağban delikanlının yanına gitti, kendini tanıttı.

-Men bu Has Bahça'nın bağbanıyım. Gevher Hanım seni mana emanet etti, dedi.

Salman Bey:

-Mana yaramayan bağı kökünden seller aparsın, deyip gözyaşını tutamadı.

Bağban dedi:

-Kardaş seni dövmüşler mi, paramı mı almışlar, sana bir zulüm mü etmişler? Neden ağlıyorsan?

-Bağban kardaş kulak as. Menim ağladığımın sebebi nedir, sana söyleyim.

Selman Bey okuyor bağban dinliyr. Men de okuyorum hepinizin sağlığınıza: Pir Sultanı makamını okuyor.

Aldı Selman Bey:

*Nice ağlamıyam nice yanmayam
Sunam düştü menden aralı gitti,
Bir ok attı sinem şan şan eyledi
Sağı cismim hezar paralı gitti
Günde men
Gölgede sen günde men
Yılda kurban bir olur
Sana kurban günde men*

Götürüp ikinci bendini şöyle söylüyor:

*Bu ne afat idi sitem ü zulüm
Acep hasretinden nic'olur halim
Eflatun hışımlı insafsız zalim
Meni koydu gamda yaralı gitti
Günde sen
Gölgede men günde sen
Can alanlar bir olur
Canım aldın günde sen*

*İbrişim muyları elvanlı donda
Per ü-pervaz eyler here bir yanda
Salman der ahadim kalmadı canda
Kesildi sabrımın kararı gitti
Al menden
Yeşil sen al menden
Git yârimi getir
Ne istersen al menden*

Bağman gördü ki bu iki civan birbirlerine bir tutulmuş ki, ayıranın yedi nesli Allah'ın gazabından kurtulmaz. Şimdi ne yapsın? "Aşağı tükürse sakal, yukarı tükürse bıyık." Çaresiz kaldı. Celâl Vezir evinde yedi yaban bir oğlanın yattığını hem

de kızıyla buluştuğunu duysa, sülâlesini kökünden kuruturdu. Öte yandan Gevher Hanım Bağban'a öyle bir sır söyledi ki, bu ifşa etse sonu yine halak olacak. Gevher Hanım'ın dediğini yerine getirmeye karar verdi. Salman Beyi, Bağban evinin gizli bir köşesinde konak edif atını, itini içeri yerleştirdi.

Bağban dedi:

-Ver yavrum, atı mana.

Atı aldı eline. Bağbanın bağ içindeki evinin kapısına geldiler, beraber. Atın eğeriini takımını aldı içeri koydu. Salman Bey'i içeri buyur etti. Atı da güzelce bahçenin içine ipini uzattı, çaktı çitasını. Saat be saat, dakika be dakika Salman Bey'e hürmet edip hürmetini arttırmaya başladı.

Efendim, haber verelim Gevher Hanım'dan:

Gevher Hanım'ın gönlüne Salman'ın aşk atası düşüp sarayına çekildikten beri içi yandı, yattı yatamadı, kalktı kalkamadı, hayaller kurup durdu. "Boşa koydu dolmadı, doluya koydu almadı." Kırk ince cariye kızı vardı. Birinin adı Salâtın idi. Salâtın, Bağban Abuzer'in öz be öz bacısıydı, Gevher Hanım'ın da sır kâtibiydi. Ondan can çıkar sır çıkmazdı. Gevher Hanım'ın, Salâtın'da iyiliği çoktu. Onun sevgilisiyle buluşmasına göz yumar, zengin hediyelerle, altınlara gark ederdi.

Gevher Hanım, baktı ki olmuyor, sonunda Salâtın'ı yanına çağırdı. Tırnağından giren aşk zelzelesi bütün bedenini dolaştıktan sonra dudaklarından döküldü dedi ki:

-Kız Salâtın, git gül bahçesindeki kardaşın Bağban Abuzer'e söyle. Menim onda bir emanetim var. Onu al buraya gel.

Salâtın, hemen Bağban Abuzer'in evine gitti. Açtı kapıyı, içeri girdi. Bağban Abuzer evdeydi:

-Bacı, hayrola, dedi.

Gevher Hanım'ın size çok selâmı var. Onun sizde bir emaneti varmış. Onu alıp götürmeye geldim, dedi.

-Hayır, sen götürmezsın.

-Sebep?

-Götüremezsin. Git, Gevher Hanım'a benim selâmımı söyle. Öteki cariye kızları başından uzaklaştırsın, başka yerlere göndersin. Men hemen şimdi onun emanetini alıp getirerem, dedi.

Salâtın döndü geldi, haber verdi, Gevher Hanıma. Gevher Hanım, emretti kızlara.

-Kızlar, bir hafta bundan evvel topladığımız güller hep soldu. Onları atın. Yine gül bahçesine dağılın. Her birinizden bir deste gül isterem, fakat çeşit çok olsun, odaları süsleyecem.

Kızlar bahçelere gitti bunun yalnız, sakın kaldı. Bu taraftan Bağban Abuzer, Salman Bey'in elinden tuttu. O duvarın ardından, bu hisarın arkasından, bu hisarın böğründen, o arkın içerisinden nihayet Gevher Hanım'ın sarayına geldiler. Kapıdan içeri girer girmez Gevher Hanım kalktı ayağa. Bağban Abuzer'e, bağış verdi, altın verdi, bunu başından savdı ve Salman Bey'i buyur etti, oturttu Salman Bey dedi ki:

-Ömrüm delikanlı! Hele meni dinler misin? Sana men bir şeyler söyleyecem, ona göre mana cevap ver ve en sonunda sana yemin verecem, ant verecem ki menden başka dünyada sevdiğin var mı yok mu? Eğer doğru ant içersen Allah muradını başa geçirsin. Ya doğru ant içmezsen Allah senin muradını yarı yolda kosun.

Gevher Hanımın yüreği teze açmış nergis yaprağı gibi tir tir titredi. Aldı görelim ne dedi. Gevher Hanım, Salman Bey'e söylüyor, Salman Bey karşılık verir. Bizi dinleyenler sağlığına, ordumuzun, yurdumuzun, milletimizin sağ olsun. Her zaman devranımız şad olsun:

Aldı Gevher Hanım:

*Meni mecnun eden Tanrı zalimi
Meşakkatten ferah buldun mu geldin
Sen diyen efkâra düştü hayalim
Fikirime vukuf oldun mu geldin*

Aldı Selman Bey:

*Cemaline oldum didar âşığı
Serimi sevdaya salıp da gelmişem
O sarhoş duruşun heflele bakışın
Aklımı başımdan alıp gelmişem*

Aldı Gevher Hanım:

*Çünkü aşna olduk hicran şahıynan
Ruz ü şeb uğraşak aşkın ahıynan
Zulümekâr sevdanın gam kütahıynan
Eser gaffetine daldın mı geldin?*

Aldı Salman Bey:

*Buğâğı billurdur yanağın lala
Kaşların az kala aklımı ala
Hasret intizarlı bu mah cemala
Bahar gülü gibi solup gelmişem*

Aldı Gevher Hanım:

***Gevher**'in cismine salmışsın talan
Mevlâ'yı seversen söyleme yalan
Yine gayrı yerde var mı müptelân
Yoksa bu hayalde durdun mu geldin?*

Selman Bey iyice kanaat getirmişti ki; “Menim sevgilim budur.” Çünkü Hakk’ın hikmeti esas öz sevgilisi ile bunu Cenab-ı Allah sanki bir elmadan yaratmış, o kadar benziyor. Ona binaen Salman şunu söyledi:

Aldı Salman:

*Sefil **Salman** diyer ela göz yârim
Sana kurban olsun devletim varım
Âlemde kimseye yoktur güzârım
Dünyanın terkini kılıp gelmişem*

Söz tamama yetiştı. Salman “Âlemde özgeye yoktur güzârım / Dünyanın terkini kılıp gelmişem.” diyerek yüreğindeki birce tek sevgilinin Gevher Hanım olduğunu açığa vurdu. Gevher Hanım inandı ki Salman’ın sevdiği kendisidir.

İki âşık göz göze gelip, ele ele tutuşup, kol kola takışıp,
dudak dudağa tokuşup, diz dize vuruşup öyle bir sarıldılar ki,
ne minval üzere diyelim;

*Sandal şana siyah tele
Şeyda bülbül kızıl güle
Gümüş kemer ince bele
İpek köynek kaddi dala
Nâkşker bazment kulaç kola
Farsî lügat imran dile
Ürkek sona duru göle
Aç arı çiçeğe,
İğdir pambuğa,
Azerî bozbaşa
Kars hamama,
Ardahan kayışa
Çıldır çeçile,
Şüregel lavaşa
Posof zinele,
Yerli haşıla
Deve kangala,
Terekeme hangele
Kürt şivli beze,
Âşık saza*

nasıl sarılırsa, bunlar birbirine öyle sarıldılar. Bir zaman sonra bunlar ayırt oldular. Arada malayani iş yok!... Bir zaman sonra sofraya donandı. Çay, kahve, tütün; keyifler oldu bütün. Cenâb-ı Allah hepiniz daima böyle huzurlu mutlu keyifli etsin inşallah. Bu keyif keyfiyet bittikten sonra Selman Bey dedi ki:

-Gevher Hanım! Şimdi siz ikinci vezir Cemal Bey'in oğlu Esat Bey'in oğluna nişanlısınız, fakat mana gönül verdiniz.

Gevher Hanım dedi ki:

-Allah rızası için, yarım nikâh bile kıyılmamış, bir nişan yüzüğü bile takılmamış. Sadece bir söz verilmiş. Men istemirem, men seni istiyirem.

-Peki! Mana müsaade, men Bağban Abuzer'in evine gideyim. Gün olur bağda, gün olur bahçede çardak altında, gün olur bu sarayda buluşuruz. Bir şeyler düşünüp günün gecenin birinde, bir az aklımızı serimize alırız.

Böyle deyince Gevher Hanım ağladı. Dedi ki:

-Neden ağlıyorsan?

-Korkuram ki, giderseniz bir daha dönmezsiniz. Ona ağlıyırım.

O zaman Gevher Hanım efkâr ile bu sözleri söylüyor:

(Makam: Gülebeyi)

Aldı Gevher Hanım:

*Oğlan mana bir ilgar ver öyle git
Gel seninle durak ahd ü amana
Gönülden yâd etme men bi-çareyi
Çıkartma hayalden getir gümana*

Aldı Salman Bey:

*Sevda seri meni bî-tab eyledi
Bu aşkın elinden geldim amana
Müjgân kirpiklerin sinemi oklar
O hilâl kaşların menzer kemana*

Aldı Gevher Hanım:

*Eyer ayırsalar bülbülü gülden
Gözü bağlı kuşum ne gelir elden
Hulus-ı kalb ile derun-i dilden
Ahd ü peyman edek ilgar imana*

Aldı Salman Bey:

*Başına döndüğüm lebleri meze
Düşmüşem cebrine çekerem ceza
Bir lahza bakmasam o bedir yüze
Günü günden halim döner yamana*

Aldı Gevher Hanım:

Gevher der korkaram nâ-murat olak

*Hayal-i gamgînli perişan kalak
İş aksine gitse ne çare kılak
Belki tebdil oldu devr ü zamane*

Gevher Hanım burada demek istiyir ki; “Men nişanlıyım aniden düğünüm başlasa ne yaparız.”

Aldı Salman Bey:

*Salman der sevdiğim eyleme keder
Görek ne gösterir Ganî mukadder
Terlan şikârına can tuhfe eder
Bülbül kej bakar mı gül yasemene*

-Sizden tek bir dakika ayrılma imkânım var mı? Fakat vaziyet böyle icap edir. Men Bağban Abuzer'in evine gedecem. Senli-menli karşılıklı muhabere yapalım; günün saatin birinde gidelim.

Salman Bey kalktı Bağban Abuzer'in evine gitti. Salman orda Gevher kendi sarayında.

*Aradan günler, haftalar geçti.
İki âşık bahçede buluşup göz eyledi,
Tenhada buluşup naz eyledi.
Oğlan yoluna giderdi,
Ne eylediyse, giz eyledi.
Akşam sabah gülüşüp, konuşup saz eyledi.
İşitenler, görenler, ezedi, bezedi;
Bir kuyruklu söz eyledi.
Yine en büyük zulümü, Camal Vezir eyledi.*

Biz gelelim kime? Taht-gâh binasında Kahraman Padişahına Kız babası Celal Vezir'e, oğlan babası Cemal Vezir'e. Kahraman Padişah dedi ki:

-Cemal Vezir! Menim duyduğuma göre iki vezirlerim akraba olmuş. Celal Vezir kızını vermiş sizin oğlunuza, siz de almışsınız oğlunuza. Bu günlerde bir düğün yapsanız. Bir de düğün âlemiyle birkaç günümüz geçse olmaz mı?

Oğlan babasının nasıl olsa yüreği yufka olur. O zaman Cemal Vezir dedi ki:

-Hay hay kible-i âlem! Menim başım üzerine, yalnız, iş kız babasındadır. Çünkü "Kız kapısı şah kapısıdır." derler. Men onun emrindeyim ne şekil isterse öyle olsun.

Bunun üzerine iki taraf aldım-verdim yaptılar. Her kesimlerini kestiler. "Gelen bugünkü gün düğün başlayacak." diye karar verdiler.

Celâl Vezir, tez el elden bu haberi kızına ulaştırdı:

-Güzel kızım, gökçek kızım, altın pürçek kızım! Tez düğün hazırlığını gör; gelen bu günkü gün düğününüz başlıyor. Kırk gün kırk gece toy-düğün olacak.

Gevher Hanım bu haberi işitince beyninden vurulmuşa döndü. Yüzünün alı gitti, gözünün kanı gitti. Bayılıp düşecek gibi oldu. Haberciye bunu belli etmedi. Çıkarttı müjdesini verip onu gönderdi.

Hemen yanına sır dayesi olan cariyeyi çağırdı. Bir kâğıt yazıp bunu cariyesine verdi.

-Bunu doğruca götür, Salman Bey'e ver, dedi.

Cariye, mektubu Bağban Abuzer'in evindeki Salman Bey'e götürüp verdi. Salman Bey zarfı açıp, içindeki mektubu okumaya başladı. Tabi yazan Gevher Hanım'dı. Kâğıda şöyle yazılmıştı.

(Makamı: Zarıncı)

Aman kâğıt benim vasf-ı halımı

Mevlâ'yı seversen yetir yârime

Hasretinden dide-giryan olmuşam

Muhalif çıkmam itibarına

Nec'eylerem

Günüzü gec'eylerem

Yârim mensiz dolanır

Men yârsız nec'erem

Bu şuggayı götür ver bî-insafa

Mahşer günü onla durram mürafa

Çünkü ilgarına yok imiş vefa

Niye meni saldı gam efkârına

*Gülde gördüm
Gülleri gülde gördüm
Yılan kirpi ağzında
Çok yaman günde gördüm*

***Gevher** der yıkılıp tertip kurdular
Sinem üzre tiğ-i temren vurdular
Vade tamam oldu cevap verdiler
Bizi yandırdılar hasret narına
Men de var
Götür suyu mende var
Doksan dokuz yaram var
Gel birini sen de vur*

Salman Bey, bu ifadeyi okur okumaz, derhal Bağban Abuzer'e emir verdi, Bağban Abuzer atı eyerledi, binek taşına çekti. Salman Bey pür-silah kuşandı. Bağban Abuzer'den helâllik aldı. Ayağını üzengiye koydu, eyerin orta yerinde terlan gibi karar kıldı. Doğru sürdü, Gevher Hanım'ın sarayına. Salman Bey içeri girdi ki, ne girsin; Turnatel gözlerinden kanlı yaş döküyor. Salman ağzını açıp sormadan kız, saçlarını saz eyleyip sözünü söyledi, Salman Bey de ona karşılık verir.

Aldı Gevher Hanım:

*El elden üzülür merhamet eyle
Bu yerden bir yana götü(r) git meni
Vade tamam oldu iş hitam buldu
Koyma yana yana götü(r) git meni*

Aldı Salman Bey:

*Rahme gelip elin versen elime
Ok vursalar cana götürrem seni
Yedi düvel hisar çekse yoluma
Hükmeder meydana götürrem seni*

Aldı Gevher Hanım:

*İhmallik eyleyip kılma mudara
Fırsat elden gider bulunmaz çare
Gelmesin sedamız hiç bu diyara*

Bir tebdil mekâna götü(r) git meni

Aldı Salman Bey:

*Avcı şikâr payı vermez laçına
Heç uyar mı çalağanın göçüne
Belh ü Buhara'ya Çin ü Maçin'e
Lâ'l-i Bedîşhan'a götürrem seni*

Aldı Gevher Hanım:

***Gevher'i** sen saldın cebr-i zulüme
Bak da rehim eyle müşkül halime
Düşmüşem deryaya el at elime
Gark etme ummana götü(r) git meni*

Aldı Salman Bey:

*Men **Salman**'am düştüm aşkın ahına
Civan ömrüm gider gam kütahına
Sıdk ile yalvarak Şahlar Şahı'na
Bir adil divana götürrem seni.*

Söz tamama yetiştı. Salman Bey atını eyerledi, silâhlarını kuşanıp has bahçenin kapısına bekleyen Gevher Hanım'ın yanına geldi. Gevher Hanım baktı ki o sırma saç, kalem kaş gitmiş yerine bir yaraşıklı oğlan gelmiş. Gevher Hanım da silahlanmıştı. Karanlıkta el ele değince Salman Bey dedi ki:

-Güzel yârim bu ne kıyafet, bu ne hal?

Gevher Hanım sevgilisinin kulağına eğilip pıçilladı;

-Men kırk askere bedel cenk kurup, kılıç çalaram; ok atar, kalkan tutaram. Atam vezirle, kaynatam olacak Cemal Vezir, dalımıza leşker salacak. Haydi, sür atını, sabah olmadan uzak dağlara yetip yüce tepeleri tutak.

Gecenin karanlığında bir ata iki kişi binip yavaşça süzülüp eşîğe çıktılar. Bütün gece at teptiler; sabahleyin bir cennet diyara yettiler. Gevher Hanım'ın gözünden uyku dökülüyordu. Hemen atlarının başını çekip indiler. Terlerini alıp atları ota saldılar. Salman Bey dedi ki:

-Ey ala gözlü yârim! Menim sana güzel bir haberim var. Bu gördüğün dağlarda benim kırk yiğit adamım var.

Gevher Hanım buna çok sevindi. Salman'ın dizine başını koyup uykuya daldı.

Ver elini mana Çin-Maçin ülkesinde Bedişhan şehri... Atı sürüp gitmede olsun...

Efendim iki zümre vardır. Bir zümre var ki iki dostun ahababın arasını kurar onları birbirine kırdırır, sözüm ona Allah ona lanet etsin. Bir zümre var ki vatanımız milletimiz için çalışır Allah ondan razı olsun. O şehirde bir nabekâr oğlu nabekâr vardı ki iki mümin kardeşin arasını bir tek saniyede bozardı. Onun ismine Çamkırçölpen derlerdi. Her insanın bir işi, bir mesleği olar. Bu adamın işi de muhbirlik, nemi de müzevirlikti. Sabah erken gözünün uykusuyla, belinin yakısıyla yürür, kendine iş arardı. Kapılar dinler, duvarlara pular bacakları basar; kim, kimin için ne söylüyor, onları aldığı gibi yerine ulaştırırdı. Arkasından söyleyecek adam bulamazsa, kendini başkalarına kötüleyip işini soğuturdu. Müzevirlik ona ecdadından miras kalmıştı.

Çamkırçölpen, Kahraman şehirde mahalleden çarşıya gelir. Bir de gördü ki bir delikanlı terkinde arkasında da Celal Vezir'in kızı Gevher Hanım gidir. Allah Allah gözüne inanmadı. Bir daha baktı "Vallahi odur." dedi kendi kendine. Döndü geldi. Geldi berberde tıraş oldu, gitti lokantada yemek yedi. Kahvede çay içti. Yalnız caddelerde peyderpey bando mızıkacı çalır, mahallelerde davul zurna çalıyor, kahvede âşıklar çalıyor. Şehir böyle bir ihtişam içerisinde. Kahveden çayını içtikten sonra kalktı bu, doğru Hükümet binasına geldi. Girdi içeri, kapıya yaslandı. Kahraman Padişah şöyle oturmuş, Celal Vezir'le Cemal Vezir de böyle. Bunu sadrazam karşılamış. Neyse oturmuşlar Celal Vezir döndü ona dedi ki:

-Çamkırçölpen, başında çok manalar gözüküyor. Hayrola? Dedi:

-Celal Vezir! Bizim bu şehir bir ihtişama gark olmuş, bunu merak ettim.

-Sen bilmirsen mi, kızım Gevher Hanım'la Cemal Vezirin oğlu Esad Bey'in düğünü, gelen bu gün başlayacak. Sağ olsun millet yedi gün evvel başlıyr buna.

-Hah hah hah! diye güldü Çamkırçölpen.

-Ula o ne biçim gülmek?

O zamana kadar Çamkırçölpen;

-Hani Gevher Hanım, hani Gevher Hanım, dedi.

Celal Vezir'in bu zoruna gitti.

-Cellât, diye seslendi.

Cellât geldi.

-Bunun kollarını arkadan bağlayın.

Kollarını bağladılar, böğrü üste yıktılar oraya.

-Gidin, dedi Gevher Hanım'ı getirin. Bu benimle dalga geçir.

Celâl vezir, önce inanmadı, etrafı karış karış arattı. Şehir, ev, apartman, çarşı, pazar, tarla çay, bağ, bahçe. Geldiler, haber verdiler hükümet erkânına, Gevher, yoktu.

Celal Vezir emretti

-Açın, dedi Çamkırçölpen'in kolunu.

Açtılar. Dedi ki Celal vezir:

-Peki, sen ne demek istiyirsen?

-Tahminime göre bundan iki saat evvel, senin kızın kimliği bilinmedik bir delikanlı terkinde, bak bu semte gitti.

Celal Vezir boynunu katladı, kafasını sağ omuzu üstü üstüne koydu. Kahraman padişaha manalı manalı baktı. Kahraman Padişah dedi ki:

-Celal Vezir, namusum hariç ve tahtım tacım hariç, dile dileğini, verecem muradını.

-Evvel emirde benim dileğim sizin sağlığını padişahım. İkincisi de benim emrime iki süvari tümenini verin, dedi.

-O ne demek, iki süvarinin lafı mı olur, hepsi senin emrinde; sen benim baş vezirimsen.

Malumunuz o zaman ateşli silah yok, kol kuvvetiyle kargı, kılıç, mızrak, gürz... Bu silahların zamanı. Bunları aldı yanına, müzevir Çamkır Çölpen'i de. Bunlar sür ha sür gitti.

Bunlar bu koşum gitmede olsun biz gelelim kime Salman Bey'le Gevher Hanım'a...

Bunlar Bedişhan sınırını geçtiler. Salman Bey'in kendi vilayetin sınırına gittikten sonra tabi at yazık iki adam taşıyor. At yoruldu Salman Bey ve Gevher Hanım attan indiler. Atın eyerini aldı, atı otlatmaya bıraktı ipini bağladı. Gevher Hanım, bir ağacın dibinde oturuyor. Salman Bey geldi Gevher Hanım'ın yanına. Dedi:

-Gevher Hanım bizim İslâm dinimiz çok yücedir. Bir emri var, o yerine gelmeyince biz birbirimize elimizi atsak haramdır. Bizim bir nikâh merasimimiz var, o zamana birbirimize dokunmak yok. Yalnız izin verirsen başımı bu dizinin üstüne koyacam, doya doya senin o güzel cemalini seyredecem.

-Hay hay!..

Müsaade geldi. Dizlerine uzandı delikanlı, bunu biraz seyrettikten sonra, tabi yorgun olduğu için biraz sonra yorgunluktan kan kuvvet uykuya geçti.

Öte taraftan da o tümen Celal Vezir'in askeri gelmekte...

Gevher bir zaman sonra baş döndürdü ki kendi memleketine doğru, bir de ne görsün; teee dağ taş asker.

Gevher Hanım sesiz sessiz ağladı. Gözlerinden akan 3-4 damla yaş Salman Bey'in yanaklarına döküldü. Gözyaşı, yuvasındayken sıcak olur, ayrılır ayrılmaz buz gibi olur. Salman Bey gözünü açtı ki kır at başında eşinir, Gevher Hanım ağlıyor. Kalktı oturdu.

-Hayrola Gevher Hanım! Eğer pişman olacaksaydım, hiç babanın evinden çıkıp buraya kadar gelmeyeydin. Gözyaşı dökmendeki mana nedir?

Gevher Hanım, durmadan ağlıyr. Salman Bey, onun ağladığına kıymayarak götürüp bu sözleri okuyor:

Aldı Salman Bey:

*Melül müşkül duran perişan yârim
Sen niye tüşüfsen gam telaşına
Sevda çekif aşk oduna yanaram
Türlü türlü haller gelir başıma*

Aldı Gevher Hanım:

*Oğlan senin hiç insafın yoğumuş
Niye meni saldın aşk ataşına
Bu mühletin bir fırakı görölmez
Nâ-hak yere cefa çektik boşuna*

Aldı Salman Bey:

*Sabrımın kararı canımın canı
N'eylerem dünyayı görmesem seni
Dide giryan edif sızlatma meni
Kurban olam humar gözün yaşına*

Salman Bey arkası dönük olduğundan askeri görmüyordu. Eliyle o tarafı işaret edip şunları söyledi:

Aldı Gevher Hanım:

*Her taraftan hisar oldu yolumuz
Yüz dönderif ulusumuz elimiz
Acep neye varacaktır halimiz
Felek bizi vurur fehle taşına*

Salman Bey döndü baktı ki dağ taş asker. Bunu görür görmez maneviyata el attı Salman Bey, sözü bu şekil sonuçlandırdı.

Aldı Salman Bey:

***Salman** der sevdiğim kılma ah ü zar
Yunus'a deryada imdat eden var*

*İbrahim Halil'i yandırmadı nâr
Fikir gerek bu hayali düşünce*

Aldı Gevher Hanım:

*Gevher der halimiz oluftu yaman
Yetiş imdadıma Sahibü'z-Zaman
Ol Allah'tan gayri kalmadı güman
Düşmüşük dünyanın mihnet işine*

Salman Bey, cenk donunu giyinip altın kabızalı kılıcını sol yana takıp yay okunu yerine bağladı. Gürzünü, kalkanını eline aldı. Gevher gördü ki bu yiğit, tek başına yüz kişiye karşı çıkmak ister. Eline sarılıp yalvardı.

-Aslan yürekli, aslanpençeli yiğitim güzel-gökçek civanım! Gel etme. O kadar leşkerle sen nasıl başa çıkarsın? İkimizin atı da gökte uçan kuşa yeter, gel kaçıp kurtulalım, dedi.

Bakar ki yâri sözden anlamaz; kırk örük saçından birini döndürüp saz eyledi, görelim ne dedi:

Aldı Gevher Hanım:

*Sevdiğim ne hayal desin
Deryaya dalmak olur mı
Cefâ çekip matlub aldık
Bî-murat ölmek olur mı*

Aldı Salman Bey:

*Goşun geldi saf saf oldu
Zararcı kalmak olur mı
İtibar edip düşmana
Müdara kalmak olur mı*

Aldı Gevher Hanım:

*Yağı gelir her bir yandan
Nice geçip şirin candan
Böyle ceng-i Nuh tufandan
Hiç ferah bulmak olur mı*

Aldı Salman Bey:

*Koç yiğit cenge düşmemiş
Baş koyup candan geçmemiş
Düşman meydandan kaçmamış
İntikam almak olur mı?*

Aldı Gevher Hanım:

***Gevher** der ahir şer olup
İşimiz Allah'a kalıp
Bu kadar goşuna dalıp
Selamet gelmek olur mı?*

Aldı Salman Bey:

***Salman**'ın Hak'tır medarı
Sevdiğim etme kederi
Mukadder yazan kaderi
Defterden silmek olur mı?*

Söz tamama yetiştı.

Salman Bey ata bir zahma vurdu. Arazi çok müsait. O taraf kaya, bu taraf kaya, düz yol ortadan gedir. Gevher Hanım da geride bir ağacın dibinde oturur. Ama talimat alan pehlivanlar, Celal Vezir'den talimat alan pehlivanlar onlar tetiktedirler. Gevher Hanım dedi ki:

-Salman Bey! Biz ileride fikrimize koymuşuk, hayat arkadaşsıyık, Hayatın hem cefasına hem sefasına biz ahdettik. Kılıç sana... Kargıyı da mana ver, beraber gidelim.

Vezir kızı en namdar pehlivanlar kimi, kılıç çalar, cenk ederdi. Salman, Gevher'in savaşmasını istemedi. "Ne de olsa bu bir kadındır. Men evvel Allah buradan kurtulurum. İlerde herhangi bir gün aramızda evde bir ufacık münakaşa olsa, 'Men olmasam seni öldürürlerdi.' diye bu benim başıma kalkar." diye düşündü. Ona eğer kendisine bir şey olarsa, ancak o zaman kendini korumak için cenk eylemesini söyleyip atını mahmuzladı.

Kır at bir ejderha gibi ileri atıldı. Boynu uzadı, karnı yere yapıştı, kulakları ufalıp başı bir mızrak kimi sivrildi. Döşü genişleyip sertleşti, bir gemi döşüne döndü. Uçup leşkerin içine daldı. Gelenler öyle bildi ki sürüye bir canavar daldı. Kimi şaşırdı, kimi dili tutulup seyre daldı. Salman, yilandilli, altın kabızlı kılıcını öyle salladı ki, bir vuruşta bir kaç adamın kellesini uçurdu.

Öte taraftan altı tane pehlivan dağın o tarafından aştılar arka tarafa, Gevher Hanım'ın oturduğu ağacın dibine geldiler, habersizce. Gevher Hanım'ı nasıl kartal bir civcivi kaldırır o şekilde kaldırdılar. Gerisin geri getirdiler. Celal Vezir;

-Biz bu işte muvaffak olduk,

deyip borazana emir verildi. Borazan geri çekil borusunu çaldı. Orda çekti gitti.

Ordunun çekildiğini görünce Salman Bey'e bir mağrurluk geldi. Dedi ki kendi kendine; "Gidip Gevher Hanım'a söyleyeyim ki nasıl yitmişim." Atı sürdü geri geldi. Gevher Hanım'ın oturduğu yere geldi baktı Gevher Hanım yoktur. Attan indi, atı bir yere bağladı. Başladı oraları iğne arar gibi onu aramağa. Gevher Hanım yoktur. Anladı ki Gevher'i alıp kaçmışlar. Orda Salman Bey'in var azasına şiddet-i zelzele düşüp payız gazeli gibi titreme başladı. Götürüp bu sözlerin okudu:

(Makamı: *Yanık Kerem*)

*Nevrağ-ı bezesten zihni zer kumaş
Fem-i dürdaneden elim üzüldü
Bir nakş-ı münakkaş endamı haşhaş
Gerdan-ı mineden elim üzüldü.*

*Ezzinem üzen günü
Ata vur üzengünü
Kıyamet onda kopar
El elden üzen günü*

*İbrişim muyları cıga pervazlım
Tiğ-i müjgânları pünhanda gizlim
Billurdan şuleli çem-çerağ yüzlüm
Bir mermer sineden elim üzüldü.*

*Ezzinem alçak felek
Silahın al çak felek
Na-merde fırsat verdin
Na-mertten alçak felek*

*Salman'am ağılaram men yana yana
Ateş aldı cismim od düştü cana
Terlan gönlüm düştü zulmat divana
Yeşilbaş sonadan elim üzüldü
Ezzinem arkaca
Sürüm gelmir arkaca
Arkımı sel apardı
Arkam yoktu arkaca*

Söz tamama yetiştı. Salman Bey kalsın burada, haberi kimden verelim; Celal Vezir'den, Gevher hanım'dan...

Celal Vezir, Gevher Hanım'ı alıp bir tümen askeriyle durmadan yol aldılar. Bir vakitten sonra Bedişhan şehrine dâhil oldular. Asker Gevher Hanım'ı teslim edip kışlasına gitti.

Celal Vezir, Gevher Hanım'ı Baldızı olan Mine Hanım'ın yanına gönderdi. Mine hanım, buna ecir ve eziyet etmeye başladı ki "Esat Bey gibi bir delikanlıyla nişanlıyken, hiç aslını astarını bilmediğın bir delikanlıyla niye kaçtın?" diye...

Biz gelelim kime; tahtgâh binasında başta Kahraman Padişah, vezirleri ve hükümet erkânına...

Celal Vezir, emretti, müzevir olan Çamkırçölpen'i huzuruna celb ettirdi. Dedi ki

-Çamkırçölpen! Senin kulağın deliktir, bilirsin. Acaba benim kızına bu şehirde kim yataklık yapmış?

O da dedi:

-Sizin kızınıza yataklık yapan, sizin gül bahçenizin bağbanı Abuzer'dir.

Bağban Abuzer'in ne kadar sülâlesi varsa erkek olmak şartıyla hepsini kolları arkadan bağli torladı-topladı getirdiler. Bunların katline ferman yazıldı.

Bu âlem de bu şekil burda kalsın. Biz size kimden haber verelim; Salman Bey'den...

Salman Bey ağladı aradı, sızladı aradı, Gevher Hanım yok! Kendi kendine böyle bir hesaba oturdu. Böyle bir muhasebe yaptı: "Men şimdi memleketime gitsem, bu kızın hasretinden yakın zamanda ölür giderem. Mecnun gibi bu sahralarda çöllerde kalsam yine öleceğim. Kızın peşi sıra gitsem zaten benim başımı kesip koltuğuma verecekler. En iyisi men kızın peşi sıra gedeyim, meni bir anda öldürsünler."

Atını bindi ve sürdü, Kahraman şehrine geldi. Doğruca Bağban Abuzer'in kapısına gitti. Bağban Abuzer'in bacısını saraydan kovmuşlar, bu da evlerine gelmişti. Salâtın pencereden böyle baktı ki Salman Bey gelmiş. Çıktı dışarı.

-Ömrüm sana kurban Salman Bey, geldiğin yollara kurban olayım.

"İnsanoğlu hilebazdır, kimse bilmez fendini." Çok yumuşak sözlerle atın dizgininden tuttu Salman Bey'in atının eyerini aldı, ipini uzattı bahçenin içerisine. Salman Bey'i çağırıp odaya aldı. Salman Bey teçhizatını çıkarıp askıları astı. Dedi ki:

-Salman Bey! Hiç merak etme. Men varken evvel Allah size zeval yoktur. Çok yorgunsunuz, şu karyolanın üstüne uzanın, Allah ne vermiş ise neyiz varsa men sana yemek hazırlayacağım inşallah. Biraz da uyu, yorgunsun, men seni kaldırıram, yemeğini yersen, Daha men ölmemişim, akşam karanlık bastığı sırada Gevher Hanım'ı sana teslim edecem, al götür.

Salman Bey'in içine bir sevinç geldi, buna güvenip yatağına yattı. O yatmada olsun, Salâtın çıktı dışarı, dış kapının yavaşça kilidini taktı, doğru gitti tahtgâha.

Tahtgâhın kapısı açıldı. Baktı ki sülâlemin hepsi kolları arkadan bağlı. Katil fermanları yazılmış bir imza beklenir, boyunları vurulacak.

Celal Vezir bunu gördü. Salâtın'a dedi ki "Be saçı buçuk! Bir marifet mi yapmışsın, sen burada ne arıyorsun?"

Salâtın döndü Celal Vezir'e dedi ki:

-Yazık bu millete, memlekete ki sizin gibi bir yöneticinin eline geçmiş! "Toprak sizden yukarı kaldırsın."

-Niye?

-Bunların suçu nedir ki öldürüyorsun? Eğer sen öldürecekse, yapılanları sana kim yapmışsa onu bul, onu öldür.

Dedi ki:

-Sen hiç merak etme. Men bunları öldürdükten sonra, ömrümü çürütüp, hazineleri boşaltıp onu da yapacam.

-Hazine senin babanın çiftliği midir? Kimin hazinesini boşaltıyorsun, dedi Salâtın. "Uzun söz Kur'an'a yakışır." Mana bak Celal Vezir! Men şimdi senin hasmını sana teslim edersem, mana ne verersen?

-Bunların suçlarını affederim, dedi.

-Men zamane insanlarına inanmıram. Mana senet imzalayıp verirsen men de senin düşmanını sana teslim ederem.

Senet yapıldı. Senet yapıldıktan sonra Salâtın Celal Vezir'e söyledi ki;

-Fılan filan filan pehlivanları, benim emrime ver.

Celal vezir, ona da "Peki!" dedi. Çok marifetli pehlivanlar var. Altı tane pehlivan aldı ve yürüdü, bağdaki eve. Yolda pehlivanlara talimat verdi. Dedi:

-Arkadaşlar! Değil altı tane, siz altmış pehlivan olsanız hakkından gelemesiniz. Yalnız men bunu bir fend ile size teslim edecem, dedi.

Bunlar sessizce kapıya geldiler. Salâtın kapının arkasından kulak verdi kapıya. Baktı hiçbir şey yoktur. Yavaşca kapıyı açtı salona girdi, odanın kapısını dinledi, baktı bir şey yoktur. Baktı ki Salman Bey çok tatlı bir uykuda. Pehlivanlara işaret verdi, pehlivanlar sessizce içeri girdiler, çullandılar Salman Bey'in üstüne. Salman Bey'i altüst çevirip kollarını bilekten dirseğine kadar arkadan sıkıca bağladılar. Salman Bey

gözünü açar açmaz gördü ki bir gaddarın eline geçmiş, kurtulması Allah'a kalmış.

Bunlar oradan Salman Bey'i aldılar, kılıcın yassı tarafıyla döve döve Salman Bey'i tahtgâha getirdiler. Salman Bey kapıdan içeri girer girmez Celal Vezir emir verdi:

-Şu katledilmelerine ferman yazılan şahısların fermanı yırtılsın, kollarını da açın, affettim, dedi.

Allah cümlemizi darda koymasın, inşallah. Sonra Celal Vezir dönüp Kahraman Padişaha dedi ki:

-Ey Zıllullah-ı âlem! Şimdi benim sizden bir dileğim var.

-Buyur, söyle dedi Kahraman Padişah. Daha önce söylemiştim; tacım tahtım, namusum hariç iste dileğini verecem muradını.

-Altı saatliğine bütün hükmü benim elime ver.

Dedi.

-Hay hay! Altı saatliğine hüküm senindir.

O zaman vezir padişahın yerine çıktı, padişah vezirin yerine indi. Hemen o dakikada

-Cellât, diye emir verdi.

Üç cellât bunun etrafını sardı. Kahraman Padişah içinden dedi ki; "Men bu işin ayarını kaçırdım. Celal Vezir, hırs ile bu delikanlıyı öldürecek." Dedi ki Celal vezir'e:

-Celal Vezir! Bunun canı bizim elimizde. Şimdi de öldürsek aynı, on beş sonra, yarım saat sonra da öldürsek aynı. Yalnız Çamkırçölpen'in bize söylediğine göre bu "Hak Âşığı"ymış, ilhamlı âşıkmış. Eğer böyle bir şeye sahipse, biz de bunu öldürürsek, ne bizim otumuz biter, ne suyumuz akar. Şimdi sen mana biraz müsaade et men bunu deneyecem.

Delikanlı kolu bağlı dinliyor. Kahraman Padişah Salman Bey'e sordu:

-Sen nerelisen, dedi:

-Men Çin-Maçin ülkesinin payitaht Şehri olan Bedihşan şehrindenim.

-Senin ismin nedir?

-Salman Bey.

-Sen kimin oğlusun.

Dedi:

-Men Alihan Vezir'in oğluyum.

-Öyle mi?

-Evet"

-Vezirken, niçin rezil oldun öyle mi? Menim ülkemden vezir kızı kaçırmaya cesaret ettiğine göre sen ya başını hiçe sayan bir âşık, ya aklını yitiren bir deli olmalısın. Eğer "Hak Âşığı"ysan ilmi, kelamı, dini, diyaneti iyi bilmen gerek. Bu göster bakalım.

Bunun üzerine Salman Bey bağı taşlı, gözü yaşlı, elli bağı, ayağı zincirli olarak derinden bir "ah" çekip şöyle dedi:

Aldı Salman Bey:

*Başına döndüğüm adalet şahı
Rahm-i hidayete bağışla meni
Sırrı nihayetsiz Mevlâ aşkına
Aff ü mağfirete bağışla meni*

*Makam-ı Muhammet mirac-ı eflâk
Buyurdu şanına "Levlâke levlâk"
Rahmetenli'l-âlemindir cismi pak
Fahr-i Kâinat'a bağışla meni*

*Sefil **Salman** oluf hayali derviş
Âşık-ı maşuktan kılma feramuş
İncil Zebur Tevrat Kelâm-ı teftiş
Furkan-ı ayete bağışla meni*

Padişah, Celâl Vezir ve orada bulunanlar Salman Bey'in söylediklerine şaşılar.

-Eğer bu “hâk âşığı” ise, biz bunun kılına dokunursak, Allah bizi helak eder. Ülkemizde ne yağışımız olur, ne, suyumuz akar, ne otumuz biter, ne ekinimiz biter. Ne atımız, itimiz yola gider, ne koyunumuz kuzu verir, ne de kızımız, avratımız oğul-kız yüzü görür” diye düşündüler.

Calal Vezir, yanındakilerin içinden geçenleri bir bir okudu. Kızını kaçırıp kendini herkese rezil eden bu oğlanı affedeceklerini anladı. Engel olmak için dedi ki:

-Ey devletli, şevketli, kudretli Padişahım! Bu adam eğer “hâk âşığı” olsa, gelip babasından kızını ister, yoluyla yordamıyla sevgilisine kavuşurdu. Bu ne yaptı? Bir eşkıya gibi otak basıp kız kaçırdı. Sonra da bize karşı gelip en seçkin yiğitlerimizi telef eyledi. Âşığın belinde kılıcı değil, elinde sazı olur.

Padişah Salman’a döndü.

-Ne cevap vereceksen, dedi.

Salman Bey;

-Ellerimi çözün, bir de saz verin söyleyim, dedi.

Salman’ın ellerini çözdüler, eline bir saz verdiler. Aldı bakalım salman bey, orada hazır bulunanlara ne söyledi:

Aldı Salman Bey:

*Hökmet mesnedinde duran vezirler
Çeşmimi sel eden aşk ateşidir
Baş eğmezdim ne sultana ne hana
Meni müşkül kılan aşk ateşidir*

*Yunus gibi men kalmışam deryada
Mevlâ’yı sevenler yetsin imdada
Yedi yıl Mecnun’u çöl ü sahrada
Leylâ’ya kul eden aşk ateşidir*

*Âh çeksem zemini arşa yetirer
Ne âb akar ne nebatat bitirer*

*Bî-neva bûlbûlü gülden ötürer
On bir ay lal eden aşk ateşidir*

*Eğer düşünseniz geçen işleri
Menden sormazsınız bu teşvişleri
Ferhat külüngüyle deldi taşları
Dağları yol eden aşk ateşidir*

*Salman'ı intizar koyman yarına
Batmayın ahıma inkisarıma
Kerem'in cismini sevda nârına
Yandırıp kül eden aşk ateşidir*

Salman'ın sözleri, çok manalıydı: Demek istiyirdi ki: "Mecnun, Leyla'nın aşkıdan çöllere düştü. Ferhat, Şirin için dağlara; Kerem de Ash yüzünden yollara düştü, aşkın ateşi yandırıp kül etti. Men de Gevher Han'ın yüzünden buralara düştüm. Her kim Hak Âşıklarına engel olduysa, onlara eylediyse, Allah yanlarına koymadı. Siz de mana eziyet ederseniz, Allah sizin de yanınıza koymaz." deyirdi.

Ortalığı bir sessizlik kapladı. Başta Padişah bütün vezirler, muhafızlar, zindancılar, cellâtlar başlarını önüne, eğdi. Hepsini bir düşünce aldı.

Kahraman Padişah başını yerden kaldırdı:

-Bu delikanlı Hak Âşığına, benziyor. Bunun kılına dokunsak, Allah bizi taş eder, oğul-uşağımızın, yedi sülâlemizin üstünden belâ eksik olmaz.

Herkes bunu kabul etti, ama Celal Vezir karşı çıktı.

-Padişahım sağ olsun, bir iki hane söz demekle bir adam hak aşığı olmaz. Bir muamma sorup imtihan edelim. Eğer muammayı çözerse o zaman bir diyeceğimiz kalmaz, dedi.

Padişah ve yanındakiler buna razı oldu. Celâl Vezir, emir verdi; Salman Bey'in elini kolunu bağlatıp zindana götürdüler. Bahçenin bir köşesinde iki saat içinde gizlice muamma düzdürdü ve bunu bahçenin o köşesine koydurdu. Etrafına da seyir için yerler hazırlattı.

Herkes yerini aldı, merakla beklemeğe başladı. Acaba Celal Vezir, nasıl bir muamma hazırlamıştı, Salman Bey bu muammayı çözebilecek miydi?

Biz haber verelim, Gevher Hanım'la, baldızı olacak, Cemal Vezirin kızı Mine Hanım'dan...

Mine Hanım, babası vezirle Camal vezir'in yanına gitti. Dedi ki:

-Baba! Bu imtihanda ola ki Celal Vezir hile yapar. İmtihanda izniniz olursa bir de hanımlar heyeti bulunsun, Salman Beyi gizlice imtihana çeksın.

Camal Vezir:

-Olur, dedi.

Mine Hanım, doğruca Gevher Hanım'ın yanına koştı, babasına söylediğini ona da söyledi. Bu işe Gevher çok sevindi. Neden dersen Salman Bey'i son bir defa daha görmek istiyirdi.

Mine Hanım, Gevher'e bahçenin bir köşesinde en kıymetli elbiseleri giydirdi. Gevher'in kırk örük saçını çözüp göğsüne dağıttı. Saçlarına menekşeler taktı, iki yanağının üstüne iki kızıl gül taktı.

Hazırlıklar tamam oldu. Cellâtlar Salman Bey'i zindandan çıkarıp muamma yerine götürürken yolu bahçenin önünden geçidi. Mine Hanım öne geçip cellâtların avuçlarına gizlice birer kese altın koydu.

-Ey cellâtlar! Bu âşık oğlana biraz müsaade verin bize, bu bahçedeki cariyelere bir türkü söyleyin, dedi.

Cellâtlar avuçlarını açıp baktılar ki kızıl kızıl altınlar... Razı oldular. Mine Hanım, Gevher'in yanına gidip gizlendi. Baktı ki Salman Bey'in saklandıkları yeri görmesine imkân yok. Cariyeler Salman'a dönüp dediler ki:

-Hadi Âşık bize bir iki, hane türkü söyle.

Aldı Salman Bey:

*Yârin mermer sinesinde
İbrişim teller açılıf*

*Elvan elvan ağ buhahda
Haşimi haller açılıf*

Salman Beyin sesini işiten Gevher ağlamaya başladı.
Salman, sevgilisinin ağladığını da bildi:

*Şatt düştü tığ-i müjgâna
Ok kimi kâr eyler cana
Humar gözden tane tane
Perişan seller açılıf*

*Süsen sümbül mor menevşe
Düzülüftü hilâl kaşa
Al yanakta koşa koşa
Nevreste güller açılıf*

Mine Hanım, Gevher'i yerinden kaldırıp kendisi oturdu.
Salman onu da bildi:

*Şems ü kamer pühhan oldu
Ay yerine yıldız kondu
Goncanın nevrâğı soldu
Ak sine güller açılıf*

*Bir bak zamane yarına
Tez uydu hile şerine
Sefil **Salman**'ın serine
Fîtn-e-yi feller açılıf*

Salman Bey'in her şeyi bir bir söylemesine şaşılar.
Gevher Hanım ise, sevdiğinin cellât elinde eli bağlı oluşuna dayanamayıp bayıldı. Sarayın hekimleri onu ayıltmağa çalıştılar.
Bu sırada Mine Hanım, bir imtihan daha hazırladı. Kırk cariyeyi onar onar dört bölüğe ayırdı. "Bakalım bu âşık, her bölükteki kızların adını bilip sayabilecek mi?" dedi. Salman Bey'e dedi ki:

-Âşık yiğit! Biraz da cariyelerimize söyle, dedi.

Gizlediği cariyelerin hepsi, Salman Beyin göremediği bir geniş çardak altında oturuyordu. Mine Hanım işaret etti; önce birinci bölükteki cariyeler ayağa kalktı.

Aldı Salman Bey:

*Selvi, Senem, Sayat geldi
Hanzade, Menövşe, Döne
Perişan, Güldeste, Bahar
Taze-ter düşüf sağ yana*

Salman Bey, on kızın da adını bilmişti. Şimdi ikinci bölüğün kızları ayağa kalktı.

*Zöhre, Selma, Tükez, Güllü
Hatçe, Narin, Perzat, Telli
Ayşe'nin ağ yüzü halh
Gülgez'in gerdanı mine*

Üçüncü bölüm ayağa kalktı:

*Hünkâr, Şöhret, gelir Hatun
Hannene, Şahzade, Altun
Hayal, Hamım, Gülavatın
Salâtın od salar cana*

Son bölüm de ayağa kalktı:

*Dilebruz, Zernişan, geldi
Bağdat, Peri, Bağdagül'dü(r)
Lâle'nin yanağı aldı
Dudu, Kumru, Tavus, Sona*

Salman Bey, kırk cariyenin adlarını söylediği gibi, Gevher Hanım'ın üzüntüden bayıldığını da bildi.

*Bu garaz serencamıdır
Selman'in efkâr gamıdır
Kâbe'yi yıkmış kimidir
Gevher'i salan o güne*

Mine Hanım, айлан Gevher'in yanına gitti, teselli, etti. Dedi ki.

-Menim bütün muammalarımı çözen bu yiğit düpedüz Hak Âşığı'dır, hiç şüphən olmasın. Baban Celâl Vezir'in çok çetin muammasını da çözüp kellesini kurtaracak, bunu bil. Yeter ki onu şaşırtacak hileli yollara başvurmasınlar.

Gevher Hanım, kendine geldi. Mine Hanım'a dedi ki:

-Dünya gözüyle Salman Bey'i bir daha göreyim.

Mine hanım, buna razı oldu, cellâtların avucuna birer kese altın daha koydu. Gevher yaklaştı ki ne görsün, ala gözlü yârinin, elleri arkadan bağlı, ayakları zincirli, boynu demirli... Gözünden kanlı yaş akıtıp sevgilisinin zincirli ayaklarına sarıldı. Cellâtlar, onları ayırmak istedi. Salman son bir müsaade istedi, şunları söyledi:

Aldı Salman Bey:

*Zalim cellât insaf eyle halime
Mahşere dek vücudumda nâr kaldı
Cefa çektim matlubuma varmadım
Bu ayrılık bizde kisb ü kâr kaldı.*

*Meni mecnun etti hayal-i müşkül
Tavus temaşalı perişan bülbül
Ser ciğahı heflek maral sona tel
Sürmeli ceylanım intizar kaldı*

*Salman der batmayın vebala kana
Ateş aldı cismim od düştü cana
Nece ağlamayım men yana yana
Gitti güzel keyfim ah ü zar kaldı*

Cellâtlar, Salman'ı alıp oradan götürdüler. Gevher yana yana kaldı. Salman cellâtların arasında, muamma yerine geldi. Bir de gördü ki tahtgâh kurulmuş, bütün halk birikmiş, herkes yerini almış. Kahraman Padişahın tahtında da Celal Vezir, Padişah da vezir yerinde oturuyordu.

Padişah, Celal vezir'in kulağına eğilip dedi ki:

-Şimdi ne olacak, dedi.

Celal vezir:

-Men ona öyle bir muamma hazırlamışım ki, yetmiş iki münecim, yetmiş iki gün remil atıf, yıldıza baksa bulması mümkün değil, diye cevap verdi.

Sonra de emreyledi;

-O âşığı yerdeki halıların üstünde bahçeyi gezdirip sonra da benim huzurumuza getirin.

Cellâtlar, emri yerine getirdiler, Salman Bey'i aralarına alıp söylenen yerde gezdirmeye başladılar.

Celâl vezir yanındakilere döndü dedi ki:

-Döşenen yolun ucunda, halının altını kazdırıp çukur eştirdim. İçine bir sandık koydurdum. Sandığım içinde de yeni yumurtadan çıkmış güvercin yavruları ile yedi kat mumlu muşambaya sarılı bir Kuran koydurdum. Gerçek âşıkça, bunların üstüne basmaz; basarsa cellâtlara işaret edecem, hemen boynunu vurduracağım.

Padişah ve yanındakilerin heyecandan yüreklerinin sesi kulaklarına vurdu. Bir de baktılar ki Salman Bey, mih gibi yerinde çakılıp durdu. Cellâtlar yürütmeğe zorladı, yürümedi. Orada şunları söyledi:

Aldı Salman Bey:

*Sana sığınmışam Yaratan Gani
Mevlâ'm gazab eder kula dokunsam
Hakk'ın kelâmına keş bakmak olmaz
Erkân kabul etmez yola dokunsam.*

Padişah ve erkânı hayretten dondu kaldılar. Salman, bunu söyledikten sonra yan taraftan dolanıp yoluna devam etti. Celâl Vezir Padişaha dönüp dedi ki:

-Şimdi halının şuraya da kuyu kazdırdım İçine kezzap döktürdüm Oraya gelince içine düşecek, kemiği eriyecek.

Salman tam oradan geçerken yine durdu. Cellâtlar zorladılarsa da yine yürümedi. Orada da şunları söyledi:

Aldı Salman Bey:

*Top top oluf derelerin dumanı
Hak götürsün ara yerden yamanı
Göründü gözüme Nuh'un Tufan'ı
Gark ollam ummana sele dokunsam*

Kuyunun içindekini kezzabı ummana benzeten Salman bu muammayı da çözdü, yandan dolaşıp geçti.

Celâl Vezir yanındakilere döndü:

-Simdi geçtiği yerdeki halının altındaki çukura da bir top gül, onun içinde de bir bülbül koydurdum, dedi.

Salman Bey oraya gelince yine durdu ve şöyle dedi:

Aldı Salman Bey:

*Sevda saldı meni bu galmagala
Sıtk ile sabr edem perişan hale
Yârimin hüsnünde açılıf lâle
Bülbül feryat eder güle dokunsam*

Salman, üçüncü muammayı da çözüp, ayağını oraya basmadan yandan dolaştı. Celâl vezir dedi ki:

-İki cariye önüne çıkıp ona bardak içinde zehirli şerbet sunacak. Bakalım ki o zaman ne yapacak?

Bunların önüne iki cariye çıktı. Salman bey'e ellerindeki kadehleri sundular.

Aldı Salman Bey:

*Zalim cellâtlar da oluftu yağı
Kadehler destinde gezer bu bağı
Men nece nuş edem zehir ü ağı
Cism-i candan ollam ele dokunsam*

Salman, Cariyelerin ellerindeki kadehleri alıp halının üstüne dökünce, zehirli şerbet halıyı yakıp deldi.

Celâl Vezir yanındakilere dedi ki.

-Şimdiki geçtiği yerde içinde kırk ok bulunan bir ok mancılığı var. Tetik ipini halının altına sakladık. Buna basmasıyla basarsa kırk okun hepsi birden fırlayıp vücudunu delecek.

Salman Bey, oraya gelince yine durdu ve şunları söyledi:

Aldı Salman Bey:

*Salman'ın kanına susayır çoklar
Daima gülünü ol Allah saklar*

*Düzülûf sineme temrenli oklar
Tır-i boran ollam tele dokunsam*

Salman, okları da bildi ve üstüne basmadı. Doğru, Padişah'ın önüne gidip el-pençe divan durdu; boynunu uzatıp bekledi. Dört etraftan ağlayan, gülen, bağırıp çağırının haddi hesabı yoktu. Çoğu "Af af!" diye bağırırdı. Ortalığı ana-baba gününe çevirdiler.

O zamana kadar Padişah ayağa kalktı.

-Bu yiğit tam bir Hak Âşığıdır, çözün ellerini, diye emir verdi.

Bunu duyan Celâl vezir;

-Ey ulu Padişahım! Sözünden dönüyor musun? Hükm ü hükümeti mana vermedin mi? Daha verdiğin mühlet bitmedi, karar vermek benim hakkım değil mi, dedi.

Padişah, güne baktı ki mühlet daha dolmamış.

-Peki söyle, şimdi ne yapacaksın dedi.

Celâl Vezir, Salman Bey'e dönüp dedi ki:

-Şimdi bize yedi hane öyle söz diyeceksen ki, her hanede kullanacağın Farsça, Arapça, Türkçe kelimeler aynı manaya gelsin.

Salman, orta yerde derinden öyle bir "ah" çekti ki işitenlerin yetmiş iki damarı, ateşle doldu.

Aldı Salman Bey:

*Üç lügatten cevap verem men size
Arap "lisan" Farsî "zeban" Türkî "dil"
Şaşkın gezen düşer sahraya düze
Arap "tarık" Farsî "rah"ı Türkî "yol"*

*Bu cebrin tabını nece düzerem
El çeker dünyadan umut üzerem
Abdal olar cismi üryan gezerem
Arap "berr"i Farsî "deşt"i Türkî "çöl"*

Bedir yüzlü heflek maral dengi

*Müjgan kirpikleri kuruftu cengi
Yârin atlas şallarının irengi
Arap "ahmer" Farsî "sürh"ü Türki "al"*

*Elvan libas zer kumaştan biçilif
Örükleri dal gerdandan seçilif
Yârin gülgez yanağında açılif
Arap "pertî" Farsî "lâle" Türki "gül"*

*Yârin siyah zülûflerin öreydim
İnce bele altın kemer saraydım
Bir zevk ile ağ sineye vuraydım
Arap "yeddi" Farsî "dest"i Türki "el"*

*Hilâl gaşlar kudretinden çekilif
İbrişim tel dal-gerdana tökülüf
Kurşak alttan geçif yana bükülüf
Arap "sülb"ü Farsî "kemer" Türki "bel"*

***Salman** diyer insafsızda olmaz din
Ne salıfsan meni cenge kalbi kin
Vezir sana duam budur dün ü gün
Arap "meyyit" Farsî "mürde" Türki "öl"*

Salman, Arap, Fars, Türk kelimelerini tam Celal Vezir'in dediği gibi sayıp döktü. Bunu da bildi ama gel gör ki insafsız, kalbi kinli Celal Vezir'in içi rahat etmedi. Yeni tuzaklar hazırlamayı düşünüyordu ki birden Padişah sevinçle bağırды:

-Celal Vezir! Verdiğim mühlet doldu. Bu yiğit âşık da azat ettim.

Askerler, saray erkânı, bütün halk sevindi. Salman Bey'in elleri ayakları çözüldü. Padişah, vezirlerini, kadısını, ulemasını başına toplayıp dedi ki:

-Celal Vezir'in kızı Gevher'le bu garip oğlan Salman Bey, birbirine âşık olmuşlar. Sizler de gördüğünüz ki bu yiğit, Hak Âşığıdır. Yani düşünde derviş elinden Hak badesini içmişler. Böyle âşıklar sevdiğine kavuşmazsa; ah u figan içinde günden

güne eriyip yok olur gider. Men, bilip tanıyanlardan sordurup öğrendim; Salman Bey de bir vezir oğludur. Bu iki sevdalı genci ayırırsak, bizim her iki dünyada da yerimiz zindan olar. İyisi mi; gelin bu iki âşığı evlendirip; Salman Bey'i memleketine gönderelim, gönderelim de Allah'ın isteğine münasip bir karar vermiş olalım. Celal Vezir de, Cemal Vezir de bu hayırlı işe "Evet" desinler. Men Süvari kumandanına da emir verdim, onları götürecek kervanı hazırlanır.

Bu sözlere orada bulunanların hepsi de "Evet" dedi.

Salman Bey, Padişah'a dedi ki:

-Padişah'ım! İzin verersen iki çift sözüm var, onu söyleyim.

Padişah da izin verdi;

-Buyu, söyle dedi.

Aldı bakalım Salman Bey, orada ne dedi:

*Mücevhere belend etsen nâdam
Bilmez kıymatini "bî-pulam" diyer
Bazı cünün aklı noksan efsane
Hayalî "Dâneninde Behlül" em diyer*

*Akılsız gül gelse devr-i hayata
Hükm-i vezir olsa ta vilâyete
Bilmez kıymetini hadden ziyade
Gider bir gedâya "Men kulam" diyer*

*Sefil Salman feryad etsen âha ne
Bel bağlama itibarsız cihana
Kara kazı emsal etsen şahana
Gider kızıl güle "Bülbülem" diyer*

Ama Gevher Hanım'ın babası Celal Vezir, bu sözlerden bir şey anlamadı, kindarlığını gösterdi;

-Tek evlâdımı men gurbet ele göndermem, deyip razı olmadı.

Padişah'ın ısrarı karşısında ağzını açamadı ama yüreğindeki acılı dikenini, söküp atmak için pusuya yattı, fırsat bekledi.

Gevher Hanım'a müjde verildi. Gevher Hanım'ın sevincinden aklı başından gitti. Celâl Vezir, cimri biri idi. Padişah, bunu bildiği için Gevher'e dedi ki:

-Kızım sana çeyizi men verecem; sen ne istersen, söyle kâtip yazsın, dedi.

Bunun üzerine, bakılım Gevher ne istedi, kâtip ne yazdı; bizler ne söyledik burada bulunan ağalar, beyler, ne dinledi:

Aldı Salman Bey:

*Sahavet kâmsan şahım
Yârin mihrine her iş yaz
İnam kıl hazneyi emlâk
Men beş desem sen on beş yaz*

*İnci mercan çim lâlizar
Yakut zümrüt her ne ki var
Yeddi hazne la'l ü gevher
Ona emsal elmas taş yaz*

*Hasbahçe bülbül kılavuz
Tuba gül selvi çar havuz
Dudu kumru lâçin, tavuz
Tülek terlan şahin kuş yaz*

*Seksen kehlen kaleme al
Seksen ner deve dört yüz mal
Seksen top da Kışmirî şal
Tam tamına yüz altmış yaz*

*Çin-Maçin payitahtı hem
Belh ü Buhara mevcut cem
Seksen dört şehir kıl inam
Ne doksan bir ne yetmiş yaz*

*Al bafta yaldız hel bütün
Hataî sırması altun
Diba zerbab gülebatın
Nakşı elvan has kumaş yaz*

*Ferman ver yakuta lâ'le
Horasan halısı bile
Sirkeli altın on kile
Bir milyon da ham gümüş yaz*

*Her bir ülkenin hasını
Gürcüstan halkı nasını
Bütün İran ülkesini
Ver beratıyla bahşış yaz*

***Gevher** der âlândan âlâ
Vasfı heç gelmesin dile
On iki kul on dört köle
Kırk cariye karavaş yaz*

Kâtip, Gevher Hanım'ın dediklerini tek tek çeyiz yazdı. Padişah, yazılan her şeyi Gevhre çeyiz verdi.

Ertesi sabah gelin alayı sarayın önünde hazır oldu. En önde dor bir atın üstüne gelin otağı kuruldu. Otağın etrafında Salman'a arkadaş olarak dört kişi çevirdi. Dor atın arkasında develer, atlar üstüne çeyiz yüklendi. Öyle bir çeyiz ki gören ergen kızların yüreği tir tir titriyordu. Gevher Hanım atlaslar, sırmalar, ipekler içinde yürüyüp otağa girdi. Salman Bey de katının üstünde yaraşıklı bir heykel kimi dimdik duruyordu. Seyredenler, Gevher Hanım'la Salman Bey'e bakıp;

-Allah sahibine bağışlasın, bir yastıkta kocatsın; oğul-kız verip namını yüceltsin, diye dualar ettiler.

Bunlar, büyüklerin ellerini öpüp orada bulunanlarla helâlleştiler. Keçebalarına bindiler, bir alay asker muhafazası altında "Ver elini Bediştan şehri" deyip Çin-Maçin ülkesinin Bediştan şehrinde Çin-Maçin ülkesinin Bediştan şehrine yolcu oldular.

*Derelerden sel kimi,
Tepelerden yel kimi,
Subaşında durdular,
Ormanlarda kondular.
Gittiler yorulcular,
Yorulcular, gittiler.
Gece gündüz demeyip
At sürüp at teptiler.
Menziline yettiler.*

Bir iki gün yol gittikten sonra nihayet Bedişhan şehrine yaklaştılar. Efendim, bunları çalgılarla karşıldı. Gelen alaydan şeyizler indirildi. Salman Bey ve Gevher Hanım geldi saraya indi. Misafir alay, odalara yerleştirildi. Onların da hizmeti hürmeti görölsün.

Biz gelelim kime Salman Bey'in anasına...

Salman Bey anasını çok severdi. Koşup geldi anasını buldu. Anasının elini öptü, ondan özür diledi. Anası biraz bunu azarladı;

-Yavrum insan gittiği yeri söylemez mi? Biz deli divane olduk. Bu kadar ayrı gittin, yavrum anan için bir hediye getirmedi mi?

-Getirdim ana. Acaba size layık mıdır?

-Nerede?

-Yan odada. Anası kalkıp yan odaya gitti.

Baktı ki orada bir kız oturuyor. Ne görsün, öyle bir kız ki Cenab-ı Allah onu kast olarak kudretinden halk etmiş.

Kızın o yüzünden, bu yüzünden gözünden öptü, bunu sevdi.

-Allah'ım sen bunları mesut eyle, diye dua etti.

Oradan çıktı, Salman Bey'in oturduğu odaya geldi.

-Aferin evladım! Binlerce yaşa yavrum. Allah için benim sütümü emmişsin. Böyle bir güzel âlemde var mı, diye Salman Bey'e sordu.

Salman Bey orada aşka gelip anasının o sözlerine binaen bu ibareleri okudu.

Aldı Salman Bey:

*Ana geşt ü güzar ettim âlemi
Sanki Mısır haracını getirdim
Bulunmaz emsali ruy-i zeminde
Güzellerin sertacını getirdim*

*Üzüm kara
Sepette üzüm kara
İsterem dosta gidem
Elim boş üzüm kara*

*Turna teli gibi zülfü burmalı
Tığ-i zernişanı müjgân kurmalı
Tavus nezaketli şahin sürmeli
Tülek terlan bir lâçini getirdim*

*Üzüm kara
Sepette üzüm kara
İsterem dosta gidem
Elim boş üzüm kara*

*Bî-nava **Salman**'ın hasret muhtacı
Hicran seyhatının düzelmez pucu
Derdimin tabibi yaram ilacı
Matlubumun muhtacını getirdim
Ya deli
Ya divane ye deli
Mezarda ruhum titrer
Yâra değse yad eli*

Söz tamama yetişti. Misafir alayı birkaç gün kaldıktan sonra, Alihan Vezir onun kumandanlarına çok ağır hediyeler verdi ve alay askere çok hürmet gösterdi, bunları gerisin geri Bedişhan şehrine yolcu etti.

Birkaç gün sonra Salman Bey'le Gevher Hanım'ın düğünü başladı. Gelin saraya gelip el öptü. Alihan Vezir, öyle bir yüzük

taktı ki eşi-menendi yok. Yüzüğün kaşının ortasında o zamanın en büyük, en kıymetli elmas taşı, onun etrafına lâl-i gevher, zümrüt, inci dizilmişti. Kırk gün, kırk gece, kırk ayrı yerde kırk ayrı çalgı çalınıp bütün ülke eğlendi. Düğünün sonunda âşıklar gerdeğe girdiler, murat alıp murat ver verdiler. Allah cümlesinin muradını versin, gönlünü hoş eylesin.

Efendim, Salman Bey yayla hayatını çok severdi. Tabii ki yayla zamanı... Hemen hazırlık yaptırdı. Çadırlar, seyyar mutfaklar, cariyeler, çalgıcılar, av için köpekleri, atları önceden götürüp cennet gibi bir yere yaylak kurdurdu. Salman Beyle Gevher at binip yaylağa vardılar ki ne varsınlar; sanki bir günün içinde yeni bir şehir kurulmuş. Etraf zümrüt gibi yemyeşil, billur gibi tertemiz. Dereler taşlardan seke seke akıp gidir, ince, uzun, dümdüz kavaklar semaya ser çekmiş, söğütler dallarını suların içine daldırıp sanki su içir. Bülbüller, daldan dala atlayıp subaşlarına konuyor. Akşam olanda çadırların önünde meşaleler yakıldı. Susan bülbül seslerinin yerini çalgı sesleri aldı. Gevher Hanımın sevincine diyecek yoktu. Derenin şırıltısıyla, çalgı sesleriyle mest olan âşıklar birbirine sarılıp kendisinden geçtiler.

Biz gelelim kime; Gevher Hanım'ın babası Celal Vezir'e...

Celal Vezir, öyle kinli bir adamdı ki Allah göstermesin, Salman Bey'i öldürmek için öldürtmek için bin bir çareye başvuruyordu. Allah her kullarını başka başka yaratmış. Kiminin iyi kiminin kötü var. Kötünün inadı var, inadın kindarı var. "Gün geçer, kin geçmez." derler. Hayvanlardan en kindarı deveymiş. "Adamda deve kini var." demezler mi!.. Celâl Vezir'deki kin, deve kinimden de beterdi. Padişahın zoruyla kızı Gevher'i, Salman'a vermişti ama içine de bir büyük kin salmıştı. Menim bir tek kızımı elimden alıp götüren bu haddini bilmez oğlamı öz keyfine koymam." diye gece gündüz düşünüp, ohlayıp, poflardı. "Kötülük her kişinin kârı, iyilik er kişinin kârı" derler. Demek ki Celâl Vezir er kişi değilmiş ki civan oğlan Salman'ın canına kıymak ister. Bu kötü işi nasıl yaptıracağını, kime yaptıracağını, düşünürken aklına Müzevvir Çamkırçölpen geldi. Haber salıp Çamkırçölpen'i çağırttı. Ciğer, kokusu alan pişik

gibi yüreği titreyen Çamkırçölpen, Vezir'in huzuruna gelince yer öpüp divan durdu, emir bekledi.

Celâl Vezir, elindeki iki kese altını kaldırıp onun ayağının altına attı. Çamkırçölpen, almak için aç kurt gibi altına uzandı. Celal Vezir onun eline bastı.

-Dediğimi yap, o zaman altınlar senin, dedi.

Vaziyeti anlattı. Bu işi bitirecek bir adam bulmasını istedi.

Çamkırçölpen, ufacık gözlerini kırıştırıp biraz düşündü. Sonra güldü. Dedi ki:

-O iş, kolay!

-Nedir kolayı?

-Bu işi yapsa yapsa Gaddar-ı Zengi yapar, dedi.

O ülkede dağlarda, mağaralarda yaşayan Gaddar-ı Zengi isminde bir Arap vardı. Kendisi eşkıyaydı. Dünyada kötüler olmasa, kötülük de olmaz. Gaddar-ı Zengi kötülerden de kötüydü. İnsaf, vicdan merhamet nedir, bilmezdi. Yol keser, baş keser, kervan basar adam soyardı. İri mi, iri, güçlü mü güçlü, pehlivan mı pehlivan biriydi. Bir oturanda bir kuzuyu bitirir, üstüne yedi bardak su içer, gene de "Doydum." demezdi. Gözleri, yerlerinden çıkacakmış kimi patlak, yüzü ocağın bacasına girip, çıkmış kimi kapkara idi. Burnu tandır külfesi gibi yassı, uzun, dudakları uşak yastığı kadar iri, kalındı. Dedik ya dağlarda gezerdi, mağarada yatıp kalkardı. Hükümet onu yakalayıp tutup hakkından gelememişti. Şimdiye kadar ne onunla başa çıkan olmuş, ne de yattığı mağaraya ulaşan olmuştu. Mağarası bir yüce dağdan, yedi minare yüksekliğinde bir kayanın tepesindeydi. Gece olunca bir kalın ipi aşağı salları, aşağı iner; sürülerden, koyun, kuzu, derelerden ördek, keklik; kayalarda, ceylan, keçi avları; sabaha karşı ipine asılıp mağarasına çıkardı. İpi yukarı çekip mağaranın ağzına, kırk adamın kaldıramayacağı büyük bir kayayı kapatır; getirdiklerini, pişirmeden yer, mağaranın ucundan akan bir şelâleden de suyunu içip gündüz uykusuna dalar. Bu zalim adamın en çok sevdiği üç şey vardı; yemek, uyumak, yol kesip altın toplamayıp

mağarasında biriktirmek... Derler ki bu adam Arabistan'da büyük bir suç işlemiş müebbet hapse mahkûm olmuştu.

Çamkırçörpen, bunu fikrine koydu ki; "Eğer bunu öldürse öldürse, ancak Gaddar-ı Zengi öldürür."

-Yahu, nasıl olur? Onu yakalayabilir miyiz?

Celâl Vezir, hemen bir çaresine bakmasını söyledi.

Çamkırçörpen dedi ki:

-Menim elime kırk kese altın verip ata bindirin. Arkama da meni takip edip yakalamak istiyirmiş gibi beş-on tane atlı salın. Men mağaranın yanına yaklaşınca "Ya Gaddar-ı Zengi! Meni kurtar." diye bağıraram. O zaman arkamdan gelen atlılar, korkup kaçsınlar, gerisini size mana bırakın, dedi.

Celâl Vezir, tilkiden de kurnaz bir adamdı:

-Ey Çamkırçörpen! Men senin gibi birine kırk kese altın nasıl emniyet ederem?

Çamkırçörpen;

-Menim büyük Vezir'im, Oğlumun, uşağımın başına nöbetçi dik. Geri dönmeyip Gaddar-ı Zengi ile altınları alıp kaçarsam, onlara istediğini yapabilirsin, dedi.

Bu söyledikleri Celâl Vezir'e muvafık geldi. Çamkırçörpen'in dediği şekilde hazırlıklar yapıldı. Çamkırçörpen yola çıktı. Bir hayli gittikten sonra mağaranın önüne geldi. Orada Gaddar-ı Zengi'ye bağırdı.

-Ey Gaddar-ı Zengi" Tez meni kurtar, arkamdan gelen atlılar, hem altınlarımı alacak, hem meni öldürecek...

Gaddar-ı Zengi baktı ki birisi kendine doğru gelir, bir yandan da imdat istiyir. Hemen yayına sarılıp okları yerleştirdi: Yayı ilk çekişinde üç atlıyı birden yere düşürdü. Geriye kalanlar, dönüp kaçtılar. Aşağıya Çamkırçörpen'in yanına indi.

Çamkırçörpen;

-Kırk kese altını çaldım. Peşime adam saldılar, men de sana sığındım. Artık şehire inemem, seninle kalmak istiyirem, dedi.

Gaddar-ı Zengi, bunu yanına aldı. Günler, geceler geçti. Bu arada Çamkırçörpen tuzağını hazırladı.

Bir gün, Gaddar-ı Zengi derin uykusuna daldığında, kendi yayının yedek kırımleriyle elini kolunu bağlayıp mağaradan aşağı indi. Gaddar-ı Zengi'nin uykusu öğle derindi ki kulağının dibinde davul çalsan işitmezdi. O uyanıncaya kadar, şehre ulaşp Celâl Vezir'e, haber ulaştırdı. Celâl Vezir, kırk namdar pehlivanım hazırlayıp doğru mağaranın yolunu tuttu. Akşam yaklaşırken menzile ulaştılar, Aşağı uzanan ipten tutuf yukarı çıktılar ki Azgın Arap hâlâ uyuyor. Horultusundan mağaranın tepesinden topraklar dökölüyor.

Gaddar-ı Zengi'yi güzelce bir büyük Çuvalın içine koyup iplerle aşağı indirdiler. Bu sırada uyanan Arap Gaddar-ı Zengi çırpındıysa da fayda vermedi. Bir at arabasına koyup doğru Celâl Vezir'in sarayına getirdiler.

Celal Vezir kendi eliyle Gaddar-ı Zengi'nin bağlarını çözdü. Elindeki kılıcı Arab'a verdi. Dedi ki:

-Gaddar-ı Zengi! Men seni erkeklele yakalayamadım, siyasetle yakalayabildim. Bu kılıç, bu da benim boynum. İster boynumu vur, ister affet. Sana çok mühim bir işim düştü.

Böyle yapınca Gaddar-ı Zengi'nin öfkesi indi.

-Hayrola Vezir, dedi. Men iyi adam öldürürüm, söyle.

-Peki seni Çin-Maçin ülkesine gönderecem. Bedişhan şehrinde Alihan Vezir'in oğlu Salman'ı öldüreceksen. Bu işi bitirip gelersen seni muhafızlarımın komutanı yapacağım. Aha sana bir senet, dedi.

-Hay hay! Menim başım üstüne, dedi. O iş benim için oyuncak gibi, dedi Gaddar-ı Zengi.

Böyle deyip Gaddar-ı Zengi, Salman Bey'i öldürme işine razı oldu.

Çok fazla para verdi Gaddar-ı Zengi'ye kendi silahını, yok okunu, kılıcını gürzünü, kalkanını verdi. Atına bindi Gaddar-ı Zengi, düştü yola. Güne bir gün Salman Bey'in şehri olan Bedişhan şehrinin sınırına geldi, kendine has bir yerde indi.

Silahlarını bir kayanın, taşın altına sakladı. Geldi şehre, atını bir hanın önüne bağladı. Hana girip oturdu. Garip adam oturdu. Yemek yedi, çay içti.

Gaddar-ı Zengi, bir yandan da Salman Bey'in mekânını öğrenmek istiyordu. Bir türlü öğrenemedi. Bir gün şehrin çok sapa mahallesinde bir kahveye geldi. Baktı ki hep fakir toplantısı. Genç güç toplanmış çay-may içirler. Bu da girdi içeri. Selâm verdi, bir masada oturdu, çay istedi. Bir bardak çay içti. Az sonra sandalyesini bir-iki adım ileri, ikinci sefer bir-iki adım ileri, bu gençlere doğru yaklaştı. Gençlerden biri dedi ki:

-Arap kardaş! Yaşın yaşımıza, başın başımıza uygun değil, fakat senin bizle bir münasebet kurmanın sebebi var, onu anlayalım.

O zaman Gaddar-ı Zengi dedi ki:

-Arkadaş men garibim ve Bedişhan hapishanesinde müebbet hapis idim. Sizin bu Bedişhan şehri yöneticisi Alihan Vezir'in oğlu Salman Bey de beş-altı saat orda hapis oldu, benim yanımda. Men o genci çok sevdim. Nihayet o habisten kurtulup geldi. Bize de af kanunu çıktı, affedildik. Men memleketime gidirem. O Salman Bey'i görmek için üç-beş gündür, para harcayıp duruyorum. İnsanlık namı hesabına onun yerini mana söyler misiniz? Ona bir "Allahaismarladık!" diyip gidecem.

Gencin biri dedi:

-Hay hay! Menim başım üstüne gidelim, men onun yerini sana göstereyim.

O gençle beraber Gaddar-ı Zengi yaylaya doğru yürüdüler. Yüksek bir dağ başına çıktılar. İlerde çok çadırlar gözükiyordu. Delikanlı, Gaddar-ı Zengi'ye orayı gösterdi. Dedi ki:

-Salman Bey, o çadırlarda.

Delikanlı çok fakir idi. Gaddar-ı Zengi ona biraz para verdi;

-Sağol yavrum, dedi.

Delikanlıya dedi ki:

-Şimdi elim boş gitsem ayıp olur. Artık şehre gidelim, sen işine bak. Allah razı olsun, men onun yerini öğrendim. Bir şeyler alıp öyle gelirem, Salman Bey'i yoklar, "Allahaismarladık" der gederem.

Dönüp şehre geldiler. Gaddar-ı Zengi hazırlandı. Kaldığı hanın hesabını verdi. Atına binip silahını sakladığı yere gitti. Silahını alıp kuşandı. Doğruca Salman Bey'in çadırlarının bulunduğu mıntıkaya gitti. Bir derenin içine gitti. Atı otlarken kendi de akşamı beklemeye başladı.

Nihayet akşam oldu, artık karanlık çökmeye başladı. Yemek saati idi. Gaddar-ı Zengi, sürüne sürüne Salman Bey'in çadırına yaklaştı. Daha fazla yaklaşması imkânsızdı. Çünkü çadırın dört yanında her biri birbirinden iri cüsseli on iki pehlivan nöbet tutuyordu. Nöbetçinin birinin işini görüp çadıra yaklaştı. Bir cariyeye kız Salman Bey'le Gevher Hanım'a sofrayı hazırlıyordu. Yemek yiyecekler. Salman Bey'le Gevher Hanım da yan yana oturmuşlardı. Masaya emekleri düzdü cariyeye kız. Her tertip düzen verdikten sonra cariyeye kız gitti.

Gaddar-ı Zengi, sırtındaki okluğundan, çelik uçlu, zehirli bir ok çıkarıp yayını gerdi. Gaddar-ı Zengi'nin zalimliği kadar nişancılığı da meşhurdu. Çadırın kapısından çıkmak üzere olan Salman Bey'in göğsüne nişan alıp oku yaydan çıkardığı sırada Salman Bey'in yanındaki Gevher Hanım, soldan sağa geçirdi. Tam o sırada Gaddar-ı Zengi'nin zalim oku onun göğsünün ortasından girip dalından çıktı. Gaddar-ı Zengi, ikinci okunu hazırladı ki Salman'ı vura. Etraftan onu gören nöbetçiler, ona ok yağdırmağa başladılar. O da başını kurtarmak için atına binip kaçmaktan başka çare bulamadı. Muhafızlar Gaddar-ı Zengi'nin peşine düştüler. Araziyi ve yolu iyi bilmeyen Gaddar-ı Zengi, karanlık gecede dağlara, doğru atını sürerken bir yüce kayadan aşağı uçup parçalandı. "Hiçbir suç cezasız kalmaz." derler. Bu zalim Arap da bütün yaptıklarının cezasını çekti,

Bu tarafta Salman Bey baktı ki ceylan gözlü, ibrişim telli, dudulu dilli Gevher Hanım, avcı vurmuş yaralı keklik gibi yerde yatır. Salman, gökçek yârinin güzel başını dizlerinin üstüne

koyup ağlamaya, ah ü zar çekmeğe başladı. Tabi Gevher Hanım'ın vurulduğundan herkesin haberi oldu. Hemen o zaman hekimi takım taklavatını kapıp Salman Bey'in çadırına koştu geldi. Geldi ki, ne gelsin, nazlı Gevher, al kanlar içinde Salman Bey'in kucağında çırpınıp duruyor.

-Aman şehzadem hayrola, dedi.

-Ey Hekim Baba! Dinle söyleyeyim.

Salman Bey orada hekime ne dedi, Hekim ne dinledi? Men vekâleten okuyayım, dinleyenlerin sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun inşallah.

*Bozuldu gül soldu gülşen bağları
İhtiyarım elden gedir bil hekim
Sebep senden olsun ilaç Allah'tan
Müşgüldeyem imdadıma gel hekim*

*Mana zulüm etti hicranın şahı
Siteminin hadden aşır kütahı
Sızlayır zâr çeker yaralı ahu
İlaç eyle derde çare kıl hekim*

*Salman'am ağlaram men yana yana
Ela gözlüm belend oluf al kana
Hiç kimse düşmesin men düşen güne
Yetmez Hızır sıkışmamış kul hekim*

Hekim bunu duyunca kafasını yere eğdi, derin derin düşündü. Hekimin, çare bulmadığı hastalık, iyileştiremediği yara yoktu. İlaç çantası, aletleri yanındaydı, derhal tedaviye başladı. Gevher'in yarasını açıp baktı ki, ne baksın, okun ucundaki zehir vücuda yayılmağa başlamış. Bir, gözü-yaşlı Salman'ın yüzüne baktı; bir bağı taşı Gevher'in yüzüne baktı. Öz özüne; "Niye kıydın bu iki civana ey felek!" deyip o da gözyaşı dökmeğe başladı. Hekimin ağladığını gören Gevher, dudaklarının iki yanından sızan kanları silmelerini söyledi. Sonra arkasına yastıklar koydurttu. Bütün kuvvetini toplayıp inlemeğe başladı:

Hekimin bileğinden tuttu.

-Hekim, dedi. Men söyleyeceklerimi sana söyleyim
tedavimi öyle yap.

Aldı Gevher Hanım:

*El çek tabib el çek dertli sinemden
Acel kasti imtihana gelifti
Eflâtun sağ değil Lokman yerişmez
Menim işim ol Huda'ya kalıftı
Almayanı
Kızarır alma yanı
Nece kabre koyarlar
Muradın almayanı*

Hekim;

-Kızım doğrudur, görünüşte tehlikeli yerine ok değmiş,
ama iç aletlerine hiç dokunmamış. Biraz tahammül etsen seni
kurtararam, dedi.

Gevher Hanım:

-Dinle hekim dinle, dedi ikinci kıtayı da şöyle okudu.

*Dünyada bulunmaz derdim ilacı
Sızlayıf zâr çeker hasret möhtacı
Azrayıl çengeli zehirden acı
Felek meni dâr-ı cenge salıftı*

*Aşıgam bahtı kem
Bağbanı kem bahtı kem
Men feleğe n'eyledim
Felek mana bahtı kem*

Gevher terk eyliyer bu saltanatı
Gelipti karşıma ecel beratı
"Teslim eyle" diyer "Ver emanatı"
Tarih doluf vade tekmlil oluftu.

*Güzel ağlar
Gözleri güzel ağlar
Menim anam ağlasın
Ağlarsa güzel ağlar*

Hekim, tedaviden vazgeçti. Yalnız acıyı dindirecek ilâçlarlar verdi. O zamana kadar şehere haber gitmişti. Alihan Vezir, karısı ve ileri gelenler, saray hekimleri hep yaylağa geldiler. Gördüler ki Gevher'in hali hal değil, bu dünyada kalası yoktur. "Dünyaya gelen, gider; baki kalası yoktur." demişler. Gevher, başına toplananlardan kendini saraya, ilk gelin olduğu odasına götürmelerini istedi. Hemen, sedye kurulup Gevher Hanım'ı üstüne yatırdılar, yavaş yavaş, incitmeden onu şehere, saraya getirdiler, yatağına yatırdılar.

Gevher Hanım;

-Artık ölsem de gam yemem, bu odada muradıma erdim, bu odada, dünyamı değiştirecem, dedi.

Salman Bey karşısında duruyordu. Dedi ki ona:

-Gel Salman Bey, yanıma yaklaş, benim sana birkaç sözüm var, onu söyleyim.

Salman Bey sandalyesini yaklaştırdı. Gevher Hanım'ın arkasına yastık koydu. Gevher hafif dikeldi. Dikeldikten sonra Salman Bey'e şu sözleri söyledi:

Aldı Gevher Hanım:

*Gel seninlen helallaşak ayrılak
Men gedirem Nuh tufana sevdiğim
Bundan böyle bir nişanem görünmez
Hasret kaldım bu cihana sevdiğim
Koyunda kuzu menem
Ürehyde sızı menem
Haber yolla anama
Gülmemiş kızı menem*

Aldı Salman Bey:

*Senden ayrı bu cihanı n'eylerem
Koyma meni yana yana sevdiğim
Öleneten ataşiyin şemine
Dolanaram döne döne sevdiğim
Kargamışa
Kar yağar kar kamışa*

*Yüz min alkış neylesin
Bir felk kargamışa*

Aldı Gevher Hanım:

*Felek bizi koydu gönlü karalı
Kesildi kısmetim düştüm aralı
Lâcım vurmuş turna kimi yaralı
Belend oldum kızıl kana sevdiğim
Azrail ezdi meni
Arayf gezdi meni
Men muradım almadım
Deftere yazdı meni*

Aldı Salman Bey:

*Can dayanmaz yârin dâd-figanına
İsterem kanımı katam kanına
Hûn-i bağrım dönüf zambur şanına
Men olmuşam senden fena sevdiğim*

*Günde men
Gölgede sen günde men
Yılda kurban bir olar
Sana kurban günde men*

Aldı Gevher Hanım:

***Gevher** elin çekti fâni mekândan
Ayrılık kâmını almadım senden
Can cesetten çıkar uruf bedenden
Gel ağhyarak yana yana sevdiğim
Sarı yardan
Su geler sarı yardan
Bu feleğe kaydadı(r)
Ayırar yârı yârdan*

Böyle dedi. Gevher Hanım, hayata ebedi gözlerini kapadı.
Bunu gören Salman Bey'in var azasına şiddet-i zelzele düştü,
gibi titremeye başladı. Şunları okudu:

*Budandı **Salman**'ın hub pervazları*

*Bundan böyle bitmez acı sözleri
Seni bu heyette gören gözleri
Kan yaş döker yüz min sene sevdiğim
Esti felek
Gönlümün kasti felek
Harda bir çadır kurdum
Kendisi kesti felek*

Söz tamama yetiştı. O gece, artık orda rahatlık olur mu, olmaz; yatılır mı, yatılmaz. Herkes sabaha kader ağladı sızladı.

Bir taraftan ebedi göç için tertibi görülmekte iken Salman Bey dirseklerini masaya dayamış, gamgin bir şekilde düşünüyordu. Azıcık gözüne uyku girmişti. Bir de uyandı baktı Gevher Hanım yoktur yatakta. Tabi almışlar, yıkamağa aşağıya götürmüşler. Kalktı odaları aradı dedi ki özü özüne; “Belki rüya görmüşüm Gevher niye ölsün?” Çok severdi çünkü. Yok. Balkona çıktı, baktı ki aşağıda bunu yıkamışlar, kefenlemişler tabuta koymuşlar. Merdivenden aşağı indi. Tabutun üzerinde durdu ve bu sözleri okudu:

Aldı Salman Bey:

(Makamı: *Guba Kerem*)

*Nevcivan yârımı aldın elimden
Sıdk ile hatrıma değdin ey felek
Bâr-butak açarken dal kametini
Hicran taftağıyle döydün ey felek
Beden ağlar
Burç düştü beden ağlar
Kırılan kâfle benimdi
Özgeler neden ağlar*

*Sevdasına düştüm oduna yandım
Yüz min mihnetinen gülşene kondum
Ne o menden ne men ondan osandım
Niye kasteyledin kıydın ey felek.
Dağlar gezdim
Bahçeler bağlar gezdim
Bir gün şâd-kâm olmadım*

Bahtıma ağlar gezdim

*Salman'am artırdın intizarımı
Yıktın yeksan ettin tarumarımı
Muradı gözünde civan yârımı
Hasret intizarlı koydun ey felek.*

*Kara bahtım
Ağ bahtım kara bahtım
Ya senin kür talihin
Ya benim kara bahtım*

Efendim cemaat toplandı. Cenazeyi alıp yürüdüler kabristana. Musalla taşına koyup namazını kıldıktan sonra tabutu kabre götürdüler, tabutu açıp cesedi indirdiler kabre. Üzerini örtecekleri sırada Salman Bey rica etti, dedi ki:

-Hele o salı geri alın. Men bu latif cismi, şu toprağa emanet vereyim, ondan sonra üstünü örtün.

Salman Bey, orada bu şekil beş kıta ibareyi okudu.

Aldı Salman Bey:

(Makamı: *Zarncı*)

*Ey kabristan senden şikâyetim var
Kestin umudumun ışıq yolunu
Allah emaneti verirem sana
Yaralı gönlümün gonca gülünü
Öz günüme
Çabamı çöz günüme
Düşesen elime felek
Seni asaram öz günüme*

*Seni tafşıraram Hakk'a bin sefer
Teselli cevaptan mana ver haber
Amber muylarına değmesin gubar
Hâke belend etme siyah telini
Güle damlar
Oturur gül adamlar
Koca bülbül kan ağlar
Gözyaşı güle damlar*

*Rıcam budur sanden beyan be beyan
Koyma dokunmasın akreb ü çayan
O lâtif cismine vermeynen ziyan
Bozof berbad etme hatt-ı halımı
Ay da gitti
Günüm ah vayda gitti
Sadaktan ok boşaldı
Kolumunan yay da gitti
Nübüvvet meylini sen dönder hoş
Makamı lâyıktır bağ-ı bihiş(t)e
Yarı menzil yolu yetmedi başa
Felek kara kesti ters yığvalımı
Düşen yeri
Atlamp düşen yeri
Gözyaşımdan od doludur
Yandırır düşen yeri*

*Bî-neva **Salman**'ın gamgin sonası
Solmuyuf elinin elvan kınası
Âlemde kalmadı bir nişanesi
Dünyadan bî-murat çekti elini
Al yorganı
Üstü hal hal yorganı
Azrail canım ahır
Üstümden al yorganı*

Söz tamama yetiştı. Mezarın üzerini kapattılar. Orada her bir dini tören yapıldıktan sonra cemaat döndü geldi. Kapıda bir başsağlığı verdikten sonra herkes evine gitti.

Salman Bey, Gevher Hanım gittikten sonra daha sarayda duramadı. Yaylaya gitti, çadırlara. Çadırlara kırk-elli metre kadar yanaştı. Orada durdu. Baktı ki çadırlar, sökülmeğe, eşyalar yüklenmeğe. Öz çadırına el sürmeyip kanlı yatağı öylece bırakmışlar. Gözleri eşini aradı. Gevher Hanım artık hiç yoktu. O zaman canına cismine bir ateş düşüp Kır Atın boynuna sarılıp şunları söyledi:

Aldı Salman Bey:

(Makamı: *Sultanî*)

*Tebdil gördüm yârin viran yurdunu
Âh ü nalem arşa çıkıp ağılaram
Hasret intizarlı melûl gözümünden
Yaş yerine kanlar döküp ağılaram
Yâr kan eyler
Su gelir yâr kan eyler
Menim müşkül günümü
İşiten yâr kan eyler*

*Hani cılve satıp nezaket kılan
Yüz bin işve naznan hatrımı alan
Üğ-be-üğ cismine salıpdı talan
Fırakı sinemi yakıp ağılaram
Yâr kana
Yâr lebinen yâr kana
Nasıl vurulmuş sunayam
Belenmişem yâr kana*

*Salman der sevdiğim nâ-murad olup
Akıp çeşmim yaşı yanar od olup
Gönlümün müştâğı gözden yad olup
Yâr gezen yerlere bakıp ağılaram
Yara sızlar
Ok deyif yara sızlar
Yaralının derdinden
Ne biler yarasızlar*

Bu söz tamama yetti. Salman Bey orada bir iki saat dolaştıktan sonra indi şehre. Gevher'siz dünya Salman Bey'e beş para gibi gözüktüyor; hiç bir şeyden zevk almıyordu. Geceleri herkes yatağına çekilirken, o sabaha kadar, Has Bahçe'de gezinip şafak sökerken de doğruca Gevher'in mezarı başına gidip ağlar sızlardı. Akşamları da kır atına binip yaylaya giderdi. Yaylada bütün çadırlar sökülmişti, birce tek Gevher'in çadırına dokunulmamıştı. Salman'ın isteği üzerine nöbetçiler çadırı beklerdi. Salman Bey, akşamüstü çadırı ziyaret edip saraya geri

dönerdi. Alihan Vezir, oğlunu bu ıstırap deryasından kurtarmak için çok uğraştı; hekimler, müneccimler, âlimler getirttiyse de bir fayda vermedi.

Günlerden bir gün şehrin gelinlik kızları gelinleri bağa bahçeye gezmeye gittiler. Salman Bey'e rastladılar. Salman Bey de böyle bir taraftan gelir. Baktı ki Salman Bey, bunlar dağınık vaziyette gelirler. Gevher Hanım, sağlığında bunları tertiple götürür getirirdi. Salman Bey, orda bir taşın üzerinde oturdu. Bakalım orada gelen kızlara ne söyledi, onlar ne dinledi:

Aldı Salman Bey:

*Bölük bölük giden perişan kızlar
İçinizin nevcivanı görünmür
Öyle bildim cihan oldu zulumat
El içinin ürüşanı görünmür
Yar içerden
Kes bağrım yar içerden
Gözüm kapıda kaldı
Çıkmadı yâr içerden*

*Müşkül halim oldu dillere destan
Siz de benim kimi çıkmayın yastan
Gönlümün bülbülü uçtu kafesten
Cesette cismimin canı görünmür
Yurd ağlar
Sana yağsın nur dağlar
Men özüm ağlamazdım
Meni görüp yurd ağlar*

*Salman diyer hani hazer-pârelim
Ok dokunup sinesinden yaralım
Sürüden ayrılıp heflek maralım
Ele gitti bir nişanı görünmür
Su da yandı
Sel bastı su dayandı
Üstüme su serptiler
Aıştı su da yandı*

Söz tamama yetti. Salman Bey bu vaziyette kalsın. Biz haber verelim, kimden; Gevher Hanım'ın anası Senem Hanım'dan...

Senem Hanım kalktı, Bedişhan şehrindeki kızını görmeye geldi. Bunu çok ihtişamla karşıladılar. Aldılar içeri. Merhaba hoş safa... Oturdu. Bunu ağırladılar, hürmetine baktılar. Az sonra Gevher Hanım'ın anası Senem Hanım, Salman Bey'e sordu, damadına.

-Yavrum! Gevher Hanım nerede?

-Ana! Komşular davet etmişlerdi, şimdi gelir.

Aradan bir saat geçti.

-Oğul nerde kaldı, dedi:

-şimdi gelir.

Salman Bey baktı ki; hayır, bu iş böyle olmayacaktı. Geçti öteki odaya gitti, sandığı açtı. Sandıktan Gevher Hanım'a ok değıdiği zaman üzerinde olan elbiseyi çıkarttı getirdi, anasının önüne koydu.

-Aha sana Gevher Hanım.

Kadın kızının kanlı elbisesini görünce kendinden geçti, bütün vücudu titredi. Orada Senem Hanım'ın var azasına şiddet-i zelzele düştü. Orada aldı bakalım kızı için ne dedi; biz de ona vekâleten söyleyelim, mertlerin, bizi dinleyenlerin cümlesinin sağığına. Her zaman devranımız şad olsun inşallah!

Aldı Senem Hanım:

Elvanlı balamın kanlı libası

Gölgez kanlı zer kumaşlar ağılasın

Ne yaman dert imiş evlât acısı

Feryat edem dağılar taşlar ağılasın

Nem alır

Boşa toprak nem alır

Neyim kaldı dünyada

Felek benim nem alır

Bozulsun feleğın devr ü âlemi

Elden aldı ala gözlü balamı

Arş u asuman da duysun nâlemi

*Gökyüzünde uçan kuşlar ağlasın
Âşık der bele bağlar
Kemerî bele bağlar
İçinizde yârim yok
Yıkılsın bele bağlar*

*Senem der balamın gam tarumarı
Malum edin gelsin yaralı yâri
Dad-ı figan kılak eyliyek zârı
Döksün gözlerinden yaşlar ağlasın
Kanad ağlar
Kuş kalktı kanad ağlar
Avım yaralı gitti
Belensin gara dağlar*

Kızı'nın güzel günlerini görmek için yol tepip gelen Senem Hanım, onun böyle civan yaşında dünyadan göçtüğüne yandı, tutuştu. "Evlât acısı, insanın dalını budağını kırar." derler. Senem Hanım, kızının kanlı elbiselerini alıp geldiğine kör-pişman, ağlıya-ağlıya geri döndü. Bu gitti, memleketine. Aradan bir müddet geçti. Bedîşhan şehrinden bir haber geldi; birce tek kızının özünün yolladığı bir kanlı katilin okuyla ölümüne dayanamayan Celâl Vezir, vicdan azabından kıvrandı. Çok sürmedi bu dünyadan göçtü; karısı Senem Hanım da kocasının ölümünden sonra dünyasını değiştirdi.

Salman Bey, Gevher Hanım'ı hiçbir vakit aklından çıkarmadı. Onu hatırlatan her şeye türkû söyleyip dolaştı. Bahçeler, güller, bülbüller, yaylalar, çadırlar, gezmeden dönen kızlar, Gevher'in gezdiği sarayın odaları hep Salman'a Gevher'i hatırlatırdı. Salman Bey, artık bey değil de sanki bir halk âşığı olmuştu; elinde sazı gönlünde sızı dolaşıp duruyordu. Bağda bahçede kurda, kuşa saz çalıp derdini anlatıp duruyordu.

Salman Bey, her sabah çok erkenden abdest alıp Kur'an-ı Kerim'i koltuğuna çalar, gider kabristana; sabah namazını orada kılar; açar Kur'an-ı Kerim'in seksen üç kere Yasin-i şerifi okuyup Gevher Hanım'ın ruhuna bağışlar ve gelirdi.

Salman Bey yine bir gün kabristandan dönüp gelirdi. Önceden sarayın önünden geçerken Gevher Hanım'ı görürdü. Gevher Hanım'ı balkonda görünce sanki bütün âlem Salman Bey'in olmuş gibiydi. Yine bir saraya baktı ki Gevher'i göre. Tabi göremedi. Orada Salman Bey yine duygulandı.

Üç kıta olarak bakalım saraya ne dedi? Biz de okuyalım. Her zaman devranımız şad olsun inşallah!

*Ateş alın siz de yanın saraylar
Menim yârim melûl oldu gelmedi
Uğradı hışıma düştü afata
Felek zulumata saldı gelmedi
Ne kaldı
Ne kavgadı(r) ne kaldı
Zalim feleği başıma
Getirmemiş ne kaldı*

*Kan ağlar meskenim eyvan otağım
Devr-i talan oldu bedesten çağım
Nakışkar elvanlım gonca yanağım
Bahar gülü gibi soldu gelmedi
Ay inceler
Gün doğar ay inceler
Seni gören gözlerim
Ne durar ne dinceler*

***Salman**'am yitirdim kaşları yayı
Kameti şuh bedri suca minayı
Dünya kismetinden kesildi payı
Hasret kıyamete kaldı gelmedi
Bu dağlar kömürdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir kuşu var
Pençesi demirdendir*

Söz tamama yetişti. Artık Salman Bey vaziyeti her gün ağlamakla sızlamakla geçsin.

Biz gelelim kime; Gevher'in ak mermerden yapılmış, lâle, gül ve çimen ortasına kurulmuş mezarı etrafında ağlayan Salman'ı burda bırakıp Salman'ı aramaya çıkan esas sevgilisi Turnatel Hanım'la Eyyam Müneccim dönelim...

Bunlar remil ata ata dağların kabağını söküp hiç durmadan gelmede olsunlar... Bunlar bir mekâna geldiler. Turnatel Hanım, keçebadan o sürmeli gözlerini eğdirip sahraları dağları böyle gözünden geçirdi. İyice hatırladı ki; "Buralar benim pirimin rüyamda mana gösterdiği yerlere benziyor." Eyyam Müneccim'e seslendi:

- Müneccim Baba! Eylet kecebayı.

Kecebayı eylettiler, indiler aşağı. Dedi:

-Ey, yedi kat yer altında olup bitenleri söyleyen Müneccim! Salman Bey'in yurduna geldik mi? Tertibatını kurup bir remil at bakalım. Bura nice mekândır!

Müneccim indi aşağı, neyi varsa tertibini kurdu. Bir remil attı. Remilde duman gözüktü. Müneccim çok utandı ve hecalet çekti.

Turnatel Hanım;

-Demek ki âşık olanlar, müneccimden daha evvel sırra erer. Buralar benim düşümde gördüğüm yerlere benzer. Bir daha at bakalım, dedi.

Eyyam Müneccim, tertibatı bozup ikinci bir ram daha atınca buldu. Turnatel Hanım'a müjdeyi verdi.

-Aferin kızım. Binlerce yaşa yavrum. Yıllar boyu sürünüp aradığımız memlekete gelmişiz.

-Ey yüce sultanım! Alihan Vezir'in şehri Bediştan'a geldik. Tahminimde yanılmıyorsam, her halde iki buçuk -üç saatlik yolumuz var. Alihan Vezir, Sarayın bahçesinde oturup düşünüyor. Ama çok derin düşünüyor. Sarayın bahçesinde, yapılmaya başlanmış, ama bitirilmemiş bir köşk görüyorum. Saray, hizmetkâr, muhafız, asker, kız, cariye ile dolu, ama Salman Bey'e benzer biri görülüyor.

Turnatel, düşünde Salman Beyi görüp elinden aşk badesi içtiği Salman Bey'i aramak için yola çıkalı tam iki sene, iki ay, iki hafta, iki gün, bir saat geçmişti. Yanındaki muhafızlar, pehlivanlar hep yorulmuştu, fakat Turnatel'e en ufak bir usanç gelmemişti. "Sabreliyen, muradına erer." derler. Hemen kecabaya binip yola çıktılar.

İki-üç saat yol gittikten sonra bir ırmağın kenarına geldiler. Orada bir koyun çobanı koyunları yatırmıştı. Özü de yere uzanmış, yamçısını üzerine çekmiş; bir kaba süt sağmış; süt kaymaklansın, soğusun diye sütü gölgeye bırakmış; dağarcığından ekmeğini çıkarmış, yumuşasın diye üzerine hafifçe su serpmiş; böğrünü yere, dirseğini papağın üstüne koymuş; yüzü elinin içinde bir şeyler hayâlliyirdi. İşte o sırada Eyyam Münecim'le Turnatel'in kecabası da bu çobanın yanına geldi.

Çoban, bir ses duydu. Başını kaldırıp baktı ki çok acayip bir kecabaya. Kendine doğru bir sürü atlı ile önde bir peçeli kızın geldiğini görünce, itlerini yanına çağırıp tuttu.

Çoban hemen kalktı. Keçebadan önce bir ihtiyar adam indi. Arkası sıra da yüzü perçemli nikaplı bir hanım indi. Çoban bunları buyur etti, gölgeliğin altına. Bunları hoş geldin etti. Yalnız yaşlı adamla kız ilerledi, ötekiler, atlarına su içirip çayırda otlatmağa başladılar.

"Varını veren utanmaz." Gitti, soğuyan suyu sütü getirdi, bir maşrapaya döküp Turnatel'e verdi. Diğer kapta kalan sütü öbürlerine verdi. Bunlar yediler, içtiler. Üçü de kurt gibi ağıza oturdular. Turnatel, çok ümitliydi ki; Eyyam Münecim çomana bir şeyler soracak, malumat alacak. Baktı ki Eyyam münecim hiç oralı değil. Turnatel'in yüzü peçeliydi, yüzü gözüküyordu. Dedi ki Çoban'a:

Men seni her iki cihanda öz be öz kardeşliğe kabul ettim. Siz de bu minval üzere her iki cihanda meni kardeşliğe kabul ederseniz, men yüzümü açıyım, kardeş bacı şeklinde konuşalım.

-Hay hay, dedi.

Turnatel o zaman yüzünü açtı. Açar açmaz, çoban, pişman oldu, verdiği söze.

Turnatel öyle bir güzelliğe malik idi ki artık onun güzelliği dil ile vasfolunmazdı. Hiç çobanın keyfine değmedi. Şap hastalığı tutan sığırlar gibi Çoban'ın ağzının suyu aktı. Turnatel'in öyle güzelliğine bakmaya başladı. Turnatel dedi ki.

-Çoban kardeş! O yaprağı çevir. Şimdi benim dediklerime kulak as. Şimdi men sana bir şeyler sorsam benim soruma cevap verebilersen mi?

Çoban;

-Ayıp ettin, anam bacım, sor dedi.

-Ama çok nakışlı sorular soracam, dedi:

-Bacı dört defa nakış bul, sana cevap veriyim, dedi Çoban.

Alsın Turnatel bakalım, Çoban'a ne sorsun; Çoban ne cevap versin? Dinlesin, Eyyam Münecim. Her ikisine vekil okusun koca Âşık İslâm. Meni dinleyenlerin sağlığına, hepimizin sağlığına, her zaman devranımız şad olsun inşallah.

Aldı Turnatel Hanım:

*Çoban kardaş şaşkın düştüm garibem
Perişan gönlümün müşkül halı var
Müptelâyam müştakıma gelmişem
Bu tayfanın ne tertipte yolu var*

Çoban;

-Bacı kulak as, men de deyirem. Çoban, götürür böyle söylüyor.

Aldı Çoban:

*Söyle bacım cevap verem men sana
Bilmerem fikriyin ne hayali var
Âh ü nâlân ateş saldı canıma
Şiddet-i zârıyın teşne dili var*

Turnatel Hanım “Aferin Çoban!” dedi içinden. “ Şuna sizin memleketinizde sevda çeken bir delikanlı var mı?” Ona binaen götürüp Turnatel ikinci kıtasını böyle söyledi:

Aldı Turnatel Hanım:

*Var mı ülkenizde sevdaya düşen
Mana malum eyle nişan be nişan
Kimdir yerinizde olan hükm-i han
Hükmü işler her divana yolu var*

Mevzumuz efsaneye çıkmasın. O memlekette bir tek delikanlı Selman Bey değil ki! Yüz binlerce delikanlı var. Sevda çeken binlerce delikanlı var. Ama musannifin tasnif etmiş olduğu hikâyenin mefhumunu tasavvur edin ki bu Çoban, Salman Bey’in kendi çobanıdır.

Çoban anladı ki “Bu benim ağam Salman Bey’i soruyor.” dedi. Götürüp çoban ikinci kıtasını böyle söyler.

Aldı Çoban:

*Atası Alhan’dı(r) evlâdı Salman
Odur yerinizde olan hükm-i han
Hışmından sakınır nece ser-aslan
Eflatun nüfuzu hub kemali var*

Bu haberi işiten Turnatel’in sanki tepesine, tepesinde bir sabah güneşi doğdu. Yine öz özüne dedi ki: “Men çomana sorayım; Çoban, o dediğiniz Salman Bey, evlenmiş mi yoksa birisini mi bekliyor.” Turnatel sözünü bu şekil bitirir:

Aldı Turnatel Hanım:

*Sevda saldı meni bu galmagala
Hasret dide-giryan düşmüşem yola
Acep meyil vermiş midir yad ele
Sefil Turnatel’in ters yığvalı var*

O zaman Çoban, öz özüne dedi ki: “Salman Bey evlendi. Bir ay kadar mesut yaşadı. Hanımı vuruldu. Salman onun mezarı etrafında pervane oldu.” Orada bakalım, cevap olarak Turnatel’e ne dedi.

Aldı Çoban:

Çoban’ı sen saldın hicran zarına

*Fikrim vukuf oldu gam efkârına
Salman yanar Gevher Hanım nârına
Her bülbülün bir goncada gülü var*

Bunu duyunca, sanki Turnatel'in başında semalar parçalandı. Demek ki uğruna, dağlar, çöller, denizler aşıp yolunda perişan olduğu sevdiği, başka bir yâre gönül vermişti.

-Çoban Allah senin evini yıkmasın. Sen nerden mana rast geldin? Bu Gevher Hanım kimdir?

Anladı ki Salman Bey evlenmiş. Turnatel bunu duydu. Efkârlandı. Götürüp Turnatel karşılık olarak Çoban'a şunları söyledi:

Aldı Turnatel Hanım:

*Çoban kardaş senin bu kem cevabın
Tığ-i müjgân kimi dokundu cana
Cidey vatan oldum elden ulustan
Diyar-ı gurbette kaldım bîgana*

Çoban kendi kendine dedi. "Lâilaheillalah Muhammeden Rusulullah! Yahu, men buna ne kem söz söyledim ki, bu mana böyle deyir. Hele bir sorayım. Götürüp çoban böyle deyir:

Aldı Çoban:

*Bacı bühtan kılıp eyleme töhmet
Melül gönlüm düşer hâk-i yeksana
Ne kem cevap dedim hatrına deydi
Allah kömeh etsin bahtsız insana*

Aldı Turnatel Hanım:

*Çünkü Salman meyil verip yad ele
Men nice düşmeyem perişan hale
Şad olup gülmezem bugünden bele
Dünya benim olsa beş yüz bin sene*

Çoban; "Men baltayı taş vurdum herhalde!" dedi içinden. Gevher Hanım'ın öldüğünü men buna haber vereyim. Götürür çoban ona binaen bu kıtayı böyle söylüyor:

*Gevher'in dünyadan kesildi namı
Gel sana söyleyem her ser-encamı*

*Salman'ın cisminde hasretlik gamı
Sevdasıyle düşüp zulmat zindana*

Bu sözü işitir işitmez, Turnatel çok sevindi. Ona binaen götürüp son kıtasını bu şekil okudu.

Aldı Turnatel Hanım:

*Turnatel der bak feleğin işine
Sevgilimin neler gelif başına
İtibarlı yârin gam ateşine
Men nece dönmeyen şem'a pervane*

Bu söz tamam yetiştı. Çoban ölen kızı da Gevher Hanım'ı da görmüştü. Hayretlere gark oldu. Baktı, hâşâ ki bir zerre Gevher Hanım'dan şaşmamış. İkisi bir elmadan halk olmuş. Sevinçle Turnatel Hanım'a bu müjdeyi verdi:

Aldı Çoban:

*Çoban'ı sen saldın efkâra zâra
Gel gidek men seni yetirem yâre
O hilâl kaşların menzer Gevher'e
Salman seni görse olur divane*

Söz tamama yetiştı. Bunlar oturup konuşmaya başladılar:

-Çoban kardaş! Bu Gevher Hanım kimdi? Bu serencam nasıl oldu?

Çoban olup biteni tek tek Turnatel Hanım'a nakletti.

-Peki, Çoban kardaş! Bu Gevher Hanım'ın yattığı mezarlığı bize gösterir misin?

-Hay benim başım üstüne!

Gün sıcaktı, sürü çayın kenarında yatıyordu. Çoban, Turnatel ve Eyyam Müneccim üçü de yürüdüler. Bir sırtın üzerine çıktılar. Ankara'nın asri mezarlığını tasavvur edin veyahut İstanbul'un Topkapı Mezarlığı. Böyle bu şekilde yapı. Yapımı güzel bir mezarlık. Çoban elini uzattı dedi:

-İşte mezarlık odur,

Turnatel dedi:

-Çoban kardaş! Tamam, mezarlık burası, sen bize vurulan kızın yattığı mezarı göster.

Böyle deyince Çoban güldü. Dedi ki:

-Bacı! Siz mezarlığın kenarından gittiniz mi o mezar kendisini size gösterecek. Öyle muazzam yapılmış ki o kendisini belli eder. Kızın ölümü, ismi, tarihi hepsi üzerinde altın yaldız şeklinde yazılı, par par parlıyor. Her sabah Salman Bey çok erkenden abdest alır, yanında Kur'an-ı Kerim götürür. Gelir orada sabah namazını kılar açar Kur'an-Kerim'i Yasin-i Şerif'i okur, Gevher Hanım'ın ruhuna ve orada yatanların ruhuna bağışlar. Ağlar ağlar, yüreğini soğutup gider.

Bunu öğrenen Turnatel Hanım'ın aklı başından gitti. Sinesi ziynetle doluydu. İnci, mercan, yakut, zümrüt, elmas, pırlanta, altın... El attı boyun bağımlı çıkarttı. Çobana;

-Gel, dedi.

Çoban geldi. Bu ziynetleri çobana verdi. Çoban şaşırdı. "Ey Allah! Acaba bu doğru mu yalan mı?" dedi öz özüne.

Turnatel Hanım:

-Bunlar senin. Annenin ak sütü gibi helâl olsun. Ama çoban sana ant verirem; men Salman Bey'in elini elime alıncaya kadar bu sırrı kimseye söyleme, dedi.

Çoban baktı ki bu mücevherat sülâlesine yetmiş yıl yeter.

-Menim işim mi tükenir; koyun acıktı, gedip onları dağlara götürecem, dedi, çekti gitti.

Allah mert olanları her zaman var eylesin inşallah.

Turnatel, Eyyam Müneccim keçabanın yanına geldiler. Keçabaya binip oradan doğruca mezarlığın yanına geldiler. Mezarlığın bir tarafı böyle dereydi, bir hat teşkil edirdi. Orada indiler. Her ikisi de mezarlığı gezdiler, buldular Gevher Hanım'ın mezarını.

Ertesi gün sabaha karşı her ikisi geldi. Müneccim'le Turnatel tekrar mezarlığa geldiler. Gevher Hanım'ın mezarına

yakın yüksek bir mezarlık arkasına sindiler. Salman'ı beklemeye başladılar.

Çok geçmedi, Salman Bey koltuğu altında Kur'an-ı Kerim'le geldi. Daha alaca karanlık. Güzel bir selâm verdi mezarlığa. Bir Fatıha okuyup orada yatanların ruhuna bağışladı. Geldi Kur'an-ı Kerim'i öptü, Gevher Hanım'ın mezarının üstüne koydu. Yönünü kıbleye döndü sabah namazını kıldı. Duasını yaptı. Açtı Kur'an-ı Kerim'i okudu, onun ruhuna bağışladı, orada ağlayıp yüreğini soğuttu. Turnatel'in yüreği, yel görmüş yaprak gibi esti. Salman'ın yüzünü görmek için heyecanla bekledi. Salman yerinden doğrulunca, Turnatel baktı ki düşünde gördüğü yiğit. Kendinden geçip Müneccim'in kucağına düştü. Müneccim Turnatel'i ağacın gölgesine yatırdı. Yüzüne gül suyu serpip uyandırdı. Turnatel rüya görmediğini anlayınca, hemen kalkıp mezarlığa koştu ki, Salman gitmiş. Dedi Müneccim'e;

-Müneccim Baba! Şimdi size bir vazife düştü!

-Ne vazifesi kızım?

Dedi ki:

-Gevher Hanım'a ok değince geymiş olduğu kıyafeti senden istiyirem. Öyle bir ramil atacaksın ki baş valası ne renkteydi, mantosu ne renkteydi, entarisi ne renkteydi? Bileziği, yüzüğü, kulak küpesi, ayakkabısı nasıldı? Bütün bunları mana bildireceksen.

Müneccim çok marifetli bir müneccim idi ki daire bulut bir ram atsa 70 sene evvel, 70 sene sonra gelip geçen işi bilirdi. Müneccim tertibatı kurdu, bir remil attı. Gevher Hanım'a ok değince kıyafeti ne idiyse gözünün önüne dikildi.

-Kızım Turnatel!

-Buyur Müneccim Baba!

-Gözümü tertibattan ayıramıram, sen benim dediğim eşyaları teker teker çıkar.

Müneccim, baş valası şu renkte, entarisi şu renkte, mantosu şu renkte, bileziyi bu biçim yüzüğü bu biçim, hepsini

teker teker söyledi. Müressef Hükümdar'ın kızı çıkarttı üst üste yığdı hepsini.

-Tamam mı kızım?

-Tamam.

Turnatel, muhafızlardan birini çağırıp şehre yolladı. Aynı elbiselere menzer elbiseler aldırıldı. Akşam yemeklerini yiyip sevinçle yattılar.

Turnatel, ertesi sabah bu elbiseleri giyip erkenden mezarlığa girdi. Daha Salman Bey gelmemişti. Gevher Hanım'ın mezarının üzerine çıktı, dimdik kabrin üzerinde durdu. Müneccim de o yüksek mezarın arkasına sinmişti.

Bu taraftan Salman Bey yine abdest aldı. Kur'an-ı Kerim'i vurdu koltuğuna geldi, fakat karanlıktı. Geldi yine orada yatanlara selâm verdi, selâm aldı duasını okudu. Sonra Gevher Hanım'ın mezarına doğru ilerledi. Ortalık da yavaş yavaş ışımıştı. Yaklaşınca olduğu yerde donup kaldı. Bir de böyle baktı ki Gevher Hanım, en son giydiği elbiseleri içinde ona bakıp gülümsüyordu. Gözünü sildi, tekrar baktı. Hayal miydi, düş müydü? Sevinç ve endişe içinde; "Tanrım mana acıyıp sevgilimi bu dünyaya geri yolladı." diye düşünürken karşıdan; "Lailahailallah Muhammeden Resullullah" dedi, sureler okudu, tekrar baktı, gördü ki yine orada duruyor.

Turnatel de kabrin üzerinde Salman Bey'e bakırdı. Onu Gördü ki Salman Bey, rüyasında gördüğü gibi değil. Malum ya kahır gelmiş solmuş değişmişti.

Salman Bey'e seslendi.

-Delikanlı! Hiç tereddüde lüzum yoktur. Bir iki üç adım ileri gel.

Salman Bey, dedi ki içinde; "Vallahi de Gevher, billahi de Gevher. Sesi de aynı. Allah rızası için kirpiğinin bir tüyü bile değişmemiş.

Salman Bey, taaccüp etti, ileri geldi. Turnatel Salman Bey yanına yaklaşınca bakalım ona orada ne dedi, Salman Bey de ona ne karşılık verdi?

Aldı Turnatel:

(Makamı: Telli karaçi)

*Kûh u deştte gezif Mecnun olan yâr
Leylâ'nın kervanı gelif geçti mi
Abes aşk oduna beyhude yanmak
Dergâh-ı âlemde makbul işti mi?*

Salman Bey bir kelime-i şahadet getirdi. "Yahu! Bu Gevherdir" dedi. Götürüp Salman Bey bunu söyledi:

Aldı Salman Bey:

*Deyilen gaflette bu ne fehvadı
İdrak perakende ser beyhuştı mu
Yitirif aklımı tegayyür oldum
Bilmem hayaldi mi yoksa düşdü mü*

Aldı Turnatel Hanım:

*Zihnin Eflatun'du hayâlin şaşkın
Beyhude çekilsen sevdasın aşkın
Müddet ne zamandı olufsan düşkün
Hayâlde efkârın hadden aştı mı*

Aldı Salman Bey:

*Hakk'ın takdirine olmuşam kayıl
Hayâl-ı perişan gezerem sayıl
Aklım fikrim serimde tamam deyil
Talatıym gayza gelip coştı mu*

Aldı Turnatel Hanım:

*Ah ü nalân seda salıf zemine
Dide gıryan düştüm efkâr gamına
Dolandın kabrinin hasret şem'ine
Gevher Hanım bu dünyadan göçtü mü*

Aldı Salman Bey:

*Beybefe feleğin cebr-i mihneti
Dünyadan beymurat kesti ülfeti*

*Emr-i İlâhî'den buldu Cenneti
Afât-ı devranın sonu boştu mu*

Aldı Turnatel Hanım:

*Beynava **Turnatel** müşkil haldedi(r)
Çeşmim yaşı Ceyhun olup seldedi(r)
Menim itibarım bir hayâldedi(r)
Senin meylin yad ellere düştü mü*

Aldı Salman Bey:

*Men **Salman**'am düştüm aşkın gamına
Uçan kuşlar seda verir ünüme
Bak merhamet eyle müşkül günüme
Ey insafsız senin bağrın taşıtı mı*

O ki Turnatel diye tapşırırmıştı. O zaman Salman Bey ayıldı. Dedi ki: "Hay Hak! Menim esas sevgilimin ismi Turnatel'di. Men ne haktan bunun kanına sebep oldum." Kendi kendine de böyle hesaba koydu. Dedi; "Bir kız, mağribden maşrıka nasıl gidebilir? Çöllerinde bu çakal yer, kurda kuşa hacet kalmaz. Bu olsa olsa Gevher'dir." Allah'ı gafur rahimdir, Gafur sıfatına rastladı, merhamet etti. Ruhunu cesetleyip teslim etti, mana gönderdi." Böyle düşünüp bu sözleri okudu: Vekâleten hepinizin sağlığına men okuyacam inşallah!

(Makamı: Yanık kerem)

Aldı Salman Bey:

*Cansıza can veren Şahlar Şah'ı var
İtikat etmişem o hayâle men
Acep hikmetti mi yoksa sırdı mı
Söyle vukuf olam vâsf-ı hale men
Dada yeter
Mert yiğit dada yeter
Dostlarım şâd olarsa
Damarım dada yeter*

Aldı Turnatel Hanım:

*Kaç senedir ateşine yanarım
Çeşmim yaşın Ceyhun ettim sele men
Haveran ülkesi Hatem şehrinden
Bir yıl on dört ay düştüm yola men
Kalb ilendi
Ay doğdu kalb ilendi
And u kasem olsun ki
Bu kalbim o kalb ilendi*

Bu kıtayı dinleyen Salman Bey iyice anladı ki bu Turnatel'di. Bu sefer Salman Bey eliyle mezarı gösterdi.

Aldı Salman Bey:

*Heves yere çok çekmişem âh-ü zar
Beyhude ömrümü kıldım tarumar
İtibar sendeymiş vefalı dilber
Aklı şaşkın düştüm nahs yıvgala men
Yarım alma
Yemeğe yarım alma
Yalvararam Allah'a
Canım al yarım alma*

Turnatel, dedi ki içinden: "Sen ne kadar meşakkat çekmiş isen, sağ olmuş, men de çekmişim. Anamdan babamdan olmuş, herkesin ayağını öpe öpe buraya gelmişim.

Aldı Turnatel Hanım:

*Hicran yeksaniyam seyhat-ı sâyın
Düştüm tûrabına ol hâk-i pâyin
Matlub-ı arzuma yeterem deyin
Bülbül tek yalvardım gonca güle men
Yaz bağda
Al kalemi yaz bağda
Yâra mihman olayım
Kış odada yaz bağda*

Aldı Salaman Bey:

***Salman** der gel durak sohbeta deme
İyçe vukuf oldum her ser-encame
Sevdaı serimi saldım hengâme*

*Düştüm türlü türlü galmagale men
Başında var şal bunun
Yanağında hâl bunun
Gönül mana deyir ki
Dur gadasın al bunun*

Aldı Turnatel Hanım:

*Turnatel'im çektim aşk afatını
Zulümekâr sevdanın gam gubatını
Terk edek dünyanın meşakkatini
Sen bülbül ol gülüstanda lâle men
Yaz ana
Al kalemi yaz ana
Bahar bacı ata güz
Kardaş kıştır yaz ana*

Zalim bir okla yitirdiği Gevher'in mezarı başında, bir şafak vakti Turnatel'i bulunca dünyalar sanki Salman Bey'in oldu. Hayata küsmüş iken, Allah'ın kendisine yolladığı bu melek yüzü, sırma saçlı, ceylân gözlü güzel; acaba hakikaten Turnatel miydi?

Salman Bey yaklaştı. Bunlar orada sevinçle birbirlerine sarıldılar. Zaten Turnatel kaç senedir onun hasretindeydi. Her ikisi de sevincinden ağladı, birbirlerini dakikalarca bırakmadılar. Oraya saklanan Eyyam Müneccim bunu gördü. O da ağladı. Çünkü iki hasretlinin kavuşmasında onun da payı vardı. Turnatel'le Salman Bey Allah'a şükrettiler. Kendilerine geldikten sonra Salman Bey, Turnatel'e dedi ki:

-Ey gökçek melek! Eğer sen Turnatel isen, Haveran ülkesinin Hatem şehrinden gelersen, nerelerden geldin, nasıl geldin, neler gördün? Bunları teker teker mana ifade etmezsen, mana Allahısmarladık!"

Turnatel, Salman Bey'in elinden tutup onu mezarlıktan dışarı çıkardı. İlerideki bir ağacın altına oturdular. Turnatel, bütün yolculuğunu bir bir anlatmaya başladı:

Orada Turnatel Hanım, geçtiği yolları, gördüğü serencamları, murassaları teker teker Selman Bey'e anlattı. Men

de ona vekâleten okuyorum. Her zaman devranımız şad olsun
inşallah.

Aldı Turnatel Hanım:

*Bîr kadeh nuş ettim ab-ı kevserden
Nice türlü türlü alâmet gördüm
Sanarsan yâr ile durduk ru be ru
Bakıp cemaline malumat gördüm*

*Gördüm cemalini okudum hece
Sardı etrafımı müneccim hoca
Yetmiş iki saat üç gün üç gece
Hab-ı naza dalıp pek gaflet gördüm*

*Uyandım etrafa baktım galmagal
Kimi remil atar kimi söyler fâl
Bir Eyyam Müneccim malûm etti hal
Her pünhan sırrımı ber-hayat gördüm*

*Eyyam Müneccim'e babam inandı
Fikri vakıf olup sırrıma kandı
Özü menden fena alıştı yandı
Rahm ü insaf ehl-i adalet gördüm*

*Babam tertip düzüp koştı yollara
Remil ata ata düştük çöllere
On dört gün yalvardım esen yellere
Gark oldum ummana el-afât gördüm*

*Afattan kurtulup deryayı geçtik
Issız beri yaban dağları aştık
Bir buçuk ay kûh u ormana düştük
Kırk beş gün cihanı zulumat gördüm*

*Geldik bir deryayı geçtik ol va'de
Azgın canavarlar eyledi seda
Bütün dev misalli benzer ifrite
Nice canlı cinli bed sıfat gördüm*

Ordan geçtik düştük sahraya düze
Kuh-ı Billur Dağı göründü göze
Dönderip deryayı ateşe köze
Hakk'ın ikrarında bu hikmet gördüm

Miniben gemiye açtık yelkeni
Bad esip titretti cesette camı
Sanarsan ki koptu Nuh'un Tufanı
Ruz-ı mahşer yevmü'l-kıyamet gördüm

Gemi paralandı hep künfeyekün
Bir tahtada kaldık otuz altı gün
Kudretten yetişti hoş sedalı ün
Derviş libasında bir belet gördüm

O dervişin şavkı benzer fenere
Gör ne keramettir bir bak hünere
"Yum gözünü" deyip attı kenara
Sırrı nihayetsiz mucizat gördüm

Her ne yana baktık berri yaban çöl
Çakallar sesinden anlaşılmaz dil
Enter maymun aslan kaplan pelenk fil
Vahşi makulesi hayvanat gördüm

Bir makule gördüm sihirbaz cazı
Korku çekip Hakk'a ettim niyazı
Okudu Esmâ'yı hıfz etti bizi
Eyyam Müneccim'de keramet gördüm

Bir payitaht azim sehere geldik
Sekiz gün eylenip sakinet olduk
Ne dinin anladık ne dilin kandık
Bilinmez acaip mahlûkat gördüm.

O mekândan nefret ettik durmadık

*Kelme sual edip haber sormadık
Dört ay on gün benî insan görmedik
Baktıkça cihanı harabat gördüm*

*Ordan geldik bir erkânsız diyara
Kabilleri hayın yüzleri kara
Tanımazlar Hakk'ı taparlar nâra
İblis'e inanan itikat gördüm.*

*Bir makule gördüm karşı be karşı
Tayfa tayfa durup eyler savaşı
Meydanda tanımaz kardaş kardaşı
Oğulu babaya hıyanet gördüm*

*Ordan geçtik geldik bir mağraya
Bizi koşun sarıp aldı araya
Meni zenne görüp döndü geriye
Haramı başında merhamet gördüm*

*Devr ü eyyam geçti bir buçuk sene
Geldik Arabistan siyah insana
Bütün kanlı katil kast eder cana
Azim korku çekip çok mihnet gördüm*

*Nevadır ülkesi el halkı nası
Hiç düvele haraç vermez cümlesi
Padişah tanımaz devlete asi
Şurutsuz kanunsuz memleket gördüm*

*Cim şehrine gitsen dertli sağalı(r)
Ağır zümresi var beyli ağalı
Güzelleri gezer altın cığalı
Türlü türlü cilve nezaket gördüm*

*Geçtik Firengistan bir tahtığâha
Atlas kumaşına yerişmez paha
Cumhur cevap verir her padişaha*

Ferahında mahir marifet gördüm

*İngiliz'in çoktu devleti varı
Tahtında hökmeder bir koca karı
Ruz u şeb kırlarlar ticaret kârı
Her birinde gayrı zanaat gördüm*

*Bize selâm durdu Mısır koşunu
Mubah gördüm baharını kışını
Mahsulâtı düvellere taşını(r)
Her bir vilâyetten ganimet gördüm*

*İran ülkesinde olan halk u nas
Fermanlı hanlar var hünkâra kıyas
Adil divan keser kısasa kısas
Ecel meydanında siyaset gördüm*

*İstanbul'da gördüm ikram izzeti
Âlemde bulunmaz emsal nisbeti
Altın hal sim ü zer zevk ü ziyneti
Al-Osman tahtında saltanat gördüm*

*Tahtında Zıllullah hem Sadr-ı azam
On iki vükela cumhur mevcut cem
Kadı müftü vezir hem Şeyhülislâm
Adil divan kesen şeriat gördüm*

*Yedi dağ üstüne eyledim nazar
Bisti çar bab gördüm etrafı hisar
Seng-i Fatih Sultan Eyyübü'l-Ensar
Makamı evliya ziyaret gördüm*

*Minareler ser çekipti havaya
Şeyih maşeyihler durup duvaya
Dille vasfolunmaz Ayasofiya
Emri Hakk'a muti ibadet gördüm*

Güzeleri cilve satar can alı(r)
Gözleri sürmeli eller kınalı
Mücevher mülveri inci taneli
Fiyatı bilinmez zî-kıymet gördüm

Faya zer Hatayî giyinirler has
İstifa dayreli fıstanı canfes
Hep alafıranga gezerler dal fes
Hüsnü üryan rikab hub kamet gördüm

Düvelllerden gemi işler sağ u sol
Bütün dar boğazdan gelir geçer yol
Farsî lügat söyler yetmiş iki dil
Çarşı pazarında her millet gördüm

Batum'da çok gördüm tertip düzeni
Hiç kimsenin yetmez zihni izanı
Hükm-i imparator ferman yazanı
Rusya Çarlığında çok kuvvet gördüm

Her kütüphaneye yazılıp namı
Yedi düvel ona bac verir hamı
Maşın kurup vapur ateşli gemi
Taze ihdas olan çok icat gördüm

Bedişhan şehrine kıldık seferi
Hoş göründü göze taşı duvarı
Teselli cevaptan ferah haberi
Vasf-ı hal anlayıp işaret gördüm

Ser hisar muhakkim bentli her taraf
Makaslama toplar dizilif saf saf
Yedi düvel ondan daim çeker hayf
Böyle tertip düzmüş ihtiyat gördüm

Her ne yana baktık ise çöl yaban
Dedik imdat eyle ya Şah-ı Huban

*Yolumuza irast geldi bir çoban
Dindirdim tel ehli derdi bent gördüm*

*Çoban malum etti ol teftişleri
Zar çekif sızlattı uçan kuşları
Senin çektiçeyin mihnet işleri
Min evvel yıl âhir hikâyet gördüm*

*Bir sene on dört ay gezdik il be il
Menzile kalmıştı üç saatlik yol
Eyyam Münecim'in hayali müşkil
Dağıtıp zihnini hacalet gördüm*

*Üç gün nazar ettim bu kabristana
Baktım ki olupsun şem'a pervane
Alışıp var azam od düştü cana
Endişeler çekip meşakket gördüm*

*Turnatel'in budur söz muhtasarı
Aşk ucundan içtim âb-u kevseri
Çok cefalar çekip belâlı seri
Şükür gelip seni selâmet gördüm*

Bu iki âşık orada kollarını açıp tekrar birbirine sarıldılar.

*Sandal şana siyah tele
Şeyda bülbül kızıl güle
Gümüş kemer ince bele
Yeşilbaş suna duru göle
İpek köynek kaddi dala
Nâkşger bezmeni kulaç kola
Farsî lûgat imran dile
Ürkek sona duru göle
Aç arı çiçeğe kör it motala
İğdir pambuğa Azerî bozbaş
Kars hamama, Ardahan kayışa
Çıldır çeçile Şüregel lavaşa
Posof da zinele Yerli haşıla
Deve kangala, Tekeme hangele*

Kürt şivli beze âşık saza

sarılr gibi sarıldılar. Salman bey Allah'ına şükretti:

-Allah'ım, dedi. Birini elimden aldın ama onun bir benzerini verdin. Düşümde aşkına bade içtiğim Turnatel'i aramaya giderken, yoluma, onun benzeri Gevher'i çıkardın. Men de onu, "Esas sevgilim budur." diye aldım getirdim. En güzel günlerimizde onu elimden aldın, şimdi karşıma Turnatel'i çıkardın. Aklım şaştı, hayalim karıştı; yaralı yüreğime yeniden aşk ateşi düştü, dedi.

Bu sırada Münecim yanlarına geldi.

Onları birbirine sarılmış görünce; "Kızım el-haya ve'l-iman." dedi. O zaman Turnatel, Salman Bey'den ayrıldı. Onun elinden tutup Eyyam Münecim'in yanına getirdi.

Eyyam Münecim, olup biteni öğrenmek istedi. Turnatel Eyyam Münecim'e müjdeyi verdi. Bakalım ne dedi, Eyyam Münecim ne duydu, sizler ne dinleyeceksiniz. O bunu okudu, men de sizin sağlığınıza okuyorum.

Aldı Turnatel Hanım:

*Selam Eyyam Münecim
Bu yerlerin hanı gelir
Hükm-i vilâyet vezir
Cihan ser-aslanı gelir*

*Yârinen verdik el ele
Kol-boyun olmuşuk bele
Tazim kıl çık karşı yola
Gönlümün mihmanı gelir*

*Turnatel aldı muradı
Meni mecnun eden budu
Ruhumun cesette şadı
Canımın cananı gelir*

Eyyam Münecim, Salman Bey, Turnatel Hanım her üçü geldiler şehre. Alihan Vezir'le hanımına haber verildi. Bunlar habere çok sevindiler. Cümle şehir yastan çıkıp sevince gark

oldu. Turnatel'le Salman Bey, Gevher Hanım'ın kırkı çıkana kadar her sabah mezarına gidip ziyaret ettiler, dualar ettiler. Kırk gün dolunca, nikâhları kıyıldı. Toy düğün kuruldu. Kırk gün kırk gece toy düğün yapıldı. Düğün devam ederken Gevher Hanım için yapılan yarım kalmış saray da bitirildi. Gerdek gecesi, Salman Bey, keklik sekişli, güvercin duruşlu, sürmeli ceylan gözlü Turnatel'e bakalım ne dedi, Turnatel de ne cevap verdi:

Salman Bey:

*Ela gözlü nazlı dilber sen safa gelifsen bize
Al yanakta hal görüner müptelayam bedir yüze
Alma yanak billur bunak ne vasma gelir ne söze
Aşkıyın divanesiyem bak sinem üstünde köze
Hilâl kaşın aklım alar hayalim uğrar emraza
Hiç mende takat kalmadı akar leblerinden meze.*

Aldı Turnatel:

*Mukadder yazılıf kader düşmüşem çöllere düze
Aşkın meni dolandırır bir fikir eyle mülhaze
Haveran'dır ulusumuz Hatem derler ölkemize
Can içinde cananımsan civansan goncadan taze
Sevda nârı meni yaktı eyledi akıbet Mecnun
Aktarîf buldum yârimi her diyarı geze geze*

Aldı Salman:

*Şeker dilden o dudaktan bir hoş malumat ver mana
Müneccim esma okudu düştünüz çölü yamana
Mukadderatın cilvesi sizi getirdi bu yana
Meylinin müptelasıyam od tuştı şirin cana
Yaradanım hoş yaradıf meyil verdim Gevher Han'a
Hayalim baştan dağıldı daha gurmıyalım niza.*

Aldı Turnatel:

Çok şükür olsun Huda'ya elin yetiştî elime

*Yaradanım yardım kıldı benim perişan halime
Pervaz edif şeyda bülbül akıbet göndü gülüme
Kötüler murat almasın fehle kuruf terlanıma
Müneccim müjdeyi versin hem ulusa hem elime
Bu dünyanın var devleti hiç zerre görünmez göze*

Aldı Salman:

*Salman'ım muradım aldım şad oldu perişan halim
Muntazıram mah cemale yetiştı heflek maralım
Aklım oluf perakende zay oldu fikr ü hayalim
Sıdkı huluskârlı yâre şem'a pervanesi olam
Tarih bin üç yüz on birde bele oldu vâsf-ı hâlîm
Var olsun ulusum elim Şenlik'ten armağan size*

Aldı Turnatel:

*Beş iklimi geçtim geldim nice vardım bu mahale
Meni gönlünde yâd ettin niye düştün galmagale
Sana kimler fehle kurdu seni saldı fitne-fele
Çoban'dan malûmat aldık müjde verdi **Turnatel'e**
Ordan kabristana geldik Eyyam Müneccim'le bile
Canım sana feda olsun sundum sana naz ü gamze...*

Sözler sona erdi, iki âşık muratlarına nail oldular. Eyyam Müneccim'in eline Turnatel'i teslim ettiğine dair Alihan Vezir'in mühürlü bir fermanı verip onu Hatem şehrine yolcu ettiler.

Kötüler, cezasını buldu, iyiler isteğine erdi, âşıklar muradını aldı, bizim sözümüz de burada hitam buldu. Ustamızın adı Hızır, elimizden gelen budur. Geldik, sözün sonuna, size epey zahmet verdik. Hikâye söyleyip gün geçirdik, saz çalıp aşk bağına girdik. Ustaların ustası Çıldırılı Âşık Şenlik'e de Allah rehmet eyleye. Amin!

Kaya, Doğan, (2013b). Âşık Şenlik'in Sevdakâr ile Gülenaz Hikâyesi, Sivas, Vilayet Yayınevi.

SEVDAKÂR İLE GÜLENAZ HİKÂYESİ

Men Karşılı Âşık İslam Erdener.

Söyleyecek olduğumuz hikâyemiz Sevdakâr ile Gülenaz hikâyesi. Biz, hikâyelerimize üstatlarımızdan aldığımız sözlerle böyle başlarız.

5

*Aşk-ı ihtilat,
Seyr-i meşkulat,
Zevk ile sohbet
Vasf-ı hikâyet,
İzzet ü iltifat*

10 ile huzurlarımızda nerelerden ve kimlerden haber vermeli?

Birinci perde; İran'ın İsfahan şehrinden, İsfahan Padişahı *Şahoğlu Şah Abbas*'dan, Vezir *Allahverdi*'den, *Becan Pehlivan*'dan, *Mısır Kralı*'ndan, Mısır Kralı'nın baş vezirinden ve askerî kuvvetinden, Şahoğlu Şah Abbas'ın birinci hanımı *Peri Hanım*'dan ikinci hanımı, cariyesi *Gülşah Sultan*'dan, kırk ince cariyelerden, *Koca Nene*'den, oğul *Sevdakâr Şah*'dan ve askerî kuvvetinden;

15

İkinci perde; *Kandehar Padişahı*'ndan, onun kızı *Gülenaz Sultan*'dan, Gülenaz Sultan'ın *Taya Nene*'sinden, *Has Bahçe*'den
20 ve Gülenaz Sultan'ın cariyelerinden ve onun askerî kuvvetinden;

20

Üçüncü perde; *Haramibaşı*'ndan, Vezir *Allahverdi*'den, Tahran şehrinden, Tahran Padişahı'ndan, onun bacası *Zöhre hanım*'dan...

Bahsedecek mevzuumuz, bu ismi geçen memleketlerde
25 ve ismi geçen şahıslar arasında cereyan edecektir. Göz ile görmemişiz, bizden evvelki üstatlardan dil ile öyle bellemişiz ki İsfahan'da Şahoğlu Şah Abbas namında, çok adaletli ve merhametli bir hükümdar var idi. Bunun adaleti ve merhameti her tarafta bilinirdi. Bütün kâinat ona duacıydı, herkes ondan

30 razıydı. Bunu Mısır Kralı da duymuştu. Ona haset eyledi, baş vezirine hemen emir verdi. Dedi ki:

-Şubelere haber ver, on bir posta asker toplanacak, İran'a Şahoğlu Şah Abbas'ın üzerine harbe gideceğiz.

35 Vezir aldığı emre göre şubelere haber verdi. Yakın bir müddette asker toplandı. Tekmili verdi, Mısır Kralına. Mısır Kralı ikinci vezirine, tahtı, tacı emanet etti, kendisi de cenk elbisesi giyindi, atına bindi, zamanın düstur mizanına göre, bir de yedeğine at çekti "Ver elini İran" deyip yola çıktı. Bunlar
40 epey gittikten sonra İran topraklarına geldiler. İran'ın o zaman payitahtı İsfahan'mış. İsfahan şehrine bir buçuk gün kala, asker bir nehir kenarına kondu, çadırlar kuruldu. Asker istirahatata geçti.

Mısır Kralı iki tane elçiye yazı verdi ve elçilerini Şahoğlu
45 Şah Abbas'a gönderdi. Elçiler bir zaman sonra şehre gelir. Tahtıgâh binasının önüne geldiler ve izin istediler içeri gitmeleri için. Şah Abbas'a haber verdiler. Şah Abbas müsaade etti. Elçiler girdi içeri, zamanın düsturuna göre içeri girer girmez, elçiler selâm verdi ve toprağa düşüp kalktılar, el pençe
50 durdular ve getirmiş oldukları yazıyı da Şahoğlu Şah Abbas'ın masasına koydular. Şahoğlu Şah Abbas veziri Allahverdi Han'a emir verdi. Dedi ki:

-Hele bak! Bunlar ne istiyor, kimdir bunlar?

Efendim bunlara buyur etti, oturdular. Tabi elçiye zeval
55 yoktur bunları Vezir Allahverdi Han, aldı zarfı açtı ve kâğıdı okudu ve gülümsedi.

-Hele bak, bir sinek mandaya deyir ki gel dövüşek.

Dedi hükümdar;

-Vezir vezir! Edebiyat kullanma, ne demek istiyorsen?

60 Dedi:

-Mısır Kralı toprağımıza kadar gelmiş, bizden harp istiyor.

-Öyle mi?

-Evet.

Elçilere haber verdi,
65 -Derhal hazırız.
Elçiler gitti, haberi Mısır Kralı'na verdi.
Bu tarafta Şah Abbas ordusunu donattı. Efendim, Şah Abbas da kılıç kuşandı, ordunun başına geçti. Ordusu zamanın silahlarıyla teçhiz edilmişti. Çekti, sür ha sür etti, Mısır
70 Kralı'nın üzerine. Atının başını çekip generallerine dedi ki:
-Ordu, bu çay kenarında konsun, burada istirahat etsin, Men vezire bir şey söylemeyi unuttum, gedip tembihimi yapıp, yarın geleceğim.
Şah Abbas'ın buradaki maksadı başkaydı. O güne kadar
75 oğul olsun kız olsun bir zürriyeti yok idi. Böyle hesap etti ki; "Men harbe gedirem. Allah vermesin belki bir yay okunan veyahut bir kılıca rastladım, meni öldürdüler, benim nişanemi kestiler, dünya yüzünden. O zaman bu ülkenin hali ne olur?"
Bu fikirle geri dönüp Gülşah Sultan'ın sarayının önüne
80 geldi. Atından indi. İner inmez, hizmetçiler atını çekip götürdüler. Şahoğlu Şah Abbas, Gülşah Sultan'ın merdivenlerinden takır tukur yukarıya çıkmağa başladı. İçerden Gülşah Sultan baktı, merdivenlerin pillekenlerinde bir takırtı var. Çıktı balkona böyle sürmeli gözlerini eğdi ve baktı ki
85 Şahoğlu Şah Abbas yukarı doğru gelir. Kapıyı açtı, buyur etti. Şahoğlu Şah Abbas geçti oturdu. Kız buna hoş geldin etti ve geri geri çıktı. Bir kahve yaptı, getirdi, önüne koydu. Şahoğlu Şah Abbas kahvesini içtikten sonra boşu aldı götürdü. Yine geldi el bağladı, Şahoğlu Şah Abbas önünde böyle durdu.
90 Şah Abbas dedi ki:
-Kız insan misafire hoş geldin yapar, hoş geldinizden sonra da, "Ne istiyirsen?" diyer, neden konuşmadın?
-Dedi ki;
-Allahu âlem, Siz bu İran ülkesinin baş tacıyız. Men
95 sizin hanımınızım, bir cariyesiyim, baş cariyesi. Menim ne haddim var ki size diyem, neye geldiniz?

-Yok, dedi, sizin şahsınıza ait evinize gelmişim, men misafirem, uzun söz Kur'an'a yakışır. Men geldim, Allah'ın emri ile Peygamberimizin ahkâm-ı şer'iyesiyle sizi kendime helâl
100 edinmeye. Bu hususta sizden cevap istiyirem.

Gülşah Sultan ağladı.

-Kız niye ağladın? Meni beğenmedin mi, dedi.

-Hayır, benim ne haddim sizi beğenmeyem! Siz, öyle bir adaletli hükümdarsınız ki en az bir menzile, bir harbe gitseniz
105 en az dönüşünüz bir yıl, bir buçuk yıl çeker. Siz benimle burada nikâhlandınız, bir gece kaldınız. Hikmet Allah'tan, keramet insanlardadır. Baktın ki men sizden çocuğa kaldım. Sizin hanımınız Peri Hanım, bu sırra vukuf olursa, meni katırlar kuyruğunda helak ettirir. Men ona ağlıyram dedi.

110 -Hiç merak etme kimseye bildirme, dedi ve çıkardı bir Hâtem yüzük verdi. Şu yüzüğü de sana verirem. Oğlumuz olursa parmağına takın, kız olursa satın savın yiyin men gelene kadar. Men, dini bir âlimim aynı zamanda hükümdarım. Bizim dini inancımıza göre; iki melek benim omuzlarımdadır, iki
115 melek senin omuzlarındadır, mendeki melekler oğlan vekili, sizdeki melekler kız vekili, bu dört meleklerin şahadetiyle men nikâhımızı kendi elimle kıyaram dedi.

Şah Abbas, kendi nikâhını kendi eliyle kıydı. O gece yattılar, ertesi günü kalktılar. Dini ahkâmlarımızın emri neyse,
120 yıkanıp pir ü pak oldular. O zaman kahvaltısını yaptı, Şahoğlu Şah Abbas;

-Allahâısmarladık dedi, atını bindi yetiştirdi orduya. Yürüdü Mısır Kralı'nın üzerine. Mısır Kralı, yüksek, hâkim noktaları işgal etmişti. O zaman baktı ki İran, kuvvetlerini harekete
125 geçirmiş. Dedi ki içinden; "Menim gibi belki dört hükümdarın kuvveti ona yetişmez." Emir verdi, çadırları söktürdü. Tabana kuvvet, gerisin geriye kaçmağa başladı.

Şah Abbas orduları Mısır Kralı'nın ordusunun yakınına geldi. Becan Pehlivan adında bir pehlivanı vardı. Bu pehlivanın
130 sırtı yere gelmemişti, tek başına orduları bozardı. Şah Abbas döndü Becan Pehlivan'a dedi:

-Ne deyirsen Becan?

-Şahım sağ olsun, ne diyecem! Bunlara haddini bildirmeden men buradan geri dönmem, dedi.

135 Bunlar da sür ha sür ettiler, Mısır ordusunun peşi sıra, doğru Mısır'a. Mısır'ın payitahtı olan şehrine geldiler. Bir muazzam bina işgal etti. Şahoğlu Şah Abbas tahtıgâhını kurdu orda. Becan'a emir verdi.

140 -Buramın ıslahına başla, dedi. Bize itaat edene dokunma etmeyeni ıslah et, dedi.

Becan'ın kılıcı Mısır'da oynasın. Biz gelelim, İsfahan'da Şahoğlu Şah Abbas ikinci bir evlenmiş olduğu Gülşah Cariye'ye...

145 Gülşah Sultan, Allah'ın hikmeti çocuğa kaldı, gün be gün etekleri kısalmağa başladı. Mahallelerinden bir Koca Nene, bu sırra vukuf oldu. Koca Nene çarşafını örttü, eline bastonunu aldı, günlerin birinde Şahoğlu Şah Abbas'ın birinci hanımı olan Peri Hanım'ın evine gitti. Efendim, müsaade aldı girdi içeri.

-Selâmünaleyküm!

150 -Aleykümselâm.

Peri Hanım Nene'yi buyur etti, oturttu hoş geldin etti. Buna çay, kahve ikram etti. Çay, kahve ikram ettikten sonra Nene'nin ne istediğini sordu.

-Hanım Sultan derdim çok büyüktür, derdimi sorma!

155 -Derdini söylemeyene derman olunmaz. Söyle bakalım, derdin nedir, biz de ortak olalım.

Dedi ki:

160 -Sultan Hanım, Peri Hanım! Şahoğlu Şah Abbas, sizin gibi bir eşinin üzerine bir cariyeye kızı tenezzül edip nikâhlasa, ondan bir çocuğu olsa, sizi ona hizmetçi yapsa, benim bundan büyük derdim ne olur?

Peri Hanım:

-Ne deyirsen nene?

- Dedi;
- 165 -Men anamdan bir defa doğdum, bir daha söylemem, söyledim ya!
- Nene peki bunun çaresi?
- Artık men size haber vermeye geldim. Onun çaresine siz bakın.
- 170 Peri Hanım, emir verdi. Hazineden epey altın getirtti. Koca nineye verdi. Nene'ye dedi ki:
- Sen hiç korkma yavrum. Neçe ki men selâmetim, bu işin çaresine bakaram, dedi.
- Nene fakirdi, altını aldı, geldi, evine koydu. Artık plan
- 175 düşünmeye başladı.
- Günlerden bir gün Koca Nene, fakir kıyafetiyle geze dolana geldi, Gülşah Sultan'ın saraylarının merdiveninin dibine uzandı.
- Öldüm Allah, yandım Allah!
- 180 diye fizah etti. Fizahı göklere dayanırdı. İçerden bunu duyan Gülşah Sultan, dışarı çıktı. Baktı ki, bir koca karı merdivenlerin dibinde bar bar bağırır. İndi aşağı, bunu kaldırdı, koluna girdi, merdivenden yukarı çıkarttı, içerde oturttu, buna sıcak çay getirtti. Buna yemek hazırlığı yaptı, sofraya donattı. Yeyip içtikten
- 185 sonra;
- Söyle bakalım nene; nerelisen, neye geldin, niçin böyle fizah edirsən?
- Aman kızım, dedi. Biz 40 tene nenedik, Hacc'a gedirdik. Hac, otuz dokuzuna nasip oldu, mana olmadı. Men
- 190 sancılandım, hastalandım, onlar gitti, men gidemedim.
- Gülşah Sultan, bu neneye öyle hürmet etti ki artık bunun vasfı dile gelmez. Gün, dördüncü güne devroldu. Koca Nene, o gün insafa geldi. Sabah kahvaltısını yaptıktan sonra;
- Kızım Gülşah Sultan!
- 195 -Buyur nene.

-Sen bilir misen, men neye geldim?

-Valla, işte sen söylemiştin.

Dedi ki nene:

-Yooook! Men senin kastına garaz edip seni öldürmeye
200 gelmişim. Söz aramızda filan kişiyle. Sen mana iyilik yaptın,
çok hürmet ettin. Men bu iyiliğe karşı kemlik yaparsam, ruz-ı
kıyamette Allah mana zulüm eder. Şimdi yavrum senin
çocuğun olmağa kaç ay, kaç gün var. Onu mana söyle. Bu
andan itibaren sen hastasın, hemen yatağını ser, üzerini soyun,
205 gir yatağa. Sana dışarıya çıkmak yasak. Men gidip gelip Peri
Hanım'ı oyalayacağım. Ta ki senin çocuğun oluncaya kadar.
Çocuk doğduktan sonra başka şeyler düşünürüz.

-Vay Koca Nene! Allah senden razı olsun.

Koca Nene çıktı gitti evine. Arada bir gidip Peri Hanım'ı
210 ikna ederdi. Nihayet dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz
dakika tamam oldu. Gülşah cariyeye doğum yaptı. Nur topu gibi
bir erkek evlat dünya yüzüne getirdi. Bunun ebeliğini Koca
Nene de yaptı. Çocuğa ne lâzım gelirse, göbeğini kesti, yıkadı,
yuydu, kundak yaptı. Çocuk ağlamağa başladı. Koca Nene
215 korktu. Dedi:

-Kızım Gülşah Sultan!

-Buyur nene.

-Şimdi bu çocuk seni de meni de belâya sokar. Bu
çocuğu def etmemiz lâzımdır.

220 -Nene öldürecekse mi?

-Hayır.

-Peki ya ne yapacaksın, dedi.

-Bu çocuk bu memlekette, bu toprakta büyüyemez. Bunu
ecnebi bir devlete geçireceğiz. Orda büyüyecek.

225 Koca Nene, her gidip geldikçe Peri Hanım'dan çok aşırı
bahşişler almıştı, altın almıştı.

-Şimdi yavrum bu çocuğu sen al, benim biraz işlerim
var onları bitirip geleyim.

Koca Nene çok marifetli biriydi. Bir erkek elbisesi alıp
230 giyindi. Saçlarını tepesinin ortasına topladı, üzerine de bir
kalpak giyindi. Koca Nene oldu bir seyyah tüccar, yani bir
bezingân kıyafetine girdi. Kırk tene katır aldı. Dört tane katıra
da hizmetçi aldı, her on katıra da bir hizmetçi, efendim kırk
katıra da İran kumaşı yükledi. Öndeki katırın üzerinde de
235 kendisine yer yaptı. Geldi, çocuğu Gülşah Sultan'dan aldı,
çocuğun yüzüğünü de aldı. Şah Abbas'ın vermiş olduğu hatem
yüzüğü aldı. Öndeki katırın üzerine bindi. Hizmetçilere emir
verdi, sür ha sür ettiler. İran'dan geçtiler. Doğru Kandeher
şehrine geldi. Kandeher şehrinde endi. İner inmez kumaşı da
240 sattı, katırları da sattı. Hizmetçilerin de hakkını hesabını kesti,
yolcu etti. Kendisi kadın elbisesini giyindi. Kundağı aldı
kucağına, şehrin orta yerinde Ulu Cami diye bir caminin
havlusuna geldi. Şöyle böyle akşam namazı vaktine yakın idi.
Caminin havlusunda oturdu, kundak kucağında.

245 Kandeher Şahı her beş vakti bu camide kılardı. Kandeher
Şahının bir Koca Bağman'ı vardı, onu çok severdi. Biraz sonra
Kandeher şahı önde, Bağman arkada geldiler Cami-yi Şerife.
Kandeher Şahı girdi içeri, caminin mihrap olan yerine oturdu.
Koca Bağman döndü, baktı ki bir nene oturur, kucağında bir
250 körpe çocuk var. Bunu gördü. O da girdi içeri. Ezan okundu.
Namazlarını kıldılar. Kandeher Şahı geçti gitti. Bağman eylendi.
Koca Nene'nin tam karşısına geldi ki buna bir şey ihsan ede,
para vere, o zaman Koca Nene dedi ki:

-Yavrum! Allah senden razı olsun. Paraya herkesin
255 ihtiyacı var. Yalnız paradan evvel benim bir ihtiyacım var.
Meni bu gece Allah misafiri et dedi.

Bağman baktı, bunun kucağında bir de körpe sabi var.
Bağman sabiyi aldı kucağına, neneyi de yanına buyur etti, evine
götürdü. Kapıdan içeri girdiler bu sabinin kundağını beşik gibi
260 bir şeyin içine koydular. Bağman'ın da hiç çocuğu yok; bir
hanımı bir kendisi. Hanım baktı ki benim beyi bir misafirle
gelmiş. Allah ne vermişse sofraya donandı. Akşam yemeklerini
yediler, çaylarını içtiler, sofraya toplandı. Az sonra Koca Nene'nin

kısa kaburgasının altından bir sancı peydah oldu. Koca Nene
265 kendi kendine dedi ki;

-Men hayatımda böyle bir acılı sancı görmemiştim.
Muhakkak bu benim ecelimdir.

O zaman Bağman'ı da Bağman'ın hanımını da karşısına
aldı. Dedi;

270 -Gelin buraya. O körpe sabi Şahoğlu Şah Abbas'ındır.

Sonra olup biten serancamı bunlara anlattı.

-Bu çocuğu size verirem. Bak bu yüzük de bu
çocuğundur. İçinde Şah Abbas ismi yazılı. Bunu da size
verirem, dedi.

275 Üzerine ne kadar pul para varsa, hepsini de Bağman'a
bağış etti. Dedi;

-Bağman! Men öldükten sonra ister meni mezara koy,
ister kuyuya at, ister suya at. Herhalde men bu hastalıktan
kurtulamayacam.

280 Bir-iki saat sonra Koca Nene vefat etti, Allah'ın rahmetine
gitti.

Bağman gece vakti hiç durmadan mezarını falan kazdı,
yıkadı, yuydular. Hanımıyla beraber götürüp defin ettiler. "Bu iş
dallanırsa başımız belâya girer." diye korkurlardı. Eve gelince

285 Bağman hanımına dedi ki:

-Hanım, bizim birkaç tene çocuğumuz oldu, yaşamadı,
öldüler. Sonra da çocuğumuz olmadı. Cenab-ı Allah kimine
elden verir, kimine belden verir. Demek ki bizim belden
nasibimiz yokmuş, bizim nasibimiz eldenmiş. Şimdi gömleğini
290 soyun, üç defa bu çocuğu gömleğinden geçir. Elli bin tene
Şahoğlu Şah Abbas olsa, men yine bu çocuğu vermem, bu
çocuk benimdir. Sen bunun büyötmeye bak, dedi.

Hanımı çocuğu bağrına bastı, büyötmeye başladı.
Efendim hikâyelerde çocuk çabuk büyöür tabi. Çocuk beş yaşına
295 geldi. Bir Cuma günü çocuğu güzel giydirmişti, gözlerini
sürmelemişti, ellerini kınalamıştı. Çocuk kapıda oynuyordu.
Kandehar Şahı Cuma namazına gedecek, bu kapıdan geçerken

baktı Bağman'ın kapısında o kader sevimli bir çocuk var ki sorma.

- 300 -Bağman Bağman!
Bağman dışarı çıktı.
-Lebbeyk ya Padişahım, dedi.
-Bağman bu çocuk kimindir?
-Şahım, dedi çocuk bizimdir.
- 305 -Barekallah Bağman, dedi senin yalanına. Bizim bildiğimize göre senin birkaç tene çocuğun oldu, öldü, yaşamadı. Daha da çocuğunuz olmadı. Peki, bu yalanı nerden konuşursan?
Dedi ki:
- 310 -Hâşâ haklısınız şahım. Tahminime göre, bundan beş yıl evvel bir akşam oturmuştuk, bir derviş baka geldi, bize misafir oldu ve bizden sordu.
-Sizin çocuğunuz falan yok mu?
-Yok, dedik. Bize bir muska verdi. İşte yukarda Allah'ın izniyle Allah aşağıda o dervişin sayesinde bu çocuğa sahip olduk. Bugün yaşı beş, bize de tembih etmişti beş yaşına kader dışarı çıkarmayın nazar değer, senin çocuğun yaşamır. Bugün yaşı beş, anası da giydirmiş, dışarı çıkarmış. Çocuk bizimdir.
- 315 Çocuk çok sevimliydi. Kandeher Şahı, çocuğu kaldırıp
320 öptü, yere koydu. Ceplerine harçlık koydu.
-Bağman bunun ismi nedir?
-Vallahi Şah'ım, siz ne lâyük görürseniz odur.
Çocuk çok sevimli olduğu için Kandeher Şahı çocuğun ismini koydu Sevdakâr.
- 325 Geçti gitti, namazlarını kıldılar.
Efendim! Bağban, çocuğu sünnet ettirdi, okuttu Bu çocuk bir kaç sene okuduktan sonra tahsilini bitirdi. Tabi Bağman ihtiyarladı, fakat Sevdakâr 17-18 yaşlarına geldi.

Bir gün çarşıdan Sevdakâr mahalle yoluna girdi evlerine
330 gedir. Bunun da okul arkadaşı, sözüüm ona başı kel bir arkadaşı
var. Bunun arkasında, bunun şapkasını kaldırdı. Şapkası yere
düştü, bu kel arkadaşı şapkayı aldı. Başına koydu, geri döndü ve
baktı ki bu Bağman'ın oğludur. Çok ağır ağır kelimeler konuştu.
Dedi.

335 -Yav, sen utanmırsan mı? İhtiyar baban bağda
bahçıvanlık yapıyor, bağmanlık edir. Sen boş boğaz boş boğaz
mahallede, şehirde dolaşırsan, ayıp olmur mu? Üstelik bir de
menim şapkamı mapkamı yere atıp benimle alay edersen.

Sevdakâr Şehzade'ye o güne kadar öyle bir acılı ve ağır
340 bir kelime kimse kullanmamıştı. Bu acılı sözleri duyduktan
sonra Sevdakâr geldi evlerine. Tabi gözünü açıp Bağman'ı baba
hanımını ana bilmişti.

-Anacan, dedi. Bu sabah yatağımdan geç kalktım, Acaba
babam hangi bahçeye gitti, dedi.

345 -Yavrum dedi kadın, gül bahçesine gitti. Gel benim
yavrum yemek hazır, bir yemek yiyelim.

-Ana benim bir kel arkadaşım vardı. Mana o kadar
yemek yedirdi ki men yarın bu zamana kadar yemek istemirem.

Oradan çıkıp babasının olduğu gül bahçesine geldi.

350 -Selâmünaleyküm, baba.

-Vay aleykümselâm.

-İşin kolay gelsin.

-Hoş geldin yavrum.

-Baba, elindeki beli mana verir misin? Aldı beli eline,
355 belin ucunu yere dayadı, sapını göğsüne.

-Baba! Bugüne kadar siz çalıştınız, çabaladınız meni
büyüttünüz. Artık bundan sonra çalışıp sizi saklamak benim
hakkım. Siz gidin, beş vakit namazınızı kılın. Artık namazınızda
niyazınızda olun. Bu bağmanlık mana geçti.

360 -Evladım, sen acemisin.

-Yok baba, dedi. Sizden daha güzel becerebilirem.

Babası, "Allah sana şükür" deyip döndü gitti evine. Kendi kendine; "Yâ Rabbi sen sonunu hayır et. Adamın kendi oğlundan kendisine hayrı yoktur. Bu elden olan oğulun acaba
365 mana hayrı olacak mı?" deyip geçti gitti evine. Tabi genç yaşlı bir delikanlıyla ihtiyar bir adamın hevesi bir olmaz ki. Sevdakâr, başladı bağı bellemeye.

Bu bağ, bu bahçe Kandehar Şahı'nın kızı Gülenaz Sultan'ın idi, fakat Sevdakâr Şahzade bunu bilmirdi.

370 Bir gün Gülenaz Sultan cariyelerine dedi ki;
-Herkes elbisesini giyinsin, bahçeleri gezmeye gideceğiz.

Başta Gülenaz Sultan, kırk ince carie elbiselerini giydiler, bahçeleri gezmeye çıktılar. Geze toza, dolana dolaşa gül bahçesine geldiler. Gülenaz Sultan dedi ki:

375 -Kızlar dağılın, bir deste gül toplayın; geri giderken gül götürelim.

Kızlar dağıldı gül toplamağa. Gülenaz Sultan'ın da mevsimi de genç mevsimi; bunun da yaşı genç. Başladı, güllerin arasında gezip dolaşmağa. Biraz ileri gitti, elli metre kadar ileri
380 baktı ki genç bir bağman gül ağaçlarının arasında kendi işiyle meşgul, ama bunun arkası Gülenaz Sultan'a doğruydu. Gülenaz Sultan bunu görür görmez, kendi fikrinde; "Heyy benim gül bahçem. Sen binlerce yaşa. Demek ki mana böyle bir fidan gibi bağman da yetiştirmişsin."

385 O sırada Sevdakâr Şah, -elinde bağ budama aletleri- geriye döndü. Cephesini Gülenaz Sultan'a doğru dönünce, Gülenaz Sultan oğlana şöyle bir baktı. Bakınca bir gönülden bin gönüle vuruldu ve âşık oldu. Orada "Hıh" dedi, dizi kırık deve gibi yere düştü. Biraz sonra kızlar toplandılar bunun başına

390 -Aman Şahzade Sultan, hayrola!
-Kızlar, dedi, meni götürün çok hastalandım, kötülendim.

Getirdiler bunu sarayına O zaman efendim büyüklerin çocuklarına taye neneler tayin edilirdi. O nineler büyüklerin çocuklarını beslerdi, büyütürdü. Bunun da bir taye nenesi vardı.

395 Haaa! Bir de sır arkadaşı bir kız vardı Buna dedi ki;

- Tez, taye nenemi mana çağırın.
Kız, taya nenesini çağırdı. Nene geldi kapıdan içeri girdi.
-Buyur kızım.
Gülenaz Sultan'ı yatakta görünce şaşırıldı ve üzüldü.
- 400 -Yavrum geçmiş olsun.
Bunu öptü möptü, sevdi.
-Hayrola dedi.
-Nene işte rahatsız oldum.
-Niye yavrum?
- 405 -Bilmirem.
Nene çayını kahvesini içtikten sonra bunun ateşine baktı,
nabzını tuttu.
-Ne istersen iste yavrum dedi. Men gücüm yettiği kadar
da hizmetimi esirgemem sizden.
- 410 O zaman Gülenaz Sultan kalktı, oturdu.
-Koca Nene benim sözlereme kulak as. Firkat bir el
verdi. Bakalım, Gülenaz Sultan Koca Nene'ye ne söylesin, Koca
Nene ne dinlesin. Ondan vekil men okuyayım, meni dinleyenler
sağlığına, her zaman devranımız şâd olsun.
- 415 (Baş divânî)
*İçtim aşkın badesinden nûş eyle kan dediler
Sarfet sine defterinden cevahir kân dediler
Serini sevdaya salan giyer gam libasını
Aşk odunun alavına alışıp yan dediler*
- 420 Koca Nene dedi;
-Kızım kim dedi?
-Nene kulah as.
Koca Nene anlamır ya! İkinci hanesini bu şekil okuyur:
- 425 *Üy be üy cümle azamda hicr-i gam oldu maden
Gözümün iptilâsıdır gönlümü gamgin eden
Müştakın yâda gelende el çekersin dünyadan*

Cisminde ruhun titirer cesette can dediler

430 *Gülenaz'am aşk ucundan olmuşam cünun deli
Sevda zulmü bir belâdır kahrımı çeken bili(r)
Sinemin nev-baharında açılan gonca gülü
Hasbahçe'nin bağmanına teslim et sen dediler*

Koca Nene:

-Kızım, kim ne dedi onu mana söyle.

435 Gülenaz Sultan baktı ki Koca Nene'nin asla ariflikte hakkı
yoktur. Dedi ki;

-Koca Nene meni Hasbahçe'nin bağmanına versinler, men onunla evlenecem, ona gedecem.

Bunu duyunca Koca Nene buna kızdı ve kahretti. Sandı ki Has Bahçe'nin ihtiyar bağmanını istiyir.

440 -Artık bundan sonra gözüm seni görmesin, deyip, hırs etti evine gitti.

Koca Nene, fakir bir neneydi. Gülenaz Sultan'ın verdiği bir kaç kuruş parayla geçinirdi. Koca Nene'nin de bir kızı var idi. Koca Nene en az 5-6 gün evden çıkmadı. Koca Nene'nin 445 kızı tekneyi, tabağı, sandığı, sepeti yokladı, baktı evde hiç bir parça ekmek parçası bile yoktur.

-Ana dedi, ekmek yoktur.

-Ne yapayım kızım?

-Para ver, dedi.

450 -Para yoktur.

-Git Gülenaz'ın yanına dedi.

-Gülenaz ölsün, sen de onun yanına uzan.

-Niye?

455 -O iki ayağını bir başmağa koymuş, deyir; "Meni Hasbahçe'nin bağmanına versinler, men onunla evlenecem, ona gedecem."

Bunu duyunca kız anasının yakasından tuttu, sürükleye sürükleye dışarıdaki kapıya kadar getirdi, dedi ki:

460 -Sen ne söylüyürsen? Senin bu saçın ağarmış, aklın niye ağarmamış? Efendim bir atasözü var; "Mollaya para versin, ölü ne olursa olsun." Sen git paramı al, geçimine bak, o kime gederse gitsin sana ne! Eğer para getirmezsensin bu eve gelme, dedi.

Koca Nene orda ayıldı. Dedi ki; "Bu kız menden akıllı."
465 Efendim döndü ikinci bir sefer, Gülenaz Sultan'ın sarayına geldi. Geldi kapıdan içeri girdi, selâm verdi. Cariyeler ayağı kalktı. Gülenaz Sultan bunu buyur etti, oturttular. Neyse; "çay, kahve, tütün, keyifler oldu bütün." Yemeklerini falan yediler, sofrayı toplandıktan sonra;

470 -Kızım, dedi. Hele bir söyle bakayım, senin isteğin nedir, ne demek istiyürsen?

-Dedi nene kulak as, bak gör sene ne diyecem.

Gülenaz Sultan, götürüp bu cigalı tecnisi okuyur, Koca Nene ve kızları dinliyr, vekâleten men okuyuram, bizi
475 dinleyenlerin sağlığına...

480 *Nagehandan ataş alıp yanaram
Arzuhalım yetirseniz bir yara
Men ezzinem bir yara
Bir hicrândı(r) bir yara
Dert bilen tabib gelse
Merhem sever bir yara
Gece gündüz dîde gıryan olmuşam
Leyl ü nehar intizarem bir yara*

-Kızım bir yaran mı var senin; yaran nerendedir?

485 Nene, gene anlamadı. Gülenaz Sultan ikincisini söylüyür.

- 490 *Var mı benim tek müştâğına leliyen
Şirin cânı aşk oduna taliyan
Men ezzinem kahyam
Talan düşüp taliyan
Diyerler murat alır
Ha'tdan dilek dileyen
Meni bele deli derviş eyliyen
Bir efkârdır bir hicrandır bir yara*
- 495 -Kızım yaran bir midir, başka yerinde gene yara var mı?
Gülenaz Sultan baktı ki bu Nene'nin hiç anlayışta hakkı yoktur.
-Nene kulak as.
Aldı Gülenaz:
- 500 *Gülenaz'ın kara bahtı ağ değil
Sinem üste çalı çapraz dağ değil
Men ezzinem dağ değil
Düyün değil dağ değil
Geçti devr-i zamana
Zaptı mümkün çağ değil*
- 505 *Var endamım baştanbaşa sağ değil
Yüz bin yerden şan şan oluf bir yara*
- Gülenaz, bu sözleri ağlayarak söyledi. Bunu görünce Nene de ağlamaya başladı. Gülenaz'ın sözlerinden gene bir şey anlamamıştı.
- 510 -Yavrum! Mana açık söyle sevdiğin kimdir, dedi.
Gülenaz tekrar aldı, bakalım ne dedi:
- 515 *Lelinciyem dide giryan olmuşam
Müşkil işim bitirseniz ne olur
Gözü yolda intizarlı kalmışam
Muradımız yetirseniz ne olur
Ne dane
Sırrın deme nadane
Aktardım ne gül taptım*

Viran bağda ne dane

520 *Aşk ehline bele zulüm olur mu?
Felek perakende saldı yolumu
Gözyaşımla vâsf-ı arzu halimi
Yazıp yara götürseniz ne olur
Can deye
525 Vefalıya can deye
Görmedim hercayiler
Cananına can deye*

***Gülenaz Sultan**'am çekerem ahı
Kametim şuh kaddim süca sürahi
530 Sevdiğim zulüm-kâr Sevdakâr şahı
Bize mihman getirseniz ne olur
Alma yanı
Kırmızı alma yanı
Nası(l) kabre koyarlar
535 Muradın almayanı*

-Hay hay benim yavrum! Şimdi benim vazifem nedir?

-Gedeceksen Hasbahçe'nin bağmanını onu alıp mana getireceksen.

Taya Nene'sinin ceplerini de parayla doldurdu. Taya Nene sevine sevine düştü yola. Yürüdü doğru Hasbahçe'ye.
540 Bahçeden bahçe kapısından girdi içeri, bahçeyi aramağa başladı. Biraz ileri gitmişti, baktı ki delikanlı bir oğlan. Suphanallah o kadar yakışıklı ki sorma. Sevdakâr Şahzade, elinde bağ budama bıçağı, birden yaprakların arasından baktı ki bir Koca Nene mana kendisine bakır.

545 -Nene, hayrola neye bakırsan?

Dedi;

-Oğul, sana bakıram.

-Niye?

-Dedi

550 -Oğul, İsfahan'da Şahoğlu Şah Abbas namında bir adam
duydun mu?

-Evet.

-Onun öyle şansı var ki el atıp yerden bir avuç toprak
alsa, elini açsa, hepsi altın olur. Senin şansın ondan yaverdir.

555 -Nene nasıl?

-Haa! Yavrum dinle. Bizim bu Kandehar Şah'ının bir kızı
var, Gülenaz Sultan isminde. 16-17 yaşlarındadır. Seni nerede
görmüşse, senin aşkın ile yanıp tutuşmaktadır. Gel seni
götüreyim. Onun aşkı sana, senin aşkın ona, kıyamete kadar
560 yeter.

Sevdakâr Şehzade, kendi kendine dedi ki; "Masalların
içinde koca neneler insanı götürür dağdan, taştan atar, telef
eder öldürürmüş. Herhalde bu, o masalda söylenen
nenelerdendi, meni öldürecek." Beli omzuna kaldırdı;

565 -Nene buyur gedek, dedi.

Taya Nene düştü öne, Sevdakâr da bunun peşi sıra.
Nene'nin neden haberi var, hiç bir şeyden haberi yok. Hisar
duvarına yanaştılar. Nene arkadan habersiz. Sevdakâr, ayağının
birini ileri koydu, birini geri koydu, var kuvvetiyle gerildi,
570 nenenin bu sol taraf kaburgalarının üstüne, elindeki beli nasıl
vurduysa Nene'yi boylu boyunca uzattı. Taya Nene baktı,
düşündü, "İkinci bir bel inerse, Hz. Âdem gözünü açınca
kadar mana göz açmak yoktur." Oradan sürünerek acıyla kaçtı,
bağdan çıktı, yürüdü saraya.

575 Taya Nene yavaş yavaş gelmede olsun Gülenaz Sultan,
tez tez balkona çıkıp bakırdı. Bir zaman çıktı ki nene perişan
bir vaziyette gelir. O zaman döndü girdi içeri. Nene kapıdan
içeri girdi. Merdivenlerin pillekenlerinden çıktı. Kapıyı açtı içeri
girer girmez Gülenaz Sultan'a aşkı bir fırkat verdi. Alsın
580 bakalım nenenin gelişine ne söylesin? Taya Nene de karşılık
desin. Biz okuyalım, bizi dinleyenler sağlığına. Her zaman
devranımız şâd olsun.

(Makamı: *Telli Karacı*)

585 *Söyle görüm ne haberle gelirsen*
Ezizim vefakâr emektar taya
Dindirmeden düzer sinem üstüne
Felek tan okların mindirip yaya

Taya Nene dedi;

590 -Hele dur kızım sen bu delikanlının aşkına bir şeyler
söylüyürsen. Men de demin bağda bir bel yemişem. O belin
korkusuna bak, benim cevabı al.

Aldı Koca Nene:

595 *Dindirmeynen dide giryan olmuşam*
Akıp çeşmim yaşı dönüpdü çaya
Yetişende meni bed-nam eyledi
Bed asıldan ne ar olur ne haya

Aldı Gülnaz Sultan:

600 *Gördün mü bi-insaf bi-vafa yâri*
Bir çift kelme cevap deseydi bari
Ruz u şeb kılaram figani zâri
Gece gündüz işim dönük ah-vay'a

Aldı Taya Nene:

605 *Yetişende derdin eyledim malûm*
Keşke demeseydim lal olsun dilim
Sana yâr olamaz o kanlı zalim
Efsane zehnini uğratma zaya

Aldı Gülenaz Sultan:

610 ***Gülenaz** şâd değil yas donun geyer*
Gönlü gamgin olan canından doyar
Rica minnet kabul etmezse eğer
Leliyip düşeydin o haki paya

Aldı Taya Nene:

615 ***Nene**'n kurban olsun kadir bilene*
Bel bağlama aslı hariç olana
Dönüp afsun almaz şahmar yılana

Ne kadar yalvardım gelmir imlaya

Söz tamama yetiştı. Taya Nene dedi ki;

-Kızım, senin âşık olduğun bir bağman oğlu, aşktan ne anlar. Gel, sen bu sevdadan vazgeç.

620 Gülenaz Sultan baktı ki Taya Nene, oğlanı gözden çıkarmış.

-Ay nene, dedi. Göz gördü gönül sevdi, men indi ne yapım? Gönül haber dinlemez.

625 Gülenaz Sultan, para verip Taya Nene'yi evine gönderdi. Nene sürüne sürüne kendisini evine zor attı. Nene'nin kızı anasını aldı, yatağa koydu. Tez beri ceplerini yokladı, baktı ki anası para getirmiş. Gitti ekmek, kaz, tuz, çay, şeker, pirinç öteberi aldı getirdi. Efendim, karnı doyduktan sonra Taya Nene dedi.

630 -Kız kendi derdine bakma, benim derdime bak. Menim filan arkadaşımı çağır dedi. Menim kaburgaların zarar görmüş.

Çağırdı, o nene geldi, yakı filan yaptı. Taya Nene'nin kaburgasını sardı. Yakın bir zamanda Taya Nene biraz iyileşti. Nene burada kalsın biz gelelim gene Gülenaz Sultan'a...

635 Gülenaz Sultan'ın artık sabrı tahammülü kesildi. Abanoz sandığı isminde bir sandığı vardı. Açtı onu. İçinde atlas kumaştan elbiseleri vardı. Çıkarttı giyindi. Bütün ziynetlerini takındı. Ver elini bağ deyip saraydan çıktı, Hasbahçe'ye, bahçenin hisar kapısından girdi içeri.

640 Sevdakâr Şahzade, yine kendi işiyle meşguldü. Kafasını kaldırıp baktı ki sık yapraklar arasından bir tanesi gelir, ama o evvel gelen gibi değil, bu çok süslü püslü biriydi. Başını biraz ileri çıkardı.

645 -Heyy! Evvel gelen misin, onun nesli misin? Vallahi sana iki bel vururum, geldiğine pişman ederem, çık buradan, dedi.

Gülenaz Sultan, biraz ileri geldi.

-Delikanlı, ömrüm delikanlı! Hâşâ ki men zararlı biri değilim. Sana bir şeyler söyleyip gedecem. Hele meni dinle, dedi.

650 O zaman Sevdakâr Şahzade, durdu, ona kulak astı.

Aldı Gülenaz Sultan, bakalım ne desin? Sevdakâr Şahzade dinlesin, men okuyayım, her zaman devranımız şad olsun inşallah.

655 *Sevda şeri meni gamgîn eyledi
Cevr ucundan şikâyetim var sana
Yazık oldu düştüm aşk eserine
Müştak oldum ehtibarsız yar sana*

660 Bu sözü bitirir bitirmez Gülenaz Sultan, göğüs kısmını biraz açtı, kar gibi beyaz göğsünü. İkinci kıtada bu ibareyi okuyur.

*Nezakette hub nevrağım var benim.
Şamame butalı tağım var benim
Sinem üste gülşen bağım var benim
Getirmişem goşasından nar sana*

665 Aldı son bendini:

*Gülenaz'am ataşına düşmüşem
Sevdan ile şirin candan geçmişem
Sine üryan fetin nikab açmışam
Nazar kılıp mah camalım görsene*

670 Sevdakâr Şahzade, kıza baktı. Bunu böyle kabul edelim ki Gülenaz Sultan'ın sinelerinden bir aşk oku, Sevdakâr Şah'ın kafasına nasıl değdiyse, beynini darmadağın eyledi.

675 Sevdakâr Şah'ın akli başından gitti, bayıldı yere düştü. Bunu gören Gülenaz Sultan, bakalım Sevdakâr Şah'ın o vaziyetine ne söylesin? Biz ne söyleyelim, bizi dinleyenler sağlığına... Her zamanımız, devranımız şad olsun inşallah!

680 *Şahlar şahı sen imdat et bu günde
Sevdakar'ı saldım aşkın gamına
Ayılanda el çekecek dünyadan
Ah u fîğan salar zir-i zemine*

*Hayıf oldu düştü gam talaşına
Alışıp yanacak aşk ataşına
Akıbet degecek ahret taşına
Düşüldü dünyanın serencamına*

685 *Civan iken gem gölüne inecek
Sevda çekip ataş oduna yanacak
Gülenaz aşkına içip kanacak
Elini uzatıp kırklar camına*

Sevdakâr Şah baygın yere düşmüştü. Kız ikinci haneyi
690 okuyunca sağ elini yukarı kaldırdı, yere indirdi. Ona binaen
dedi ki; elini uzatıp kırklar gamına. Bu söz tamama yetiştı.
Gülenaz Sultan eğildi. Bunun o yüzünden bu yüzünden bir
öptü.

-Çek oğlan müddet-i ömür cezan

695 dedi ve geçti geldi saraya. Aradan bir beş-altı gün geçmişti.
Koca Nene baktı ki gene harçlık tükenir. Kaktı yavaş yavaş
Gülenaz Sultan'ın sarayına geldi. Kapıdan içeri girdi. Kızlar
bunun yaşına hürmet ayağa kaktı, buyur ettiler. Koca Nene
oturdu. Ellerini öptüler. Buna çay kahve. Bu sefer Nene sohbeti
700 açtı.

-Kızım Gülenaz Sultan! Ne var ne yok o taraftan?

Kız dedi ki:

-Koca Nene şimdi dinle bak gör ne var.

Alsın bakalım Koca Nene'yi söz ile nasıl gönderecek
705 oraya.

*Ah u nalem ser çekipti semaya
İntizarım asumandan indi git
Sen gören tertipler tedbir oluptur
Sevdakâr'ım o hayaldan döndü git
Yada men
Fikire men yada men
Yaradanım yar olsa
Yalvarmazam yâda men*

710

-Kızım barekallah bu yalamı neye söylüyürsen?

715 -Dedi dinle.

*Olup üryan nikab gösterdim yüzü
Biraz danıştırdım şirindi sözü
Cismine salmışam alışan közü
Ataş alıp aşk oduna yandı git*

720

*Bağda dara
Zülfünü bağda dara
Bülbülü gülden ötürü
Çekerler bağda dâra*

-Kızım sen gittin mi, görüştün mü?

725 -Kulak as.

*Gülenaz'am girdim melek donuna
Kadem bastım sevgilimin yanına
Öyle bir od saldım şirin canına
Yelken açıp aşk atına bindi git*

730

*Giden gitme dayan dur
Halim sana ayandır
Gelişine can kurban
Gedişine yamandır*

Bu söz tamama yetişti. Gülenaz Sultan sandığı açtı. Koca
735 Nene'ye öyle bir kat elbise giyindirdi ki sanki yeni ütülenmiş,
pırıl pırıl. Saçını güzelce taradı, düzeltti. Cebini de paraynan
doldurdu. Koca Nene'yi yolcu etti. Koca Nene, bahçenin yolunu
tuttu, ama sırtına yediği bel hatırına gelende Koca Nene,
istiyirdi ki geri döne. Neyse, bahçeye gitti. Bahçenin hisar
740 kapısından içeri girdi. Uzaktan uzağa Sevdakâr Şah'ı aradı.

Sevdakâr Şahzade sık yapraklar arasından baktı ki o bel
vurduğu Koca Nene tekrar gelir, ama öyle bir kıyafette geliyor
ki sorma. Beli elinden attı, yaprakların arasından çıkanda Koca
Nene geriye doğru kaçtı.

745 -Oğul dedi, mana yaklaşma. Sözün varsa söyle, ama
mana yakın gelme.

-Hay hay!

Sevdakâr baktı, Koca Nene baktı. Sevdakâr olduğu yerde durdu. Bu sefer Koca Nene bir üç beş adım Sevdakâr'a doğru
750 gitti.

-Yavrum kulak as. Men sana bir söz demeye gelmişem.
Sözümü kabul edersen, sen kârlısın.

755 *Eğer ki hasyetin tebdil olursa
Cevap deyim cevabıma kan indi
Eğer düşürmüşsem sevda şerrine
Ataş alıp aşk oduna yan indi*

Aldı Sevdakâr Şah:

760 *Söyle görüm ne haberle gelifsen
Dilim tutmur haber alım men indi
Sen gelen yollara ser feda olsun
Harcedem uğruna şirin can indi*

O zaman bel Koca Nene'nin hatırına geldi. Bakalım bu bendini nasıl söyler, iz de söylüyek? Bizi dinleyenler sağlığına...

765 *Heç inanmam ehtibarsız delisen
Fehle kurar meni tora salı(r)san
Emr-i Hakk'ın merhemetsiz kulusan
Sende yoktu(r) iman insaf din imdi*

Aldı Sevdakâr Şahzade, baktı Nene haklıdır.

770 *Taksirliyorum cünham çoktu(r) özüme
Hacalet suçumu vurma yüzüme
Baktıkça hoş görünürsen gözüme
Giyinifsen bir ecayip don imdi*

Aldı Koca Nene:

775 *Nene'yem korkumdan titriyor bu canım
Gözü yolda durur Gülenaz Hanım
Sana bir teklifdi muradım benim
Yelken açıp aşk atına bin imdi*

Aldı Sevdakâr Şahzade:

780 *Eğer rehmin gelse Sevdakâr Şah'a
Dolanır başına dönerem daha
Gülenaz akına düşmüşem âha*

Men eylerem zar-i figan ün imdi

Söz tamama yetiştı.

-Buyur Nene gidek, dedi.

785 -Hayır oğlum. Allah etmesin sen benim önüme düş, men
arkadan gelerem.

Sevdakâr'ı kattı önüne, yürüdüler. Bunlar gelmede olsun,
Gülenaz Sultan, tez tez balkona çıkıp bakırdı. Bir daha çıktı.
Baktı ki nasıl bir jandarma bir suçlu getirir, Koca Nene de
790 Sevdakâr Şah'ı o vaziyette getiriyor. Girdi içeri. Kızlar elbisesini
giymişti. Kırk tane kız oturmuşlardı. Gülenaz Sultan giyim
odasına gitmiş; büyük beden aynasının önünde elbisesini
giyinirdi. Hemi de dedi "Bakalım, Sevdakâr meni bunlar içinde
tanyabilecek mi" Koca Nene'yle Sevdakâr Şahzade, az sonra
795 girdiler içeri. Kızlar, bunun altına sandalye koydular. Oturdu.
Sevdakâr Şahzade böyle gözünü dolandırdı, baktı ki hayır,
Gülenaz Sultan burada yoktur. Koca Nene'de de bir kenara
oturdu.

Bakalım Sevdakâr Şah, Gülenaz Sultan'ın haline vakıf
800 olabilecek mi? Bunu nasıl söyleyecek, men de söyleyim?
Hepimizin sağlığımıza inşallah!..

(Makamı: Kerem)

Tavus kimi cilve verir özüne

Bahtavarın pervazına ne söz var

805 *Bedirlenmiş on beş günlük ay kimi*

Melek sıfat şu yüzüne ne söz var

Bu sözleri duyan Gülenaz Sultan, orda bir kahkaha çekti.
O gülüşe binaen Sevdakâr bunu söylüyür:

Gülendamı ala haşhaş gazeli

810 *Gılmandan nevreste dünya güzeli*

Güler kah kah çeker keklük misali

Bülbül sesli avazında ne söz var

Sevdakâr der boynu şamama tağı

Sinesi bezestan billur buhağı

815 *Kızıl gülden al reng alır yanağı
Elvan elvan gülgezine ne söz var*

Bu söz tamama yetiştı. Gülenaz Sultan geyim odasından kaktı, geldi. Orada kızlara emir verdi. Kızlar benim çok şâd günümdür, dağlın bahçelere gül toplamağa. Koca Nene'ye de
820 gene epey para bahşış verdi, başından savdı.

Bakalım orada aşka gelip sevgilisinin gelişine ne söylesin, o da karşılık desin. Men de bunu Tebriz dübeytinde okuyum. Bizi dinleyenler sağlığına. Her zaman devranımız şâd olsun.

Söyler Gülenaz Sultan:
825 *Derdinden deli olduğum
Hoş geldin bizim otağa
Selvi boyu sucalanıp
Kurbanam dala butağa*

Aldı Sevdakâr:
830 *Sen çekipsen çalı çarpaz
Sinem sen baksan bu dağa
Salıpsan ecel cengine
Düşmüşem lenge badağa*

Aldı Gülenaz:
835 *Dert çekip gam yeme ele
Gel sarılak ince bele
Aşk yoluna düşen kula
Olur mu koruk kadağa*

Aldı Sevdakâr:
840 *Gamhyam müşkül günüm var
Onün çün figan ünüm var
Cesette bir tek canım var
Vererem sana sadaka*

Aldı Gülenaz Sultan:
845 ***Gülenaz** muhabbetinde
Zevk ile saltanatında
Birinci gömlek katında*

Soyunup girek yatağa

Aldı Sevdakâr Şahzade:

850 *Murad ver murad al mennen*
*Zevk eyle **Sevdakâr Han**'nan*
Gel verrek dil dile sennen
Emişek dodah dodağa

855 Söz tamama yetiştı. Her iki genç hasretli birbirine sarmaş dolaş oldular. Efendim bunlar bir zaman sonra ayırt oldular. Yemek hazırlandı, sofraya donandı. Çay, kahve tütün, keyifler oldu büsbütün. Allah cümlemize keyif versin inşallah. Bunlar yemeklerini yediler, çaylarını içtiler, oturdular, konuştular.

860 Sevdakâr Şahzade, Gülenaz Sultan'dan müsaade istedi;

-Artık men bağa gideyim, dedi. Bizim ikimizi burada görürler başımıza bir dert çıkar. Gün olur bağda, gün olur bahçede, gün olur sarayda buluşuruz. Bakalım akıbet bizi de ayine-i devran ne gösterecek?

865 Böyle deyince Gülenaz Sultan ağladı. Dedi;

-Neye ağlıyorsan?

Dedi ki:

-Korkuram ki bu ikrarında durmayasın, bir daha dönmeyesin geri.

870 O zaman Sevdakâr Şahzade'nin aşkı mevce geldi. Alsın görek orda ne desin, hamınız dinlesin. Biz diyek, bizi dinliyenler sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun inşallah.

875 *Kalk ayağa ahd ü peyman eyliyek*
Kesme menden hulus ehdibarı kız
Unutmuyak bu günneri heç vade
Kalmadı gönlümün intizarı kız

Kametin şuh kaddin suca ürüşan
Zülûf dağlıf mah üzünde perişan
Sadrın mermer telin sanki bir gülşan

880

Koynun içi sekiz cennet barı kız

*Sevdakâr lebinen emdi bal kimi
Nem çekip çiğ düşmüş kızıl gül kimi
Tomurcuk düzlüpgül-ab sel kimi
Tazelenif var sinenin teri kız*

885

Söz tamama yetişti. Gitti bahçeye. Artık vazifesinde olsun, Gülenaz Sultan sarayında olsun...

Biz kime gelelim; tahtıgâha Kandeher Şahı'na gelelim...

890

Kandeher Şah'ının baş veziri emekliye ayrılmıştı, öteki vezirlerden birisi, vekâleten baş vezirliğe bakırdı. Kandeher Şah'ın çok neşeli, çok mutlu saatleriydi. Hükümet erkânıyla beraber dairesinde oturmuştu. Şah dedi ki vezirlere;

-Arkadaşlar! Birkaç zamandan beri biz baş vezir tayin etmedik. Bize başvezir lâzım.

O zaman erkân dedi ki

895

-Kible-yi âlem, biz on iki kişiden mürekkep hükümet erkânıyık. Hangimizi emredersen o vazifeye geliriz.

Kandeher Şah'ı dedi ki:

-Arkadaşlar! Şimdi meni dinleyin.

900

Kandeher Şahı, Sevdakâr Şahzade'yi çok severdi. Bir gün veziriyle beraber Koca Bağman'ın bağı gezmeye gitti. Orada Sevdakâr bunlara çok hizmet etti.

Kandeher Şahı, orada Sevdakâr'a dedi ki

-İste dileğini verecem muradımı.

Sevdakâr Şahzade orada dedi ki:

905

-Men bu Bağman'ın sülâlesinden değilim. Menim anam babam eğer kimse, onlar bulunsun, men onlara teslim.

Çünkü Bağman'ın tutumları hareketleri her zaman Sevdakâr'a ters düşürdü. Demişti ki Sevdakâr; "Hayır men bunun evladı değilim."

910 Sevdakâr Şahzade'nin arzusu üzerine Kandehar Şahı
orada bir kâğıt imzalayıp Sevdakâr'a verdi.

Aradan zaman geçti, Kandehar Şahı, Sevdakâr'ın
hizmetini unutmadı. Maksudı, Sevdakâr Şah'ın hatırı için ona
babalık yapan Bağman'ı vezir yapmaktır.

915 -Eğer dedi, mana kalırsa, men kendime vezir tayin
etmişim.

Dediler ki:

-Hayrın mı mübarek olsun.

920 Koca Bağman'ı çağırırdı. Hemen ona, zamanın
modasına göre elbisesini giydirdi, baş vezir mevkiinde oturttu.

İkinci vezir buna haset çekti. İçinden bir plan düzdü.

925 Dedi ki kendi kendine: "Ulan sürüntü Bağman!. Yıllar
boyu bu memlekete men emek vermişim, sen böyle at
bağlanmaz bağda Bağman iken gel baş vezir ol. Bak senin
başına ne ters değirmenler açacam." Daha hazineleri teslim
etmemişti, hazine açar anahtarları bu ikinci vezirin elindeydi.
Hazinelerin her birinden üç beş tane inci, mercan yakut, elmas,
mücevher, kıymetli taşlardan çıkarttı, bir gizli yerde sakladı.
Yeni vezire ondan sonra hazineleri teslim etti, anahtarları verdi.

930 Âlem-i devran on beş, yirmi gün devam ettikten sonra,
bu vezir bir gün şehrin içinde fakir-makir, baldırı çıplakları
çağırdı, her birine bir taş verdi.

Dedi ki:

935 -Alın bu taşları siz piyasada satın, sizi men
yakalattıracam, Men sizi ifadeye çektim mi deyin ki: "Biz
bunları yeni olan vezirden aldık, bunu bize vezir verdi."

Bunun her birine de epey para verdi. Çünkü "İnsanoğlu
hilebazdır, kimse bilmez fendini." Çocuklar taşları piyasada
satmakta olsunlar. O zaman ikinci vezir, hemen bunları
940 yakalattı ve huzuruna çekti, ifade aldı.

-Nerden aldınız bunları?

-Yeni olan vezirden aldım.

-Niye?

-Bize verdi, "Satın parasını da mana getirin" dedi. Biz de
945 satırdık.

Bu durum Şah'a aksetti, şah emir verdi.

-Demek ki dünyanın işi böyle, dedi Şah.

Emretti. Bu Bağman Lele'nin arkadan kollarını bağladılar.
Bağman, öyle çöktü, oturdu. Kandeher Şah'ı emir verdi ki;

950 -Bu Bağman Lele'nin ne kadar sülâlesi varsa toplayın
gelsin. Onların hepsinin katline ferman verip hepsini kılıçtan
geçirtecem.

Tarladan, çayırdan, piyasada, çarşıdan pazardan,
mahalleden, bu Bağman'ın sülâlesinde ne kader adam varsa
955 topladılar. Kandeher Şah'ı hepsine bir baktı. Fark etti ki
içlerinde oğlu yoktur.

İki tane meşhur cellâdı var idi. Cellâdın birinin ismi
Kibar idi, birinin ismi Rical idi. Allah'ın merhamet
yağmurundan binde bir zerresi bile onların üstüne düşmemişti.
960 Saniyede bin kelle kesse of demezlerdi. Hemen cellâtlara emir
verdi.

-Bağman'ın oğlunu getirin bahçeden. O anda Gülenaz
Sultan'la Sevdakâr Şahzade bahçede oturmuşlar, güzel
sohbettediler. Sevdakar'ın arkası cellâtlara doğru, Gülenaz
965 Sultan'ın önü cellâtlara doğru. Gülenaz Sultan, Sevdakâr'la
konuşurken birden yüzüne bir parıltı düştü. Baş kaldırdı böyle
baktı ki iki cellât gelir. Derhal anladı. Orda merakı mevce geldi.
Sevdakâr'a bu sözü okudu. Sevdakâr karşılık verdi. Okuyur
Koca Âşık İslam her ikisine vekil, hepinizin sağlığına...

970 *Özünden bi-haber oğlan
Üstümüze yağı geler
Kuruluf fitne-yi feller
Hicr-i gam tuzağı geler*

Sevdakâr özüne dedi ki; "Yav! Bu ne deyir, burada
975 konuştuğumuz yerde" Cellâtlardan haberi yoktur, Buna binaen
Sevdakâr bu şekil karşılık deyir:

980 *Selvi boylum seda verdi
Gûşuma sorağı geler
Şuh durup kıya baktıkça
Gönlüme nevrâğı geler*

985 Aldı Gülenaz Sultan;
*Men ne dedim yâr ne kandı
Gafil insan bi-gümandı(r)
Çiyinde ecel peymandı(r)
Piyalalı sağı geler*

990 Aldı Sevdakâr:
*Değerrî danışma tezden
El götür töhmetli sözden
Perişan cilveyi nazdan
Hacalet figanı geler*

995 Aldı Gülenaz:
*Müzevir haber götürdü
Gülenaz aklın yitirdi
Cellâtlar özün yetirdi
Melekü'l-mevt çağı geler*

1000 Aldı Sevdakâr:
*Sevdakâr canından beze(r)
Men kurmanam ala göze
Bir bak söylediğin söze
Elfazıman ağı geler*

Söz tamama yetişti. Cellâtlar yetiştiği gibi Sevdakâr'ın
arkadan kollarını bağladılar, kattılar önlerine, doğru tahtıgâh.
Sevdakâr, tahtıgâh kapısından içeri girdi, baktı ki Bağman
Lele'nin ne kader sülâlesi varsa, hepsinin kolları arkadan bağl.
1005 İçeri girer girmez Kandeher Şahı;

-Cellât dedi.

Cellât deyince, Sevdakâr Şahzade toprağa düştü ve kalktı.

-Ey kible-yi âlem idama giden bir insanın da son ifadesi alımdır. Şah'ım, mana aman ver. Sinemde birkaç kelime söz var, 1010 o söyleyim, ondan sonra öldürsen adalet, bırakırsan mürüvvet edersen. Dinimizde kolu bağlı ifade almak yasaktır.

Kandehar Şahı, işaret verdi. Sevdakâr'ın kolunu açtı. Orda bakalım, Sevdakâr ne dedi, men vekâleten söyleyim, cümlenizin sağlığına...

1015 Aldı Sevdakâr Şehzade:

*Her ne yapsan cebr-i zulüm eylersen
Âlem biler sen bir ülke Han'ısın
Hak yapan binayı bende bozamaz
Rahme gelip kul Allah'ı tanısan*

1020

*Salmasa
Hoy'dan geder Salmas'a
Bendeler ne yan eyler
Mevlâ'm gözden salmasa*

Bu söz, Kandehar Şahı'nın zoruna getti.

1025 -Ulan çocuk, dedi. Sen çocukluğunla Allah'ı tanıyırsan da men tanımıram mı? Bak seni ne zulümle öldüreceğim. O zaman Sevdakâr Şahzade'ye fırkat da el verdi, ikinci bendini bu şekil okuyur. O arkadaki kolu bağlıların fizahı göğe çıktı.

1030 *Zulmün ile arşa dayandı dilek
Yerde insan ağlar semada melek
Bu kadar mahlûku eyleme helak
Bir bendeye veremezsin canı sen
Men aşigem bahtı kem
Bağbanım yoh bağ tikem
1035 Men feleye neyledim
Felek mene bahtı kem*

Aldı son bendini:

1040 *Ülke harap olur rahme gelmesen
Sefil Sevdakâr'a rahim kılmasan
Öz imzana özün sahip olmasan
Yaz fermanı ver cellâda meni sen*

*Dağlar dağımdı benim
Gam ortağımdı benim
Dindirme kan ağlaram
Yaman çağımdı benim*

1045

Sevdakâr, sözlerini tamama yetirdi. Hemen cebinden Kandeher Şahı'nın önceden imzaladığı kâğıdı çıkartıp önüne koydu.

1050

Kandeher Şahı aldı kâğıda baktı ki evet, bu kendisinin imzasıydı. Hemen emir verdi:

-Bu kolu bağlıların kolunu açın, azat ettim.

Allah cümlemizi darda koymasın. Bunları bıraktı, Sevdakâr'ın zaten kolu açıldı. Bağman'ın da kolunu açtırdı. Dedi:

1055

-Ey Koca Bağman! Şimdi gel söyle bakalım. Bu çocuk kimindir?

Dedi ki:

-Bu çocuk İsfahan'da Şahoğlu Şah Abbas'ın oğludur. Filan zaman bir Koca Nene getirmişti. Bize geldiği ahşam da öldü, 1060 kimsenin haberi olmadan defnettım. Menim de çocuğum mocuğum olmadığı için bunu kendime çocuk ettim, bugün de meydana çıkardım. İşte şahım, dedi, oğlan da size, siz de size.

-Men azat ettim, git dedi, Kandeher Şah'ı.

Bağman geldi eve, hanımına dedi ki;

1065

-Hanım hikâye böyle böyle oldu. Onun yüzüğünü mana ver. Şah Abbas'ın Gülşah Sultan'a verdiği yüzüğü.

Aldı tekrar Kandeher Şahı'nın huzuruna geldi. Kapıdan içeri girince Kandeher Şahı dedi ki:

-Aye Bağman! Sen ne utanmaz adamsan. dedi Yeni 1070 kılıçtan kurtuldun, gene mi geldin?

Dedi ki:

-Ey kible-yi âlem! İcap etti geldim. Bak bu hatem, Şah Abbas'ın verdiği yüzük, onu vermeye geldim.

Kandehar Şahı, Sevdakâr'ın yaştaşları olarak iki-üç tane
1075 de yaşlı adam, hepsi yüz kişi atlı bindirdi. Kandehar'dan
İsfahan'a gönderdi.

Bunlar, atları bindiler, ana yola çıktılar. Sevdakâr Şah,
attan indi, atı arkadaşlarından birine verdi.

-Allah'ımızı severseniz, men gelinceye kadar burada
1080 durun,

dedi, doğru Gülenaz Sultan'ın sarayına geldi. Saraya gelince
Gülenaz Sultan dışarı çıktı.

-Hey zalim! O kılıçların altından nasıl kurtardım?

Sevdakâr Şah dedi ki:

1085 -Keşke o kılıçlar meni keseydi.

-O ne demek?

O zaman Sevdakâr Şahzade bu şekil der, Gülenaz karşılık
verir. Vekâleten okuyuram, dinleyenler sağlığına...

1090 *Gel seninle helallaşıp ayrılak
Felek saldı bize cüda sevdiğim
Bir ataş düşürdün şirin canıma
Alışıp yanaram oda sevdiğim*

Aldı Gülenaz Sultan:

1095 *Aşık maşuğundan düşende cüda
Ölene dek dönmez şâda sevdiğim
Meni gamgin koyup hara gedirsen
Yerişmedik bir murada sevdiğim*

Sevdakâr Şahzade

1100 *Hasretinden bir gün düşsem aralı
Geniş dünyam bu başıma daralı(r)
Hangi güne desen kavı ü karalı
Gel seninle kesek vade sevdiğim*

Aldı Gülenaz Sultan:

1105 *Sen gedirsen ulusuna eline
Özge bülbül kondurallar gülüne*

*İtkin düşsem elim yetmez eline
Meni de vereler yâda sevdiğim*

1110 Demek istiyir ki bağda yetişmiş bir meyveyi, indirir yerler. Menim de evlenme çağımdır, men de bağda bitmiş meyve gibiyim, meni başkasına verirler. Buna karşı götürüp Sevdakâr Şahzade taşırmasında böyle der:

1115 *Ehdibarsız bilme **Sevdakâr Han'ı**
Uğruna koymuşum bu şirin canı
Yeddi iklim şaha vermerem seni
Yazıfsa takdir-i Hüda sevdiğim*

Aldı Gülenaz Sultan:

1120 *Serendib'e düştü ol Âdem Ata
Gene ceht etti ki Havva'ya yete
Gülenaz müştakı Sevdakâr buta
İçmişem destinden bade sevdiğim*

Ahd ü peyman eylediler. Sevdakâr Şahzade, geldi atına bindi, yol aldı. Gülenaz Sultan, ağlaya ağlaya geri saraylarına döndü.

Biz gelelim Sevdakâr Şahzade ve atlı arkadaşlarına...

1125 Sevdakâr yirmi yaşına gelmişti. Yirmi sene önce Şahoğlu Şah Abbas Mısır'a gitmişti. Oraya gidende Mısır Kralı'yla harp etti, onlara haddini bildirdi, döndü geri İsfahan'a geldi.

1130 Sevdakâr Şahzade, arkadaşlarıyla beraber birkaç gün yol gittikten sonra, güne bir menzil, şehre menazil İsfahan toprağına ayak koydular. Şehre yakın en az yüz kilometre şehrin uzaklığında, bunlar atlarından endiler. Bunların konakladıklarını hükümdara bildirdiler.

1135 Zamanın âdeti, geleneği, hükmü öyleymiş; onlara çadır gönderildi ve onların hizmeti görüldü. Bunlar günü gününe bir ay burada kaldılar. Sevdakâr Şah'ı getiren atlılardan akli kesenin biri dedi ki:

-Arkadaş! Artık misafir yolu bu kadar olur. Babanın memleketine gelmişsin geç git. Babana kendini tanıtır, bizim de yakamız kurtulsun, gidek. Bizim de bize göre işlerimiz var.

- 1140 Sevdakâr baktı, bunlar haklıdırlar. Ufacık bir kam curası vardı, onu eline aldı, doğru şehre geldi. Doğru tahtıgâh binasının önüne geldi. Müsaade aldı, içeri girdi. Vezir Allahverdi Han'la Şahoğlu Şah Abbas, ikisi de satranç oynuyurlardı. Bu içeri girende Şahoğlu Şah Abbas fili attı, gözü çocuğa düştü.
- 1145 -Vezir! Hele bir sor, bu kimmiş.
Vezir geldi, güya soracaktı. Saz paltosunun altındaydı, palto omzundaydı çocuğun.
Şah Abbas dedi:
-Vezir! Onun koltuğu neye kabarık? Bak bir.
- 1150 Vezir paltoyu kaldıranda, baktı bir saz.
-Eyy Şah'ım! Bu bala keyifçidir, bu balanın sazı var.
Şah Abbas kızdı,
-Hele bu Kandehar Şahı'na bir bak; benim âşığa ihtiyacım mı var ki mana âşık göndermiş?
- 1155 Böyle dedi ama içine bir kuşku düştü. Şah'ın Becan pehlivan adında bir pehlivanı vardı. Bunu hikâyemizin başında söylemiştik. Allah göstermesin, Becan'ın tüyleri mızrağa dönmüştü. Eniyle uzunlu birdi, aynı değirmen taşına benziyordu. Harp kavgı olmasa yuhusu basardı, yatardı.
- 1160 Şahoğlu Şah Abbas, bu Becan'ı çağırıldı. Becan geldi, elini dizine koydu, kulağını Şah'a verdi. Şah dedi:
-Becan! Şimdi burada otur, gözünü gözüme dik. Men sana işaret verdimi, o delikanlının boynuna bir kılıç vur. Damla kanı yere düşmesin.
- 1165 Becan'ın gözleri ışıldadı, bıyığının kılları mızrak gibi tikeldi. Elini kılıcın kabzasına koydu.
Vezir yerinden kalktı Sevdakâr'ın yanına gitti.
-Menim yavrum, burası Şah Abbas meclisidir, siyaset meydandır. Sakın zülf-i yâre dokunma, kelleni verersen. Söyle
- 1170 bakalım senin arzun nedir?

Orada Sevdakâr aldı sazı eline bakalım ne söyledi. Biz ne söyledik, dinleyenler ne dinledi. Hamımızın sağlığına...

Aldı Sevdakâr Şehzade:

1175 *Gâfil olma uyan hab-ı gafletten
Bir bak puşt insanın ehtibarına
İtgin balan divanına gelipti
Değişme dünyanın küllü varına*

Şah Abbas, Becan'a işaret verdi. Becen kılıcı kaldırdı vuracaktı ki vezir kılıcı tuttu.

1180 -Dur ulan Becan ananı ağlatırım senin,
deyip göğsüne vura vura Becan'ı götürdü yerine oturttu.
Hırsından Becan'ın göğsünün tahtası indi, kaktı. İstiyirdi ki
kalka veziri de vurup yere uzata.

Vezir geldi Sevdakâr'ın yanına.

1185 -Aman yavrum! Sana bu ikinci tembihimdir. Sakın sakın
zülf-i yâra dokunma.

-Vezir deveden büyük fil var, zalimin zulmü varsa,
mazlumun Allah'ı var. Kulak as, dedi.

1190 *Bize bir taş deydi kalbi karadan
Hak nâ-hakkı aralasın Yaradan
Tıfil iken ayrı düştüm sıladan
Yetmedin sırrımın bir haberine*

Şah Abbas yanlış anladı. "Bize bir taş deydi kalbi karadan" sözünü, o sırf üstüne çekti.

1195 Becan'a ikinci işareti alınca, gene kılıncını kaldırdı. Kılıncı
çocuğa in ha in sırada, vezir yine boynundan tuttu, Becan'ın
kılıncını yukarı kaldırdı.

-Ulan anan ağladırım senin deyip vura vura yerine
oturttu.

1200 Becan'ın hırsından burnunun körükleri örtüldü açıldı,
örtüldü açıldı. İstiyirdi ki veziri tarumar etsin.

Geldi, Sevdakâr'ın yanına vezir:

-Menim yavrum! Evvel Allah bir, iki kurtardım, artık üçüncüsüne de gücüm yetmez. Sen bilersen, dedi.

1205 Sevdakâr el attı, cebinden hatem-yüzüğü çıkardı, Şah Abbas'ın verdiği nişaneyi. Götürüp üçüncü bendini bu şekil okuyur, men de okuyuram yahşi olanların sağlığına, hepimizin sağlığına:

1210 *Koca Nene burdan götürdü meni
Hıfzında sakladı Yaradan Gani
Al hatemin budu(r) nişanen tanı
Emanet vermiştin yadigârına*

dedi ve yüzüğü babasına uzattı. Şah Abbas aldı yüzüğü. Yüzüğe baktı ki ne baksın filan zamanda, ikinci evlenmiş olduğu hanımına, Gülşah Sultan'a verdiği yüzük. Şah Abbas, heyecanından bir baygınlık geçirdi. Az sonra Şah Abbas, gözünü açtı.

1220 -Vezir vezir vezir! Bugün bu saatin bu dakikasına kadar, men dünyada sadakatli dostumu tasdik eylememiştim. Ancak Allah'tan Resul'den sonra, benim dostum sensen. Aye yüzük de benim, bala da benim. Ey oğul! Doğru söyle göreyim, gurbet elde nasıl büyüdün, seni kim büyüttü?

Sevdakâr, aynı sözün devamında şunu söyledi:

1225 *İtgin düştüm gören yoktu(r) üzümü
Kandehar elinde aştım gözümü
Bir Bağman'a oğul bildim özümü
Hizmet ettim Şah'ın hizmetkârına*

Şah Abbas, oğlunu bir Bağman'ın büyüttüğünü öğrendi.

Sevdakâr aldı bir daha:

1230 *Tohundu bir eser mest oldum gene
Durdukça aşk odu kâr eyler cana
Leyla'dan ziyade Mecnun'dan fena
Kerem tek yanaram Ashî nârına*

Bunu duyan Şahoğlu Şah Abbas döndü vezire, dedi:

1235 -Ya vezir! Bu balanın biraz yüzü açılmış Adam da babasına "Men bir kız sevmişem." diyer mi?

Ondan sonra oğlana sordu:

-Oğul, adını ne koydular?

Orda dedi ki:

1240 *Rüyamda içmişem aşkın gölünü
Onunçün çekerem gem hayalini
Eğer sorsan Sevdakâr'ın halını
Men yazığın neler geldi serine*

1245 Söz tamama yetiştı. Sevdakâr Şah, olup biteni bir de ağızdan anlattı. Bunlar orada birbirlerine sarıldılar, hasretlik çıkardılar. Şahoğlu Şah Abbas, Gülşah Sultan'ı da huzuruna çağırtdı. Sevdakâr Şah, hiç görmediği anasıyla da sarıldı. Bunlar sevinçlerinden ağladılar. Allah cümle hasretlikleri kavuştursun.

1250 Şahoğlu Şah Abbas, Allah'a söz vermişti ki "Menim oğlum olsa, bu çağlara gelse, tacımı tahtımı derhal ona terk ederem." Hemen başından çıkarttı tacı oğlunun başına koydu, taktı. Ona terk etti tahtını, tacını.

Şah Abbas gitti. Gülşah Sultan'ı kendi saraylarına getirdi. O âlemine baksın, Sevdakâr Şahzade yönetimine baksın...

1255 Efendim! Sevdakâr Şah'ın bir tek saniye sevdiği Gülenaz Sultan, gözünün önünden gitmedi. Dört buçuk ay kader bu şekil burada hüküm sürdü. Artık sabrı taşı. Bir gün vezir Allahverdi Han'ı çağırtdı, emir verdi. Dedi ki:

1260 -Üç tane at ayarlansın, Becan Pehlivan kuşansın, sen de kuşan. Her ne kadar men buraya hükümdar oldumsa sınırlarımızı hudutlarımızı bilmirem, ülkeyi bir gezeyim.

Her üçü süvar oldu, ülkenin topraklarını gezmeye çıktılar. Becan Pehlivan Allah'a yalvarırdı ki;

1265 -Ya Rabü'l-âlemin! Bir dövüş kavga ola da biraz aynım açıla.

Önde Sevdekâr, arkasında vezir, en geride Becan, bir hayli yol gittiler. Becan'ı bir yuhu basdı. Atın üstünde sanki ölüm uykusuna yattı. Ne kadar sinek, böcek varsa Becan'ın yüzüne, ağzına doldu. Becan horultuya başladı, yata yata gitti.

1270 Bir zaman sonra bir hududa dayandılar. Sevdakâr Şahzade baktı, bir hudut taşı. Döndü vezire dedi ki:

-Vezir! Bu sınır kimindir?

O da bir mesela dedi ki;

-Afganistan'ındı veya Irak'ındı. Buradan ileri bizim
1275 hakkımız yoktur.

-Öyle mi, dedi. Men buradan Kandehar'a gidecem. Siz de peşimden gelin, dedi.

Vezir:

-Şah'ım, ne sebep oraya gedeceğiz, bize bir sebebini
1280 söyle.

Orada atının başını çekti, eyletti. Götürdü, bu sözleri der.
Hele Becan en az yarım kilometre gerideydi.

1285 *Sevda mende yer eyledi
Onunçün böyle gederem
Öz kefimin abdalyam
Düşmüşem yola gederem*

1290 *Yâremiñ boyu yucadı(r)
Mine gerdanı sucadı(r)
Hasretem lebi goncadı(r)
Bülbülem güle gederem*

*Sevdakâr oldu divane
Müştakam Gülenaz Han'a
Aşk oduna yana yana
Dönmüşem küle gederem*

1295 Söz tamama yetişti. Vezir Allahverdi, anladı ki: "Heyhat burada sevda meselesi var! Bize gitmek görünür. O zamana kadar Becan'ın atı bunların yanına yetişti. Becan gözünü aştı, sineyi mineyi bele döktü. Döndü baktı ki hudut taşı. Vezire dedi:

1300 -Vezir hayrola! Böyle nereye gedirik?

-Orasını sorma Becan, sür atını.

Atlarını sürdüler ecnebi toprağına, sür-ha-sür ettiler.

Bir günde Kandehar Şehri'ne dâhil oldular. Bahçenin kenarına geldiler. Sevdakâr Şahzade, attan indi, dedi:

1305 -Siz benim atımı burada tutun, men sarayın önüne gideyim, size haber getireyim. Becan Pehlivan'la Vezir de attan indiler. Bahçenin kenarına durdular.

1310 Sevdakâr Şahzade doğru sarayın önüne geldi. Yarem saat bekledi, saraydan kimse çıkmadı. Sevdakâr'ın var azasına şiddet-i zelzele düşüp payız gazeli kimin titremeye başladı. Götürsün orda bakalım saraya neler desin? Biz diyelim, bizi dinleyenler ve yahşı olanların sağlığına. Dem ü devranımız şâd olsun inşallah.

1315 *Kanlı saray senden haber alıram
Emanet vermiştim onu n'eyledin
Sadrı mermer ey kaddi suca üz güleç
Cismi cennet gülistanı n'eyledin
Yar içerden
Kes bağırımı yar içerden
1320 Gözüm kapıda kaldı
Çıkmadı yar içerden*

Balkona bir kız çıktı, Kandehar Şah'ın cariyelerinden.

1325 -Ey şehzade! Ay bacayı savuştu, geç kaldın. Sen gittikten beş on gün sonra Tahran Şah'ı geldi, elçi düştü. Gülenaz Sultan'ı aldı götürdü. Bugün dört buçuk ay oldu, Gülenaz Sultan gideli. Bak bu yüzüğü de sana nişane verdi al.

Sevdakâr beyninden vurulmuşa dönüp ikinci kıtasını bu şekil okuyur:

1330 *Yarın hasret kahrı sinemi dağlar
Görmedi gözlerim onu kan ağlar
Bozulur gülşenler virandı(r) bağlar
Bülbül sevdalımı hanı n'eyledin
Oda yansın
Çek geylan oda yansın
1135 Gedin deyin canana
Men yandım o da yansın*

Cariye dedi.

-Şehzade, ayıptır burada bağırma. İki yolun var, biri Tahran biri İsfahan.

1340 Orada Sevdakâr şah aldı bir daha:

*Bu dert meni keremlere dönderi(r)
Abdal eder her diyara gönderi(r)
Sefil Sevdakâr'ın yâri dildarı
Gül üzlü Gülenaz Han'ı n'eyledin*

1345 *Üzen günü
Ata vur üzengünü
Kıyamet onda kopar
El elden üzengünü*

1350 Sevdakâr bunları söylediği zaman Gülenaz'ın cariyeleri odadan balkona çıktı. Sevdakâr dedi ki özü özüne; "Herhalde bu cariye mana deneme yapır. Hele bir de ismen bu kızlardan sorayım, Gülenaz Sultanı." Şimdi burada kızların ismini sayacak. Götürüp bu şekil okuyur. Biz de okuyalım bizi dinleyenler sağlığına, her zaman devranımız şâd olsun.

1355 *Telli, Gülşah melek simayı Gülbahar
Hani benim hoş avazlım görünmür
Ab-ı Ceyhun oldu çeşmim selleri
Etrafında kuba kazım görünmür
Minaya deyer*

1560 *Kurban Mina'ya deyer
İl var bir güne deyme
Gün var min aya deyer*

1565 *Döne, Gılavah Mehri, Süsene
Münever, Möhteber, sarı tel Suna
Zeynep tavaf olup hak-i yeksana
Humar gözlüm güleç yüzlüm görünmür*

Yad eli

1570 *Ya divana ya deli
Kabrim od tutup yanar
Sana deyse yad eli*

Gülenaz'ı çok seven bir sır kâtibi var, ismi Seyhat Hanım'dı. Durmadan ağlıyordu. Ona binaen tapşırmasını böyle dedi:

1575 *Sevdakâr'am bugün sergen derem men
Seyhat Hanım yaş yerine döker kan
Teybe, Zeycan, Ayşe narin Esmerhan
Hani benim Gülenaz'ım görünmür
Güle naz
Bülbül eyler güle naz
1580 Dünya bir gamhanedir
Ağlayan çok gülen az*

Söz tamama yetiştı. Gülenaz Sultan'ın verdiği nişane yüzüğü aldı, cebine koydu, "Allahaısmarladık!" dedi, oradan Vezir Allahverdi ile Becan Pehlivanın yanında geldi. Becan, 1585 Allah'a dua edidi ki; "Yâ Rabbel-âlemîn! Bir harp ola da kılıcım bir kana değe, yuhum dağıla." diye.

Vezir dedi ki Sevdakâr'a:

-Oğul hayır ola! İnşallah hayırlı bir haber getirdin!

-Kulak as dedi vezir, dedi.

1590 *Dalgalandı deli gönül kavgalıdır başım benim
Aklımı serden oynattı perakende huşum benim
Beş yüz min hicri gamım var bir döyül talaşım benim
Ötüşür şeyda bülbüller hani şahin kuşum benim
Gedif mübah növ-baharem gelen devr-i zemistandı(r)
1595 Düşmüşüm şita kahrine bahar olmaz kısım benim*

*Bugün halım çok yamandı(r) sevda serhoş edif meni
El değer deymeş ağlaram kopuf aşkın Nuh tufanı
Beni yüz bin derde salan görünmez nevcivan hani
Yârin hasret fırakından ah çeker dökerem kanı*

1560 *İtirmişem evgahımdan gül üzlü Gülenaz Han'ı
Gözlerimde ab-ı boran akar çeşm-i yaşım benim*

*Sevdakâr'am zar çekerem ağlaram sinem yaralı
Gülmedim gönül kahrından firakım zulma varalı
Bu seyhatın evgâhında itirdim heflek maralı
1565 Meylinin müfettişinden hayıf ki düştüm aralı
Düşmüşüm bahr-ı gamlara çok araram sevgilimi
Görünmez oldu gözüme hani ya sırdaşım benim*

Vezir durumu anladı. Dedi ki:

-Şah'ım! Sana n'oldu? Bir tuhaf oldun?

1570 Sevdakâr Şah;
-Kulak as vezir dedi. Bakalım orada ne söyledi:

*Ağlaram didem yaşından
Seller tegayür olur mu
Dünya mana hor göründü
1575 Eller tegayür olur mu*

*Bu yerden gitmek isterem
Baş alıp itmek isterem
Sevgime yetmek isterem
Yollar tegayür olur mu*

1580 *Ayrıldım hublar şahından
Âlemin bedir mahından
Sevdakâr Şah'ın ahından
Güller tegayür olur mu*

1585 Söz tamama yetişti. Her üçü ayaklarını koydular
üzengiye, at bindiler. Ata bir zahma saldılar, ver elin bize
Tahran.

Efendim, bunlar gitmede olsun... Önde Sevdakâr, arkada
vezir, en geride Becan Pehlivan. Bunların önünden bir kafil
bezirgân geldi. Yetmiş seksen tene katır, arka arkaya düzüldiler.
1590 Hepsi, has kumaş yüklü. Öndeki katırın üzerinde bezirgânın
şahsına ait bir keceba vardı.

Sevdakâr geldi, bezirgâna selâm verdi, ama Sevdakâr tebdili elbisede, Becan da vezir de tebdil kıyafeteydi.

-Selâmünaleyküm.

1595 -Aleykümselâm.

Sevdakâr dedi:

-Bezirgân baba, nerden gelirsiniz?

Dedi:

-Tahran'dan.

1600 -Kaç gündür çıkmışsınız yola?

Dedi:

-Oğul herhalde siz Tahran'a gedeceksiniz?

-Dedi:

-Evet.

1605 -Sen menden gün, saat sormak istiyirsen, fakat bizim gelişimiz gidişimizle sizinkiler mukayese edilmez. Bezirgân demek seyyah, tüccar demektir. Biz bir kazada on gün kalarak satış yaparız, köyde bir gün kalarak satış yaparız, o vaziyetle geliriz. Ama siz bu atlarla, en tez beş güne gidersiniz, fakat
1610 bunun bir kese yolu var. Bu kese yoldan orayla giderseniz iki-iki buçuk güne gidersiniz. Yalnız, size bir şey haber vereyim. O kese yol üç beş yıldır kapanmış, yol çoraklanmış, kaybolmak vaziyettedir. Sebep şu: O geden yolun karşısında dağlar var, ormanlık var, orada kırk harami peydah olmuş. İnsanın
1615 kafasından hisar çekip, cendeğinden bina yapırlar. Oraya kuş gitse kanat, katır gitse tırnak salamaz. Bu yoldan iki güne, iki buçuk güne gidersiniz.

Bu sırada oraya Becan geldi. Konuşulanların bir kısmını duydu.

1620 -Ne ne ne, dedi bezirgân kardaş!

Bezirgân döndü baktı.

-Aye! Menim yaşım bu zamana çattı, bu yaşa kadar hele böyle bir adam görmemişem. Dedi, bir yol tarif ettim bu

1625 delikanlıya, Bir yol var beş güne gedersiniz, bir yol var iki- iki buçuk güne gedersiniz. Ama o iki buçuk güne gideceğiniz yol tehlikelidir.

-Niye kardaş?

Dedi:

-Orada kırk harami var.

1630 -Bezîrgân Baba! Aman sen bize bu yolu güzel tarif et.

Sevdakâr'a dedi ki:

-Tarifi iyi al, bu yoldan gideceğik.

Yuhudan öldü, yolun tarifini alınca ne yuhu kaldı ne bir şey.

1635 Bunlar orada Bezîrgân'a "Allahâısmarladık" dedi. Bezîrgân sürdü menziline, bunlar da sürdü yollarına.

Efendim, bunlar bir gün yol gitmiştiler. İkinci günün sabahısı saat sekiz dokuz sularındaydı, sıklık ormana girdiler. Becan, gene arkada yata yata gelirdi. Tam haramilerin evgâhına 1640 yaklaştılar. Haramibaşı, dürbünle baktı ki iki kişi gelir.

-Nice zamandır eline av geçmemişti, iki tane avım gelir, dedi, çok sevindi.

Çekti kılıncı, indi yolun üstüne. Bu sürede Sevdakâr Şahzade, haramiye yaklaştı. Yirmi beş otuz metre kadar kalınca 1645 atı eyledi.

-Selâmünaleyküm, dedi.

O da;

-Aleykümselâm, dedi selâmını aldı.

Haramibaşı, kargıyı bunların önünde tuttu.

1650 -Eyleş. Buralar halı değil harabe değil. Bu yerin toprak bahşı var, onu vermeden gidemezsiniz.

Bunu duyan Sevdakâr Şah, baş çevirdi geri Becan'a baktı ki Becan görünmür. Orada bir fırkat el verdi, bu ibareleri okudu. "Yedekli Guba Kerem" makamında okuyuram. İsteyenler

1655 sağlığına, dinleyenler sağlığına... Götürüp Sevdakâr böyle okuyur:

1660 *Muhammet sevdanın mihnet işleri
Gör ki meni neden neye yetirdi
Akıbet mi saldı ecel cengine
Ahvalim zar halım zaya yetirdi
Adalandı
Su geldi adalandı
Dindirmez sınık gönlümü
Yaralarım zedelendi*

1665 *Dedim yetim yârin müşkül halına
Belki vukuf olam gam hayâlina
Akıbet mi saldı ölüm yoluna
Yeksan edip hak-i paye yetirdin
Gördüğünü
Ay doğdu gör düğünü
1670 Namertte söz eylenmez
Mert demez gördüğünü*

1675 ***Sevdakâr**'am düştüm ahd ü amana
Dil bilmez zalimdi(r) gelmez imana
Akıbetim gark eyledi ummana
Sefinemi coşkun çaya yetirdin
Hazan ağlar
Od yanar kazan ağlar
Gurbet elde ölenin
1680 Kabrini kazan ağlar*

Söz tamamen yetiştii. Haramibaşı'na celallendi. Ded ki:
-Hey benim Allah'ım! Bunlar da dokuz aylık men de.
Hele bak ki iki adam benim önümde ağlıyor. O fikire binaen
Haramibaşı gayza geldi bu sözleri okudu:

1685 *Gene bugün celalim var
Hiddetim kine yerışti
Gazabımdan kan ağlarlar*

Figanlar üne yerişti

1690 Becan'ın atı yaklaşmıştı. Becan gözüni açtı ki bunların önünü, kaddi sürahi bir haramibaşı kesmiş. Ata öyle bir zahma vurdu ki atın kaburgası kaburgasına deydi. İki atlayışta haramiye yetişti.

-Harami, dedi, sen bir şey söyledin. Onu men anlamadım, bir daha söyle.

1695 Aldı Haramibaşı:

*Gene bugün celalim var
Hiddetim kine yerişer
Gazabımdan kan ağlarlar
Figanlar üne yerişer*

1700 Becan bunu işitir işitmez

-Hah hah hah! Öyle mi?

diye alaylı şekilde güldü. Kılıcını çekti, eyerin kaşına koydu.

-Haramibaşı! Kulak as, men ne derem, dedi.

Aldı Becan:

1705 *Laf edip hırslı söyleme
Ataşım cana yetişir
Gazabımdan can kurtaran
Ad alır şana yerişer*

Aldı Haramibaşı:

1710 *Gelmişem cıda atmaya
Sen teki şikâr tutmaya
Bu harfi ayırt etmeye
Beş yüz bin mânâ yerişer*

Aldı Becan:

1715 *Sahib ol namus arına
Düşmerem fehle toruna
Güvenme kendi zoruna
Hayatın sana yerişer*

Aldı Haramibaşı:

1720 *Haramibaşı'nın şanı
Baş kesip tökerem kanı*

*Hısmımın hâk-i yeksanı
Beş yüze bine yerişer*

Aldı Becan:

1725 ***Becan'**am gönlü ganiyem
Pac vermem şikâr kaniyem
Şah oğlunun aslanıyam
Zor gücüm hana yerişer*

O zaman cenkler silahla idi. Haramibaşı teklif etti.

1730 -Pehlivan! Önce hamle sırası, sende mi, mende mi?

Dedi ki Becan Pehlivan:

-Arkadaş demin yüksekte konuşardın, benim kulaklarım biraz ağır işitir. Yakın gel bakalım, ne deyirsen?

1735 Haramibaşı, tam Becan'ın atının üzengisinin yanına geldi, alttan yukarı bağırdı.

-Hamle sırası, evvela sende mi, mende mi?

deyince, Becan sol eliyle bunun başının kabağına ne teher vurduysa, Haramibaşı yere düştü. Becan, Haramibaşı'nın saçından tuttuğu gibi yukarı kaldırdı. Dedi ki:

1740 -Babası rahmet! Bu dağın başında senden menden hamle sırası soran kimdi ki, mana hamle sorarsan?

Kılıcıyla ne teher vurduysa Haramibaşı'nın cendeği yere düştü, kellesi elinde kaldı. Kelleyi yere attı, Becan. Öteki haramiler çil yavrusu dağıldılar. İkisi tanesini tuttu getirdi yanına, bu ikisinin korkudan dudakları patladı. Becan dedi:

1745

-Korkma ulan, erkek değil misin? Bu Haramibaşı nerede oturur, binası nerde?

-Pehlivan, buyur göstereyim, dedi.

Bir binanın önüne geldiler. Dedi;

1750 Binası işte burası. Buraya bizim girmemiz yasak. Neyi var neyi yoksa buradadır, fakat kapı kilitlidir, anahtarı cebindedir.

Becan dedi:

-Geç ulan, mende anahtar var.

- Kapının o zirzesinden ne tevür tuttuysa, kapıyı söktü
1755 attı. Girdiler içeri. Baktılar ki içeri, bir sandık var, içi kıymetli eşyalarla dolu. Ayağıyla vurdu, darmadağın etti. Sandık altın dolu. Becan üç beş avuç cebine koydu. O parayı yarı böldü, o haramilere taksim etti, yarısını ona yarısını ona. İkisine de “Bir daha haramilik yapmayacağımız diye” tövbe ettirdi.
- 1760 -Haydi gidin memleketinize, dedi, bunları yolcu etti.
Becan döndü geldi, Sevdakâr’la vezirin yanına.
Dedi:
-Allah’a şükür, aynım açıldı yuhum muhum dağıldı.
- 1765 Her üçü bindiler atlara, sür ha sür ettiler. “Ver elini bize Tahran” deyip gitmekte olsunlar...
- 1770 *Uzatmayak hikâyeti,
Koparmayak kıyameti,
Aziz canlarımıza
Vermiyek zahmeti.
Âşık dili yüüyüng olur,
At ayağı külüng olur,
Tez vurur tez yetirer,
Menzile tez götürer.*
- 1775 *O zaman ayınan ilinen,
Bu zaman muhtasarı dilinen.
Güne bir menzil,
Tayy-i menazil...*
- 1780 Tahran şehrine dâhil oldular. Bunlar bir hanın önüne geldiler. O zaman at, katır, deve bağlanan binaya han derlerdi. Atlarından indiler, hana bağladılar, kahvesine geldiler. Oturdu birer çay içtiler. Hanın sahibini çağırdılar. Dediler;
-Kardaş senin yatağın var mı?
Dedi:
1785 -Hay hay! Üç katta da yatak odalarım var.
-Bize üç yatak hazırla, yatağımız göster.
Çaylarını içtiler, biraz de yemek yediler, çıktılar yataklarına bakmağa. Becan dedi:

- Yahu vezir, benim yatağım hangisi?
- 1790 Vezir dedi:
- Becan hangisini istersen onda yat.
- Becan hiç kemeri boşaltmadan, ağzı üstüne düştüğü gibi horultuya başladı. Vezir böyle oturdu, Sevdakâr da böyle. Vezir öz özüne düşündü: "Bu işte ya muvaffak olak ya olmayak! Allah müsaade ederse biz memleketimize giderik, Becan kılıncından dem vuracak, Sevdakâr Şah da planından dem vuracak, ya men?" Sevdakâr'a dedi ki:
- 1795 -Sen otur burada men gelerem.
- Vezir yalnız olarak indi aşağıya. Bir cadde üzerinde
- 1800 başladı yürümeye. Vezir Allahverdi Han baktı ki bir tellal bağırır. Tellal deyir di ki:
- Ey hekim, cerrah, lokman! Kimin kendisine güveni varsa, Şah'ın hanımı bir derde düçar oldu. Kim onun derdine ilaç bularsa, dünyalığını alacak, ahretine karışmayacak.
- 1805 Bu neymiş? Gülenaz Sultan, babasının evinden keçabaya bindiği dakikadan itibaren bu hileye başvurdu. Gözleri kör oldu, dili lal oldu, kulağı sağır oldu, kendisi kötürüm oldu. Geldiği günden beri yatakta hasta. Hâşâ tövbeler olsun, ne hastadır, ne bir şey. Kendisini o vaziyette gösterir ki belki
- 1810 Sevdakâr çıkar gelir. Aksi takdirde zehir içip ölecek.
- Vezir Allahverdi Han, tellaldan bunu duyunca hemen bir manifatura mağazasına girdi. On dört metre patiska bez aldı, beyaz bez. Efendim, bir terziye geldi, girdi içeri.
- Selâmünaleyküm.
- 1815 -Aleykümselâm.
- Kolay gelsin.
- Sağol.
- Yavrum terzi, dedi. Men bu yerin garibiyim, kendim dervişim. Derviş külahımla gömleğimi unutmuşum, uzak bir
- 1820 şehirde kalıram. Mümkünse, bu bezi mana bir gömlekle bir külâh dik. On liraya dikersen men sana yirmi lira verecem.

- Terzi bunun ölçüsünü aldı. Vezir dedi ki:
-Külahımı üç karış uzunlukta dikeceksen.
Terzi;
1825 -Tamam, dedi.
Allahverdi Han, buradan çıktı. Hemen Sevdakâr Şah'ın yanına geldi. Becan yatır. Sevdakâr'a;
-Oğul dedi.
-Buyur.
1830 -Kızın sende bir nişanesi var mı?
-Var.
-Neyi var?
-Bir yüzüğü var.
1835 Çıkarttı yüzüğü ona verdi. Vezir yüzüğü aldı, cebine koydu, döndü geldi terzinin yanına. Baktı ki gömlek de hazır külâh da.
Gömleği giyindi, külâhı başına koydu. Bezden biraz artmıştı, bezin arasına gazete parçası, defter yüzü, şeker torbası gibi lüzumsuz kâğıt mağıt topladı, bağladı. "Bu da bunun derviş kitabı" dedi, eline bir baston alıp piyasaya çıktı. Vezir çok uzun boylu idi. Külâhı da uzun. Bu şekil piyasaya çıkınca piyasadaki esnaflar birbirine haber verdiler.
1840 -Allah'ımı seven dışarı çıksın, dünyaya böyle adam gelmiş mi, diye.
1845 Esnaflar çıktı. Baktılar ki bir uzun adam, yürüdükçe başındaki külâh tir tir titriyor. Öyle baktılar. Vezir, çok siyasi bir adamdı. Aynı caddenin son başına kadar yürüdü. Orada bir dönemeç var. Oraya gelince tellal, gene karşısına çıktı. Yazık! Aynı o şekilde bağırdı. Tellal bunun yanına gelince, vezir buna
1850 gerildi gerildi öyle bir şamar çekti ki tellal yerde üç defa döndü. Dönüp baktı ki bir suratsız derviş ki Allah göstermesin!
-Derviş Baba! Menim suçum neydi, niye meni vurdun?

- Sarsak oğlu sarsak! Sana yazık değil mi, sabahtan beri burada bağırıp durursan, sende hal, idare kalmadı. Niye bağırırsan?
- 1855 -Dedi:
-Emir altındayım.
-Sana kim emir verip seni bağırttırsa, meni onun yanına götür.
- 1860 Tellal bunun önüne düştü, doğru Tahran Şahı'nın huzuruna gitti. Geldi kapıyı vurdu, kapıdan içeri girdi. Tellal keyfiyeti bildirdi, geri çıktı. Vezir Allahverdi Han içeri girdi. Asanın ucunu yere vurunca külâh titredi başında. Tahran Şahı döndü, buna bir baktı.
- 1865 -Ne var ne istiyirsen?
Derviş dedi ki;
-Caddede tellalın nidasını duydum. Her halde hastanız varmış, onu tedavi için geldim.
-Haydi dedi çık dışarı. Senin gibi kaç tanesi geldi, yalancı
- 1870 çıktı, meni soyup soğana çevirdiler.
Vezir Allahverdi Han bilgili adam.
-Celallenme Şah'ım. Biraz sakın ol. Sizinle bir mukavele yapalım, mukavelemize şartname koyalım. Allah'ın keremiyle men senin hastanı hayata getirirsem mukavelemizdeki şartname
- 1875 ne ise onu bir tamam sizden alaram. Yok, eğer yapamazsam, şehrin kalabalık yerinde darağacını kurdurup, ipi boynuma takarsın; iki tane delikanlının eline elmas bıçaklar verirsin, etlerimi dilim dilim edip yere dökeler. Karga, kuzgun yer, kemiklerimi yere döker. Eğer bu şartı kabul edersen,
- 1880 mukavelemizi yapalım, yoksa mana Allahısmarladık.
Tahran Şahı baktı; "Yahu! Şimdiye kadar gelen hiç kimse böyle söz söylememişti."
-Hay hay dedi,
Hemen mukaveleyi yaptılar. Bunun eline bir ferman verdi
- 1885 mühürledi, imzaladı. Hiç kimse ona dokunamaz. Nereye gitse

gider, ne isterse yapar, kimsenin bununla işi yoktur. O kâğıdı verdi eline ve yanına bir adam kattı, harem sarayına gönderdi. Vezir Allahverdi Han'ın önüne düşen adam onu doğru hasta olan sultanın yanına götürdü, geri saraya döndü.

1890 Vezir Allahverdi Han salona girdi, baktı bir kapı var. Kapıyı vurdu, girdi içeri. Baktı ki o tarafta bir karyola var, karyolada bir hasta yatır, bir tane de cariyeye kız onun hizmetinde.

-Selâmünaleyküm,

1895 dedi ve geçti oturdu sandalyeye. O beze bağladığı kâğıt mağıtı da önüne koydu, o da onun derviş kitabı. Dirseklerini masaya koydu, okudu, her köşeye üflemeye başladı. Biraz okudu üfürdü. Az sonra cariyeye dedi ki:

1900 -Kızım! Hastaya söyle mümkünse benim laflarıma kulak assın. Men kitaba bakacam.

Önündeki bezi açtı. Bezi yukarı tuttu ki kâğıt parçaları görünmesin.

-Kızım! Sor dedi, hastanın anasının ismi nedir?

Dedi:

1905 -Fatma'dır.

-Kendi ismi nedir?

-Gülenaz.

İki ismi alt alta yazdı, bir çizgi çekti, hesaba vurdu. Ebced-i kebir hesabı çıktı, mesela 18.

1910 -Tamam, buldum kızım dedi. 187. sayfayı açırım, dedi.

Bir-iki kâğıdı böyle çevirdi.

-Bak men demirem, kitap deyir. Kitap diyor ki "Bu hasta İsfahan'da Şahoğlu Şah'ın oğlunun sevgilisidir. O Şah Abbas'ın oğluyla buluşmasa, ona el vermese kimseye şifa bulamaz.

1920 Gülenaz Sultan, yatakta bir yan değişti.

-Vay derviş! Binan dağılsın. Bizi belâya koydun, artık zehir içip ölmeden başka bizim çaremiz kalmadı.

- Kızım dedi, bak kitap deyir, men demirem.
- Kapattı, bezi bağladı, öptü, gözün üstüne koydu, gene
1925 okuyup üfürmeye başladı. Bu sefer carıye kızı çağırdı.
- Kızım carıye!
- Buyur, derviş baba.
- Çay bardağı değil, su bardağı da değil, kahve fincanıyla
bir fincan su getir, bu masanın üstüne koy.
- 1930 Kız gitti bir fincan su koydu getirdi önüne. Çünkü çay
bardağının içinde, suyun içerisinde ne olsa gözüktür, camdır. Su
bardağında da gözüktür, ama kahve fincanının kenarından
baksan içi gözüktür. Çekti önüne, okudu, üfledi, bir vesileyle
Sevdakâr Şahzade'ye Gülenaz sultan tarafından verilen nişan
1935 yüzüğünü bu fincanın içine attı. Gene okudu, üfördü.
- Kızım carıye gel buraya dedi. Fincanın içine
bakmayacaksın yoksa sihir bozulur. Eğer bozulursa ananı
ağlatırım.
- Kızın elini aldı fincana kapattı ağzına.
- 1940 -Götür, dedi hastaya ver. Sana da bir saat izin verdim, git
bahçelerde gez.
- Efendim, hizmetçi carıye kız, izin alıp bahçeye gitti. O
gidince Gülenaz Sultan, fincandaki suyu kaldırıp içti. Fincanı
geri eğer eğer fincanın içinde bir cınkırtı peydah oldu. O
1945 sürmeli gözlerini eğdirip fincanın içine baktı ki ne görsün,
içinde Sevdakâr Şehzade için vermiş olduğu yüzük. O zaman
merakı mevce geldi, yatağının içinde doğruldu. Götürsün
bakalım, burada ne söylesin? Derviş kıyafetine giren Vezir
Allahverdi Han da ona ne karşılık versin? Her ikisine vekil
1950 okusun Karşlı Âşık İslâm, onu dinleyenler sağlığına, onların
dostları sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun.

Aldı Gülenaz Sultan:

*Nice ağlamasın yaralı gönlüm
Göründü gözüme yar nişânesi*

- 1955 *Meni bu yerlere itgin salanın
Viran olsun tacı tahtı binası
Denk eser
Seher yeli denk eser
Eller şirin yuhuda
Men olmuşam dengeser*
- 1960 Aldı Vezir Allahverdi Han:
-Kızım hele meni dinle.
*Aman kızım açma yaralarımı
Men yazığın gam doludu(r) sinesi
Bu yerleri aktarmağa gelmişem
Bir terlânın itgin düşüf sonası
Gargamışa
Yol gider Gargamış'a
Yüz bin alkış neylesin
Bir felek gargamışa*
- 1970 Aldı Gülenaz Sultan
*Müştâkımla muradıma ermedim
Yârdan ayrı yâda meyil vermedim
Gönül verdim bir vefâsın görmedim
Temelsizmiş hülusunun binası
Dağlar gezdim
Bahçalar bağlar gezdim
Bir gün şad u kam olmadım
Bahtıma ağlar gezdim*
- 1975 Aldı Vezir Allahverdi Han
*Sefil Sevdakâr'ı saldın ataşa
Hali şada dönmez ahvali boşâ
Senden cüda gamgın idi hemişe
Kara gelif ayı günü senesi
Menden al
Mende çekiç mende nal
Sinem atar dükkâm
Ne istersen menden al*
- 1980
1985

Aldı Gülenaz Sultan:

1990 *Gülenaz'am içtim aşkın zehrinden
Celâllı kevserin gaffet behrinden
Yarın hasret firakının kahrinden
Ab-ı Ceyhun oluf çeşmim danesi
Kalb ilendi
Ay doğdu kalb ilendi
1995 And içerem kasem olsun
Bu kalbim o kalb ilendi*

Aldı Vezir Allahverdi Han:

2000 *Evvel **Vezir** idim şevketi şanda
İndi el koymuşam fitne-yi fende
Türlü türlü gizli sırlar var mende
Beyan olsun bu harflerin manası
Belene doğru
Yol gider Belen'e doğru
2005 Kes başım kanım ahsın
Kadir bilene doğru*

Söz tamama yetiştı. Gülenaz Sultan yatağından kalktı, gitti güzelce yıkandı yundu. Bir güzel elbisesini giyindi, kendisine bir düzen verdi. Vezir dedi:

2010 -Kızım şimdi bunda hesap var. O hesap şu: Menim tembihimi iyice dinle. Men gidecem. Tahran Şahı'na müjde verecem. Diyecem ki; "Sana müjdeler olsun. Hastanın gözünün körlüğünü, kulağının sağırlığını kurtardım. Kötürümlükten de kurtardım. Yalnız hastanın dili lal, kulağı sağırdır. Gözünü açtı,
2015 kötürümlükten kurtardım. Fakat diliyle kulağına gücüm yetmedi. Yaşça benim torunum sayılır ilimce çok büyük bir derviş arkadaşım var. O da benimle beraber bu Tahran'a geldi. Şimdi, Şah sağ olsun, men arkadaşımı alıp geleyim. İnşallah o da gözünü, kulağını, dilini açar." Belki bu vesileyle Sevdakâr'ı
2020 buraya getiremem. Yalnız Şah'a benim bir tembihim var. Şaha söyleyecem ki; "Buyurun gidin, hastanızı gözünüzle görün." Şah buraya gelince, Şah'a çok hürmet et. Çay ver, kahve ver, hürmet et. Fakat Şah'a benim tembihim budur ki, elin dahi

2025 elbisesine değerse bu sihir bozulur. O sana dokunamaz, korkma yalnız sen özenerek ona hürmet et. Öyle gör.

Baş üstüne Vezir baba, dedi Gülenaz.

2030 Vezir Allahverdi Han, buradan çıktı. Doğru piyasaya geldi. Bir manifatura mağazasına girdi. Yine beyaz patiska bez aldı, kendisinin gözünün ayarında Sevdakâr Şehzâde'ye bir gömlek, bir külah yaptırdı. Verdi ölçüsünü. Dedi:

-Yap, men gelirem.

Baston elinde, aynı giyimle Tahran Şah'ının yanına geldi. Kapıyı açtı, içeri girdi. Asanın ucunu yere vurdu;

-Hak dost, dedi, külah titredi. Tahran Şah'ı böyle baktı.

2035 -Derviş Baba! Hayır haber.

Ses yok.

-Derviş Baba! Hayır haber.

Gene ses yok. Biraz sonra dedi ki Şah'a:

2040 -Menim bu külahımı bir hazineye gönder. Altın dolsun gelsin. Ondan sonra sana hayır haber verirem.

Külah gitti hazinede doldu geldi, Dervişe verildi.

-Şah'ım size müjdeler olsun. Hastanız hayata geldi. Allah'a çok şükürler olsun, gözünü de açtı. Senin benim gibi şimdi. Yalnız diliyle, kulağını açamadı.

2045 Tahran Şah'ı dedi ki:

-Derviş Baba! Sana şeraitimiz vardı.

2050 -Hay hay! Ne zaman yapamazsam aynı mukavelemizi tatbik et. Yalnız burada bir derviş arkadaşım var Şah'ım. Yaşça çok genç, fakat ilimce ilhamca menden çok çoktur. O da benimle Tahran'a geldi. Siz buyurun gidin hastanızı görün. Men o arkadaşımı bulup getireyim. İnşallah o dilini de açar, kulağını da.

Şah bunu kabul etti.

2055 -Yalnız Şah'ım sizden bir ricam var. Hastanızı gidin görün, sırf göz misafiri... Lütfen eliniz elbisesine bile dokunmayın, yaptığımız sihir boşa gider yazıktır.

2060 Şah, bu haberi alır almaz geçti gitti. Vezir Allahverdi Han gitti terziden Sevdakâr Şah için diktirdiği gömleği aldı, külahı aldı. Döndü hana geldi. Kapıdan içeri girdi ki; "Becan senin evin yıkılsın." Becan'ın horultusu oraları almış. Sevdakâr da beyle oturur.

-Oğlum! Seni Gülenaz Sultan'ın yanına götüreceğim. Bir şey sorma, bunu giyin.

2065 Açtı heybesini, neyi varsa çıkardı. Sevdakâr'a Derviş gömleğiyle giyindirdi. Külahı da başına koydu. Aldığı bezden biraz artmıştı. Onunla da Şah tacını bağladı, koltuğuna virdi. Bunu derviş şekline soktu.

Bunlar burada bu şekilde kalsınlar, biz gelelim Tahran Şah'ına...

2070 Şah, Gülenaz Sultan'ın odasına gitti. Efendim, Gülenaz Sultan baktı ki pillekenlerinde takırtı var. Hemen kapıyı açtı. Baktı ki Şah, veziriyle beraber gelir. Buyur eder şekilde kapıyı açtı. Konuşmur, dili laldı. Duymur kulağı sağırdı. Tabi bu tezgâhtı. Tabureyi gösterdi. Geçti, oturdular. Bunlara tatlı kahve yaptı, getirdi, kahve ikram etti. Tahran Şahı, Gülenaz Sultan'ın
2075 bu güzelliğine bakıp aklı hayali gitti. Kahveyi içtiler. "Allah mana sabırlar ver, Allah mana sabırlar ver."

2080 Neyse, kahveyi içtiler. Bunlar biraz sonra kalktı tahtgâha geldiler. Herkes yerini aldı. Bunlardan yarem saat sonra, Vezir Allahverdi Han, Sevdakâr Şehzade yanında beraber geldiler. Vezir Allahverdi Han bir marifet işliyir. Ayağıyla vurdu kapıyı açtı. Kapı "tırnk" açıldı. Örtüldü bir daha açıldı örtüldü, girdiler içeri.

-Hâk dost, dedi.

Bastonunu yere vurunca külah titredi.

2085 -Selâmünaleyküm.

- Aleykümselâm derviş baba! Hayır haber! Hani arkadaşım?
- Arka tarafındaydı. Sevdakâr'ı böyle ileri getirdi.
- Aha arkadaşım.
- 2090 Tahran Şah'ı döndü, Sevdakâr'a baktı şöyle.
- Bunun gözleri yaman oynuyur, bundan bize bir bela gelmeye? Aman derviş! Hastaya bir imkânın olacak mı?
- Cümle-i âlem hâşâ! Allah izin verirse olur, Allah izin vermezse olmaz. İnşallah u Teâlâ ki kurtarmağa çalışacağız. Bir
- 2095 serbestkârlık da yazdı, bunun eline virdi.
- Siz müstesnasınız dedi.
- Her ikisi beraber çıktı, geldiler. Vezir Allahverdi Hân olanları bilir. Salona girdiler. Sevdakâr Şah, istiyirdi ki odanın kapısını bir an evvel içeri gire. Vezir Allahverdi Hân dedi:
- 2100 -Dur oğlum. Seni bu biçim ölü kefeniyle bir güzel kızın yanına götürsem benim bu vezirliğim mana haram olsun.
- Gömleği çıkarttı, külahı aldı. Zaten Şah derviş gömleğini elbiselerinin üstüne giymişti. Şahın tacını sardığı bezin içinden çıkardı Sevdakâr'ın başına koydu. Şöyle bir müşteri gözüyle
- 2105 baktı.
- Ha benim yavrum, şimdi gir, dedi.
- İçeri girdi, Gülenaz Sultan ayağa kalktı. Vezir Allahverdi Han, gitti masanın yanında sandalyeye oturdu.
- Bu iki sevgili ikisi de kupkuru kurudular. Bir iki dakika
- 2110 öyle kaldılar.
- Sevdakâr Şah, hecalet çekirdi. Özür dilemek için biraz sonra bakalım Gülenaz Sultan'a ne desin, Gülenaz Sultan karşılık ne desin, Vezir dinlesin.
- Aldı Sedakâr Şehzade:
- 2115 *Ala gözlüm dide giryan olmuşam
Hiç bilmirem bu efkâra ne deyim
İsterem soruşam vasf-ı halımı
Dilim tutmur gamlı yâra ne deyim*

- Aldı Gülenaz Sultan:
2120 *Oğlan senin hiç insafın yoğumuş
Muhannetsen kalbi kara ne deyim
Zulüm-kâr sevda'nın mihnet işleri
Meni saldın âh u zâra ne deyim*
- Aldı Sevdakâr Şehzade:
2125 *O zalim gaddarlar duyar ünümü
Ara yerde na-hak töker kanımı
Tapşırar cellâda garib canımı
Eylederler pare pare ne deyim*
- Aldı Gülenaz Sultan:
2130 *Fırsat elde iken bakmadın hale
İndi meni saldın bu galmagala
Beş yüz bin cavrasan bugünden bele
Daha olmaz derde çâre ne deyim*
- Aldı Sevdakâr Şehzade:
2135 ***Sevdakâr**'am düştüm aşkın ahına
Civan ömrüm gider gam kütahına
Sıdk ile yalvaram şahlar şahına
Hak yerişsin havadara ne deyim*
- Aldı Gülenaz Sultan:
2140 ***Gülenaz** gelir puç ilgarsan puç vade
Âşık maşuğundan düşer mi cüda
Adam aşnasından döner mi yâda
Senin teki bi-karara ne deyim*
- Bunlar bu sözleri okumada olsunlar, biz gelelim kime
2145 Tahran Şahı'na...
- Tahran Şahı'nın bir bacısı var idi, adı Zöhre Sultan idi.
Çok güzel bir kız idi. O da Gülenaz Sultan'ın yaşındaydı, fakat
erlik hüneri var. Allah ona o istidadı vermişti. Hani bir atasözü
var: "Gen gününde yad komşu, dar gününde yar kardaş." Bu
2150 dervişler Gülenaz Sultan'ın yanına geldikten sonra, Tahran
Şah'ı, bacısı Zöhre Sultan'ı çağırdı. Dedi:

-Bacı! Ancak biz birbirimizin dar gününde elinden tutarık; yad oğlu bizim dar günümüze ortak olmaz. Bizim hastamızı tedavi etmek için iki derviş geldi. Sen, kendi elinle
2155 onlara yemek yap ve götür.

Zöhre Sultan, yemek yaptı. Tepsi başında, bunlar birbiriyle konuşurken kapıdan içeri girdi. İçeri girer girmez baktı ki dört-beş ay yataklarda sürünen yengesi, kardaşının hanımı giyinmiş. Yanında iki tane adam var, delikanlıyla
2160 birbirine söz okuyurlar. Tepsiyi, başından masanın üstüne koydu. Döndü, Sevdakâr Şah'a böyle baktı ki ne baktı. Vallahi aynı sedef gibi bir oğlan. Derhal ona gönlünü düşürdü. Sevdakâr Şehzâde'nin alınının ortasında bir aşk oku redd-i bedel olup Zöhre Sultan'ın sinasinden değdi bu kürek arasından çıktı.
2165 Akli başından gitti, yere düştü, bayıldı.

Vezir Allahverdi Han döndü:

-Kızım bu kimdir?

-Bu, Tahran Şahı'nın bacısıdır.

Hemen Sevdakâr'ın başından şah tacını aldı. Külâhını
2170 koydu başına, yaptırdığı kıyafeti giydirdi.

Az sonra Zöhre Sultan ayılır ayılmaz, o yana bu yana bakındı. Orada bir fırkat el verdi. Alsın bakalım Zöhre Sultan, ne desin Sevdakâr Şehzâde'ye. Dinlesin Gülenaz Sultan'la Vezir Allahverdi Hân. Meni de okuyuram meni dinleyenlerin sağlığına.
2175 Her zaman devranımız şad olsun inşallah!

Aldı Zöhre Sultan:

*Oğlan men anladım fitne feylini
Aç sırrını men de olam sizinen
Şahin olan şikârına dolanan
2180 Tülek terlan oynar tuba kazınan*

Aldı Sevdakâr Şah:

*Aman hanım tutarsızam bu yerde
Meni cenge salma cilve nazınan*

2185 *Bilmem gözellerde ne hasiyetti*
Hecalet danışar güleç yüzünen

Aldı Zöhre Sultan:

2190 *Müracat kâmdır gönlüm ehtacı*
Sürahi kaddinin hasret muhtacı
Hünkâr kıyafetlim sere koy tacı
Yüz sürem hakine piyendazıman

Sevdakâr Şehzâde baktı ki bu başında tacı da görür.
“Men deyim ki hâşâ tacım-macım yoktur.” Dedi içinden.
Götürüp Sevdakâr kendi sözünün ikinci bendini böyle okuyur.

Aldı Sevdakâr Şah:

2195 *Ne tahtıgâhım var ne tacım benim*
Bir bi-neva kuldu(r) bu garip canım
Sana kurban olam cıvelî hanım
Meni cenge salma bühtan sözünen

Aldı Zöhre Sultan:

2200 *Men Zöhre'yem oğlan sır tanma menden*
Vallah ölene tek el çekmem senden
Olup üryan nikap çıkanda dondan
Başında tacımı gördüm gözünen

2205 Sevdakâr Şehzâde baktı ki; “Yok, bu iş böyle acılıknan
olmaz, tatlılıknan olur. Men buna deyim ki; Seni canım kadar
sevirem. Belki sonumuz bir aydınlığa varır. Bunu okuyak.”

Ona binaen Sevdakâr Şehzâde, bu beyiti okuyur:

Aldı Sevdakâr Şah:

2210 *Sevdakâr'am sonam seni sınaram*
Ölene tek nice senden dönerem
Gördüm cemaalını oda yanaram
Cismini pervayış ettin közünen

2215 Bu söz tamama yetiştî, böyle rivayet ederler ki; kızın
başında sarası varmış. O anda sarası tuttu, bu tarafa bayıldı.
Kaldırdılar, Zöhre Sultan'ı aynı yatağa yatırdılar ve üzerini

örttüler. Tam akşam lambalar yanma saatiydi, Gülenaz Sultan dedi:

-Vezir Allahverdi Han!

-Ne var kızım?

2220 -Eğer ortalık karardığı sırada, buradan meni çıkarttın yola düşdün düşdün, düşmediysen, men sizi derhal kana verirem

Vezir Allahverdi Han dedi:

-Kızım atasözüdür; "Sabreden derviş muradına ermiş"

2225 Az sabret, men onun gereğine bakaram.

Bunlar burada kalsın.

Vezir Allahverdi Han kalktı, doğru Becan Pehlivan'ın yanına gitti. Çünkü bunlar Becan'sız iş göremez. Becan'ın yanına gitti. Hanın kapısına yeni gelmişti, Becan'ın horultusu dışarı geldi. Yatak odasına çıktı, baktı ki Becan öyle bir yuhu âleminde idi ki... Bir de bir direk var yatağının yanında. Yuhu âleminde kolunu direğe bu şekilde doluyup, başını göğsüne vurup, bu şekilde yatır. Girdi içeri, Becan'ı dürtmeye başladı.

-Aye! Becan, Becan!

2235 Becan'ın bir huy varmış; eğer yuhudan biraz yarım kaldıran olsa, babası da olsa yırtarmış, dinlemezmiş...

-Hele Becan doymadın mı kalk. Ocağın batsın hele doymadın mı yuhuya?

Becan kalktı, oturanda direk de kolundan beraber geri
2240 geldi. Didi:

-Ne var?

-Becan gedeciyyik.

-Özüm ölsün, men getmirem.

-Ya?

2245 -Menim bu kılıcım bir kan görmedi.

-Aye Becan! Bu yuhudan bir kalk.

Becan kalktı, kılıcı belinde. Diğer kalkanı filan var, aldı eline. İndiler aşağı. Beraber yürüdüler. Efendim nizamiye kapısına yaklaşmışlardı, Vezir Allahverdi Han dedi ki:

2250 -Bak Becan! Men o pencereden ışık gelen saraylara gidirem. Bize geçiş serbest. Kapıda çift nöbetçi var, nizamiye nöbetçisi. Bak indi sen nasıl geleceksen!

-Aye, sen git men gelerem.

-Vıy sesin ocağın batmasın, bağırma.

2255 -Sen git, men gelerem, dedi.

Becan zaten bahane arıyır. Vezir geldi geçti nöbetçiler arasından. Yeni saraya dâhil olmuştu, Becan da saraya doğru yürüdü. Nöbetçiler baktı, bir değirmi bir şey gelir. Nöbetçinin biri böyle çekildi, biri böyle. Becan bunlara yaklaştığında ikisi de:

2260 -Hişşt dur, dedi. Burası yasak. İşaret verdi.

-Hele gelin buruya, ne deyirsiniz siz, dedi.

-Bura yasaktır.

2265 Bunun birini tuttu böyle başını aldı, bu koltuğunun altına koydu, paltonun altına başını aldı, öbürünü de tuttu öbür koltuğunun altına aldı. Bunlar orada çabalasın, Becan o vaziyette yürüdü, içeri girdi. Girdi içeri selâm virdi:

-Aleykümselâm, dedi.

Vezir kurudu, kaldı. Vezir dedi:

-Becan nasıl gelebildin?

2270 Becan ayaktaydı. Bu koltuğunu boşaldanda “tış” kellenin biri yere düştü, bu koltuğunu boşaldanda biri yere düştü. Vezir odada baktı kızın bir tanesi karyolada yatır, bir de çok nazenin bir kız var, böyle oturur, Sevdakâr da böyle oturur. Vezirde böyle, bunlara baktı, kellelere baktı, Becan’a bir mağrurluk
2375 geldi, başladı bu odanın içinde gezinmeye. Gezindi gezindi, sanki elbisesine sığmırdı. En son geldi vezirin üstünü kesti. Dedi:

-Aye Vezir!

- Buyur.
- 2380 -Biz kaç adamız?
- Becan sen bir! Men iki, Sevdakâr üç, Gülenaz dört, Tezeter Cariye beş. Beş kişiyiz.
- Kaç atımız var bizim?
- Üç.
- 2385 -Biz beş kişiyik, at üç. Nasıl gideceğiz?
- Vezir dedi:
- Becan, sen atına bineceksen.
- Tamam.
- Sevdakâr atına binecek, kendi nişanlısını terkine alacak.
- 2390 Men de atıma binecem, torunum yaşlarındaki cariyeyi men terkime alacam, öyle gideceğiz.
- Becan o ana kadar Vezir'in kıyafetinin farkına varmamıştı. Böyle döndü baktı, dedi:
- Hay senin o külâhın mıhta asılı kalsın! Men gelip buradan avrat götürecem, rezillik çekecem, hiç olur mu?
- 2395 Yetiştı, Tezeter Cariyenin yakasından tuttuğu gibi yukarı kaldırdı. Kızın dudağı iki üç yerden çıtladı.
- Korkma kızım! Tavlahanayı bilersen mi?
- Evet.
- 2400 -Yakın mıdır kızım?
- Yakındır.
- Düş önüme.
- Önüme düştü. Yürüdüler, tavlahananın önüne geldiler. Kız dışarıda kaldı. Becan içeri girdi. Baktı, çift nöbetçi. Ortada fenerler yanır. Atlar iki taraftan bağlı. Girişin sağ tarafında doğrama tahtadan böyle bir yer yapılı ufacık bir kilit var, çift halkada. Nöbetçi baktı ki:
- Yav! Buraya bir dev geldi. Dedi:
- Kardaş sen necisen? Çık buradan dışarı.

- 2410 Dedi:
-Hele yakın gelin, ne deyirsiniz?
Becan birini böyle tuttu, öbürünü de böyle birbirine vurdu. Var kuvvetiynen açtı böyle vurdu, açtı vurdu. İkisini de yapıyassı teneke gibi etti. Birini öyle attı, birini de böyle. Çekti
- 2415 halkaları çıkarttı, iki kanatlı kapı açıldı. En iyi iki atın her birine birer eyer vurdu. Atları çekti, tavladan çıktı.
-Kızım düş önüme, dedi, şaşırma.
Efendim, atlar besili idi, kâh gelir kâh gelmirdi. Becan kuvvetli çekse dizgini kopacak, başladı bağırmağa:
- 2420 -Vezir vezir
Vezir çıktı dışarı:
-Vay, senin ocağın batmasın!
Yetiştirdi atın birini aldı. Birini Becan aldı. Gülenaz Sultan, Sevdakâr, Tezeter hepsi beraber burada düştüler yola. Ana yola
- 2425 geldiler. Atları, Sevdakâr Şah kızlarla beraber burada duttu. Vezir Allahverdi Han, Becan Pehlivanla gitti. Hanın, kahvenin, yatağın hesabını kesti. Atları çekti getirdiler. Her birisi at beline süvar oldu. Gece vakti, ver elini bize Şah-ı İsfahan diyip sür ha sür ettiler. O gece sabaha kadar yol gittiler.
- 2430 Cümlemize hayırlı sabahlar olsun. İnşallah u Teâlâ açıldı hayırlı sabah, gün anasının koynundan çıktı. Dağlar donunu giyindi. Âlem nura belen oldu. Bunlar bir pınarın başına geldiler. Attan indiler. Atlar otlamakta olsun. Bunlar yüzlerini yıkadılar. Yiyecek getirdiler, yediler. Becan hemen yuhuya geçti.
- 2435 Bunlar burada kalsın, biz gelelim Tahran iline, Tahran Şahı'na ve Tahran'ın vaziyetine.
Sabah yatağından kalkan baktı ki nizamiye kapısında çift nöbetçi yok, hekimler de yoktur, Gülenaz Sultan da yoktur, bacısı da yatakta hastadır. Bu sırra vukuf oldu. Emir verdi
- 2440 hemen ordu faaliyete geçti. Orduyu çekti yedeğine, sürdü bunların peşine. Epey bir müddet sonra Sevdakâr Şehzâde, Gülenaz Sultan, Tezeter, Vezir Allahverdi Han'ın olduğu yere kadar geldi.

Bunlar da orada istirahat halindeydiler. Tahran'a doğru
2445 baktılar ki asker gelir. Dağ taş asker. Sevdakâr dedi:

-İndi bizim ölümümüz geldi.

Becan, öyle uyuyordu.

-Evvelallah Becansız hiç bir şey yapamak, dedi Sevdakâr.

Kam curasını çekip Becan'ın başucuna gelir. Becan'ı
2450 uyartmak için alsın bu ibareleri okusun. Becan uyanсын karşılık
versin, her ikisinden vekili men okuyayım, bizi dinleyenler
sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun İnşallah.

Aldı Sevdakâr:

2455 *Budu geler Tahran Şahı
Uyan Deli Becan uyan
Feleğin zulmet kahrıdır(r)
Bizi bu günlere koyan*

Becan yuhunun içinde bir mırıldandı. Gözünü açtı:

-Git hele adamı yuhusunda koy, biraz yatalım.

2460 -Becan Allah'ımı seversen böyle bir hafif dikel, bak geri
yat.

Becan hiç istifini bozmadı. Dirseğini böyle koydu.
Kafasını elinin içine koydu, böyle baktı, asker gelir. Dedi:

-Ula çal.

2465 Aldı Becan:

*Duyuldu fitne feylimiz
İşlerimiz oldu beyan
Düşmana lelinci kalar
Uzağı yakını sayan*

2470 Aldı Sevdakâr:

*Budu(r) gelen Şah'ın özü
İster ki katlede bizi
Bürüyüf etrafımızı
Kimi ath kimi yayan*

2475 Aldı Becan:

*Gel senlen koşuna dalak
Cenge edek hem kılıç çalak
Düşmanın hakkından gelek
Gerek hasımına dayan*

2480 Aldı Sevdakâr:
*Bu gelen düşman ünüdü(r)
Hiddeti töhmet kâmdı(r)
Şah'ın müşköl günüdü(r)
Sen git kızıl kana boyan*

2485 Becan
*Becan'am bahtın aşıyam
Şah'ımın şahin kuşuyam
Men kavga pervayışiyem
Koy gelsin canına kıyan*

2490 Bu söz tamama yetiştı. Becan çekti atın eğerini kayışlarını bekitti. Döndü bunların dördüne de böyle tembih etti:

-Babamın ervahına and olsun! Eğer bir tek taş bile atarsanız, geri döndümmü sizi parça parça ederem. Siz yalnız seyredin.

2495 Ayağını koydu üzenginin ucuna. Efendim, ateşsiz silahlar zamanı. Tahran Şahının ordusu Becan'ı görende heybetinden geri kaçtı. Kattı önüne Becan, bunları bir zaman götürdü. Geldi dedi:

-Ey vezir gönlüm açıldı.

2500 Atı eyerledi. Bindiler, sürdüler. Ver elini bize şehir-i İsfahan. Bir kaç gün yol yürüdükden sonra İsfahan şehrine dahil oldular. Şah Abbas'a müjdecı gitti ki Vezir Allahverdi Han, Sevdakâr Şah, Becan Pehlivan geldi.

2505 Sevdakâr Şehzâde, hanımını ve cariye kızı aldı, saraylarına götürdü. Becan Pehlivan saraya vasıl olunca ağzı üstüne düştü yattı.

Şah Abbas kırmızı giyindi, tahta çıktı. Vezir'i huzuruna celp etti.

-Sevdakâr Şah, yirmi yaşındayken, men tahta onu
2510 getirdim, yukarıda Allah, aşağıda senin sayende. Sen kaç aydır
neredesin? Emir verdi;

-Cellât!

Üç tane cellât geldi, Vezir'in elini ayağını bağlayıp ortada
durdular. Vezir Allahverdi, baktı ki bundan kurtuluş yoktur,
2515 kellesi gidecek. Dedi ki:

-Men dünyadan ilgimi kestim. Ey cümle-i âlem! Haklısın.
Emir ve irade Allah'tan sonra sizindir. Haklısın. Kanım size
helâl olsun. Yalnız size bir sözüm var. Bu ifademi verdikten
sonra öldürsen adalet, azat etsen mürüvvet eylersin.

2520 Vezir Allahverdi Han böyle deyir:

*Şerafetli şahım düşme hiddete
Şöhret alıp adı şana gelmişem
Pinhan matlubumuz yetti müddete
Zahir olup nümayana gelmişem*

2525 *Müşkül kaldım Kandeher'in halında
Tegayür dolandım Tahran elinde
Çok cefalar çektim ölüm yolunda
Cebr ucundan el-amana gelmişem*

2530 *Gûş yetir **Vezir**'in bu lisanına
Tebdil olup çıktım Şah divanına
Deli Becan girdi aslan donuna
Çalkayıp dünyayı kana gelmişem*

Söz tamama yetiştı. "Deli Becan girdi aslan donuna /
Çalkayıp dünyayı kana gelmişem" deyince bu söz, Şah Abbas'ın
2535 hoşuna gitti. Şah Abbas'ın hoşuna gitti ki benim kuvvetim
menim pehlivanım benim kılıcımın sesi, sedası nerelerden
gelir... İnsafa geldi, emir verdi cellâtlara:

-Çözün bunun kolunu.

Kollarımı açtırdı, bunu affetti.

2540 Artık günler gelip geçmekteydi. Günlerden bir gün Sevdakâr Şehzâde'yle Gülenaz Sultan'ın düğünlerini yaptılar. Onlar muradına nâil oldu, Allah cümlemizi muradımıza nâil etsin.

Şimdi biz gelelim kime; Gülenaz Sultan'ın Kandehar'dan
2545 getirmiş olduğu öz hemşerisi Tezeter isimdeki cariyeye kıza.

Sevdakâr Şehzâde, her zaman tahtıgâhtan eve gelince, bu cariyeyi çok ağırlardı, buna para verirdi, harçlık verirdi, hürmet ederdi. Bu cariyeye kız da fikrinden geçirirdi ki; "Sevdakâr Şehzâde meni de sevir. Bir fend ile Gülenaz Sultan'ın başına bir
2550 belâ getirip bu Şahzade'ye sahip olabilir miyim." diye. Feller düzenlemeye başladı.

Günler böyle geçsin... Günün birindeydi, bu Tezeter Cariye güzel elbisesini giyindi, şehri gezmeye çıktı. Caddenin bir tarafında, iki adam bunun gözüne dokundu. "Bunları men
2555 görmüştüm." dedi içinden. Yanlarına gitti:

-Nerelisiniz siz, dedi:

-Biz Tahranlıyık.

-Necisiniz, dedi:

-Seyyar tüccar.

2560 -Ne milletsiniz?

-Biz Musevîyik.

-Haa! Gelin benimle. Şimdi men size çok hayırlı bir haber verecem. Sizin Şah'ın, yani Tahran Şah'ının nişanlısını bizim Şah'ın oğlu kaçırdı, getirdi. Şimdi men onu size teslim
2565 etsem götürür verir misiniz? Bu dünyalığınızı alırsınız, öbür dünyalığınıza karışmam.

Bezirgânlar bunu duyduğu için çok memnun oldular.

-Aman hanımefendi, öyle bir şey olur mu?

-Şimdi siz benimle gelin.

2570 Bunları aldı yanına bahçeye götürdü. Bahçenin çok sakin bir yerinde;

-Menim boyumun ölçüsünü alın. Menim boyumun ölçüsünde bir sandık yaptırın. Ağzına da kilit yaptırın. Getirin bu kavak ağaçlarının arkasında arkın içine koyun. Kendiniz de
2575 kervanınızı yükleyin, hisarın o tarafında beklesin. Siz de bu ağaçların arka tarafına sinin. Men o kızı getirip verecem size, siz de götürün, gidin.

Buradan bu Yahudiler bu emri aldıktan sonra, piyasaya gittiler, sandık yaptıрмаğa. Tezeter Cariye, döndü geldi saraya.
2580 İçeri girdi, suratını astı, ağlamağa başladı. Gülenaz Sultan:

Kız neden ağlıyorsan, niçin ağlıyorsan?

Tezeter dedi ki:

-Ey Hanım Sultan! Sen Sevdakâr gibi birine sahip olmuşsun. Çiftliğinde âleminde, mense böyle bir şeylerden
2585 yoksunum, mahrumum. Sen de insaf yoktur bir güne bir gün demirsen ki; "Elbiselerini giyin, bahçelere gidek."

Gülenaz Sultan:

-Kız o kadarlık mı?

-Evet.

2590 -Haydi, men de elbiseleremi geyirem.

Giyindi elbiselerini. Her ikisi beraber, bahçeleri gezmeye gitti. Gülenaz Sultan'ın tezgâhtan haberi yok. Kol kola takmışlar, bahçede gezirler. Sandık olan yere yaklaşmışlardı Tezeter Cariye kolunu bunun kolundan çıkardı, sağdan bir şey
2595 kopardı, soldan bir çiçek kopardı. Bu vesileyle biraz ilerledi. Tam sandığın yanına gitti. Sandığın ağzı açık, orda bekliyor. Tabi Yahudiler de arkada sinmiş. Geri döndü.

-Gülenaz Gülenaz! Hele acele gel. Bağdat, Şam, Mısır, İsfahan hepsi buraya toplanmışlar.

2600 Acayip bir söz! Gülenaz Sultan ilerledi. Tam sandığın yanına geldi, gitti baktı, evet bir tabut biçiminde uzun bir sandık.

-Hani kız?

-Eğil bak. Yalan mı söylüyürem, doğrudu mu?

2605 Gülenaz Sultan, sandığa eğilip baktığı sırada, bu cariyeye
fırsattan istifade, Gülenaz Sultan'ın arkadan ayak bileklerinden
nasıl çektiyse, bunu sandığın içine yuvarladı, yıktı. Çekti
sandığı, ağzını kapadı. Yahudilere işaret verdi. Yahudiler sandığı
kaldırdı, hisar duvarının o tarafına geçirip öndeki devenin
2610 üstüne bağladı. Hemen sür ha sür ittiler. Ver elini bize Tahran
diyip gitmede olsunlar, efendim biz gelelim kime; Tezeter
Cariye'ye.

Bu cariyeye döndü saraylara geldi. Öğle oldu. Sevdakâr
Şehzâde, döndü tahtıgâhtan eve öğle yemeğine geldi. Kapıdan
2615 içeriye girdi. Yine bu cariyeye pul, para, bahşış verdi. Geçti,
ceketini falan soyundu. Elini yüzünü yudu. Başlayacak yemek
yemeye. Baktı, Gülenaz Sultan yoktur.

-Kız, hani Gülenaz Sultan?

-Bilmirem.

2620 -Kız, hani Gülenaz Sultan?

-Bilmirem.

-Nasıl bilmiyorsun?

-Bilmirem.

2625 Çok üstüne gitti. Baktı, "Hayır bu böyle olmaz." İşi
tatlılıkla çözdü, Sevdakâr Şehzâde. Kalktı ayağa, kızın yanına
geldi:

-Aferin Tezeter! Sen binlerce yaşa. Ne kadar anlayış var
sende. Seni delicesine sevdiğimi neden anladın ki bu kader
mana meyil virdin? Gülenaz'ı n'ettin? Men hemen seninle
2630 düğünümüzü yapacam.

-Öyle mi?

-Evet.

-Artık Gülenaz Sultan'ı kıyamette görürsün.

-Kız ne yaptın öldürdün mü?

2635 -Yok.

-Peki, ne yaptın?

- Vallahi, Tahranlı iki seyyah tüccara teslim ettim. Sandığa
saldım götürdüler. Bundan işte tahmin edirem, üç saat evvel.
- Öyle mi?
- 2640 -Evet.
Sevdakâr Şehzâde, dedi ki:
-Şimdi dur. Sen erkekçe sözünde durdun, men de
erkekçe sözümde duracam.
Çıktı dışarı tavlacıyı çağırdı, dedi ki:
- 2645 -Bir ham katır getir.
Ham katırın boynuna büyük bir halat taktı, her iki
yanından ipi uzattı. Bu cariyenin ayağına taktı ipi, öbür taraftan
koydu. Katır dağ, taş, dere, tepe bunu etti, param parça.
-Aha sana düğün.
- 2650 Döndü geldi Sevdakâr Şehzâde, emir verdi, Vezir
Allahverdi Han'la Becan Pehlivan' çağırttı. Bunlar geldiler. Vezir,
baktı ki Sevdakâr'ın burnundan ateşi çıkar. Sordu;
-Ne oldu Şehzade'm, niye böyle kederlisen, niye
ağlıyorsan?
- 2655 Orada aldı Sevdakâr Şehzâde, Vezir'e ne dedi? Vekâleten
men okuyum, hepinizin sağlığına.
*Felek meni gene zirdest eyledi
Müşgüldeyem ahvalımı bil vezir
Muradımın yeksan oldu müddeti*
- 2660 *Gavvas olup bahr-ummana dal vezir.*
- Müşkül gönlüm ne dalıfsan gaffete
Kahbe felek meni saldı möhnete
Terlanın şikârı düşüf zirdeste
Ördek uçtu viran kaldı göl vezir*
- 2665 ***Sevdakâr**'am n'eylemişem n'eylerem
İnip aşkın deryasını boylarım
Gece gündüz dad-ı figan eylerem
Dü çeşmimden akan oldu sel vezir*

- Söz tamam yetti. Sevdakâr Şehzâde emir verdi:
2670 -Atlar eyerlensin, yine bizim işimiz var, gideceğiz.
Atlar eyerlendi, her üçü at beline süvar oldu.
Bunlar yürümekte olsunlar, biz gelelim kime, seyyah
tüccarlara ve Gülenaz Sultan'a.
Bunlar da yollarına devam etsinler, bunlar da burada
2675 kalsınlar, şimdi biz kime, Tahran'da, Tahran Şahı'nın bacası
Zöhre Sultan'a.
Zöhre Sultan, yatağında uyandı. Baktı ki ne Gülenaz
Sultan var, ne Sevdakâr Şah. Orada ona bir fırkat el verdi. Bu
üç bent sözü okuduktan sonra, bakalım o ne yapacak.
2680 Aldı Zöhre Sultan:
*Nece ki el çektim fani dünyadan
Bu şirin canımdan bezip ağlaram
Ara yerde olan nâ-hak işleri
Sine defterine yazıp ağlaram
Kara bahdım,
2685 Okudum kara bahdım
Ya senin gül talehin
Ya benim kara bahtım
Elimden aldıldım dil efkârını
2690 Göz görüftü gönül ister yârını
Felek perakende saldı seremi
Onun çün sergerder gezer ağlaram
Odu geçdi
Yaylanın odu geçti
Gözün kör ola avcı
2695 Marallar odu(r) geçti
**Zöhre Han'am serden çıkar dumanım
Yâra yetişmedi ahd ü amanım
Hiçbir yana çatmır elim gümanım
2700 Her taraftan elim üzüp ağlaram
Ayaz olmaz
Buludu ayaz olmaz***

*Men ki gem tapdağyam
Gam menden ay az olmaz*

- 2705 Bunu okuduktan sonra girdi soyunup giyinme odasına gitti. Zöhre Sultan orada bir erkek kıyafetine girdi. Saçlarını tepesinin ortasına topladı. O zamanın modası neyse, başına papak-kalpak koydu. Kılıcı bağladı ince beline, kalkamı taktı iki omuzunun arasına. On sekiz boğum kargıyı aldı eline. Çekti bir
- 2710 arap atı binek taşına, bindi üstüne. Arap ata bir zahma vurdu. Arap at dize kadar toprağa saplanıp yerin damarını söktü. At, gitmede olsun “Ya alacam yâremi ya verecem seremi. Ver elini İsfahan toprağı!” deyip sürdü.
- 2715 Uzatmıyak, güne bir menzil, İsfahan şehrine bir-bir buçuk gün kala bir yarmadan geçirdi. Dağın sağ tarafına baktı ki bir mağara. Atından indi, Zöhre Sultan. Atın dizginini ayaklarına bağladı. Çekti kılıcını, mağaranın içine girdi. Aynı bizim tren tünelleri gibi, etrafta dolap gibi ağaçlar var. Girdi baktı ki göz göz. Kendi kendine hesap etti ki:
- 2720 -İşte benim yerim burasıdır.
- Orada biraz oturdu, çıktı dışarı. Atın ayağını açtı, dizginini cevirdi. Eğrini geldiği yola çevirdi, yüzünden öptü, sırtını okşadı:
- 2725 -Git Allah’ın mübarek hayvanı. Artık benim senen hesabım yok. Git, belki bir fakir eline geçersin de seni satar, kendisine harçlık yapar.
- Çekti kılıcı, orada bir müddet oturdu. Zöhre Sultan mağaradan dışarı çıktı, bir sırtın üstüne dürbünle yolları kontrol etti. Baktı ki bir kervan gelir. Bu gelenler Yuhudi tüccarlardı. Döndü girdi içeri, kendisine çekidüzen verdi. Kervan tam mağaranın istikametine gelmişti. Çekti kargısını, bunun önünde mart leyleği gibi şaklattı.
- 2730 -Burası halı değil, haraba değil; buranın da toprakbaşı var.
- 2735 -O zaman, bu Yahudilerin ikisi de indi yere.
-Aman pehlivanım buyurun!

- Zöhre Sultan, hem erkek elbisesini giymişti, hem siyah ipek tül den yüzüne bir maske yaptırmıştı, olmuştu simsiyah bir Arap. Aslan gibi bir pehlivandı ki vasfı dile gelmezdi. Bunlara sordu:
- 2740 -Kaç deveniz var?
-Seksen deve.
-Deve başçısı, iki deve vereceksen.
-Hay hay başüstüne.
- 2745 En öndeki devenin üzerine böyle baktı ki uzunca bir sandık var.
-Bu sandık nedir?
-O sandığın içinde bizim etimiz, çayımız, şekerimiz, ekmeğimiz, kazımız, tuzumuz var. Tabi biz çöl adamıyık. Bu bizim iâşe sandığımızdır.
- 2750 -Bu sandık benim çok hoşuma gitti, bunu indirin. Siz özünüze yine yaptırırsınız, bu sandığı mana verin.
Yahudilerde şafak attı.
-Pehlivanım! Siz de çöl adamısınız, biz de. Ama bu sandığın içinde bizim öte-berimiz var. Sen bunu bizden alma, alırsan biz pejmürde oluruz.
- 2755 -Yooh önünüzde şehirler var, gidin yine yaptırın
Yahudiler baktı ki hayır, buna imkân yoktur.
-Pehlivanım! Size o sandığın beş fiyatını vererek, sandığı
- 2760 bize koy.
O zaman Zöhre Sultan bu sandıktan iyice şüphelendi. Öz özüne dedi ki; "Bu sandıkta bir alamet var."
-Hayır, haraç da istemirem, deve başı iki altını da. Yalnız sandığı indirin.
- 2765 Yahudiler yine vermek istemediler. O zaman bu, ikisinin de kafasını kesti. Hemen devenin üstündeki sandığı indirip, iplerini kesti. Efendim, bir taş aldı başladı "Tak tak tak!" sandığın ağzını tahtasını açtı. İyice açtı, içinde biri yatıyordu.

2770 Bir de baktı ki bu yatan Gülenaz Sultan. O sırada Gülenaz Sultan da gözünü açtı, gördü ki karşısında bir zenci. "Men bir zenci Arap eline geçtim, herhalde, Allah göstermesin!" dedi.

Zöhre Sultan arz etmiştik ki erkek kıyafetinde, pehlivan suretine girmişti. Gülenaz Sultan'a elini uzattı ki tutup sandıktan çıkara. Gülenaz Sultan feryad u fızah etti.

2775 -Arkadaş! Elin elbiseme de değmesin, kendimi öldürürüm.

Cep bıçağı vardı. Çıkardı, ağzını açtı:

-Sen ne istersen söyle, men yaparam, ama mana yaklaşma.

2780 -Peki çık sandıktan.

Sandıktan çıktı Gülenaz Sultan, böyle durdu. Zöhre Sultan, elini kılıcının kabzasına koydu. Bunun önünde böyle bir gezmeye başladı. Döndü dedi ki:

2785 -Yahu! Ne kadar güzel kızsın. Allah'a şükür, benim de burada eşim, yoldaşım yoktu. Şimdi sen mana eş oldun. Seninle evleneceğiz.

2790 Gülenaz Sultan tabi bunun Zöhre Sultan olduğunu bilmirdi. Neyse biraz Gülenaz Sultan'ın yüreğini üzdükten sonra alsın görelim Zöhre Sultan, Gülenaz Sultan'a ne desin, o karşılık desin. Her ikisinden vekil men okuyuram hepinizin sağlığınıza olsun.

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

*Mevlâ'm seni mana şikâr yolladı
Sona tellim ne hayala varırsın
O bir çift sözünün müptelasıyım
Aşk okunu şirin cana vurursun*

2795

Aldı Gülenaz Sultan:

*Zülümkâr sevdanın möhnet işleri
Puç dünyanın hikmetine vururam
İnden bele mana sağlık haramdı(r)
Ağlayıban öz özümü araram*

2800

- 2805 Aldı Harami (Zöhre Sultan):
Bu yerde yok idi sırdaşım benim
Hemdemsiz kalmıştı bi-neva canım
Men teki aslana sen teki hanım
Münasipdi(r) neden gamgin durursen
- Bu sözü duyan Gülenaz Sultan; “Ey âlemi yoktan var iden! Gönder melâikenî, benim ruhumu kabz etsin. Bu ne günler idi mana gösterirsen.” deyip bu kıtayı okumağa başladı.
- 2810 Aldı Gülenaz Sultan:
Mevlâ senden özge yoktu tutarım
Ala yerde geder namusum arım
Gamdan ferah bulmur belâlı serim
Gözüm açıp gör ne günler görürem
- 2815 Aldı Harami (Zöhre Sultan):
***Haramî**'yem eyleyecem kan seni*
Öldürerem bu hayâldan dön seni
Kılıç çalıp paralaram men seni
Ne sebepten o cevabı sorursan
- 2820 Aldı Gülenaz Sultan:
***Gülenaz**'am gönül vermem nadana*
Kahir olsun maîña zulüm idene
Ruhum kuşu kec bahmasın bedene
Bir canım var yâr yolunda vererem
- 2825 Bu söz tamama yetiştî. Harami kıyafetindeki Zöhre Sultan, yine elini kılıcının kabzasına koyup başladı orada gezmeğe. Gezindi gezindi gezindi... Merhameti mevce geldi. Dedi ki öz özüne; “Muhakkak bunun arkasını bırakmazlar, bunun sahipleri muhakkak gelecek.”Orada götürüp Zöhre
- 2830 Sultan, Sevdakâr Şah'ın aşkına, bakalım Gülenaz Sultan'a son olarak ne söylesin? O karşılık desin. Her ikisinden vekilî okusun Koca Âşık İslam, dinleyenlerin cümlesinin hepsinin sağlığına...
- Aldı Harami (Zöhre Sultan):
Siz gittikten sonra düştüm sevdaya

2835 *Eserli seremde baksan dumana*
Hasret bî-zarlığı koyduğuz meni
Neyleyim yetmedim o ne civana

Aldı Gülenaz Sultan:

2840 *Sevdakâr'ım meni gamgin eyledi*
Bu aşkın elinden geldim amana
Lelinciyem dide giryan olmuşam
Rahm eyle harami sen gel imana

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

2845 *Men de bu sevdanın dil-dadesiyem*
Cevr ü möhnet hicri gam kalasıyam
Senin müştakının mübtelâsiyam
Ruz uşeb ağlarım men yana yana

Böyle deyince, Gülenaz Sultan bunu tamdı. “Vay zalım”
Demek sen Zöhre Sultan’san.” dedi içinden. Gülenaz Sultan
2850 götürüp bu ibareyi okuyur:

Aldı Gülenaz Sultan:

2855 *N’eylerem sen kimi bî-vefa dostu*
Alupsan canımı bu sitem besti
Şahin nezaketli tellâl libastı
Aslan sıfatından giripsen dona

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

2860 ***Zöhre Han**’am menden kesme ülfeti*
Düşem piyandaza edem hizmeti
Hafta yıllar aylar günler müddeti
Başına dönerem sene be sene

Aldı Gülenaz Sultan:

2865 ***Gülenaz** der sıdk u itibar eyle*
Durmuşam uğrunda başı ser ile
Bu hulus bu ilgar bu ikrar ile
Gel seninle gidek biz İsfahan’a

Nısf-ı cihan olak Sevdakâr Hân'a

2870 Zöhre Sultan yüzündeki maskeyi açtı. Saçları aşağı döküldü, kucaklaştı öpüştüler. Allah cümle hasretleri birbirine kavuştursun. Bunlar burada oturdular yemek yediler, konuştular, şad iken. Yalnız Zöhre Sultan, Gülenaz Sultan'a bu tembihlerde bulundu. Dedi ki:

2875 -Gülenaz Sultan! Senin arkan koca bir hükümdardı. Seni böyle boş bırakmazlar. Muhakkak senin sahiplerin senin peşinden gelecek. Yalnız benim dediğim şekilde hareket itmezsen, and olsun babamın ervahına, başını bedeninden ayıraram. Menden müsaadesiz onlara gözükmeyeceksen.

Dışarı çıktı Zöhre Sultan. Dağın üstünden yollara baktı

2880 Bir de ne görsün, İsfahan tarafından üç tane atlı gelir, ama atlının ikisi arka arkaya, biri çok geride aralıdır. Dağın üstünden indi girdi mağaraya. Dedi:

-Gülenaz Sultan, üç tane atlı gelir. Bilmem necidirler!

2885 Aradan bir yarım saat kadar geçmişti. Bu atlar tam mağaranın ağzı istikametine gelende, Zöhre Sultan pehlivan kıyafetinde çekti kılıcı, bunların önünde mart leyliği gibi şakıladı.

-Dur anasını ağlattığım. Bu yerin haracı var. Onu vermeden nereye gedirsiniz?

Sevdakâr Şehzâde döndü geri baktı ki Becan Pehlivan üç kilometre geridedir, Becan'ın ocağı batsın.

2890 -Peki, pehlivanım borcumuz nedir, haracımız nedir, ne vereceğiz? Ne kader altın para istiyirsen?

-Yooook! Men altun maltun istemirem.

-Ya?

2895 -Men çok uzak illerden gelmişem. Bir adak adağım var, Allah'a böyle söz verdim. Dedim; "Ya Rabbelâlemin! Sen benim bu niyetimi kabul et. Men gidip İsfahan toprağında yüz dene insan kellesi kesecem." Düne kader doksan dokuzunu kestim, bugün mana bir kelle lazımdı. O geriden gelen sürüntü de sizin

arkadaşınız mıdır, o da gelsin. Anlaşın, aranızda biriniz kelleyi versin, ikiniz de kurtulsun.

2900 Biraz sonra, Becan'ın atı bunların yanına gelende at durdu, Becan gözünü açtı. Baktı ki çok genç, çok güzel bir Arap, Vezir Allahverdi Han'la Sevdakâr'ın önünü kesmiş. Atını biraz daha ileri sürdü.

2905 -Ne o, Arap kardaş, ne istiyirsen?
Zöhre Sultan, buna döndü baktı:
-Haraç haraç, yolun haracını istiryirem.
-Bu yol bu topraklar kimindi?
-Menimdi.

2910 -"Bir tarda iki horuz olmaz." Senin değil bura, Şah Abbas'ın toprağıdır.
-Fazla herze yeme. Menim haracımı ver, ondan sonra git.
-Peki, ne istiyirsen?
-Kelle.

2915 -Ne kellesi?
-İnsan kellesi.
Deminki sözü kullandı.

Becan:
-Verek. Bir şey demirem, ama sen Şah Abbas'ın Becan isminde pehlivanını duymuş musan?

2920 -Ne olacakmış? Duymuşam. Herhalde sensen. Senin boyun batsın ne olacak ki?
-Ona göre menden kelle iste.

2925 O zaman Zöhre Sultan, karşısındaki Sevdakâr aşkına dayanarak götürsün Becan'a ne desin? Becan karşılık desin. Dinlesin onlar. Vekâleten men okuyum, bizi dinleyenler sağlığına, hepimizin sağlığına...

Aldı Harami (Zöhre Sultan):
Bilmirsen edeb erkânı

2930 *Gel haddini tanı oğlan
Getir ver yolun pacımı
Azad idim seni oğlan*

Aldı Becan:

2935 *Gel gelek kılıç kılıca
Giyindim cenk donun oğlan
Zalımlar zulumkâryam
Sefil bilme meni oğlan*

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

2940 *Her an yalvarram pirime
Sen yetemezsin sırrıma
Gözlerinden yaş yerine
Akıdacam kanın oğlan*

Aldı Becan:

2945 *Terlan baş indirmez sara
Sırrımız duyulur sonra
İmdi vuracam bir nara
İşidersen ünü oğlan*

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

2950 ***Haramî**'yem kelle kesen
Cenk eyle cebrimden usan
Eceli mağallahdasan
Bada verdi canı oğlan*

Aldı Becan:

2955 ***Becan**'am yalvarmam yâda
Kuldan kula gelmez gada
Ne yazıp alınma Huda
Göreceğim onu oğlan*

Söz tamama yetişti. Becan attan indi, her ikisi çektiler kılıcı, tutular kalkanı. Vezir Allahverdi Han'la Sevdakâr Şehzâde
2960 bunlara seyredirdiler. Bunlar giriştiler birbirine. Aman Allah!

Şakkıltı göğre yükselir. Saatlarca bunlar harp ittilerse de, biri birine bir zerre bir zafer kılabilmedi. O zaman Becan Pehlivan dedi ki:

-Pehlivanım! Silahları atak, güleş tutak. Kim kimi yıkarsa,
2965 o onun kafasını kessin.

Öte tarafta Gülenaz Sultan'da mağaranın içinden kendisini göstermiyor bunları seyredirdi. Bunlar bu sefer güleş tuttular. Saatlarca güleştiler. En sonunda Zöhre Sultan:

-Ey on sekiz bin âlemi bir lahzada "Kün" kelimesiyle
2970 yoktan var iden Allah! Sana sığındım, dedi.

Bunu demesiyle Becan'ı nasıl kaldırıysa, lor tulumu gibi Becan'ı yere vurdu. Dizini Becan'ın sineline koydu. Çekti kılıcı hırtlığına dayadı.

-Ulan kesim mi seni?
2975 Becan'ın kanı kurudu. Becan öz özüne dedi ki; "Ömrümüm bu gününe kadar men alt olmadım. Bu ne demektir?" Bir cevap vermedi.

Zöhre Sultan, Becan'ın yüzüne vurdu.

-Sana söylüyürem. Anlaşmamız böyleydi, kesim mi
2980 boğazımı?

-Pehlivan! Bizim orada bir atasözü var. Derler ki; "Yiğit bastığını boğazlamaz." Sen bilirsin!

Zöhre Sultan bu sağ kolunu boşalttı. Becan'ın suratına öyle bir hudey şamarı çekti ki bunun üstüne döndü. Arkadan
2985 kollarını dirsekten bileğine keder bağladı.

-Kalk ayağa.

Becan kalktı. Döndü vezir ile Sevdakâr Şehzâde'ye. Vezir'e dedi:

Hey moruk! Atları delikanlıyla, bu mağaraya sür.

2990 Atları mağaraya çekti. Becan'ı da mağaraya götürdü. Tabi Gülenaz Sultan'da arkalarından gitti mağaraya gizlendi. Mağaranın her bir gözüne bir at bağladı. Bunun üçünü de getirdi, böyle mağaranın içinde dizdi yan yana. Becan'ın kolları

2995 arkadan bağı. Bunların kanı kurumuş. Eli kılıcının kabzasında, bunların önünde böyle bir gezdi. Dedi ki onlara;

-Menim sözüüm sözdür. Şimdi anlaşıñ biriniz kellenizi verin, size uğur olsun.

Kim kellesini verir? Bunlarda hiç ses yoktur. Biraz daha poz yaptı, gezindi. Becan'ı kattı önüne:

3000 -Gel, didi. Sen takımın şeklini çok bozursan. Götürdü bunu mağaranın bir gözünde böğür üste yıktı, dizlerini katladı, ayak bileğinden de el bileğine bağıladı. Döndü geldi mağaranın ağzına. Vezir'i çağırıldı:

-Moruk sen de gel.

3005 Moruk da geldi. Moruğu da götürdü başka bir gözde bağıladı. Sevdakâr Şehzâde orada yalnız kaldı. Geldi bunun yanına:

-Delikanlı!

-Buyur pehlivanım!

3010 -Onun ikisinin de kafasını uçurdum. Şimdi senin de kafanı kesim mi, azad mı edim?

Sevdakâr'ın dudağı iki yerden çıtladı korkusundan. Yarım damla kan çıktı.

3015 -Ula erkek değil misen? İnsan bir avuç kana böyle içerin atar mı? Senin de kafanı kesim mi?

O zaman Sevdakâr, korkuyla götürüp haramî sandığı Zöhre Sultan'a bunu okuyur. Men de okuyuram hepinizin sağlığına

Aldı Sevdakâr:

3020 *Zulumkâr sevdanın mihnet işleri
Gör ki meni neden neye yetirdi
Akıbeti düştüm ecel cengine
Ahvalimi zorlu zaya yetirdi*

3025 *Dedim yetem yârin müşkül halına
Belki vakıf olam yar hayalına*

*Akıbet salındım ölüm yoluna
Yeksan edip hak-i paye yetirdi*

3030 *Sevdakâr'am düştüm ah u figana
Dil bilmez zalımdı(r) gelmez imana
Yâr uğruna yolum geldi yamana
Şita vurup pus dumana yetirdi*

Söz tamama yetti. Zöhre Sultan biraz önünde gezindi mezindi gene. Geldi Sevdakâr'ın üstünde durdu. Dedi:

3035 -Delikanlı! Senin gözlerin çift oynuyur. Bir kız getirsem onunla biraz eğlenir misen?

-Hâşâ!

-Sus insanoğlu! At, arpa yemese olur mu? Getirecem.

-Sen bilirsin.

Gitti, Gülenaz Sultan'ın elinden tuttu. Dedi ki ona;

3040 -Gülenaz! Vaziyet budur ki içeri girince men seni öpecem. Sen de benim iki yüzümden üç defa öpmezsen, vallahi başını vuraram.

İkisi kol kola taktı geldiler Sevdakâr'ın bulunduğu yere. İçeri girdiler. Bu Arap kıyafetli ceylan kız, Gülenaz Sultan'ı bir
3045 defa öptü, Gülenaz Sultan da onu üç defa öptü. Bunu öpünce Sevdakâr Şah:

-Ey Allah'ım! Azrail'i gönder benim hesabımı görsün. Bu ne hayâsızlıktır? Böyle bir hayâsızlık olur mu?

3050 O yerde götürdü Sevdakâr Şah, bu sözleri dedi. Gülenaz Sultan karşılık verdi. Zöhre Sultan dinler. Biz okuyak bizi dinleyenlerin sağlığına. Devranımız şad olsun inşallah!

Aldı Sevdakâr:

3055 *Hayf oldu çekdiceğim cefâya
Bu nice hayaldı(r) bu nice haldı(r)
Meğer sevdiceğim sihirbaz imiş
Bu nice fitnedi(r) bu nice feldi(r)*

- Gülenaz Sultan karşılığını böyle verdi:
Garip kuşum bu yerleri bilmirem
Bu nice sehradı(r) bu nice çöldü(r)
Damyıf lelinci eyleme meni
Bu nice töhmetti(r) bu nice dildi(r)
- 3060
- Arap kıyafetine giren kızın elleri hiç durmur. Ne yapır?
Gülenaz Sultan'ın bu göğüslerini böyle Sevdakâr'ın gözünün
önünde böyle böyle sıkır. Bunu gören Sevdakâr:
- 3065 -Ey ya Rabbel-âlemin! Menim ruhumu kabzettir,
deyip bu sözü dedi:
- Aldı Sevdakâr:
Çıkaydı gözlerim vereydim seri
Keşke böyle günde görmeydim yâri
Atıpdı(r) hayâyı namusu ârı
Bu nice erkândı(r) bu nice yoldu(r)
- 3070
- Aldı Gülenaz Sultan:
Bu mekânda zirdest etti han meni
Gaflettem hiç bilmirem men meni
Na-hak yere garga verdin sen meni
Bu nice ummandı(r) bu nice seldi(r)
- 3075
- Aldı Sevdakâr:
***Sevdakâr** zâr çeker sübh-i çağına*
Gene mehman oldum gam otağına
Hoyrat eli değdi dostun bağına
Bu nice bülbüldü(r) bu nice güldü(r)
- 3080
- Aldı Gülenaz Sultan:
***Gülenaz** gelir sana bu canım feda*
Öyle hayâl teftiş getirme yâda
İmdi malum olar dönersen şâda
Bu nice bendedi(r) bu nece kuldu(r)
- 3085

- Söz tamama yetiştı. Zöhre Sultan, Gülenaz Sultan'ın koluna girdi. Öpüşe öpüşe ikisi de çıktı gittiler. Gittiler döndü geldi Zöhre Sultan, Sevdakâr Şah'ın yanına. Dedi:
- 3090 -Delikanlı! Kızı beğendin mi?
-Allah sahibine nasip itsin.
Sahibi de kendisi bilersen mi?
-Şimdi sana başka bir kız getirecem. Biraz da onunla eğlen.
- 3095 Zöhre Sultan çıktı, gitti. Üzerine giymiş olduğu erkek elbisesini soyundu. Kız elbisesini giyindi. Kolunu taktı Gülenaz Sultan'ın koluna, ikisi beraber bunun yanına geldiler. İçeri girince Sevdakâr şaştı. Baktı: "Yahu! Bu Tahran Şahı'nın bacısı Zöhre Sultan'da burada. Hay Allah! Acaba o Arap haramî pehlivan nerdedi(r). Meni bunlarla görse öldürür." diye düşündü.
- 3100 O zaman Zöhre Sultan aşka gelir. Bakalım orda ne desin, Sevdakâr Şehzâde karşılık desin. Dinlesin, Gülenaz Sultan. Bunlardan vekâleten men okuyum, hepinizin sağlığına inşallah!
- 3105 Aldı Zöhre Sultan:
*Hulus dost aşnaya sırrın ya deyemez yâda diye
Âlemde hükmün Zıllullah benziyorsen şehzadeye
Buldum çölü sahralarda getirdim halvet oduya
Al muhabbet şerbetini el uzat dolu badeye*
- 3110 *Gam yiyip perişan durma canımı verrem fedaya
Cesette birce canım var sana vermem hediye*
- 3115 Aldı Sevdakâr:
*Gel hanım dindirme meni düşmüşem zâr-ı sedaya
Olmuşam aşkın ummanı reyizde geçmez adaya
Bu hayalnan dal kaddimi korkuram felek budaya
Yüz min sene yârsız kalsam meyil vermerem
madaya*
*Muhannete bel bağlayan olmuş böyle şermendeye
İnanmam ihtibarsıza vahy gelse emr-i Huda'ya*

3120 Aldı Zöhre Sultan:
Yâr yâra zulum edende nice düşer âh u zâra
Men senin sergenderinem vücudumu yaktın nâra
Eyledik ahd ü amanı itgin düştüm derbedere
3125 *Kırk günde gaflette kaldım sonra aklım geldi sere*
Sizi zirdest etmek için mekânım olmuştu bura
Senin insafın yok imiş sen mennen vaz geldin niye

Aldı Sevdakâr:
3130 *Üy be üy var azamada hicri gam olufdu neden*
Gözümün mübtelâsından var cismim arza giden
Gelip mesken edip hemen dört etrafı burcu beden
Usandım şirin canımdan el çektim fani dünyadan
O duran kanlı zalımdı(r) meni dide giryan eden
Muhannet bi-insaf yârı uğrasın olmaz gadaya

Aldı Zöhre Sultan:
3135 *Umudum takatım sensen vallah benim birce*
tanem
Gece gündüz leyl ünehar aşkın oduna püryanam
Becan'la kalmagal kurupsızı zirdest eden menem
3140 *Tahran Şahı'nın bacası ala gözlü Zöhre Han'am*
Soyunsam cenk urbasından oluram nazenin senem
Girende aslan postuna tanımam şahı gedayı

Aldı Sevdakâr:
3145 *Sevdakâr'am aşk ateşin gece gündüz yanar canda*
Hayalım düştün dağılır akıl başta perakende
Nazınan aldın canımı takat ki kalmadı mende
Dil bilmez tanrı zalımı heç mi insaf yoktu sende
Ettin bize sen meydanı pes dedi sana Becan da
Bağrı taş olan dayanmaz bu kadar cilveye edaya

3150 Söz tamama yetiştı. Zöhre Sultan gitti. Vezir Allahverdi Han'ın bağlarını açtı. Becan Pehlivan'ın bağlarını açtı. Bunları da getirdi. Hepsi burada birleştıler. Sevdakâr Şehzade, Vezir

Allahverdi Han'a tembihte bulundu, onu şehre gönderecek, kendileri de peşinden gidecekler. Götürüp burada Sevdakâr Şah, Vezir'e bu sözleri okuyor. Bu, hikâyenin hatimesidir, yani sonudur.

Aldı Sevdakâr:

3160 *Vezir sana ne malumat edeyim
Şah babama bu hayâlî diyese
Açsın mutfak hane yağsın kalmagal
Harç eylesin devlet malı diyese*

*Murat aldım muhabbetim hoş oldu
Yâr elinde dolu bade nuş oldu
Zöhre Hân'la nazarıma duş oldu
Gülenaz'ın mah cemalı diyese*

3165 *Bu bir hikâvedi(r) tasnifi yüzde
Künhü yüz kırk hane otuz sekizde
Tarih bin iki yüz doksan dokuzda
Kul **Şenlik**'in vâsf-ı halın diyese*

3170 Vezir Allahverdi Han, önden gitti böyleyken böyle olmuştur diye Şah Abbas'a müjde virdi. Şah Abbas umumi bir af çıkardı. Hapisleri bıraktı, çıplakları örttü, açları doyurdu.

3175 Efendim, bunlar da geldiler İsfahan'a. Aradan birkaç gün geçti. Şah, Zöhre Sultan'ın Sevdakâr'la ikinci bir hanım olarak düğününü yaptı. Men duvakgâhını okuyuram. Hepinizin sağlığına, cümlenizin sağlığına.

*Allah'dan dilek dilerem
İrevan'da bağım ola
Dört yanı mermer huvuzlu
İçinde otağım ola*

3180 *Şah-ı tahtta oturam
Her ne deseler bitirem
Özümlü yâre yetirem
Kara kalkan dağım ola*

3185 *Kara kalkan dağ havası
İçinde var altın tası
Yedi yüz bade şişesi
Sekiz yüz sakim ola*

3190 *Konuşa yeyim içeyim
Dostu düşmandan seçeyim
Koca Tiflis'e geçeyim
Gocur'da yaylağım ola*

3195 *Gocur'da var Terekeme
Koyun gelir dem ha deme
Gümüş kemer lezgi kama
Cevherden kolçağım ola*

*Kolçağı alam koluma
At binem düşem yoluma
Hata gelmeye dilime
Teze civan yârim ola*

3200 ***Elesker** yâri n'eylerem
Dünyada varı n'eylerem
O ki dünya sonu boştur
Beş arşın ağım ola*

3205 Söz tamama yetişti, ikinci bir Zöhre Sultanla Sevdakâr Şehzâde'nin düğünleri oldu. Onlar muradına nail oldular, Allah cümlemizin ve bu kaseti izleyenlerin, cümlesinin ve benim çocuklarımın muradına yetiştirsın, İnşallah u Teâla. Bu hikâyemiz burada sona erdi. Hepiniz bahtlı olun İnşallah.